

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

Concordia Discordantium Canonvm, Ac Primum De Jure Divinæ &
Humanæ Constitutionis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

CONCORDIA
DISCORDANTIUM
CANONVM,
AC PRIMUM DE JURE DIVINÆ
& HUMANÆ CONSTITUTIONIS.

DISTINCTIO PRIMA.

HUMANUM genus duobus regitur, naturalis videlicet jure, & moribus. Jus naturale est, quod in lege & Evangelio continetur, quo quisq; jubetur alij facere, quod sibi vult fieri, & prohibetur alij inferre, quod sibi vult fieri. Unde Christus in Evangelio a: [Omnia quaecunq; vultis, ut faciant vobis homines & vos eadem facite illis. Hac est enim lex & propheta.]

Not. I. ¶ Ac primum] Hoc loco in manuscriptis codicibus magna est varietas. Nam partim nulla est hoc loco inscriptio: partim vero legitur, de jure scripto & non scripto, & quod cui preponatur, & legum authoribus, & duorum maiorum electione, sive dispensatione. Aut, Ac primum de jure constitutionis naturæ divinæ, & humanæ. Aut, De jure naturæ & humanæ constitutionis, quam Dominicus de Gemiano agnovit, & extat in nonnullis antiquioribus editionibus. Aut, De jure naturæ & constitutionis, que inscriptio maxime videtur convenire tractationi Gratiani, qui sipe ad hoc capita revertitur, ut initio distincti 5.7.8.15. & 11. q. 2. c. si que causa, hinc totum locum indicant scribit. Require in principio, ubi differentia signatur inter jus naturale, & jus constitutionis. Verumtamen in hac tanta varietate, que ut alix consilia mutantur, argumento esse potest, nullam hic à Gratiano ipsi positam esse rubricam, satis visum est retenta vulgata lectione catenas indicare.

¶ Divina leges natura, humana moribus constant.

C. I. Hinc Isid. in s. lib. Etymol. c. 2. ait. **O**MNES leges aut divinæ sunt, aut humanæ. Divinæ natura, humanæ moribus constant: ideoque hæc discrepant, quoniam alix alijs gentibus placent. ¶ Fas lex divina est: jus lex humana. ¶ Transire b per agrum alienum fas est, jus non est.

Ex verbis hujus autoritatis evidenter datur intelligi, in quo differant inter se lex divina & humana, cum omne quod fas est, nomine divina vel naturali legis accipitur: nomine vero legis humane more jure conscripti & traditi intelligantur. Est autem jus e generale nomen, multas sub se continens species.

¶ Jus genus, Lex autem species est.

C. II. Inde in eod. lib. Etymol. c. 3. Isidor. ait. **J**us generale nomen est, lex autem juris est species. Jus autem est dictum, quia justum est. Omne autem jus legibus & moribus constat.

C. III. ¶ quid sit lex.

Lex est constitutio scripta.

C. IIII. ¶ quid sit Mos.

Mos est longa consuetudo de moribus tantummodo tractata.

a Matth. 7. b per alienum in Isid. mansc. c Isid. eod. c. 3. Isid. ibid. lvo p. 4. c. 200. d tantundem in orig. mansc. & aliquot Gratiani. Isidor. ibid. lvo ibidem. Pam. l. 2. c. 101. Tertullianus in libro de corona militis.

¶ Apud Isido. hac anteceditur, Mos est vetustate probata consuetudo, sive lex non scripta. Nam lex à legendo vocata est, quia scripta est. Mos aut longa consuetudo est, &c.

C. V. ¶ quid sit Consuetudo. **C**ONSUETUDO autem est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex. ¶ Nec differt, an scriptura an ratione consistat, quando & legem ratio commendat. ¶ Porro si ratione lex constat, lex erit omne jam quod ratione constiterit, duntaxat quod religioni conveniat, quod disciplinæ congruat, quod saluti proficiat. Vocatur autem consuetudo, quia in communi est usu.

¶ Cum itaque dicitur: non differt utrum consuetudo scriptura vel ratione consistat: apparet quod consuetudo est partim redacta in scriptis, partim moribus tantum utentium est reservata. Quæ in scriptis redacta est, constitutio sive jus vocatur, a qua verò in scriptis redacta non est, generali nomine consuetudo videlicet appellatur. Est autem & alia diviso juris, ut in eod. lib. c. 4. restatur Isidorus ita dicens.

C. VI. ¶ quæ sint species juris. **J**us b autem aut naturale est, aut civile, aut gentium.

C. VII. ¶ quid sit Jus naturale. **J**us naturale est commune omnium nationum, ed quod ubique insinctu naturæ, non constitutione aliqua habetur, ut viri & foeminae conjunctio, liberorum successio & educatio, i communis omnium possessio, & omnium una libertas, acquisitio eorum quæ cælo, terra, marique capiuntur, item depositæ rei, vel commodatæ & pecuniæ restitutio, violentiæ per vim repulsio. ¶ Nam hoc, aut si quid huic simile est, nunquam injustum, sed naturale, æquumque habetur.

¶ ¶ Successio] In tribus codicibus manuscriptis Isidori, & aliquot Gratiani, legitur, liberorum susceptio & educatio, que lectio convenit cum l. ff. de justit. & jure, versic. hinc descendit.

C. VIII. ¶ quid sit Jus civile. **J**us d civile est quod quisque populus, vel quæq; civitas sibi proprium divina humanaq; causa constituit.

C. IX. ¶ quid sit Jus gentium.

Jus e gentium est sedium occupatio, edificatio, munitio, bella, captivitates, servitutes, possessio, foedera, paces, induciæ, legatorum non violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita. Hoc inde f jus gentium appellatur, quia eo jure omnes ferè gentes utuntur.

a Quando ita simpliciter, ut ex nunc statuitur, sed si consuetudo publica autoritate in scriptis redigitur & auctoratur an dubitetur & alia probatione opus sit, nihilominus consuetudo est. b Jus autem naturale) orig. & aliquot Gratiani codices. Isidor. eod. c. 4. c al. commodatæ restitutio. d Isidor. eod. lib. c. 5. e Isidor. eod. lib. c. 6. f & inde jus gentium quia eo) ori.

C. X. *quid sit ius militare.*
Ius militare est belli inferendi solennitas, fœderis faciendi nexus, signo dato egressio in hostem, vel pugnae commissio, item signo dato receptio: item flagitii militaris disciplina, si locus deferatur, item stipendiorum modus, dignitatum gradus, præmiorum honor; veluti cum corona, vel torques donantur, item prædæ decisio, & pro personarum qualitatibus & laboribus a iusta diviso, ac principis portio.

C. XI. *quid sit ius publicum.*
Ius publicum, est in sacris, & in sacerdotibus, & in magistratibus.

C. XII. *quid sit ius Quiritium.*
Ius Quiritium est proprie Romanorum, quod nulli tenent, nisi Quiritibus, id est Romanis. In quo agitur de legitimis hæreditatibus, de cretionibus, de tutelis, de usucapionibus, quæ iura apud nullum alium populum reperiuntur, sed propria sunt Romanorum, & in eosdem solis constituta.

1 *cretionibus* Antea legebatur, vel curationibus, vel de contractibus. Emendation est ex codicibus Isidori tam impressis, quam manuscriptis. Quod autem sit cretio declarat Ulpianus in suis titulis. c. 22. Et ipsemet Isidorus eod. lib. 5. Erym. cap. 24. Et Akrat 3. dispositio 7.

DISTINCTIO II.

1 **C**onstituit autem ius Quiritium ex legibus, & plebiscitis & senatusconsultis, & constitutionibus principum, & edictis, & sive responsa prudentum.

C. I. *quid sit Lex.*
Lex est constitutio populi, quæ majores natu sumunt eum plebibus aliquid sanxerunt.

C. II. *quid sit Plebiscitum.*
Plebiscita sunt, quæ plebes tantum constituent: & vocantur hæ plebiscita, quod ea plebs sciat, vel quod sciscitatur, & rogat, ut fiant.

C. III. *quid sit Senatusconsultum.*
Senatusconsultum est, quod tantum senatores populi consulendo decernunt.

C. IIII. *quid sit Constitutio vel edictum.*
Constitutio, & vel edictum est quod Rex, vel Imperator constituit vel edicit.

C. V. *quæ sint Responsa prudentum.*
Responsa prudentum sunt, quæ jurisconsulti respondere dicuntur consulentibus, unde & responsa Pauli dicta. Fuerunt enim quidam prudentes, & arbitri æquitatis, qui institutiones a civilis juris compositas ediderunt, quibus dissidentium lites contentionesque sopierunt.

C. VI. *quæ sint Tribunitia vel consules leges.*
Quidam etiam leges dicuntur ab iis, qui condiderunt, ut consulares, Tribunitia, Iulia, Cornelia. Nam & sub Octaviano Casare successit consules Papius & Poppæus legem tulerunt, quæ a nominibus eorum appellatur Papiæ Poppææ, continens partum præmia pro suscipiendis liberis. Sub eodem quoque Imperatore Falcidius Tribunus plebis legem fecit, ne quis plus superesset hæredibus, ex cuius nomine lex Falcidia nuncupata est.

1 *Papius* Antea legebatur, Papius, & Pompejus, & paulo post, Papiæ & Pompejæ. Emendation est ex manuscriptis exemplariis Isidori. Nam in impressis notaverat errorem Albiatius lib. 3. dist. cap. 3. In tabulis autem Capitolinis annorum DCLXI. ex kalen. Jul. successit consules numerantur M. Papius, & Poppæus.

2 laboris orig. b Isid. eod. lib. 5. l. 9. ius publicum ff. de just. & jur. c Isidor. ibid. c. 9. d Ex Isidor. ibid. e antea legebatur) ex edictis senatorum. f Isid. eod. l. c. 10. g Isidor. eadem l. c. 11. h vocata scita) orig. i Isidor. eod. l. cap. 12. k Isid. eod. l. c. 13. l antea legebatur) edidit. m Isid. eod. l. c. 14. n al. constitutiones. o Isid. ibid. c. 15.

2 *Extraneis* Hac dictio non est in Chronico Eusebii à D. Hieronymo latinizate donato, ac locupletato (unde hæc videtur sumpsisse Isidorus) neq. in leg. 2. §. 2. ff. ad leg. Fal. ubi refertur propria verba ipsius legi. Est tamen apud Isidorum etiam in codicibus manuscriptis.

C. VII. *quæ sit Lex Satyra.*
Satyra a verò lex est, quæ de pluribus simul rebus loquitur, dicta à copia rerum, & quasi satyrate: unde & satyram scribere est poemata varia condere, ut Horatii, Iuvenalis, & Persii.

1 *Satyra* In aliquot Gratiani manuscriptis codicibus, & uno Isidori legitur, Satura, de qua in Festo: Satura est cibi genus ex variis rebus conditum; & est lex multis aliis conferta legibus. Itaque in functione legum adscribitur, neve per fatutam abrogato, aut derogato, & alia quadam in hæc sententiam.

C. VIII. *quæ sint Rhodia leges.*
Rhodia hæ leges navalium commerciorum sunt ab insula Rhodo cognominatæ, in qua antiquitus mercatorum usus fuit.

DISTINCTIO III.

1 **O**mnes hæ species secularium legum partes sunt. Sed quia constitutio alia est civilis, alia ecclesiastica, civilis vero forensis, vel civile ius appellatur: quo nomine ecclesiastica constitutio appellatur, videamus. Ecclesiastica constitutio, canonis nomine censetur. Quod autem sit canon, Isidorus in lib. 6. Erym. c. 16. declarat dicens.

C. I. *quid sit Canon.*
Canon græcè, Latine regula nuncupatur.

C. II. *unde dicatur regula.*
Regula e dicta est, eò quod rectè ducit, nec aliquando aliorum trahit. Alii dixerunt regulam dictam, vel quod regat, vel quod normam rectè vivendi præbeat, vel quod distortum, pravumque d. corrigat.

2 ps. *Porro canonum alia sunt decreta Pontificum, alia statuta conciliorum.* Conciliorum vero alia sunt unioersalia, alia provincialia. Provincialium alia celebrantur auctoritate Pontificis Romani, presente videlicet legato sanctæ Romanæ ecclesiæ: alia vero auctoritate patriarcharum, vel primatum, vel metropolitanorum ejusdem provincie. Hæc quidem de generalibus regulis intelligenda sunt.

Sunt autem quedam privata leges tam ecclesiastica quam seculares, quæ privilegia appellantur. De quibus l. lib. Erym. cap. 18. lib. 2.

C. III. *quid sit privilegium.*
Privilegia sunt leges privatorum, quasi privatæ leges. Nam privilegium inde dictum est quia in privato feratur. 1 *Privilegium* Cicero 3. l. de legibus habet: Majores nostri in privatos homines leges ferri noluerunt, id est enim privilegium. Verum non semper eadem notione hæc vocem usque partem solum fuisse, Iudæus, & abivortatum.

3 ps. *Officium vero secularium, sive ecclesiasticarum legum est, præcipere quod necesse est fieri, aut prohibere quod malum est fieri, vel permittere licita, ut præmium petere, vel etiam quadam illicitis, ut dare libellum repudiis, ne fiant graviora.* Unde in eod. lib. c. 9. Isid. scribit dicens.

1 *Fieri* Quæ sequuntur, in aliquot vetustis codicibus sic habent: prohibere quod malum est fieri, permittere vel licita, ut præmium petere vel etiam quadam, &c.

C. IV. *quid sit officium legi.*
Omnes autem lex aut permittit aliquid, ut vir fortis petat præmium, aut vetat, ut sacrarum virginum nuptias nulli petere liceat: aut puni, ut qui eadem fecerit, capite plectatur: ejus enim præmio, aut poena vita moderatur humana, divina: præcipit e ut [Diliges Dominum Deum tuum.]

1 *Divina* Hinc usque ad finem non sunt in codicibus a. al. Satyra. Isidor. ibid. cap. 16. b 5. Isid. 17. c. Isid. ibid. d. pravum quid) orig. e. Deut. 6.

bus Iſidori: neque in aliquot exemplaribus Vaticanis Gratiani. In alio vero, omiſſa voce divina legitur aut precipit, ut diliges Dominum Deum tuum.

DISTINCTIO IIII.

Causa vero conſtitutionis legum eſt, humanam coercere audaciam, & nocendi facultatem refranare, ſicut in eod. l. c. 20. Iſid. reſtarur dicitur.

C. I. Quare leges facte ſint.

Facte ſunt autem leges, ut earum metu humana coerceretur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia, & in iſtis improbis formidato ſupplicio refranetur nocendi facultas.

2 ps. Præterea in ipſa conſtitutione legum, maxime qualitas conſtituendarum eſt obſervanda, ut continent in ſe honeſtatem, juſticiam, poſſibilitatem, convenientiam, & cætera quæ in eod. lib. Iſidor. enumerantur dicitur.

C. II. qualis debeat eſſe Lex.

Fit autem lex honeſta, juſta, poſſibilis, ſecundum naturam, ſecundum patriæ conſuetudinē, loco temporiq; conveniens, neceſſaria, utilis, manifeſta quoq; ne aliquid per obſcuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, ſed pro communi civium utilitate conſcripta.

1 ¶ In captionem. Antea legebatur, in cautum captionem. Reſtituta eſt vera lectio ex codicibus Iſidori manuſcriptiſ lib. 1. cap. 21. & ex impreſſis etiam lib. 2. cap. 10. ubi eadem ſcribuntur, partim ex antiquis Gratiani exemplaribus, à quibus abſtinet dicitur, cautum. Simili vero locutione utitur Paulus 1. quini. ſentent. tit. 3. e. 2. Ne quis inquit, in captionem verborum in cavendo incidat.

3 ps. Ideo autem in ipſa conſtitutione iſta conſideranda ſunt, quia cum leges inſtituta fuerint, non eris liberus judicare de ipſis, ſed oportebit judicare ſecundum ipſas.

C. III. ¶ De legibus nunc eſt judicandum cum inſtituuntur, non cum inſtituta ſunt.

Vnde Anguſtinus ait in lib. de vera religione c. 31.

In hiſtis temporalibus legibus, quanquam de his homines judicent, cum eas inſtituunt, tamen cum fuerint inſtituta & firmata, non licet iudici, de ipſis judicare, ſed ſecundum ipſas.

Leges inſtituuntur cum promulgantur, firmantur, cum moribus attentum approbantur. Sicut enim moribus venientibus in contrarium nonnullæ leges hodie abrogata ſunt, ita moribus attentum ipſæ leges confirmantur. Vnde illud Teleſphori Papæ (qui decrevit ut generaliter clerici à quinquageſima à carnibus & deliciis jejuent) quia moribus attentum approbationem non eſt, aliter agentes, transgreſſionis reos non arguit.

1 Quinquageſima. Poſt hoc verbum in codicibus impreſſis ſequitur, jejunandi propoſitum ſuſcipiant, & à carnibus, & deliciis abſtinent: ſed omnes ſere manuſcripti habent eo modo quo reſtitutum eſt.

¶ Septem hebdomadibus à carne, & deliciis ante Paſcha clerici abſtineant.

C. IIII. Teleſphorus urbis Romæ epiſcopus omnibus epiſcopis epiſt. 7.

Statuimus, & ut ſeptem hebdomadas plenas ante ſanctum Paſcha omnes clerici in ſortem Domini vocati à carne jejuent, quia ſicut diſcreta debet eſſe vita clericorum à laicorum converſatione, ita & in jejunio debet eſſe diſcretio. ¶ infra. ¶ Haſ ergo ſeptem hebdomadas omnes clerici à carne & deliciis jejuent, & hymnis, & vigiliis, atque orationibus Domino inhærere die noctuque ſtudeant.

C. V. ¶ Septiman hebdomadam Teleſphorus quadageſima addit.

Item Ambroſius in lib. ſermonum. 1

¶ Quadageſima ſex ſeptimanas habet, cui addidit

a Ivo par. 4. cap. 168. Panm. l. 2. c. cap. 142. b Ivo par. 4. cap. 169. Panm. l. 2. c. 143. c Ivo par. 4. c. 25. Panm. l. 2. c. 174. d al. carne, & deliciis.

Teleſphorus Pontifex ſeptiman hebdomadam, & vocatum eſt hoc tempus quinquageſima.

1 ¶ Sermonum. Irreverenti ſunt Roma in bibliotheca Vaticana, & Mediolani in bibliotheca Monafterii S. Ambroſii ſermones aliquot manuſcripti, Ambroſii nomen præferentes, inter quos eſt ſermo de ſexageſima, cuius initium eſt: Adeſt tempus. unde hoc caput ſumptum eſt.

Quod ſimiliter de eo capitulo eſt intelligendum, quod B. Gregorius Auguſtino Anglorum epiſcopo ſcribit dicitur.

C. VI. ¶ A quinquageſima jejunandi propoſitum ſumant, quos eccleſiaſtici gradus dignitates exornat.

Denique ſacerdotes, & diaconi, & reliqui omnes, quos dignitas eccleſiaſtici gradus exornat, quinquageſima propoſitum jejunandi ſuſcipiant, quò & aliquid ad penſum ſanctæ inſtitutionis adſciant, & eorum, qui in laicali ordine conſiſtunt, obſervantiam, ſicut loco, ita religione præcellant. De ipſa vero die dominica hæc ſtatimus, quidnam dicendum ſit, cum omnes laici & ſeculares illa die plus ſolito cæteris diebus accuratius cibos carniū appetant, & niſi nova quadam aviditate uſq; ad medias noctes ſe ingurgitent, non aliter ſe hujus ſancti temporis obſervationem ſuſcipere putant: quod utique non rationi, ſed voluptati, imò cūdam mentis acertati adſcribendum eſt: unde nec à tali conſuetudine averiti poſſunt, & ideo cum venia ſuo ingenio relinquendi ſunt, ne forte pejores exiſtant, ſi à tali conſuetudine prohibeantur. Ut enim ait Salomon. b [Qui multum emungit, elicit ſanguinem.] & poſt pauca. ¶ Par autem eſt, ut quibus diebus à carne animalium abſtineamus, ab omnibus quoque, quæ ſementinam & carnis trahunt originem, jejunemus: à lacte videlicet, caſeo, & ovis, & poſt pauca. ¶ Cæterum piſcium eſus ita Chriſtiano relinquitur, ut hoc ei infirmitatis ſolacium, non luxuria pariati incendium. Denique qui à carne abſtinet nequaquam ſumptioſiora marinarum belluarum convivia præparet. Vinum quoque ita bibere permittitur, ut ebrietatem omnino fugiamus alioqui reſtat, ut omnia, quæ corpori libent, ſimiliter faciamus.

4 ps. Hac eſt legibus conſtituta ſunt: tamen quia communi uſu approbata non ſunt, ſe non obſervantes transgreſſionis reos non arguant, alioquin e hiis non obediens proprio privarentur honore: cum illi, qui ſacris inſtitutionibus obediunt canonibus, penitus officio jubentur carere ſiſcepto: niſi forte quis dicat hæc non decernendo eſſe ſtatuta, ſed exhortando conſcripta. Decretum vero neceſſitatem facit: exhortatio autem liberam voluntatem exercitat.

DISTINCTIO V.

¶ Hæc, quæ de privilegio, & cæteri infra poſiti ſcripta ſunt, tam ſecularibus, quam eccleſiaſticiſ legibus conveniunt. Nunc i ad differentiam naturaliſ iuris, & cæterorum revertamur. Naturale ius inter omnia primatum obſervat tempore, & dignitate. Capitur enim ab exordio rationalis creaturæ, nec variatur tempore, ſed immutabile permanet. ¶ Sed cum naturale ius in lege & Evangelio ſupra dicatur eſſe comprehenſum, quidam autem contraria hiis, quæ in lege ſtatuta ſunt, nunc inveniuntur conſeſſa, non videtur ius naturale immutabile permanere. In lege ſtatutum præcipiebatur, ut mulier, ſi maſculum pareret, quadraginta: ſi verò ſæminam, octuaginta diebus à templi ceſſaret ingreſſu: nunc autem ſtatim poſt partum eccleſiam ingredi non prohibetur. Item g mulier, quæ menſtrua patitur, ex lege immunda eſſe reputabatur: nunc autem nec ſtatim intrare eccleſiam, nec ſacra communionis myſteria percipere: ſicut nec illa, quæ parit, vel illud, quod gignitur, ſtatim poſt partum baptizari prohibetur.

1 ¶ Nunc ad differentiam. In vulgariſ legebatur,

a Ivo par. 4. c. 29. b Proverb. 30. c al. ſementinam d al. præmittitur. e Ex Gregor. inſtr. 25. q. 1. hæc conſona. f Levit. 12. g Ibid. 15.

7

Nunc autem ad doctrinam. Emendatum est ex veris codicibus & ex principio dist. 15. ubi hoc reperitur.

C. I. PALEA. I. Unde eidem Augustino Anglorum episcopo Gregorius a scribit, dicens.

Ubi enixa fuerit mulier, post quot dies intrare ecclesiam debeat, testamenti veteris preceptione didicisti: quia pro masculo xxxij. pro femina vero lxvij. diebus debet abstinere: quod tamen sciendum, quia in mysterio accipitur.

¶ Palea] De Paleis uniuersè in prefatione dictum est. Hec vero, cui primum proponitur nomen Palee, habetur etiam in manuscriptis exemplaribus. (exceptis duobus Vaticanis:) & in quatuor conuulsum est cum sequenti capite. Si mulier. addita ad illius initium uoce. Nam: quemadmodum apud Gregorium.

C. II. ¶ Mulier enixa gratias actura ecclesiam intrare hora eadem non prohibetur.

Si b mulier eadem hora, qua genuerit, actura gratias intrat ecclesiam, nullo pondere peccati gravatur: voluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem commissione voluptas est: in prolis uero partu dolor & gemitus. Unde & ipsi primæ matri omnium dicitur: d. (in doloribus paries.) Si ita que enixam mulierem prohibemus intrare ecclesiam, ipsam ei poenam suam, in culpam deputamus.

¶ Mulierem enixam, uel quod ab ea genitum fuerit, eadem hora nihil prohibet baptizari.

C. III. Idem ad eundem.

Apriari e autem uel enixam mulierem, uel hoc genuerit, si periculo mortis urgetur, uel ipsa hora eadè qua gignit, uel hoc quod gignitur, eadem qua natu est, nullo modo prohibetur: quia i sicut sancti mysterii gratia uiuentibus, atq; discernentibus, cum magna discretionè providenda est: ita quibus mors imminet, sine ulla dilatione offerenda est: ne dum adhuc tempus ad præbendam redemptionis mysterium quaeritur, interueniente paululum mora, inueniri non ualeat qui redimatur.

¶ Quia sicut.] Hinc usque ad uer. Ne dum. addita sunt ex B. Gregorio.

¶ Antequam puer ablatur, uel mater purificetur, ad eum concubitum uir non accedat.

C. IIII. Item.

Ad f eius uero concubitum uir suus accedere non debet, quousque qui gignitur, ablatur. Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnunt, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant: quod uidelicet ex sola causa g incontinentiæ uidetur inventum: quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque quæ filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradent, nisi purgationis tempus prius transferit, h uiribus suis non debent admisceri, quippe cum & sine partus causa, cum in consuetis mensuris detinentur, uiris suis miseri prohibentur: ita ut morte lex i facta feciat, si quis uir ad menstruam mulierem accedat. Quæ tamen mulier, dum ex consuetudine mensura patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet, quia ei naturæ superfuitas in culpam non ualeat imputari, & per hoc quod inuita patitur, iustum non est, ut ecclesiæ ingressu priuetur: Novimus k namque, quod mulier, quæ sanguinis fluxum pa-

a cap. 10. ad interrogata Aug. Anglorum episcopi. b Gregorius ibidem continenter. Beda lib. 1. de hist. Angl. cap. 17. Nicolaus ad consulta Bulgarorum, cap. 68. c nam in prole prolutione gemitus. orig. d Gen. 3. e Greg. ibid. continenter. Bur. l. 4. c. 32. Ivo par. 1. c. 62. f Greg. ibid. continenter Nicolaus ad consulta Bulg. c. 68. Beda lib. 1. de hist. Angl. c. 17. Ivo par. 1. c. 88. g al. carnis incontinentia. h transferunt. orig. i Levit. 15. k Matth. 9.

tiebatur, post tergum Domini ueniens, a uel uentri eius fimbriam tetigit, atq; statim ab ea sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita, laudabiliter potuit Domini uentrem tangere, cur quæ menstruum sanguinis patitur, ei non liceat Domini ecclesiam intrare? & infra. ¶ Si igitur bene præsumptur, quæ uentrem Domini in languore posita, tetigit; quod uni personæ infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ uitio infirmantur? ¶ Sanctæ autem communionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex ueneratione magna percipere non præsumit, laudanda est; sed si percipiat, non iudicanda. Bonarum quippe mentium est ibi etiam [aliquo b modo] culpas suas agnoscere, ubi culpa non est: quia sæpe sine culpa agitur quod uenit ex culpa. Unde etiam cum elurimus, sine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factu est, ut elurimur.

DISTINCTIO VI.

¶ Via uero de naturæ superfuitate sermo capiti haberi, quaeritur, an possit illusionem, qua per somnum soler accideret, uel corpus Domini quilibet accipere ualeat; uel si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare.

¶ De multiplici genere illusionis.

C. I. De his ita scribit B. Gregorius c. August. Anglorum episcopo, resp. 11.

Testamentum ueteris legis hunc pollutum Domino dicit, & nisi lotum aqua, etiam utique ad uesperam d intrare ecclesiam non concedit. ¶ Quod e tamen aliter intelligens populus spiritualis, quasi per somnium cum illadi reputat, qui tentatus immunditia, ueris i imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed laudandus est aqua, ut culpam cogitationis lachrymis abluat, & nisi prius ignis tentationis recesserit, reum se quasi usque ad uesperam cognoscat. ¶ Sed est in eadem illusionem ualde necessaria discretio, qua f subtiliter pensari debet, ex qua se accidat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex natura superfuitate & infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex natura superfuitate, uel infirmitate euenit, omnimodo hæc illusio non est timenda: quia hæc animus nesciens perulisse magis dolendus est, quam fecisse. Cum uero ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque iccirco humorum receptacula gravantur, habet exinde animus aliquæ reatum, non tamen usq; ad prohibitionem percipiendi sacri mysterij, uel missarum solemnium celebrandi, cum fortasse aut dies exigit, aut exhibere g mysterium pro eo, q sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alij, qui implere mysterium ualeant, illusio per crapulam facta, a perceptione sacri mysterij prohiberi non debet; sed ab immolatione sacri mysterij abstinere, h ut arbitror, humiliter debet, si 2 tñ dormientem turpi imaginatione illusio non eocussit. Nam sunt, quibus ira plerunq; illusio nascitur, ut eorum animi etiam in somno corporis positus, non fœdeat turpibus imaginationibus. ¶ Quæ in re unum ibi ostenditur, quod ipsa inens rea non sit, tunc 3. sed suo iudicio penitus libera, cum se, etsi dormientis nihil meminit uidisse, tamen in uigiliis corporis meminit in ingluuiem cecidisse. Si uero ex turpi cogitatione uigilantis oritur illusio in mente dormientis, patet animo suus reatus. Videt enim à qua radice inquinatio illa processerit: quia i quod co-

a al. humiliter ueniens. b addita sunt ista dua uerba ex B. Greg. & Beda. c ex 11. interrogatione Augusti. Anglorum episcopi. Beda lib. 1. de hist. Angl. c. 27. Burch. l. 1. cap. 43. Ivo par. 2. c. 32. Pam. l. 1. c. 160. Poly. l. 3. tit. 16. d al. uesperarum. e paulo aliter in original. & apud ceteros collectores. f al. quia. Ivo par. 9. c. 11. g al. exhiberi. h al. abstinet. i al. qui.

gitavik

gitavit sciens, hoc pertulit nesciens, & 4. propter talem pollutionem a sacro mysterio ea die abstinere oportet.

1 ¶ Veris] In plerisque codicibus B. Gregorij, & apud Bedam, & in collectione conciliorum Colonie 1530. impressa, legitur variis: in aliquibus vero B. Gregorij codicibus, variis: sed ob glossam non est mutatum.

2 ¶ Si tamen] In Codicibus B. Gregorij, & apud Bedam est, si tamen dormientis mentem turpis imaginatio non concusserit. In collectione vero Isidori etiam manuscripta, si tamen animum dormientis turpes imaginationes concusserunt, quem sensum retinet etiam lectio Pamormia: nam Burchardus, & Ivo parum ab originali discrepant.

3 ¶ Non fit tunc, sed suo] Omnia fere Gratiani manuscripta exemplaria habent, vel suo: Ceterum magna hoc loco est inter ceteros collectores, & Bedam & B. Gregorij codices varietas: In collectione Isidori etiam manuscripta est, qua in re unum ibi ostenditur, ipsa mens non rea, nec tamen suo iudicio libera. Verum ob codicum varietatem nihil est in contextu mutatum.

4 ¶ Et propter] Hec usque ad finem, neque in codicibus B. Gregorij, neque apud Bedam, neque in tribus vetustis Gratiani exemplaribus latenter. Sunt tamen apud Burchardum, Ivonem, & Lanuermianum, & Polycarpum.

¶ Peccatum non dicitur perpetratum cogitatione solam, sed delectatione & consensu.

C. II. PALEA I.

Sed a pensandum est, ipsa cogitatio utrum in suggestione, an delectatione, vel (quod maius est) peccati consensu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet suggestione, delectatione, consensu: suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum; quia & b primo culpam serpens suggestit. Eva velut caro delectata est, Adam velut spiritus consentit. Et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem, delectationem, & consensum iudex sui animus praesideat. Cum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnino perpetratum non est: cum vero caro delectari coeperit, tunc peccatum incipit nasci: si autem etiam ad consensum ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perficere. In suggestione igitur peccati semen est, in delectatione fit nutritivum, in consensu perfectio. Et saepe contingit, ut hoc, quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat. Et cum caro sine anima delectari nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquo modo ligatur invitus, ut ei ex ratione contradicatur, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Unde & ille celestis exercitus praecipuus miles gemebat, dicens ei: [Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, & captivum me ducentem in lege d. peccati, qua est in membris meis] Si autem captivus erat, minime repugnabat: quapropter & captivus erat, & repugnabat. Igitur legis mentis eius lex, qua in membris est, repugnabat: si autem repugnabat, captivus non erat. Ecce itaque homo est (ut ita dixerim) captivus, & liber: liber ex iustitia, quam diligit; captivus ex delectatione, quam portat invitus.

1 ¶ Palea] Abest hac palea non solum a primo & decimo Vaticano, verum & ab aliis, quae aliquot paleas habent. Rubrica autem abest ab omnibus. In quibus enim caput hoc reperitur, componit se pontifex superiore, quemadmodum etiam apud Burchardum & Ivonem.

2 ¶ Suggestionem] Sic emendatum est ex originali, a quo parum discrepat Ivo: antea legebatur, & necessaria est

a Beda ibid. Burch. l. 5. c. 43. Ivo par. 2. c. 52. b. al. cum primam. c. Rom. 7. d. al. legem.

magna discretio inter suggestionem, & inter delectationem, atque consensum, iudicem sui facit animum praesidem. Burchardus, iudicem sui praesidere animum. Reliqua fere ut Gratianus. Apud Bedam vero, & inter suggestionem, atque delectationem, inter delectationem, & consensum iudex sui animus praesideat. In collectione Isidori, & necessarium est magna discretione inter suggestionem, & delectationem atque consensum iudicem sui proderet animum.

3 ¶ Si autem] Magna etiam hoc loco codicum varietas est. brevissima, & satis integra lectio est in codice epistolarum B. Gregorij, olim Lutetia impresso. Si autem captivus erat, minime pugnabat, sed pugnabat, quapropter captivus non erat. Ecce itaque, &c.

¶ Quando sit peccatum nocturnis imaginibus illud.

C. III. ¶ Item Isidorus lib. 3. Sententiarum, de summo bono, cap. 6.

Non a est peccatum, quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur, sed tunc est peccatum, si, antequam illudamur, cogitationis affectibus praevenimur. Luxurie quippe imagines, quas in veritate gessimus, saepe dormientibus in animo apparent, sed innoxiae, si non concupiscendo occurrunt. Qui nocturna illusione polluitur, quamvis extra memoriam turpium cogitationum sese praesentiat inquinatum, tamen hoc ut tentaretur, culpa suae tribuat, suamque immunditiam statim fletibus tergat.

Huius itaque b respondetur. In Lege, & in Evangelio naturale jus continetur, non tamen quacunque in Lege & Evangelio inventuntur, naturali iuri coherere probantur. Sunt enim in Lege quaedam moralia praeccepta, ut non occides: quaedam mystica, ut potest sacrificiorum praeccepta, ut de agno, & alia similia. Moraliamanata ad naturale jus spectant, atque ideo nullam mutabilitatem recepisse monstrantur. Mystica vero, quantum ad superficiem, a naturali iure probantur aliena: quantum ad moralem intelligentiam, inveniuntur sibi annexa, ac per hoc, etsi secundum superficiem videantur esse mutata, tamen secundum moralem intelligentiam mutabilitatem nescire probantur. Naturale ergo jus ab extraordinariis creaturae incipiens, ut supra dictum est, manet immobile. Ius vero consuetudinis post naturalem legem exordium habuit, ex quo homines convenientes in unum, coeperunt simul habitare, quod ex eo tempore factum creditur, ex quo Cain e civitatem adificasse legitur: quod cum diluvio & propter hominum avaritatem fere videtur extinguitur, postea a tempore Nemoth reparatum, sive potius immutatum existimatur, quem ipse simul cum aliis alios caput opprimere: alii sua imbecillitate eius ditioni coeperunt esse subiecti, unde in Genesi e. legitur de eo [Coepit Nemoth robustus venator esse coram Domino] id est, hominum oppressor & extinguit, quos etiam ad turrim adificandam allexit.

1 ¶ Id est] Glossa ordinaria ad istum locum ex Alcuino ita habet: id est, hominum oppressor, & extinguit: quos allexit, ut turrim contra Deum confiterent.

DISTINCTIO VII.

1 ¶ Vi autem constitutionis caput a justificationibus, quas Dominus tradidit Moysi, dicens: [Si emeris servum Hebraum, &c.]

¶ De conditionibus legum.

C. I. Unde Isidorus lib. 5. Etym. c. 1. ait.

Moyse gentis Hebraeae primus omnium divinas leges sacris literis explicavit. Phoroneus Rex Graecis primus leges, iudiciaque constituit. Mercurius Trismegistus primus leges Aegyptiis tradidit. Solon primus leges Atheniensibus dedit. Lycurgus primus Lacedaemoniis iura ex Apollinis autoritate confinxit. Numa Pompilius qui Romulo successit in regno, primus leges Romanas edidit. Deinde, cum populus seditiosos

a Ivo p. 9. c. 112. b al. ita. c Genes. 4. d Genes. 7. e Gen. 10. f Exod. 12.

magistratus fecere non posset. Decemviros legibus scribendis creavit, qui leges ex libris Solonis in latinum sermonem translatas, xii. tabulis exposuerunt.

C. II. Nomina eorum, qui leges xii. tabularum exposuerunt.

Fuerunt etiam hi, Ap. Claudius, T. Genucius, P. Scipius, Sp. Veturius, C. Iulius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, P. Curatius, T. Romilius, Sp. Postumius. Hi decemviri legum conscribendarum electi sunt. Leges autem redigere in libris e primus consul Pompeius instituit, sed non perseveravit obtrahentium metu. Deinde Caesar cepit id facere, sed ante interfectus est. Paulatim autem antiquae leges vetustate, atque incuria obsoleverunt, a quarum etiam nullus iam usus est, notitia tamen necessaria videtur. Novae leges a Constantino Caesare coeperunt, & reliquis succedentibus: erantque permixtae, & inordinatae. Postea Theodosius minor & Augustus ad similitudinem Gregoriani, & Herimogeniani codicem factum constitutionum a Constantini temporibus sub proprio cuiusque Imperatoris titulo disposuit, quem a suo nomine Theodosianum vocavit.

DISTINCTIO VIII.

Differt autem jus naturale a consuetudine, & consuetudine. Nam jus naturale omnia sunt communia omnibus, quod non solum inter eos servatum creditur, de quibus legitur g: [Multitudinis autem creditum erat eorum unum, & anima una] &c. verum etiam praecedenti tempore a Philosophis traditum invenitur. Unde apud Platonem illa civitas iustissime ordinata traditur, in qua quique proprios necesse affectus. Iure vero consuetudinis, vel constitutionis hoc meum est, illud alterius.

C. I. Jus divinum omnia sunt communia omnibus, iure vero constitutionis, hoc meum, illud alterius est.

Unde Augustinus ait tract. 8. ad c. 1. Joannis.

Quo iure defendis villas ecclesiae? i. divino, an humano? Divinum jus in scripturis habemus, humanum jus in legibus Regum. Unde quisque possidet, quod possidet? nonne iure humano? Nam iure divino [Domini est terra, & plenitudo eius]. Pauperes, & divites Deus de uno limo fecit: & pauperes, & divites una terra supportat. Iure tamen humano dicitur, haec villa mea est, haec domus mea, hic servus meus est. Iura autem humana jura Imperatorum sunt; quare? Quia ipsa jura humana per Imperatores, & reges facti Deus distribuit generi humano. Item ibidem paulo inferius. Tolle 2 jura Imperatorum, & quis audeat dicere, mea est illa villa, aut, meus est ille servus, aut, domus haec mea est? si autem, ut teneantur ista ab hominibus, regum jura fecerunt, vultis, ut reticemus leges, ut gaudeatis? Item ibidem paucis interjectis. Legantur leges, n ubi manifeste praecerunt Imperatores, eos, o qui praeter ecclesiae catholicae communionem usurpant sibi pomem Christianum, nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil nomine ecclesiae audeant possidere. Sed quid nobis & Imperatori? Sed iam dixi, de iure humano agitur, & tamen Apostolus p voluit serviri Regibus, voluit honorari Reges, & dixit [Reges reveremini.] Nolite dicere, quid mihi, & regi? Quid tibi ergo, & possessioni? Per jura Regum possidentur possessiones. Dixisti, quid mihi & Regi? Noli dicere possessiones tuas, quia ipsa q jura humana re-

a al. seditiosus. b Isidorus ibidem continenter. c al. libras. d exoleverunt. orig. Ivo p. c. 170. Pann. l. 2. c. 144. e al. junior. f al. natura. g Actus. h Ansel. l. 2. c. 62. Ivo p. 3. c. 194. Pann. l. 2. c. 63. i Psal. 73. k Gen. 2. l dicitur. orig. m Iure ergo humano, iure Imperatorum: quare? orig. n Cod. l. 1. tit. 15. c. 2. & cod. Theo. l. 16. tit. 5. c. 43. 52. 54. o al. ut. p 2. Pet. 2. q ad ipsa. orig. & Ivo.

nunciasti, quibus possidentur possessiones.

1 ¶ Ecclesiae] Haec dicitur non est apud B. Augustinum. Nam ibi ait contra Donatistas, qui legibus Imperatorum villas sibi adeptas, & Ecclesia catholica attributas esse queruntur. Digere, cum Donatista dicerent, villas nostras tulerunt: fundos nostros tulerunt, ut eos ipse convincat, nullum jus in illis habuisse, aut habere: quibusdam praepositi addidit ista. Quo iure defendis villas? divino, &c. Et infra. q. 1. c. si quis causa. ubi Gratianus citat verbum huius capiti, ista dicitur, Ecclesiae, non habetur. Est tamen apud Anselmum, Pionem, & in Panormia locis indicatis.

2 ¶ Tolle] Quoniam glossa obicit, ne omnia emendarentur, aut adderentur, quaeunque addenda videbantur, placuit integrum apponere locum B. Augustini. Apud ipsum legitur post ver. humano, antecedenti paragraphi, haec sequuntur: Vultis legamus leges juris peritorum, & secundum ipsas agamus de villis? Si iure humano vultis possidere, recitemus leges Imperatorum: videamus, si aliquid voluerint ab haereticis possideri. Sed quis mihi est imperator? secundum jus ipsius possides terram. Aut tolle jura Imperatorum, & quis audeat dicere, mea est illa villa, aut meus est ille servus, aut domus haec mea est? Si autem ut teneantur ista ab hominibus, jura acciperunt Regum, vultis recitemus leges, ut gaudeatis, quia vel unum hortum habeatis, & non imputetis nisi mansuetudini columbae, quia vel ibi vobis permittitur permanere; leguntur enim leges manifestae, ubi praecerunt Imperatores, &c.

2 pars. ¶ Dignitate vero jus naturale similiter praevales consuetudinis, & constitutionis. Quaeunque enim vel moribus recepta sunt, vel scriptis comprehensa, si naturalis iuri fuerint adversa, vana & irrita habenda sunt.

C. II. Adversus naturale jus nulli quidquam agere licet.

Unde Augustinus ait lib. 3. confess. c. 8.

Qua contra mores hominum sunt flagitia, pro quorum diversitate vitanda sunt, ut pactum inec se civitatis, aut gentis consuetudine, vel lege firmatum, nulla civis, aut peregrini libidine violeat. Turpis enim omnis pars est suo universo non congruens. Cum autem Deus aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet iubet, etsi nunquam ibi factum est, faciendum est; & si omnium, instaurandum est; & si institutum non erat, institutum est. Si enim Regi licet in civitate, cui b regnat, iubere aliquid, quod neq; ante illum quicquam, nec ipse unquam iusserat, & non contra societatem civitatis ejus obtemperatur, imo contra societatem non obtemperatur, (Generale quippe pactum est societatis humanae obedire Regibus suis.) quanto magis Deo regnatori universae creaturae suae, ad ea quae iusserit, sine dubitatione se viendum est? sicut enim in potestatibus societatis humanae major potestas minori ad obediendum praepositur, ita Deus omnibus.

¶ Caput hoc est ex epistola Nicolai, quae incipit, Epistolam Beatitudinis tuae; extatq; una cum aliis ejusdem, & aliorum Pontificum epistolam manuscriptis Roma, in Bibliotheca monasterii Dominicanorum, ex qua hoc caput extractum est.

¶ Radicitus est evellenda perniciose consuetudo.

C. III. Item Nicolaus Papa Hincmaro Remensi Archiepiscopo.

Malae consuetudo, quae non minus quam perniciose corruptela vitanda est, nisi citius radicitus evellatur, in privilegiorum jus ab improbis assumitur, & incipiunt praevariationes, & varix d praesumptiones eelerime non compressae pro legibus venerari, & privilegiorum more perpetuo celebrari.

a Ivo p. 4. c. 178. b al. in qua. c Ivo p. 4. c. 203. Pan. l. 2. c. 21. d al. vana. Sub persona Libera Lillo Vagenis.

¶ Veripani

Veritati & rationi consuetudo est postponenda. C. IIII. Item Augustin. lib. 3. de baptisimo, contra Donatistas, c. 6.

Veritate manifestata cedit consuetudo veritati, plane respondeo; quis dubitet veritati manifestata de here consuetudinem cedere? Item b Nemo consuetudinem rationi, & veritati proponat: quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

C. V. Quilibet consuetudo veritati est postponenda.

Item Gregorius 1. V. in vno, c. Aversanus Episcopus.

Quod Dominus dicit e, [Ego sum veritas & vita.] Non dixit, Ego sum consuetudo, sed veritas. Et cerè (ut Beati Cypriani futamur sententia) qualibet consuetudo, quantumvis veritas, quantumvis vulgata veritati omnino est postponenda; & usus qui veritati est contrarius, abolendus.

Gregorius. In aliquot manuscriptis, & apud Ivo nem, Gregorius vii. Et in huius Pontificatu Guarmundus Aversanus Episcopus scripsit de corpore & sanguine Domini contra Berengium, qui liber extat.

Veritate revelata, consuetudinem sibi cedere oportet. C. VI. Item Augustin. lib. 3. de baptisimo contra Donatistas, cap. 3.

Qui g contempna veritate praesumit consuetudinem sequi; aut circa fratres invidus est & malignus, quibus veritas revelatur, aut circa Deum ingratus est, cuius inspiratione ecclesia ejus instruitur. & infra, h. Ut Evangelio i Dominus Ego sum, inquit, veritas: non dixit, ego sum consuetudo. Itaq; veritate manifestata, cedit consuetudo veritati, & 7. Revelatione facta veritatis, cedit consuetudo i veritati: quia de Petro s, qui prius circumcidebat, cedit Paulo veritatem praedicanti. & infra. Cum Christus veritas sit, magis veritatem, quam consuetudinem sequi debemus; quia 2 consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

Cedit consuetudo. Apud B. Augustinum, & Ivo nem, in Panormia legitur, cedit error. Sed vere B. Augustinus ex ipsiusmet Zozimi verbis colligit, quod ille errorem appellabat, fuisse consuetudinem. Ita enim respondet, Noluit quidem ille dicere, consuetudinem, sed errorem. Verumtamen, eum dicit, quia & Petrus, qui prius circumcidebat, cedit Paulo veritatem praedicanti, satis indicat, quod aliud etiam de baptismo fieri solebat.

Quia consuetudinem] Verba haec usque ad finem, apud Ivo nem, & Gratianum facti commode hic adne-ctuntur, repetita ex verbis Felici, quo referuntur supra, c. veritate.

Consuetudo rationi frustra opponitur. C. VII. Idem in lib. 4. de baptisimo, contra Donatistas, cap. 5.

Frustra, inquit, n quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis obijciunt, quasi consuetudo major sit veritate, aut non id sit in spiritualibus sequendum, quod in melius fuerit a spiritu sancto revelatum. Hoc o plane verum est, quia ratio, & veritas consuetudini proponenda est. Sed cum consuetudini veritas suffragatur, nihil oportet firmius retineri.

a Ivo p. 4. c. 208. Panm. l. 2. c. 169. Infra eadem, qui contempna. b Ibid. cap. 8. sub persona Felici a Bualacens. c Ab. Guarmundo. d Ivo par. 4. c. 213. Panm. l. 2. c. 166. e Ioan. 1. 4. f Cyprianum in toto illo suo concilio. Sub persona Casti Sircensis. g Ivo p. 4. c. 234. h Ibid. cap. 6. sub persona Liberti Vagenst. i Ioan. 14. k sup. ea c. veritate. Ibid. cap. 7. sub persona Zozimi a Tharassa. l Galat. 2. m Ibid. cap. 9. sub persona Honorati a Thacca sup. ea veritate. n Hic refert B. Augustinus verba B. Cypriani in epist. ad Lubianum. Ivo p. 2. cap. 34. & par. 4. c. 23. o Elib. B. Augustinus respondet.

Rationem consuetudo impedire non debet. C. VIII. Item Cyprianus in epistola ad Pompejum contra epistolam Stephani.

Consuetudo, quae apud quosdam obrepserat, impedire non debet, quò minus veritas praevaleret, & vincat: Nam consuetudo sine veritate, vetustas erroris est: propter quod relicto errore, sequamur veritatem, scientes, quia & apud Eisdem a veritas vicit, sicut scriptum: [Veritas manet, & invalefcit in aeternum, & verus, & obtinet in saecula saeculorum.]

Idem in epist. ad Lubianum, circa med.

Ignosci i potest simpliciter erranti, sicut de seipso dicit Apostolus Paulus b [Qui primo, inquit, sui blasphemus, & persecutor, & iniuriosus: sed misericordiam merui, quia ignorans feci.] Post inspirationem verò, & revelationem factam, qui in eo quod erraverat, perseverat; prudens & sciens sine venia ignorantiae peccat: praesumptione enim atque obstinatione quadam nititur, cum ratione superetur.

Ignosci. Apud B. Cyprianum legitur, ignosci enim potest, & huius antecedit ea quae leguntur supra c. frustra, usque ad ver. revelatum.

Dei veritatem, non hominum consuetudinem sequi oportet. C. IX. Idem lib. 2. ep. 3. ad Caelitium.

Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putaverit, sed id quid, qui ante omnes est, Christus fieri fecerit. Neq; enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem, cum per Esaiam e prophetam Deus loquatur, & dicat. [Sine causa autem coluisti me, mandata & doctrinae horuminum docentes.]

Liquido igitur apparet, quod consuetudo naturali juri postponatur.

DISTINCTIO IX.

Quod autem & constitutio naturali juri cedat, multiplici auctoritate probatur.

Leges principum naturali juri praevale non debent. PALEA. I

C. I. Aut enim Augustinus ad Bonifacium Comitem, epist. 50.

Imperatores, quando pro falsitate contra veritatem constituunt malas leges, probantur bene credentes, & coramantur perseverantes: quando autem pro veritate contra falsitatem constituunt bonas leges, terrentur savientes, & contriguntur intelligentes.

Quicumque a ergo f legibus Imperatorum, quae pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirat grande supplicium. Quicumq; verò legibus Imperatorum, quae contra veritatem Dei feruntur, obtemperare non vult, acquirat grande praemium.

Nam & temporibus prophetarum omnes reges, qui in populo Dei non prohibuerunt, nec everterunt, quae contra praeccepta fuerant instituta, culpantur: & qui prohibuerunt, & everterunt, super aliorum merita laudantur. Et rex g Nabuchodonobor, cum servus esset idolorum, constituit sacrilegam legem, ut simulacrum adoraretur, sed ejus impiæ constitutioni qui obedire noluerunt, pie, fideliterque fecerunt. Idem h tamen rex divinitus miraculo, piam & laudabilem legem pro veritate constituit, ut quicumque diceret blasphemiam in Deum i Sidrac, Misac, & Abdenago, cum domo sua penitus interiret.

Palea] In exemplaribus antiquis Gratiani, in quibus aut nullo, aut paucis sunt palea, hoc loco habentur tan-

a Esdra 3. & 4. b 1. Timoth. 1. c Anselm. lib. 9. cap. 62. d Math. 17. Hic est filius meus, &c. e Esa. 29. Math. 15. f Ivo par. 4. cap. 142. Panm. l. 2. tit. 145. g Dan. 3. h Ibid. a Deum verum] orig.

num à verſe. Quicumque, uſque ad verſ. Nam & tempo- ribus. In alijs autem in quibus ſunt, habetur integrum hoc ca- put, & ſine nota Palea. Eſt autem totum in eodem B. Augu- ſtini loco.

2 ¶ Quicumque] Commutatus etiam apud Ivonem, & in Pavonia eſt ordo verborum B. Auguſtini, apud quem qui me- retur primum, priore; qui ſupplicium, poſteriore loco po- nitur.

¶ Principes tenentur & ipſi vivere legibus ſuis.
C. II. Item ex verbis Iſidori lib. I. ſententiarum de ſummo bono, c. 53.

Iſtum a eſt principem legibus obtemperare ſuis. Tunc enim jura ſua ab omnibus cuſtodienda exiſti- met, quando & ipſe illis reverentiam præbet. Princi- pes legibus teneri ſuis, nec in ſe convenit b poſſe dam- nare jura, quæ in ſubiectis, conſtituunt. Juſta eſt enim vocis eorum auctoritas, ſi quod populis prohibent, ſibi licere non patiantur.

¶ In aliquot vetuſtis exemplaribus caput hoc non habetur: in alijs vero conſectum eſt ſuperiori, & non habet rubricam.

¶ Scripturis canonicis tractatorum litera deſerviunt.
C. III. Idem Auguſtinus in prologo libri tertij de Trinitate.

2 NOLI e meis literis quaſi canonicis ſcripturis in- ſervire. Sed in illis, & quod non credebas, cum inveneris, incunctanter crede: in iſtis autem quod cer- tum d non habebas, niſi certum intellexeris, noli fir- mum e tenere.

¶ In tractatorum opusculis multa corrigenda inventionur.
C. IIII. Idem ad Vincenſium Victorem, lib. 4. de anima, & ejus origine, cap. 2.

Negare f non poſſum nec debeo, ſicut in ipſis ma- joribus g ita multa eſſe in tam multis opusculis meis, quæ poſſint juſto judicio, & nulla temeritate damnari.

¶ In ſcriptis canonicis mendacia non admittuntur.
C. V. Idem ad Hieronymum, epiſt. 19.

Ego h ſolis eis ſcriptorum, i qui jam canonici ap- pellantur, didici hunc timorem, honoremque defer- re, ut nullum eorum k ſcribendo erraſſe audeam cre- dere: ac ſi aliquid in eis offendere, quod videatur con- trarium veritati, nihil aliud quam vel mendofum eſſe codicem, vel interpretem non aſſecutum eſſe, quod di- ctum eſt, vel me minime intellexiſſe non ambigam. Alios autem ita lego ut quantalibet ſanctitate, doctrina- que polleant, l non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi 1 per alios auctores, vel cano- nicas, vel probabiles rationes, quod à vero non abhor- reat, perſuadere non potuerunt.

1 ¶ Mihi per alios] Sic etiam in manuſcriptis, & in gloſſa. Apud B. Auguſtinum eſt, mihi vel per illos aucto- res canonicos, vel probabili ratione, nec multo ſecus apud Ivonem. Alias vero nonnullas varietates ſatis uſum eſt in mar- gine indicare.

¶ Libri veterum hebraea volumina, novis greca auctoritatem impendunt.

C. VI. Idem i

Veterum librorum fides de hebraeis voluminibus examinanda eſt, ita novorum, græci ſermonis nor- mam deſiderat.

1 ¶ Idem] Verba hujus capituli ſunt B. Hieronymi ad Luca- nium Baticum epiſt. 28. ſed mutata non eſt inſcriptio ob gloſſam in ver. Græci.

a Barch. l. 25. c. 42. Ivo par. 16. c. 43. b convenit fruſtra- re jura.) orig. c Ivo par. 4. c. 7. Pamm. l. 2. c. 120. d al- cerum habebas.) exemp. e al. firmiter retinece.) orig. f Ivo p. 4. c. 73. g moribus.) orig. & Ivo. h Ivo par. 4. c. 74. Pamm. l. 2. c. 119. i ſcripturaron libri.) orig. & Pan. k eorum auctorem in ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſime credam.) orig. Ivo & Pan. l præp. lican.) orig.

¶ Nihil auctoritatu canonici remanebit ſcriptura, ſi ad eam mendacita fuerint admiſſa.
C. VII. Item Auguſtinus ad Hieronymum, epiſt. 9.

¶ I a ad ſcripturas ſanctas admiſſa fuerint vel b offi- cioſa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis? Quæ tandem de ſcripturis illis ſententia proferetur, cui? pondere contentioſæ falſitatis obtratur e improbitas?

¶ Literis omnium epiſcoporum ſacra præpantur ſcriptura.
C. VIII. Item de baptiſmo contra Do- natillas, lib. 2. c. 3.

¶ Vis neſciat ſanciam ſcripturam canonicam tam ve- teris, quam novi teſtamenti certis ſuis terminis contineri, tamque omnibus poſterioribus epiſcopo- rum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari, & diſceptari non poſſit, utrum verum, vel utrum rectum ſit quequid in ea ſcriptum eſt conſtituit? Epiſcopo- rum autem literas, quæ poſt confirmatum canonem vel ſcriptæ ſunt, vel ſcribuntur, vel per ſermonem fortè ſa- pientioreſ cuſſilibet in ea re peritioris, vel per aliorum epiſcoporum graviorem auctoritatem, doctiorumque d prudentiam, & per concilia licere reprehendi, ſi quid in eis fortè veritate devium eſt?

¶ Ex dictis quorūlibet epiſcoporum contra divina man- data calumnias non colligantur.

C. IX. Idem ad Vincenſium epiſt. 43. con- tra Donatillas.

NOLI e frater contra divina tam multa, tam clara, tam indubitata teſtimonia colligere velles calum- nias ex epiſcoporum ſcriptis, ſive noſtorum, ſicut Hi- larii, ſive, 1 (antequam pars Donati ſepararetur,) ipſius unitatis, ſicut Cypriani, & Agrippini: primò, quia hoc genus literarum ab auctoritate canonis diſtinguen- dum eſt: non enim ſic leguntur, tanquam ita eis te- ſtimonium præferatur, ut contra ſentire non liceat, ſi- ubi fortè aliter ſaperint, quam veritas poſtulat. In eo quippe numero ſumus, ut non dedignemur etiam no- bis dictum f ab Apoſtolo accipere. [Et ſi quid aliter ſa- pitis, id quoque Deus vobis revelabit. 2]

1 ¶ Sive antequam] Antea legebatur ſive Cypriani, & Agrippini, antequam pars Donati ſepararetur, Reſti- tuta eſt vera lectio ex B. Auguſtino, & aliquot exemplaribus Gratia. & Ivone. Cyprianus enim, & Agrippinus multo ante Donati ſchiſma in eccleſia unitate deceſſerant: qua in erro- ris auctor gloſſa.

2 ¶ Revelavit] Ita etiam originale, & Ivo, & aliquot editiones novi teſtamenti. Sed idem B. Auguſtinus in Ioannem tract. 3. 45. 53. & 98. & alibi ſere ſemper legit, revelabit, & ex- planat. Græce eſt δὲ ἀποκαλύψεται.

¶ Non debetur par auctoritas canonicis ſcripturis, & expoſitionibus earum.

C. X. Item ad Fortunarianum, epiſt. 111.

¶ Neque g quorūlibet diſputationes, quamvis ca- tholicorum, & laudatorum hominum, velut ſcri- pturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat ſalva honorificentia, quæ illis debetur hominibus, ali- quid in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere, ſi for- tē invenerimus, quod aliter ſenſerint, quam veritas ha- bet, divino adiutorio vel ab alijs intellecta, vel à nobis. Talis h ego ſum in ſcriptis aliorum, quales i volo eſſe intellectores meorum.

¶ Exemplaratio ſana præfertur.
C. XI. Idem ad Marcellinum de civitate Dei lib. 1. c. 3.

a Ivo p. 4. c. 215. b al. velut officiſa) orig. al. fuerint of- ficioſa. c al. ſubtrahatur. Ivo p. 4. c. 227. Poly. l. 3. tit. 21. d al. doctiorumg. e Deus dedit. p. 2. Anf. l. 4. c. 58. Ivo p. 4. c. 238. f Phil. 2. g Ivo p. 4. c. 237. h al. Qualis.) orig. Antea i al. tales. Poly. l. 1. tit. 26.

Sana quippe ratio etiam exemplis anteposenda est: cui quidem & exempla concordant; sed illa, quantum digniora sunt imitatione, quantum excellentiora pietate.

Cum ergo in naturali iure nihil aliud precipiatur, quam quod Deus vult fieri, nihil, veteri, quam quod Deus prohibet fieri, denique etiam in canonica scriptura nihil aliud, quam in divinis legibus invenitur, divina vero leges natura constant, patet, quod quaecumque divina voluntati, seu canonice scripturae contraria probantur, eadem & naturali iuri inveniuntur adversa. Unde quaecumque divina voluntati, seu canonice scripturae, seu divinis legibus opposita consentit, eidem naturale jus praesertim oportet. Constitutiones ergo vel ecclesiasticae, vel saeculares, si naturali iuri contrariae probantur, penitus sunt excludendae.

DISTINCTIO X.

Constitutiones vero principum Ecclesiasticis constitutionibus non praecedunt, sed obsequuntur.

Lex Imperatorum ecclesiastica jura dissolvere non potest.

C. I. Vnde Nicolaus a Papa scribit episcopis in concilio apud Convincium congregatis.

Lege Imperatorum non in omnibus ecclesiasticis controversiis utendum est, praesertim cum inveniuntur Evangelicae, ac canonicae sanctioni aliquoties obviare. 2. Item b Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subius. Imperiali iudicio non possunt ecclesiastica jura dissolvi. Ad quod ostendendum, duorum horum, d. scilicet Innocentii, & Gregorii satis sufficientia testimonia. Sanctus et quidem Innocentius in decretali epistola sua ad Alexandrum Antiochenum episcopum ait: Nam quod sciscitaris, utrum divinis imperiali iudicio provincius, ut duae metropoles fiant, sic duo metropolitani episcopi debeant nominari; non visum est ad mobilitatem necessitatum mundanarum Dei ecclesiam commutari, honoresque, aut divisiones perpetui, [quas pro suis causis faciendas duxerit Imperator] Beatus autem Gregorius scribens ad Theoctistam patriarum, inter cetera. [Si, inquit religionis causa conjugia debere dissolvi dicantur; sciendum est, quia etsi hoc lex humana concessit; lex tamen divina prohibuit] Ecce quemadmodum imperiali iudicio non possunt ecclesiastica jura dissolvi. Ecce qualiter, quod lex humana concessit, divina lex prohibuit. Non quod Imperatorum leges (quibus ecclesiastica utitur contra hereticos, saepe contra tyrannos, atque contra pravos quosque defenditur) dicamus penitus renuendas, sed quod eas evangelicis, apostolicis, atque canonicis decretis (quibus postponenda sunt) nullum posse inferre praesudicium asseramus.

1. [Lege] Caput hoc sumptum est ex epistola Nicolai, quae extra in codice bibliothecae Dominicae, de quo dictum est supra dist. 5. c. mala. Titulus autem epistolae, hic est. Nicolaus servorum Dei, Reverendissimis, ac sanctissimis confratribus nostris metropolitanis episcopis, & ceteris diversarum provinciarum, ac urbium praesulibus, qui in Convincium villam publicam, secus civitatem Silvanectis convenistis. Eadem epistola nuper impressa est in appendice bibliotheca sancti Patrum.

2. [Obviare] Apud Nicolaum sequitur continenter, ad quod ostendendum, &c. Quae autem apud Gratia-

a Ivo par. 4. c. 87. Panl. 2. c. 128. Anselm. c. 57. Polyc. l. 1. tit. 77. b al. Idem. c In ca. adjectis, c. 17. d Herouin. orig. e Burch. l. 15. ca. 10. Ivo 16. ca. 11. Panl. 2. ca. 139. In 1. epist. 15. c. 2. f vere visum orig. g Lib. 9. reg. epist. c. 9. Ivo par. 4. cap. 187. Panl. 2. c. 149. ex ca. adjectis, c. 17.

num sunt interiecta, non sunt hoc loco in epistola, neque in Polycarpo, neq. apud Anselmum, sed verba illa. Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subius. a Burchardo, & Ivone citantur ex decretis Pii Papa, c. 3. habentur autem in capitularibus adjectis c. 17. reliqua autem habentur infra in hoc eodem capite, & ecce quemadmodum.

¶ Nihil quod evangelicis regulis obviet, Imperatori agere licet.

C. II. Item Symmachus a Papa in sexta synodo Romana tempore Theodorici Regis.

Non licet Imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra divina mandata praesumere, nec quidquam quod evangelicis, propheticis, aut apostolicis regulis obviet, agere.

¶ In ecclesiasticis causis regis voluntas sacerdotibus est postponenda.

C. III. Item Felix a Papa.

Certum est hoc rebus vestris esse salutare, ut cum de causis Dei agitur, iuxta ipsius constitutionem, regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere, non praeserre, & sacrosancta per eorum praesules potius discere, quam docere; ecclesiasticam d. formam sequi, non huic humanitas sequenda jura praefigere: neque eius sanctionibus velle dominari, cuius clementia Deus vult tuae pia devotionis colla submittere: ne, dum mensura caelestis dispositionis exceditur, eatur in contumeliam disponentis.

C. III. ¶ Bonis moribus, & decretis Romanorum Pontificum, constitutiones contraire non possunt.

Item f

Constitutiones contra canones, & decreta praesulum Romanorum, vel bonos mores, nullius h. sunt momenti.

C. V. ¶ Quae sacerdotum sunt, regibus usurpare non licet.

Item Nicolaus Papa I. in epistola ad Michaelem Imperatorem, cuius initium est, [Praeposueramus.]

Imperium i. vestrum suis publicae rei quotidianis administrationibus debet esse contentum, non usurpare, quae sacerdotibus Domini solum conveniunt.

C. VI. ¶ Tribusalia Regum sacerdotali sunt potestati subiecta.

Item Gregorius Nazianzenus in oratione ad cives Nazianzenos angoris plenos, & Magistratum tratum.

Suscipitisne libertatem verbi? libenter accipitis, quod lex Christi sacerdotali vos subijcit potestati, atque istis tribunalibus subdit? Dedit enim & nobis potestatem, dedit & principatum multo perfectiorem principatibus vestris. Aut nunquid iustum vobis videtur, si cedat spiritus carnis, si terrenis caelestia superentur; si divinis praeferantur humana?

2. pars. Ecce quod constitutiones principum ecclesiasticis legibus postponenda sunt. Vbi autem Evangelicis, atque canonicis decretis non obviatur, omni reverentia digna habeantur.

a Et Calixtus epi. 1. & Marcellinus in extrema epist. 2. & in capitulis Hadriani c. 76. ex quo citant. Burchard. & Ivo par. 16. c. 9. Deuid. p. 1. & 3. b Burch. l. 15. c. 8. Ivo par. 4. cap. 231. & p. 16. c. 9. Panl. l. 2. c. 141. Polyc. l. 6. tit. 1. c. In exemplari Veronensi est. Felix 3. Ansel. l. 4. c. 11. Polyc. l. 1. c. 18. d al. ecclesie. e al. dispensationis. f antea legebantur. g Habetur in c. Hadriani, mem. 39. Deuid. par. 1. & 3. h sine orig. i Ansel. l. 3. c. 88. Burch. l. 15. c. 9. Ivo par. 5. cap. 38. & par. 26. c. 10. Polyc. l. 1. c. 10.

C. VII. ¶ *Leges Imperatorum in adiutorium ecclesie licet assumentur.*
Vnde Augustinus ait in dialogo, id est, lib. 2. contra literas Petilianas, c. 38.

SI b in adiutorium vestrum etiam terreni imperileges assumendas putatis, non reprehendimus.

¶ Fecit hoc Paulus c, cum adversus injuriosos, civem Romanum se esse testatus est.

1 ¶ *Ecclesie*] Auctor hujus rubricae caput hoc ita accipit, quasi hic agatur de legibus Imperatorum in favorem ecclesie latus, sicut ibi B. Augustinus Petiliano, & Donatistis haereticis concedat, legibus Imperatorum ipsos in adiutorium suum uti posse, modo id fallaciter non facerent, quod eos fecisse convincit.

C. VIII. ¶ *Reges Pontificibus pro aeternis, & Pontifices Regibus pro temporalibus indigent.*

Item I. Nicolaus Papa I. in epist. 7. ad Michaelem Imperatorem.

Quoniam id eundem mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus sic actibus propriis & dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discrevit propria 2, volens medicinali humilitate hominum corda sursum efferr, non humana superbia rursus in inferna demergi: ut & Christiani Imperatores pro aeterna vita pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur, quatenus spiritalis actio à carnalibus distaret incurfibus, & ideo e militum Deo & minime se negotiis secularibus implicaret; ac vicissim non & ille rebus divinis praedire videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus.

1 ¶ *Huius capituli in codicibus impressis erat praepositus hic titulus.* Cyprianus Iuliano Imperatori: quod est contra omnem temporum rationem. In manuscriptis omnibus, excepto vicedecimo Variano, abest dicitur, Imperatori, quemadmodum & apud Irenaeum. Notum autem habet. Iuliano episcopo aliud perveritatum, Iuliano. Ceterum integrum hoc caput est in epistola Nicolai ad Michaelem Imperatorem, quae incipit, Proposueramus; ex quo refertur infra dist. 96. c. cum ad verum. una cum aliis verbis ejusdem epistolae, ex quibus hac pendet. Et notum est ex Gelasio in tomo de Anathematu vinculo.

2 ¶ *Propria*] In originali est, propriam volens medicinali humilitate sursum efferr. Ivo habet ut Gratianus hic in plerisque codicibus. In nonnullis tamen est, propria volens medicinalis humilitate sursum efferr, quemadmodum etiam infra dist. 96. cap. cum ad verum. Apud Gelasium loco indicato legitur, sic actionibus propriis, dignitatibusque distinctis, & officia potestatis utriusque discrevit, suos volens medicinali humilitate salvari, non humana superbia rursus intercepti, ut & Christiani, &c.

C. IX. ¶ *Leges Imperatorum custodiri oportet.*
Item Leo III. Lothario Augusto.

DE h capitulis, vel praecipis imperialibus vestris, vestrorumque pontificum praedecessorum irrefragabiliter custodiendis, & conservandis, quantum valuerimus, & valeamus Christo propitio, & nunc & in aevum nos conservaturos modis omnibus profitemur. Et si fortasse quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, sciat is eum pro certo mendacem.

1 ¶ *Vestrorumque*] Epistola haec non est inventa: & in istis verbis videtur subesse mendam, ex quo auctor glossae errandi occasionem sumpsit, quae Christianis Imperatoribus, cujusmodi fuerant praedecessores Lotharii, attribuat illud, quod Iheronimus de ethnicis dicit nimirum Im-

a al. assumi. b Ivo p. 4. cap. 173. Pann. l. 2. c. 153. c. Alf. 2. d Ivo p. 4. cap. 188. inf. dist. 96. cap. cum ad verum. e 1. l. Tim. 2. f al. & militans. g al. ne. h Ivo p. 4. c. 176. Pann. l. 2. c. 149. i. al. ghermann.

peratores filios fuisse appellari Pontifices, de qua re optimè Gelasius in tomo de Anathematu vinculo, & infra dist. 21. c. ceteros. Apud Irenaeum legitur, vestris, nostrorumque etiam Pontificum praedecessorum, in Pannormia, nostris nostrorumque Pontificum, & praedecessorum. Sed fortasse cetera quidem vetè apud Gratianum habent: tantummodo ante dictionem, praedecessorum, est addenda conjunctio, & quemadmodum est in Pannormia. Nam hoc significatur, Imperatores illis filios fuisse edere capitula, adhibitis in consuetum Pontificibus regni, quod verissimum est. Omnino haec, quae à Leone scribuntur, spectare videntur ad capitula Caroli, & Ludovici, quae Lotharius in universa Italia servari mandaverat. Nam in legibus Longobardicis, lib. 3. tit. 35. Lotharius ita constituisse traditur. Placuit nobis, ut capitula, quae excelsissimus de capitulari bon. mem. gloriosissimi Domini nostri Caroli, & genitoris nostri Ludovici, Imperat. invictissimi, his omnibus, & fidelibus nostris, & sanctae ecclesiae in regno Italia consentientibus per legem teneantur, & serventur: & quicumque horum capitulorum contemptor exiterit, sexaginta solidis componatur. Id populo Romano, quae iure antiquo Romanorum uti prohiberetur, vultè displicuit: sicut ex c. si. infra ead. dist. colligi potest, differuntur, etiam rumor fuit eandem esse Pontifici ac populi sententiam. De qua re Leo haec se epistola videtur purgare voluisse: & tamen postea pro conservando iure civili Romanorum, cum eodem Lothario iterum diligentius egit: quod apparet ex dicto c. finali.

C. X. ¶ *Legis auctoritate dissolvitur, quod contra eam fit.*

Item Ioannes VIII. Lothario Imperatori.

Vides a fili charissime, quia quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur.

C. XI. ¶ *Leges principum, aut regulas patrum contenti non licet.*

Item Gelasius Rufino, & Aprilis episcopi.

Vis autem leges principum, aut regulas patrum aut admonitiones paternas e dicat debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum aetimet transire commissurum?

C. XII. ¶ *Leges Romanorum Principum servandae sunt ab omnibus.*

Item Theodorico regi.

Certum est magnificentiam vestram leges Romanorum principum, quas in negotiis hominum custodiendas esse praecipit, multo magis circa e reverentiam beati Petri Apostoli pro sua felicitatis augmento velle servari.

C. XIII. ¶ *Romana lex nullius temeritate debet corrumpi.*

Item Leo III. Lothario Augusto.

Vestram i flagitamus f clementiam, ut sicut haecenus Romana lex vigit absque universis procellis, & pro nullius persona hominis reminiscitur esse corrupta, ita nunc suum robur, propriumque vigorem obtineat.

1 ¶ *Vestram*] Videtur Lotharius populo Romano, quod hic Leo perit, concessisse. Nam in legibus Longobardicis lib. 11. tit. 57. sic habetur, ut interrogetur populus Romanus, quae lege vult vivere, & sequatur constitutio.

Lotharius Imperator.

¶ *Volumus, ut cunctus populus Romanus interrogetur, quae lege vult vivere, ut tali lege, quali lege vivere professi sunt. vivant: illisque denuntietur, ut hoc unusquisque, tam iudices, quam duces, vel reliquis populus sciat: quod si offensionem contra eandem legem*

a Ivo p. 4. inf. dist. 54. c. qui aut. * Ivo p. 4. cap. 179. Pann. l. 2. c. 150. b al. aut. c al. modernas. d Ivo p. 4. cap. 180. Pann. l. 2. c. 151. e al. propter. f Ivo p. 4. cap. 181. Pann. l. 2. c. 152.

primo loco commemorem) eos, qui in Domini nostri IESU Christi nomine spem posuerunt, figura crucis signari, equis scripto docuit: dum oramus, ad orientem solem converti, eorum nos litera docuerunt? Verba invocationis, cum panis Eucharistia, & calix benedictionis offertur, quis ex sanctis Patribus scripta nobis reliquit? Non enim his contenti sumus, quorum Apostolus, & Evangelium mentionem fecerunt; sed alia quoque cum antea, tum post, dicimus, utpote quae magnum momentum ad ipsum mysterium habeant, doctrina non scripta, sed tradita eruditi. Benedicimus aquam baptismatis, & oleum unctionis, atque illum ipsum praeterea, qui baptizatur, ex qua scriptura? nonne ex occulta, & mystica traditione? Quid? ipsam olei unctionem, quis sermo scriptus docuit? Quod homo ter mergendus sit, unde accepimus? Abrenuntiare Sathanae, atque Angelis eius, & reliqua omnia, quaecumque in baptismo observamus, quae scriptura iussit? An non haec ipsa maxime vulgata, sed secreta doctrina, quam quieto, minimeque curioso silentio Patres nostri custodierunt? probe quidem illi intelligentes, mysteriorum maiestatem taciturnitate servaverunt.

C. VI. *¶* Laudabilis est consuetudo, quae nihil fidei contrarium usurpat.

Item Pius Papa I. in decretis, decreto septimo.

Consuetudinem a laudamus, quae tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur.

¶ Verba huius capituli, quod antea tribuebatur B. Aug. leguntur in editione conciliorum Coloniensium, tribus tomis inter decreta Pii I. decreto septimo, & in epistola ejusdem Pii ex codice sexdecim librorum, lib. 35, 19. quam etiam citant Burchardus, Ivo, & alii in Pannonia: cuius tamen epistola omnia fere verba habentur. 1. lib. registri B. Gregorii (qui citatur in Polycarpo) epist. 75. & ea, quae ad hoc caput pertinent, referuntur infra dist. 12. cap. nos consuetudinem.

C. VII. *¶* Ubi auctoritas deficit, mos populi, & majorum instituta pro lege servantur.

Item B. Augustinus ad Casulanum, epist. 26.

In his rebus, de quibus nihil certi statui divina scriptura, mos populi Dei, & instituta majorum pro lege tenenda sunt. Et sicut i. pravaricatorum divinarum legum, ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt.

1. *¶* Et sicut] hinc usque ad finem sunt in epistola indicata: sed a Burchardo etiam, & Ivone, & in Pannonia referuntur.

C. VIII. *¶* Auctoritate, & traditione generali, vel speciali, ecclesia regitur.

Idem in libro de fide Christiana.

Catholica ecclesia per orbem terrarum diffusa, tribus modis probatur existere. Quidquid enim in ea tenetur, aut auctoritas est scripturarum, aut traditio universalis, aut certe propria, & particularis institutio. Sed auctoritate tota constringitur, universali traditione majorum, nihilominus tota: privatis vero constitutionibus, & propriis infirmationibus unaquaque pro locorum varietate, prout cuique vitium est, subsistit, & regitur.

C. IX. *¶* Valer ad fidem, catholica auctoritas ecclesiae.

Idem in libro contra Manichaeos.

a. Burch. l. 3. c. 22. b. Anselm. l. 4. c. 42. Ivo p. 4. c. 66. Pann. l. 2. ca. 157. Poly. l. 3. tit. 23. c. Anselm. l. 4. c. 22. Burch. l. 3. cap. 126. Ivo p. 4. cap. 66. Pann. l. 2. c. 158. Poly. l. 3. tit. 23. cap. 126. c. Hodie inter opera B. Augustini nullum ex his hoc titulo. In epistola vero ad Ianuarium, quae est lib. 6. c. 1. & 2. hac eadem sententia copiose exponitur.

Alam est, quod in re dubia, ad fidem valeat auctoritas ecclesiae catholicae, quae ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum usque ad hodiernum diem succedentium fibimet episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur.

¶ Apud B. August. lib. 11. contra Faustum Manichaeum, c. 2. legitur. Et vides in hac re (de fide exemplarium loquitur) quid ecclesiae catholicae valeat auctoritas, quae ab ipsis, &c. Haec vero episcoporum susceptionem positivum in sede Petri, & in libro contra epistolam Fundamenti, & in epist. 161. de schismate Donatistarum merito certissimum putavit ecclesiae catholicae iudicium.

C. X. *¶* Ab Apostolicis institutis non licet recedere.

Item Leo Papa ad episcopos per Siciliam constitutus, epist. 4. c. 6.

Hoc a vestra indicimus charitati, ut ab Apostolicis institutis nullo ulterius recedatur excessu, quia inultum post hoc esse non poterit, si quisquam Apostolicas regulas in silentio crediderit negligendas.

C. XI. *¶* Ab omnibus servari debet, quod Romana servat ecclesia.

Item Innocentius I. ad Decentium episcopum Eugubinum, epist. 1.

Quis b. nesciat aut non advertat, id quod a principe Apostolorum Petro Romanae ecclesiae traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari? nec superinduci, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? praesertim cum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, insulasque interiacentes, nullum instituisse ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut eius successores constituerunt sacerdotes: aut legant, si in istis provinciis alius Apostolorum invenitur, aut legitur docuisse. Quod si non legunt, quia nusquam invenitur, oportet eos hoc sequi, quod ecclesia Romana custodit, a qua eos principium accepisse non dubium est: ne dum peregrinis sermonibus audient, caput institutionum videantur omittere. & Saep dilectionem tuam ad urbem venisse, ac nobiscum in ecclesia convenisse, & quem morem vel in considerandis mysteriis, vel in ceteris agendis arcanis teneat, cognovisse. Quod sufficere arbitramur ad informationem ecclesiarum, vel reformationem; si praedecessores tui minus aliquid, aut aliter tenuerint, & satis certum haberemus, nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisset: quibus idcirco respondemus: non quod te aliqua ignorare credamus; sed ut majori auctoritate tuos instituas, vel si qui a Romanae ecclesiae institutionibus errant, aut commoneas, aut nobis indicare non differas, ut scire valeamus, qui sint, qui aut novitates inducunt, aut alterius ecclesiae, quam Romanae, existimant consuetudinem esse servandam.

1. *¶* Cognovisse.] Locus hic in originali concilio quatuor locum infero, sic habet, cognovisse non dubium est. Quod sufficere ad informationem ecclesiarum, vel reformationem (si praedecessores tui minus aliquid, aut aliter tenuerunt) satis certum haberemus; nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisset; Sed ob glossam, praecipue in ver. morem, non est mutatum.

DISTINCTIO XII.

1. *¶* Quid absque discretionis iustitia nulli agere licet. C. I. *¶* Nulli agere licet sine discretionis iustitia contra disciplinam Romanam Ecclesiae.

a. Anselm. l. 1. cap. 45. Poly. l. 2. tit. 17. Burch. l. 3. c. 125. b. Anselm. l. 1. c. 41. Ivo p. 4. cap. 67. Poly. l. 2. tit. 17. & l. 3. tit. 24. c. al. auctoritatem debeat aliunde accipere, vel exemplum? d. al. auctoritatem, c. al. amittere.

C. IX. ¶ Non negantur, quæ conſuetudinis ſunt.

Item Gregorius ad Maximum Salernitanum episcopum lib. 7. reg. epist. 1.

Quemadmodum illicita perpetrari non patimur; sic quæ ſunt conſuetudinis, non negamus.

C. X. ¶ Non locum conſuetudinem, ſed conſuetudo locum commendat.

Item Gregorius ad Auguſtinum Anglorum episcopum, reſp. 3.

Novit a fraternitas tua Romanæ eccleſiæ conſuetudinem, in qua ſe meminit enutritam. Sed mihi placet, ut ſive in Romana, ſive in Gallicorum, b ſive in qualibet eccleſia aliquid invenitſi, quod plus omnipotenti Deo poſſit placere, ſollicitè eligas; & in Anglorum eccleſia, quæ adhuc in fide nova eſt, inſtitutione præcipua, quæ de multis eccleſiis colligere poteris, & infundas. Non enim pro locis res, ſed pro rebus d loca amanda ſunt. Ex ſingulis ergo quibuſque eccleſiis: quæ pia, quæ religioſa, quæ recta ſunt, elige: & hæc quali in ſacculum collecta, apud Anglorum mentes in conſuetudinem deponet.

C. XI. ¶ Quod neque contra fidem, neque contra bonos mores eſſe convincitur, indifferenter eſt habendum.

Illa autem, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur, datur intelligi vel ab ipſis Apoſtoliſ, vel plenariis conciliis, quorum eſt in eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata, atque ſtatuta retineri. ſicuti quod Domini paſſio, & reſurrexio, & aſcenſio in cœlum, & adventus de cœlo ſpiritus ſancti, anniverſaria ſolemnitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervetur ab univerſa, quacumque ſe diſtendit, eccleſia. ¶ Alia e verò, quæ per loca terrarum, regionesque variantur, ſicuti eſt, quod alii jejunant ſabbato, alii verò non, alii quotidie communicant corpori, & ſanguini Domini, alii certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur; alibi ſabbato tantum, & dominico, alibi tantum dominico, & ſi quid aliud huiusmodi animadverti poteſt; totum hoc genus rerum liberam habet obſervationem. Nec diſciplina ulla eſt in his melior gravi, prudentique Chriſtiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit eccleſiam, ad quamcunque fortè devenerit. Quod d enim neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, & indifferenter eſt habendum, & pro eorum inter quos vivitur, ſocietate ſervandum eſt. Mater mea i Mediolanum me conſecuta, invenit eccleſiam ſabbato non jejunantem: cœperat fluctuare quid ageret. Tunc ego conſului de hac re beatiſſimæ memoriæ virum Ambroſium. At ille ait, cum Romam venio, jejunio ſabbato: cum Mediolani ſum, non jejunio. Sic etiam tu, ad quam fortè eccleſiam veneris, ejus morem ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalum, nec quemquam tibi. Hoc, cum matris renunciatiſem, libenter amplexa eſt.

1. ¶ Mater mea] In hoc capite, quemadmodum & in ſequenti, multa ſunt emendata ex B. Aug. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco uſque in finem, quoniam verba B. Auguſtini aptè erant in epiſtolum redacta, nihil additum eſt.

2. ps. Hoc autem de conſuetudine illa intelligendum eſt, quæ vel univerſalis eccleſiæ uſu, vel temporis prolixitate roboratur. Ceterum ſi pro varietate temporum, vel animorum, vel locorum contra conſuetudines introducuntur, inveni-

a Ivo p. 2. c. 10. b Gallicanorum] orig. Gallicana.] Ivo. c. potuſſi.] orig. d. bonis rebus.] orig. e. ibid. cap. 2. f. Ecce idem epiſt. 119. c. 18. g. al. eſſe convincitur.

ta opportunitate, reſecanda ſunt potius quam obſervanda.

C. XII. ¶ Reſecanda ſunt quæ neque auctoritate, neque moribus univerſitatis comprobantur.

Unde Auguſt. ſcribit ad inſcriptiones Iamarii epiſt. 119. c. 19.

Omnia a talia, quæ neque ſanctarum ſcripturarum auctoritatibus continentur, nec in conciliis episcoporum ſtatuta inveniuntur, nec conſuetudine univerſalis b eccleſiæ roborata ſunt, ſed diverſorum locorum diverſis moribus innumerabiliter variantur, ita ut vix, aut omnino nunquam inveniri poſſint cauſæ, quas in eis inſtituendis homines ſecuti ſunt, ubi facultas tribuitur, ſine ulla dubitatione reſecanda exiſtimo. Quamvis enim neque hoc inveniri poſſit, quomodo contra fidem ſint; ipſam tamen religionem, quam pauciſſimis, & maniſeſtiſſimis celebrationum ſacramentis miſericordia Dei eſſe liberam voluit, ſervilibus oneribus & premunt, ut tolerabilior ſit conditio ludæorum, qui etiamſi tempus libertatis non agnoverint; legalibus tamen ſacramentis, d non humanis præſumptionibus ſubjiciuntur.

C. XIII. ¶ Omnes provincie e eadem in pſallendo modum teneant, quem metropolitana ſedem f habere cognoverint.

Item ex Concilio Toletano II. c. 3.

De iis, qui contra Apoſtoli & voluntatem circumſeruntur omni venio doctrinæ, placuit huic ſancto concilio, ut metropolitana ſedis auctoritate coacti, uniuſcuſque provincie i cives, rectoresque eccleſiarum unum, eundemque in pſallendo teneant modum, quem in metropolitana ſede b cognoverint inſtitutum; nec aliqua diverſitate cuiusque ordinis, vel officii à metropolitano ſe patiantur ſede diſjungi. Sic enim juſtum eſt, ut inde uniuſcuſque ſumat regulas magiſterii, unde honoris conſecrationem accipit, ut juxta majorem decreta, ſedes, quæ unicuique ſacerdotaliſ dignitatis eſt mater, ſit eccleſiaſtica magiſtra rationis. Abbatibus ſanè, indultis officiis, quæ juxta voluntatem ſui epiſcopi regulariter illis implenda ſunt, cetera officia publica, id eſt, vespere, matutinum, five miſſam aliter, quam in principali eccleſia, celebrare non liceat. ¶ Quiſquis autem horum decretorum violator extiterit, ſex menſibus communionem privatus apud metropolitana ſub poenitentia cenſura permaneat corrigendus; quatenus apud illum & præterita tranſgreſſionis culpa in lachrymis diluat, & neceſſarian officiorum doctrinam ſtudioſe addiſcat. ¶ Sub iſta ergo regula diſcipline, non ſolum metropolitana totius ſuæ provincie pontifices vel ſacerdotes adſtringat, ſed etiam ceteri epiſcopi ſubjectos ſibi eccleſiarum rectores obtemperate his inſtitutionibus cogant.

1. ¶ Provincie cives] In codice Lucenti perveſto bibliotheca Regiæ catholicae, & in concilio impreſſo, in margine legitur, provincie pontifices: que dictio in fine huius capitiſ repetita, oſtendit hanc eſſe veram lectionem. Verum in omnibus concilioſionum editionibus in textu, & duobus codicibus Vaticanis legitur, cives.

C. XIV. ¶ Ordo ſervetur in matutinis, & vespertinis officiis unus & idem.

Item ex Concilio Bracarenſi I. cap. 19.

Placuit i omnibus communi conſenſu, ut unus atque idem pſallendi ordo in matutinis, vel vespertinis officiis teneatur & non diverſe, ac privatæ, neque i mo-

a Ivo p. 4. cap. 206. Pann. 2. c. 168. b al. univerſa] orig. Ivo, Pann. c. al. ad obſervandis operibus. d ſeranus.] orig. e. al. provinciales. f. al. eccleſiam. g. Eph. 4. h. al. eccleſia. i. Sententia habetur etiam in Toletano II. c. 2.

naſteriorum

maiorum consuetudines cum Ecclesiastica regula sint permittit.

¶ Neque monasteriorum] In concilio ipso postremo Colonia excusit, abest vox, neque. In ceteris autem editionibus sic legitur, privatæ monasteriorum consuetudines contra ecclesiasticas regulas sint permittit.

DISTINCTIO XIII.

I. Tem adversus naturale jus nulla dispensatio admittitur, nisi forte duo mala ita urgeant, ut alterum eorum necesse sit eligi.

C. I. ¶ Minus malum de duobus eligendum est.

Unde in Concilio Toletano s. c. 2. legitur.

¶ Vo a mala licet sint omnino cautissimè præcavenda, tamen si periculi necessitas ex his unum perpetrare b compulerit, id debemus resolvere, & quod minori nexu noscitur obligare. c ¶ Quid autem ex his levius quidve sit gravius, purè d rationis acumine investigemus. Etenim dum peccare compellimur, creatorem quidem offendimus; sed nos tantummodo maculamus. Cum vero noxia promissa complemus, & Dei iustia superbè contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliori gladio trucidamus. Illic e enim duplici culparum telo perimimur, f hic g tripliciter jugulamur.

¶ In ipso concilio capite multa antecedunt, & sequuntur, quæ perlegendæ sunt.

C. II. ¶ De eodem.

Item Gregorius in moralibus, in c. 40. Job. 132. c. 18. 19. & 20.

Nervi testicularum Leviathan b perplexi sunt; quia suggestionum i illius argumenta implicatis inventis k illigantur, ut plerisque ita peccare faciant, quatenus si fortasse fugere peccatum appetant, hoc sine aliquo peccati laqueo non evadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam se ab una valeant solvere, nisi in alia consentiant se ligari. ¶ Quod melius offendimus, si qua ex conversatione hominum illigationis hujus exempla proferamus l. & nonnulli m in-tersest. ¶ Ecce quidam, dum mundi hujus amicitias appetit, cullibet alteri similem sibi viram ducenti, quod secreta illius omni silentio contegat, se iurejurando constringit. Sed is, cui juratum est, adulterium perpetrare cognoscitur, ita ut etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem, qui iurandum præbuit, ad mentem revertitur, & diversis hinc inde cogitationibus impugatur, atque hoc silere formidat, ne silentio n adulterii simul & homicidii particeps fiat, & proderè trepidat, ne reatu fe perjuri obtingat. Perplexus ergo testicularum nervis ligatus est; quia in quamlibet partem declinet, metuit ne à transgressionis contagione, liber non sit. ¶ Alius euncta, quæ mundi sunt, deserens, atque per omnia frangere proprias voluntates quærens, alieno se subdere regimini appetit: sed cum, qui sibi apud Deum præesse debeat, minus cauta inquisitione discernit: cui fortasse is, qui sine iudicio legitur, cum præesse jam ceperit, agere o quæ Dei sunt, prohibet; quæ mundi sunt, jubet. Pensans itaque subditus, vel quæ sit culpa inobedientiæ, vel quod contagium secularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat; ne aut obediens, Deum in suis præceptis, deserat, aut rursus non obediens, Deum in electo priore

a Ivo p. 12. c. 16. Pam. l. 8. c. 19. b al. temere. c al. temperare, c obligari. d al. pia. e al. pio. f al. pio. g al. pio. h al. pio. i al. pio. j al. pio. k al. pio. l al. pio. m al. pio. n al. pio. o al. pio. p al. pio. q al. pio. r al. pio. s al. pio. t al. pio. u al. pio. v al. pio. w al. pio. x al. pio. y al. pio. z al. pio.

contemnat, & infra. ¶ Alius pensare pondus honoris ecclesiastici negligens, ad locum regiminis præmissis ascendit. Sed quia omne quod hic eminet, plus meritis afficitur, quam honoribus gaudet, dum eor tribulationibus premittitur, ad memoriam culpa revocatur, doletque se ad laborem cum culpa pervenisse, & quam sit iniquum quod admiserit, ex ipsa fractus a difficultate cognoscit, Rem igitur se cum impensis præmissis agnoscens, vult adeptæ sublimitatis locum deserere, sed timet, ne gravius delictum sit suscepti gregis custodiam reliquisse, vult suscepti gregis curam gerere, sed formidat, ne deterior culpa sit, regimina pastoralis gratiæ b empta possidere. Per honoris ergo ambitum, ligatum culpa hinc inde se conspicit. Esse quippe sine reatu criminis neutrum videt, si aut susceptus semel grex relinquatur, aut rursus sacra actio seculariter empta teneatur. Undique metuit, & suspectus latus omne pertimescit, ne aut stans in empto regimine non digne, luceat, quod non etiam deserens i emendat, aut certè regimine deserens, dum aliud flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis destitute committat, & infra.

2. pars. ¶ Est tamen quod ad destruendas Beemoth e verius subtiliter d fiat, ut dum mens inter minoræ, & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minoræ semper eligantur: quia & qui murorum undique ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi se in figam præcipitat, ubi brevior murus invenitur. Hinc Paulus e, cum quosdam in ecclesia incontinentes aspiceret, concessit minima, ut majora declinarent, dicens: [Propter fornicationem autem consueque uxorem suam habeat.] Et quia tunc solum conjuges in admisione sine culpa sunt, cum non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscentur, ut hoc etiam, quod concesserat, sine culpa (quamvis minima) non esse monstraret, illico adjunxit [Hæc f autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.] Non enim est sine vitio: quod ignoscitur, non præcipitur. Peccatum profecto vidit, quod posse indulgeri prævidit. Sed cum in dubiis constringimur, utiliter minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus. ¶ Itaque plerumque nervorum Beemoth istius perplexitas solvitur, dum ad virtutes maximas per commissa minoræ transitur.

1. ¶ Emendat] Hoc loco in originali videtur constructio verborum perturbata & restituenda ex Gratiano.

DISTINCTIO XIV.

1. Erum hoc in una eademq; persona intelligitur. Ceteram an in diversis eadem dispensatio locum habeat, videlicet ut committamus minoræ, ne alii gravioribus implicetur, merito quaeritur.

C. I. ¶ Non sunt a nobis aliqua committenda delicta, ne alii graviora committantur.

De his ita scribit August. lib. Quasi, super Gen. cap. 42.

¶ Vod g ait Sodomitæ Loth b [Sunt mihi dua filie, quæ nondum noverunt viros: producant illos ad vos, utrumni illis quomodo placuerit vobis: tantum in viros istos ne faciatis iniquum:] quoniam prostituere volebat filias suas hac compensatione, ut viri hospites ejus nihil à Sodomitæ tale paterentur, utrum admittenda sit compensatio flagitiorum, vel quorumcumque peccatorum, ut nos faciamus mali aliquid, ne alius gravius malum faciat, an potius perturbationi Loth, non consilio tribuendum sit, quia hoc dixerit, merito quaeritur. Et nimirum periculosissimè

a fractus] orig. b al. gregi. c Ibid. cap. 20. d utiliter] orig. ut infra. e 1. Cor. 7. f Ibid. o. g. Ivo p. 9. cap. 19. h Gen. 19.

admittitur hac compensatio. Si autem perturbationi humane tribuitur, & menti tanto malo permotâ, nullo modo imitanda est.

2. ps. *Consuetudinis autem, vel constitutionis rigor nominum quam relaxatur.*

C. II. ¶ *Quæ constitutiones valeant temperari, vel qua non.*
Unde Leo Papa ait ad Rusticum Narbonensem episcop. epist. 90. ante cap. 1.

Sicut a quedam sunt, quæ nulla possunt ratione convelli, ita multa sunt, quæ aut pro necessitate temporum, aut pro consideratione ætatum oporteat temperari: illa consideratione b. semper servata, ut in iis, quæ vel dubia fuerint, aut obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec decretis sanctorum Patrum inveniat aduersum.

DISTINCTIO. XV.

1. *Quoniam de iure naturali, & constitutione, vel consuetudine hæcenus differimus, differentiam, quam in eadem discernimus, assignantes, nunc ad ecclesiasticas constitutiones hylion vertamus, earum originem, & auctoritatem, prout ex libris sanctorum Patrum colligere possimus, breviter assignantes.*

C. I. ¶ *Quo tempore caperint rationes generalium conciliorum.*

C. Anones e generalium conciliorum (ut Isidorus ait lib. 7. etymol. c. 16.) à temporibus Constantini ceperunt. In præcedentibus namque annis persecutione fervente, docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diversas hæreses scissâ est: quia non erat licentia episcopis in unum conveniendi, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis liberè congregari. Sub hoc etiam sancti patres in concilio Nicæno de omni orbis terrarum convenientes, iuxta fidem Evangelicam & Apostolicam, secundum post Apostolos symbolum tradiderunt. ¶ Inter cætera autem concilia; quatuor esse scimus venerabiles synodos, quæ totam principaliter fidem complectuntur, quasi quatuor Evangelia, vel totidem paradisi flumina. ¶ Harum prima Nicæna synodus cccxviii. episcoporum Constantino Augusto imperante peracta est: in qua Arianz perfidie condemnata blasphemia, quam de inæqualitate sanctæ Trinitatis idem Arius asserbat, consubstantialiæ Deo patri Deum filium, eadem sancta synodus per symbolum definiit. ¶ Secunda synodus cl. Patrum sub Theodosio seniore Constantinopoli congregata est, quæ Macedonium, Spiritum sanctum Deum esse negantem, condemnans; consubstantialiæ patri & filio Spiritum sanctum demonstravit, dans symboli formam, quam tota Græcorum, & Latinorum confessio in ecclesiis prædicat. ¶ Tertia synodus Ephesina prima cc. episcoporum sub juniore Theodosio Augusto edita est, quæ Nestorium, duas personas in Christo asserentem, iusto anathemate condemnavit, offendens manere, & in duabus naturis unam Domini nostri IESV Christi personam. ¶ Quarta synodus Chalcedonensis cccxxx. sacerdotum sub Martino principe habita est, in qua Eutychem Constantinopolitanum abbatem, verbi Dei & carnis unam naturam pronunciantem, & ejus defensorem Dioscorum, quondam Alexandrinum episcopum, & ipsum rursus Nestorium cum reliquis hæreticis una Patrum sententia damnavit, prædicans eadem synodus Christum Dominum de Virgine sic natum, ut in eo substantiam divinam, & humanam confiteamur naturam. ¶ Hæc sunt quatuor synodi principales, fidei do-

a. Pamm. prologo. c. 11. Ordo verborum non restitutus ob gl. conditione] orig. c. Pamm. 2. c. 104.

ctinam plenissime prædicantes. Sed & si qua sunt concilia, quæ sancti patres spiritu Dei pleni sanxerunt, post istorum quatuor auctoritatem; omni manent stabilita vigore: quorum gesta in hoc opere consilia continentur. ¶ Synodus autem ex græco interpretatur comitatus, vel coetus. Concilii 2. verò nomen tractum est ex more Romano. Tempore enim in quo causæ agebantur, conveniebant omnes in unum; & communicè intentione tractabant. Unde concilium à communi intentione dictum quasi consilium; consilium, quasi confidum, d. in l. literam transeunte; vel concilium dictum est à communi intentione: eò quod in unum dirigant omnem mentis obtutum. Cilia enim oculorum sunt: unde qui sibi inter dissentiant, non agunt concilium, quia non consentiunt in unum. Coetus verò conventus est, vel congregatio, à coeundo; id est, à conveniendo in unum. Hinc etiam conventus est nuncupatus, eò quod ibi homines conveniunt in unum: sicut à conventu coetus dicitur, sic & concilium à societate multorum in unum.

¶ Caput hoc habetur etiam in conciliorum collectione Isidori ante ipsius præfationem, non autem in codice bibliothecæ Dominicanæ: in quo tamen usque ad versiculum, Inter cætera, ponitur etiam (quemadmodum & in aliis) ante initium concilii Nicæni.

2. ¶ Manere] In plerisque antiquis Gratiani exemplaribus, & Isidori codice impresso, legitur, ut est emendatum. Sed in aliis eorundem manuscriptoribus, & impressis Gratiani legitur, manere in Christo duas naturas, & unam Domini nostri Iesu Christi personam.

2. ¶ Concilii verò] Apud Isidorum in lib. Ethymol. locus hic mendose legitur. Verum in præfatione ejusdem Isidori editam Parisiensi conciliorum præposita; qua cum aliquot codicibus collata est sic legitur. Concilii verò nomen tractum ex communi intentione, eò quod in unum dirigant omnes mentis obtutum. Cilia enim oculorum sunt: unde & qui sibi inter dissentiant, non agunt concilium, quia non sentiunt unum. Coetus vero conventus est, vel congregatio à coeundo; id est, conveniendo in unum: unde & conventus nuncupatus, quod ibi homines conveniant. Sicut conventus, coetus, vel concilium à societate dicitur multorum in unum: In Gratiani codicibus sunt multa varietates, ex quibus ea lectio retenta est, quæ visa est melior, quamvis adhuc aliquid fortasse desideretur.

C. II. ¶ De auctoritate quatuor conciliorum.

De quatuor verò a concilio scribit B. Gregorius, ita dicens. lib. 1. Regest. Epist. 24.

Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere, & venerari me fateor; Nicænum scilicet; in quo perversum Arij dogma destruitur; Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonii error vincitur; Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas iudicatur; Chalcedonense verò, in quo Eutychem, Dioscorique pravitas reprobatur, tota devotione complector, integerrima approbatione custodio: quia in his velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura confurgit, & cujuslibet vitæ, atque actionis norma consistit. ¶ Quintum quoque concilium pariter veneror, in quo epistola, quæ Ibe dicitur, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus personam mediatoris, Dei & hominum in duabus substantiis separans, ad impietatis perfidiam cecidisse vincitur, & in quo scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, auctu dementia prolata refutantur. Cunctas verò, quas præfata veneranda concilia personas respiciunt, respuo; quas venerantur ample-

a. al. quoque.

tor: quia, dum universali sunt consensu constituta, se, & non illa destruit, quisquis praefumit aut solvere, quos a religiant, aut b ligare, quos solvunt.

¶ Cuius liber J Apud B. Gregorium legitur: Et cuiuslibet vita, atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse cernitur, tamen extra aedificium jacet. Quintum, &c. & in sequentibus significatur tria illa capitula, quorum occasione nonnulli quintam synodum non receperant.

Quae c. concilia sancta Romana ecclesiae suscipiat. C. III. ¶ De visum etiam Gelasius in concilio habito Romae cum 70. episcopis scribit, dicens.

Sancta d Romana ecclesia post illas veteris testamenti & novi scripturas, quas regulariter suscipimus, etiam has suscipi non prohibet: Sanctam synodum Nicanam cccxviii. patrum, mediante Constantino Maximo Augusto, in qua Arius haereticus condemnatus est: Sanctam synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Augusto, in qua Macedonius haereticus debitam damnationem excepit: Sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi Papae Celestini, mediante Cyrillo Alexandrinae sedis antistite, & Arcadio episcopo ab Italia designato: Sanctam synodum Chalcedonensem, mediante Martiano Augusto, & Anatholio Constantinopolitano episcopo, in qua Nestoriana, & Eutychniana haereses simul cum Dioscuro, ejusque complicibus damnatae sunt: sed & si qua sunt concilia a sanctis patribus haecenus instituta, post e istorum quatuor auctoritatem & custodienda, & recipienda decernimus, & mandamus. ¶ Jam nunc subiciendum est de opusculis sanctorum patrum, quae in ecclesia catholica recipiuntur. ¶ Opuscula beati Cypriani martyris, & Carthaginensis episcopi. ¶ Item opuscula beati Athanasii Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Gregorii Nazianzeni episcopi. ¶ Item opuscula beati Basilii Cappadociae episcopi. ¶ Item opuscula beati Iohannis Constantinopolitani episcopi. ¶ Item opuscula Theophili Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Hilarii Pictaviensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Ambrosii Mediolanensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Augustini Hipponensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Hieronymi presbyteri. ¶ Item f. opuscula beati Prosperi viri religiosissimi. ¶ Item epistolam beati Leonis Papae ad Flavianum Constantinopolitanum episcopum destinatae: cujus textum quispian si usque ad unum jora disputaverit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema sit. ¶ Item opuscula, atque tractatus omnium patrum orthodoxorum, qui in nullo a sanctae Romanae ecclesiae consortio deviarunt, nec ab ejus fidei & praedicatione se juncti sunt, sed communionis ipsius, gratia Dei, usque ad ultimum diem vitae suae participes fuerunt, legenda decernimus. ¶ Item decretales epistolae, quas beatissimi Papae diversis temporibus ab urbe Romana pro diversorum Patrum consultatione, dedere, venerabiliter suscipienda sunt. ¶ Item gesta & sanctorum martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphantis irradian: Quis ita h esse catholicorum dubitet, & majora eos in agonibus fuisse perpassos, nec suis viribus, sed gratia Dei, & adjutorio universa tolerasset? Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana ecclesia non leguntur, quia & eorum, qui conscripserunt, nomina penitus ignoran-

tur, & ab infidelibus, aut idiotis a superflua aut minus apta, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur: sicut cujusdam Quirici, b & Iulitae: sicut Gregorii, aliorumque hujusmodi passiones, quae ab haereticis perhibentur conscripserunt. Propter quod, ut dictum est, ne vel levis subsannandi oriretur occasio, in sancta Romana ecclesia non leguntur. Nos tamen cum praedicta ecclesia omnes martyres, & eorum gloriosos agones, qui Deo magis, quam hominibus noti sunt, omni devotione veneramus. ¶ Item vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilari, & omnium eremitarum, quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus. ¶ Item Actus beati Sylvestri, Apostolice sedis praefuli, licet ejus, qui conscripsit nomen ignoremus, a multis tamen in urbe Roma catholicis legi cognovimus; & pro antiquo usum multae hoc imitantur ecclesiae. ¶ Item scripta de inventione S. Crucis Dominicae, & alia scripta de inventione capitis beati Ioan. Baptista, novellae quidem e revelationes sunt, & nonnulli eas catholici legunt: Sed cum haec catholicorum manus pervenerint, beati Pauli d Apostoli sententia praedat, [Omnia probate, quod bene est, tenete.] ¶ Item Rufinus vir religiosus plurimos ecclesiasticis operis edidit libros: nonnullas etiam scripturas interpretatus est: sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrii libertate notavit, illa sententia, quae praedictum beatum Hieronymum sententiae cognovimus, & non solum de Rufino, sed etiam de universis, quos vir saepius memoratus zelo Dei, & fidei religione f reprehendit. ¶ Item Origenis nonnulla opuscula, quae vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse reuenda. ¶ Item Chitonicon g Eusebii Caesariensis, atque ejusdem historiae ecclesiasticae libros, quavis in primo narrationis suae libro tepuerit, & postea in laudibus, atque excusatione Origenis schismatici unum conscripserit librum: propter rerum tamen notitiam singularem, quae ad instructionem pertinent, usquequaque non dicimus reuendos. ¶ Item Orosium virum eruditissimum collaudamus, quia valde nobis necessarium adversus Paganorum calumnias ordinavit historiam, mira quoque brevitate contexuit. ¶ Item venerabilis viri Sedulii paschale opus, quod heroicis descripsit versibus, insigni laude proferimus. h Item Iuvenici 3. nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramur.

¶ Caterum, quae ab haereticis, sive schismaticis conscripta, vel praedicta sunt, nullatenus recipit Catholica, & Apostolica ecclesia Romana. ¶ E quibus i pauca, quae ad memoriam venerunt, & a catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda. In primis Ariminensem synodum a Constantino Caesare, Constantini filio congregatam, mediante Tauro praefecto, ex tunc & nunc, & usque in aeternum constemur esse damnatam. Item inenarrarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis, lib. 8. k apocryphum:

- Actus nomine Andreae Apostoli, apocryphi.
- Actus nomine Philippi Apostoli, apocryphi.
- Actus nomine Petri Apostoli, apocryphi.
- Actus nomine Thomae Apostoli, apocryphi.
- Evangelium nomine Thaddaei, apocryphum.
- Evangelium nomine Thomae Apostoli, quo utuntur Manichaei, apocryphum.
- Evangelium nomine Barnabae, apocryphum.
- Evangelium nomine Bartholomaei Apostoli, apocryphum.
- Evangelium nomine Andreae Apostoli, apocryphum.

a al. ligant. b al. religare. c al. Quae scripturas. d Burch. l. 2. c. 20. Ivo par. 4. cap. 64. Panorm. lib. 2. cap. 92. Polyb. lib. 1. tit. 20. e al. prater. f Ansel. l. 6. cap. 192. g fidei, vel praedicationis. orig. & Burch. Nicolaus in epistola impressa ad episcopos Galliae, c. 1. in fine. [Quamvis.] h al. ista.

a al. dictu. b al. Cyric. c quaedam relationes. orig. d 7. Theosal. 5. e al. diversis. orig. f al. religiosus. g al. Chronica. orig. h al. praefertimus. orig. i Burch. l. 3. cap. 221. Ivo par. 4. cap. 65. Panorm. lib. 2. cap. 123. k de cem. orig.

Evangelia, quæ falsavit Lucianus, apocrypha. Evangelia quæ falsavit Hyrcius, apocrypha. Liber de infantia Salvatoris, apocryphus. Liber de nativitate Salvatoris, & de sancta Maria, & de obfetrice Salvatoris, apocryphus. Liber qui appellatur Pastoris, apocryphus. Libri omnes, quos fecit Lencius b discipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur fundamentum, apocryphus. Liber, qui appellatur thesaurus, apocryphus. Liber, qui appellatur, de filiabus Adæ, vel e Geneos, apocryphus. Centimetrum de Christo Virgilianis compaginatum versibus, apocryphum. Liber, qui appellatur, Actus Teclæ, & Pauli Apostoli, apocryphus. Liber, qui appellatur, Nepotis, apocryphus. Liber proverbiorum, qui ab hæreticis conscriptus, & sancti Xisti d nomine signatus est, apocryphus. Revelatio, quæ appellatur Pauli Apostoli, apocrypha. Revelatio, quæ appellatur Thomæ Apostoli, apocrypha. Revelatio quæ appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur transitus e sanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur penitentia Adæ, apocryphus. Liber Ogia nomine gigantis, qui ab hæreticis cum dracone post diluvium pugnasse pethibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur testamentum Jacob f, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia Origenis, apocryphus. Liber qui appellatur penitentia sancti Cypriani, apocryphus. Liber, qui appellatur pœnitentia Iamnis, & Mambra, apocryphus. Liber, qui appellatur, fortes Apostolorum, apocryphus. Liber Lufanæ g, apocryphus. Liber canonum Apostolorum apocryphus. Liber Physiologos, qui ab hæreticis conscriptus est, & B. Ambrosii nomine præsignatus, apocryphus. Historia Eusebii Pamphili, apocrypha. Opuscula Tertulliani h, sive Africani, apocrypha. Opuscula Posthumani, & Galli, apocrypha. Opuscula Montani, Priscille, & Maximillæ, apocrypha. Opuscula omnia Fausti Manichæi, apocrypha i. Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha k. Opuscula Victorini Pictaviensis l, apocrypha. Opuscula Fausti Rhegiensis Galliarum, apocrypha. Opuscula Frumentii m, apocrypha. Epistola IESV ad Agbarum regem, apocrypha. Passio Georgii, apocrypha. Passio Cyrici, & Iulitæ, apocrypha. Scriptura quæ appellatur, contradictio Salomonis, apocrypha. Phylacteria omnia, quæ non Angelorum, ut illi confingunt, sed demonum magis artibus conscripta sunt, apocrypha. ¶ Hæc, & omnia his similia, quæ Simon magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiam Samosatenus, Phostinus, & Bonofus, & qui simili errore defecerunt, Montanus quoque cum suis obsecrissimis sequacibus, Apollinaris, Valentinus sive Manichæus, Faustus n, Sabellius, Arius, Macedonius, Novatus, Sabbatius, Celestius o, Donatus, Eustathius, Iovinianus, Pelagius, Iulianus, & p Latinenfis, Celestinus, Maximinus, Priscianus q ab Hispania, Lampedius, Dioscorus, Euryches, Petrus, & alius Petrus, & quibus unus Alexandriam, alius Antiochiam maculavit, Acacius Constantinopolitanus, cum confortibus suis, nec non & omnes hæretes r, quas

a al. Efrinus.] al. Hefybius. b al. Lencius.] al. Lentius. c abest ab orig. d al. Sixti. e transitus, id est, assumptio.] orig. f al. lob.] orig. g qui appellatur, laus Apostolorum.] orig. h Tertulliani apocrypha. Opuscula Lactantii, apocrypha. Opuscula Africani, apocrypha.] orig. i Opuscula Commodiani, apocrypha.] orig. k Opuscula Turtii, Cypriani, apocrypha. Opuscula Arnobii, apocrypha. Opuscula Tyconii, apocrypha.] orig. l al. Pirabionenfis. m al. Frumentii cæci.] orig. n Africanus.] orig. o al. Calistus. p Iulianus Celamensis, Celestinus, &c.] orig. q orig.] Priscillanus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, Onicus, Lampetius. r hæretici, eorumq. discipuli.] orig. Burch. lib. 3. c. 222. Ivo part. 4. cap. 63. Pannorm. lib. 2. cap. 90.

ipsi, eorumque discipuli, sive schismatici docuerunt, vel confecerunt, quorum nomina minime retinentur, non solum repudiata, verum etiam ab omni Romana, & Apostolica ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus, auctorumque sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo in æternum confitemur esse damnata. ¶ Cæterum, s, qui libri in ecclesiasticis officis per anni circulum a nonnullis legantur (quod ritum illum Apostolica non reprobatur, sed sequitur ecclesia) pro fidelium ædificatione adnotandum censuimus. Quidam, quod in Septuagesima ponunt Pentateuchum 6 usq; in xv. diem ante pascha, xv. die ponunt Hieremiam usque in cenam Domini. In cena Domini legunt tres lectiones de lamentatione Hieremix a [Quomodo fides sola civitas, &c. & tres de tractatu sancti Augustini 7. in Psalm. 54. [Exaudi Deus orationem meam, & ne despicias.] & tres de Apostolo, ubi ait in epistola ad Corinthios: [Convenientibus b vobis in unum.] Secunda lectio sic incipit, [Similiter & calicem postquam canavit.] Tertia, [De spiritualibus autem c noluitis vos ignorare fratres.] In Parasceve tres lectiones de lamentatione Hieremix, & tres de tractatu sancti Augustini in Psalmum 63. [Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor.] & tres de Apostolo; ubi ait in epistola ad Hebræos d, [Festinemus ingredi in illam requiem, &c.] Secunda lectio, [Omnis namque pontifex, e] Tertia, [De quo gratias vobis ferimus.] In sabbato sancto tres lectiones de lamentatione Hieremix Prophetæ, tres de tractatu sancti Augustini in eundem Psalmum 63. [Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor.] & tres de Apostolo, ubi ait in epistola ad Hebræos, [Christus f assistens pontifex futurarum bonorum.] Secunda lectio, [Vbi enim testamentum est.] Tertia [Umbra enim g habens lex futurarum bonorum.] In Pascha Domini homilia ad ipsum diem pertinentes, infra hebdomadam homilias. In octavis h h Pasche ponunt actus Apostolorum, & epistolas canonicas, & Apocalypsin usque in octavas i Pentecostes. In octavis Pentecostes ponunt libros Regum, & Paralipomenon usque in Calendas Augusti. In Dominica prima mensis Augusti ponunt Salomonem usque in Calendas Septembris. In Dominica prima Septembris ponunt Iob, Tobiam k, Hester, Efdram usque in Calendas Octobris. In Dominica prima mensis Octobris ponunt librum l Machabæorum usque in Calendas Novembris. In Dominica prima mensis Novembris ponunt Ezechielem, & Danielelem, & minores prophetas usque in Calendas Decembris. In Dominica prima mensis Decembris ponunt Esaiam prophetam usque ad m Nativitatem Domini. In Natali n Domini legunt primum de Esaiâ tres lectiones. Prima lectio, [Primo o tempore allevata est terra Zabulon, &c.] Secunda, [Consolamini p, consolamini.] Tertia, [Confirget q, confirget.] Deinde leguntur sermones, vel homilia ad ipsum diem pertinentes. In natali sancti Stephani homilia de ipso die. In natali sancti Iohannis similiter. In natali Innocentium similiter. In natali sancti Sylvestri similiter. In octava natalis Domini homilia de ipso die. Dominica prima post Nativitatem Domini ponunt epistolas Pauli usque in Septuagesimam. In Epiphania lectiones tres de Esaiâ. Prima lectio incipit, [Omnes, r sistentes.] Secunda, [Surgit s, illuminare Hierusalem.] Tertia, [Gaudens t gaudens in Domino.] Deinde leguntur sermones, vel homilia ad ipsum diem pertinentes.

a Thren. 1. b 1. Corinth. 11. c 1. Corinth. 10. d Hebr. 4. e Hebr. 5. f Hebr. 9. g Hebr. 10. h al. octava. i al. octavam. k Iudith, Hester.] Ivo 1 libror.] Ivo m abster in naturalem. n alter in vigilia natalis Domini.] Burchard. & Ivo, & ordo Romanus. o Esa. 9. p Esa. 40. q Esa. 12. r Esa. 33. s Esa. 60. t Esa. 61.

nt, vel
ur, non
y, & A-
oribus,
olubili
¶ Ca-
nni cit-
Aposto-
delium
quod in
v. diem
ocnam
ones de
tas, &
lm. 24.
& tres
[Con-
sic in-
Tertia,
2.] In
mix, &
[Ex-
le Apo-
fimerum
ni: nam
fermo.]
ne Hie-
stini in
meam.
epistola
rum bo-
nem est.
notum.
rtinen-
8. h Pa-
onias,
In octa-
ipome-
prima
alendat
ponunt
ndas O-
ponunt
cumbis
nt Eze-
que in
ntis De-
Natu-
rimum
o rem-
solamur
Deim
m peti-
so dia-
entium
o clava
a prima
i usque
e Elia.
[Sug-
audeo in
x ad ip-
Hebr. 4.
i al.
m ab-
Burchard.
Esa. 20.
Mand-

1 ¶ **Mandamus**] Post hoc verbum in Decreto Gelasii sequitur continenter: Item opuscula beati Cypriani, &c. Sed Burchardus, & Ivo, & Pamormia ut Gratianus. Ac certe in toto hoc capite modo discrepant collectiones ab originali, ut facti cerdo stant non possit, qua vera & pura sit Gelasii lectio, nec magno opere sit mirandum, si nonnulla sint, qua difficultatem faciunt. Quamobrem qua auxilio codicum tuto emendari poterant, ea sunt emendata: ceterum loca partim indicata varietate, partim, quoniam omnes indicare infinitum fuisset, labor hic ad libros adveniendi accurato lectori est relinquitur.

2 ¶ **Item gesta**] Hinc usque ad finem capituli omnia absunt a plerisque versibus Gratiani codicibus; quod etiam Archidiaconus adnotavit. Sunt tamen ejusdem Gelasii usque ad versum. Ceterum qui libri, & apud Burchardum, & Ivoem referuntur proxime post superiora.

3 ¶ **Iuveni**] Antea Legebat, Item Vincentii, restituta est vera lectio ex Gelasio, Burchardo, & Ivoe. De quo Iuvenio meminit B. Hieronymus in Catalogo.

4 ¶ **De sancta Maria**] In collectione Isidori legitur, & de Maria, & de obfetrice. Apud Burchardum, & de Maria, vel de Obfetrice Salvatoris.

5 ¶ **Ceterum**] Hinc usque ad finem, neque in collectione Isidori, neque in ulla veteri codice Gratiani eorum, qua collata sunt invenitur. A verbis tamen, in Septuagesima ponunt, referuntur a Burchardo, & Ivoe sine auctori nomine, in Pamormia ex Gelasio cum lxx. episcopi. Fere autem omnia habentur sparsim in libro, quo ordo Romanus nuncupatur.

6 ¶ **Pentateuchum**] Apud Ivoem legitur, Heptateuchum, ut ultra quinque libros comprehendat librum Iosue, & Iudicum, qua voce, ac librorum conjunctione Beatus Hieronymus ad Lucinum scribens, utitur. Alii vero Heptateuchum appellant, ut sanctus Gregorius libro 7. in d. 2. epist. 48. & libro 10. epist. 22. & alibi, & Rabanus in prefatione in Hieremiam, & ordo Romanus, cap. de Septuagesima.

7 ¶ **In Psalmum 54.**] sic etiam apud Ivoem. In ordine Romano, cap. de officio divini a cena Domini usque in octavam Pentecostis, & apud Burchardum legitur, in Psalmum 63. id est, Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor. Itemq; in cap. de ordine in usque Parasceves, Tres de tractatu sancti Augustini de Psalmo 63.

8 ¶ **In octavis**] Ipsam diem octavam solitam fuisse profertur nomine multitudine, id est octavam, notabitur infra de consecratione, dist. 3. c. pronuntiandum.

9 ¶ **In natali Domini**] Burchardus, & Ivo habent in Vigilia natalis Domini, & ita in ordine Romano, cap. quod inscribitur, in Christi nomine, incipit ordo catholicorum librorum, qui in ecclesia Romana ponuntur. Pamormia autem habet ut Gratianus.

DISTINCTIO XVI.

1 ¶ **A**postolorum vero canones, qui per Clementem Pontificem Romanum, sicut quidam asserunt, dicuntur esse translatis sunt, quinquaginta.

1 ¶ **Translati**] In titulo qui proponitur canonibus Apostolorum in collectione Isidori, & in concilio Stephani Papa 1111. (cum magnum partem Deus dedit, Cardinalis in sua canonum collectione referri) pro voce, translatis, habetur prolatis. Dionysius certe Exiquus nullam huius versionis mentionem facit, & aliqua scriptura solum epistolam Clementis hoc modo citare, ex dictis Petri Apostoli per Clementem prolatis. ut auctor Episcopi, & alii.

C. I. ¶ **Apostolorum canones** Apostolica rejecerunt auctoritate.

Hic non recipiendos, sed inter apocrypha deputatos, Isidorus scribit dicens.

Canones 1 qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem nec sedes Apostolica recepit, nec sancti Patres illis assensum praeberunt, pro eo quod ab haereticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur, quamvis in eis utilia inveniantur, tamen ab auctoritate canonica, atque Apostolica eorum gesta constat esse remota, atq; inter apocrypha deputata.

1 ¶ **Caput hoc est in prefatione Isidori ad collectionem conciliorum, qua ex bibliotheca ecclesiae Toletana descripta Romam missa est. Nam in illa qua vulgata Isidori collectioni, de qua initio dictum est; proponitur, contrarium patris videtur dici, & refertur infra. c. Placuit. hoc ead. dist. si modo idem est Isidorus.**

C. II. ¶ **Apostolorum canones** sunt recipiendi.

Zepherinus autem contra scribit episcopi per Siciliam constituti, epist. 1.

Sexaginta 1 sententias a Apostoli praescriperunt, cum aliis plurimis episcopis, & servandas censuerunt.

1 ¶ **Sexaginta**] Ivo etiam, & auctor Pamormia habent, Sexaginta. Itemq; originale in margine. Sed in textu, Septuaginta. Polycarpus, Quinquaginta.

C. III. ¶ **Exceptis** quinquaginta capitulis, canones Apostolorum inter apocrypha deputantur.

Item Leo 1 Papa novus contra epistolam Nicetae abbatis.

Clementis e librum, id est, Petri Apostoli itinerarium, & Apostolorum canones numerant Patres inter apocrypha, exceptis quinquaginta capitulis, qua decreverunt orthodoxae fidei adiungenda.

1 ¶ **Item Leo**] Hoc caput sumptum est ex responsione Humberti legati Leonis noni ad libellum Nicetae presbyteri, & Monachi contra Latinos editum, qua Roma in monasterio sanctae Mariae nova, & in multis bibliothecis extat manuscripta. Merito autem potius citari Leo ix. quod eius auctoritate & iussu Humbertus legatus sedis Apostolicae ea scripserit.

C. IIII. ¶ **Item** vi. synodus, cap. 2.

Placuit e huic sanctae synodo, ut amodo confirmata & rata sint canonum Apostolorum 85. capitula.

Epistola 1 Isidori in capite canonum.

Isidorus 2 servus Christi, lectori suo confervo. ¶ Propter eorum auctoritatem: ceteris conciliis proponimus canones qui dicuntur Apostolorum, licet a quibusdam apocryphi dicantur, quoniam plures eos recipiunt, & sancti Patres eorum sententias synodali auctoritate roboraverunt, & inter canonicas posuerunt constitutiones. Item infra s. Primò quidem ordo, ut praedictum est, de celebrando concilio insertus habetur, & postmodum canonum Apostolorum, ac primorum Apostolicorum (id est, a sancto Clemente usque ad sanctum Sylvestrum) decretorum, atque diversorum conciliorum breviarium interpolatur, sequens ordinem suum.

1 ¶ **Epistola**] Haec epistola ab Ivoe vocatur prefatio in opus canonum, & est ea, qua Isidori nomine est praeposita totius conciliorum, licet in versione editione, in qua prior est Isidori collectio, nonnulla verba desiderentur. Est autem constitutio hoc caput ex duobus locis istius prefationis. Nam verba illa, Propter eorum auctoritatem, & cap. usque ad vers. constitutiones, non longe absunt ab initio. Reliqua vero sunt in extremo.

2 ¶ **Isidorus servus**] in Pamormia est eodem modo

a Ivo part. 4. cap. 107. Pamorm. lib. 2. cap. 105. Polyc. l. 3. tit. 102.
b al. praefixerunt. orig. c. Ivo p. 4. c. 105. Pamorm. l. 2. cap. 124.
d al. regulis orthodoxis al. regulis orthodoxis. Ivo p. 4. c. 106. Pamorm. l. 2. c. 115. Ivo part. 4. c. 106. Pamorm. l. 2. c. 125.

atque apud Gratianum. Apud Ivo[nem] & in manuscriptis collectionis illius codicibus est, Ildorus Mercator servus Christi confervo suo, & parenti fidei a in Domino salutem. In vulgatis autem conciliorum editionibus, Ildorus peccator, servus, &c.

Item cum Hadrianus Papa sextam synodum recipiat cum omnibus canonibus suis, cum etiam sancta octo univesalia concilia professione Romani Pontificis sint roborata, in sexta h. autem synodo, sive in septimo concilio, Apostolorum canones sint recepti & approbati: patet, quod non sunt inter apocrypha deputandi.

C. V. ¶ Sexta synodus auctoritate Hadriani corroboratur.

Vnde scribit Hadrianus Papa Tharasio Patriarcha.

Sextam i synodum, e sanctam recipio cum omnibus canonibus suis.

¶ Sextam: Hoc habetur in secunda actione septime synodi in epistola Hadriani ad Tharasionem. Sed eo in loco Hadrianus refert verba synodice epistola a Tharasio ad se missa. Et hic Gratianus non refert propria eius epistola verba. In versione enim Anastasii Bibliothecarii legitur. Invenimus autem in predicta synodica epistola sanctitatis vestra, post plenitudinem fidei & confessionem sacri symboli, & omnium sanctorum sex synodorum, & de factis & venerabilibus characteribus miraculum laude ac veneratione dignissimum contineri. Quare & easdem sanctas sex synodos suscipio cum omnibus regulis, quae iure, ac divinitus ab ipsis promulgatae sunt. Et haec quidem postrema verba sunt etiam in illa ipsa Tharasio epistola: quod ex concilio Graeco, & nova interpretatione clare apparet.

Sed dubitatur de ea, an canones conscripserit: quod ex quarta actione sexta i synodi facile absolvitur.

¶ Sexta: In secundo & tertio Vaticano est, sexta, alias septima, & vere septima est, sed ob glossam nihil est mutatum.

C. VI. ¶ Sexta synodus canones conscripsit. At enim Petrus episcopus Nicomediae.

Habeo i librum d continenti canones sanctae sextae synodi. Patriarcha dixit: ¶ Quidam scandalizantur per ignorantiam pro canonibus istis, dicentes; numquid sexta synodus canones fecit? Sciant ergo quoniam sancta synodus sexta sub Constantino congregata est contra eos, qui dicebant unam operationem; & unam voluntatem esse in Christo, in qua sancti Patres illos, ut haereticos anathematizaverunt, & orthodoxam fidem explanaverunt.

¶ Et soluta synodus est Constantini 14. anno. Post quatuor vero, aut quinque annos iidem sancti Patres congregati sunt, sub Iustiniano filio Constantini, & praedictos canones promulgaverunt, de quibus nullus dubitet. Qui enim sub Constantino in synodo fuerunt, iidem ipsi episcopi sub Iustiniano istis canonibus subscripserunt. Oportebat enim ut synodus universalis canones ecclesiasticos promulgaret. Item. e. ¶ Sancta sexta synodus post promulgata ab ea diffinitionem contra Monothelitas, Constantino imperatore, qui eam congregaverat, non multo post defuncto, & Iustiniano eius filio regnante pro eo. ¶ Eadem sancta synodus divinitus inspirata, iterum Constantinopoli quarto, aut quinto anno congregata est, & canones numero 102. ad correctionem ecclesiae promulgavit.

¶ Habeo librum: Verba sunt Petri episcopi Nicomediae, ac Tharasio patriarchae Constantinopolitani, actione quarta, septima synodi: quod quidem ipsi de centum, ac duobus canonibus dixerunt, qui in Trullo tempore Iustiniani Rhinotmeti

a al. fidei. b al. septima synodo, sive concilio] al. sexta synodo, sive in sexto concilio. c Ivo part. 4. cap. 122. d Ex actione quarta septime synodi. Ivo part. 4. cap. 121. e Ex sexta actione septime synodi.

secundo anno sua revocationis ad Imperium, editi sunt. Verum ex his ipsis verbis Tharasio apparet, eos canones non esse propriae sextae synodi: quia statim post annos quatuor, aut quinque, quam ea synodus fuerat absoluta, canones illos fuisse editos, qui tempore certissimum est, neque eundem Romanum Pontificem, neque eosdem episcopos fuisse. Quamquam in hac ratione temporis, potius credendum est diligentissimi chronologi Theophani, (eiusque etiam verba quae ad hunc locum pertinent ex originali Graeco, quod in bibliotheca Vaticana extat, satis fideliter translata leguntur apud Franciscum Turrianum, libro de 6. 7. & 8. synodo) & Anastasio, & Georgio Cedreno, quam Tharasio. Illi enim non quatuor, aut quinque ut Tharasio, sed viginti septem annos a fine sextae synodi tempore Agathonis habita, usque ad hanc huiusmodi Decretorum editionem afferunt intercessisse. Episcopos vero, qui his ediderunt, noluisse ipsos edere tanquam canones sextae synodi, sed voluisse supplere, quod videbatur in quinta, ac sexta synodo deesse, ipsorum illorum ad imperatorem alibi ratio refertur. Inaque nova dicenda est haec episcoporum coetus, ideoque Graeci illam, ut scribit Balsamon *επισημωσαν*, id est, quintam sextam synodum appellant. Caterum non fuisse omnes illos canones a Romana ecclesia receptos, duo viri rerum ecclesiasticarum principissimi, Anastasius Bibliothecarius, & Humbertus Leonis ix. Legatus aperte testantur. Humbertus quidem his verbis. Non autem miror, si Agathoni Papae, & sanctis Patribus sextae synodi vestra impuretis deliramenta, & quae aut corruptis, aut finxistis capitula cum & ipsi Domino IESU, & Apostolis eius impuretis figmenta. Vnde facientes sextam synodum, & destruendam haeresin Graecorum Monothelitarum, non autem ad tradendum Romanis novas constitutiones congregatam, capitula, quae nobis sub eius auctoritate apponitis, omnino refutamur, quia prima & Apostolica sedes, nec aliquando ea accepit, nec observat hactenus. Anastasius vero in praefatione septimae synodi ad Ioannem ix. Romanum Pontificem scripsit: Ergo regulas quae Graeci in sexta synodo perhibent editas, ita in hac septima synodo principalis sedes admittit, ut nullatenus ex his illa recipiantur, quae prioribus canonibus, vel decretis sanctorum sedis huius Pontificum, aut ceteris bonis motibus inveniuntur adversae: quamvis omnes hactenus ex tota maneant apud Latinos incognita, quia nec interpretata. Sed nec in ceterarum Patriarchalium sedium, licet Graeca utantur lingua, reperiuntur archiviis: nimirum, quia nulla earum, cum ederetur, aut promulgaretur aut consentiens, aut saltem praefens inventa est. Quamquam eosdem Patres illas Graeci promulgasse perhibent, qui in sexta synodo sunt inventi: sed nullis eorum probare possunt indicia.

Ex his ergo colligitur, quod sexta synodus his congregata est; primo sub Constantino, & nullis canones constituta secundo sub Iustiniano filio eius, & praefatos canones promulgavit.

C. VII. ¶ Constitutiones synodi sextae.

Vnde sancti Patres in eadem synodo secundo congregati, dixerunt.

¶ Quoniam i sancta a, & univesales synodi, quae sub Iustiniano Augusto, sexta sub Constantino tertio Augusto 2, de mysterio fidei plenissime dispositantes, canones non fecerunt, sicut ceterae quatuor univesales synodi; propterea nos convenientes in hac Imperiali urbem, sacros canones conscripsimus. Item. b ¶ Placuit huic sanctae synodo, ut amodo confirmata, & rata sint canonum Apostolorum Ixxxv. et

a Ivo, septimam vocat, Ivo part. 4. cap. 113. b In oratione locutoria Patrum, qui in Trullo conveniant, ad Iustinianum imperatorem, c. 2. eius synodi. sup. ea, c. placuit. Ivo, part. 4. cap. 114. part. 4. c. 134. Pamm. l. 2. c. 117.

Verum
se propria
quingue
litos, quo
mificem,
ne temp
Egehani,
nalsi Gra
translata
di. synodo
lli enim
eprem an
se ad hanc
Episc
nam cano
in quanta
nem allocu
em coatis,
ed est
uffi omni
Hum ter
us quidem
Papa, &
s delira
capitula
us impa
tarum,
confirma
sub epu
quia pri
accepit
satione n
fificem in
odo per
ncipialia
cipiantur
orum se
bus inve
s ex tot
interpre
edium, li
is: nimo
mulgatis
st. Quae
e perhib
ullis certi

pitula. Item. ¶ Confirmamus 3 & ceteros sanctorum canones & synodos, id est, Nicenam, Ancyranam, Neocaesariensem, Gangrensem, Antiochenam, Laodicensem, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, Sardicensem, & Carthaginensem 4, & opuscula Theophili Alexandrini episcopi, & Dionysii 5 Alexandrini episcopi, & Petri Alexandrini episcopi & martyris, Gregorii Thaumaturgi Neocaesariensis episcopi, Athanasii episcopi Alexandrini, Basilii Caesarea Cappadociae episcopi, Gregorii Nyfeni episcopi, Gregorii Theologi, Amphilochoii Iconiensis episcopi, Timothei Alexandrini episcopi, Gennadii 6 Constantinopolitani episcopi, Cyrilli Alexandrini episcopi, Cypriani Carthaginensis episcopi, & synodum 6 suam.

¶ Quoniam] Emendata sunt multa in hoc capite ex canone secundo eorum, qui sexta synodo tribuuntur: in quo indicantur concilia, & auctores canonum: quib. Graeci utuntur. Sunt autem verba illius canonis apud Gratianum, & Ivoem in synodum redacta.

¶ De mysterio] Graeci est, τὸ ἀπό τῆς πίστεως πατρικῆς διὰ τὴν ἐκκλησίαν κηρῆσαι, id est, fidei mysterium paterne declarantes.

¶ Confirmamus] Ivo habet, confirmamus sanctorum Patrum canones, & synodos, &c. Graeci est, τὸς Περὶ τῶν δὲ ἐκ τῶν λοιπῶν πέντε ἰσῶν κειμένων τῶν δὲ τῶν ἀγίων, ἢ μεταγενέστερον ἡμῶν ἐκλήθηται, τῶν τῶν ἐν τῷ νικαίᾳ συναθροισθῆσαι, &c. id est, obfigmando autem confirmamus & ceteros omnes sacros canones, qui a sanctis, & beatis Patribus nostris sunt editi, id est, ab iis, qui Nicææ convenerunt, &c.

¶ Carthaginensem] Apud Ivoem sequitur; Constantinopolitanam sub Nectario, & opuscula Theodosii, al. Theophili; &c. Graeci autem est, ἢ τῶν αὐτῶν ἐν τῶν τῶν ἰεροφιλῶν, ἢ Βασιλίδι πόλει συνελθόντων ἐπὶ Νεκταρίου τῆς βασιλίδι πόλεως πύλων ἀσπίδων, & Θεοδοσίου τῶν ἀδελφῶν ἐκείνου ἐπιπέσοπον, id est, & eorum, qui rursus in hac à Deo custodita, & imperiali urbe convenerunt sub Nectario imperialis huius civitatis praefide, & Theophilo, qui Alexandria fuit archiepiscopus.

¶ Et Dionysii] In canone Graeco vulgato ferè est, quem admodum antea apud Gratianum, Dionysii Alexandrini episcopi, & martyris. Sed apud Balsamonem, & Ivoem legitur, quem admodum refertur non est. Dionysii archiepiscopi Alexandrinorum, Megalopolis, & Petri Alexandria archiepiscopi, & martyris. Reliquis varietates per se accuratius lecto notantur.

¶ Et synodum] In isto canonis loco est error: quia illa synodus Cypriani probatur, in qua ipse cum multis aliis Africa episcopi putatur baptizatus ab haereticis: verum baptisma non receperat: cum tamen B. Augustinus asserat aliam extitisse traditionem Apostolorum, & ipsam Cypriani sententiam plenario consensu concilio exclusam fuisse testetur.

G. VIII. ¶ Auctoritate Romanæ Pontificis sancta est concilia roborantur.

Item ex diurno 1 libro professo Romanæ Pontificis. Sancta 6 octo universalia concilia, id est, primum Nicenam, secundum Constantinopolitanam, tertium Ephesinum, quartum Chalcedonense, item v. Constantinopolitanam, & vi. Item Nicenam vii. Octavum quoque Constantinopolitanam usque ad unum apicem immutata servare, & pari honore, & veneratione digna habere, & quæ predicaverunt & statuerunt modis omnibus sequi, & prædicare; quæque condemnaverunt, ore & corde condemnare profiteor.

¶ Item ex diurno] Integrans professionem fidei,

a al. Germani. b Ivo par. 4. cap. 132. Pannorm. lib. 2. cap. 111. c Ansel. in prologum, in principio collectionis conciliorum. d Sanctus Alexander. orig. e deest in. orig. f magni principu. orig.

quando quis in Romanum Pontificem promovetur, refert Deu-
dix Cardinalis in collectione canonum, quæ servatur in libello
Vaticana.

C. IX. ¶ De temporibus conciliorum.

Quo autem tempore sexta synodus, & prima, secunda, tertius;
quarta, & quinta congregata sint, Beda in libro de
temporib. c. 65. scripsit, dicens.

¶ Sexta 4 synodus universalis Constantinopoli celebrata est, & græco sermone concilium temporibus Papæ Agathonis, exequente, ac residente piissimo principe Constantino intra palatium suum, simulque legatis Apostolicæ sedis, & episcopis 150. residentibus. ¶ Prima enim universalis synodus in Nicæa congregata est contra Arium 318. Patrum, temporibus Iulii 1 Papæ, sub Constantino principe. ¶ Secunda in Constantinopoli c. 1. Patrum, contra Macedonium, & Eudoxium temporibus Damasi Papæ, & Gratiani principis, quando Nectarius eidem urbi est ordinatus episcopus. ¶ Tertia in Epheso ducentorum Patrum, contra Nestorium Augusti urbis episcopum sub Theodosio magno Principe, & Papa Celestino. ¶ Quarta Chalcedone D C XXX. Patrum sub Leone Papa, temporibus Martiani principis contra Eutychem nefandissimorum præfulem monachorum. ¶ Quinta 6 item Constantinopoli temporibus Vigilii Papæ sub Iustiniano principe contra Theodorum & omnes hæreticos.

¶ Iulii] Certum est synodum Nicenam primam celebratam esse tempore Sylvestri. Sed in illa temporum obscuritate mirandum non est Bedam & alios errasse.

C. X.

¶ Prima 1 autem synodus in Nicæa cccxviii. Patrum contra Arium Alexandrinum presbyterum, qui tres gradus in Trinitate assererat, patrem scilicet majorem, filium minorem, Spiritum sanctum creaturam, temporibus Constantini principis, & Sylvestri Papæ Romani, Macharii Hierosolymitani, Alexandri 2 Alexandrini, qui condemnata eadem hæresi statuerunt canones viginti, quorum auctor maximè præfatus d. Alexander episcopus fuit. ¶ Secunda in Constantinopoli contra Macedonium, Constantinopolitanum episcopum, qui negabat Spiritum sanctum Deum esse, temporibus Gratiani, & Theodosii principum, Damasi Papæ Romani, Cyrilli Hierosolymitani, Nectarii 3 e Constantinopolitani, qui condemnata præfata hæresi statuerunt canones tres; quorum maximè auctor Nectarius Constantinopolitanus fuit. ¶ Tertia in Epheso ducentorum patrum contra Nestorium Constantinopolitanum episcopum, qui dicebat beatam Virginem Mariam non Deum, sed hominis tantummodo genitricem, ut aliam personam carnis, altam faceret Deitatis, temporibus Theodosii principis f junioris, Celestini Papæ Romani, Iuvenalis Constantinopolitani episcopi, Cyrilli episcopi Alexandrini, qui duodecim capitula contra Nestorii blasphemiarum totidem capitula, auctore eodem sancto Cyrillo anathematizando conscripserunt. ¶ Quarta in Chalcedone sexcentorum triginta Patrum, contra Eutychem Constantinopolitanum abbatem, qui assererat Christum post humanam assumptionem, non ex duabus naturis existere, sed solam in eo divinam naturam permanere, temporibus Martiani principis, Leonis Papæ Romani, Iuvenalis Hierosolymitani, Anatolii Constantinopolitani, qui condemnata præscripta hæresi statuerunt canones vigintiseptem, quorum auctor maximè idem sanctus Anatolius Constantinopolitanus episcopus fuit. ¶ Quinta in Constantinopoli contra

a Ivo par. 4. c. 132. Pann. lib. 2. c. 113. b Pannor. lib. 2. cap. 111. c Ansel. in prologum, in principio collectionis conciliorum. d Sanctus Alexander. orig. e deest in. orig. f magni principu. orig.

Theodorus Mopsuestenus, & omnes hereticos, qui Theodorus dicebat, aliud a esse Dei verbum, & aliud Christum, & sacram Virginem Mariam negabat Dei genitricem fuisse, temporibus Iustiniani principis, Vigilius Papae Romani, Domini b Antiocheni, Eutichii Constantinopolitani, qui quatuordecim capitula anathematizando scripserunt contra Theodori, & sociorum eius blasphemias. ¶ Sexta in Constantinopoli Patrum contra Macharium Antiochenum episcopum, & socios eius, qui unam voluntatem, & operationem in Christo falsa suspicione asserabant, temporibus Constantini principis, Agathonis Papae Romani, Georgii Constantinopolitani: qui condemnata heresi praefata, anathematizando scripserunt novem 4 capitula inferius annexa.

1 ¶ Prima] Caput hoc invenitur & in recentioribus editionibus conciliorum & in vetustiore Colonienfi, Anno M. D. XXX. & in manuscripta collectione, quam dicitur esse asseruari in bibliotheca Vaticana: sed non in collectione, qua est in bibliotheca monasterii Dominicarum. Ponitur autem ante praefationem, qua nomen Isidori, mercatoris quidem in manuscriptis, peccatoris autem in impressis praefert. Et sane in illa praefatione tantum quatuor generalium synodorum mentio fit, sexta vero post Isidori Hispanensis aetatem est habita.

2 ¶ Alexandri] Apud Anselmum est ut apud Gratianum. In originali, Alexandri Constantinopolitani. Sed in regra videtur lectio, si utraque conjungatur. Nam & episcopus Constantinopolis, & episcopus Alexandria, tempore illius synodi, Alexandri nomine vocabantur.

3 ¶ Nectarii] Antea legebatur quemadmodum etiam apud Anselmum, Nectarii Alexandrini. Emendatum est ex originali. Sed fortasse & hoc loco integra lectio haec est, Nectarii Constantinopolitani, & Timothei Alexandrini.

4 ¶ Novem] In loco citato ex collectione Isidori legitur, Scripserunt octo capitula, & verba illa, inferius annexa, ibi non habentur. In concilio deinde Colonia impressis post altionem sextae synodi ex vetusto codice monasterii S. Bononi, rescriptum novem capitula, & ante primum capitulum sunt haec verba, Scripserunt novem capitula inferius annexa, qua apud Anselmum quoque habentur.

C. c. XI.

Prima i adnotatio Ancyranae synodi, quae ante Nicenam fertur fuisse, sed propter auctoritatem majorem posponitur; in qua Patres xviii. statuerunt canones xxiii. a quorum auctor maxime Vitalis Antiochenus episcopus extitit. ¶ Secunda Neocaesariensis, quae post Ancyranam, & ante Nicenam 2 legitur fuisse, in qua Patres sexdecim statuerunt canones xiiii. e quorum auctor maxime Vitalis episcopus Salaminus f extitit. ¶ Tertia Gangensis, quae post Nicenam legitur fuisse, in qua Patres xvii. statuerunt canones xx. propter quasdam necessitates ecclesiasticas; maxime contra Eustathium: qui dicebat, quod nullus in conjugali ordine positus, nec ullus fidelis, quinon omnibus renunciareret, quae possideret, spem apud Dominum haberet, & multa alia venenosa, quae enumerare longum est. ¶ Quarta Sardicensis, in qua Patres sexaginta 3 statuerunt canones xxi. quorum auctor maxime Osius Cordubensis episcopus, & Vincentius Capuanus episcopus, & Iamarius 4 Beneventanus, & Clepodius Neapolitanus sanctae Romanae ecclesiae legati extiterunt. ¶ Quinta Antiochena, in qua Patres xxix. g statuerunt canones xxv. quorum maxime auctor Euse-

a al. alium Deum esse verbum, & alium Christum. b al. Domini. c Deu dedit, Cardinalis; Anselmus in prolog. Ante eandem Isidori collectionem. d in Graeco vulgato, & apud Balsamonem sunt xxv. e ibidem sunt xv. f al. Zelamitanus. g al. xxx.

bis Palaestiniensis episcopus extitit. ¶ Sexta Laodicensis, in qua Patres xxxii. statuerunt canones lxi. quorum auctor maxime Theodosius episcopus extitit. ¶ Septima 5 Carthaginensis in qua Patres cxxvii. a statuerunt canones xxxiii. quorum auctor maxime Aurelius Carthaginensis episcopus extitit. Etiam sanctus Augustinus Hipponenfis episcopus in eadem synodo legitur fuisse, temporibus Honorii Augusti. ¶ Octava Africana sub Theodosio minore Augusto: in qua Patres cxxvii. recitaverunt, & firmaverunt canones cv. qui per diversa concilia Africae provinciae temporibus Aurelii Carthaginensis episcopi leguntur esse conscripti. ¶ Nona Arelatenfis; in qua Patres cc. b statuerunt canones quatuor: quorum auctores maxime Sylvester urbis Romae episcopus, & S. Marinus Arelatenfis episcopus extiterunt, temporibus Constantini Augusti, sicut quidam asserunt. ¶ Decima item Arelatenfis, in qua Patres xix. statuerunt canones: quorum auctor maxime S. Casarius Arelatenfis episcopus extitit. ¶ Undecima item Arelatenfis, in qua Patres xvii. statuerunt canones. ¶ Duodecima item Arelatenfis in Vico Hortensi c, in qua Patres xi. statuerunt canones: quorum maxime auctor sanctus Casarius Arelatenfis episcopus extitit. ¶ Tertiadecima item Arelatenfis, in qua Patres xix. statuerunt canones: quorum auctor maxime Sarpidius d Arelatenfis episcopus extitit. ¶ Quarta decima Arausienfis, in qua Patres xxvi. e statuerunt canones: quorum auctor maxime Hilarius episcopus extitit. ¶ Quinta decima Epauensis 6, in qua Patres xxvi. statuerunt canones xxxix. quorum auctor maxime Casarius episcopus extitit. ¶ Sexta decima Agathensis, in qua Patres xxix. f statuerunt canones: quorum auctor maxime Casarius episcopus extitit. ¶ Septima decima 7 Aurelianensis, in qua Patres lxx. statuerunt canones: quorum auctor maxime Aurelius Arelatenfis episcopus extitit, temporibus Clodovei Regis g. ¶ Octava decima item Aurelianensis, in qua Patres xxxi. statuerunt canones: quorum auctor maxime Melanitus Rhedonenfis episcopus extitit. ¶ Nonadecima item Aurelianensis, in qua Patres xxx. statuerunt canones, quorum auctor maxime S. Albinus Andegavensis episcopus extitit. ¶ Vigesima Arvernensis, in qua Patres xv. statuerunt canones: quorum auctor maxime Honoratus Bretenfis h episcopus extitit. ¶ Vigesima prima Maricensis i, in qua Patres xxi. statuerunt canones: quorum auctor maxime Priscus Lugdunenfis episcopus extitit. ¶ Vigesima secunda item Maticensis, in qua Patres lxxvi. statuerunt canones: quorum auctor maxime idem Priscus Lugdunenfis episcopus extitit. ¶ Vigesima tertia Lugdunenfis, in qua Patres xviii. statuerunt canones: quorum auctor maxime Philippus Viennensis episcopus extitit. ¶ Vigesima quarta item Lugdunenfis, in qua Patres xx. constituerunt canones: quorum auctor maxime idem Priscus Lugdunenfis episcopus extitit k.

1 ¶ Prima] Major pars hujus capituli, id est, usque ad finem versiculi, Nonadecima, habetur in collectione Isidori impressa, ante praefationem ipsius Isidori: In Vaticana autem usque ad finem versiculi. Vigesima prima. Deu dedit. & Anselmus integram ante suas collectiones habent. Neque vero summa haec ejusdem Isidori esse potest: nam neque praefationi ipsius, neque collectioni responderet: in qua, ut extra mittitur varietates, multa referuntur con-

a al. cxxvii. b abest numerus a collectione etiam Vaticana. c al. Hortensia. d al. Sarpidus. e al. Sarpidius. f al. xxxiii. g Hactenus in collectione Isidori impressa. h al. Brivatenfis. i al. Bituricensis. j al. Maricensis. k Hactenus in collectione Isidori Vaticana.

ca. 1. *Ante Nicenam*] Sic est emendatum ex Anselmo, & Deuodati, & Vaticana collectione. Nam ante legatur, Antiochenam. In collectione autem Isidori impressa legitur quidem, Nicenam, sed deest vox, ante. Sic autem legendum esse, quemadmodum est emendatum, ostendunt verba, qua ipsam Neocaesariensis concilium antecedit, *οτις εδωκεν οπισθεν του ειν τω ερωτο, τω δε εδωκεν οπισθεν του ειν τω ερωτο*, id est, qui canones posteriores quidem Ancyrans, anteriores autem Nicanis sunt, quo loco in collectione Isidori impressa mendose est, Et hi quidem canones secundi sunt eorum, qui in Ancyra, & Caesarea expoliti sunt, rediunt enim illud & Caesarea, quare in recentioribus editionibus conciliorum omissum est. Similis error est in codice canonum Mozantino.

3. ¶ *Sexaginta*] In codice canonum lx. episcopi reperuntur subscripsisse: sed postea additur, & ceteri, & subscriperunt omnes episcopi diversarum provinciarum, vel civitatum, num. cxx. Socrates lib. 2. cap. 16. in eo concilio ex occidentis partibus episcopos circiter ccc. convenisse dicit, ex Orientis vero lxxvi. qui etiam sessionem fecerunt. Idem Nicephorus lib. 9. cap. 12. & Triperita. Theodorus autem lib. 2. cap. 7. docet ex antiquis narrationibus, episcopos ecl. convenisse. Ominio & in his, & Patria, & canonum numerus multus sunt emendati. Sed in multis etiam satis visum est inducere varietates: nonnulla autem lectioni diligentia sunt servata.

4. ¶ *Et Ianuarius*] Anselmus habet ut Gratianus. In collectione indicatus est, & Vincentius Capuanus episcopus, & S. R. E. Legatus extiterunt. In concilio ipso cap. 11. nominatur Ianuarius episcopus. In subscriptione vero in codice canonum, non nominatur, sed tantum Vincentius Capuanus S. R. E. Legatus, & Calpodius Depolitianus Legatus S. R. E.

5. ¶ *Septima*] Hic numeratur tantummodo unica synodus Carthaginensis, qua habetur in codice canonum, de qua inferius xx. dist. c. de libellis. dicitur.

6. ¶ *Epaunensis*] Ita emendatum est ex aliquot manuscriptis, & collectione Isidori Vaticana. Nam antea legatur, Emparenensis. Verum tamen in concilio Epaunensi impresso nullus Celsarius nominatur: sed Aviti primum est mentio.

7. ¶ *Septimadecima*] Hic numerantur tria concilia Avrelanensis, quorum haec in concilio impressis indicia inventuntur. In quinto Avrelanensi, subscribitur primo loco Avrelus Avrelanensis. In primo inter alios legitur nomen Melanii Rhedonensis. In tertio subscribitur quarto loco Avianus episcopus Avrelanensis.

C. XII. ¶ *Epistola Athanasii postulantis capitula Nicani concilii.*
 Sed quod Nicana synodus xxx. canones supra statuisse dicitur, contrarium videtur ei, quod in epistola Athanasii invenitur. Scribit enim Athanasius a Alexandrino episcopo Marco Papa, ita dicens:

Septuaginta Nicani concilii capitula quae de praefata synodo, iubente domino meo Alexandro, decreto omnium episcoporum attuli, quae sunt igne combusta, optamus, ut a vestra sanctae sedis auctoritate percipere per praesentes legatos mereamur. Item b. ¶ Praesentibus nobis octoginta capitula in memorata synodo tractata sunt, quadraginta a Graecis; Graeca edita lingua, & quadraginta a Latinis, similiter Latina edita lingua. Sed visum est cecxxviii. episcopis e Spiritu sancto repletis, & maxime jam dicto Alexandro, & Apostolicae sedis Apocryphis, ut decem capitula adunantur

¶ In epistola Athanasii, & universorum Aegypti episcoporum ad Marcum Papam: sed capisus, quam hic. Ivo p. 4. c. 108. Pam. l. 2. c. 108. Ansel. l. 1. c. 39. Polye. lib. 8. tit. 20. b. Ibidem paulo superius. c. Patri.] orig.

allis, atq; congruis locis infererentur, ead forma lxx. discipulorum, vel totius orbis terrae linguarum, septuaginta tanti & tam excellentis concilii fierent capitula, quae omnem Christianorum informarent orbem.

1. ¶ *Septuaginta*] Ex his Athanasii verbis constat, non omnes Nicane synodi canones aut Graeci, aut Latini esse haberi. Et Julius Papa ad orientales, & Innocentius Victorio, & alii multi ex illa canones citant, qui non sunt in his viginti, qui in manibus omnium versantur. De qua re scribit Isidorus in praefatione, conciliorum tomis inserta. Et ex epistola quadam Gregorii decimi ad Regem Armeniarum, cum concilium Lugdunense indicisset (quam manuscriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicanum concilium in lingua Armenorum eo tempore extitisse, Sic enim scribit: Quia vero multipliciter expedit, ut in eisdem celebratione concilii, antiquorum conciliorum copiam habeamus, celsitudinem regiam rogamus, & hortamur attente, quatenus integrum Nicanum concilium, & alia capitula, quae habere diceris in Armenica litera, cum aliquibus peritis interpretibus, nobiscum ea, qua poteris, celeritate transmittas. Tunc quoque, & Alexandria inventi sunt octoginta canones Arabicè scripti, sub nomine huius concilii, qui Romae in Arabica, & Armenica lingua scripti penes eundem Cardinalem Sirletum sunt, & nuper etiam in Latinam linguam conversi sunt, & impressi.

Quomodo ergo viginti tantum capitula in Nicana synodo statuta dicuntur, cum septuaginta capitula (ut Athanasius scribit) in ea statuta monstrantur? ¶ Hic ita respondetur: Capitulorum Nicanae synodi quaedam in desuetudinem abierunt: viginti tantum in Romana ecclesia habentur.

C. XIII. ¶ *Nicani concilii viginti tantum capitula habentur.*
 Vide Stephanus Papa scribit, dicens Luythobis episcopo Mozantino.

Viginti tantum capitula Nicanae synodi in sancta Romana ecclesia habentur, sed quo neglectu alia defecerint, ambiguum est. Plurimi arbitrantur ea Antiocheno concilio esse inserta.

¶ Apud Ivoem parte quarta, cap. 232. habetur magis integrum hoc caput, Capitula Nicani concilii testimonio Athanasii septuaginta in figuram septuaginta discipulorum scripta, non dubitamus, à quibus viginti tantum in ecclesia sancta Romana, & quae sequuntur.

C. XIII. ¶ *Auctoritate Apostolica Sardinense concilium recipitur.*
 Sardinense quoque concilium auctoritate Nicolai Papa recipitur. Vide idem scribit Clero b. Constantiopolitano.

Quod dicitis neque Sardinense concilium, neque decreta alia vos habere sanctorum Pontificum, non facile nobis facultas credendi tribuitur, maxime cum Sardinense concilium, quod penes vos in vestris regionibus actum est, & omnis ecclesia recipit, qua ratione convenerit, ut hoc sancta Constantinopolitana ecclesia abjiceret, & ut dignum est, non retineret?

DISTINCTIO XVII.
 ¶ *Emendata concilia quorum tempore celebrata sint, vel quorum auctoritas ceteris praemineat sanctorum auctoritatibus supra monstratum est. Auctoritas vero congregandorum conciliorum penes Apostolicam sedem est.*

C. I. ¶ *Abique Romani Pontificis auctoritate synodus congregari non debet.*

a Ivo par. 4. cap. 232. Pannor. lib. 2. cap. 107. b al. electo. c Habetur in epistola b. que prima ad Photium est, Ivo par. 4. cap. 131. Pannor. lib. 2. c. 117. ver. quod dicitur.] d al. decretalia vos. e al. convenerit.

44
 aodi
 quo
 Se
 tate
 relus
 s Au
 lo le
 octava
 na Pa
 s cv.
 ppori
 e con
 b sta
 axime
 Arela
 ni Au
 Arela
 orum
 s exti
 es xvi.
 atensis
 cano
 Arela
 Arela
 orum
 us ex
 Pater
 axime
 nuen
 xxxix
 it.
 f fla
 rius e
 ns in
 auctor
 , rem
 Aure
 quo
 episc
 is, in
 auctor
 tit.
 uerunt
 renter
 aricen
 quorum
 extitit
 Pater
 maxime
 Vig
 tuerunt
 nuen
 Lugdu
 s: quo
 episc

Vnde Marcellus Papa scribit Maxentio 1.
Synodum a Episcoporum absque huius sanctae sedis auctoritate (quoniam quosdam Episcopos possitis congregare) non potestis regulariter facere. Neque ullum Episcopum, qui hanc appellaverit Apostolicam sedem, damnare, antequam hinc sententia definitiva procedat. Nam si saeculares in publicis iudiciis libellis utuntur appellatoriis, quanto magis sacerdotibus haec eadem agere licet, qui super illos sunt? De quibus dictum est, [Ego b dixi, Dicitur.]

1. ¶ Maxentio. Antea legatur, Maxentio Episcopo, in totius conciliorum in epistola inscriptione est, ad Maxentium tyrannum, sed in principio Epistola est, Marcellus Maxentio, quae lectioris adest retinenda.
2. ¶ Neque ullum Episcopum) Hinc usque ad finem non habentur in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus.

C. II. ¶ Non est ratum concilium, quod auctoritate Romanae ecclesiae fulsum non fuerit.

Item Iulius Papa primus in scripto contra orientales pro Athanasio, c. xxxix.

Regula e vestra nullas habet vires, nec habere poterit: quoniam nec ab orthodoxis Episcopis hoc concilium actum est, nec Romanae ecclesiae Legatus d interfuit, canonibus praecipientibus, sine eius auctoritate concilia fieri non debere. Nec ullum ratum est, aut erit unquam concilium, quod non fulsum fuerit eius auctoritate.

C. III. ¶ Nullus usurpes concessa Romanae ecclesiae.

Item Damasus Papa I. ad Stephanum, epist. 3.

Hic ostendit sedis concessa nullus usurpare sine eius consensu praesumat, qui non vult honore ecclesiastico indignus, ut contemprior, iudicari.

C. IIII. ¶ Absque Apostolica sedis auctoritate synodum particularem contra universalem aliquibus congregare non licet.

Item Gregorius g 1.

Nec licuit alicui aliquando, nec licebit particularem synodum 2 congregare: sed quoties aliqua de universali synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam de eo, quod non intelligunt, rationem, aut sponte ii, qui saltem animae suae desiderant, ad Apostolicam a sedem pro recipienda a ratione convenient, aut si forte (sicut de talibus scriptum est m) [Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit.] ita obstinati, & contumaces extiterint, ut doceri non velint, eos ab iisdem Apostolicis sedibus ad attrahi ad salutem quoquomodo necesse est, aut ne aliorum perditio esse possint) secundum canones per saeculares comprimere potestates.

1. ¶ Gregorius] Hoc procul dubio est Pelagii, sicut ab Anselmo & Ivone citatur. Sunt autem apud Gratianum multa capita ex Pelagio huius argumenti, ad Apostolicas sedes recurrentium esse, cum inferiores Episcopi, aut quavis alii cognoscere desiderarent, quid in aliqua universali synodo esset constitutum, & valde illos condermandos, qui Apostolicis sedibus non communicant, ut 73. q. 5. c. non vos, &c. de Liguribus. Ex hoc autem capite, nec licuit, & capite, istud 11. q. 1. habetur integra epistola Pelagii, quemadmodum ab Anselmo refertur. Verum in Polycarpo citatur ex Gregorio, & in margine est additum, ad Episcopos Mauritaniae. Atque in summario capitum dilatatus ipsius Papa,

a Ansel. lib. 2. cap. 60. Ivo part. 4. cap. 140. Polyc. lib. 1. cap. al. tit. 13. b Psalms. 11. c Ansel. lib. 2. cap. 47. Polyc. lib. 1. cap. 13. d al. legatus. e sancta. f Ansel. lib. 1. cap. 55. Polyc. lib. 1. cap. 17. g al. Pelagius Papa Valeriano Patrius. h Ivo p. 4. cap. 139. Ansel. lib. 12. cap. 43. Polyc. lib. 1. c. 14. i Apostolicas sedes. k al. percipienda. l al. quibusdam. m Prov. 19. n al. opprimis.

qui habetur lib. 2. Regesti Gregorii septimi, inter caetera hoc est, quod nulla synodus absque praeepto summi Pontificis debet generalis vocari.

2. ¶ Synodum] Apud Anselmum, Ivonem, & in Polycarpo adduntur haec, ad iudicandum universalem synodum. Hoc enim est, quod prohibetur hic a Pelagio. Multi enim eo tempore aut ignorantia, aut animi perversitate adducti volebant quintum concilium recipere. (Qua de re B. Gregorius, lib. 6. epist. 13. & alibi saepe.) & particularem synodum universali, ac sedem Apostolicam auctoritati praeserebatur. Itaque hoc capite non prohibet Pelagius, sive Gregorius, ne episcopi possint diocesanas, & Metropolitanas provinciales synodos convocare, sed ne ipsi ad iudicandum universalem synodum congregent, atque ita est in rubrica emendatum.

C. V. ¶ Non est concilium, sed conventiculum, quod sine sedis Apostolica auctoritate celebratur.

Item Pelagius Papa II. Episcopis, qui convenierant ad illicitam vocationem Iovannis Constantinopolitani, epist. 1. cap. 1.

Mltis a denuo Apostolicis, & canonicis, atque ecclesiasticis instrumitur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis concilia celebrari. ¶ Quapropter, ut iam dictum est, recte non concilium, sed vestrum conventiculum, vel conciliabulum cassatur, & quidquid in eo actum est, irritum habetur, & vacuum. Vos quoque deinceps videte, ut nullius hortatu talia praesumat, si Apostolicae sedis communionem carere non vultis. & infra b. ¶ Si vero in qualibet provincia ortu fuerint quaestiones, & inter ipsius provinciae episcopos discrepare coepit ratio, atque inter ipsos dissidentes non conveniat, ad majorem tunc sedem referantur. Et si illic facile, & iuste non discernuntur, ubi fuerit synodus regulariter congregata, canonice, & iuste iudicentur. Majores vero & difficiliore e quaestiones (ut sancta synodus statuit, & beata consuetudo exigit) ad sedem Apostolicam semper referantur.

C. VI. ¶ Provincialia concilia sine Romani Pontificis praesentia ponderare caeant. Item Symmachus Papa.

Concilia a sacerdotum ecclesiasticis legibus quotannis decreta per provincias, quia praesentiam Papae non habent, validitatem perdidit i. Legistis e infirmissimi, aliquando in illis praeter Apostolici apicis sanctionem aliquid constitutum, & non de maioribus negotiis ad consultationem f, si quid occurreret, praefatae sedis arbitrio fuisse servatum?

1. ¶ Perdiderunt] Hic in libello Eusebii in recentioribus editionibus est nota interrogatio. Sunt enim verba recentiorum Symmachi, hoc tanquam absurdum quidpiam obijerunt. Quibus Eusebius in sequentibus verbis respondet, Legite, &c.

2. ps ¶ [Hinc etiam cum auctoritas Theodorici Regis ex diversis provinciis ad urbem Romanam sacerdotes convenire praecipisset, ut sanctum concilium iudicaret de iis, quae venerabili Patre Symmacho, praesuli Apostolicae sedis ab adversariis ipsius dicebantur impingi, Liguria, & Emilia, seu Venetiarum Episcopi suggererunt ipsum, qui dicebantur impetitus, debere synodum convocare scientes, quia eius sedis, primum Petri Apostoli merum, deinde secuta Iustiane g Domini, conciliorum venerandam auctoritas singularem in ecclesiis tradidit potestatem, nec a-

a Ansel. lib. 1. cap. 36. Polyc. lib. 1. cap. 14. b Cap. c al. diffiales. d In lib. Eusebii pro defensione 4. & 5. synod. sub Sym. Papa Ivo part. 4. cap. 142. Ansel. lib. 2. cap. 56. Polyc. lib. 1. tit. 7. e al. Legite. f collationem] orig. Verba omnia saepe sunt ex quarta synodo Romana sub Symmacho. g Iustiane.] Vatic. cod. & Nicolai ad Michaellem Imper. pag. 501.

pucl Macedonas hyperboretiam eundem esse qui October, Galenus
autem Perzani eundem qui September.

C. V. ¶ Semetipfos accusant, qui vocati ad
synodum, venire contemnunt.

Item ex Concilio Laodiceno, cap. 40.

Non a oportet vocatos episcopos ad synodum, con-
temnere: sed adire b debere, & aut docere, aut do-
ceri quæ sunt ad ecclesie ceterorumque correctionem
utilia: quod si contempserint, seipfos videntur accusare,
nisi forte pro infirmitate ire non possint.

C. VI. ¶ Corripiantur episcopi, qui ad concilium
voti, venire contemnunt.

Item ex Concilio Chalcedonensi, cap. 19.

Peruenit c ad nostras aures, quod in provinciis con-
stituta episcoporum concilia minime celebrentur.
Hoc i ex eo probatur, quod multe, quæ correctione
opus habent, ecclesiastica res negligantur. Statuit ergo
hæc sancta synodus, secundum regulas Patrum bis in an-
no in unum convenire per singulas provincias episcopos,
ubi singula 2, quæ emerferint, corrigantur. Qui verò
noluerint convenire episcopi constituti in suis civitatibus,
& hoc maxime, cum sui corporis sanitate consistentes, et-
iam ab omnibus aliis urgentibus necessitatibus d, & in-
excusabilibus negotiis liberi sunt, licere eos fraternæ chari-
tatis admonitionibus corripi.

1 ¶ Hoc ex eo] In collectione Isidori, ubi aliquo eadem
videtur esse versio legitur, ex hoc probatur, quod multe, &c.
idemq; apud Iuvenem, addita tamen particula, &, Græcè est,
εἰ τὴν τῆς πόλεως πνευματικῆς διορθώσεως δι-
καιοσύνην ἐπιμελεστικῶς παρατηροῦνται, & propterea mul-
ta ex rebus ecclesiasticis, quæ correctionis egent, negli-
gantur.

2 ¶ Vbi singula] Ita in collectione Isidori, & apud Iu-
venem, & Anselmum, Græcè est: ἐν ταῖς αὐτῆς πόλεως
ἐπιτοκῆσιν & διορθώσεως, ἢ διορθώσεως καὶ ἐπιτοκῆσιν,
quæ Dionysius sic vertit: Quod e Metropolitanus Antistes
probaverit, & corrigere singula, si qua fortassis emerse-
rint.

C. VII. ¶ Canonici subiaceat panis Metropolitanus,
qui saltem semel in anno celebrat
concilium negligit.

Item ex Septimo synodo, cap. 6.

2 Quoniam f quidem regula est, quæ dicit, bis in
anno per singulas provincias oportere fieri per
conventum episcoporum regulares inquisitiones; pro-
pter fatigationem, & ut opportunè i habeantur ad iter
agendum hi, qui congregandi sunt, definitur sextæ
synodi sancti Patres, omni excusatione remota, omni-
bus modis semel in anno fieri, & depravata corrigi.
Hanc ergo canonem & nos renovamus: & si quisquam
Princeps inventus fuerit hoc prohibere, communionem
privetur. Si quis verò metropolitanorum hoc neglexe-
rit agere absque necessitate, vel vi, seu aliqua rationabili
occasione, canonicis poenis subiaceat. Dum autem syno-
dus agitur super canonicis, & evangelicis negotiis, o-
portet congregatos episcopos in meditatione, & solli-
citudine fieri custodiendorum divinorum, & vivifico-
rum Domini mandatorum, & post pauca. ¶ Porro non
habeat metropolitanus licentiam ex his, quæ desert e-
piscopus secum, sive jumentum, sive aliam speciem expe-
tendi. Quod si hoc egisse convictus fuerit, solvat qua-
druplum.

1 ¶ Et ut opportunè] Græcè est: εἰ τὸ εὐδαιμόνητον
ἀποδοῦναι, id est, Et quod non bene parati sunt ad
iter faciendum.

a Burel. l. 1. c. 47. l. 100 p. 5. c. 117. b alabre. c Anselm. l. 6.
c. 199. l. 100 p. 4. c. 243. d abest à collectione Isidori & Iuvenis.
e Ex versione Anastasii. f In concilio Nicæno, c. 5. & An-
thimo, c. 20. l. 100 p. 5. c. 373. sup. cod. s. habeat. & c. propter.

C. VIII. ¶ Non cogatur presbyter ad sacra
concilia eulogias deferre.

Item Leo IV. ad episcopos Britannie, c. 3.

DE eulogiis ad sacra concilia deferendis nihil inve-
nimus à majoribus terminatum: sed sicut unicuique
presbytero placuerit. Nam si constitutum fuerit illo in
tempore benedictiones afferri, forsitan minus libenter
ad synodos occurrunt, & magis venire obtrectabunt. Que
ut arbitror, non sunt rationabiliter querende: ultrò de-
lata, respuenda.

¶ Habetur hæc epistola Romæ manuscripta, ut in indice dictum
est.

C. IX. ¶ Sine gravi necessitate episcopus ad syno-
dum ire non tardet.

Item ex Concilio Carthagenensi IV. c. 21.

Episcopus a ad synodum ire non tardet, nisi satis gra-
vi necessitate inhibeat: sic tamen ut in persona sua
legatum mitrat, susceperurus salva fidei veritate, quid-
quid synodus statuerit.

¶ Similem sententiam, & penè referunt eadem verba Burel.
lib. 1. c. 51. & Poly. l. 2. tit. 16. ex Felice.

C. X. ¶ Excusatorius literas dirigant, qui grava-
ti ad synodum ire non pos-
sunt.

Item ex Concilio Carthagenensi V. c. 10.

PLacuit b, ut quotiescunque congregandum est con-
cilium episcopi, qui neque etate, neque aegritudine,
neque alia graviore necessitate impediuntur, compe-
tenter occurrant. & infra. ¶ Quod si non poterint oc-
currere, excusationes suas literariè i conscribant, nisi
autem 2 rationem impediimenti sui apud Primate[m] suum
reddiderint, ecclesie iux communiõne debent esse conti-
nenti.

1 ¶ Literariè] In concilio impressis legitur, in tractoria.
Dubitarum fuit, an legendum esset, in tractatoria. Nam epistola,
quibus Imperatores, vel Reges suos prefatos vocabant, vel exvelli-
nem aliquam concedebant, tractoria dicebantur. Sic in eadè
Theodosiano, lib. 8. titulus sextus est, de tractoriis & stativis, &
sic videtur emendandum in lib. Cod. 12. quævis in impressis legitur,
de tractoriis, quæ vocem tractorium, eadem significacione
Carolus Magnus in suis capitulis: ubi usurpat, lib. 4. c. 20. & 65. &
eadem notione est in concilio Meldensi cap. 71. Sanctus quoque, Augu-
stinus in lib. post collationem contra Donatistas, c. 24. tractorium
pro epistola vocatoria usurpat, his verbis: Sic autem à Primate
suo per tractoriam fuerunt evocati. Atque in hoc canonem,
ubi de vocandis episcopis ad concilium agitur, vox ista esset aptis-
sima. Nam in concilio Africano, inserto in eodè canonem, c. 43.
ubi hoc idem reperitur, & c. 57. 8. Alipius in versibus eodè
semper legitur, tractoria, ubi in impressis est, tractatoria, &
Carthagenensi Synodo cap. 10. est, ἢ εὐνοδοῦναι. Verum idem B.
Augusti, utitur dictione, tractatoria in eadè, quæ nunc subicitur
sententiam. Loquens enim de episcopis, si vocati noluerint ve-
nire ad concilium, & ibi objecta crimina purgare, epist. 162. ait
Quod si non fecerint, ibi etiam eorum pravitas, & per-
versitas innotescet: missaque tractatoria super eorum
nomine per totum orbem terrarum, quatinusque jam
Christi ecclesia dilatata est, ab omnibus ecclesiis, eorum
communio præcidetur. In concione quoque, secunda in P. 1. p.
eadem vox quater invenitur: & epistola Syriaci, quæ recitatur
in concilio Telepsenti, ubi vocatur tractatoria. Cujus mentio-
nem faciens Innocentius in epistola ad Exuperium Tolosanum,
cap. 1. ait: De his, & beatæ recordationis viri Syriaci epi-
scopi monita evidentia commearant: quibus verbis videtur
indicare non ad solos Africa episcopos, sed ad omnes provin-
cias missam fuisse illam Syriaci tractatoriam. Ita Leo Papa se-
cundus, postquam sextum universale concilium finem habuit

a Anselm. lib. 7. c. 101. b Anselm. l. 7. c. 138.

rat, brevec eius concilia summam ad Hispania episcopi, ut ei subscriberent, misit, quam tractatoriam vocat, qua Leonis episcopi manscripta ex Hispania Romam sunt missa.

2 ¶ Nisi autem] In originali est, vel si post adventum tractatoria aliqua necessitate repente forsitan ortu fuerint, nisi rationem impedimenti sui apud suum Primatem reddiderint, ab ecclesia communione debere esse contemptos. In Africanis cap. 43. reliqua eodem modo. Sed in extremo est ferè ut apud Gratianum: ecclesia sua communione debere esse contentos. Item, in Carthaginensi Graeco: Οφείδεις τας ἐκείνας τῆ κωνωνίαι τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀπειθεῖς οὐκ ἀνεχέειν. Simili quadam pana imponitur in eodem concilio J. d. 18. c. fin.

C. XI. PALEA.

Item ex Concilio Taronenfi cap. 2.

Episcopus a non debet abbatem cogere ad synodum ire, nisi aliqua rationalis causa existat.

¶ Hæc Palea adest ab illis tantum exemplaribus, in quibus paucissima reperuntur, & versetur infra 18. quæ. 2. post cap. fin. a Gratiano ex eodem Taronico: quemadmodum & a Burcardo, & Logno.

C. XII. ¶ A communione sit alienus, qui synodo adesse contempserit.

Item ex Concilio Arclatenfi, cap. 19.

Si quis autem synodo adesse neglexerit, vel cœum fratrum, antequam dissolvatur concilium, crediderit deserendum, alienum se a fratrum communione cognoscatur: nec eum recipiat, nisi in sequenti synodo fuerit absolutus.

C. XIII. ¶ Usque ad proximam synodum a communione absinteat, qui a metropolitano vocatus, absque gravi necessitate synodo adesse neglexerit.

Item ex Concilio Agathensi, cap. 31.

Episcopus metropolitanus ad comprovinciales episcopos epistolas direxerit, in quibus eos aut ad ordinationem summi Pontificis, aut ad synodum invitet; postpositis omnibus (excepta gravi infirmitate corporis, aut præceptione regia) ad constitutum diem adesse non differant. Quod si defuerint (sicut præca canonum præcepit auctoritas) usque ad proximam synodum a charitate fratrum, & ecclesia communione priventur.

C. XIV. ¶ A communione privetur episcopus, qui a metropolitano vocatus ad synodum venire contempserit.

Item ex Concilio Taracensis, cap. 6.

Si quis episcoporum communitus a metropolitano, ad synodum, nulla gravi intercedente necessitate corporali, venire contempserit (sicut statuta Patrum sanxerunt) e usque ad futurum concilium cunctorum episcoporum charitatis communione privetur.

C. XV. ¶ Presbyteri & diaconi, & cuncti, qui se laicos existimant, ad metropolitanam synodum conveniant.

Item ex Concilio Martini i Papæ. f

Propter ecclesiasticas causas, & altercationum solutiones, bene placuit per singulas provincias bis in anno concilium fieri, convocante metropolitano episcopo omnes provinciales episcopos, ita ut ad concilium veniant & omnes presbyteri, & diaconi, vel hi 2, qui se laicos existimant, ut in concilio causæ examinatæ ad ju-

stum iudicium perducantur. Et si qui manifeste episcopi, vel presbyteri, aut diaconi inventi fuerint in offensa, secundum rationem excommunicentur, quamdiu communi consensu de his placuerit dare sententiam. Nulli autem episcopo liceat propria apud semetipsum concilia facere, præter eos, quibus metropoles sunt creditæ.

1 ¶ Martini] Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papa, deinceps eodem nomine multa citaturus: qua omnia sumpta sunt ex libro capitulorum Græcarum synodorum Martini episcopi Bracarenfis (antiquitus enim Episcopi Papa dicebantur.) Hic enim, cum esset Græcus, ad utilitatem ecclesiarum Hispania, ubi episcopatum obtinebat, ea capitula Latina fecit: & in nonnullis quedam addidit: in aliis vero aliqua detraxit, quemadmodum in hoc capite, quod sumpsit ex concilio Antiocheno, c. 20. sup. ead. c. propter. Aliqua etiam ex Toletani concilio in eum libellum retulit.

2 ¶ Vel hi] In aliquot conciliorum editionibus legitur, ut eorum, qui se laicos existimant, in concilio causæ, &c.

C. XVI. PALEA. 1

[Item ex concilio Bylon.]

An singularis episcopus in sua diocesi synodum faciat de suis clericis, nec non abbatibus: & discutiat alios clericos, & monachos.

Singuli vero episcoporum suis ecclesiis notiosiores studeant, quæ in concilio statuuntur.

1 ¶ Palea] In nullo collatorum exemplarium habetur, sed versiculus, singuli conjunctus est præcedenti capiti: Propter Ecclesiasticas. Sicut, verba Gratiani.

C. XVII. ¶ Quæ in concilio statuuntur, singuli episcoporum suis ecclesiis notificent.

Unde in concilio Toletano XVI. cap. 6.

Decernimus, ut dum in qualibet provincia concilium agitur, unusquisque episcoporum admonitionibus suis intra sex mensium spacia omnes abbates, presbyteros, diaconos, atque clericos, seu etiam omnem conventum civitatis ipsius, ubi præesse dignoscitur, nec non & cunctam diocesis suæ plebem aggregare nequaquam moretur: quatenus i coram eis plenissime omnia referret, quæ eodem anno in concilio acta vel definita esse noscuntur. & 7. ¶ Quod si quispiam hæc parvipendenda crediderit, sententia excommunicationis duorum mensium curriculo persistat usquequaque multatus.

1 ¶ Quatenus] In duobus exemplaribus hujus decem sexti concilio Toletani, locus hic ita legitur: quatenus coram eis publice omnia referata, de his, quæ eodem anno in concilio acta, vel definita extiterint, plenissime notiores efficiantur.

DISTINCTIO XIX.

De epistolis vero decretalibus quaritur, an vim auctoritatis obtineant, cum in corpore canonum non inveniantur. De his ita scribit Nicolaus Papa Archiepiscopus, & episcopus per Gallias constitutus.

C. I. ¶ Decretales epistole vim auctoritatis habent.

Si a Romanorum Pontificum decreto, cæterorum opuscula tractatorum approbantur: vel reprobantur: ita ut, quod sedes Apostolica, probavit, hodie teneatur acceptum: & quod illa repulit, hæcenus inefficax habeatur: quanto potius, quæ ipsa pro catholica fide profanis dogmatibus pro variis, & multifariis ecclesiis necessitatibus & fidelium moribus diverso tempore scripsit: omni debent honore præferri, & ab omnibus, prorsus in quibuslibet opportunitatibus discretione, vel dispensatione magistra reverenter assumi? Quanquam quidam vestrum scripserint, haud illa decretalia priscorum Pontificum in toto canonum codicis corpore contineri

a Epich. l. 1. c. 7. Ivo par. 7. c. 91. b Burch. l. 1. c. 50. Polyg. l. 2. tit. 17. Ivo p. 1. c. 166. ex concilio Spalensfi, ut Burc. c. Burc. lib. 1. c. 49. Ivo p. 3. c. 159. Pam. l. 4. c. 17. d Simile in Passormis, l. 4. c. 17. ex Avermensi. e al. censuerunt. f Apud Martinum Bracarensem episcopum in cap. synod. Græca. 18. Polyg. lib. 3. tit. 17. g præcedant.] orig.

a Ivo part. 5. cap. 91. C 2

decripta; cum i ipsi, ubi hac iux intentioni suffragari conspiciunt, illis differenter utantur, & solum nunc ad imminutionem sedis Apostolicæ potestatis, & ad suorum augmentum privilegiorum minus accepta esse perhibeant. *Item infra.* ¶ Si ideo non esse decretales epistolas priscorum a Pontificum Romanorum admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur adscriptæ, ergo nec sancti Gregorii, nec ullius alterius, qui ante vel post ipsum fuit, est aliquid institutum, vel scriptum recipiendum, eò quod in codice canonum non habeatur adscriptum. Ergo doctrinam eorum, & sanctiones, quæ ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur adscriptæ, de codicibus suis eradant. Ut quid vel membranas occupant, postquam non habentur acceptæ? Sed quare multum immoratur, cum nec ipsas divinas scripturas veteris, & novi testamenti jam recipimus, si istos duxerimus audiendos? Etenim & neutrum horum in codice canonum ecclesiasticorum habetur insertum. Sed responsuri sunt isti, qui non ad obediendum potius, quam ad resistendum semper sunt parati, dicentes, quod inter canones inveniatur capitulum sancti Papæ Innocentii, cuius auctoritate doceatur à nobis utrumque testamentum esse recipiendum, quamquam in ipsis paternis canonibus nullum eorum ex toto continetur insertum. Quibus ad hæc asserendum d. est, quoniam si vetus novumque Testamentum recipienda sunt, non quod codici canonum ex toto habeantur annexa, sed quod de his recipiendis sancti Papæ Innocentii prolata videatur esse sententia, restat nimirum, quod decretales epistolæ Romanorum Pontificum sunt recipiendæ, etiam si non sint codici canonum compaginatæ: quoniam inter ipsos canones unum B. Leonis e. capitulum constat esse permixtum; quo ita omnia decretalia constituta sedis Apostolicæ custodiri mandantur, ut si quis in illa commiserit, noverit sibi veniam denegari. Ait enim c. decimo f. suarum decretalium: [Ne quid verò sit, quod prætermisum à nobis: forte credatur, omnia decretalia constituta tam beatæ recordationis Innocentii, quam omnium decessorum nostrorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata, & sunt disciplinis, ita à vestra dilectione custodiri mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari.] Dicendo verò [omnia decretalia constituta,] nullum de decretalibus constitutis prætermisit, quod non mandaverit esse custodiendum. Et rursus asserendo [omnium decessorum nostrorum,] nullum Pontificum Romanorum, qui ante se fuerunt, excepit: cuius ita non præceperit decretalia constituta ab omnibus custodire, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari. Itaque nihil refert, utrum sint omnia nec ne decretalia sedis Apostolicæ constituta inter canones conciliorum immista, cum omnia in uno corpore compaginari non possint: & illa eis intersint, quæ firmitatem his, quæ desunt, & vigorem suum assignent, præsertim eum synodalia gesta, inter quæ ipsi canones statuti sunt, in codice canonum non habeantur, sed à nobis omnium cuius debito venerentur. Consonat autem huic beatissimo Papæ. Leoni sanctus & facundissimus in decretis suis Papa Gelasius h. ita inquit: [Decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Roma pro diversorum Patrum consultatione dederunt venerabiliter suscipiendas decernimus. [In quo notandum est: quia non dixit [decretales epistolas, quæ

a. al. sanctorum. b. al. etiam. c. al. asserentes. * Innocent. P. 1. ad Exuperium, epist. 2. cap. ult. d. al. referendum. e. Leo Pap. 2. epist. 1. in fine. f. al. quinto suorum decretalium. g. al. ordinata. h. Gelasius Papa 1. cum lxx. episcopis. Habetur supra 25. dist. c. sancta Romana 4. Item decretales.

inter canones habentur] nec tantum [quas moderni Pontifices ediderunt;] sed [quas beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Roma dederunt] Dicitis autem [diversis temporibus] etiam illa tempora vir sanctus comprehendit, cum creberrimis paganorum persecutionibus, ad sedem Apostolicam, deferri causas episcoporum difficillimè permittebant. His ita divina favente gratia prælatis, ostendimus nullam differentiam esse inter illa decreta, quæ in codice canonum habentur, sedis Apostolicæ præfulum, & ea, quæ præ multitudinem vix per singula voluminum corpora reperiuntur; cum omnia, & omnium decessorum suorum decretalia constituta, atque decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Romana dederunt, venerabiliter fore suscipiendas, & custodiendas, eximios præfules, Leonem scilicet & Gelasium mandasse probavimus.

¶ Cum ipsi] *Locus fuit emendatus ex ipsa epistola Nicolai, quæ Roma manuscripta habetur: & nuper impressa est in appendice bibliothecæ sanctorum Patrum: ut dictum est supra dist. 10. c. legi. in qua epistola multa alia habentur ad epistolas decretales etiam antiquissimas pertinentia.*

C. II. ¶ Omnes sanctiones Apostolicæ sedis irrefragabiliter sunt observanda.

Item Agatho Papa omnibus Episcopis.

¶ Te b omnes Apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt, tanquam ipsius divini Petri voce firmatæ sint.

C. III. ¶ Tolerandum est jugum, quod à sancta sede imponitur, licet importabile videatur.

Item ex capitulis i. Caroli Imperatoris.

¶ In e memoriam B. Petri Apostoli honorem sanctam Romanam, & Apostolicam sedem; quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat ecclesiasticæ magistræ rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas: ut licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur jugum: tamen seramus, & pia devotione toleremus. Si verò (quod non decet) quilibet, sive sit prebiter, sive diaconus, aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redargatur falsam ab Apostolica d. fide detulisse epistolam, vel aliud quid, quod inde non venerit, & salva fide; & integra circa Apostolicum humilitate, penes episcopum sit potestas, utrum eum in carcerem, aut aliam detrudat custodiam, utque quo per epistolam, aut per idoneos sui partis legatos Apostolicam interpellat sublimitatem, ut potissimum sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus iusto ordine lex Romana statuat definire, ut & is corrigatur, & cæteri modus imponatur.

¶ Capitulis] *Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & Ivone. Ac Naxlerus vol. 2. gen. 26. narrat hoc esse unum ex viginti tribus legum capitulis, quæ Carolus Magnus ad omnes suas provincias misit. Burchardus autem citat ex concilio Triburgenfi, c. 30. ubi etiam extat.*

2. ¶ Salva fide] *Apud Burchardum est, salva fide; & non integra.*

C. IV. ¶ Quicquid Romana ecclesia statuit, vel ordinat, ab omnibus observandum est.

Item Stephanus f. Papa.

¶ Nimverò, quia in speculum, & exemplum sancta Romana ecclesia cui nos Christus præesse voluit, proposita est; ab omnibus quicquid statuit, quicquid ordinat, perpetuò, & irrefragabiliter observandum est.

a. al. corpore. b. Deu dedit part. 3. Polyc. l. 1. tit. 27. Ita par. 4. c. 238. c. Extat in concilio Triburgenfi, c. 30. Burchard. l. 1. c. 220. Ivon. p. c. 30. d. al. Apostolicæ detulisse. e. al. connerit. f. al. Stephanus. g. al. postea est omnibus quicquid.

C. V. ¶ A

C. V. ¶ A Pontificalibus sit alienis officiis, qui Apostolicis non vult obedire preceptis.

Item Gregorius IV.

Nvlli a fas est vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium; quod vestram sequi oportet charitatem. 2. ps. ¶ Sit ergo ruina: sua dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contraire decretis; nec locum deinceps inter sacerdotes habeat, sed extorris a sancto ministerio fiat; nec de ejus judicio quisquam postea curam habeat, quoniam jam damnatus a sancta & Apostolica ecclesia, ac auctoritate; sua de inobedientia, atque præsumptione a quoquam esse non dubitatur: quia majoris excommunicationis dejectione est abiciendus, b cui sancta Ecclesia commissa fuerit disciplina, qui non solum præter sanctæ Ecclesiæ jurisdictionibus parere debuit, sed etiam aliis, ne præterirent, insinuare. Sitque alienus a divinis, & Pontificalibus officiis, qui noluit præceptis Apostolicis obtemperare. c.

¶ Caput hoc est in eadem epistola Gregorii IV. ex qua sumptum est cap. Decreto nostro infra, 2. q. 6. Extat autem in codice sape memorato bibliothecæ Dominicanæ.

C. VI. ¶ Inter canonicas scripturas Decretales epistola commemorantur.

Item Augustinus de doctrina Christiana, lib. 2. cap. 8.

In d canonicis scripturis ecclesiarum catholicarum, quamplurimum divinarum scripturarum solertissimus indagator auctoritatem sequatur, inter quas sanæ illæ sint, quas Apostolica sedes habere, & ab ea alii meruerunt accipere epistolas. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, ut eas, quæ ab omnibus recipiuntur ecclesiis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis vero quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, gravioresque accipiunt, eis, quas pauciores, minorisque auctoritatis ecclesia tenent. Si autem alias invenerit a pluribus, alias a gravioribus haberi (quamquam hoc inveniri vix possit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.

¶ Caput hoc apud B. Augustinum loco indicato sic habet: In canonicis autem scripturis ecclesiarum catholicarum quamplurimum auctoritatem sequatur: inter quas sanæ illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, ut eas, quæ ab omnibus accipiuntur ecclesiis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis vero, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, gravioresque accipiunt, eis, quas pauciores, minorisque auctoritatis ecclesia tenent. Si autem alias invenerit a pluribus, alias a gravioribus haberi, (quamquam hoc inveniri non possit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto. Quæ quidem B. Augustini sententia non ad decretales Romanorum Pontificum, sed ad canonicas, & sacras referenda est.

C. VII. ¶ Ministerii s. divini se exortem intelligat, qui a soliditate Petri recedit.

Item Leo Papa I. ad episcopos Viennenses, epist. 78.

Ita & Dominus noster Iesus Christus humani generis salvator instituit, ut veritas, quæ antea legis, & prophetarum præconio continebatur, per Apostolicam tubam in salutem universitatis exiret: sicut scriptum est b [In omnia terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum.] Sed hujus muneris sacramentum.

a Polyec. 1. tit. 17. Ansel. L. 2. c. 21. Ivo l. 5. c. 11. & 349. b al. exigendus. c al. obediens. d Polyec. lib. 1. tit. 25. Ansel. lib. 3. c. ult. & l. 6. c. 212. e facile. orig. Antwerp. f Mysterii. g Ivo par. 5. cap. 6. h Psal. 18.

ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit; ut in beatissimo Petro, Apostolorum omnium summo principaliter collocaret: ut ab ipso quasi quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffunderet: ut exortem se mysterii a intelligeret esse divini, qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortium individuum unitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo. [Tu b es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam:] ut æterni ædificatio templi mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consisteret, hac ecclesiam suam firmitate corroborans, ut illam nec humana temeritas posset appetere, nec portæ contra illam inferi prævalerent. Verum hanc petra: istius sacratissimam firmitatem, Domino, ut diximus, ædificante, constructam, nimis impia vult præsumptione violare, quisquis ejus potestatem tentat infringere, favendo cupiditatibus suis, & id quod accepit a veteribus, non sequendo.

Hoc autem intelligendum est de illis sanctionibus, vel decretalibus epistolis, in quibus, nec precedentium Patrum decretis, nec Evangelicis præceptis aliquid contrarium invenitur. Anastasius I enim secundus favore Anastasii Imperatoris, quos Acacius post sententiam in se prolatam sacerdotis, vel Levitatis ordinaverat, ritè sumpsit acceptis officiis debere decrevit, ita inveniunt.

i ¶ Anastasius] Minime verum est sensisse Anastasium, ordinatos ab Acacio post latam in ipsum sententiam, ritè sumpsisse acceptis officiis potuisse. Hoc enim duntaxat inquit in capite sequenti firmam esse sacramenti gratiam ab Acacio traditam: quod verissimum est, sicut & alie omnes sententia, quas in ea epistola ex B. Aug. Anastasius accepit, vera sunt. Habetur autem hac eadem Anastasio Papa II. epistola in corpore canonum, quod Romana ecclesia semper approbavit, ut infra distict. 20. cap. de libellis, est adnotatum. Itaque sine causa reprehenditur hoc loco Anastasius a Gratiano.

C. VII. ¶ Nulla læsioni portio attingit eum, qui ab hæreticis jam damnatus ordinatur.

Anastasius II. ad Anastasium Augustinum, epist. 1. c. 7. & 8. Secundum ecclesiæ catholicæ consuetudinem, sacratissimum serenitatis tuæ pectus agnoscat: quod nullum de his, quos baptizavit Acacius, vel quos sacerdotes, sive levitas secundum canones ordinavit, ulla ex nomine Acacii portio læsionis attingat, quo forsitan per iniquum tradita sacramenti gratia minus firma videatur. Nam & baptisma (quod procul sit ab ecclesia) sive ab adultero, vel à fure datum fuerit, ad percipientem munus pervenit illibatum: quia vox illa, quæ sonuit per columbam, omnem maculam humanæ pollutionis excludit: qua declaratur, ac dicitur. [Hic est d, qui baptizat in Spiritu sancto, & igne.] Nam si visibilis Solis istius radii, cum per loca fertidissima transeunt, nulla contactus iniquatione maculantur: multo magis illius, qui istum visibilem fecit, virtus nulla ministri indignitate restringitur. Nam & Iudas, cum fuerit sacrilegus, atque fur, quidquid egit inter Apostolos pro dignitate commissa, beneficia per indignum data, nulla ex hoc detrimenta senserunt, declarante hoc ipsum Domino manifestissima voce. [Scribe, e inquit, & Pharisæi super cathedram Moysi sedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite; dicunt enim, & non faciunt.] Quidquid ergo ad hominum profectum quilibet in ecclesia minister pro officio suo videtur operari, hoc totum contineri implente s. divinitatis effectu. Ita ille, per quem loquitur Christus, Paulus g affirmat. [Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat

a al. ministerii. b Matth. 16. c In codice canonum, fol. 156. B. Polyec. 1. 3. tit. 10. Ansel. c. 62. Ivo p. 1. c. 151. Nicolaus ad consulta Bulg. c. 15. d Ioan. 1. & 12. e Matth. 23. f al. implendo divinitatis effectum. g 1. Cor. 3.

Innocentii, Zozimi, Calestini, Leonis, Gelasii, Hilarii, Symmachi, Hormisdæ, Simplicii, & Gregorii junioris. Isti omnino sunt, & per quos iudicantur episcopi, & per quos episcopi simul iudicantur, & clerici. Nam si tale emerit, vel contigerit inusitatum negotium, quod minime possit peractis definiti; tunc si illorum, quorum meminitis, dicta, Hieronymi, Augustini, Ildoci, vel ceterorum similiter sanctorum doctorum similia reperta fuerint, magnanimitè sunt retinenda, ac promulganda; vel ad Apostolicam sedem referendum de talibus. Quam ob causam luculentius magna voce pronuntiare non timeo: quia, qui illa, quæ diximus, sanctorum Patrum statuta, quæ apud nos canonum nomine prætitulantur, (sive sit ille episcopus, sive clericus, sive laicus) non 3 indifferenter recipere convincitur, nec catholicam, & Apostolicam fidem, nec sancta quatuor Evangelia utiliter, & efficaciter ad effectum suum retinere, vel credere probatur.

¶ **Sunt Canones** ¶ Indicat canones, & regulas, ex quibus constat corpus, vel codex canonum, de quo in præfatione dictum est, quo Romani Pontifices, præsertim in iudiciis utuntur, in quo codice sunt canones tantum, non synodalia gesta, ut superius Nicolaus, in c. Romanorum, 19. dist. scripsit.

¶ **Carthaginensium** ¶ In codice canonum unca est synodus Carthaginensis, continens canones triginta tres, qui ex variis conciliis Carthagini habitis, collecti fuerunt. Eos canones sedes Apostolica videtur probasse, & usæ esse, quando in codice canonum referendos curavit. Eosdem etiam Græci, quo ordine apud Latinos habentur, cum aliis præterea multi Africanarum synodorum conjunctis, in linguam suam converterunt, & hi ipsi sunt, quos inde numerus Anselmus, Burchardus, & Ivo citant: quævis Gratianus inter eadem quidem his utatur, interdam vero ex singulis Carthaginensium concilii canones accipit, quædã sua loca indicabitur. Et de hac unca Carthaginensi synodo intelligendum est, quod habetur supra dist. 16. c. prima ad notat. vers. septima, quod hic declarandum dilatum fuit.

¶ **Non indifferenter** ¶ Anselmus, Deus dedit, & Gregorius presbyter in Polycarpo habent, qui eandem indifferenter non recipit, ipse se convincit minime catholicam, & Apostolicam fidem ad effectum suum retinere salutis.

C. II. ¶ Corripiendi sunt qui decreta Romanorum Pontificum non habent, vel non observant.

Item Nicolaus I. Photis, in b. epistola, cuius initium est, [Postquam beato Petro.]

¶ **Si decreta Romanorum pontificum non habetis, de neglectu atque incuria estis arguendi.** Si verò habetis & non observatis, de temeritate estis corripiendi, & increpandi.

C. III. ¶ Ad quos sit recurrendum, cum scriptura auctoritas non occurrat. Item Innocentius I. Papa.

¶ **De** quibus c. causis nulla solvendi, ligandique auctoritas in libris veteris Testamenti, quatuor Evangeliorum, cum totis scriptis Apostolorum appareat, ad divina recurre scripta Græca d. Si neque in illis, canones 2 Apostolicæ sedis intuerent. Si nec in illis, ad catholicæ ecclesiæ historias catholicas à doctores catholicis scriptas manum mitte. Si nec in illis, sanctorum exempla perspicaciter recordare. Quod si omnibus his inspectis, huius questionis qualitas non lucidè investigatur; seniores provincie congrega, & eos interroga. Facilius namque invenitur quod à pluribus senioribus

a. al. profectum. b. Est eadem epist. 6. ex qua sumptum est. c. quod dicitur, supra à distinct. 18. Anselm. lib. 3. cap. 33. c. Polycarpi lib. 7. tit. 3. Burchard. lib. 3. c. 128. Ivo par. 4. cap. 70. d. al. Græci.

queritur. Verus enim repromissor Dominus ait a, [Si duo ex vobis, vel tres conveniunt super terram in nomine meo, de omni re quæcumque petierint, fiet illis a patre meo.]

¶ **Innocentius** ¶ Caput hoc non est inter epistolas Innocentii primi, quæ multa extant; neque verò Innocentii secundus esse potest, cum ante ipsum scripsit Burchardus, & Ivo, à quibus hoc ipsum citatur.

¶ **Canones** ¶ Verba hæc, quæ apud Gratianum deerrant, sunt apud Burchardum, & Ivo, & Polycarpum, in quo Polycarpo habentur hoc ipso loco, in quem sunt restituta.

DISTINCTIO XXI.

¶ **D**ecretum ergo Romanorum Pontificum, & sacri canonibus conciliorum ecclesiastica negotia, ut supra monstratum est, terminantur. ¶ **Ministri** verò sacrorum canonum, & decretorum Pontificum sunt summi Pontifices, & infra presules, ac reliqui sacerdotes, quorum institutio in veteri Testamento est inchoata, & in novo plenius consummata. ¶ **Summi** enim Pontifices, & minores sacerdotes à Deo sunt instituti per Moysen b, qui ex præcepto Domini, Aaron in summum Pontificem, filius vero eius auxit in minores sacerdotes. Postea verò David, cum ministeria domus Domini arripisset, ianitores, & cantores instituit. Porro Salomon quendam modum exorcizandi invenit, quo demones adjurati, ex obsessu corporibus pellebantur: huic officio mancipati, exorcistæ vocati sunt, de quibus Dominus in Evangelio c, [Si ego in Beelzebub ejicio demonia, filii vestri (videlicet exorcistæ) in quo ejiciunt?] Hæc omnia in novo Testamento ecclesiastica imitata, habet ianitores suos, quos ostiarios appellamus. Pro cantoribus lectores & simul cantores instituit. Exorcistæ autem nomine antiquo & officio permanente recepit. Pro filio verò Aaron, omnes infra summum Pontificem sacerdotum administrantes sunt consecrati. ¶ **Inter** eos quædam discretio servata est, ut alii appellantur simpliciter sacerdotes, alii archipresbyteri, alii chorepiscopi, alii episcopi, alii archiepiscopi, seu metropolitæ, alii primates, alii patriarchæ, alii summi Pontifices. ¶ **Horum** discretio à gentilibus maxime introducta est, quæ suos flamines, alios simpliciter flamines, alios archiflamines, alios protoflamines appellabant. Simpliciter verò majorum, & minorum sacerdotum discretio in novo Testamento ab ipso Christo sumptis exordium, qui duodecim Apostolos tanquam majores sacerdotes, & xxii. discipulos quasi minores sacerdotes instituit. Petrus verò quasi in summum sacerdotem electus, dum ei præ omnibus, & pro omnibus claves regni calorum tribuit, & à se petra, Petri sibi nomen imposuit, atque pro ejus fide se specialiter rogasse testatus est, & ut ceteros confirmaret sibi inunxit, dicens d, [Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.] Hanc eandem formam Apostoli secuti, in singulis civitatibus episcopos, & presbyteros ordinarunt: Leuitas autem ab Apostolis ordinatos legitur, quorum maximus fuit beatus Stephanus e. Subdiaconos, & acolythos procedente tempore ecclesiæ sibi constituit.

C. I. ¶ Unde nomina ecclesiasticorum graduum sumuntur.

¶ **De his ita scribit B. Hieronymus lib. 7. Etymol. cap. 12.** nomina illorum, & nominum casus exponens, ita inquit.

¶ **C**leros f & clericos hinc appellatos credimus, quia Mathias g forte electus est, quem primum per Apostolos legitur ordinatum. ¶ **h** enim Græce, fors Latine, vel hereditas dicitur. Properea ergo dicti sunt clerici, quia de sorte domini sunt; vel quia Domini partem habent. Generaliter autem clerici nuncupantur o-

a. Matth. 18. b. Exo. 28. 1. Paral. 15. & 3. 23. c. Luc. 11. d. Luc. 22. e. Act. 6. f. De officio lib. 2. c. 1. Rabanus de instit. cler. lib. 1. c. 2. g. Act. 1.

tnes, qui in ecclesia Christi deserviunt, quorum gradus, & nomina sunt hæc: ostiarius, diaconus, presbyter, episcopus, acolythus, subdiaconus, diacono, presbyter, episcopus. ¶ Ordo episcoporum quadripartitus est, id est, in patriarchis, archiepiscopis, metropolitanis, atque episcopis. Patriarcha, græca lingua, summus patrum interpretatur, quia primum, id est, 1. Apostolicum retinet locum, & ideo, quia summo honore fungitur, tali nomine censetur, sicut Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus. Archiepiscopus græco dicitur vocabulo, quod sit summus episcoporum, tenet enim vicem Apostolicam, & præfidet tam metropolitanis, quam cæteris episcopis. Metropolitanus autem à mensura civitatum vocatur: singulis enim provinciis præminent, quorum auctoritati, & doctrinæ a cæteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus nihil reliquos agere licet episcopos: sollicitudo enim totius provincie ipsi commissa est. Omnes autem superius designati ordines uno eodemque vocabulo episcopi nominantur: sed idè privato nomine quidam utuntur, propter distinctionem potestatum, quam singulariter acceperunt. Patriarcha patrum princeps: Acolythi enim princeps, inde archiepiscopus, princeps episcoporum, sicut metropolitanus à mensura civitatum. ¶ Episcopatus autem vocabulum inde ductum, quod ille, qui efficitur b episcopus superintendat, scilicet curam gerens subditorum: *Ἐπίσκοπος* enim Græcè, intendere dicitur. Episcopi autem Græcè, Latine speculatores interpretantur: nam speculator est præpositus in ecclesia dicitur, eò quod speculetur, & perspicat populum infra se positum mores, & vitam. ¶ Pontifex princeps sacerdotum est, quasi via sequentium. Ipse & summus sacerdos, ipse & Pontifex maximus, nuncupatur. Ipse enim efficit sacerdotes, atque levitas, ipse omnes ordines ecclesiasticos disponit, ipse, quid unusquisque facere debeat ostendit. Antea autem qui Reges erant, & Pontifices erant. Nam majorum hæc erat consuetudo, ut rex esset etiam sacerdos & Pontifex. Vnde & Romani Imperatores Pontifices dicebantur. ¶ Vates à vi mentis appellatur, cuius significatio multiplex est: nam modò sacerdotem, modò prophetam significat, modò poetam. ¶ Antistes sacerdos dicitur est, quod antefat: Primus est enim in ordine ecclesiæ, & supra se nullum habet. ¶ Sacerdos autem nomen habet compositum ex Græco & Latino, quasi sacrum dans: sicut enim rex à regendo, ita sacerdos à sacrificando vocatus est, consecrat enim, & sacrificat. Sacerdotes autem gentiliùm flamines dicebantur. Hi in capite habebant pileum, in quo erat brevis virga, desuper habens lanæ aliquid, quod cum propter artem ferre non possent, filo tantum capita religere cœperunt. Nam nudis penitus eos capitibus incidere nefas erat. Vnde à filo, quo utebantur, flamines dicti sunt, quasi filamines. Vestim sæstis diebus filo deposito, pileum imponebant pro sacerdotii eminentiâ. ¶ Presbyter Græcè, Latine senior interpretatur: non modò pro ætate, vel decrepitate senectute, sed etiam propter honorem, & dignitatem, quam acceperunt, presbyteri nominantur, unde 2 & apud veteres, iidem episcopi & presbyteri fuerunt; quia illud nomen dignitatis est, & non 3. ætatis. Ideo autem & presbyteri sacerdotes vocantur, quia sacrum dant, sicut episcopi, qui licet sint sacerdotes, tamen Pontificatus apicem non habent: quia nec chrismate frontem signant, nec paraclætum Spiritum dant, quod solis debent episcopis, lectio Actuum c. Apostolorum demonstrat. ¶ Levita ex nomine auctoris vocati. De Levi enim levitæ exorti sunt, à quibus in templo Dei mystici sacramenti ministeria explebantur. Hi Græcè diaconi, Latine ministri dicuntur, quia sicut in sacerdote conse-

a al. doctrina & potestati. orig. b superestitutus, superintendat. orig. & Rab. c. Ad. t.

cratio, ita in diacono ministerii dispensatio habetur. ¶ Hypodiaconi Græcè, quos nos subdiaconos dicimus, qui ideo sic appellantur, quia subiacent præceptis, & officiis levitarum. Oblationes enim in templo Dei à fidelibus ipsi suscipiunt, & levitis superponendas altaribus deferunt: hi apud Hebræos, Nathinai vocantur. ¶ Lectores à legendo, psalmista à Psalmis canendis vocati: illi enim prædicant populis, quid sequantur; isti canunt, ut excitent ad compunctionem animos audientium; licet & quidam lectores ita miserabiliter pronuncient, ut quosdam ad lætium, lamentationemque compellant. Iidem etiam & pronuntiatores vocantur, quòd porro b annunciant. Tanta enim & tam clara erit eorum vox, ut quamvis longè positorum aures adimpliant. ¶ Cantor autem vocatus, quia vocem modulatur in cantu. Huius duo genera dicuntur in arte musica, sicut ea docti homines Latine dicere poterunt, præcantor, & succentor: præcantor scilicet, qui vocem præmittit in cantu; succentor autem, qui subsequenter canendo respondet. ¶ Conceptor autem dicitur, quia consonat: qui autem non consonat, nec concinit, nec cantor, nec conceptor erit. ¶ Acolythi c Græcè, Latine cerofarii dicuntur, à deportandis cereis, quando legendum est Evangelium, aut sacrificium offerendum: tunc enim accendunt luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum Sol eodem tempore rutilet, sed ad signum lætitiæ demonstrandum, ut sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in Evangelio legitur d. [Erat lux vera, que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.] Exorciste ex Græco in Latinum adjuvantes, sive increpantes vocantur, invocant enim super catechumenos vel super eos, qui habent spiritum immundum, nomen Domini IESU, adjuvantes per eum, ut egrediar ab eis. ¶ Ostiarii iidem, & Janitores, qui in veteri Testamento electi sunt ad custodiam templi, ut non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem ostiarii, quòd præfunt ostiis templi. Ipsi enim tenentes clavem, omnia iutes, extraque custodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, & respuunt infideles.

1. ¶ Id est, apostolicum] Antea legebatur, post Apostolicum. Restituta est vera lectio non modò ex Isidori, & veterum exemplarium Gratiani fide, sed ex ipsa ab Isidori allata ratione, qua Romanum, Antiochenum, & Alexandrinum, Patriarchas propterea vocat, quia Apostolicum locum tenent. Hoc idem B. Gregorius lib. 6. epist. 27. scribens Eulogio Alexandrino, declarat his verbis: Itaque cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis sedes in auctoritate convaluit, quæ in tribus locis unius est. Ipse enim sublimavit sedem, in qua etiam quiescere, & præsentem vitam finire dignatus est: ipse decoravit sedem, in qua Evangelistam discipulum misit: ipse firmavit sedem, in qua septem annis, quamvis discessurus, sedit: Atque hoc idem ait. Anacletus, c. sacrosancta. infra, dist. 22.

2. ¶ Vnde & apud] Restituta hæc sunt in locum suum, quo loco habentur apud sanctum Isidorum.

3. ¶ Et non ætatis] In originali est, hoc ætatis, & ita apud Hieronymum in epist. 83. ad Oceanum, sed ob glossam non est mutatum.

C. II. ¶ Romana ecclesiæ à Christo primatum accepit.

Item Anacletus ad episcopos Italia. epist. 21.

IN e novo Testamento post Christum Dominum à Petro sacerdotialis cœpit ordo: quia ipsi primò Pontificatus in ecclesia Christi datus est, Domino dicente ad eum [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo

a al. mysterii. b al. populo. c. Ivo part. 6. cap. 1. d. Ioan. 1. e. Anselm. c. 1. Polyc. l. 1. c. 1. Ivo p. s. ca. 1. Panorm. l. 3. c. 82. f. Matth. 16. & ult.

ecclesiam meam, & porta inferi non prevalebunt adversus eam, & tibi dabo claves regni caelorum.] Hic ergo ligandi, atque solvendi potestatem primus accepit à domino, primusque ad fidem populum virtute suae praedicationis adduxit. Ceteri vero Apostoli cum eodem patris honoris, & potestatem acceperunt, ipsi quoque principem eorum esse voluerunt, qui etiam jubente Domino in toto orbe dispersi Evangelium praedicaverunt. Ipsi quoque decedentibus, in locum eorum successerunt episcopi: quorum ordinatio praetaxato debet fieri ordine, & modo; quos qui recipit, & verba eorum, Deum re. episcopi: qui autem spernit eos; eum à quo missi sunt, & cujus legatione funguntur, spernit; & ipse indubitanter spernetur à Domino. *Videntes a autem ipsi Apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogaverunt dominum messis, ut mitteret operarios in messem suam. — inde ab eis electi sunt lxxii. discipuli; quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum locum sunt constituti in ecclesia.*

C. III. ¶ *Primum Romane ecclesiae non aliqua synodus, sed Christus instituit.*

Item Gelasius urbis Romae episcopus omnibus orthodoxis.

Quamvis b. universae per orbem Catholicae Ecclesiae unus thalamus Christi sint, sancta tamen Romana, Catholica, & Apostolica Ecclesia nullis synodis constituta, ceteris ecclesiis praefata est, sed Evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri primatum obtinuit. [Tu ex Petrus c. (inquens) & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam: & porta inferi non prevalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni caelorum; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis.] Cui data est etiam societas beatissimi Pauli, vasis electionis, qui non diverso (sicut haeretici garrunt) sed uno tempore, uno eodemque die gloriosa morte cum Petro in urbe Roma sub Caesare Nerone agonizans coronatus est, & pariter supradictam sanctam Romanam Ecclesiam Christo Domino consecravit, eamque omnibus urbibus in universo mundo sua praesentia, atque venerando triumpho praerulerunt. Ergo prima Petri Apostoli sedes Romana ecclesia, non habens maculam, neque rugam, nec aliquid huiusmodi.

3. pars. *In his omnibus, quanto gradus celsior, tanto major auctoritas invenitur. In maioribus, siquidem, est regendi, & jubendi potestas: in minoribus, obsequendi necessitas.*

C. IIII. ¶ *Inferiorum sacra, superiorum sententia obnoxia sunt.*

Unde Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem, in epistola, cuius initium est [Propositum]

Inferior sedes superiorem absolvere non potest. Solo ergo potior inferiorem convenienter absolvit. Hinc liquido perditur, quia quem non potest absolvere, non potest iudicio inferiorem potiore ligare. *Et infra.* Unde propheta ait: Nunquid gloriorabitur securis contra eum, qui locat in ea? aut exultabit serra contra eum, qui trahit eam? His ita ex divina scriptura, & probabili-um Patrum doctrina commemoratis, sole clarius exhibuimus, non posse quemquam qui minoris auctoritatis est, eum, qui majoris potestatis est, iudicis suis addicere, aut propriis definitionibus subjugare.

C. V. ¶ *De eodem.*

Idem eadem Epistola.

Nolite nos existimare facta: cuiuscumque proximo- rum nostrorum, quae sunt digna reprehensione, velle defendere, sed quod ita velimus filios circa spiri-

a Luc. 10. Matth. 9. b In decreto cum 70. Episcopis. Poly- l. 1. tit. 2. Anselm. c. 69. Burch. l. 3. c. 220. Pann. l. 2. c. 3. c. Matth. 16. d Inf. dist. 27. c. sacrosanctae ex Anselm.

tualem patrem, & discipulos erga magistrum devotos ac sobrios esse; ut nulla penitus temeritate ad eorum vitam (ut non dicam dijudicandam) sed nec saltem tenuiter reprehendendam profiliant.

C. VI. ¶ *Inferiores majoribus nec benedicere, nec maledicere possunt.*

Item Nicolaus Papa eadem epistola.

Denique a si in epistola legimus ad Hebraeos b, quod minor à majore benedicatur; restat profectò ut exigente ratione etiam maledicatur. Siquidem hac utri- que praesentibus periculosa tempora illi, qui ante nos fuerunt, providam in ecclesiis consuetudinem tradi- derunt; hodieque in Romana ecclesia, quae magistra est omnium ecclesiarum, impraetermissa c servatur: ita ut nullus sacerdos majore suo non innuente d consecrator e cuilibet rei benedictionem e dare nitatur: sed anterior stans ad pronuntiandam aliquam lectionem, benedictionem quidem postulat, sed ei quilibet infe- rior non audeat penitus benedicere. Cur hoc? numquid benedicere peccatum est? absit. De maledicis enim, non de benedicis dicit Apostolus f; quia regnum Dei non possidebunt: sed per hoc imuitur, quante censuræ fra- no inferiores quique à suis praepositis iudicandis coer- cendi sunt, si his nec etiam benedicens ullum peni- tus obtineant.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Idem eadem epistola.

Nunc g autem divina inspiratione non nos pigebit, nec nobis impossibile erit, offendere vobis (si ta- men audire velitis) non posse quemquam rite ab his, qui inferioris dignitatis, vel ordinis sunt, judicialibus sub- mitti definitionibus. Siquidem tempore Diocletiani, & Maximiani Augustorum, Marcellinus episcopus ur- bis Romae, qui postea insignis martyr effectus est, adeo compulsus est à paganis, ut in templum eorum ingres- sus granathuris super prunas imponeret: cujus rei gra- tia collecto numerosorum concilio episcoporum, & in- quisitione facta, hoc idem Pontifex se egisse confessus est. Nullus tamen eorum profectò sententiam in eum ausus est, dum ei passim omnes perhiberent: Tu ore judica causam tuam, non nostro iudicio. Et iterum: Noli averti, audire nostro iudicio; sed collige in sinu tuo causam tuam, & rursus: Quoniam ex te, inquit, ju- stificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis. Et iterum dicunt: Prima sedes non iudicabitur à quoquam. *Idem in eadem.* ¶ Sed & cum quidam tempore quodam con- tra Christum Papam tentassent quaedam mali h. rumoris objicere, & in concilio, cui & Valentinianus Augustus intererat, dictam fuisset: Non licere adversus Pontifi- cem dare sententiam, surrexit idem protinus Impera- tor, & in arbitrio praefati Pontificis tribuit iudicare iudicium suum. Etenim nullus Pontificum minorum, vel in- feriorum urbium subactus iudicis invenitur.

C. VIII. ¶ *Majores à minoribus iudicari non possunt.*

Idem Nicolaus eadem epistola.

Submittitur Ignatius minorum, inferiorum, & sub- iectorum deliberationibus, cum sacris canonibus praecipientibus, & exemplis sanctorum Patrum, semper, ubi est major auctoritas, sit eundem, & in omnibus con- troversis, ad potioris sedis iudicia actio i dirigatur. Quod non solum a catholicis, verum etiam ab ipsis const- stat observatum haereticis. Alioquin a cephalum liquet esse concilium, ubi de tanta persona agitur, & majorum non expectatur sententia, cum nec in causa clericorum i

a Anselm. lib. 7. cap. 144. l. 1. part. 3. cap. 17. c. part. 6. cap. 355. b Heb. 7. c. al. impraetermissa. d al. jubente. e al. bene- dicitur nitatur. f Gal. 3. g Poly. l. 1. tit. 20. Anselm. l. 2. c. 67. al. 70. l. 1. part. 3. cap. 3. Patm. l. 4. cap. 6. h al. non boni i orig. i. orig. non habet.

inferioris gradus, solius episcopi sui iudicium tantum-
modo postulandum a sit.

C. IX. ¶ Minorum sententia, majores da-
mnare non valent.

Idem Nicolaus ead. epist.

In tantum hanc presumptionem sancti Patres apud
Chalcedonem detestati sunt, ut Dioscorum Alexan-
drinum Antistitem inter cetera, idcirco potissimum si-
ne ulla restitutione damnarent, quia in contumacia i-
permanens erga primam sedis Romanæ privilegium, re-
sistere a suis superstitionibus, ut servaretur a prima se-
de Apostolica, noluit: & ponens * in caelo os suum, &
lingua ejus transeunte super terram, excommunicationem
in S. Leonem Papam dicitur, ita ut in sententia contra
ipsum prolata, hoc videantur memorare præcipue, dicen-
tes: [Quoniam secundis excessibus priorem iniquitatem
valde transcendit. Præsumpsit enim & excommunicationem
dicere adversus sanctissimum, & beatissimum archi-
episcopum magnæ Romæ Leonem.] Numquid ibi legitur
inquisitionem fuisse factam, utrum iuste, an iniuste ipsam
Dioscorus excommunicationem dicitur? Non plane:
sed absque omni controversia hoc in eo ulti sunt: quia
cum esset inferior, potiore quibuslibet conatus est la-
cescere contumeliis, teste Anatolio Constantinopolitano
præsule: qui dicit e [Propter fidem non est damnatus
Dioscorus: sed quia excommunicationem fecit domino
Archiepiscopo Leoni.]

¶ In contumacia] Hinc usque ad verb. ponens, addita
sunt ex originali.

DISTINCTIO XXII

Quia ergo major à minori iudicari non debet, con-
cedendum est, quæ inter ceteras ecclesias, primum
locum, quæ secundum, vel tertium obtineat. Ro-
mana ecclesia (sicut supra dictum est) primum locum inter cete-
ras obtinet: Alexandria secundum, Antiochena ecclesia tertium
ab ea locum accepit.

C. I. ¶ Romana ecclesia ceterarum prima-
tum tenet.

Vnde Nicolaus Papa I. [d. scribit Mediolanen-
sibus per Petrum Damianum lega-
tum suum.

Omnes e sive patriarchii cujuslibet apices, sive me-
tropoleon primatus, aut episcopatum cathedras,
vel ecclesiarum cujuslibet ordinis dignitates instituit
Romana ecclesia. Illam verò solus ille fundavit, & su-
per petram fidei mox nascentis erexit, qui beato aternæ
vite clavigeri terteni simul & cælestis imperii jura
commisit. Non ergo quilibet terrena sententia, sed il-
lud verbum, per quod constructum est cælum, & terra;
per quod denique omnia condita sunt elementa, Ro-
manam fundavit ecclesiam. Illius certè privilegio fun-
gitur, illius auctoritate fulcitur. Vnde non dubium,
quia quisquis cuilibet ecclesie jus suum detrahit, inju-
stiam facit. Qui autem Romanæ ecclesie privilegium
ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum au-
ferre conatur, hic proculdubio in hæresim labitur; &
cum ille vocetur injustus, hic est proculdubio dicendus
hæreticus. Fidem quippe violat, qui adversus illam a-
git, quæ mater est fidei: & illi contumax invenitur, qui
eam cunctis ecclesiis prætulisse cognoscitur. & infra.
¶ Vnde & ipse S. Ambrosius se in omnibus sequi magi-
stram sanctam Romanam profiteretur ecclesiam.

C. II. ¶ Non ab Apostolis, sed ab ipso Do-
mino Romana ecclesia primatus
accipit.

a al. præstantium. b Poly. l. i. tit. 20. Anselm. l. 2. cap.
65. Ivo p. 3. c. 8. Pand. 4. c. 6. & 7. * Psal. 72. c. In concilio
Chalcedonen. actioe 3. d. junior. Anselm. l. 1.
c. 63. al. 64.

Uero Anacletus servus Christi Iesu ad omnes
episcopos, epistola 3. c. 3.

Sacrofancta a Romana, & Apostolica Ecclesia non
ab Apostolis, sed ab ipso Domino salvatore nostro
primatum obtinuit: & eminentiam potestatis super
universas ecclesias, ac totum Christiani populi gregem
assecuta est: sicut ipse B. Petro Apostolo dixit b: [Ta-
es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam, & por-
ta inferi non prevalebunt adversus eam; & tibi dabo claves re-
gni cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum
& in caelis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum &
in caelis.] Adhibita e est etiam societas in eadem Ro-
mana urbe beatissimi Apostoli Pauli, vasis electionis,
qui uno die, unoque tempore gloriosa morte cum Petro
sub principe Nerone agonizans conatus est, & ambo
sanctam ecclesiam Romanam consecraverunt, aliisque
omnibus urbibus in universo mundo sua presentia, at-
que venerando triumpho prætulērunt. Et licet pro
omnibus allidua apud Deum omnium Sanctorum effun-
datur oratio; his tamē verbis Paulus beatissimus Aposto-
lus a Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens.
[Testis enim mihi est Deus, cui servo in spiritu meo in Evangelio
filii eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio scriptam
in orationibus meis.] ¶ Prima e ergo sedes est cælesti
beneficio Romanæ ecclesie, quam (ut memoratum est)
beatissimi Petrus, & Paulus suo martyrio consecraverunt.
Secunda autem sedes apud Alexandriam, B. Petri no-
mine à Marco ejus discipulo atque Evangelista conse-
crata est: quia i & ipse in Ægypto primum verbum
veritatis directus à Petro prædicavit, & gloriosum susce-
pit martyrium; cui venerabilis successit Abilius. Ter-
tia verò sedes apud Antiochiam ejusdem, id est, beati
Petri Apostoli nomine habetur honorabilis, quia illic
priusquam Romam veniret, habitavit, Ignatium epi-
scopum constituit; & illic primum nomen Christiano-
rum novellæ gentis exortum est, & post pauca. f ¶ Inter
beatos Apostolos quædam fuit discretio g potestatis
& licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino
concessum est (& ipse inter se id ipsum voluerunt) ut
reliquis omnibus præfere Apostolis, & Cephas z id est
caput & principium teneret Apostolatus, qui & eandem
formam suis successoribus, & reliquis 3 episcopis ste-
nendam tradiderunt. Et non solum hoc in novo testi-
mento est constitutum, sed etiam in veteri fuit: unde
scriptum h est: [Moses, & Aaren in sacerdotibus eius]
id est, primi inter eos fuerunt, & post pauca. ¶ Hac ve-
rò Apostolica i sedes, cardo, & caput (ut prædictum
est) omnium ecclesiarum à Domino, & non ab alio est
constituta, & sicut cardine ostium regitur, sic hujus san-
ctæ sedis auctoritate omnes ecclesie (Domino disponente
te) reguntur.

¶ Quia] Hinc usque ad ver. Tertia, addita sunt ex ori-
ginali: quemadmodum & alia nonnulla.

2 ¶ Cephas] In Evangelio Joannis c. 1. Cephas (que nra
Syriaca est) exponitur x̄p̄s quod Græcè petram significat
idg, docet etiam B. Hieronymus in comm. epist. ad Galatas, cap. 2.
neque credendum est ignorasse Anacletum: sed voluisse eam
dilectionem ad Græcam linguam eo tempore usitatissimam referre. Quod
fecit Cyrillus Hierosolymitanus, catechesi decima, in nomine, hinc
non modo hebraicam, sed etiam græcam illi etymologiam tra-
henti.

a Lib. 3. de sacramentis, cap. 1. In præfatone concilii Nicæni
Polyep. l. i. tit. 2. Ansel. l. 1. cap. 2. & 26. Pamorm. lib. 2. cap. 2.
b Matth. 16. c. sup. dist. 21. cap. quam via. & Roman. 1.
c Pamorm. l. 4. cap. 5. & Poly. lib. 2. tit. 1. Ansel. lib. 1. cap. 6.
d Euseb. l. 1. cap. 199. Ivo part. 5. cap. 166. g al. discretio, & hinc
h Pfal. 124. i Poly. l. 1. tit. 1. Ansel. l. 1. c. 2. Ivo part. 5. cap. 167.
Burch. l. 1. cap. 294.

Atque hoc ipsum nomen Cephæ, Opacius Aster, antiquus, & probatus auctor, quem Hieronymus, & Augustinus magni faciunt, libro secundo, eodem modo, quo Anacleus, accepit, his utem verbis: Igitur negare non potes, scire te in urbe Roma, Petro primo cathedram episcopalem esse collatam: in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: unde & Cephæ appellatus est. Et Isidorus lib. 7. Etym. cap. 9. sic de Petro legitur: Cephæ dictus, eo quod in capite sit constitutus Apostolorum. Et Quia enim græcè caput dicitur. Verum apud Burchardum & Ivonem sic habetur: ut reliquis omnibus præfesset Apostolus Cephæ, id est, ut Petrus principatum teneret Apostolatus.

¶ Et reliquis In originali est, & originalis Apostolice episcopis. Hac auctoritate Alexandria ecclesia secundum à prima locum haberi censetur. Sed postea in Constantinopolitana synodo ecclesia Constantinopol. secundum à sede Apostolica locum accepit.

C. III. ¶ Secundum à Romano Pontifice Constantinopolitana obtrinet locum.

Unde in eadem synodo, id est, Constantinop.: c. s. ita constitutum est.

Constantinopolitana civitatis episcopum habere oportet primatus honorem post Romanum episcopum: propterea quod sit nova Roma.

¶ Canon hic ex iis est, quos Apostolica Romana sedes à principio, & longo post tempore non recepit: quod ex epistola s. aliaz s. Leonis Papa primi ad Anatolium Constantinopolitanum, & alius eiusdem epistola facile est curvi cognoscere: item, ex duabus epistolis Leonis noni, una ad versus presumptiones Michaelis, & Leonis, cap. 25. altera ad eundem Michaelem. Sed multo clarior ex B. Gregorii epistola s. lib. 6. ad Eulogium Alexandrinum, & Anastasium Antiochenum: atque ex epistola Nicolai primi ad Michaelem Imperatorem, que incipit, Proposueramus. Quamquam Constantinopolitani episcopi, Imperatorum potentia freti, secundum locum Patriarchalium sedium sibi usurparunt: id, eandem pacem, & tranquillitatis causam sibi ipsi concessum, sicut in cap. antiqua, de privileg. Innocentius Papa III. declarat.

C. IIII. ¶ Apostolica sedi Constantinopolitanam consuevit esse subiectam.

Item Gregorius Ioanni episcopo Syracusano, lib. 7. epist. 63.

De Constantinopolitana ecclesia quod dicunt, quis eam dubitet sedi Apostolicæ esse subiectam? quod & D. piissimus Imperator, & frater noster Eusebius iudicium civitatis episcopus assidue profitentur. Tamen si quid boni, vel ipsa, vel altera ecclesia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim, qui in eo se primum existimat, ut bona, quæ viderit, discere contemnat. Idem eadem, epist. 64. Nam, quod Primas Byzantenus sedi Apostolicæ dicit se subijci, si qua culpa in episcopis invenitur, nescio quis e ei subiectus non sit: cum verò culpa non exigit, omnes secundum rationem humilitatis æquales sumus.

Hoc caput sumptum est, ex duabus epistolis eodem Ioanni episcopo Syracusano scriptis: sed in epist. 63. ex qua accepta est prior pars, agitur de Constantinopolitana ecclesia: in sequenti verò 64. agitur de Primato Byzantensis provincie Africa, non autem Constantinopolitano, quod videtur, & Gratianus, & Anselmus, apud quem eodem modo legitur, voluisse, adducti fortasse summa illa, que præposita est epistola Gregorii. Auctor quidem glossa, quod Gratianum putavit, sensisse, aperte exposuit.

a Ex prisca versione. Polyb. l. 2. tit. 22. b Ansel. l. 2. cap. 66. c al. ei episcopus subiectus.

C. V. ¶ Constantinopolitana episcopis auctoritate Romani Pontificis deponitur.

Item Gelasius Papa I. ad Eusebium magistrum legationis.

Quæ traditio majorum, Apostolicam sedem in iudicium vocant? An secunda sedis Antistes, & tertius, ceterique bene sibi conscii sacerdotes depelli debuerunt, & qui religionis extitit inimicus, depelli non debuit? Viderint ergo, si alios habent canones, quibus suas inoprias exequantur. Ceterum isti, qui sacri, qui ecclesiastici, qui legitimi celebrantur, sedem Apostolicam ad iudicium vocare non possunt, & Constantinopolitana civitatis episcopus, quæ utiq; per canones inter sedes nullum nomen accepit, in communionem recidens perfidorum, non debuit submoveri?

C. VI. ¶ Constantinopolitana ecclesia secundum à Romana obtrinet locum.

Item ex 6. synodo sub Iustiniano congregata, cap. 36.

Renovantes 1 sancti Constantinopolitani decreta concilii, perimus h, ut Constantinopolitana sedes similia privilegia, quæ superior 2 Roma habet, accipiat, nec non 3 in ecclesiasticis rebus magnificentior, ut illa: sed hæc secunda post illam existens, prius quàm Alexandria sedes numeretur, deinde Antiochena, & post eam Hierosolymitana.

Hinc datur intelligi, quod Alexandria ecclesia de secunda facta sit tertius, & Antiochena de tertio quarta, nisi forte quis duas contendat esse secundas, ut Constantinopolitanam, & Alexandrinam parem sua dignitatis velit locum obtinere.

1 ¶ Renovantes Hic agitur de quinto illo canone primæ synodi Constantinopolitanae, de quo supra ead. c. Constantinopolitana, dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos canones, quæ sexta synodo tribuuntur, videnda est notatio ad c. sextam, supra. 16. dist.

2 ¶ Superior Ita habetur in aliquot vetustis exemplaribus: nam in vulgatis erat, inferior. Græcè est, ἡ ἄνω ἑκκλησία, id est, antiquioris & senioris Romæ, ut in ca. proximo. Omnino autem caput hoc longè brevius est in hac versione, quam in græco exemplari, uno tantum loco copiosius, quod Antiochenam numerat sedem: cuius in græco vulgato nulla mentio.

3 ¶ Nec non Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & græco, antea enim legebatur, non tamen.

C. VII. ¶ Quæ patriarchalium sedium primum, vel deinceps teneat locum.

Unde in 2. synodo, habita sub Hadriano Papa II. can. 21.

Diffinimus: e neminem profus mundi potentum, quemquam eorum, qui Patriarchalibus præfunt sedibus, in honore te aut movere a proprio throno tentare, sed omni reverentia, & honore dignos iudicare, præcipue quidem sanctissimum Papam senioris Romæ, deinceps autem Constantinopoleos Patriarcham, deinde vero Alexandriæ, ac Antiochiæ, ac Hierosolymorum.

DISTINCTIO XXIII.

1. ¶ Reverti que inter ecclesiastica officia sit differentia monstravimus. Nunc à summo incipientes, & usque ad ultimum gradum descendentes, qualiter quisque curiam debeat ordinari, sanctorum auctoritatibus ostendamus.

C. I. ¶ Decretum Nicolai Papa de electione summi Pontificis.

Unde Nicolaus Papa II. in con. Lateranensi.

a Ivo p. 5. c. 9. b ex Lopy, id est, statumus. c Dens dedit, p. 3. Ansel. l. 2. c. 72.

IN a nomine Domini nostri, & Salvatoris Iesu Christi. Anno ab incarnatione eiusdem. M L IX. mense Aprilis, indictione xii. propofitis facrosanctis Evangeliiis praesidente quoque reverendissimo b. ac beatissimo Nicolao Apostolico Papa in basilica Lateranensis Patriarchii, quae cognominatur Constantiniana, confidentibus, etiam reverendissimis episcopis, abbatibus, presbyteris, diaconis, idem venerabilis Pontifex auctoritate Apostolica decernens de electione summi Pontificis, inquit. ¶ Novit beatitudo vestra, dilectissimi fratres, & coepiscopi, inferiora quoque membra Christi non latuit, defuncto pia memoria Domino Stephano praedecessore nostro, hac Apostolica sedes, cui auctore Deo, deservio, quot adversa pertulerit, quot denique per simoniaca haereticis trapezitas repetitis malleis, crebrisque tusionibus subjacuerit, adeo, ut columna Dei viventis jamjam penè videretur concussa nutare, & lagena summi piscatoris, procellis intumescens cogere in naufragii profunda submergi. Vnde, si placet fraternitati vestrae, debemus, auxiliante Deo, futuris casibus prudenter occurrere, & ecclesiastico statui, nec recidiva e (quod absit) mala praevalent, praecavere. Quapropter instructi praedecessorum nostrorum, aliorumque sanctorum Patrum auctoritate, decernimus, atque statuimus, ut obeunte huius Romanae universalis ecclesiae Pontifice, in primis Cardinales episcopi diligentissime simul de electione tractantes, mox Christi a clericos Cardinales adhibeant: sicque reliquos clericos, & populus ad consensum novae electionis accedat, nimirum praecaventes, ne venalitatis morbus aliqua occasione subrepat. Et ideo religiosissimi viri praedices sint in promovenda Pontificis electione, reliqui autem sequaces. Certus vero atque legitimus hic electionis ordo penditur, si per se ipsos diversorum Patrum regulis, sive gestis, etiam illa B. Leonis praedecessoris nostri sententia recolatur. [Nulla e, inquit, ratio finit, ut inter episcopos habeantur, qui nec a clericis sunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a provincialibus episcopis cum Metropolitanis iudicio consecrati.] Quia vero sedes Apostolica cunctis in orbe terrarum praefertur ecclesiis, atque ideo super semetropolitanum habere non potest, Cardinales episcopi proculdubio metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum episcopum ad Apostolici culminis apicem provehant. Eligatur autem de ipsius ecclesiae gremio, si reperitur idoneus, vel si de ipsa non invenitur, ex alia assumatur, salvo debito honore, & reverentia dilecti filii nostri Henrici, qui in praesentiarum Rex habetur, & futurus Imperator, Deo concedente, speratur, sicut jam sibi concessimus, & successoribus illius, qui ab hac Apostolica sede personaliter hoc jus impetraverint. Quod si pravorum, atque iniquorum hominum ita perversitas invaluerit, ut pura, sincera, atque gratuita fieri in urbe non possit electio, Cardinales episcopi cum religiosis clericis, catholicisque laicis, licet paucis, jus potestatis obtineant, eligere Apostolica sedis Pontificem, ubi congruere viderint. Plane, postquam electio fuerit facta, si bellica tempestas, vel qualiscunque hominum conatus malignitatis studio resistit, ut is, qui electus est, in Apostolica sede iuxta consuetudinem inthronizari non valeat: electus tamen, sicut verus Papa, obtineat auctoritatem regendi Romanam ecclesiam, & disponendi omnes facultates illius: quod beatus Gregorius ante suam consecrationem fecisse cognovimus. Quod, si quis contra hoc nostrum decretum synodali sententia promulgatum, per seditionem, vel praesumptionem, aut quolibet ingenio electus, aut etiam ordinatus, seu inthronizatus fuerit auctoritate divina, & sanctorum Apostolorum

a Pam. lib. 3. cap. 1. b al. reverentissimo. c al. redituva.
d al. episcopi. e inf. dist. 62. Nulla ratio.

Petri & Pauli, perpetuo anathemate cum suis auctoribus, fautoribus, & sequacibus a liminibus sanctae Dei ecclesiae separatus abiciatur, sicut Antichristus, invasor, & destructor totius Christianitatis: nec aliqua super hoc ei audientia referretur: sed ab omni ecclesiastico gradu, in quocunque fuerat prius, sive retractione deponatur: cui quisquis adhaerit, vel qualemcunque tamquam Pontifici reverentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere praesumpserit, pari sententia b sit mancipatus. Quisquis autem huius nostrae c decretalis sententiae temerato exiterit, & Romanam ecclesiam sua praesumptione confundere, & conturbare contra hoc statutum tentaverit, perpetuo anathemate, atque excommunicatione damnetur; & quom impius, qui d non resurgit in iudicio, reputetur, omnipotentis iram contra se sentiat, & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli (quorum ecclesiam praesumit confundere) in hac vita, & futura furorem sentiat: fiat e habitatio eius deserta, & in tabernaculo eius non sit, qui inhabitet: fiat f filii eius orphanus, & uxor eius vidua: commertus amoveatur ipse, & filii eius, & mendicent, & ejiciantur de habitationibus suis: serventur sanctorum substantiam eius, & diripiunt alieni labores eius: orbis g terrarum pugnet contra eum, & cuncta elementa sint ei contraria, & omnium sanctorum quiescentium merita illum confundant, & in hac vita super eum appetam vindictam ostendant. Observatores autem huius nostri decreti, omnipotentis Dei gratia protegat, & auctoritas beatorum Apostolorum Petri & Pauli ab omnium peccatorum vinculis absolvat.

¶ Huius decreti integram exemplum est in venerabilissimo libro Abbatia monasterii Fasensis. literis Longobardicus ante annos pent quingentes scripto, & alibi.

2. pars. Episcopi vero, & ceteri ordines infra constituti, qualiter ordinari debeant, ex auctoritate Carthaginensis concilii quarti, cap. 1. cui interitus Augustinus, tempore Honorii Augusti, ostendimus, ab eorum examinatione incipientes.

C. II. ¶ Quomodo sit examinandus, qui in episcopum eligitur.

Qui b episcopus ordinandus est, antea examinatus si natura sit prudens, si docibilis, si moribus temperatus, si vita castus, si sobrius, si semper suis negotiis cavens, si humilis, si affabilis, si misericors, si literatus, si in lege Domini instructus, si in scripturarum censibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus: & ante omnia, si fidei documenta verbis simplicibus afferat, id est, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum unum Deum esse confirmans, totamque Trinitatis Deitatem coessentialem, & substantialem, & coeternalem, & omnipotentem praedicans, si singulas i quasque in Trinitate personas plenum Deum, & totas tres personas unum Deum; si incarnationem divinam non in patre, neque in Spiritu sancto factam, sed in filio tantum credat, ut qui erat in divinitate Dei patris filius, ipse fieret in homine hominis matris filius: Deus vero ex patre, homo verus ex matre, carnem ex matris visceribus habens, & animam humanam rationalem, simulque in eo veritas utriusque naturae, idem Deus homo, una persona, unus filius, unus Christus, unus Dominus creatur omnium, quae sunt, & auctor, Dominus, & rector cum Patre, & Spiritu sancto omnium creaturarum: qui passus sit vera carnis passio; mortuus vera corporis sua morte; resurrexit vera carnis suae resurrectione k, & vera animae resurrectione, in qua venit iudicare vivos

a al. aliquando. b al. sententia. c al. nostris
d Psalm. 1. e Psalm. 68. f Psalm. 105. g Sap. 11
h Ordo Romanus pag. 91. Ezech. lib. 1. cap. 3. Ivo part. 5. cap. 40.
i Polyb. lib. 2. tit. 9. l al. singulam quamque personam. k al. receptione.

& mortuos. Quarendum etiam ab eo, si novi & veteris Testamenti, id est, legis, & prophetarum, & Apostolorum unum eundemque credat auctorem, & Deum, si diabolum non per conditionem, sed per arbitrium factus sit malus. Quarendum etiam ab eo, si credat hujus, quam gestamus, & non alterius carnis resurrectionem, si credat iudicium futurum, & recepturos singulos pro his, quae in carne gesserunt, vel poenas, vel praemia a, si nuptias non prohibeat b, si secunda matrimonia non damnet, si carniu perceptionem non culpet, si poenitentibus reconciliatis communicet, si in baptisinate omnia peccata, id est, tam illud originale contractum, quam illa, quae voluntarie admissa sunt, dimittantur, si extra ecclesiam catholicam nullus salvetur. Cum in his omnibus examinatus fuerit inventus plene instructus, tunc cum consensu clericorum, & laicorum, & conventu totius provinciae episcoporum, maximeque Metropolitanorum vel auctoritate, vel praesentia ordinetur episcopus. Suscepto in nomine Christi episcopatu, non suae delectationi, nec suis motibus, sed his Patrum definitionibus acquiescat r.

¶ Caput hoc in eodem extat in ordine Romano, additum ad initiationibus vocibus, Statuta ecclesiastica, cui similem titulum toti Carthaginensi quarto concilio esse praeposuit in aliquo vetusto codice, testatur illi, qui remota concilio emendaverunt.

¶ Acquiescat] Post hoc verbum tam in concilio, quam in ordine sequitur, In cuius ordinatione etiam aetas requiratur, quam sancti Patres in praeligendis episcopis constituerunt.

C. III. ¶ Quis esse debeat clericorum
conversatio.

Item Iudorus, de ecclesiasticis officiis, lib. 2. c. 2.

Hic igitur lege Patrum cavetur, ut a vulgari vitis seculi, a mundi voluptatibus sese abtineant, non spectaculis, non pompis interfint, convivia publica fugiant, privata non tantum pudica, sed & sobria colant; usurus nequaquam incumbant, neque turpium occupationes locorum, fraudisque cuiusquam studium appetant, amorem pecuniae, quasi materiam cunctorum criminum fugiant, & secularia officia, negotiaque abiciant; honoris gradus per ambitiones non subeat: pro beneficiis medicinae Dei, munera non accipiant, dolos & conjurationes caveant: odium, amulationem, obprobrium, atque invidiam fugiant: non vagis oculis, non effrangi lingua, aut petulantia, fluidoque d' gestu incedant, sed pudorem, & verecundiam mentis simplici habitu, incesluque ostendant: obscenitatem etiam verborum, sicut & operum penitus execrentur: viduarum, & virginum frequentationem fugiant, contubernia extraneorum foeminarum nullatenus appetant, castimoniam quoque inviolati corporis perpetuo conservare studeant: aut certe unius matrimonii vinculo foederentur, senioribus quoque debitam obedientiam praebeant, neque ullo iactantia studio semetipsos attollant: postremo doctrinae lectionibus, psalmis, hymnis, canticis, exercitio jugiter incumbant. Tales enim debent esse qui divinis cultibus se mancipandos student exhibere, scilicet, ut dum scientiae operam dant, doctrinae gratiam populis administrent.

C. IIII. ¶ Qui digni sacramenta tractare non
possunt, ad ministerium non eligantur
divinum.

Item Clemens ad Iacobum fratrem Domini, epist. 2.

Tales ad ministerium eligantur clerici, qui digni possint dominica sacramenta tractare. Melius est

a al. gloriam. b al. improbet. c Refertur in conc. Mogunt. l. c. 10. d al. tumidog. gressu. e al. visitationes frequentissimas. f al. iugi. g Poly. 4. tit. 31.

enim domini sacerdoti paucos habere ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui onus grave ordinatori adducant.

C. V. ¶ Si electo in episcopum aliqua obijciatur, quinque vel sex episcopi ad eius purgationem conveniant.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 49.

Illud a statuendum est, ut quando ad eligendum episcopum convenimus, si qua contradictio fuerit oborta, (quia saepe talia facta sunt apud vos) non praesumant ad purgandum eum, qui ordinandus est, tres tantum b, sed postulentur ad numerum supradictorum duo vel tres, & in eadem plebe, cui ordinandus est, discutiantur primo personae contradicentium: postremo illa etiam, quae obijciuntur, pertractentur, & cum purgatus fuerit sub conspectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum vestrae sanctitatis animo concordat, roboretur vestrae dignitatis c responsione. Ab universis episcopis dictum est: Satis placet.

C. VI. ¶ Vota suae promissionis spondeant, quos ecclesiastica promovet disciplina.

Item ex concilio Toletano II. c. 10.

Quamquam d omnes, qui sacris mancipantur ordinibus, canonicis regulis teneantur adstricti, expedit tamen est, ut promissionis suae vota sub cautione spondeant, quos ad promotionis gradus ecclesiastica probat e disciplina. Solet enim plus timeri, quod singulariter pollicetur, quam quod generali sponcione concluditur. Et ideo placuit huic sancto concilio, ut unusquisque, qui ad ecclesiasticos gradus est adscensus, non ante honoris consecrationem accipiat, quam placiti f sui adnotatione promittat, ut fidem catholicam sincera cordis devotione custodiens, iuste, & pie vivere debeat, & in nullis operibus suis canonicis regulis contradicat, atque ut debitum per omnia honorem, atque obsequii reverentiam praeminenti sibi unusquisque dependat, juxta illud beati Leonis g Papae edictum: [Qui se fecit aliquibus esse praepositum, non moleste ferat aliquem sibi esse praelatum: sed obedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat.] Poena etiam b juxta ecclesiasticae consuetudinis morem, & placitis talium inferenda i, & ab iis, qui transgressores fuerint, persolvenda est.

C. VII. ¶ Qualiter ordinetur episcopus.

Dehinc disponitur, qualiter ecclesiastica officia ordinetur, in concilio Carthagin. 4. c. 2.

Episcopus k, cum ordinatur, duo episcopi ponant, & teneant Evangeliorum codicem super caput, & cervicem ejus, & uno super eum fundendo benedictionem, reliqui omnes episcopi, qui adsunt, manibus suis caput ejus tangerent.

C. VIII. ¶ Qualiter ordinetur Presbyter.

Presbyter l cum ordinatur, episcopo cum benediciente, & manu super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui praesentes sunt, manus suas iuxta manum episcopi super caput illius teneant. Sicut autem in die suae ordinationis sacerdos oratio, utroque humero ambitur, ita tempore consecrationis, eodem oratio debet: uti instanter.

a Et in concil. Afric. cap. 17. Poly. lib. 2. cap. 8. Ansel. lib. 6. cap. 6. Burch. lib. 1. cap. 6. Ivo part. 3. cap. 60. b al. tantum accedere. c al. dignationis. d Ansel. lib. 7. cap. 88. e al. provehit. f al. placita sibi. g epist. 12. ad Anastasium Thess. episcopum. h al. tamen. i orig. i al. inferenda. k Ordo Romanus, pag. 100. Poly. lib. 2. tit. 9. Ansel. lib. 5. cap. 49. al. 51. Ivo part. 5. cap. 124. Pann. lib. 3. cap. 18. l Et eod. concilio. cap. 3. Poly. lib. 2. tit. 32. Ansel. lib. 7. cap. 13. Ivo p. 6. cap. 12. Pannorm. lib. 3. cap. 31.

C. IX. ¶ *Quid quisque accipit tempore con-
secrationis, ferat tempore obla-
tionis.*

Unde in concilio Bracharenfi 3. c. 3. legitur.

Ecclēsiastica, & antiqua institutione praefixum no-
vimus, ut omnis sacerdos, cum ordinatur, oratio u-
troque humero ambiatur, scilicet, ut qui imperturba-
tus praecipitur consistere inter prospera & adversa, vir-
tutum semper ornamento, utroque circumseptus ap-
pareat humero. Quia ergo ratione tempore sacrificii
non assumit, quod se in sacramento accepisse non du-
bitat. Proinde modis omnibus convenit, ut quod quis-
que percipit in consecratione honoris, hoc retineat &
in oblatione, vel perceptione suae salutis, scilicet, ut cum
sacerdos ad tolemnia missarum accedit, aut per se Deo
sacrificium oblaturus, aut sacramentum corporis & san-
guinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus, non aliter
accedat, quam oratio utroque humero circumseptus,
sicut & tempore ordinationis suae dignoscitur consecra-
tus, ita ut de uno, eodemque oratio cervicem pariter
& utrumque humerum premens signum in suo pectore
preparet a crucis. Si quis autem aliter egerit, excom-
municationi debita subiacet.

4. ps. *Dalmaticis autem, nec episcopis, nec diaconis abique
Apostolica licentia uti permittitur.*

C. X. ¶ *Abique Apostolica licentia Dalmati-
cis, nec episcopis, nec diaconis
uti licet.*

*Unde Gregorius Aegio episcopo Francorum,
lib. 7. epist. 111.*

Communis h filius Petrus Diaconus nobis inno-
cuit, quod fraternitas vestra tempore, quo hic fuit,
poposcerit, ut tibi & archidiacono suo utendi dalmati-
cis licentiam praeberemus. Sed qui ita hominum suorum
infirmitate compulsus festinanter abcessit, ut nec
iple moror incumbens diutius (ut dignum erat, & res
desiderata posebat) sineet permanere, & nos in mul-
tis implicitis, ecclesiasticae rationis consideratio no-
vum hoc inconsulte, & subito non permitteret indul-
gere; idcirco postulate rei prolongatus effectus est.
Nunc vero charitatis tuae bona revocantes ad animum,
huius auctoritatis nostrae serie, petita concedimus, at-
que te, & Archidiaconum tuum dalmaticarum usu de-
corandos esse concessimus, easdemque dalmaticas di-
lectissimo filio nostro Cyriaco abbate deferente trans-
misimus.

C. XI. ¶ *Qualiter ordinetur diaconus.*

Diaconus e dum ordinatur, solus episcopus: qui eum
benedicit, manum super caput illius ponat, quia
non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.

5. ps. *Quaritur autem, an post benedictionem manus presby-
terorum, & diaconorum chrisimatis liquore debeant perungi.*

C. XII. ¶ *Nec presbyteris, nec diaconis in
consecratione, chrisimate manus per-
ungere licet.*

*De his ita scribit Nicolaus Papa Radulpho Archi-
episcopo Bituricen.*

Praeterea ad sciscitatis, utrum solis presbyteris, an &
diaconis debeant, cum ordinantur, manus chrisima-
tis liquore perungi. Quod in sancta hac Romana eccle-
sia cui Deo auctore deseruimus, neutris agitur. Sed
& quia sit a novae legis ministris actum, nusquam (nisi
nos fallat oblivio) legimus. Ergo ad B. Innocentii Papae
canonica decreta sanctitatem tuam transmittimus,
& quae tibi sint in consecrationibus, & ordinibus

a per ferat. b Ansel. l. 6. c. 28. al. 26. c Ex
conc. Constant. 2. cap. ordo Romanus 91. col. 2. Poly. l. 2. tit. 32. Anselm.
l. 7. c. 12. & 60. Ivo p. 6. cap. 13. d Pann. l. 3. c. 31. Ivo p. 6. cap. 121.
Ims. PP. 1. epist. 1.

a observanda, principia paginæ ad Decentium Engabi-
num Episcopum missa, te affatum edocēbunt.

C. XIII. P A L E A.

EX i epistola b Simplicii Papae Severo, & Florenti-
no episcopi directa. Ad cognitionem nostri examini,
Gabrensis diaconi relatu, pervenit de quibusdam ipsius
ecclesiae clericis, quorum cum unus ad presbyterium,
duo ad levitarum ministerium consecrarentur, episcopus
eorum, oculorum dolore detentus, fertur manum suam
super eos tantum posuisse, & presbyter quidam illis con-
tra ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse: qui
propter tantam praesumptionis audaciam poterat accula-
tus iudicio praesenti damnari, si adhuc in corpore posset,
non fuisset mortis vocatione praeventus. Sed quia iam
ille examini divino relictus, humano iudicio accusari
non potest, ii, qui super sunt, & ab eo non consecrationis
titulum, sed ignominiam potius elogium acceperunt, ne si-
bi licentiam talis ultra usurpatio faciat, decrevimus, ut
a gradu sacerdotialis, vel levitici ordinis, quem perverse
adepti sunt, depositi, a quo iudicio abjiciantur. Tales e-
nim merito iudicantur removendis quia pravè inventi
sunt constituti.

1. ¶ *Ex epistola] Hec palea in nullo manuscripto exemplari
est inventa. Burchardus, & Ivo ante hoc caput, quod incipit, Ad
cognitionem, referunt aliud quoddam caput, quod incipit, Re-
latio, ex epistola Simplicii missa Equitio Florentino, (sive Floren-
tino) & Severo episcopo. Quamobrem inde potest huc effectus
latus titulus. Ceterum caput hoc a Burchardo citatur ex copu-
lo Braca, ab Ivo in quinta quidem parti. c. 213. ex Carthaginiensi,
in sexta verb. c. 102. ex Hispalensi. 2. cap. 5. quo etiam loco extat &
sequens caput, Quorundam est quasi huius summa.*

*Item quaritur, an eorum ordinatio sit rata habenda, quibus epi-
scopus oculorum langore detentus manu imponit, & presbyter sic
per eos orationem dicit.*

C. XIV. ¶ *Et ordinator & ordinatus damnationi sub-
eat poenam, cum episcopus manum imponit, &
alius orationem dicit.*

De his ita statutum est in concilio c Toletano.

Quorundam d clericorum, dum unus ad presby-
terium, duo ad levitarum ministerium sacraren-
tur, episcopus oculorum dolore detentus, fertur manum
suam super eos imposuisse tantum, & presbyter quidam
illis contra ecclesiasticum ordinem benedictionem de-
diffe. Sed quia iam ille examini divino relictus, huma-
no iudicio accusari non potest; ii, qui super sunt, gradum
sacerdotii, vel levitici ordinis, quem perverse adepti sunt
amittant.

C. XV. ¶ *Qualiter subdiaconus ordinetur.*

Item ex concilio Carthagin. 4. c. 5.

6. **S**ubdiaconus e, cum ordinatur, quia manus impo-
sitionem non accipit, patenam de manu episcopi
accipiat vacuam, & calicem vacuum: de manu vero archi-
diaconi accipiat urceolum cum aqua s, manile, &
manutergium.

C. XVI. ¶ *Qualiter acolythus ordinetur.*

Item ex eodem concilio, c. 6.

Acolythus e cum ordinatur, ab episcopo quidem de-
beatur qualiter in officio suo agere debeat: sed ab
archidiacono accipiat ceroterarium cum cereo, ut sciat
ad accendenda ecclesiae luminaria mancipari: accipiat
urceolum vacuum ad suggerendum vinum in Euchari-
stiam sanguinis Christi.

a al. ordinationibus. b Ex conc. Hispalensi. 2. cap. 5. Burchard.
l. 1. c. 3. Ivo p. 5. c. 213. & 6. c. 102. c In concil. Hispal. 2. cap. 5.
d Ordo Romanus p. 91. Rabanus de instr. cler. lib. 1. cap. 8. Ipsi-
lib. 2. off. c. 20. e Poly. l. 2. tit. 32. Anselm. 7. c. 30. Ivo p. 6. c. 121.
Pann. l. 3. c. 31. f al. aqua manile. g Poly. libi. Ansel. l. 7. c. 121.
Ivo p. 6. c. 121. Pann. l. 3. c. 31.

C. XVII. *Qualiter exorcista ordinetur;*
Item ex eodem, c. 7.

Exorcista a cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo: [Accipe, & commenda memoria, & habere potestatem imponendi manus super energumenum, sive baptizatum, sive catechumenum.]

C. XVIII. *Qualiter lector ordinetur.*
Item ex eodem concilio, c. 1.

Lector b cum ordinatur, faciat de illo episcopus verbum ad plebem, indicans eius fidem, ac vitam, atque ingenium: post hac spectante plebe tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicens ad eum: Accipe, & esto reator c verbi Dei, habiturus, si fideliter, & utiliter impleveris officium, partem cum eis, qui verbum Dei ministraverint. d]

C. XIX. *Qualiter ostiarius ordinetur.*
Item ex eodem, c. 9.

Ostiarius e cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conversari, ad suggestionem archidiaconi tradat ei episcopus claves ecclesie de altario, dicens: [Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quae his clavibus recluduntur.]

C. XX. *Qualiter psalmista ordinetur.*
Item ex eodem concilio, c. 10.

Psalmista f, id est cantor, potest absq; licentia episcopi, sola iussione presbyteri officium suscipere cantandi, dicente sibi presbytero: [Vide, ut quod ore cantas, corde credas, & quod corde credis, operibus comprobes.]

Clerici comam nutrire prohibentur quorum caput desuper in modum sphaerae rasum esse debet.

C. XXI. *Qualiter comam nutrire prohibentur.*

Unde Anicetus Papa episcopis Gallicis.

Prohibete g fratres per universas regionum vestrarum ecclesias, ut clerici iuxta Apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphaerae radant.

C. XXII. *De eodem.*
Item ex concilio Agathensi, c. 20.

Clerici h, qui comam nutriunt, ab archidiacono etiam si noluerint, inviti detondeantur. Vestimenta etiam, vel calceamenta eis, nisi quae religionem deceant, uti, aut habere non liceat.

C. XXIII. *De eodem.*

Item Gregorius I. I. in concilio Roma habito in

Epistola S. Petri, c. 17.

Si quis ex clericis relaxaverit comam, sit anathema.

C. XXIV. *Quibus vestibus monachi sint induenda, cum consecratur.*

Item ex concilio Carthagini, 4. c. 11.

Santimonialis i virgo, cum ad consecrationem suo episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper uiura est, professioni, & sanctimoniali aptis.

Vasa quoque sacra, & vestimenta altaris mulieres Deo dedicata contingere, & incensum circa altaria deferre prohibentur.

C. XXV. *Vestimenta altaris, & vasa sacra mulieres tangere prohibentur.*

Unde Soter Papa omnibus episcopis Italiae, epist. 2.

a Poly. l. 2. tit. 32. Anselm. l. 7. cap. 240. Burch. l. 3. cap. 25. Ivo part. 2. cap. 72. & part. 3. cap. 261. b Anselm. lib. 7. cap. 90. Ivo part. 3. cap. 101. c Anselm. lib. 7. cap. 112. d Anselm. lib. 7. cap. 13. Infr. de conse. dist. 4. cap. mulier. Burch. lib. 3. cap. 23. Ivo part. 7. cap. 101. & part. 8. c. 324. e Ivo. cap. 98. f Fore idem supra ead. e. non oportet subdiaconos. g Apud Mart. Bracar. infra cap. grec. synod. cap. 41. & cap. 66. Ivo part. 6. c. 377. h Ibi idem c. 66. Ivo part. 6. cap. 378. i Exod. 22. k Infr. 30. quest. 5. cap. Sponsus. Burch. l. 9. cap. 3. Ivo part. 3. c. 143.

Sacratas a Deo foeminas, vel monachas sacra vasa, vel sacratas pallas penes vos contingere, & incensum circa altaria deferre perlatum est ad Apostolicam sedem: quae omnia reprehensione plena esse, & vituperatione, nulli recte sapientum dubium est. Quamobrem huius sanctae sedis auctoritate haec omnia vobis refecare funditis, quanto citius poteritis, censemus. Et ne peccatis haec latius divulgetur, per omnes provincias abstergit citissime mandamus.

C. XXVI. *Sacrarum subdiaconis ingredi non licet.*

Item ex concilio Laodicensi, c. 27.

Non b oportet subdiaconos licentiam habere in sacrarium, sive secretarium (quod Graeci diaconium appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.

C. XXVII. *De eodem.*

Item ex eodem, c. 22.

Ministrum c non oportet uti orariis, nec hostias i derelinquere.

i *Hostias*] Vera lectio, qua habetur etiam in aliquot manuscriptoribus, est, *Officia, sed ob glossam non est restituta.*

C. XXVIII. *De eodem.*

Item ex eodem, c. 23.

Non d oportet lectores, aut psalmistas orariis uti, & sic legere aut psallere.

C. XXIX. *Mulier in conventu viros docere non permittitur.*

Item ex concilio Carthagini, 4. c. 98. & 99.

Mulier e quamvis docta, & sancta, viros in conventu docere non praesumat. Laicus autem praesentibus clericis (nisi ipsis rogantibus) docere non audeat.

C. XXX. *Ministri non sacratas vasa Dominica contingere non licet.*

Item ex concilio Agathensi, ca. 66.

Non f oportet in sacratas ministros licentiam habere in sacrarium (quod Graeci diaconium appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.

C. XXXI. *Cuiuslibet ex lectoribus vasa sacra altaris portare non licet.*

Item ex concilio Bracarensi, l. c. 25.

Non g liceat cuiuslibet ex lectoribus sacra altaris vasa portare, nec aliis, nisi iis, qui ab episcopo subdiaconi fuerint ordinati.

C. XXXII. *De eodem, ut clerici comam non nutriant.*

Item ex concilio Martini Papae, c. 41.

Non h liceat cuiuslibet ministeria tangere, nisi subdiacono, aut acolytho in secretario vasa Dominica.

Nec oportet clericos comam nutrire, & ministrare, sed attento capite, patentibus auribus, & secundum i Aaron, talarem vestem induere, ut sint in habitu ornato.

C. XXXIII. *Qualiter sponsus & sponsa sint benedicendi.*

Item ex concilio Carthagini, 4. c. 13.

Sponsus k & sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis vel a paranympis offerantur, qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneat.

DISTINCTIO XXIII.

1 ps **Q**ualiter episcopus sit examinandus, & qualiter ipse simul cum reliquis infra ipsum constitutus sit ordinandus, breuiter monstratum est. Nunc autem videndum est de sacerdotibus, & reliquis, an sine examinatione sint promovendi. De his ita scribit Paulus ad Timotheum: a [Manus nemini cito imponeris, & nihil sine praedictio facias in alteram partem declinando.]

C. I. § De eodem.

Ex decretis Sylvestri Papae in synodo Rom. c. 9. **N**ullus b acolythorum vel subdiaconorum i rem consecratam a presbytero aliis porrigat (quia aliud minister, aliud assistens) nisi tantum suppetet, quod ei sacerdos imposuerit suo ore benedictum.

1 ¶ [Vel subdiaconorum] Verba haec non sunt in synodo Romana sub Sylvestro, sed habentur apud Burchardum, & Ivonem, & in iis Vaticanis Gratiani exemplaribus, in quibus est hoc caput. Nam in antiquioribus non est: sed post versiculum, declinando, sequitur continenter, Nullus ordinetur.

C. II. § Ante probationem nullus ordinetur clericus.

Item ex concilio Carthagin. c. 22. **N**ullus c ordinetur clericus nisi d probatus fuerit, vel episcoporum examine, vel populi testimonio.

C. III. § Ad ministerium alicujus ecclesiae, clerici ejusdem promoveantur.

Item Gelasius Papa Calistino episcopo. **P**resbyteri e, Diaconi & universi Clerici Stomensis f civitatis petitorio nobis suggerere porrecto, in ecclesia beati martyris Eleutherii episcopi (quae in supra dicta civitatis parochia i probatur esse constructa) presbyterum, qui constitutus fuerat, defecisse; atque in eius locum Iulianum diaconum ipsius ecclesiae pro celebritate ipsius loci quanto cyus debere ordinari. Et ideo frater carissime, si de ejus vita, vel moribus nihil est, quod contra canonem veniat statuta, supra scriptum presbyteri honore decorabis, sciturus, eum visitatoris te nomine, non Cardinalis creasse Pontificis. Pariter etiam & Felicissimum diaconum in ejus ecclesiae ministerio, si conversatio ejus patitur, subrogabis, ut locus profectionis celeberrimus ad mysterium g consecrationem nec sacerdoti indigeat, nec ministro.

1 ¶ [Parochia] In omnibus antiquis codicibus tam impressis, quam manuscriptis sic legitur: cuius vocis loco in recenti impressu erat positum parocia. sed visum est antiquam lectionem esse remendam: praesertim cum dicitur hac etiam graece aptissimam habeat etymologiam.

C. IX. § Metropolitanorum, & episcoporum examine promoveantur Episcopi.

Item ex concilio Laodicen. c. 22. **E**piscopi h iudicio metropolitanorum, & eorum episcoporum, qui circum circa sunt, provehantur ad ecclesiasticam dignitatem, i ii videlicet, qui plurimo tempore probantur tam verbo fidei, quam recte conversationis exemplo.

2 ps. Cum itaque sine examinatione nullus sit ordinandus; quemadmodum, & quo tempore, sacerdotum, & ceterorum infra positurum examinatio debeat fieri, considerandum est.

a Epistola i. c. 5. Paulo aliter in orig. b Burch. lib. 3. cap. 34. Ivo p. 2. c. 43. c Ansel. l. 7. c. 59. d non probatus vel. orig. e Ansel. l. 7. c. 85. al. 89. 93. f Storicus. Ansel. g al. ministeriorum. h Dist. 61. c. episcopum & 63. c. non licet. Burch. l. 1. c. 9. Ivo p. 4. c. 63. i al. parochiam.

C. V. § Qui ordinandi sunt, feria quarta ad examinationem conveniant.

De his in concilio Nannetensi, c. 11. ita legitur. **Q**uando a episcopus ordinationes facere disponit, omnes, qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem evocandi sunt ad civitatem, una cum archipresbyteris, b qui eos representare debent: & tunc episcopus a latere suo eligere debet sacerdotes, & alios prudentes viros gnaros divinae legis, & exercitatos in ecclesiasticis functionibus: qui ordinandorum vitam, genus, patriam, aetatem, institutionem, locum, ubi educati sunt, si sint beneliterati, si instructi in lege Domini, diligenter investigent; ante omnia, si fidem catholicam firmiter teneant, & verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem, quibus hoc committitur, cavere debent, ne aut favoris gratia, aut cujuscunque muneris cupiditate, illicite a vero deviant, ut indignum, & minus idoneum ad sacros gradus suscipiendos, episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, & ille, qui indignè accessit, ab altari removebitur; & illi, qui donum sancti Spiritus vendere conati sunt, coram Deo jam condemnati, ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur: & sic sabbato, qui probati inventi sunt, episcopo represententur.

Alias autem, sine clericorum videlicet concilio, & populi testimonio, nullum episcopus ordinare praesumat.

C. VI. § Sine clericorum suorum concilio episcopus clericum non ordinet.

Unde in concilio Carthagin. 4. c. 22. legitur. **E**piscopus sine concilio c clericorum suorum clericum non ordinet, ita ut civium convenientiam, d & testimonium quarat. 3 ps. Queritur, quid fieri debeat de his, qui sine examinatione prorecti sunt.

C. VII. § De iis, qui sine examinatione ordinentur, & postea peccata sua confitentur.

De his ita legitur in concilio Martini Papae. **S**i quis e presbyter, aut diaconus sine aliqua examinatione ordinatus fuit, aut certe, cum discuterentur criminosa peccata sua confessi i sunt, aut post ordinationem ab aliis detecti sunt, abiciantur ex clerico. Similiter vero & de universo ordine clericorum serventur: Nam hoc sibi, quod irreprehensibile est, sancta catholica defendit ecclesia.

1 ¶ [Confessi sunt] In originali est, confessi non sunt, & post ordinationem, &c. Verum in concilio Nicano, c. 9. unde hoc caput videtur sumptum, habetur sine negatione, quemadmodum hic & infra dist. 81. c. si quis sine.

DISTINCTIO XXV.

1 ps **Q**uod nullus sine examinatione ordinandus sit, breuiter demonstratum est. Quod autem ad episcopos, quid ad unumquemque inferiorum pertineat, Hieronymus Hispanensis episcopus in epistola ad Ludifredum f scribit, ita dicens.

¶ Integra haec epistola habetur in codice bibliotheca monasterii Dominicanorum.

C. I. § Quod episcopi, & ceterorum sit officium in ecclesia.

Per ecclesiam g sanctitatis tuae literis gavifus sum, quod optatam salutem tuam earum relatu cognovi. De his autem, quae in sequentibus insinuaré eloquii tui ser-

c Burch. l. 2. c. 1. Ivo p. 6. cap. 21. Poly. l. 2. tit. 29. b al. presbyteris. c al. consilio. d asseritum, & convenientiam. e Ansel. c. Apud Martinum Bracarensem, cap. 24. Facit ad hoc c. epistola Zachariae ad Bonifacium episcopum, & 15. q. 5. Si quis presbyter. Ansel. l. 8. c. 13. f al. Lansfredum. g Burch. l. 3. c. 50. Ivo p. 6. c. 28. Pann. l. 4. c. 41.

mo studuit, gratias ago Deo, quod sollicitudinem officii pastoralis impendis, qualiterque ecclesiastica officia ordinantur, perquisis: & licet omnia prudentia tua sint cognita; tamen, quia affectu fraterno me consulis, ex parte, qua valeo, expediam & de omnibus ecclesie gradibus, quid ad quemque pertineat, eloquar. ¶ Ad officium namque pertinent claves ecclesie, ut claudat, & aperiat templum Dei, & omnia, quae sunt intus, extraque custodiat: fideles recipiat; excommunicatos, & infideles excipiat. ¶ Ad exorcisiam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos, & catechumenos in exorcizando imponere. ¶ Ad acolythum pertinet preparatio luminarium in sacratio: ipse cerum portat: ipse suggesta b pro Eucharistia, calices subdiaconis preparat. ¶ Ad Psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones, laudes c, sacrificium, responsoria, & quidquid pertinet ad canendi peritiam. ¶ Ad lectorem pertinet lectiones pronuntiare, & ea quae prophetae vaticinantur, populis praedicare. ¶ Ad subdiaconum pertinet calicem, & patenam ad altare Christi deferre, & levitis tradere, eiusque ministrare; ureolum quoque, & aquam d, manile, & manutergium tenere; episcopoque, & presbytero, & levitis pro lavandis ante altare manibus aquam praebere. ¶ Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quae aguntur in sacramentis Christi; in baptismo, scilicet, in chrismate, & patena, & calice: oblationes quoque inferre, & disponere in altario: componere etiam mensam Domini, atque vestire, cruceem ferre, & praedicare Evangelium, & Apostolum. Nam sicut lectoribus vetus testamentum, ita diaconis novum predicare preceptum est: ad ipsum quoque pertinet officium precum, & recitatio nominum: ipse pramonet aures haberi ad Deum: ipse hortatur clamare: ipse donat pacem, & ipse annunciat. Ad presbyterum pertinet sacramentum e corporis & sanguinis Domini in altario Dei conficere, orationes dicere, & benedicere dona Dei. ¶ Ad Episcopum pertinet basilicam consecratio, unctio altaris, & confectio chrismatibus. Ipse praedicta officia, & ordines ecclesiasticos distribuit: ipse sacras virgines benedicit: & dum praecessit unusquisque in singulis, ipse tamen est praordinator in cunctis. ¶ Hi sunt ordines, & ministeria clericorum, quae tamen auctoritate Pontificali in archidiaconi cura, & primicerii, ac thesauri sollicitudine dividuntur. ¶ Archidiaconus enim imperat subdiaconis, & levitis: ad quem ista ministeria pertinent, ordinatio vestienti altaris a levitis, cura incensis, & sacrificii necessaria sollicitudo; quis levitarum Epistolam, & Evangelium legat, quis preces dicat seu responsoria f in dominicis diebus aut solemnitatibus g decantet. Sollicitudo quoque parochiarum h & ordinatio, & iurgia ad eas pertinentur: pro reparandis dioecesanis basilicis ipse suggerit sacerdoti: ipse inquirat parochias i, cum iustione Episcopi, & ornamenta, vel res basilicarum parochiarum; k gesta libertatum l ecclesiasticarum Episcopo idem referat; collectam pecuniam de communione ipse accipit, & Episcopo defert, & clericis proprias partes idem distribuit. ¶ Ab Archidiacono nuntiantur Episcopo excessus diaconorum: ipse denuntiat sacerdoti in sacratio jejuniorum dies, atque solemnitates, & ab ipso publice in ecclesia praedicatur m: quando vero Archidiaconus absens est, vicem eius Diaconus sequens adimplet. ¶ Archipresbyter n vero se esse sub Archidiacono eiusque praecipis, sicut Episcopi sui, sciat obedire:

a al. c. i. b. al. vasa suggesta. c. laudi sacrificium. d. aqua manile. e. oris. f. al. sacrificium. g. al. responsorium. h. al. parochiam. i. oris. k. al. parochiam. l. al. libertatum. m. oris.

& (quod specialiter ad eius ministerium pertinet) supra omnes presbyteros in ordine positos curam agere, & assidue in ecclesia stare; & quando episcopi sua absentia contigerit, ipse vice ejus Missarum solennia celebret, & collectas dicat, vel cui ipse injunxerit. ¶ Ad primicerium pertinent acolythi, exorcista, psalmista, atque lectores: signum quoque dandum pro officio clericorum, pro vita honestate, & officii meditando, & peragendi sollicitudine, lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium, & responsoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque, & modus psallendi n in choro pro solemnitate temporum; ordinatio quoque pro luminariis deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum, quae sunt in urbe, ipse denuntiat sacerdoti: epistolas episcopi pro diebus jejuniorum parochianis o per officarios ipse dirigit: clericos p, quos delinquere cognoscit, ipse distringat; quos vero emendare non valet, eorum excessus ad agnitionem Episcopi deferat: basilicanos q ipse constituat, & matriculam r ipse disponat. Quando autem primicerius absens est: ea, quae praedicta sunt, ipse exquirat, qui ei aut lege s proximus est, aut eruditione. ¶ Ad thesaurarium pertinet basilicarum, & officii ordinatio t, incensis preparatio, cura chrismatibus conficiendi, cura baptisterii ordinandi, preparatio luminarium in sacratio; & in sacrificiis u.

- 1 ¶ Clamare] In epistola B. Isidori, & apud Evonem legitur: ipse hortatur, orare; ipse, clamat, & pacem ipse annuntiat.
- 2 ¶ Parochiarum] In epistola legitur, parochianorum, quemadmodum & paulo inferius: & vox ista frequens est in antiquis exemplaribus conciliorum Toletanorum.
- 3 ¶ Praedicatur] Sic emendatum est ex manuscriptis. Grat. & originali. Antea legebatur, praedicantur.
- 4 ¶ Archipresbyter] Hinc usque ad vers. Ad primicerium, non sunt ipsa in epistola Isidori, neque in Panormia, neque apud Euseb. & extra cap. 1. de offic. archipresby. citatur ex concilio Toletano.
- 5 ¶ Clericos] In primo Vaticano est, clericos urbis, & post verbum, deferat, additur, ceteri enim, qui sunt extra urbem, ad Archidiaconi curam pertinent, quemadmodum & in nonnullis aliis exemplaribus.
- 6 ¶ Eruditione] In originali est, eruditione his explendis certus.

2. ps. Ex hac epistola liquet, quid cuiusque officii sit. Est etiam alia distinctio Episcoporum, presbyterorum, diaconorum, quam fecit Clemens in epistola sua tertia, ita dicens.

C. II. ¶ Quid ab Episcopis, quid a presbyteris, quid a diaconis audire oportet.

¶ Videre b episcopum attentius oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei: monita autem vitae a presbyteris inquirere, a diaconis vero ordinem disciplinae.

Sacerdos quoque utrumque humerum oratio ambit: diaconus vero sinistrum tantum, ut ad ministerium expeditius distentat.

C. III. ¶ Quare levita unum tantum humerum oratio ambit. Unde in concilio Toletano 4. c. 39.

¶ Nam i oratorium oportet levitam gestare in sinistro humero, propter quod orat, id est, praedicat: dexteram autem partem oportet habere liberam, ut expeditius ad ministerium sacerdotale discurrat.

3. ps. Nunc autem per singulos gradus ordine recurrentes, qui ex quibus ordinibus in quem gradum conscen-

a al. cavendi. b al. parochianis. c basilicarios. d al. matriculas. e oris. f manuscr. e loco. g oris. h reparatio. i oris. k preparatio sacrificii. l oris. m Anst. l. 7. c. 76. al. d. n. Anst. l. 7. c. 80. al. 86.

dere possunt, qui post lapsam valeant reparari, vel qui non, quibus culpa a proprio gradu mereatur deici, quo accusante, quibus testificandis possint convinci, cuius sententia sine absolventi, vel condemnandi, breviter consideremus. ¶ Ac primum a pontificali gradu incipientes, qualem oporteat eum esse, qui in Episcopatum est ordinandus, diligenter investigemus. Apostoli regulam scuti, quam in hisjunctis re Timotheo, & Tito scribit, dicens [Oportet a Episcopum irreprehensibilem esse.] id b est, non obnoxium reprehensione. Hoc ad Timotheum. Ad Titum. c autem [Oportet Episcopum sine crimine esse] quod ut Hieronymus scribit ad Oceanum d) idem est. Nominem autem criminis quodlibet peccatum intelligitur: unde in eadem epistola Hieronymus dicit [Rei i contra naturam penè est, ut sine peccato aliquis sit: sed talis eligatur, cuius comparatione ceteri grex dicantur.] In epistola vero ad Titum, crimen vocatur c criminale peccatum, vel criminalis infamia: unde ibi a legitur [Crimen est querela, id est, peccatum accusatione, & damnatione dignum.] Quod autem sine criminatione iubetur esse, qui in Episcopatum eligitur, non ante baptismum, sed post baptismum intelligendum est: ut a tempore videlicet baptismi nullius criminis conscientia mentem eius remordeat. ¶ Crimini autem appetitio aliàs late patet, complectens omne peccatum, quod ex deliberatione procedit. Unde Beda 4 super epistolam Iacobi f. [Peccata, quæ ex ignorantia, vel infirmitate humana committuntur, dicit, & præcipit alterutrum confiteri, quia facile dimittuntur: quæcumque verò sunt ex deliberatione, non nisi per penitentiam.] ¶ Hinc etiam Augustinus ait, [Nullum peccatum 5 est adeo veniale, quod non fiat criminale, dum placet.] ¶ Aliàs autem ea demum significat, quæ semel commissa ad damnationem sufficiunt. Multa enim ex deliberatione procedunt: quæ nisi sæpius iterata, & in consuetudinem fuerint deducta, quamvis gravent post mortem, non tamen æternitè perdunt: quia eisi quadam ratione crimina appellentur, tamen mortifera, & capitalia non sunt. Unde Augustinus in homilia g de igne purgatorio, exponens verba Apostoli [Si quis super hoc fundamentum adificaverit ligna, fenum, & stipulam, &c.] [Multi sunt, qui lectissimam istam male intelligentes, falsa securitate decipiuntur: dum credunt, quod si supra h fundamentum Christi capitalia crimina adificent, peccata ipsa per ignem transitoriam possint purgari, & ipsi postea ad vitam perpetuam pervenire. Intellectus iste, fratres carissimi, corrigendus est: quia ipsi se seducunt, qui taliter sibi blandiuntur. Iho enim transitorio igne, de quo dicit Apostolus i. [Ipsi k autem salvi erunt, sic tamen quasi per ignem] non capitalia sed minuta peccata purgantur: de quibus, est non omnia, vel aliqua commemoranda sunt, ne aliquis se manter excelsive conetur, & dicat se nescire, quæ sunt minuta peccata, vel quæ crimina capitalia. Et quantum Apostolus capitalia plura commemoraverit, nos tamen, ne desperationem facere videamur, breviter dicimus, quæ sunt illa: sacrilegium, homicidium, adulterium, fornicatio, falsum testimonium, furtum, rapina, superbia, iracundia, avaritia: & si longè tempore teneatur, iracundia, & ebrietas, si assidua sit, in eorum numerum computantur. Quicunque enim aliquid in de istis peccatis in se dominari cognoverit, nisi digne se emendaverit, & si habuerit statum, longo tempore penitentiam egerit, & largæ elemosinas erogaverit, & a peccatis ipsis abstinuerit, illi transitorio igne, de quo ait Apostolus, purgari non poterit: sed æterna illum flamma sine ulla remedio cruciabit. Quæ autem sint minuta peccata,

a 1. Timoth. 3. b Ex glossa interlineari ad eum locum. c cap. 1. d Epist. 3. & infra ea c. primum. e & in glossa ordinaria ad locum epist. ad Timotheum. In gl. interlineari infra dicit si c. Apostolus i. c. ad. c. i. f Iacob. ult. g Sermone 41. de sanctis, sive 4. de animab. defunctorum. h 1. Cor. 3. i Ibid. k Hic emittuntur aliquot B. August. verba. l vox ista abest ab origen. m aliquot. orig.

licet omnibus nota sint, tamen quia longum est, ut omnia replicentur, opus est, ut ex eis vel aliqua vnumerent. Quædam aliqui in cibo, aut potu plus accipiunt, quam necesse sit, ad minuta peccata nocere putant: quoties plus loquuntur, quam oportet, aut plus tacet, quam expediat: quoties pauperes importune petentes exasperat: quoties cum sit sanus corpore, aliis se jumentibus prandere voluerit, aut sermo deditur tardius ad ecclesiam surgit: quoties, excepto defiderio filiorum, uxorem suam cognoverit: quoties in carcere clausus, aut in vinculis positus tantum requisierit: quoties infirmos tardius visitaverit: si discordes ad concordiam revocare neglexerit: si se aut proximum, aut uxorem, aut filium, aut servum exasperaverit, quam oportet, si amplius fuerit blanditus, quam expedit: si cuiusque majori persone, aut ex voluntate, aut ex necessitate adulteri voluerit: si pauperibus esurientibus, nimium a delictosa, vel sumptuosa convivio sibi præparaverit: si se in ecclesia, aut extra ecclesiam fabulis otiosus: (de quibus in die iudicii ratio reddenda est) occupaverit: si dum incaute juramus, & non hoc per aliquam necessitatem implere non poterimus, utiq. perjuramus, & cum omni facilitate, vel temeritate maledicimus, cum scriptum b sit. Neque maledicti regnum Dei possidebunt.]

1 ¶ Res contra] Sic ferè in glossa ordinaria ad vocem illam: reprehensibilem; & est epistola quadam verborum B. Hieronymi in epistola ad Oceanum, explanantis locum Apostoli ad Timotheum, & Titum.

2 ¶ Unde ibi] Id est, non apud B. Paulum, sed in glossa ordinaria, ad locum B. Pauli. Quædam autem sententia est ex B. Augustino ex tractatu 41. ad c. 3. Ioanni: cuius verba habentur & apud Bedam ad eundem B. Pauli locum, & infra dist. 31. c. Apostolus, primo.

3 ¶ Remordeat] Sequitur in vulgato: unde Hieronymus scribit in eadem epistola ad Titum: quia verba sunt inducta, quoniam in nullo manuscripto sunt inventa: habentur autem infra ead. ante cap. primum.

4 ¶ Unde Beda] In commentariis ipsius ad c. 6. epistolæ Iacobi, ad illa verba: confitemini alterutrum, sic legitur: In hac autem sententia, illa debet esse discretio, ut quotidiana levique peccata alterutrum coequalibus confiteantur, eorumque quotidiana credamus oratione salvari: porrò gravioris lepræ immunditiam juxta legem sacerdoti pandamus, atque ad eius arbitrium, qualiter, & quanto tempore jussit, purificare curemus.

5 ¶ Nullum peccatum] In glossa ordinaria in cap. 11. 1. Corinth. ad ea verba: reus erit corporis & sanguinis Domini, citatur hæc sententia ex B. August. homilia 24. in Ioannem, in hæc verba. Nullum peccatum veniale est, dum placeat, quantumcunque parvum: sicut mortale, si vere displicet, nullum iudicatur.

C. IV. ¶ Quæ sunt venialia peccata, quæ post hanc vitam purgantur.

Item Gregorius Dialog. lib. 2. c. 39.

Qualis hinc quisque egreditur, talis in iudicio præsentatur: sed tamen de quibusdam levibus culpis esse ante iudicium purgatorio ignis credendus est, pro eo, quod veritas dicit. c [Quia si qui in Spiritum sanctum blasphemiam dixerit, neque in hoc seculo remittetur ei, neque in futuro.] In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc seculo, quasdam vero in futuro posse laxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen, ut prædixi, hoc de parvis, minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est afflidus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ familiaris, quæ vis sine culpa vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt, aut in non gravibus rebus error

a Cibum non dederit, aut nimium orig. b 1. Cor. 6. c Matth. 12.

ignorantia, quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positus minime fuerint relaxata.

C. V. ¶ De eodem. PALEA.

[Item Augustinus in libro de vera & falsa penitentia, c. 18.]

¶ Vi a in aliud seculum dissiuit fructum conversionis, prius purgabitur igne purgationis. Hic autem ignis, etsi æternus non sit, miro tamen modo gravis est. Excellit enim omnem poenam, quam unquam aliquis passus est in hac vita, vel pati i potest.

¶ Vel pati potest? Hac verba non sunt in originali, neq. infra de pen. dist. 7. c. ult. §. si, ubi hoc idem recitatur. Alias autem ea tantum delicta significat, quorum est perpetua infamia.

C. VI. ¶ A die baptismi sine crimine debet inveniri, qui in Episcopatum est ordinandus.

Unde Hieronymus b scribit in eadem epistola ad Titum, cap. 1.

¶ Primam itaque sine crimine iubetur esse Episcopus, quod puto alio verbo ad Timotheum, irreprensibilem nominatum, non quod eo tantum tempore, quo ordinandus est, sine illo sit crimine, & præteritis maculas nova conversatione diluerit: sed id quod ex eo tempore, quo in Christum renatus est, nulla peccati conscientia remordetur. Quomodo enim potest præses ecclesie auferre malum de medio ejus, qui in delicto simili corruerit? aut qua libertate corrigere peccantem potest, cum tacitus sibi ipse respondeat, eadem admisisse, quæ corripit.

Ecce, quæ ordinandus est in Episcopatum, non solum tempore sua ordinationis, sed etiam orant tempore post baptismum a crimine immunitus esse debet.

DISTINCTIO XXVI.

¶ Equitur in utraq. epistola [unius e uxoris virum] post baptismum videlicet, non ante baptismum.

C. I. ¶ Post baptismum debet esse monogamus, qui in Episcopatum est ordinandus.

Unde Hieronymus i scribit ad Oceanum, epist. 13.

¶ Nius uxoris virum, id est, monogamum post baptismum. Si enim & ante conjugem habuit, quæ objeceat, non erimputatur, cui prorsus novo homini f nec stupra, nec alia, quæ ante fuerunt, jam obstant.

¶ Hieronymus] Sententia quidem hujus, & sequentis capituli sunt Patrum, qui citantur, id est, Hieronymi, & Augustini: verba tamen ipsa patris videntur sumpta ex collectanis Bedæ, & ex glossa ordinaria, hujus quidem capituli in primam ad Timoth. c. 3. sequenti vero in epistolam ad Titum, cap. 1.

C. II. ¶ Qui ante baptismum habuerit uxorem, & post baptismum aliam, ordinandus non est.

Augustinus vero contra refutat, scribens g in epistola ad Titum.

¶ Cutius h intelligunt, qui nec eum, qui catechumenus, vel paganus habuit alteram, ordinandum censuerunt: quia de sacramento agitur, non de peccato. Nam in baptismo peccata omnia dimituntur: & qui dixit [Si i nuptias virgo, non peccat] satis declaravit nuptias non esse peccatum. Propter sanctitatem autem sacramenti, sicut foemina, si catechumena vitata est, non potest post baptismum inter Dei virgines conse-

a Infra de penit. dist. 7. cap. ult. §. fin. b In commentariis ad cap. 1. c. sit. orig. d 1. Cor. 5. e 1. Timoth. 3. & Tit. Bedæ, & Gl. ord. i. Tim. 3. ad hæc verba 1. f Gl. non habet. g In glossa ordinaria in cap. 1. epistola ad Titum: sumpta tamen sententia ex B. August. in lib. de bono conjugali. cap. 18. h 28. q. 3. c. acutus, l. 10. p. 8. cap. 294. P. Ann. d. 6. 166. Anst. l. 9. c. 39. Polyc. l. 1. tit. 31. i 1. Cor. 7.

crari: ita non absurde visum est bigamum non peccasse, sed normam sacramenti amisisse, non ad vitæ meritum, sed ad ordinationis ecclesiasticæ signaculum necessarium. Et sicut plures antiquorum patrum uxores, significaverunt futuras ex omnibus gentibus ecclesias, uni veto subditas, id est, Christo: ita nollet antistes, id est, Episcopus unius uxoris vir significat ex omnibus gentibus unitatem uni viro Christo subditam.

2. pars. ¶ Itaque sicut duobus dominis servire a sic ab uno Deo apostatate, & in alterius superstitionem ire, non licet.

¶ De peccato] Sequelatur, propter sanctitatem sacramenti, sicut si foemina, &c. Restitutus est totus hic locus ex glossa ordinaria. Nam apud B. Augustinum, & reliquos collectores copiosior etiam est.

C. III. ¶ Bigamus i probatur, qui ante baptismum habuerit uxorem, & post baptismum alteram.

Item Innocentius Russo, & Eusebio, & ceteris Episcopis Macedon. epistol. 22. c. 2.

¶ Einde b ponitur, non dici oportere bigamum eum, qui catechumenus habuerit, atque amiserit uxorem, si post baptismum fuerit aliam fortitus, eamque primam videri, quæ novo homini copulata sit; quia illud conjugium per e baptismi sacramentum cum cæteris criminibus sit ablutum. d Quodcum de una utique dicitur, certe, si tres habuerit in vetere positus homine uxores, 2 erit ei, quæ post baptismum quarta est; sicut interpretantibus prima, & virginis æque nomen accipiet, quæ quarto ducta est loco. Quis (oro) istud non videat contra Apostoli esse præceptum, qui ait, unius uxoris virum oportere e fieri sacerdotem? Sed obijciatur, quod in baptismo totum, quidquid in vetere homine gestum est, sit solum. Dicite mihi (cum pace vestra loquor) crimina tantum dimituntur in baptismo, an & illa, quæ secundum Domini f præcepta, ac Dei instituta complentur? Vxorem ducere crimen est, an non est crimen? Si crimen est, ergo (præfata venia dixerim) erit auctor in culpa: qui, ut crimina committerentur, in g paradiso præcepit: 3 cum ipse eos benedixit. Si vero non est crimen, quia quod Deus instituit, h nefas sit crimen appellari, & Salomon i addidit, [Etenim a Deo preparatur viro uxor,] quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quod auctore Deo legitur consummatum? Quid de talium filijs percensetur? Numquid non erunt admittendi in hereditatis consortio, & quia ex ea suscepti sunt quæ ante baptismum fuit uxor, eruntq; appellandi vel naturales, vel spurii: quia non est legitimum matrimonium, nisi illud (ut vobis videtur) quod post baptismum assumitur? Ipse Dominus, cum interrogaretur a ludæis si liceret dimittere uxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit l. [Quod ergo Deus junxit, homo non separet.] At ne de his locutus esse credatur, qui 4 post baptismum fortuitur; meminerint hoc & a ludæis interrogatum, & ludæis esse responsum. ¶ Quæro, & sollicitus quæro, si una eademque sit uxor ejus, qui ante catechumenus, postea fit fidelis, filiosque ex ea, cum esset catechumenus, suscepit; ac postea alius, cum fidelis: utrum sint appellandi fratres, an non habeant postea defuncto patre, eriscunda hereditatis consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritalis creditur abstulisse? Quod cum ita sentire, atque iudicare absurdum est, quæ (malum) ratio est, hoc defendi, & vacua magis opinione jactari, quam aliqua auctoritate roborari: cum

a Matth. 6. b Marc. 1. 4. c. 18. l. 10. p. 1. cap. 292. & pag. 30. 395. Polyc. l. 6. tit. 4. c post. orig. d al. ablatum. e 1. Tim. 3. ad Tit. cap. 1. f legu. orig. g Gen. 1. h junxit. orig. i Prov. 19. 28. quasi 1. Numquid. k al. consortium. l Matth. 19.

non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit & Deus injunxit? Nunquid si quis catechumenus virtutibus studuerit, humilitatem secutus fuerit, patientiam tenuerit, elemosinas fecerit, morti destinatus qualibet ratione eripuerit, adulteria exhorruerit, castitatem tenuerit: quæro si hæc, cum fuerit factus fidelis, amittit; quia per baptismum, totum, quod vetus homo gesserat, putatur auferri? Aspiciamus gentilem hominem Cornelium a orationibus, atque elemosynis vacantem, angelum audientem per revelationem, ipsumque Petrum videntem, nunquid per baptismum hæc illi ablata sunt, propter quæ ei baptismus videtur esse concessus? Si ita creditur, mihi credite, non modicam erratur: quia quicquid bene gestum fuerit, & secundum præcepta legalia custoditum, non potest facientibus deperire. Nuptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non potest dici peccatum: & quod peccatum non est, solvi inter peccata, credi omnino non debet: eritque integrum a firmare, aboleri non posse prioris nomen uxoris, cum non dimissum sit pro peccato, quod b ex Dei sit voluntate completum.

1. ¶ Bigamus] Rubrica hujus capituli, & sequentis, que in codicibus impressis erant transposita, in suum locum ex aliquo manuscripto sunt restituta.

2. ¶ Homine uxores] Sic in omnibus manuscriptis, & apud Burchardum, & Ivoem par. 1. cap. 292. quærorum in originali, & apud eundem Ivoem par. 1. cap. 302. paulo aliter, & obscurius legatur.

3. ¶ Præcepit] In orig. & apud ceteros collect. legitur: in paradiso cum ipse eos jungeret, benedixit.

4. ¶ Qui post baptismum] Apud Burchardum, & Ivoem in prima parte legitur: quæ post baptismum fortuitur. Sed in originali, & apud Ivoem par. 1. & in Panormia, & infra 28. q. 1. c. nunquid, hoc modo: qui post baptismum uxores fortuitur. Verum ob glossam nihil est mutatum.

5. ¶ Ipsumque Petrum] Apud Innocentium in codice canonum, & Burchardum est: atque elemosynis revelationem; Petrumque ipsum vidisse. Apud ipsum Innocentium in tomis conciliorum; per revelationem angelum, Petrumque ipsum vidisse. Apud Ivoem: Petrum ipsum revelatione vidisse.

C. IV. ¶ In baptisate culpa dimittitur, non lex conjugii aboletur.

Item Ambrosius lib. 1. de officiis, c. ult.

VNa e tantum, nec repetita nobis copula permittitur, & in ipso conjugio lex est, non iterare conjugium, nec secunda conjugis sorti conjunctionem. Quod plerisque mirum videtur, cur etiam ante baptismum iterata i conjugia electioni muneris, & prerogativa ordinationis impediment generent; cum etiam delicta obesse non soleant, si lavari remissa fuerint sacramento. Sed intelligere debemus, quia in baptisimo culpa dimitti potest, lex aboleri non potest. In conjugio non culpa, sed lex est. Quod culpa est igitur, in baptisimo relaxatur: quod legis est, in conjugio non solvitur. Quomodo autem potest hortator esse viduitatis, qui ipse conjugia frequentaverit?

1. ¶ Iterata] Apud B. Ambrosium locus hoc variè legitur. Nam in antiquis impressionibus habetur, iterato conjugio. In recentioribus vero iterari conjugii, item, in Panormia, & apud Ivoem. In his tamen que sequuntur, concordat sic legendo, ad electionem muneris, & prerogativam ordinationis impedimenta generentur.

Ioannes etiam Baptista, dum Herodem ab incestu prohiberet, dicens: [Non tibi licet habere uxorem fratris tui] evidenter ostendit inter infideles conjugia esse. Unde datur intelligi, quod bigami dicuntur, non solum, qui post baptismum conjugia frequentant, sed etiam qui ante

a. Ad. 10. b. al. quia. c. Ivo p. 1. c. 291. Panm. 6. c. 64. d. Math. 14.

baptismum uxorem, & post baptismum alteram habuisse probantur. Bigamus vero in sacerdotem ordinari non debet: non quia deliquerit secundam accipiendo uxorem: sed quia prerogativa exutus est sacerdoti.

C. V. ¶ Non peccat bigamus, sed prerogativa sacerdoti exuitur.

Unde Ambrosius ad. excellentes, lib. 10. epist. 82. ad.

Qui a fine crimine est unius uxoris vir, tenetur b ad legem sacerdotii suscipiendi. Qui autem iteraverit conjugium, culpam quidem non habet inquinati, sed prerogativa exuitur sacerdoti.

DISTINCTIO XXVII.

Quid autem nunc uxoris vir Episcopus esse iubeatur, quæritur, an de tempore ordinationis hoc sit accipiendum, ut tempore sue administrationis, ejus possit copula frui, quam unicam, & virginem sibi desponsavit.

C. I. ¶ Non ordinetur Diaconus, nisi castitatem fuerit professus.

Hoc Martinus e Papa prohibet dicens.

Diaconus qui eligitur, si contestatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit non posse in castitate permanere, hic non ordinetur. Quod si in ordinatione tacerit, & ordinatus fuerit, & postea matrimonium desideraverit, alienus sit a ministerio, & vacet a clero.

Hæc auctoritate datur intelligi, quod illi, qui uxores habent, vel accipere volunt, nec Diaconi, nec sacerdotes fieri possunt, nisi continentiam professantur. Si vero Diaconus a ministerio cessare voluerit, & contracto matrimonio licite potest vii. Nam etsi in ordinatione sua castitatis votum obtulerit; tamen tanta est vis in sacramento conjugii, quod nec ex violatione voti potest dissolvi ipsum conjugium.

C. II. ¶ Nubentes post votum non sunt ad invicem separandi.

Unde Augustinus 1 in libro de bono viduitatis ad Iulianam viduam, cap. 10.

Quidam d nubentes post votum afferunt adulteros esse. Ego autem dico, quod graviter peccent, qui tales dividunt.

¶ Augustinus] Verba propria hujus capituli non sunt inventa apud B. Augustinum. Sententia tamen habetur in libello de bono viduitatis. Omnino autem intelligendum hoc est de voto simplici, ut Gratianus in fine hujus distinctionis exponit.

C. III. ¶ De eodem.

Item Theodorus in penitentiali.

Si e vir simplex i votum virginittatis habens adjungitur uxori, postea non dimittat uxorem, sed tribus annis poeniteat.

¶ Simplex] Absit vox ista ab omnibus manuscriptis, & infra 27. q. 1. cap. si quis votum, etiam ab impressis. In aliquo tamen perventus, est glossa interlinearis.

C. IV. ¶ Damnable est votentibus virginittatem, velle nubere.

Hieronymus 1 vero contra scribit.

Votentibus f. virginittatem, non solum nubere, sed etiam velle damnable est.

¶ Hieronymus] Gratianus hic, & infra 17. q. 1. c. 100. ventibus. & Magister sententiarum hoc tribuit Hieronymo, apud quem non est inventum. In glossa ordinaria. Item, cap. ad ea verba, habentes damnationem, refertur ex B. Augustino, cujus propria verba habentur infra in c. nuptiarum 27. q. 1. post principium.

a. Ivo p. 3. c. 290. Panm. 6. c. 63. b. al. tenetur. c. Apud Martinum Bracarensem, c. 39. Dist. 28. diaconi. Ivo p. 6. c. 376. Panm. 13. c. 97. d. Infra 27. q. 1. cap. nuptiarum 4. promde. e. Ibid. c. si quis votum. Infra 17. q. 1. c. votentibus. Sent. 4. dist. 38. f. Ivo p. 7. c. 124. Panm. 13. c. 192.

C. V.

C. V. ¶ *Damnationem habebit, si nupserit, qua virginitatem vorat.*

Idem contra Iovinianum, lib. 1.

Si a nupserit virgo, non peccat, non illa virgo, qua semet e Dei cultui dedicavit. Harum enim si qua nupserit, habebit damnationem; quia a primam fidem irritam fecit.

C. VI. ¶ *Qua sanctimoniam se esse finxerat, habere non valet.*

Item Nicolaus Papa ad Albinum e Viemen. ecclesie archiepiscopum.

Quod interrogasti de femina, qua post obitum mariti sui facrum, velamen super caput suum imposuit, & finxit se sub eodem velamine, sanctimoniale esse, postea vero ad nuptias rediit: bonum mihi videtur, quia per hypocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitime in voto suo permansit, ut poenitentiam agat de illusione nefanda, & revertatur ad id, quod spondidit, & in sacro ministerio permaneat, quod inchoavit.

C. VII. P A L E A.

Nam si consenserimus, quod omnia sacramenta ecclesiastica quicque, prout vult, fingat, & non vere faciat, omnis ordo ecclesiasticus turbabitur; nec catholice fidei iura consistunt, nec canones sacri rite observantur. Quid enim profuit, Simoni h. Mago baptismum sacrum fide suscipere, & in Christianitate permanens se finxisse, cum per Apostolum fraude ejus detecta, quod sibi futurum esset, pronuntiatum fuit? Ait enim, Pecunia tua tecum sit in perditionem; cor enim tuum non est rectum coram Deo. Poenitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hęc cogitatio cordis tui, in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse. Ideo tales, nisi recipiant, spiritali gladio percutere censemus. Non enim fas est Spiritui Sancto mentiri, sicut Ananias, & Saphira mentiti sunt, & statim perierunt.

¶ *Caput hoc in multis Gratiani codicibus (in quibus habetur sine nomine Palea) est conjunctum superiori, quemadmodum & apud Burchardum, & Ivozem. In Panormia autem est separatim.*

C. VIII. ¶ *In sacris ordinibus, constituti non ducant uxores, & si duxerint, separentur.*

Item Calixtus Papa II.

Presbyteris, & diaconis, subdiaconis, & monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere penitus interdiximus: contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, & personas ad poenitentiam redigi debere, juxta sacrorum canonum distinctiones iudicamus.

¶ *Presbyteris.] Hęc canon inventus est in cod. Vatric. Biblioth. in fragmento cujusdam concilii ab Urbano secundo habiti, e. 2. ex eodem vero concilio sunt canones, Alienationes, 12. q. 2. & Paternarum, 24. q. 3.*

¶ *Hęc distinguentium est, quod vorantem alii sunt simpliciter vorantem, de quibus Augustinus, & Theodorus locuti sunt: alii sunt, quibus post votum, benedictio accedit consecrationis, vel propositum religionis, de quibus Hieronymus, & Nicolaus, & Calixtus scripserunt.*

C. IX. ¶ *Incesta sunt virgines, que post consecrationem nubunt.*

Unde idem Hieronymus contra eundem Iovinianum libro primo scribens, ait.

Virgines, que post consecrationem nupserunt, non tam adulteræ sunt, quam incestæ.

a 1. Corin. 7. b peccavit.] Hier. c al. qua semel. d 1. Tim. 5. e Valde variant hæc nomina in exemplaribus, & Burch. & Ivone. Burch. lib. 2. c. 47. Ivo p. 7. c. 65. 150. Pann. 1. 3. c. 209. f al. ministerio inchoavit. g Burch. & Ivo lib. 1. Pann. 1. 3. c. 200. h Ad. 1. i Ad. 2.

DISTINCTIO XXVIII.

Ecce ostensum est, quod nolentes vorere continentiam, nec ad subdiaconatum, nec ad superiores possunt gradus confendere. Unde ad subdiaconatum accedentes, non sine voto castitatis jubentur admitti, auctoritate B. Gregorii, qui scribens Petro subdiacono lib. 1. epistola 42. in sine ait.

C. I. ¶ *Non fiat subdiaconus, qui se castitatem non promiserit.*

Nullum a facere subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se victurum castitatem promiserit, & nullus interfectus: Quia nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

C. II. ¶ *Subdiaconus, & supra constituti, incontinentes, uxorem, aut concubinam ducentes, ecclesiastico beneficio, & officio careant.*

Item Innocentius secundus in concilio Rom. c. 5.

Decernimus b, ut ii, qui in ordine subdiaconatus & supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio, atque ecclesiastico beneficio careant. Cum enim ipsi templum, vasa Domini, & sacrarium Spiritus sancti debeant esse, & dici indignum est eos cubiculis, & immunditiis deservire.

C. III. ¶ *Casti se victuros promittant in Diacono, vel Presbytero ordinandi.*

Item ex concilio Toletano 4. c. 26.

Quando a presbyteri, aut diaconi per parochias constituuntur: oportet eos primum professionem Episcopo suo facere, ut casti, & pure e vivant sub Dei timore, ut dum eos talis professio obligaverit, vitæ sanctæ disciplinam f. retineant.

C. IV. ¶ *Qui longam corporis sui continentiam non habet, in Episcopatum eligi non debet.*

Item Gregorius clero, & nobilibus civibus Neapolitanis, lib. 8. epist. 40.

Priusquam g ad nos scripta vestra discurrerent h. ps Ioannem diaconum, qui ab altera parte electus est, parvulam habere filiam, ex quorundam relatione cognovimus. Unde, si rationem voluissent attendere, nec alium eligere, nec ipse debuerat consentire. Nam qua præsumptione ad episcopatum audeat accedere, qui adhuc longam corporis sui continentiam filiola i teste convincitur non habere?

¶ *Filiola.] Sic emendatum est ex originali, Anselmo, & Polycarpo, cum antea legeretur, filia. Superius etiam dixerat, parvulam filiam, quibus vocibus recens incontinentia manifeste exprimitur.*

C. V. ¶ *Ad subdiaconatum accessuri continentiam profiteantur.*

Item ex concilio Toletano 2. c. 1.

De iis z, quos voluntas parentum a primis infantia annis clericatus i officio mancipavit, statutus observandum, ut mox detonsi, vel ministerio 2 lectorum traditi, in domo ecclesie sub episcopali presentia a præposito sibi debeant erudiri. At ubi octavum decimum ætatis suæ compleverint annum, coram totius cleri, plebisque conspectu, voluntas eorum de experendo conjugio ab Episcopo perscrutetur: quibus si gratia castitatis Deo inspirante placuerit, & promissionem k

a Infra dist. 31. c. ante triennium. b Pann. lib. 2. cap. 1. 47. c diaconatus.] Pann. d Burch. lib. 2. c. 157. Anselm. l. 7. c. 106. Ivo p. 3. c. 130. & p. 6. c. 248. Pann. 1. 3. cap. 22. e al. pte. f al. disciplinaretur. g cod. regius. h Anselm. l. 6. c. 9. al. 16. Polyc. l. 2. tit. 2. h al. recurrerent.] al. deservissent. i Anselm. l. 7. c. 47. k al. professionem.

castimonie suæ abique conjugali necessitate sponde-
rent servaturos; hi tamquam appetitores archissima via,
levissimo Domini jugo subdantur; ac primò subdiacona-
tus ministerium habita probatione professionis suæ à
vigesimo anno suscipiant. Quòd si inculpabiliter, ac in-
offensè vigesimum quintum annum ætatis suæ peregerint,
ad diaconatus officium, (si scienter implere posse ab Epi-
scopo comprobantur) promoveri debent. Cavendum
tamen est his, ne quando suæ sponsonis immemores, ad
terrenas nuptias, aut ad furtivos a concubitus ultra re-
currant. Quòd si forte fecerint, ut sacrilegii rei b ab ec-
clesia habeantur extranei. Quibus autem voluntas pro-
pria interrogationis tempore desiderium nubendi persua-
serit, concessam ab Apostolo licentiam auferre non pos-
sumus; ita ut cum provectæ ætatis in conjugio positi, re-
nuntiaturos se pari consensu operibus carnis sponde-
rint, ad sacros ordines c aspirent.

1 ¶ Clericatus] In omnibus editionibus, & duobus codici-
bus Vaticanis conciliorum legitur, in clericatus officio, vel mo-
nachali [al. monachi] posuit. Sed in codice Lucensi regio-
næ habetur eodem modo atque apud Gratianum.

2 ¶ Ministerio lectorum] in omnibus codicibus concilio-
rum ante citatis (etiam Lucensi) legitur, ministerio lectorum.
Verum in epistola prima Syriaci ad Himerium, c. 9. & Innocentii 24.
c. 1. (ubi de eadem serere agitur) est, lectorum ministerio, seu
officio.

C. VI. ¶ In conjugio constitutus ad sacerdotium
assumi non debet.

Item ex concilio Arelat. 2. c. 2.

5 ¶ Assumi d. aliquem ad sacerdotium in conjugii vin-
ps Aculo constitutum non oportet, nisi fuerit promit-
ta conversio.

C. VII. ¶ Non ordinentur diaconi, qui
castitatem non profitentur.

Item ex eodem tertio.

¶ Præterea i placuit, ut deinceps non ordinentur dia-
coni, nisi qui prius conversionis proposito professi fue-
rint castitatem.

1 ¶ Præterea] In Arelatensibus, quæ octant, hic ipse
genitus canon non invenitur. Sed sententia habetur in tertio c. 2.
ad finem.

¶ Verum illa priori auctoritate diaconis videtur permitti con-
jugium, cum ad sacerdotium tantum conjugati prohibeantur as-
sumi. Porro sequenti auctoritate videtur permitti subdiaconi,
cum de diaconis specialiter præcipitur, ut sine probatione castitatis
non ordinentur.

C. VIII. ¶ Diaconi non prohibeantur à mi-
nisterio, si in ordinatione dicunt se
continere non posse.

Hoc idem in Ancymana synodo videtur esse permis-
sum, in qua, c. 10. (al. 9.) sic statutum est.

Diaconi e quicunque, cum ordinantur, si in ipsa or-
dinatione protestati sunt, dicentes, velle se habe-
re uxores, nec posse se continere, hi si postea ad nuptias
venerint, maneat in ministerio; propterea quòd his
Episcopus licentiam dederit. Quicunque sane tacue-
runt, & susceperunt manus impositionem, professi con-
tinentiam, si postea ad nuptias venerint, à ministerio ces-
sare debebunt.

C. IX. ¶ Presbyter ducens uxorem, ab ordine
deponatur.

Item ex concilio Neocaesariensi, c. 1.

6 ¶ Presbyter f. si uxorem duxerit, ab ordine suo illum
ps deponi debere: Quòd si fornicatus fuerit, vel ad-
ulterium commiserit, extra ecclesiam abjici, & ad pœni-
tentiam inter laicos i redigi oportet.

a al. laborator. b. al. redamnentur, & ab] orig. man-
ser. reg. c. al. gradus. d. Paulo alter in orig. e. Pann.
lib. 3. cap. 17. Poly. lib. 3. tit. 21. Burch. lib. 2. cap. 108. Ivo part. 6. cap. 127.
f. Pann. lib. 3. cap. 21.

1 ¶ Inter laicos] Græci legitur, ἐξ ἁγῶν τελευτῶν, ἢ
ἡγροῦσθαι αὐτῶν ἐς μετάνοιαν: quæ Dionysius exiguè
vertit; amplius pelli debet, & ad pœnitentiam redigi. ubi
nulla mentio sit pœnitentia inter laicos agenda: de qua te capiti-
suis dicitur infra 30. dist. c. fin.

C. X. ¶ De eo, qui relictam cuiusdam diaconi
duxit uxorem.

Item Gregorius lib. 11. epist. 109.

7 ¶ Via a sunt culpa, in quibus culpa est, relaxare
ps vindictam, quatenus semper est veritas, ut in-
quiri debeat, utrum accusatum noxa condemnet, an à
pœna innocentia patefacta subducatur. Itaque pervenit
ad nos Fantinum b defensorum ultionem exercere in
Petrum latorem præsentiam voluisse, pro eo, quòd
(quantum dicitur) relictam cuiusdam diaconi, tempo-
re, quo conductor fuit, marito tradiderit. Sed quoniam
iste conjugem diaconi asserit non fuisse, dicens, nec
eam virginem e ad eum venisse; denique d nec religio-
sam mutasse vestem, postquam ille in ordine sacro pro-
motus est; adjiciens etiam, præsquam ad diaconum per-
veniret, & postea, prava illam opinionem vixisse: Ideo
fraternitatem tuam his hortamur assatibus, ut cum Dei,
sicut decet, timore causam: hanc subtili omnino inve-
stigatione perquirat, ut, si in conjugio diaconi mulie-
rem, de qua agitur, fuisse confiterit, & supràscriptus
lator memorato defensori, & rectori patrimonii, ad
vindictam modis omnibus tradatur, & cum competi-
ti emendatione ii, qui male sociati sunt, disjungantur.
Si verò in ejus conjugio non fuit, memoratum Fantinum
ex nostro mandato commoneare te volumus, ut ei facere
nil præsumat, nec falsà e illum accusatio apud eum in al-
quo prægraverit.

C. XI. ¶ De uxore presbyteri, vel diaconi, si a-
liis se conjugaverit.

Item ex concilio Aurelianensi 1. c. 11.

¶ Si se cuiquam mulier duplici conjugio, presbyteri, vel
diaconi relicta conjunxerit, aut se separaverit: aut
certè, si in criminis g intentione perliterint, pati excom-
municatione plebantur.

C. XII. ¶ De eoderm.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ Si b qua uxor Episcopi, vel Presbyteri, aut Diaconi
S maritum acciperit; nullus clericus, nulla religiosa per-
sona i cum ea convivium sumat; nunquam communicet
morienti tamen k ei sacramenta subveniant.

C. XIII. ¶ Cuiusdam Episcopi ordinatio dis-
fertur, quia uxorem habet, &
filiis.

Item i Pelagius Cæthego parricid.

8 ¶ DE l Syracusanæ urbis anitite opraveramus in
ps ipso imito, gloriæ vitæ desideris obedire, ni-
ti nos multiplex ratio ipsius non paucis temporibus or-
dinationem distere sacerdotii coegisset. ob hoc, quòd
vel personæ qualitas (sicut & vos melius nostis) vel su-
perstes uxor, aut filii (per quos ecclesiastica solet peri-
cilitari substantia) nostros animos diutius ab ejus ordi-
natione suspendenter. Et quantum ad cautelam huma-
nam pertinet, integro pene anno distulimus, opinan-
tes, quòd in melius Syracusanorum provenire possit
electio: Sed quia in voluntatis suæ proposito irrevoca-
biliter perstiterunt, & nullus est alius in eadem reper-

a Ivo part. 3. cap. 226. b. Ivo part. 6. cap. 14. c. virgi-
nem illam.] orig. d. ut nec religiosam vestem mutare presu-
meret.] in orig. & apud Ivoem. e. Est etiam apud Ivo-
nem, non autem in orig. f. al. castigati d. castitate servata so-
parentur. g. al. criminum. h. Apud Martinon Brouar.
cap. 29. & conc. Tol. cap. 18. i. abest a concilio. k. al. ma-
ritum. l. Anst. lib. 6. c. 22. al. 46. Poly. lib. 2. tit. 11.

aus ecclesia, nisi longioribus adhuc temporum differretur spatii; ne paulo amplius infamarent (sicut filii nostri magnifici viti pratoris reificatione didicimus) inter hujusmodi ambiguitatis illud consultius judicavimus faciendum, ut congrua providentia causam, propter quam principalis constitutio a habentem filios, & uxorem ad episcopatus ordinem promoveri prohibet, salva dispositione consilii b. nuntiemus. Qua de re summo studio ab eodem Syracusanae urbis Episcopo, priusquam a nobis contingeret ordinari, hujusmodi exegimus cautionem, per quam & suam fateretur, quantum esset, praesentis temporis habita rerum descriptione, substantiam, & nihil unquam per se, aut per filios, & uxorem, sive quamlibet propinquam aut domesticam, vel extraneam forte personam de rebus usurparet ecclesiae, & universa sui episcopatus quaesita tempore, ecclesiae sua dominio fociaret: nihil ultra id, quod modo scriptum est filiis suis, vel haeredibus relicturus.

¶ Item Pelagius] Anselmus, & auctor Polycarpi eadem epistola referunt hac, quae caput istud antecedit. Quod de ordinando ecclesia Catinensis Episcopo, salubris electione iudicii fieri desideratis, agnovimus: confestim sequenti die cum iuxta morem discitentes tertio, quo venit, die, Episcopum consecravimus: simili quidem modo de Syracusana, & quae sequuntur. In Polycarpo tamen inscriptio est. Gelasius Papa Ceto. Ivo autem in epistola ad Hugonem Archiepiscopum Lugdunensem quae incipit, Causam Beluacensis, &c. ita scribit. Si enim Papa Gelasius quondam Syracusanae urbis electum, uxorem habentem, & filios interveniente Cethego patrio, &c.

¶ Ecce hac auctoritate electus in episcopatum non prohibetur 2. habere uxorem, & filios. Eligi autem ad episcopatum non debet, nisi aut sacerdos, aut diaconus: subdiaconus vero non, nisi necessitate cogente: sive ergo presbyter, sive diaconus, sive subdiaconus fuerit, apparet quod in praesatis ordinibus constitutus, licet e matrimonio uti possunt. ¶ Quia ergo auctoritate Gregorii, qui relictam diaconi, marito tradidit, puniendus est; item in Neocaesariensi concilio presbyter ducens uxorem, non diaconus, jubetur deponi; item in Ancyrana synodo, diaconi, qui in ordinatione sua dicunt se velle habere uxores, si postea venerint ad nuptias, non prohibentur a ministerio: patet, quod nec diaconi, nec subdiaconi sunt prohibendi a conjugio. Sed quod de electione obicitur, verum quidem est in episcopatum non eligendum, nisi in sacris ordinibus constitutum: sed ipsum uxorem habere, & filios, non repugnat praesatis auctoritatibus de continentia clericorum. ¶ In laicali enim habitus, vel in minoribus constitutus pariter habere uxorem, & filios: & si postea ex consensu uxoris continentiam professus, subdiaconatum, vel diaconatum, vel presbyterii gradum adeptus fuerat, arctamen uxori, & filijs ipsam necessaria subministrare oportebat. ¶ Illud autem Gregorii duobus modis solvitur: vel quia ecclesia illi, cui diaconus ille ministraverat, nondum continentia votum susceperat in diacono & reliquis ministris; vel quia (sicut de electo in episcopatum antea scriptum est) ante subdiaconatum memoratus diaconus eam in uxorem duxerat. ¶ Illud autem Neocaesariensis & Ancyranae synodi, vel ex tempore, vel ex loco intelligitur. Ex tempore, quia nondum erat introducta continentia ministrorum aliorum. Ex loco, quia utraque synodus orientalis est, & orientalis ecclesia non suscipit generale votum castitatis: hic tamen diligenti observatione custodit, ut post adeptum sacerdotium, desinita priore uxore, cum qua sacerdos factus fuerat, si alteram duxerit, deponatur.

¶ Non prohibetur] A plerisque vestris exemplaribus abest distinctio, non: recentia tamen est, quoniam hic Gratianus in alteram partem disputando, ex canonibus

a Novella 6. & 123. in princ. b al. concilii. c al. legitime. d auct. militaverat.

prius citati praesertim hoc probare subdiaconus, diaconus, atque etiam presbyterus, non fuisse prohibitum uxorem conjugii. Quod tamen qualiter accipiendum sit, ipse postea declarat a versis. Sed quod usque ad versis. Illud autem. Hac de re agitur etiam infra in notatione ad principium dist. 31.

C. XIV. ¶ Presbyter causa religionis non contemnat propriam uxorem.

Item apponitur illud quod legitur in canone Apostolorum, c. 6. al. 3.

¶ Si quis docuerit sacerdotem sub obtentu religionis propriam uxorem contemnere, anathema sit.

¶ Gratianus refert sensum canonis, ceteri collectores ipsa etiam ferre verba.

C. XV. ¶ Anathema sit, qui presbyterum conjugatum discerit a communione, nuptiarum occasione.

Item ex concilio Gangrensi, c. 4.

¶ Si quis b. discerit presbyterum conjugatum, tamquam occasione nuptiarum, quod offerre non debeat, & ab eis oblatione ideo se abstinere, anathema sit.

¶ Graecis est, Ετις διακονοι το παρὰ πρεσβυτεριου γενομενος, οὐδὲν μετὰ λαμψανων, ἀναθεμα εἶναι. id est. Si quis secerat se a presbytero, qui uxorem duxit, tamquam non oportet, illo liturgiam peragente, de oblatione percipere, anathema sit. quae versio non multum discrepat a versione Dionysii exegui.

C. XVI. ¶ Ab officio abstinere presbyter non legalibus nuptijs detentus.

Item ex sexta synodo in Trullo, c. 26.

¶ Presbyterum e per ignorantiam non legalibus nuptijs detentum, cathedram quidem habere, sed ab officio i abstinere praecipimus: sufficit enim hujusmodi indulgentia ei: Quia benedicere aliis eum, qui vulnera sua debet curare, consequens non est. Benedictio enim, sanctificationis traditio est. Qui vero hanc non habet propter delictum a ignorantia, quomodo aliis tradet? Non igitur publice, neque private benedicat; nec corpus Domini dispenset aliis, nec alio modo ministrat: sed sufficiat ei, quod praesidet: & imploret a Deo, ut dimittatur ei iniquitas ignorantiae suae. Manifestum est autem, quod hujusmodi non legitime nuptijs solventur, & nullatenus vir accessum habebit ad eam, propter quam sacro ministerio privatus est.

¶ Ab officio] Graecis est, τῶν ἱεροῶν ἐργειῶν, id est, a ceteris officiis.

C. XVII. ¶ De presbytero non est laici iudicandum.

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, c. 70.

¶ Consulendum e decemitis, utrum presbyterum t habentem uxorem debeatis sustentare, & honorare; an a vobis projicere. Ad quod respondemus, quoniam licet ipsi valde sint reprehensibiles; vos tamen Deum convenit imitari; qui s. solem suum oriri facit super bonos, & malos. Dejicere vero eum a vobis ideo non debetis, quoniam nec ludam Dominus, cum esset mendax discipulus, de numero Apostolorum ejecit. Verum de presbyteris, vobis, qui laici estis, nec iudicandum est, nec de eorum vita quidpiam investigandum, sed Episcoporum iudicio, quidquid est, per omnia reservandum.

a Burch. lib. 1. cap. 78. Ivo p. 5. cap. 184. Pann. lib. 3. cap. 113. b Burch. lib. 3. cap. 75. Ivo part. 2. cap. 128. & part. 3. cap. 118. c Simile etiam in 3. canon. eiusdem synodi, & apud Basilium in epist. ad Amphilochem, cap. 27. d τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας παρὰ τῶν λαϊκῶν. e Ivo p. 2. cap. 32. Pann. lib. 3. c. 12. f Matth. 7. D 4

I ¶ Presbyterum] In ultimo cap. harum responsionum referuntur Bulgavorum verba, dicentium multos apud se esse Gracos, & Armenos, & alios, qui diversa docerent. Nondum enim a Romana sede Episcopum, aut Presbyterum acceperant. Quamobrem nihil mirandum, si presbyter, de quo in hoc capite agitur, conjugatus erat.

DISTINCTIO XXIX.

S Ed notandum est, quod secundum Isidorum, pleraque capitula ex causa, ex loco, ex tempore, ex persona consideranda sunt.

C. I. ¶ Ex tempore, loco, & persona, & causa regule canonum intelliguntur.

Ante enim Isidorus.

S Ciendum est, quod pleraque capitula ex causa, ex persona, ex loco, ex tempore consideranda sunt, quorum modi, quia medullitus non indagantur, in erroris labyrinthum nonnulli intricando impinguntur, cum ante judicant, quam intelligant, ante inculpani, quam iterando lecta perquirant.

C. II. ¶ Pro diversitate rerum temperantur regule sanctorum.

Hinc etiam Gregorius ait.

R egula a sanctorum Patrum pro tempore, loco, & persona, & negotio, instante necessitate tradita sunt.

C. III. ¶ Pro diversitate locorum, temporum, & hominum, scriptura intelligenda sunt.

Item Hieronymus in proximo epistola ad Ephesios.

N ecessè est, ut iuxta diversitates locorum, & temporum, & hominum, quibus i scripturae sunt, diversas causas, & argumenta, & origines habeant. Et quomodo B. Iohannes b in Apocalypsi sua, ad septem scribens ecclesias, in unaquaque earum specialia vel vitia reprehendit, vel virtutes probat, ita & sanctus Apostolus Paulus, per singulas ecclesias vulneribus medetur illatis: nec ad instar imperiti medici, uno collyrio omnium oculos vult curare.

I ¶ Quibus scripturae] Antea legebatur, quibus diversae scripturae facta sunt. Emendatum hoc est ex manuscriptis, & originali, quemadmodum & nonnulla alia.

DISTINCTIO XXX.

I llud autem, quod in canone Apostolorum, & in Gangrensi concilio, & in sexta synodo legitur, ex causa consideratur, & ex tempore. Causa fuit haeresis Manichaeorum, quia conjugium derestabantur, sicut etiam quorundam superstitione multa in catholicorum detestationem introduxisse invenitur, contra quos in Gangrensi concilio capitibus sexdecim statutum legitur.

I ¶ Manichaeorum] Proprie Gangrensi synodus statuit contra Eustathianos, ut supra dist. 16. c. prima adnotatio. Sed huic errorem Eustathiani hauserant a Manichaeis.

C. I. ¶ De multimoda superstitione haeticorum, quos Gangrense concilium anathematizavit.

S ciant qui filii parentes, maxime fideles, deseruerint occasione Dei cultus, hoc iustam esse iudicantes, & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipsum r in eis venerentur, quod fideles sunt, anathema sint. a

I ¶ In aliquot vetustis exemplaribus haec omnia, qua hic citantur ex concilio Gangrensi, unico capite, & conjuncta oratione leguntur. Sunt autem ex prisca versione. Sed ea,

a Anselm. lib. 4. cap. 33. b Apocal. c Ivo p. 8. c. 115. d. al. sit.

qua est Dionysii exigua longe magis respondet originali Graco quamvis neque ipsa usquequaque.

I ¶ Vi hoc ipsum] Graco est, Πρωτοιμοδιης δηλος τε παρ αυτις της θεοσεβειας. Id est, Quod scilicet divinus cultus apud ipsos omnibus rebus praferatur.

C. II. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 17.

Q uaeunque a mulier, religioni r iudicans convenire, comam sibi amputaverit, quam Deus ad velamen eius 2, & ad memoriam subjectionis illi dedit, tanquam resolvens jus subjectionis, anathema sit.

I ¶ Religioni] Graco est, Δία του κοδιου ακρησιν, id est, Ob eam, qua existimatur pietatis exercitatio; quod Dionysius vertit; propter divinum cultum, ut existimat. Graci enim religiosorum, quos nos dicimus, vitam proprie ακρησιν nominabant. Burchardus, & Ivo in par. 7. secuti sunt versionem Dionysii, in ista via autem Ivo prisca.

2 ¶ Ad velamen ejus] Haec non sicut in Graco originali, neque in versione Dionysii. Videtur autem sumpta ex epist. prime ad Corin. c. 11.

C. III. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 14.

S i qua mulier derelicto viro discedere voluerit soluto vinculo conjugals, nuptias condemnando b, anathema sit.

C. IV. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 10.

S i e quis propter Deum virginitatem professus, in conjugio positus per arrogantiam vituperaverit, anathema sit.

C. V. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 9.

S i d quis vel virginitatem, vel continentiam professus r, tamquam abominabiles nuptias iudicet, & non propter hoc solum, quod continentiae, & virginitatis bonum, sanctum propositum est, anathema sit.

I ¶ Professus] Hic erat additum, in conjugio: quod neque est in canone Graco, neque etiam in Latino, qui citatur infra dist. 31. c. quicumque, neque in multis manuscriptis Gratiani codicibus.

C. VI. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 13.

S i e qua mulier suo proposito utile iudicans, ut virili veste utatur, propter hoc virilem habitum imitetur r, anathema sit.

I ¶ Imitetur] Graco legitur, Καθ αυτη τδ ειαβοτθουνοικειδ ετεφιδεομαετθ, αυ δ ερον αυδ αυ εθε. qua Dionysius exiguus apte vertit, & pro solito muliebri amictu virilem sumit, scq, habet Burchardus, & fere etiam Ivo.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 18.

S i quis f tanquam hoc continentiae convenire iudicans, die Dominico jejunaverit in ejusdem r diei contemptum anathema sit.

I ¶ In ejusdem] In originali huius prisca versione est, aut in ejusdem diei contemptum: quod in versione Dionysii, quam atrulerunt Burchardus, & Ivo, istu vocibus videtur exprimitur, aut contumaciam, ali propter contumaciam. Sed in Graco vulgato nihil est, quod istu respondeat.

a Burch. lib. 8. cap. 62. Ivo part. 7. cap. 10. & part. 8. cap. 320. * Ivo part. 8. cap. 226. & 317. b al. commendo. c Reperitur infra dist. 31. c. quicumque, ex versione Dionysii Burch. l. 8. c. 64. Ivo part. 7. cap. 82. d & part. 8. cap. 316. & Ivo secundo loco ex hac eadem versione. Burchard. lib. 8. cap. 61. Ivo part. 7. cap. 79. e Burch. l. 8. cap. 60. Ivo part. 7. cap. 78. f Burch. l. 13. c. 219. Ivo part. 4. c. 91.

C. VIII. De eodem. Item ex eodem, cap. 19.

Siquis a eorum, qui in proposito sunt continentia, propter necessitatem i corporalem superbiat, & jejunia communia putaverit contemnenda, totius ecclesie perfectam in sua conscientia iudicans rationem, anathema sit.

¶ Propter necessitatem] Nihil mutatum est ob glossas: ceterum multo magis discrepat a prisca versione, & a Dionysiana, quam secuti sunt Burchardus, & Ivo. Prisca sic habet: Siquis eorum, qui in proposito sunt continentie, prater necessitatem corporalem, & superbiens jejunia communia totius ecclesie putaverit contemnenda, perfectam in sua conscientia vindicans rationem, anathema sit: Dionysiana autem hoc modo: Siquis eorum, qui continentia student, absque necessitate corpora, tradita in commune jejunia, & ab ecclesia custodita, superbiendo dissolvit, stimulo suae cogitationis impulsus, anathema sit. Que versio in ceteris quidem partibus originali Graco vulgato satis respondet: sed in postrema istius est varietas. Nam ubi Dionysius habet: stimulo suae cogitationis impulsus, in Graco vulgato est: δὲ πνεύματι. Et αὐτὰ πλείονος λογισμῶν, id est, nimirum perfecta, quae in ipso est, ratiocinatione, illa abrogante. In manuscriptis autem huius canonis exemplaribus partim est, πνεύματι, id est, perfecta, in eo residente ratione; partim, ἐπιτηδεύει, id est, perfecta, quae in ipso est, ratione sibi auxilium ferente. Notantur vero Eufathianus (qui postea Bogemiliter sectarij sunt) qui ita stantabant; peracto certo quadam jejuniis, ad eam se perfecte vite rationem pervenisse, ut postea omnia sibi essent indifferentia, nullis, praecipuis obligarentur, sed sibi omnino, ac si ne peccare quidem possent, qua de re Balsamon in capitulo huius interpretatione.

C. IX. De eodem. Item ex eodem, cap. 20.

Siquis per superbiam tanquam perfectum se existimans, conventus, qui per loca, & basilicas sanctorum martyrum suum; vel accuserit, vel etiam oblationes quae ibidem celebrantur, spernendas esse crediderit; memoriasque sanctorum contemnendas; anathema sit.

C. X. De eodem. Item ex eodem, cap. 1.

Siquis docet domum Dei contemptibilem esse debere, & congregationes, quae in ea sunt, anathema sit.

C. XI. De eodem. Item ex eodem, cap. 6.

Siquis extra ecclesiam privatum populos congregans, contemnat ecclesiasticas sanctiones, ipsamque ecclesiam apud se sine concilio episcopi cum presbytero agat; anathema sit.

¶ Sanctiones] Post hoc verbum in prisca versione ista sunt interiecta, aliterque ea, quae sunt ecclesiae, voluerit usurpare non conveniente presbytero iuxta decretum episcopi, ipsamque, & cetera, quae hic sequuntur. Dionysius autem versio, qua ultimo respondet verbi Graco, & refertur a Burchardo, haec est: Si quis extra ecclesiam seorsum conventus celebrat, & despiciens ecclesiam, ea, quae sunt ecclesiae, voluerit usurpare, non conveniente presbytero iuxta decretum episcopi, anathema sit.

C. XII. De eodem. Item ex eodem, cap. 1.

Siquis nuptias in accusationem duxerit, & mulierem fidelem; ac religiosam cum viro suo dormientem, abominandam crediderit, aut etiam accusandam, tanquam non posse conjugatos in regnum Dei ingredi, anathema sit.

C. XIII. De eodem. Item ex eodem, cap. 2.

Siquis carnem manducantem ex fide cum religione, praeter sanguinem, & idolo immolatum, & suffocatum, crediderit contemnendum, tanquam spem non habentem, qui eam manducant, anathema sit.

C. XIV. De eodem. Item ex eodem, cap. 15.

Siquis dereliquerit proprios filios suos, & non eos saluerit, & (quod pietatis est) necessaria non praebuerit, sed sub occasione continentiae negligendos putaverit, anathema sit.

¶ Quod pietatis est] Longe fidelius Dionysius: & quod ad se pertinet, non ad pietatem divini cultus informat. Graco est enim, ἡ τὸ ἴσον ἐστὶν αὐτῷ τοῦ θεοῦ ποσὶ οὐκ ἔστιν ἰσότης, subintelligitur autem particula negans, id est, μὴ, ex superiore membro.

C. XV. De eodem. Item ex eodem, cap. 2.

Siquis virorum putaverit sancto proposito (id est, continentiae) convenire; ut pallio utatur, tanquam ex eo iustitiam habiturus; & reprehendat vel iudicet alios, qui cum reverentia birris utuntur, & alia veste communi, quae in usu est, anathema sit.

C. XVI. De eodem. Item ex eodem, cap. ultimo.

Haec si autem scripsimus non abscindentes eos, qui in ecclesia Dei secundum scripturas sanctum propositum continentiae eligunt: sed eos, qui suscipiant habitum ieiunij, & in superbiam efferantur adversus eos, qui simplicius vivunt. Sed & hos condemnamus, qui se extollunt adversus scripturas, & ecclesiasticos canones, & nova introducunt praecipua. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramus, & continentiam cum castitate & religione Deo acceptissimam adimus: & renunciationem secularium negotiorum, atque actuum cum humilitate approbando laudamus; & nuptiarum vinculum, quod secundum castitatem perdurat, honoramus; & divites cum iustitia, & operibus bonis non abjicimus.

¶ Eos, qui suscipiunt habitum. Graco est, τὸς λαμβάνοντας τὸν ἴσον ἐστὶν τῷ ἀσκητικῷ ἐκ τῶν παλαιῶν κατὰ τὸν ἀφελέστερον βίβρατον ἐπιπροσδῶν τε καὶ παλαιῶν γὰρ οὐκ ἔστι τὸς ἐκκλησιαστικῶν ἐκείνων ἡμῶν ἰσότης ἰσότης; id est, qui ex instituto excecitationis huiusmodi, capiunt occasionem sese offerendi, seque extollunt adversus eos, qui simplicius vivunt, & adversus scripturas, & ecclesiasticos canones introducunt novitates.

¶ Et nuptiarum vinculum] Graco: τὸ γάμου σῶμα, ἢ σῶμα τῶν, quae Dionysius vertit: & nuptiarum castum vinculum.

¶ Non abjicimus] Post haec verba in concilio ipso proleptice sequuntur, quae habentur f. cap. parsimoniam: dist. 47.

C. XVII. Anathematizatur, qui Manichaeorum sapientias sequitur.

Item ex Concilio Martini Papae.

Siquis presbyter propter publicam penitentiam a sacerdote acceptam, absque aliqua necessitate die Dominica pro quadam religione jejuna verit, sicut Martini.

a Ivo part. 4. cap. 30. b al. immolatum, & suffocatum. c Ivo part. 8. cap. 317. d Burchard. lib. 8. cap. 65. Ivo part. 7. cap. 1. e al. verus. f Ivo p. 2. c. 321. g castitatem secum. Ivo. h Apud Martinum Bracarensem cap. 57. Burch. lib. 1. cap. 20. Ivo part. 4. cap. 45.

nichai, anathema sit. Similiter quia 2, quod ab Apocryphis traditum est, canon tenet antiquus; placuit, ut per omnes Dominicas, & per omnes dies Pasche usque ad Pentecosten a, non proflerant 3 se in oratione causa b humilitatis: sed recto vultu ad Dominum fungantur orationis officio, quia in his diebus gaudium resurrectionis Domini celebramus. Sic quis etiam 4 non pro abstinentia: sed pro execratione escarum a carne abstineat, placuit sancto concilio ut præguster, & sic, si vult abstinerere, abstineat. Si autem spernit, ita ut olera cocta cum carnibus non deguster, iste non obediens, nec suspicionem hæresis a se removens, deponatur de ordine clericatus.

1 ¶ Presbyter] Sequatur, vel diaconus. Quis sublata sunt, quoniam absint a plerisque manuscriptis, & originali: Ceterum Burehardus, & Ivo similem canonem citant ex concilio Turonensi, atque ita habent. Si quis propter publicam poenitentiam a sacerdote acceptam, aut pro aliqua necessitate. In aliquo Gratiani manuscriptis est: si quis præter publicam poenitentiam, a sacerdote acceptam absque aliqua necessitate, &c. qua optima videtur lectio. Nam in c. 18. concilii Gangrensis, unde hoc videtur Martinus sumpsisse, nulla presbyteri fit mentio, sed univèrse pronuntiatur, ut sup. ead. c. si qua tanquam. Si quis ob pietatis, quemadmodum putatur, exercitationem, die Dominico jejuret, anathema sit. & verba: absque aliqua necessitate, videntur huc importata ex cap. 19. ejusdem concilii. Neque verò presbyteri hujusmodi poenitentia more laicorum imponebantur, e. illud, cum sequen. dist. 50. & c. fin. vers. nec enim. 52. dist. Sed quando in gravissima crimina publice incurbant, depositi peregrinari jubebantur. c. si quis sacerdos. 30. q. 1. c. sacerdos. de pan. dist. 6.

2 ¶ Similiter quia] Hoc sumptum est ex canone ultimo concilii Nicani.

3 ¶ Non proflerant] In codice Luensis regio legitur: non prostrati, sed erecto vultu ad Dominum fungantur orationis officio.

4 ¶ Si quis etiam] Hoc sumptum est ex concilio Anagnino, c. 13. al. 14. & in eo mentio fit presbyteri, ac diaconi.

DISTINCTIO XXXI.

Tempus quoque quia nondum 1 erat institutum, ut sacerdotes continentiam servarent.

1 ¶ Nondum] Quod ait hic Gratianus, fuisse tempus, quo nondum erat institutum, ut sacerdotes continentiam servarent, in subdiaconi (Nando & hi sacerdotum nomine interdum comprehenduntur, valetq; idem sacerdotis nomen, atque in sacris constitutus, ut §. ad initium distinct. 33. notaturq; in gl. 1. quest. 1. Qui per pecuniam locum habere potest. Fuit enim tempus, cum subdiaconi in aliquibus provinciis, ut in Sicilia, continentie legibus non adstringebantur: quod Gregorius citatur, manifeste probat. Diaconus autem & presbyteri in Latina ecclesia nunquam licuisse uxoribus, quas ante sacros ordines duxerant, uti, ex canonibus, qui post primum in hac eadem distinct. citantur, & alii multis, præsertim epistol. 2. Syrici ad Himerium Tarraconensem, clari demonstratur.

C. I. ¶ Qui castitatem non promisit, ab uxore sua separari non cogatur. Unde Gregorius scribit Petro subdiacono Siciliae, lib. 7. epistol. 42.

Ante id triennium subdiaconi omnium ecclesiarum Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ ecclesiæ nullatenus suis uxoribus miscerentur. Quod mihi durum, atq; incompetens videtur, ut qui usum ejusdem continentie non inveniit, neque castitatem antè promisit, compellatur a sua uxore separari, atque per hoc

a al. quinquagesimam. b absq; vox ista ab origin. c ibid. cap. 18. d Pam. 13. c. 89. Polyc. l. 4. tit. 21.

(quod absq;) deterius cadat. Unde a videtur mihi, ut a præsentis die episcopi omnibus dicatur, ut nullum subdiaconum facere præsumant, nisi qui se victurum castè promiserit, quatenus præterita mala 1 qua per propositum mentis appetita non sunt, violenter non exigantur, & futura cause caveantur. ¶ Qui verò post eandem prohibitionem, que ante triennium facta est, continenter cum suis uxoribus vixerunt, laudandi, atque remunerandi sunt, & ut in bono suo b permaneant exhortandi. ¶ Eos autem, qui post prohibitionem factam se a suis uxoribus continere noluerint, ad sacrum ordinem nolimus promoveri: quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

1 ¶ Mala] Vox ista absq; a Polycarpo, & aliquot vetustis Gratiani codicibus.

2 pars. Causa vero hujus institutionis munditia sacerdotum fuit, ut libere cunctis diebus orationi possint vacare. Sic enim (ut c. Paulus ait) ab uxoribus est cessandum, ut expeditis orationibus vacemus ministris utique altaris, quibus quotidiana necessitas etiam di incumbit, non quam conjugali officio vacare permittitur.

C. II. ¶ Sacerdotibus semper castitas observanda præcipitur. Unde Bedà in comment. super Lucam, ad cap. 1. ait.

Sacerdotibus d, ut semper altari queant assistere, semper ab uxoribus continendum, semper castitas observanda præcipitur.

C. III. ¶ Qui divinis sacramentis inserviunt, continentem esse oportet.

Item in concilio Carthaginensi II. cap. 2.

Episcopos e, presbyteros, & diaconos ita placuit (ut deceat sacros antistites, ac Dei sacerdotes) nec non levitas, vel qui sacramentis divinis inserviunt, continentem esse in omnibus.

C. IIII. ¶ Sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus suis misceri non debent. Item Innocentius I. Vitricio Rothom. episcopo, epistol. 2. cap. 9.

Tenere f debet omnino ecclesia, ut sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus suis non miscerantur, quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim, [Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, Dominus Deus vester.] Nam si præcis temporibus anno victi sux de templo Dei sacerdotes non discedebant] sicut et Zacharia legimus h] nec domum suam omnino tangebant quibus utique propter sobolis successorem, uxoris usus fuerat relaxatus, quia 7 ex alia tribu, & præterquam ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus accedere præcipiebatur k, quanto magis hi sacerdotes, vel Levitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ servare debent, quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine suo cessione est, nec præterit dies, qua vel a sacrificiis divinis, vel a baptismatis officio vacent.

C. V. P A L E A.

Nam r sicut l Paulus ad Corinthios m scribit, dicens, [Abstinetes vos ad tempus, ut vacetis orationi:] & hoc utiq; laicis præcipit, multo magis sacerdotibus orandi, & sacrificandi iuge sacrificium n est, semper debebant ab hujusmodi consortio abstinere.

1 ¶ Nam sicut] Hac pater in duobus Vaticanis (in quibus solu reperitur) est conjuncta cum superiori capite, quoniam

a Sup. distinct. 28. c. Nihilom. b sic] orig. c 1. Corinth. d Pannorm. lib. 3. cap. 92. e §. dist. 84. c. cum in præterito. Pannorm. lib. 3. cap. 95. f Raba pe. cap. 29. Burch. lib. 2. cap. 110. g Levit. 11. h Luc. 1. i Numer. 18. k al. præceptum fuerit. l Ibidem continenter. Ansel. lib. 7. cap. 92. m 1. Cor. 7. n. officium.

modo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes; aut privantes eos familiaritate adinvicem in tempore opportuno. Quicumque ergo diligens et inventus fuerit in subdiaconali ordinatione, aut diaconali, aut sacerdotali, hic nullo modo perhibeatur ad talem ascendere gradum pro uxoris suae legitima cohabitatione. Nec etiam tempore ordinationis suae, profiteri cogatur; quod abstinere debeat à legali propria uxoris familiaritate. Item 7. ¶ Oportet eos, qui altari ministrant, in tempore oblationis à sanctorum continentibus esse in omnibus; ut à Deo possint consequi, quae simpliciter postulant. ¶ Si quis igitur praesumpserit contra Apostolicos canones aliquos presbyterorum, & diaconorum privare contactu, & communionem legalis uxoris, deponatur. Similiter & presbyter aut diaconus, qui religionis causa uxorem suam expellit, excommunicetur: si vero in hoc permanserit, deponatur.

¶ Quoniam] Graeci sic habetur: *ἵνα οὐδὲν ἐκ τῶν ποιμένων αὐτῶν αὐτῶν ἢ τῶν ἐκ τῶν ἑτέρων ἀποπέσῃ διὰ τὴν πόρνην.* id est, Quoniam in Romana ecclesia loco canonis traditum esse cognovimus, &c. Hanc vero ecclesia Romana traditionem non solum B. Hieronymus contra Iovinianum, Humberus supra citatus, & alii Latini scriptores defendunt, sed etiam Balsamon in explanatione hujus canonis satis aperte probat. Verum de similibus hujusmodi canonibus, qui sextae synodo adscribuntur, quod sit sciendum, ad c. Habes libron. dist. 19. satis explicatum fuit.

Hoc autem ex loco intelligendum est. Orientalis enim ecclesia (cui sextae synodus regulam servandi praescripsit) votum castitatis in ministris altaris non suscepit.

C. XIII. ¶ Occidentalis, non orientalis ecclesia castitatis obtulit votum.

Unde Stephanus Papa ait in prima alicene synodi, ab ipso in Basilica Lateranensi congregata.

¶ Liter e se orientalem traditionem habet ecclesiarum, aliter hujus sanctae Romanae ecclesiae. Nam earum sacerdotes, diaconi, atque subdiaconi matrimonio copulantur: istius autem ecclesiae, vel occidentalium nullus sacerdotum à subdiacono usque ad episcopum licentiam habet conjugium fortendi.

¶ Matrimonio] Id est, possunt simul esse in sacri ordinis, & matrimonio juncti. Nam neque illi, postquam ad sacros ordines ascendissent, licebat contrahere matrimonium.

¶ Similiter & capitulum Nicolai ex loco consideratur, quia gens Bulgarorum à noviter ad fidem conversa, propositum sacrae religionis ex integro assensionem nondum dixerat. ¶ Quod autem in c. 6. synodi, presbyter non legitimus, e. nuptii detentus, puniatur, non legales nuptiae secunde intelligenda sunt, à quibus auctoritate canonica sacerdos quilibet debet esse immunis. Illud autem Gangresis concilii: [Si quis discernit presbyterum conjugatum, &c.] similiter intelligendum est: vel localiter traditum, vel conjugatum ab ea appellatum, quam ante tempus ordinati sui duxerat. Illud quoque Martini g. Papa: [si subdiaconus secundam duxerit uxorem] non dissimiliter intelligendum est. Primam enim uxorem ante subdiaconatum habere permittitur: qua defuncta, vel castitatem professâ, promovetur iste ad subdiaconatum. Praeceptor autem, si secundam desideravit nuptias, sententia Martini Pp. subiacet.

DISTINCTIO XXXII.

¶ Servanda est ergo continentia ab omnibus in sacris ordinibus constitutis.

C. I. ¶ Neg. etiam subdiaconis connubium conceditur.

a Lige dignus] sed ob glossam non est mutatum. b al. translationis. c Pann. l. 3. c. 54. d sup. 25. dist. c. ult. e sup. 25. dist. c. presbyterum. f sup. 25. dist. c. si quis. g 7. 24. dist. c. si subdiaconus, ex Martino Bicaurensi.

Unde Leo Papa ad Anastasium episc. 12. cap. 3. & 4. ait.

¶ Omnium a sacerdotum tam excellens est electio, ut hac, quae in aliis membris ecclesiae vacant, b à culpa in illis tamen habeantur illicita. Nam cum extra clericorum ordinem constitutus, nuptiarum societati, & procreationi filiorum b. d. ere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectae continentiae puritatem, nec subdiaconis quidem connubium carnale conceditur, ut & qui habent, sint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus est à capite, dignum est custodiri, quanto magis in primo, vel in secundo, tertio servandum est, ne aut Levitico ministerio, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam idoneus astringatur, qui se à voluptate uxoria, nec dum transisse deregitur.

¶ Vxoriam] Sec emendatum est ex epistola Leonis, & ceteris collectionibus, praeterquam Leone in part. 6. cap. 95. nam ibi est, in antea apud Gratianum, luxuria. Ex isto autem epistola loco ostenditur eo quoque tempore in multis ecclesiis eam fuisse consuetudinem, ut subdiaconi à propriis uxoribus abstinerent. Quod tamen ante B. Gregorium non erat generaliter omnibus ecclesiis praecipuum, quippe cum in Sicilia aliter observaretur, c. nullum sup. dist. 28. Et ante triennium dist. 31.

C. II. P. A. L. E. A.

Item Gregorius Leonis Episcopo Catin. lib. 3. epist. 34.

¶ Multorum & relatione comperimus, hanc apud vobis olim consuetudinem tenuisse, ut subdiaconi suis licite miscerentur uxoribus. Quod ne denuo quisquam praesumeret, à servo Dei sedis diacono ex auctoritate nostri decessoris est isto modo prohibendum, ut eodem tempore, si qui jam uxoribus fuerant copulati, unum à duobus eligerent, id est, aut à suis uxoribus abstinerent, aut certe ministrare nulla ratione praesumerent. Et quantum dicitur, Speciosus tunc subdiaconus pro hac re ad administrationis se suspendit officio, & usque in obitum sui tempus, notarii quidem gestu officium; & à ministerio quod subdiaconum oportuerat exhibere, cessavit, & post aliqua. ¶ De cetero vero fraternitas tua sit omnino sollicita, ut quos ad hoc jam officium contigerit promoveri, hoc quam maxime diligenter inspicat, ne si uxore habent, miscendi se cum eis licentia potiantur, sed ad similitudinem Apostolicae sedis, eos cuncta observare sub nihilominus districtione constituat.

C. III. ¶ Extra sacros ordines constituti ducant uxores, & ab ecclesia stipendia accipiant.

Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo cap. 2. ad secundam interrogationem.

¶ Si d. qui verò sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possunt sortiri uxores debent, & stipendia sua exterius accipere, quia & de eisdem patribus, de quibus praefatus sumus, novimus scriptum esse, quod dividebatur singulis, prout cuique opus erat. De eorum ergo stipendio cogitandum atque providendum est, & sub ecclesiastica regula sunt tenendi, ut bonis moribus vivant, & canendis psalmis invigilent, & ab omnibus illicitis cor, & lingua, & corpus Deo auctore conservent.

C. IIII. ¶ Subdiaconus uxorem ducere non licet.

a Burch. lib. 1. cap. 5. & lib. 2. cap. 148. Ansel. lib. 7. cap. 17. lib. 6. cap. 15. infra. Ivo part. 5. c. 39. & p. 6. c. 98. & 221. Pann. lib. 3. cap. 100. b al. non vacantur ad culpam. c 7. 7. q. 2. Ansel. lib. 7. cap. 17. Pelyc. lib. 4. tit. 31. d 7. 72. q. 1. qua rna. 6. si quis. Ivo part. 6. cap. 16. Pannorm. lib. 3. cap. 105. e Al. 2.

Item Nicolaus Papa Odoni a Viennensi Archiepiscopo.

DE b illo clerico, Alverico e nomine, quem per ordines ecclesiasticos usque ad subdiaconatum caste vixisse dicitis, cur vestra auctoritate uxorem duxerit, miramur, eo quod nulli unquam (exceptis illis, quibus ecclesiastica regula habere permittit) uxorem ducendi licentiam damus.

C. V. Non audiat Missa presbyteri concubinam habentis.

Item Nicolaus Papa omnibus episcopis.

NVllus e Missam audiat presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere, aut subintroductam mulierem. Vnde etiam ipsa sancta synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens: Quicumque sacerdotum, & diaconorum, &c. Sicut in subsequenti 1 cap. Alexandri II. continetur.

¶ Sicut in subsequenti] Hac clausula est Gratiani comitenti referre ex capite Nicolai ea, que proxime ex Alexandro relatu fuerat. Sicut enim eadem verba. Nam Nicolaus II. in epist. qua extat, omnibus episcopis catholicis scripsit se in concilio, quod Roma habuit. cxxii. episcoporum, hunc canonem edidisse, quem postea Alexander II. (ut ipse etiam testatur in epist. * manuscripta) in concilio a se habito isdem verbis repetuit. Sicut in Pannormia appellatur decretum Nicolai junioris. & Alexandri.

C. VI. Non est audienda Missa presbyteri, qui concubinam habet.

Item Alexander secundus.

PRater f hoc autem precipiendo mandamus, ut nullus Missam audiat presbyteri, quem scit concubinam habere indubitanter, vel subintroductam mulierem. Vnde etiam sancta synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens. Quicumque sacerdos, diaconus, subdiaconus post constitutum beate memorie predecessoris nostri sanctissimi Papae Leonis, ac Nicolai de castitate clericorum, concubinam palam duxerit, vel duxerit non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, & auctoritate beatorum Apostolorum Petri, & Pauli precipimus, & omnino contradicimus, ut Missam non caneret, nec Evangelium, aut Epistolam ad Missam legat, neque in presbyterio ad divina officia cum his qui prefata constitutioni obediunt fuerint, maneat, neque partem ab ecclesia suscipiat. ¶ Precipientes etiam statuimus, ut hi praeceptorum ordinum, qui eisdem predecessorum nostrorum obediunt castitatem servaverint, iuxta ecclesiam, quibus ordinati sunt, (sicut oportet religiosos clericos) simul manducant, & dormiant, & quidquid eis ab ecclesia competit, communiter habeant. Et rogantes in morem, ut ad Apostolicam, communem scilicet vitam, summopere pervenire studeant, quatenus professionem cum his consecuti, qui centesimo b fructu ditantur, in celestia patria mereantur adferri. Deinde, ut decima & primitiae, seu oblationes vivorum, & mortuorum ecclesiae Dei, fideliter reddantur a laicis, & ut in dispositione episcoporum sint, quas qui retinuerint, a sanctae ecclesiae communione separentur.

¶ Et rogantes] Hac usque ad verba. deinde, addita sunt ex epistola manuscripta Alexandri, quorum aliqua etiam sunt in concilio Nicolai, in quo est praeterea sequens versio. deinde, qui in epist. Alexandri non est.

¶ pars. Verum principia harum auctoritatum contrarie videtur Hieronymo, & Augustino i, & ceteris, qui

a. al. Adon. b. pro part. 6. cap. 119. c. al. Alverico. d. al. habendi. e. In synodo Romana 119. episcoporum in basilica Constantiniana. Panorm. 13. cap. 135. * in epist. proxima notat. indicata. f. Panorm. ibid. & lib. 1. cap. 122. g. Leo IX. in conc. Romano. h. Matth. 23. i. 2. q. 1. neque in bonis.

Christi sacramenta neque in bono, neque in malo homine fugienda ostendunt, sicut subsequens causa simoniacorum plenius demonstrat. Sed Urbanus II. in epist. destinata propositio sancti Irenaei hanc contrarietatem determinat, dicens: [Ad hoc i vero quod subiungitur in eadem epistola, id est, utrum sit utendum ordinationibus, & reliquis sacramentis a criminosis exhibitis, ut ab adulteris, vel simoniacis violatoribus, vel huiusmodi. Ad hoc, inquam, ita respondemus. Si schismate, vel haeresi ab ecclesia non separantur, eorundem ordinationes, & reliqua sacramenta, sancta, & veneranda non negamus, sequentes beatum Augustinum a, qui super Ioannem de huiusmodi rana copiose quam veraciter disserit. Aut enim [Baptizatus servus bonus, sive servus malus: non sciat se ille, qui baptizatur, baptizari, nisi ab illo, qui sibi tenet baptizandi potestatem] & paulo post: [Non horreat columba ministerium malorum, respiciat Domini potestatem] & infra. [¶ Attamen decessores nostri Nicolaus, & Gregorius a Missis sacerdotum, quos tales revera esse constitit, fideles abstinere decreverunt, ut peccandi licentiam & ceteris auferrent, & huiusmodi ad dignam poenitentiam sacramenta revocarent. Scribit hoc predecessor noster Gregorius b Rudolpho Duci Suevo, & Bertulpho Duci Carantanorum inter cetera: [Officium simoniacorum, & in fornicatione iacentium scienter nullo modo recipiatis, & quantum potestis, tales a sancti ministerii c, ut oportuerit, prohibeatis, &c.] Porro ad haec, qua sibi scholasticus in eadem epistola obicitur, id est, si corpus & sanguis Christianus non sunt, & alia, qua praediximus, proprias non habent virtutis dignitates, quid agentibus obstat? Ad haec, inquam, ita respondemus, proprias quidem habent virtutis dignitates, ut praefatus Augustinus ait super Ioannem contra Donatistas, sed agentibus vel suscipientibus eadem sacramenta contra praefatorum Pontificum instituta (nisi forte sola morte interveniente, ut patet sine baptizate, vel communiione quilibet humanis rebus excedat) ei, inquam, in tantum obstat, ut vere d idololatras sint, cum talibus & ordinationibus, & sacramentorum consilio, & aliter, quam praemissum est, scienter susceptis, vehementer a sanctis canonibus prohibeantur. At enim Samuel e propheta. [Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriae nolle acquiescere.] ¶ Hac de mali catholici, qui intra ecclesiam sunt. Ceterum schismaticorum, & haereticorum sacramenta *, quoniam extra ecclesiam sunt, iuxta sanctorum Patrum traditiones, scilicet Pelagii, Gregorii, Cypriani, Augustini f, & Hieronymi s formam quidem sacramentorum, non autem virtutis effectum habere profiteantur, nisi cum ipsi, vel eorum sacramentis initiati per manus impositionem ad catholicam redierint unitatem. Sciendum vero, quod canones Apostolorum, (quorum auctoritate orientalis, & ex parte Romana vivit ecclesia) & insignis Cyprianus martyr, & lxxx. episcopi cum eodem, baptisma haereticorum, & levitatum diaboli appellant. Stephanus g vero, & Cornelius martyres, & Pontifices Romani, & venerabilis Augustinus h in lib. de baptismo eundem Cyprianum, & praefatos episcopos ob hanc causam vehementer redargunt, affirmantes baptisma, sive ab haeretico, sive schismatico, ecclesiastico more celebratum, ratum esse: & merito: quia alia in baptismo, & alia in reliquis sacramentis consideratio est, quippe cum & ordine prior, & necessarius sit. Subito enim mortuus, prius baptizate, quam Dominici corporis communiione, vel alio sacramenti consuetudine, & dum forte catholicis non invenitur, saluus est ab haeretico baptisimi sacramentum sumere, quam in aeternum perire. Et hanc sententiam praescriptum Pontificum, Cornelii, Stephani, & Augustini, secuti sunt In-

a. Tract. 5. ad cap. 1. Ioannis, circa medium. b. Gregorius VII. lib. 2. reg. epist. 41. c. mysterii.] orig. d. al. fore. e. 1. Reg. 15. * Can. 45. 46. & 47. f. Lib. 1. epist. 12. ad Iamartum, & epist. ad Iubajanum, qua ante illius concilium posita est. g. In concil. Stephan. 1. h. Aug. lib. 7. contra Donatistas.

bus si in hoc opere positus, aliquid propria necessitatis occurrat, quis fidelium de sua salute confidat, ubi ministros ipsos curationis humanæ, tanta prospexit calamitate vexari? Atque ideo necessariò removendi sunt, ne quibuslibet, pro quibus Christus est mortuus, scandalum generetur infirmis. Postremò, si corpore sauciatum forassis, aut debilem nequaquam sancta contingere lex a divina permisit, quanto magis doni cælestis dispensatores esse non convenit (quod est deterius) inerte percussos?

C. VI. ¶ Qui tempore baptismi uxores habent, si postea religiose vixerint, clerici fieri non prohibentur.

Item Innocentius Papa I. Felici episcopo Nucernino, epist. 4. c. 4.

¶ **L**ici b, qui habentes uxores baptizati sunt, ac sic se instituerunt, ut opinio eorum in nullo vacillet, ut aut clericis juncti sint, aut monasteriis, ex quo baptizati sunt, adhaerent, si non concubinam, non pellicem noverint, si in omnibus bonis operibus vigilaverint, non prohibentur hujusmodi ad clericatus sortem assumi.

4. pars. Ceterum ante susceptum sacrum ordinem quosdam legitime concubinam habuisse, quos tamen sacri canones non rejecerunt, si post sacrum ordinem ab eius commissione sese immaculatos custodierint.

C. VII. ¶ De quodam episcopo, qui ante sui episcopatus apicem concubinam habuit.

Unde Gregorius Andrea Tarentino episcopo, lib. 2. epist. 44. sive c. 83.

Habuisse e te concubinam manifesta veritate comprobatur, de qua etiam contraria est quibusdam narrata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium, hoc tuæ conscientie eligimus committendum. Quæ de re, si in sacro ordine constitutus ejus te permissione esse recolis maculatum, ta certiori honore depositò, ad ministrandum nullo modo presumas accedere, sciturus in anime tuæ periculo d te ministrare, & Deo nostro te sine dubio reddere rationem, si hujus sceleris conficius in eo, quo es ordine, celans veritatem permanere volueris.

¶ **C**omperimus] Sequatur, & te illius criminis participationem habere, qua verba sunt etiam in editione operum B. Gregorii Frobeniana. Verum sublata sunt, quoniam absunt & ab aliis editionibus & a ceteris collectoribus, & a Joanne diacono, lib. 3. non. 43. vitæ ejusdem Gregorii, omninoq, sententiam perturbant.

DISTINCTIO XXXIIII.

Domesticarum quoq, personarum immoderatam familiaritatem episcoporum vitare oportet.

C. I. ¶ Etiam consanguinearum immoderatam familiaritatem episcoporum vitare oportet.

Unde Nicolaus Papa ad Albinum e Archiepiscopum.

Quorundam f relatione fidelium, nostris auribus intimatum est, quòd Lantfredus episcopus, qui & juvenis esse dicitur, venationi sit deditus: quod vitium plurimos etiam de clericali catalogo, genere duntaxat Germanos, & Gallos irreverenter implicat. Verùm iste (si ita est, ut audivimus) meritò juvenis dicitur, qui juvenilibus desideriis occupatus, nulla g gravitate constringitur & f. Nam (ut beatus dicit Hieronymus h) ve-

a Levit. 21. b Ansel. lib. 7. cap. 29. al. 34. Ivo part. 6. cap. 57. Pamorm. lib. 3. cap. 45. c Burchard. lib. 1. cap. 197. Ivo part. 5. cap. 310. Polyc. lib. 4. tit. 39. d al. periculum. e al. Alvinum. f Ivo part. 3. cap. 213. g nulla sonum gravitate. Ivo. h ad cap. 5. Michæ, & in Psal. 90.

natocem nunquam legitimus sanctam & infra. Nihilominus autem de hoc episcopo retatum est Apostolorum nostrò, quòd cum quadam filia sua immoderata tenent familiaritatem, & ob id mala fama ei orta sit: pro qua re à sanctitate tua, ceterisque coepiscopis suis communitus atque correptus est, sed nullatenus emendatus: quæ res in hoc maxime displicet, & magis, ac magis deteriorem de se reddidit opinionem, in quo beatitudinitate, & ceterorum coepiscoporum suorum rationibus non obedit, & per inobedientiam in culpam protoplasti relabitur. Oportet ergo fraternitatem tuam synodalem cum episcopis, & suffraganeis tuis convocare concilium, & hunc salutaribus eloquiis episcopum convenire, atque illi pastoralis auctoritatis præcipere, quatenus ab omnium bestiarum vel volucrum venatione penitus alienum existat, atque ab immoderata filie suæ familiaritate semetipsum absterceat. Quòd si parere contempserit, & tam pro venationis declinatione, quam pro immoderata filie suæ conversatione vitanda vobis admonitionibus obedire distulerit, à vestro collegio excommunicatus abscedat. Quòd si in hoc contumax adhuc apparuerit, à ministerio cessare debet.

C. II. PALEA.

[Ex concilio I Aurelianiensi IIII.]

Episcopum a, presbyterum, aut diaconum canes a venandum aut accipitres, aut hujusmodi res habere non licet. Quòd si quis talium personarum in hac luprate b sapius detentus fuerit, si episcopus est, tribus mensibus à communione 2 suspendatur; diaconus vero ab omni officio, & communione suspendatur.

¶ **A**urelianiensi] Hæc Palea etiam in decretalibus tit. cleric. ven. cap. 1. citatur ex concilio Aurelianiensi, & in Pamorm. ex cap. 8. Sed in Aurelianiensibus, que extant, non est invenitur Burchardus, & Ivo part. 6. cap. 288. citant ex Meldensi. Eadem sententia est in Agathensi, cap. 55. (quod etiam citat Ivo p. 5. ep. & p. 13. c. 30.) & in Epauensi, cap. 3.

¶ **A** communione] In decretalibus legitur à communione, si presbyter duobus, si diaconus, ab omni officio suspendatur. Apud Burchardum est, se à communione suspendat, presbyter duobus; diaconus vero ab omni officio, & à communione suspendatur: neq, multò aliter apud Ivoem, part. 6. & in concilio Epauensi. In Agathensi autem & apud Ivoem part. 5. Se à communione suspendat; presbyter duobus mensibus se absteineat; diaconus vero à omni officio, & c. communione cessabit. Verum apud eundem Ivoem, part. 13. ex concilio item Agathensi hoc modò legitur: sed à communione absteineat, d presbyter duobus mensibus se absteineat, diaconus vero ab omni officio vel communione cesset.

C. III. PALEA.

Omnes e servis Dei venationes, & sylvaticas venationes f. cum canibus, & ut accipitres, aut falcones habeant, interdicitur.

¶ Hæc etiam Palea habetur eod. tit. de cleric. ven. cap. 2. ab ex eodem concilio Aurelianiensi citatur, quemadmodum & apud Burchardum, & Ivoem. Sententia istædem penè verbu est in synodo Francia sub Zacharia Papa, qua & conciliorum tomò inserta, & habetur lib. 5. capitular. cap. 2. & manuscripta est inter epistolas Zacharia in codice sæpe memorato monasterii Dornicorum.

Concubina autem hic ea intelligitur, qua cessantibus galibus instrumentis unita est, & conjugali affectu a-

a Extrà de cleric. ven. cap. 1. Burchard. libro 2. cap. 17. Ivo part. 5. cap. 306. & part. 6. cap. 288. & part. 13. cap. 310. Pamorm. libro 3. cap. 167. b al. voluntate sepius. c al. c. al. vel. d al. suspendat. e Extrà de cleric. ven. cap. 2. Burchard. lib. 2. cap. 214. Ivo part. 6. cap. 287. f fatigationes.

fitur, hanc conjugem facit affectus, concubinam vero lex nominat. De hac dicitur in Concilio Toletano l.c. 17.

C. IV. ¶ Qui non habet uxorem, sed loco illius concubinam, a communione non repellitur.

IS qui a non i habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur: tamen b ut unus mulieris, aut uxoris, aut concubinæ sit conjunctione contentus.

1 ¶ Is qui non] Integer concilii canon, qui apud Ivonem quoque, & in Pannormia refertur, est hic: Si quis habens uxorem fidelis e, concubinam habeat, non communicet. Ceterum is, qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur: tamen d, ut unus mulieris, aut uxoris, aut concubinæ (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus. Alias vivens abiciatur, donec desinat, & ad poenitentiam revertatur. Neque vero omne concubinarum genus eo etiam tempore permittatur. De quibus quid in legibus gentilium Imperatorum legatur, nihil opus est referre. Certe Iustinianus novella 18. c. 5. (ut est apud Iulianum antecessorem) quosdam concubinas comparat quodammodo uxoribus, quæ sine dotalium tabularum solemnitate ductæ fuerant. Ad quod concubinarum genus referendum est, quod scribit B. Augustinus in lib. de bono conjugali, & refertur ¶ 32. q. 2. c. soler. In quibus hæc tria erant necessaria: primum, ut uterque esset solutus; deinde fides mutua, quod alteri non jungerentur, neque a procreatione filiorum abhorrenter; tertium, ut æque ad mortem in ea vite conjunctione manendum sibi proponerent. Et in his quidem scribit B. Augustinus posse aliquo modo dici, nuptias esse, & coniugium, quæcumque sic habitam non audeat appellare uxorem: quia non inter venerat instrumenta dotalia, & alia, quæ iure civili & canonico requirebantur, ut esset legitima uxor: quod habetur in prædicta novella 18. & ¶ 30. q. 5. c. aliter. Itaque huiusmodi mulieres, cum non essent uxores, vocabantur concubine: sed ob illa tria, ac præcipue, quod in affectu maritali permanere studebant, & permittatur ipsis communicare, habebantur, tanquam uxores minus solemniter ductæ. Et hoc est, quod hic, & in sequenti capite dicitur, pro uxore, & loco uxoris habere concubinam: Idque Gratianus ipse ad finem capitis antecedentis §. concubina, indicavit. Nam concubinarum ad tempus adhibitio, etiam filiorum procreandorum causa, habentur, plane illicitus erat concubinatus: quod asserit idem B. Augustinus, c. autem ¶ 7. ead. & in eodem lib. de bono conjugali, cap. concubina. ¶ 32. quest. 2.

C. V. ¶ De eodem. Item Ildorus de distantia e novi & veteris Testamenti.

CHRISTIANO f non dicam plurimas, sed nec duas simul habere licitum est, nisi unam tantum, aut uxorem, aut eerte loco uxoris (si conjunx deest) concubinam.

C. VI. PALEA.

Ex dictis Augustini in lib. J. Homiliarum, Homilia xliv.

ADITE g clarissimi membra Christi, & matris catholicae ecclesie filii. Quod dico competentibus i & fidelibus, audiant poenitentes. Quod dico fidelibus, dico & competentibus, & poenitentibus. Audiant catechumeni, audiant omnes, omnes timeant, nemo contemnat: sit mihi in consolationem vester auditus, ne vobis sit in testimonium dolor meus: Competentibus dico, fornicari vobis non licet: sufficiant vobis uxores 2, audiat Deus, si vos surdi estis; audiant angeli, si vos con-

a Ivo par. 1. ca. 64. Pannor. lib. 6. cap. 49. b al. tantum. c al. fidelem. d altantum. e al. consonantia. f Ivo par. 1. c. 66. Pannor. lib. 6. c. 50. g Durand. 1. q. cap. 15. Poly. lib. 6. tit. 8. Ivo par. 1. c. 17. Pannor. lib. 6. c. 49.

temnitis. Concubinas vobis habere non licet: estis non habetis uxores, tamen non licet vobis habere concubinas, quas postea dimittatis, & ducatis uxores: tanto magis damnatio vobis erit, si volueritis habere uxores & concubinas.

1 ¶ Competentibus] Hoc loco verba sunt ex originali in suum ordinem restituta. Qui autem vocarentur competentes, declarat B. Augustinus in sermone ad competentes, atq; intelligi etiam potest ex eodem B. Augustino alibi, & ex aliis.

2 ¶ Vxores] In hac præcipue parte non sunt relata propria verba B. Augustini; sed nonnulla emissa, ac mutata. Nam ipse ita scribit: sufficiant vobis uxores, aut nec uxores: concubinas vobis habere non licet. Audiat Deus, si vos surdi estis: audiant Angeli eius, si vos contemnitis: concubinas vobis habere non licet: si audiant competentes, quod dico fidelibus, non habetis uxores, non licet vobis habere concubinas, quas postea ducatis uxores, quanto magis damnatio vobis erit, si habere volueritis & concubinas, & uxores dimittatis.

3. pars. Ceterum, si non talis concubina fuerit, & etas illius de quo agitur, futura incontinentia suspicionem austerè dignoscitur, apostolica concessione ad ordinem diaconatus proveri potest.

C. VII. ¶ Qui post mortem uxoris habuerit de ancilla filios, diaconus fieri permittitur.

Unde Pelagius Papa scribit Florentino Episcopo.

FRATERNITATIS b tua relatione suscepta, ejus latorem secundas quidem nuptias expertum non fuisse didicimus, castitatem tamen eum e priori non servasse conjugio designasti. Et quamvis multa sint, quæ in huiusmodi casibus observari canonice jubent sublimitatis auctoritas: tamen quia defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, distinctionis illius non patitur in omnibus manere censuram, & ætas istius, de quo agitur, futura incontinentia suspicionem austerè dignoscitur, ut ad diaconatum possit proveri, temporum, ut dictum est, condescendentes defectui concessisse nos noveris. ¶ Micenam e vero ancillam ejus, de qua se post mortem uxoris, filios habere confessus est, jubemus, ut tua dispositione cuiquam monasterio continentiam professura tradatur i.

1 ¶ Tradatur] Apud Anselmum sequitur: ut meliori sorte ad quod promovetur officium, sub bonæ possit famæ merito ministrare, nec aliqua opinionis ejus maculanda relinquatur occasio: neque multo aliter in Polycarpo.

Hoc ex dispensatione misericordie: ceterum ex rigore discipline intelligitur illud Aurelianus 2 concilii.

2 ¶ Aurelianus] Hæc ad verbum habentur in concil. Gerundensi, cap. 8.

C. VIII. ¶ Non admittatur ad clericum, qui præter uxorem, aliam cognoverit.

SI quis de laicis post uxorem aliam cujuscunque conditionis cognoverit mulierem, in clericum nullatenus admittatur.

4. pars. Quod ergo de pellice, & meretrice apud Gregorium, & Innocentium scribitur, propter spem futura incontinentia constitutum creditur: quis difficile continentiam servat, qui se illicito concubitu maculare non metuit. Vel f prohibetur ordinari, qui pellicem, vel meretricem cognoverit maritali affectu, vel quia corrupta florem virginitatis amiserit, vel quia meretrici non desinit, licet in uxorem ducatur. Utrumq; enim impedimentum cuilibet præstat, quo minus ad sacros ordine peringere valeat.

a al. Florentia. b Anselm. l. 7. c. 66. al. 73. Poly. l. 2. tit. 1. c al. com. d al. substituitis. e al. Matrim. f al. &.

C. IX. ¶ Qui virginem non duxit uxorem, ad sacros ordines non accedat. Unde Hilarius Papa in synodo Romana, cap. 2. scribit, dicens.

CVirandum a ergo b in primis est, ne ad sacros ordines c (sicut gestis prioribus ante prescriptum est) quisquam, qui uxorem non virginem duxit, aspiret.

C. X. ¶ Bigamus, vel pavitens, corpore vitiatum, literas ignorans, curia vel conditioni obnoxius, clericus non fiat.

Item Gregorius urbis Romanae praeful d'quatuor no d' Episc. lib. 2. epist. 25.

Praecipimus e, ne unquam illicitas ordinationes facias: nec bigamum, aut qui virginem non est fortitus uxorem, aut ignorantem literas, vel in qualibet parte corporis vitiatum, vel poenitentiae f vel curiae aut cunctis conditioni obnoxium, ad sacros ordines permittas accedere: sed si quos hujusmodi repereris, non audeas promovere.

C. XI. ¶ Non fiat sacerdos, cujus uxorem evidenter constat adulterium admisisse.

Item in Neocaesariensi concilio, cap. 8.

Si g cuius uxorem adulterium commisit, cum esset laicus, evidenter fuerit comprobatum, ad ministerium ecclesiasticum admitti non potest. Quod si in clericatu jam eo constituto, adulteravit, dato repudio dimittenda debet. Si vero retinere eius consortium velit, non potest suscipere ministerio perfrui.

C. XII. ¶ De eodem. Item ex concilio Martini Papae.

Si h laici i uxor in adulterio fuerit deprehensa, hic talis ad ministerium ecclesiasticum nullo modo adducatur. Si autem post ordinationem alicujus clerici uxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem cum ipsa voluerit permanere, a ministerio alienus sit.

Poenitentia auctoritatibus bigami, & qui virginem non sunt fortiti uxores, a sacri ordinibus prohibentur. Sed quartur, si quis ante baptismum viduam duxerit uxorem, an propterea sit prohibendus a sacri ordinibus.

C. XIII. ¶ Qui ante baptismum, seu post baptismum viduam duxit uxorem, non admittatur ad clericum.

De his ita scribit Innocentius Papa vulticis Rothomagensi Episcopo, epistola 2. cap. 5.

Si k quis viduam (licet laicus) duxerit uxorem, sive ante baptismum, sive post baptismum, non admittatur ad clericum; quia eodem vitio videtur exclusus. In baptismo enim crimina dimittuntur, non accepta uxoris consortium relaxatur. ¶ Quod si non putatur uxor esse computanda, quae ante baptismum ducta est, ergo nec filii, qui ante baptismum genui sunt, pro filiis habeantur.

C. XIV. ¶ Qui secunda conjugia fortitur, clericus non fiat.

Prohibentur etiam bigami a quolibet ordine clericatus, juxta illud Anibrosii, epist. 82. ad Verceilensem ecclesiam.

Cognoscimus m, non solum hoc de episcopo, & presbytero Apostolum statuisse, sed etiam Patres in concilio

a cavendum.] orig. b Anselm. l. 7. c. 12. al. 15. Pann. l. 3. c. 50. c Gradus.] orig. d forte Scallacino. e Anselm. l. 7. cap. 35. al. 42. Poly. l. 2. tit. 31. l. 1. p. 6. c. 288. f al. poenitentem, al. publice poenitentem, al. solummodo poenitentem. g Anselm. l. 7. c. 19. h Apud Martinum Bracarensem, cap. 28. i alicujus laici.] orig. k Anselm. l. 7. c. 11. l. 1. p. 6. c. 55. l cap. 6. ejusdem epist. m l. 1. p. 6. c. 29. Pann. l. 6. c. 69.

cilii a Niceni tractatu addidisse, neque clericum quemquam debere esse, qui secunda conjugia fortitus sit. 5 pars. Similiter etiam viduam mariti, vel ancillarum, vel meretricum, clericis fieri non possunt.

C. XV. ¶ Spectaculi publici mancipatam, vel ejectam, vel ancillam ducens uxorem, Diaconus non fiat.

Unde in canonibus Apostolorum, c. 18. legitur.

Si b quis viduam, aut ejectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de iis, quae publicis spectaculis mancipantur: non potest esse Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut ex eorum numero, qui ministerio sacro deserviunt.

C. XVI. ¶ Quae sit vidua, vel ejecta, vel meretrix.

Qua autem sit vidua, qua ejecta, vel meretrix, Hieronymus epist. 128. ad Fabiolam de veste sacerdotali ostendit, dicens.

Vidua c est, cujus maritus est mortuus. Ejecta est, quae a marito vivente projicitur. Meretrix, quae multorum libidini patet.

7 pars. Sed postea temporum defectu condescendens Pape Martinus, in minoribus ordinibus eos constitui permisit, non regulam praesigendo, d. dicens.

C. XVII. ¶ Inter lectores, vel ostiarios deputatur subdiaconus, secundam ducens uxorem.

Si subdiaconus secundam uxorem duxerit, inter lectores vel ostiarios habeatur, ita ut Apostolum non legat.

Necessitate tamen exigente bigamus usque ad subdiaconatum potest promoveri.

C. XVIII. ¶ Viduam ducens uxorem, subdiaconus, si necessitas exigat, fieri potest. Unde Martinus Papa ait.

Lector e, si viduam alterius uxorem acceperit, in lectoratu permaneat, aut si forte necessitas sit, subdiaconus fiat, nihil autem supra. Similiter, & si bigamus fuerit.

8 pars. Quibus autem propria conjugia prohibentur, interdicitur etiam nuptialibus conviviis interesse.

C. XIX. ¶ Nuptiarum conviviis presbyteri interesse non debent.

Unde in Agatheni concilio, cap. 39. legitur.

Presbyteri f, diaconi, subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non est i, etiam alienarum nuptiarum evitent convivia, nec his ceteribus miscantur, ubi amatoria cantantur, & turpia, aut obsceni motus corporum choreis, & saltationibus efferuntur, ne auditus, aut obtutus sacris mysteriis g deputati turpium spectaculorum, atque verborum contagione polluantur.

1 ¶ Licentia non est.] In codicibus impressis legebatur, licentia modo non est. Expuncta est dicitur, modo, qua neg. in originali, neg. in vetustis exemplaribus Gratiani, aut Burch. Ivone, concilio Venetico, c. 11. (ubi hoc idem reperitur) habetur. Ac presbyteris quidem nunquam, ne apud Graecos quidem, licent ducunt uxores.

Vidua vero intelligenda est, si post solenne factum nuptiarum morte interveniente, a viro suo divisa fuerit. Ceterum, si antequam conveniant, fatali necessitate ab altero divisi fuerint, licet ex sponsalibus uxor sit appellata, non tamen post mortem sponsi, etiamsi in propria sit ducta, & cum eo velata, vidua appellatur, nec ex ejus copula a sacri ordinibus aliqui prohibentur.

a al. concilio Niceni tractatus.] orig. b l. 1. p. 1. cap. 297. c Pann. l. 6. c. 68. Apud Martinum Brac. c. 44. Ex concilio Tolitano 1. c. 4. d Haec verba, non regulam praesigendo, absunt ab aliquot exemplaribus. e Ibid. c. 43. Ex concilio Tolitano, 1. cap. 3. f Burch. l. 2. c. 124. l. 1. p. 6. cap. 209. Poly. lib. 4. tit. 31. g al. ministerium.

revoçavit errantem, & f. a ¶ In principio generis hu-
mani ignorabatur ebrietas: primus Noë vineam planta-
vit: dedit naturam, sed ignoravit potentiam. Itaque
vinum nec suo pepercit auctori. & f. ¶ Sed illius ebrietas
nobis fua det sobrietatem. Semel enim inebriatus est
Noë. Vbi enim malum ebrietatis agnovit, iumentum b
suum ad remedium temperavit: non effudit ad vitium.
¶ Manebat, antequam vinum inveniretur, omnibus in-
concuſſa libertas: nemo sciebat à consorte natura suæ
obsequia servitutis exigere. Non esset hodie servitus, si
ebrietas non fuisset. Obrepserat, quidem jam fraternæ
prelacionis invidia, manebat tamen adhuc paternæ piete-
tis reverentia. Laxa pietas est, dum ridetur ebrietas. Non
illis itaque solis nocent vina, quos tentant, sed & illis am-
plius, quorum oculis temulenta ebriorum membra nu-
dantur. ¶ Legimus e etiam, quod patrem Lothi inebria-
verint filii in monte, ad quem timentes incendium Sodo-
mitarum confugerant, & habitabant in spelunca. & f. d
¶ Fuit itaque ebrietas origo incesti, pessimæ regenera-
tionis partus deterior. ¶ At non Abraham vina in suo
convivio ministrabat: sed immolabat vitulum: buty-
rum, & lac, etiam Angelis hospitibus exhibebat. Cœli
dominum, mundi agnoscebat auctorem. Vinum ergo
exhibere non poterat. Sed recte illic deest materia
peccati, ubi erat remissio peccatorum. Denique annun-
ciavit cum Ioannes e, non manducans panem, neque bibens vi-
num. Qui enim Christum annuntiat, ab omni vitiorum
incentivo prorsus se debet alienare.

C. IX. ¶ Triginta diebus à communione absti-
neat clericus, quem ebrius fuisse
confiteritur.

Item ex concilio Agathensi, cap. 41.

Ante f omnia clericis vitetur ebrietas, quæ omnium
vitiatorum fomes, ac nutrix est. Itaque eum, quem e-
brius fuisse confiteritur, (ut ordo patitur) aut triginta die-
rum spatio à communione statim submovendum, aut
corporali subdendum supplicio.

DISTINCTIO XXXVI.

Oportet etiam ordinandum esse prudentem. Quod
contra eos notandum, qui sub nomine simplicitatis ex-
citant stultitiam sacerdotum. Prudentem e au-
tem Episcopum oportet intelligi non solum literarum peritiâ, ve-
rum etiam secularium negotiorum disputatione h.

C. I. ¶ Illiterati, & corpore vitiatos non pro-
moveantur ad clerum.

Unde in epistola Gelasii Papæ ad Episcopos per
Luzaniam, cap. 18. & 19.

Ilitteratos, aut aliqua parte corporis vitiatos, vel i-
mmunos nullus præsumat ad clericatus ordinem
promoveret, quia literis carens sacris non potest esse a-
ptus officiis: & vitiosum nihil Deo prorsus offerri lega-
lia & præcepta sanxerunt. ¶ Similiter i qui seipfos ab-
sciindunt.

i ¶ Vitiatos, vel.] Ita dicitur vocari a plerisque vetustis
exemplaribus Gratiani, & originali, cuius expressæ est potius sen-
tentia, quam verba verba.

C. II. ¶ Ad summum sacerdotium non asseret,
qui divinis stipendiis, vel disciplinis non
est eruditus.

Item Zozimus Papa epist. ad Iſebianum Episco-
pum Salonitanum.

Qui in ecclesiasticis disciplinis per ordinem non
est imbutus, & temporum approbatione divinis

a Ibid. c. 1. b Inventum.] vera lectio. c Gen. 19.
d Gen. 11. e Matth. 11. f Burc. l. 1. c. 11. l. 1. p. 13. cap. 79.
g Gloriarum. i Tim. 3. h ad dispensatione. i Burc. l. 2.
c. 1. l. 1. p. 6. c. 37. & 75. Pann. l. 3. c. 46. k Levit. 22. l Ibid.
c. 19. m J. dist. 19. c. 1. An. l. 6. l. 1. p. 5. c. 102.

stipendiis eruditus, nequaquam ad summum ecclesie
sacerdotium aspirare præsumat; & non solum in eo ambi-
tio inefficax habeatur, verum etiam ordinatiores ejus ca-
reant eo ordine, quem sine ordine contra præcepta pa-
trum crediderant præsumendum.

Ece quod sacrum literarum oportet Episcopum habere pari-
tiam: unde in veteri Testamento a inter cetera ornamenta pon-
tificis rationale forebat in pectore, in quo scribentur manifestatio,
& veritas: quia in pectore pontificis manifesta debet esse cognitio
veritatis. ¶ Hinc etiam volles b, quibus arca portabatur, ju-
giter amulsi erant inscribi, ut cum arca esset portanda, nulla fieret
mora de intrantibus vestibus: quia prædicatores, per quos Ec-
clesia circumfertur, sacris literis semper debent insillere, ne tunc
quarant disere, cum ex officio alios debeant docere. ¶ Hinc etiam
David c prius ex gratia Spiritus sancti donum scientie pen-
cepit, & postea administrationis regni assuetus est. ¶ Sal-
mon d quoque non divitiis, non longa tempora hujus vite, sed sa-
pientiam à Deo petiit, & imperavit. ¶ Hinc etiam Dominus
prius panis sua in ore prophete, & postea constituit eum sup-
per gentes, & regna, dicens ad Hieremiam e, [Ecce dedi verba
mea in ore tuo, ecce constitui te hodie super gentes, & super regna.]
¶ Hinc etiam Malachias f ait, [Latia sacerdotum, cedentem scientiam,
& legem requirunt de ore tuo, quia Angelus Domini exer-
cituum est.] ¶ Hinc etiam salvator g nosse prius in medi-
dolorum sedis, audient illos & interrogans, & postea prædicari
cepit, quia prius quisque discere, & postea prædicandi essentia g-
suscipere debet. ¶ Hinc etiam Salomon prius h ait [tempus
tacendi] & postea i [tempus loquendi] quia veritas prius
tacendo discitur, & postea loquendo prædicatur. ¶ Hinc idem
Dominus ait k [Qui audit, dicat, veni.] ¶ Hinc etiam prius
Apostolus docuit, deinde eos ad prædicandum misit, dicens l, [Esto-
te ergo prudentes, sicut serpentes, & simplices sicut colu-
mbæ.] Sic etiam post resurrectionem prius illis sensum aperuit,
& scripturas explanavit, & postea dixit m eis, [Euntes in mun-
dum universum, &c.] Unde, cum n de quinque panibus
quinque millia hominum vellet reficere, prius panes accipiens, fre-
gisse, & postea discipulis dedit, & per eos demum turbi apposuit:
quia sacramenta legis, & prophetarum prius disserendo exposuit, &
postea eorum scientiam discipulis dedit, & per eos tandem illam
alidelibus dispensavit. ¶ Hinc & Petrus, eorum rectoribus ecclesia
scriberet, ait o: [Parati esse debetis reddere rationem om-
ni potestati vos satisfacionem de eadem & spe, quæ in
vobis est.] ¶ Hinc etiam Paulus p scribens ad Timotheum
ait [Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.] ¶ Ex
quibus omnibus liquet colligi, quod non sufficit prælati bona
conversatio, & morum honestas, nisi addatur scientia doctrina.
¶ Unde sacerdotes q ingressuri tabernaculum, prius lavabantur
in libro aëneo, quod fecerat Moyses ex sterculis mulierum. ¶ Hinc
etiam in Cantico canticorum r oculi, per quos prælati ecclesia
intelliguntur, assimilantur columbis, quæ resident iuxta fluentia
plurissima.

C. III. ¶ Sacerdoti est legi scientiam habere, non
belli, sed orationibus vacare.

Hinc etiam Hieronymus i in Levit.

Si quis vult pontifex non tam vocabulo esse quam
merito, imitetur Moysen, imitetur Aaron. Quid enim
dicitur, de eis r quod non discedunt de taberna-
culo Domini. Erat ergo Moyses indefinenter in taberna-
culo Domini. Quod autem opus ejus erat? ut aut à Deo
aliquid diceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt

a Exod. 2. ex interpret. lex. b Exod. 11. c 2. Regum 1.
d 3. Regum 3. 1. Paralip. 1. e Hierem. 1. f Malach. 1.
g Luca 2. h Eccles. 3. i Eccles. 1. 3. k Apoc. 22.
l Matth. 10. m Marc. 16. n Matth. 14. o 1. Petri 4.
p 1. Timoth. cap. 4. q Exod. 38. r Cant. 5.
s Levit. 8.

Pontificis opera, ut aut à Deo discat, legendo scripturas divinas, & sæpius meditando; aut populum doceat. Sed illa doceat, quæ à Deo ipse didicerit, non ex proprio corde, vel humano sensu, sed quæ Spiritus sanctus docet. Est & aliud opus, quod facit Moyses: ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid a facit? orat, & donec ille orat, vincit populus ejus: si relaxaverit, & dimiserit b manus, populus ejus vincitur, & fugatur. Oret ergo & sacerdos ecclesie indefinenter, ut vincat populus, qui sub ipso est, hostes invisibiles Amalechitas, qui sunt daemones impugnantes eos, qui volunt pie vivere in Christo.

¶ Hieronymus] Citatur ex B. Hieronymo, & extat in Homilia 6. Origenis in Leviticum: quas quidem Homilias cum aliis multis B. Hieronymus Latinas fecit: sed ita, ut noxia quæque detrahantur, ut ita transfulerit. Quod ipsemet ad Theophilum episc. 62. ad Vigilantium episc. 77. & in Prologo lib. 2. in Michæam pressissus est. Ac frequenter Gratianus ea, quæ sunt Origenis, Hieronymi nomine citat, vel quia præcipua ecclesie doctorum auctoritas majus pondus habet, vel quia Hieronymus eo, quo dictum est, modo vertendo, penè suos fecerat.

DISTINCTIO XXXVII.

¶ Ed quaritur, an secularibus literis oporteat eos esse eruditos. De his ita scribitur in concilio Carthagin. IV. cap. 16.

C. I. ¶ Libros gentilium non legat Episcopus.

Episcopus e gentilium libros non legat: hæreticorum autem, pro necessitate, aut tempore.

C. II. ¶ Reprehenduntur sacerdotes, qui omnia Evangelii comœdias legunt.

Item Hieronymus ad Damasum Papam de filio prodigo, episc. 146.

Sacerdotes d Dei omnibus Evangelii & prophetis videmus comedias legere, amatoriam bucolicorum versuum verba canere, Virgilium tenere e, & id quod in pœris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.

C. III. ¶ In vanitate & obscuritate sensus ambulat, qui secularibus disciplinis occupantur.

Item ad cap. 4. episc. ad Ephesos, lib. 2. comment.

Nonne vobis videtur in f vanitate sensus, & obscuritate mentis ingredi, qui diebus, ac noctibus dialectica arte torquetur? qui Physicus perstrator oculos transcœlum levat, & ultra profundum terrarum, & abyssus, in quoddam inane demergitur? qui jambum ferit i? qui tantum h metrorum sylvam in suo studiosius corde distinguit, & congerit? & (ut ad alteram partem transeam) qui divitias per fas & nefas quaerit? qui adularum regibus, hereditates captat alienas, & opes congregat, quas in momento, cui sit relicurus, ignorat?

¶ Ferit] Antea legebatur, jambum fervet. In originali autem impresso est, jambum atitur. Emendation vero est ex antiquo Gratiani exemplari. Nam Tertullianus de Jambis scribit.

Jambus ipse sex enim locis manet, Et inde nomen inditum est senario; Sed ter feritur, hinc trimetris dicitur, Scandendo binos quod pedes conjungimus. Ne de iudem senarii Isidorus lib. 1. Etymolog. cap. 33. ait: hos Graeci, quia geminos ferunt, trimetros dicunt.

2 Exad. 17. b al. demisit. c Anselm. lib. 7. cap. 202. Burch. lib. 1. c. 91. Ivo part. 4. cap. 166. & part. 5. cap. 197. Pamm. lib. 2. cap. 130. Polyc. lib. 4. tit. 7. d Ivo part. 4. c. 162. Pamm. l. 2. cap. 131. e al. tenere in manibus. f Ephes. 4. g al. abyssus quoddam inmane demergit. h al. tantum.

C. IV. ¶ Qui scripturas sacras male intelligit, vel seculari sapientia abutitur, vno membratur & secura.

Idem lib. 9. ad cap. 28. Esaiæ.

Vino inebriantur, quando scripturas sanctas male intelligunt, atque perverunt: secura, quando seculari abutuntur sapientia & dialecticorum tendiculis, quæ non tam vincula a sunt appellanda, quàm phantasmata, id est, umbra quædam, & imagines, quæ citò pereunt, atque solvuntur. Idem b. ¶ Secundum tropologiam pseudoprophetas eos debemus accipere, qui aliter scripturarum verba accipiunt, quàm Spiritus sanctus sonat, & divinos eos, qui conjectura mentis suæ, incerta futurorum, quasi vera pronuntiant, absque divinorum auctoritate verborum. Idem c. ¶ Quicumque scripturas non ita intelligit, ut rei veritas habet, uvam acerbam comedit.

C. V. ¶ Reprehenduntur Episcopi, qui filios suos secularibus erudunt literis.

Idem lib. 3. ad cap. 6. episc. ad Ephes.

Legant d Episcopi, atque presbyteri, qui filios suos secularibus literis erudunt, & faciunt illos comedias legere & mimorum turpia scripta cantare, de ecclesiasticis forsitan sumptibus eruditos. Et quod in corbonam pro peccato virgo, vel vidua, vel totam substantiam suam effundens quilibet pauper obulerat, hoc in Calendariam strenam, & saturnaliam sportulam, & minervale munus grammaticus, & orator, aut in sumptus domesticos, templi stipēs, aut in fordida seorta convertit. Heli e sacerdos ipse sanctus fuit: sed quia filios suos non erudit in omni disciplina: & correctione, sulpinus cecidit, & mortuus est.

C. VI. P A L E A.

[Item ex responsione Hadriani i. Papæ ad Carolum, cap. 49.]

Omne f vim venenorum g suorum in dialectica disputatione constituunt hæretici, quæ, philosophorum sententia, definitur non affruendi vim habere, sed studium destruendi. Sed non in dialectica complacuit Deo saluum facere populum suum. Regnum enim Dei in simplicitate fidei est, non in contentione sermonis.

¶ Hadriani] Hoc caput antea tribuebatur Urbano, Sed est in scripto Hadriani de imaginibus ad Carolum Magnum, c. 49. & inde emendatum est. Eadem vero habentur apud B. Ambrosium lib. 1. de fide ad Gratianum Imper. cap. 3.

C. VII. ¶ B. Hieronymus ab Angelo verberatur, quia Ciceronis libros legebat.

Item Rabanus de pressuris Ecclesiasticis.

Legimus h de beato Hieronymo, quòd cum libros legeret Ciceronis, ab Angelo est correptus, eò quòd vir Christianus, paganorum figmentis intenderet.

¶ Hinc etiam filius ille prodigus in Evangelio i reprehenditur; qui de siliquis, quas porci manducabant, ventrem suum replere cupiebat. ¶ Hinc etiam Origenes i timphes & rana, quibus Ægyptii sunt percussus, vanam dialecticorum garrulitatem, & sophistica argumenta intelligit. Ex quibus omnibus colligitur, quòd non est ab ecclesiasticis secularium literarum quærenda peritia. Sed contra legitur, quòd Moyse k & Daniel l omni scientia Ægyptiorum & Chaldaeorum eruditus fuerunt. Legitur m etiam, quòd præcepit Do-

a al. tendicula b Hier. l. 5. ad c. 29. Ier. c Hier. l. 6. comment. ad e. 31. Ier. d Ivo p. 4. c. 166. e 1. Reg. 7. f Ivo p. 4. c. 229. g al. inventorium. h Ex Hieron. ad Eusebium de custod. vng. Ivo p. 4. c. 164. Pamm. l. 2. c. 132. i Luc. 15. k Ad. 7. l Dan. 1. m Exad. 30. & 11.

C. XIII. *¶* Auctoritatis gentium, et eorum vanitas retrahitur, atque convincitur.

Item Augustinus contra Faustum Manicheum, lib. 13, cap. 11. a

SI quid veri de Deo Sibylla, vel Orpheus, aliique gentium vates, aut philolophi praxidixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam. Quantum b enim distat de Christi adventu inter praxidicationem Angelorum, & confessionem demoniorum; tantum inter auctoritatem prophetarum, & auctoritatem sacrilegorum.

C. XIV. *¶* Ad intelligentiam sacrarum Scripturarum, secularium peritia necessaria ostenditur.

Item Clemens Papa I. epist. 3. ad suos discipulos.

Relatum est nobis, quod quidam in vestris partibus commorantes, adversantur facis & doctrinis: & prout eis videtur, non secundum traditionem patris, sed juxta sensum suum, docere videntur. Multas enim quidam, ut audivimus, vestrarum partium ingeniosi d homines, ex iis, que legunt, verisimilitudines capiunt. Et ideo diligenter observandum est, ut lex Dei cum legatur, non secundum propriam ingenii intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in scripturis divinis, que possunt trahi ad eum sensum, quem sibi univuliquique sponte praxsumpsit; sed fieri non oportet. Non enim sensum e, que extrinsecus adulteretis, alienum, & extraneum dei: esse querere; aut quoquo modo ipsum scripturarum auctoritatem confirmare: sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam discere scripturarum, qui eam a majoribus secundum veritatem sibi traditam servavit, ut ipse possit ea, que recte suscepit, competenter asserere. Cum ex divinis scripturis integram quis, & firmam regulam veritatis susceperit, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus studiis, que forte in pueritia attingit, ad asseritionem veri dogmatis conferat: ita tamen, ut ubi vera didicerit, falsa & simulata declinet.

C. XV. *¶* Quare prohibetur Christianis poetica figmenta legere.

Item Isidorus in lib. 3. sententiarum de summo bono, cap. 13.

Ideo f prohibetur Christianis figmenta legere poetarum; quia per oblectamenta inanium fabularum, mentem excitant ad incentiva libidinum. Non enim folium thura offerendo, de monibus immolatur, sed etiam eorum dicta libentius capiendo.

s pars. Ut itaque ex praxmissis appareat, imperitia g sacerdotibus semper esse debet adversa: quia cum per ignorantiam cecati h alibi ducantur prestare caperint, ambo in foream cautius vide dicunt in Psalm. i [Obfcurantur oculi eorum, ne videant; & doctum eorum semper incurva.] Cum enim obfcurantur illi, qui praxcunt, ad ferenda onera peccatorum facile sequentes inclinantur. Elaborandum est itaque sacerdotibus, ut ignorantiam a se quasi quandam pestem abiciant. Licet enim servus le, nesciens voluntatem dominus sui, & non faciens, dicitur vapulare paucis, non tamen hoc de omnibus generaliter intelligitur. At enim Apostolus l. [Qui ignorat, ignorabitur.] Quod de eo intelligendum est, qui minus intelligere, ut bene ageret.

C. XVI. *¶* Unde Augustinus ait in libro Quasi veteris, ac novi Testamenti, quasi. 67.

a Sed ubi falsitas. b ibid. 7. c al. sanis. d secundum ingenium hominum. orig. e al. sensum extrinsecus alienum. f Ita p. 4. c. 167. l. canonic. lib. 2. cap. 137. g ex Greg. in l. pastor. c. 1. h Matth. 5. i Psalm. 1. k Luc. 12. l. Cor. 14.

Non omnis ignorans immunis est a poena. Ille enim ignorans potest excusari a poena, qui a quo disceret non invenit. Illis autem hoc ignosci petit, qui habentes a quo discerent, operam non dederunt. Hujusmodi non licet ignorare: accipiant ergo veniam, si convertantur.

¶ Caput hoc in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus conjunctum est superiori. Est autem responsio ad questionem, quare praxmissis b. Augustinus hu verbis: Quid est, quod in carne positus Salvator a ait: Pater ignosce illis, non enim sciunt, quid est, quod ignoscitur? maxime cum dicat b Rex Abimelech ad Deum: Numquid gentem ignorantem perdes? Non omnis ignorans immunis est, &c. In extremo autem addita sunt nomilla ex ipse beato Augustino, quo sententia sit integrior.

DISTINCTIO XXXVIII.

Cum itaque voluntaria ignorantia omnibus nociva sit, sacerdotibus est periculosa.

C. I. *¶* Sacerdotibus maxime ignorantia vitanda est.

Unde in concilio Tolet. iiii. cap. 24. legitur.

Ignorantia e mater cunctorum errorum, maxime in sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sanctas Scripturas frequenter admonet Paulus Apostolus, dicens ad Timotheum d. [Attende lectioni, exhortationi, & doctrina;] & e [semper permans in hu.] Sciant igitur sacerdotes scripturas sanctas, & canones f, ut omne opus eorum in praxdicatione, & doctrina consistat: atque adhiereant cunctos tam fidei scientia, quam operum disciplina.

C. II. *¶* Officium libellum ab Episcopo accipiant presbyteri, cum ordinantur.

Item ex eodem Toletan. iiii. cap. 25.

Quando g presbyteri in parochiis ordinantur, libellum officialem a suo sacerdote accipiant, ut ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant, ne per ignorantiam etiam in ipsis divinis sacramentis offendant. Cum vero ad Litanias, vel ad concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualiter susceperunt officium celebrent, vel baptizent.

C. III. *¶* Infirmitia sacerdotum nec excusatione digna est, nec venia.

Item Leo Episcopus ad clerum, & plebem Constantinopolitano urbi, epist. 22.

Si h in laicis vix tolerabilis videtur infirmitas, quanto magis in iis, qui praxfunt, nec excusatione digna est, nec venia?

C. IV. *¶* Canones non licet sacerdotibus ignorare.

Item Celestinus universis Episcopis per Apuliam & Calabriam constituit, epist. 3.

Nulli i sacerdotum liceat canones & ignorare, nec quicquam facere, quod patrum possit regulis obviare. Quae enim a nobis res digne l servabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu, licentia populis permisa, frangatur?

C. V. *¶* Quae sint sacerdotibus necessaria ad discendum.

a Luc. 23. b Gen. 20. c Burch. l. 1. cap. 100. l. 1. part. 3. cap. 202. Ansel. 7. c. 44. d 1. Timoth. 4. e Ibidem infirmitas. f Concil. Arch. 4. c. 1. g Burch. lib. 2. cap. 37. Ansel. 1. 7. c. 113. l. 1. part. 3. cap. 23. h Ansel. lib. 7. cap. 19. Polye. lib. 4. tit. 4. Burch. lib. 3. cap. 100. l. 1. part. 6. cap. 231. i Anselmus lib. 7. cap. 108. Polye. d. 4. tit. 4. k al. suos canones. l al. digna.

Item ex dictis Augustini.

Quæ a ipsis sacerdotibus necessaria sunt ad discendum, id est, liber sacramentorum, lectionarius, antiphonarius, baptisterium, computus, canon penitentialis, psalterium, homiliae, per circulum anni Dominicis diebus, & singulis festivitibus apta. Ex quibus omnibus si unum defuerit, sacerdotis nomen vix in eo constabit: quia valde periculosa sunt evangelicæ minæ, quibus dicitur b, [Si tunc cæco duatum preset, ambo in foveam cadunt.]

Ceteri etiam Collectores Augustinum citant. Ferò autem omnia hæc habentur in penitentiali Bedæ, & in libro de officio ecclesiasticis, & alibi.

C. VI. ¶ Quæ oportet scribere, quæ Episcopus est ordinandus.

Item ex VII. Synodo, cap. 2.

Omnes c. psallentes repromittimus Deo, [In d. iustificationibus tuis meditor, non oblitiscar sermones tuos.] Quod omnes quidem Christianos observare saluberrimum est; sed præcipue hos, qui hierarchicam consecuti dignitatem. Vnde definimus omnem, qui ad episcopatus provehendus est gradum, modis omnibus psalterium nosse; ut ex hoc & omnis clerus, qui sub ipso fuerit, ita moneatur, & imbuatur. Inquiratur autem diligenter à metropolitano, si in promptu habeat legere seruatiliber, & non transitorie, tam sacros canones, & sanctum Evangelium, quam divini Apostoli librum, & omnem divinam scripturam; atque secundum mandata Dei conversari; & docere populum sibi commissum. Substantia enim summi sacerdotis nostri sunt eloquia divinitus tradita; id est, vera divinarum scripturarum disciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionysius e. Quod si dilceperit, & ita libenter facere, & docere minimè sponderit, nullatenus consecratur. Ait enim prophete f Deus; [Tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.]

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex concilio Carthaginensi III. c. 3.

Placuit, ut ordinandis Episcopis, vel clericis prius ab ordinatoribus suis decreta conciliorum auribus eorum inculcentur; ne se aliquid contra statuta concilii fecisse peniteat g.

C. VIII. ¶ Sacra scripturae inhærentes non obscurantur iniquitate mundana.

Item Zepherinus Papa epist. 1. ad Episcopos Siciliae.

Sicut stellæ cæli non extinguitur nox; sic membra fidelium, firmamento inhærentes sanctæ Scripturæ, non obscurant mundana iniquitas.

C. IX. ¶ Ignorantia scripturarum, est ignorantia Christi.

Item Hieronymus ad Eustochium in proæmio Comment. in Isaiam.

Si iuxta h. Apostolum Paulum, Christus Dei virtus est, Dei que sapientia, & qui nescit scripturas, nescit Dei virtutem, ejusque sapientiam; ignorantia scripturarum, ignorantia Christi est.

C. X. ¶ A Domino sciuntur, vel ignorantur, qui ea quæ Dei sunt, sciunt, vel ignorant.

Item Gregorius in pastoralis, par. 1. cap. 1.

Qui, quæ Dei sunt, sciunt, à Domino sapiuntur; & qui ea quæ Dei sunt nesciunt, à Deo nesciuntur, Paulo i. attestante, qui ait, [Si quis ignorat, ignorat.]

a. Evre. l. 2. cap. 2. & l. 19. c. 8. Anselm. l. 7. c. 109. Polyc. l. 4. tit. 31. Ivo p. 6. c. 22. Pannor. l. 3. c. 24. b. Matth. 15. c. Mutatus est periodi ductus. Ivo p. 1. cap. 372. d. Psal. 118. e. Cap. 1. Eccl. Hierarchia. f. Ose 4. g. al. penitent. al. asserant. h. 1. Cor. 1. i. 1. Cor. 14.

Idem a. Quicumque stultus est in culpa, erit sapiens in pœna.

¶ Dei sunt] In loco indicatis legitur: Qui ea, quæ sunt Domini nesciunt; à Domino nesciuntur, Paulo attestante, &c.

C. XI. ¶ Non qui aliquid nescit, sed qui putat se scire, quod nescit, errare proliant.

Item Augustinus, in Enchiridio ad Laurentium, cap. 17.

¶ Vamvis b errare e, quanta possumus cura, cavendum sit, non solum in majoribus, verumetiam in minoribus rebus, nec nisi rerum ignorantia possit errari, non tamen est consequens, ut continuo erret, quisquis aliquid nescit: sed quisquis se existimat scire, quod nescit. Pro vero quippe approbat falsum, quod est erroris proprium. Verutamen in qua re quisque erret, inter est plurimum. Nam in una eademque re, & nescienti sciens, & erranti non errans, recta ratione præponitur. In diversis autem rebus, id est, cum iste scit alia, ille alia; & iste utiliora, ille minus utilia: vel etiam noxia; quis non in eis, quæ ille scit, ei præferat nescientem? sunt enim quædam, quæ nescire, quam scire sit melius.

3 pars. Sed licet per ignorantiam Grammatica artu aliquid vitiosum præferat Episcopi, vel presbyteri, non tamen ideo à scholasticis sunt despicendi: quia morosus vitia magis, quam verbum sunt præcedenda.

C. XII. ¶ Non contemnant scholasticam ecclesiasticam simplicitatem.

Vnde Augustinus in libro de Catechizandis rudibus, cap. 9.

¶ Sedulo d monendi sunt scholastici i, ut humilitate induiti Christiana, discant non contemnere, quos cognoverint morum vitia, quam verborum amplius devitate, & cordi casto linguam exercitatum nec conferre audeant, quametiam præferre consueverant. & f. His etiam maxime utile est, nosse ita esse præponendas verbis sententias, ut præponitur animus corpori. Ex quo fit, ut ita malle debeant veriores, quam disertiores auctere sermones, sicut malle debent prudentiores, quam formosiores habere amicos. Novem etiam non esse vocem ad aures Dei, nisi animi affectum. Ita enim non iridebunt, si aliquos antistes, & ministros ecclesiæ fortè animadvertent, vel cum barbarissimis, & solæcis Deum invocare, vel eadem verba, quæ pronunciant, non intelligere, perturbateque distinguere, non quia ista minimè corrigenda sunt; ut populus ad id, quod planè intelligit, dicat, Amen: sed quia e piè toleranda sunt ab eis, qui didicerunt, ut sono in foro, sic voto in ecclesiâ benedici. Itaque forensis illa, nonnunquam fortè bona dictio, nunquam tamen benedictio dici potest.

¶ Scholastici] Vox ista abest ab originali. Sed in ea hæc præcedunt: Sunt item quidam de scholis usitatissimis grammaticorum, oratorumque venientes; quos neque inter idiotas numerare audeas; neque inter illos doctissimos, quorum mens magnarum rerum est exercitata quaestionibus. Hi ergo, qui loquendi arte ceteris hominibus excellere videntur, cum veniunt, ut Christiani fiant; hoc amplius, quam illis iheretatis impartire debemus, quod sedulo admonendi sunt, ut humilitate, &c.

C. XIII. ¶ De eodem.

Item Gregorius ad Leandrum Episcopum Hispaniam, in presert. Moral. ad fin.

¶ Indignum vehementer existimo, ut verba celestis orbiculi restringam sub regulis Donati.

¶ Hoc, & dissequentia capita absumt a. multu antiquis exemplaribus, neque glossam habent.

a. Lib. Moralium 15. cap. 23. mutato verborum ordine. b. Sentent. l. 3. dist. 38. callud. c. al. error. q. p. c. cavendus. orig. d. Ivo p. 6. c. 313. e. tamen. orig.

C. XIII. PALEA.

Item Augustinus de vera religione, cap. 49. & cap. 50.

Locutio divinarum scripturarum secundum cujusque linguae proprietatem accipienda est. Habet enim omnis lingua, sua quaedam propria genera locutionum, quae cum in aliam linguam transferuntur, videntur absurda.

C. XV. PALEA.

Item Hieronymus ad Pammachium, epist. 52. cuius intuitum est: Christiani interdum pudori est.

Ecclasiastica interpretatio, etiam si habet eloquii venustatem, dissimulare eam debet, & fugere a, ut non otiosus philosophorum scholis, paucisque discipulis, sed universis loquatur hominum generi.

C. XVI. *Propter opprobrium senectutis, a parvulis, & minimis non erubescat discere episcopus.*

Item Clemens Papa, epist. 5.

Nullus episcopus b propter opprobrium senectutis, vel nobilitatem generis a parvulis, vel minimis eruditus, si quid forte est utilitatis, aut salutaris, inquirere negligat. Qui enim rebelleter vivit, & discere atque agere bona recusat, magis diaboli, quam Christi membrum esse offenditur: & potius infidelis, quam fidelis monstratur.

DISTINCTIO XXXIX.

Ecce plenarie monstratum est, quod sacerdotes, oportet literarum tam sacrarum, quam secularium esse peritos. Nunc quaeritur, an secularium negotiorum oporteat eos habere peritiam. Hanc praealti esse necessariam multis rationibus probatur. Debent namque praelati subditi non solum spiritualia, sed etiam carnalia subsidia ministrare, exemplo Christi, qui turbas sequentes non solum verbo docebat, sed etiam virtute sanabat, & corporalibus alimentis reficiebat. Vi autem praelati haec omnia plene possint perficere, secularium negotiorum oportet eos habere solertiam: ut eorum cautela & ecclesiae serventur indemnes, & cuique necessaria pro suo modo ministrantur. Unde quidam in episcopi electionibus, a Beato Gregorio pro sua simplicitate repellitur, ne ejus occasione res ecclesiae dilapidarentur.

C. I. *Secularium negotiorum imperitis non sunt in episcopos ordinandi. Sic enim scribit Gregorius clero & nobilibus Neapoli, lib. 6. epist. 40.*

Petrus d' diaconus, quem a vobis electum asseritis, omnino (ut dicitur) simplex est: & nostis, quia talis hoc tempore in regiminis debet arce constitui; qui non solum de salute animarum, verum etiam de extrinseca subditorum utilitate, & cautela sciat esse sollicitus.

DISTINCTIO XL.

Oportet e quoque episcopum esse ornatum, & hospitalitatem. Ornamenta episcopalia, virtutes debent intelligi, quae a Domino ei repraesentantur, cum dicitur, [Sacerdotes s. ejus induam salutari.] Unde in veteri testamentum variis vestibus ex praecepto Domini sacerdotes ornati leguntur: quia multimodis virtutibus debet splendere veritas pontificis, ut gratias conferat decorum, quem ab eo non accepit. Non enim licet, sed vita, & mores sanctorum faciunt sacerdotem. Unde ex suscepro officio non licentiam peccandi, sed necessitatem bene vivendi se noverim affectores.

a. al. non fugere. b. abest ab originali. c. al. minus. d. Anst. lib. 6. cap. 13. Polyg. lib. 2. tit. 1. e. 1. tom. 3. f. Psal. 132. g. Exod. 28.

C. I. *Officium sacerdotii non confertur, sed adimuntur peccandi licentiam.*

Unde Symmachus Papa ait.

Non a nos beatus Petrus, sicut dicitis, a Domino cum sedis privilegiis, vel successores ejus, peccandi judicamus licentiam suscepisse. Ille perennem meritorum aeternam cum hereditate innocentiae misit ad posterum. Quod illi concessum est pro actum luce, ad illos pertinet, quos par conversationis splendor illuminat. Quis enim sanctum dubitet esse, quem apex tantae dignitatis attollit? In quo si desunt bona acquisita per meritum, sufficient, quae loci decessore praestantur. Aurem claros ad haec fastigia erigit: aut qui eriguntur, illustrat.

Caput hoc, quod citatur ex Symmacho, est in libro quem pro Symmacho Eusebius diaconus scripsit: prae, Symmacho nomine citatur, quod eum librum Symmachus, & universa quanta Synodus pro causa Symmachii habita sic approbavit: cui parum ei eum Synodus, & Apostolicum decretum auctoritate tribuerunt.

C. II. *Fili sanctorum sunt, qui exercent opera eorum.*

Item Hieronymus ad Heliodorum, epist. 1.

Non b est facile stare loco Pauli, & tenere gradum Petri, iam cum Christo regnantium: quia hinc i dicitur, non sanctorum filii sunt, qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum.

Quia hinc] Hec usque ad finem non sunt inventa apud B. Hieronymum, ex quo tamen, aut ex ejus dictis, citant ceteri collectores.

C. III. *Morum nobilitas, non loci, vel generis sacerdotum notificet. Item Gregorius.*

Nos c qui praesumus, non ex locorum, vel generis dignitate, sed morum nobilitate innoscere debemus: necurbium claritate, sed fidei puritate.

C. IIII. *Non loca, vel ordines, sed merita nos disjungunt.*

Item Gregorius ad Anastasium presbyterum, lib. 6. epist. 29. vel c. 103.

Non d loca vel ordines creatori nostro proximos faciunt: sed ei nos merita bona jungunt, aut mala disjungunt.

C. V. *Magnitudo peccati, vel dignitatis quemque fortiter deprecet.*

Item Ioannes Chrysostomus, [id est, auctor operum imperfecti in Mattheo, b. milia 40. ad c. 21.]

Homo Christianus fortiter cadit in peccato propter duas causas, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis.

C. VI. *Damatur Apostolicus, qui sua, & fraternae salutis est negligens.*

Item ex dictis e Bonifacii i martyris.

Si f Papa lux, & fraternae salutis negligens; deprehenditur inutilis, & remissus in operibus suis, & insuper a bono taciturnus, quod magis officit sibi, & omnibus, nihilominus innumerabiles populos catervatum secum ducit, primo mancipio gehennae, cum ipso plagis multis in aeternum vapulaturus. g. Huius culpas istae redarguere praesumit mortalium nullus: quia cunctos ipse iudicaturus, a nemine est iudicandus, nisi deprehendatur a fide devius: pro cuius perpetuo statu universalitas fidelium tantum instantius orat, quantum suam salutem post Deum ex illius incolumitate animadvertit propensius pendere.

a Polyg. l. 3. tit. 7. b Infra 2. q. 7. c. non omnes. Polyg. lib. 3. tit. 8. Burch. l. 1. c. 207. l. 10 p. 1. c. 321. c Burch. l. 1. c. 208. l. 10 p. 3. cap. 32. Polyg. l. 3. tit. 7. d Polyg. ibid. e al. gestu. f l. 10 p. 1. c. 23. g. al. vapulaturus.

1 ¶ **Dictis Bonifacii**] *Nauclerus Genes. 26. testatur hoc fuisse dictum Bonifacii martyris. Verum Deus dedit presbyter Cardinali, tit. Apostolorum in Eudexia, tempore Victoris Pape III. libros quatuor de rebus ecclesiasticis composuit, qui in bibliotheca Vaticana seruantur. Et libro 1. cap. 231. ex gestis (sic habent etiam multi Gratiani codices, & Ivo) Bonifacii martyris, & Archiepiscopi Maguntini, sedis Apostolice legati, hac sanctissimi illius viri de Romano Pontifice, ac sede Apostolica verba refert. in quibus est hoc caput: & quidem ex antecedentibus, & sequentibus valde illustratur. Sancta Romana ecclesia privilegio specialis auctoritatis divinitus, & humanitus caput omnium ecclesiarum post Christum Iesum effecta, secundum Antistitis vel rectoris sui qualitatem, & valetudinem afficit totius Christianitatis membra, ut illius incolumitati sua respondeant incolumitate, & congaudeant: & nihilominus eius languoribus suo languore consentiant: & sicut eius gloria iuxta Apostolum a conglorificantur, sic eius dejectione deiciuntur, ut illud propheticum in eo precipue compleri deprehendatur. [Omne b. caput languidum, & omne cor marrens, a planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas.] Et revera tanta reverentia apicem prefate Apostolice sedis omnes suspiciunt, ut nonnullam sanctorum canonum disciplinam, & antiquam Christiane religionis institutionem magis ab ore precessoris eius, quam a sacris paginis, & paternis traditionibus expectant: illius velle, illius nolle tantum explorant, ut ad eius arbitrium suam conversationem & ipsi remittant aut intendant. Quod si, ut summopere sibi & omnibus expedit, zelo domus Dei sine intermissione tabescens, fidelis dispensator & prudens existens, Deo & hominibus, opere & sermone irreprehensibilem sese conservare studuerit, ut vere fatear, universum penes mundum secum attonitum, & sollicitum post Deum currere facit, ex utroque sexu populos diversae professionis, conditionis, & aetatis cateratim Domino suo super omnia bona ipsius constituendus ducit. Si vero sua & fraterna salutis negligens deprehenditur, inutilis, & remissus in operibus suis, & insuper a bono taciturnus (quod magis officit sibi & omnibus) nihilominus innumerabiles populos cateratim secum ducit, primo mancipio gehenna, cum ipso plagis multis in aeternum vapulaturus: cuius culpas istae redarguere praesumit mortalium nullus: quia cunctos ipse iudicaturus a nemine est iudicandus, nisi forte deprehendatur a fide devius: pro cuius perpetuo statu universitas fidelium tanto instantius orat, quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animadvertunt propensius pendere. Salvo enim divinae omnipotentiae mysterio, ut dignum est, loco ab ipso secundo, illud B. Iob. c. non incongrue aptari sanctae Romanae Ecclesiae potest. [Si destruxerit, nemo est qui aedificet: & si incluserit hominem, nullus est qui aperiat ei: si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subvertent terram.] nec immerito: cum ipsa specialius in Petro caeli terraeque retinet habenas. Haec cum omnium fidelium in Christo spiritalis sit mater, nemo debet renuere illius ferri disciplina, vel emendari censura, iuxta illa proverbium d. Salomonis. [No dimittas legem matris tuae, liga eam in corde tuo iugiter: qui enim abiecit disciplinam, infelix est: & stultus homo despicit matrem suam.] & rursus 2. [Est maledictus a Deo, qui exasperat matrem: & maledictio matris evadit fundamenta.] illa utique quae arrogant, s. aversa a sede illius cui dictum est. [Tu g. 21. Lertus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam.] & super arenam concupiscentiae carnalis, seu humanae praesumptionis, proban-*

a 2. Corinth. 1. b Esa. 14. c Iob. cap. 12. d Proverb. 1. 6. 17. e Ecclesiast. 3. f fortasse [arroganter. g Matth. 16.

tur posita: cursus tui minimè prosperatur, si a tuo fonte dividatur.

C. VII. ¶ *Non ordines, sed vita meritis Des commendans.*

Item Augustinus ad Valerium, epist. 148.

4 **Ante a omnia peto**, ut cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore facilius, & laxius, & hominibus acceptabilius episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio, si perfunctorie, atque adulatorie res agatur, sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & damnabilius. ¶ Item b. nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore difficilius, laboriosius, periculosius episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio: sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo nosse Imperator jubet. Quis autem iste sit modus, nec a pueritia, nec ab adolescentia mea didici, & eo tempore, quo discere ceperam, vis mihi facta est merito peccatorum meorum. Nam quid aliud existimem nescio, ut secundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noveram.

C. VIII. ¶ *Corruptur, & ad terram sacerdotium trahitur, nisi legaliter, & iuste servetur.*

Item Ildorus.

Sicut viri, & mulieris digna conjunctio unum facit matrimonium, & sicut duorum copulatio unum perficit corpus; ita clericatus, & sacerdotium unum faciunt presbyterum, & electio & consecratio unum faciunt episcopum: quae omnia unum efficiunt corpus: quod citius corrumpitur, & ad terram trahitur, nisi legaliter servetur, nisi iuste vivendo laudetur.

C. IX. ¶ *Gratia non locus salvat animam.*

Item Ambrosius, lib. de paradiso, c. 4.

5 **Illud e autem animadvertere**, quia extra paradysum vir factus est, & mulier intra paradysum: ut ad veritas, quod non loci, non generis nobilitate, sed virtute uniusquisque gratiam sibi comparat. ¶ Denique extra paradysum factus, hoc est, in inferiore loco, vir melior invenitur: & illa, quae in meliore loco, hoc est in paradiso facta est, inferior reperitur.

C. X. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius lib. 6. reg. epist. 5. seu c. 169.

Quilibet, d. occulta Joca sine gratia Dei animam salvare non possunt: quod aliquando in ipsis quoque conspicimus erratibus electorum. Nam Loth e in ipsa perversa civitate fuit iustus: in monte peccavit. Sed ista cur dicimus, cum majora noverimus? Quid enim paradiso jucundius? quid caelo securius? & tamen homo ex paradiso, & Angelus de caelo peccando cecidit.

C. XI. ¶ *Eodem.*

Idem.

6 **Adam s. primus homo pro peccato de paradiso eiectus** est: hoc est, quia Dei nobilitatem a se dejecit, nobilitate loci privatus est.

Primo libro B. Gregorii in Ezechielem, homil. 9. leguntur haec verba, quae non nihil ad hanc rem facere videntur: Quia autem loca mentem non muniunt, ipse humani generis primus cecidit, quia & in paradiso cecidit.

C. XII. ¶ *Non est verus sacerdos omnis, qui nominatur sacerdos.*

Item Ioannes Chrysostomus, [id est, auctor operum imperfecti, in Matth. hom. 43. ad c. 23.]

7 **M**ulti sacerdotes, & paucifacerdotes; multi operum, pauci opere. Videte ergo, quomodo sedetis super cathedram, quia non cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram; non locus sanctificat hominem,

a Ansel. lib. 6. cap. 196. Ivo part. 6. c. 379. b Ansel. l. 6. c. 114. c Quo loco illud adverte. orig. d al. Quamlibet. e Gen. 14. f Burch. li. c. 206. Ivo p. 5. 220.

sed homo locum; non omnis sacerdos sanctus, sed omnis sanctus sacerdos. Qui a bene sederit super cathedram, honorem accipit ab illa; qui male sederit, injuriam facit cathedrae; ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim sedens, si quidem bene vixeris, & bene docueris, omnium iudex es, si autem bene docueris, & male vixeris, tui solius condemnator eris. b Nam bene vivendo & bene docendo, populum instruis, quomodo debeat vivere: bene autem docendo, & male vivendo, Deum instruis, quomodo te debeat condemnare. Idem c. ¶ Quicumque desideravit d primatum in terra, inveniet confusionem in caelo, nec i Inter servos Christi computabitur, qui de primatu tractaverit, nec unusquisque eorum festinet, quomodo aliis major appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur; quoniam non qui major fuerit in honore, ille est iustior: sed qui fuerit iustior, ille major. Conversatio ergo melior est desideranda, non dignior gradus.

¶ Nec inter] In loco indicato legitur, ut inter servos Christi non sit de primatu certamen, nec unusquisque; &c. Sed obstitit glossa, ne mutaretur.

DISTINCTIO XLI.

¶ **E**ce quisvis oportet sacerdotem esse ornatum moribus. Sed praeterea oportet illum esse ornatum in exterioribus, habitu videlicet & inessu: habitu, ut nec sordidus, nec sordidus se vestibus ornent. Ut enim ait Hieronymus, i nec affectatae sordes; nee exquisita delicia laedem parvum, quod iam de vestibus, quam de cibo intelligendum est.

¶ Hieronymus] Ad Eustochium de custodia virg. sic scribit, nec affectatae sordes, nec exquisitae munditiae conveniunt Christiano. Ad Neptianum quoque in eandem fore sententiam, vestes pullas aequae devota ut candidas, ornatus ut sordes pari modo fugienda sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redoleret.

C. I. ¶ Per vestibus eorum, cum quibus vivimus, etiam uti debemus alimentis. Unde Augustinus ait lib. 3. de doctrina Christiana; cap. 10.

¶ **Q**uisquis e rebus praetereuntibus restrictus utitur, quam se habent mores eorum, cum quibus vivit, aut imperans i, aut superfluous est. Quisquis vero sic eis utitur, ut metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. ¶ Quid igitur loeis, & temporibus, & personis conveniat, diligenter attendendum est, ne temere flagitia reprehendantur. Fieri enim potest, ut sine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens utatur, insipiens autem foetissima gula flamma in vilissimum olus ardeat, & famius f. quisque maluerit, more Domini e. pisce vesci, quam ientacula, more Esau h nepotis Abraham, aut ordeo, more iumentorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt plebaeque bestiae, quia vilioribus alimentis vescis. Nam in omnibus huiusmodi rebus non ex earum rerum natura, quibus utimur, sed ex causa utendi, & modo appetendi, vel probandum, vel improbandum, quod facimus.

¶ Intemperans] Apud sanctum August. & Ivenem legitur: temperans. Sed ob glossam non est mutatum.

C. II. ¶ Non cibum, sed appetitum in culpa est. Idem super epistolam Iovanni.

¶ **D**elicis quilibet, si absque desiderio percipiantur, non officiant: & viles cibi appetenter accepti, im-

pediunt profectum abstinentiae. David a enim aquam male concupitam, effudit: & Helias b carnes comedit. ¶ In operibus beati Augustini, aut impressis, aut manuscriptis, qua habitus ad manus venerunt, haec non sunt inventa. Ceterum apud Prosperum de vita contemplativa, l. 2. cap. 12. eadem fere leguntur: Nec delicis quilibet, si absque desiderio percipiantur, officiant: & viles cibi plerumque abstinentiae profectum, si appetenter accipiantur, impediunt. Hinc est, quod sanctus David aqua in se concupiscentiam castigavit; atque eam sibi a suis oblatam, ne desiderio suo ex ea satisfacere videretur, effudit: & sancto Helix perceptio carnum non concupita, non nocuit.

C. III. ¶ Contra sua infirmitatis consuetudinem, aliquibus cibis ac vites uti non cogantur. Idem de verbu Dom. n. secundum Matthaeum, serm. 5. c.

¶ **N**on cogantur divites pauperum cibis vesci: utantur consuetudine infirmitatis suae, sed doleant aliter se non posse: si consuetudinem mutant, aegrotant. Utantur superfluis, dent inopibus necessaria: utantur pretiosis, dent pauperibus vilia.

C. IIII. ¶ Aequanimitas tolerandi, non usus vel abstinentia cibis iustitiam facit. Idem lib. 2. quast. Evang. c. 11.

¶ **Q**uod d dicit Dominus in Evangelio e, [Iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis.] offendit filios sapientiae intelligere, nec in abstinentio, nec in manducando esse iustitiam, sed in aequanimitate tolerandi inopiam, & in temperantia per abundantiam non se corrumpendi, atque oportune sumendi, vel non sumendi ea, quorum non usus, sed concupiscentia reprehendenda est. Non enim interest omnino, quid alimentorum sumas, ut succurras necessitati corporis, dummodo congruas, in generibus alimentorum his, cum quibus tibi vivendum est. Neque quantum sumas, interest multum: cum videamus aliorum stomachum citius saturari; & eos tamen illi ipsi parvo, quo satiantur, ardentem, & intolerabiliter, & omnino turpiter inhare: alios autem plusculo quidem satiari, sed tolerabilius inopiam perpeti, & vel ante ora positas epulas, si id in tempore opus sit, cum tranquillitate aspicere, neque tangere. Magis ergo interest, non quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum, atque personarum suar, & pro suae valetudinis necessitate quis capiat, sed quanta facilitate, & serenitate animi careat, cum his vel oportet, vel necesse est carere. ut illud in animo Christiani compleatur, quod Apostolus f dicit. Scio & nimis habere: scio & abundare: ubique & in omnibus imbutus sum, & saturari, & esurire, & abundare, & penuriam pati: omnia possum in eo, qui me confortat.

C. V. ¶ Temperantia ciborum & vestium, non dissolutio eorum laudatur. Item ex concilio Gangrensi, c. ultimo.

¶ **P**arsimoniam g cum veste humili non reprobamus: sicut etiam ornatum praeter corporis i diligentiam infucatum laudamus. Dissolutos autem, & fractos in vestibus inessus non recipimus: & domos Dei honoramus & conventus, qui in his fiunt, tanquam sanctos, & utiles recipimus: pietatem in privatis domibus non concludentes, sed omnem locum in nomine Dei edificatum honorantes: & congregationem in ecclesia factam ad utilitatem communem recipimus, & bona

a 2. Regum 23. b 3. Regum 17. c ad illa verba. [proscite, & dabitur vobis.] sed paulo aliter. d Ivo part. 4. cap. 23. e Matth. 11. & Luc. 7. f Philip. 4. g Ivo part. 1. cap. 221.

si a tuo

udentia tempore episcopio, mitorie, um mihi esse aboio: diaconi milite. si mo i, & co merito nem ne leretur,

cit ma perfcit faciunt unt epi quod ci iter fer-

radifum t adverte ture u tra pa- lio in- aradifo

am fal- quoque in ipa Sed ista m para- omo ex

iecius nobili- hec ver- em loca muste-

oru

ulti no- o sede- dorem, minem,

6. 114. Gen. 19. sed

Item ex eodem, c. 25.

Non oportet in basilicis, seu in ecclesiis agere
pennifacere, & intus i manducare, vel accubi-
tus sternere.

¶ Et intus] Graecis, *ἐν τῷ ἱερῷ* quod
Dionysius verit, nec intra domum Dei, sed apud Basilianum
abest vox, Dei.

C. V. ¶ Nisi necessitate coacti clerici in ecclesia
non conviventur.

Item ex concilio Carthagin. 3. c. 30.

Nvlli b episcopi, vel clerici in ecclesia conviventur,
nisi forte transeuntes hospitiorum necessitate illic
reficiantur. Populi etiam ab huiusmodi conviviis, quan-
tum potest fieri prohibeantur.

C. VI. ¶ De eodem. PALEA.
Item ex dictis beati Benedicti Abbatis.

Oratorium e hoc sit, quod dicitur; nec ibi quidquam
aliud geratur, vel condatur, quam quod divinis mi-
nisteriis a conveniat.

C. VII. ¶ De eodem.

Item Augustinus epist. 109. de regula monachorum.

In oratorio * prater orandi, & psallendi cultum pe-
nitentis nihil agatur, ut nomini huic & opera jugiter im-
pensa concordent.

DISTINCTIO XLIII.

Pudicus e quoque debet esse sacerdos, ut & moribus &
verbis pudorem indefinenter exhibeat. Unde in canticis
canticorum f. gena sponsa, id est, predicatoris; turtari
comparatur. ¶ Debet etiam gratiam docendi habere: quia,
ut Hieronymus ait, g. [Immaculatus & absque sermone conversatio,
quantum exemplo prodest, tantum silentio nocet. Nam latratu ca-
num, & baculo i pastorem, lupi sunt arcendi.] In ipsa autem
doctrina discretum oportet esse rectorem, ne aut tacenda proferat, aut
proferenda taceat.

¶ Baculo] In epistola B. Hieronymi legitur, baculoque
pastoris luporum rabies deterrenda est. Sed glossa ordinari-
a cum Gratiano concordat.

**C. I. ¶ De discretione predicationis, &
silentii.**

Unde Gregorius part. 2. sui pastoralis, c. 4. ait.

Strector discretus in silentio, utilis in verbo, ne aut
tacenda proferat, aut proferenda reticeat. Nam
sicut incauta locutio in errore pertrahit, ita indiscre-
tum silentium eos, qui erudiri poterant, in errore de-
relinquit. Saep namque rectores improvidi, humanam
amittere gratiam formidantes, loqui libere recta per-
tinescunt, & juxta veritatis vocem b nequaquam jam
gregis custodit, pastorum studio, sed mercenariorum
vice deserviunt: quia veniente lupo fugiunt, dum se
sub silentio abscondunt. Hic namque eos per prophe-
tam i Dominus increpat, dicens, [Coner muni, non valen-
tes latrare.] Hinc rursus queritur, dicens, k. [Non ascen-
disti ex aduerso, neque opposuisti murum pro domo Israel, ut
staretis in praesidio in die Domini.] Ex aduerso quippe ascen-
dere, est pro defensione gregis, voce libera, huius
mundi potentatibus contraire. Et in die Domini in praesidio
stare, est pravis decertantibus ex iustitia amore resi-
stere. Pastorem enim recta timuisse dicere, quid est aliud,
quam tacendo terga praebuisse? qui nimirum si
pro grege se obijcit, murum pro domo Israel hostibus
opponit. Hinc rursus delinquenti populo dicitur l. [Pro-

pheta tuu viderunt tibi falsa, & sulta nec aperiebant iniquita-
tem tuam, ut te ad penitentiam provocarent.] Propheta
quippe in sacro eloquio nonnunquam doctores vocatur,
qui dum fugitiva esse praesentia indicant, quae
sunt ventura manifestant: quos divinus sermo falsa
videre redarguit, quia dum culpas corrigere metuntur,
incautum delinquentibus promissa securitate blandiuntur:
qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt,
quia ab increpationis voce conticefcunt. Clavis quippe
apertionis est sermo correptionis, quia increpatio
culpam detegit, quam saepe nescit ipse etiam, qui perpe-
travit. Hinc Paulus ait a, [Vt potens sit in doctrina sana ex-
hortari, & eos qui contradicunt, redarguere.] Hinc per Ma-
lachiam b dicitur, [Labia sacerdotis custodiant scientiam,
& legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum
est.] Hinc per Esaiam c Dominus admonet, dicens,
[Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.] Praconis
quippe officium suscipit, quisquis ad sacerdotium ac-
cedit, ut ante adventum iudicis, qui terribiliter sequi-
tur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo,
si praedicationis est nescius, quam clamoris vocem da-
turus est praeo mutus? Hinc est enim, quod super
pastores primos in d. linguarum specie Spiritus Sanctus
insedit, quia nimirum, quos repleverit, de se
protinus loquentes facit. Hinc Moysi praecipitur e, ut
tabernaculum sacerdos ingrediens tintinnabulis ambia-
tur, ut videlicet praedicationis voces esse beat, ne su-
perni inspectoris iudicium ex silentio offendat: scri-
ptum quippe est, [ut audiat sonitus, quando ingre-
ditur, vel egreditur sancluarium in conspectu Domini,
& non moriatur.] Sacerdos namque ingrediens, vel
egrediens moritur, si de eo sonitus non auditur, quia
iram contra se occulti iudicis exigit, si sine praedicationis
sonitu incedit. Aprt autem tintinnabula vestimen-
tis illius describuntur inferta. Vestimenta enim sacer-
dotis quid aliud, quam recta opera debemus accipere?
propheta testante, qui ait, f. [Sacerdotes tui induantur ius-
ticia.] Vestimentis itaque illius tintinnabula inhaerent,
ut g. vita viam cum linguarum sonitu ipsa quoque bona
opera sacerdotis clament. Sed cum rector se ad loquen-
dum praeparat, sub quanto cautela studio loquatur, at-
tendat, ne si inordinate ad loquendum rapitur, erroris
vulnere corda audientium feriantur: & cum fortasse
sapienter videti desiderat, unitatis compagem insipienter
abscindat. Hinc namque veritas dicit h. [Habete sal-
tem in vobis, & pacem habete inter vos.] Per sal quippe verbi
sapientia designatur. Qui ergo loqui sapienter nititur,
inagnopere metuat, ne eius eloquio audientium uni-
tas confundatur. Hinc Paulus i ait, [Non plus sapere
quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.] Hinc in sa-
cerdotis veste juxta divinam k. vocem tintinnabulis
mala punica conjunguntur. Quid enim per mala punica
nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo
punico, uno exterius cortice multa interius grana mu-
niantur, sic innumeros sanctae ecclesiae populos unitas
fidei contegit, quos intus diversitas meritorum tenet.
Neigitur rector incautus ad loquendum proruar, hoc,
quod jam praemisimus, per semetipsam veritas discipu-
lis clamat l. [Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.]
ac si figurate per habitum sacerdotis dicat, mala punica
tintinnabulis iungite, ut per omne, quod dicitis,
unitatem fidei cauta observatione teneatis. Providen-
dum quoque est sollicita intentione rectoribus, ut ab
eis non solum prava nullo modo, sed ne recta quidem
nimie & inordinate proferantur: quia saepe dictorum
virtus perditur, cum apud corda audientium, loquaci-
tatis incauta importunitate levigatur, & auctorem suum

a Ad Tit. 1. b Mal. 2. c Esai. d Ab. 2. e Exod. 28.
f Psal. 131. g al. li. h. Marc. 9. i. Rom. 12. k. Exod. 28.
l. Marc. 9.

336

a, alie-
robatur:
fida, &
in pietati
b ait,
lis qui
tem est
anc est,
emor-
prohibe-
non la-
Vnde
ilio ex-

id est,
onorem
hujus-
ana-
Dis-
recipien-
ab endu-
ms, ho-

diabo-
se ele-
e: non
nicatio
as, sed
l in his
alem se
ca refu-
episset.
m reli-
piebat,
uos ad
exulta, ca

em in re-
sibi tolle-

et elei-
propter
ni possit

versum
d quod

meth. 4.
Burch.
ernianis
Noi

hac eadem loquacitas inquinat, quae servare auditoribus ad usum profectus ignorat. Vnde bene per Moysen dicitur a, [Vir qui fluxum seminis patitur immundus est.] In mente quippe audientium, semen securura cogitationis est qualitas auditu locutionis; quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Vnde & ab huius mundi sapientibus praedicator egregius semina verbis b est vocatus. Qui ergo fluxum seminis patitur, immundus adestur, quia multiloquio subditus, ex eo se inquinat: quod si ordinatè promeret, prolem rectè cogitationis edere in audientium corda e potuisset: dumque incautus per loquacitatem defluit, non ad usum generis, sed ad immundiciam semen effundit. Vnde Paulus quoque, cum discipulum de instantia praedicationis admoneret, dixit d, [Testificor coram Deo, & Christo Iesu, qui iudicaturus est vivos & mortuos, per adventum ipsius & regnum eius, praedica verbum, in his oportune, impertune.] Dicitur impertune, pramittit [opportune], quia scilicet apud auditoris mentem ipsa sua utilitate se destruit, si habere impertunitas opportunitatem necesse.

C. II. ¶ Porcis & canibus sacra non sunt committenda.

Item Clemens epist. 3. in extremo.

2 IN mandatis e habemus, ut venientes ad civitatem ps discamus prius, quis in ea dignus sit, ut apud eum cibum sumamus, quanto magis nosse convenit, quis, qualisve sit is, cui immortalitatis verba credenda sunt? Solliciti enim, & valde solliciti esse debemus, ne f margaritas nostras mittamus ante porcos. Sed & ob alias causas utile est viri huius habere me notitiam. Si enim sciam, quia in his, de quibus non potest dubitari, quod bona sint, emendatus est, & inculpabilis, hoc est, si sobrius, si misericors, si iustus, si mitis, & humanus (quae utique bona esse nullus ambigit) tunc consequens videbitur, ut ei, qui obinet bona virtutum, etiam quod deest fidei & scientiae, conferatur: & in quibus maculari eius vita videtur, quae est in reliquis probabilis, emendetur. Si vero in iis, quae palam sunt, peccatis involutus permanet, & inquinatus, non me oportet ei aliquid de creatoribus, & remotis divinae scientiae proloqui, sed magis protestari, & convenire eum, ut peccare desinat, & ad us suos à vitis emendet. Quod si ingesserit se, & provocaverit nos dicere, quae eum minus recte agentem non oportet audire, prudentem eum debemus eludere. Nam nihil omnino respondere, auditorum causa utile non videtur: nisi forte existiment nos responsonis perentia declinare certamen, & fides eorum laxatur, non intelligentium propositum nostrum.

C. III. ¶ Verba praedicationis persecutoribus suis prelati non subtrahant.

Item Anacleus, epist. 1. omnibus episcopis.

3 S Cimus g autem multos ob id infestare doctores, ps ut eos perdant, & placita propriae voluntatis adimpleant. Non propterea tamen doctores (in quantum vires suppetunt) à recta aemulatione, & bona intentione recedere debent, scientes, quia beati i, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

C. IIII. ¶ Non est mundus à sanguine subiectionis, qui Dei consilium illi non amittat.

Item Gregorius Venantius, lib. 1. epist. 33.

E phesius Paulus dicit k, [Munda sunt manus mea à sanguine orationum vestrarum: non enim subterfugi, quo minus annuntiarem omne consilium Dei vobis.] Mundus ergo à sanguine eorum non est, si eis Dei consilium.

a Levit. 15. b Act. 17. c al. corde. d 2. Timoth. 4. e Math. 10. Marc. 8. f Matth. 7. g Ivo p. 5. c. 227. h al. oblatione. i Matth. 5. k Act. 18.

annuntiare nolisset: qui cum increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo pastor occidit.

C. V. ¶ Aeternae damnationis poenam incurrit praedicator, qui semen dixit verbi non sargit.

Item Nicolaus ad Michaelem Imperatorem in epistola cuius initium est [Pregposueramus.]

D ispensatio a est nobis caelestis seminis injuncta, ut b semen spargamus: ut fructum. Quod cum electionis vas formidet, & clamet, quanto magis cultet exigua metuendum est? Proinde sicut non leve delictum incumbit Pontificibus siluile pro divinitatis cultu, & ecclesiae correctione quod congruit, ita his (quod absit) non mediocriter periculum est, qui cum debeant parere, despiciunt.

4. p. 18. Pariter c quos, obfervare debet sacerdos, ne prodigii, & non intelligentibus secreta mystica, sua praedicatione revelare incipiat. Qui enim ea docet, quae ab auditoribus non valent intelligi, non ad eorum utilitatem, sed ad sustentationem facti. Vnde in expositione [Beati immaculati.] dicitur: [Vitiis est secreta mysteria vulgare indignis: quod sit vel loquacitate incauta, dum sine iudicio volat irrevocabile verbum, vel adulatione, ut ei placere secreta revelat, vel isolatione scientis, ut plura scire videatur. In quibus omnibus profecto datur intelligi, quanta debent esse distinctio in praedicatione sacerdotis: quia si forte caruerit, tanquam in safo, sacerdotalis officii iudicatur indignus.]

DISTINCTIO XLIII.

C Vm autem violentus esse prohibetur, gula inemperantiam nequaquam habere permittitur. Neque ebrietas prohibetur, & voracitas permittitur. Vtrumque enim inter opera tenebrarum Apostolus commemorat, scribit Romanis d. [Non inconvulsionibus, & ebrietatibus. Ventris e namque ingestio ad luxuriam provocat facile, & in opus bonum dissolvit. Vnde venter & genitalia sibi metipsum non sunt: ut ex vicinitate membrorum confederatio intelligatur.] Hinc etiam Diabolum d. principem cogitationum Hierusalem destruxisse legitur: quia venter, cui multitudine copiam deseruit, a lascivia virtutum ad solum redigit. Sacerdos ergo de altari v. vere, non luxuriam querat, ut ait Hieronymus g, [Tò sacerdos altario vivere, non luxuriam permittitur. Sunt autem comestiones, non solum sacerdotibus, sed etiam laicis: qui festivi, & sollemnes dicuntur, non aliter se digne celebrant, nisi comestationibus deserant.]

C. I. ¶ Non est iocandum comestationibus & ebrietatibus.

Vnde Augustinus scribit ad Anselmum episcopum, epist. 64.

C Omeffationes b & ebrietates ita concessae & licite putantur, ut in honorem etiam beatissimorum martyrum non solum per solennes dies, (quod ipsius quis non lugendum videat, qui hac non carnis oculis inspicit?) sed etiam quotidie celebrentur. & post peccata: Non ergo asperè, quantum existimo, non durè non modo imperioso ista tolluntur: magis docentiam quam iudicium, magis monendo, quam minando. Veritas autem exercenda est in peccata paucorum.

a Dispensatione nobis. orig. b 1. Corinth. 9. c Greg. ord. ex Amros. serm. 2. in Psal. 118. in ver. [Abscondi deliquitatem.] d Rom. 13. e Hieron. in ep. ad Amanianum, & August. de Temp. serm. 65. Gregor. in pastor. part. 3. cap. 20. f August. ultim. secundum 70. g In Michaelem, cap. 3. in extremis h Ivo part. 13. cap. 66. i absit ab orig. Ivone & aliquos scriptis Gratiani.

quid minatur, cum dolore fiat, de scripturis comminando vindictam futuram, ne nos ipsi in nostra potestate; sed Deus in nostro sermone timeatur. Ita prius movebuntur spiritales, aut spirituales proximi; quorum auctoritate, & lenissimis quidem, sed instantissimis admonitionibus cetera multitudo frangatur.

C. II. Nulli clericorum aut continentium licet tabernam intrare. Item ex concilio Laodicensi, c. 24.

Non oportet clericos servientes in presbyteris, que ad diaconos, & deinceps ordinis ecclesiastici omnes usque ad ministros, aut lectores, aut exorcistas, aut ostiarios, aut psalmistas, aut etiam eos, qui in proposito continentia sunt, tabernam 2 intrare.

1 Clericos servientes] Græcè est, ἱερωδουλός, quod Dionysius verit, sacro ministerio deditos: quam versionem concilium Aquisgranense, Burchardus, & Ivo attulerunt. 2 Tabernam] Sequitur in impressis, nisi causa necessitatis: que sunt expostio, quia neg. in pierisq. manuscriptoris, neg. in Burchardo, & Ivone, neque in ipso concilio Laodicensi, aut Aquisgranensi (ubi c. 60. hoc idem reperitur) legitur: videntur tamen accepta ex can. Apost. 5. p.

C. III. Deponatur clericus, qui tabernam, aut ergasterium habere solent.

Item ex sexta synodo, cap. 9.

Nulli clerico licet tabernam, 1 aut ergasterium habere. Si enim huiusmodi tabernam ingredi prohibetur, quanto magis aliis ministrare in ea? Si quis verò tale quid fecerit, aut cesserit, aut deponatur.

1 Tabernam, aut ergasterium] Græcè est: κεντρίδιον, ἱεροστέριον, id est, cauponariam tabernam.

C. IIII. Nisi necessitate compulsi clerici tabernam non ingrediantur.

Item ex concilio Cathagin. 3. c. 27.

Clerici b. edendi vel bibendi causa, tabernam non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

C. V. Corripendus est episcopus, qui convivio occupatur.

Item Gregorius Natali episcopo, lib. 2. reg. in di. 10. epist. 14.

Multis ab urbe na venientibus, frater charissime, iudici, pastoralis cura derelicta, solis te convivio occupatum: quæ audita non crederem, si hæc actionum tuarum experientis approbarem. Nam quia nequam lectioni studeas, nequaquam exhortationi invigiles, sed ipsum quoque usum ecclesiastici ordinis ignores; hoc est in testimonium, quod eis, sub quibus es positus, servare reverentiam nescis.

C. VI. De eodem.

Idem ad eundem lib. 2. epist. 37.

Convivia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, rectè vestra fraternitas e in suis epistolis iudat. Sed tamen sciendum est, quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, cum in eis nulla absentium vitia mordetur, nullus ex irrisione reprehenditur, nec in eis inanes secularium negotiorum fabulæ, sed verba factæ lectionis audiuntur: cum non plus, quam necesse est, servitur corpori, sed sola ejus infirmitas reficitur, ut ad usum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque si vos in vestris convivio agitis, abinentium, d fateor, magistri estis.

C. VII. PALEA.

(Item ex concilio Nannetensi.)

a Conc. Aquisgran. cap. 6. Burch. l. 2. c. 131. Ivo part. 6. cap. 205. b Aquisgran. conc. 90. Burch. l. 2. cap. 130. Ivo p. 6. cap. 204. c al. sanctissim. d al. abstinentia.

Nillus a presbyterorum, quando ad anniversarium diem, trigessimum, aut septimum, vel tertium alicuius defuncti, aut quacunq. vocatione ad collectam presbyteri convenit, seinebriare ullatenus præsumat, nec precatus amore b sanctorum, vel ipsius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare; nec plausus, & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat, aut turpia joca, vel urso, vel tomaticibus ante se fieri c patiat: nec larvas dæmonum 1 ante se fieri consentiat: quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibetur.

1 Dæmonum] Burchardus addit, quas vulgo Talamasas dicunt.

C. VIII. De eodem. PALEA.

Quando d autem convenierint presbyteri ad aliquod convivium, aliquis e prior illorum, versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat; & tunc secundum ordinem sedeat, alter alteri honorem præbentes; & per vices cibum & potum benedicant, & aliquis de illorum clericis aliquid de sancta scriptura legat. Et s post resurrectionem similiter sanctum hymnum dicant ad exemplum g Domini, sicut in cæna fecisse legitur: & sic se contineant omnes presbyteri maxime in talibus locis, ut non vituperetur ministerium illorum.

C. IX. De eodem. PALEA.

Item ex eodem.

Quando b presbyteri per Kalendas simul conveniunt post peractum divinum mysterium i, ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem, sed quasi ad prandium, ibi ad tabulas resideant: ne per talia inhonesta convivia se invicem gravent: quia indecens est, & onerosum; sæpè etiam tarde ad ecclesiam redeuntes majus damnum de reprehensione consequuntur, quod h de gravèdine mutua contrahunt, quam lucrum ibi 1 faciant. Nam de huiusmodi conventu Paulus Corinthios m reprehendit, qui inconvenienter cœnam Dominicam manducare conveniebant. Sic & qui ad cœnam Dominicam, id est, ad collationem verbi sub occasione conveniunt, & ex veritate o ventris causa conjunguntur, reprehensibiles coram Deo, & hominibus habentur. Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum charitate in domo fratris sui simul cum fratribus frangant, & singuli singulos bibere faciant; & maxime ultra tertiam vicem poculum non contingant, & sic ad ecclesias redeant.

C. X. Christiani ex symbolis convivio non celebrant.

Item ex concilio Laodicensi, c. 55.

Non oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos, aut etiam laicos Christianos ex symbolis [quæ p vulgus comessalia appellat] convivio celebrare.

C. XI. Sacramentum scripturarum lectio sacerdotibus sæpè convivio miscetur.

Item ex concilio Toletano. 3. c. 27.

Pro q reverentia Dei & sacerdotum, id universa sancta constituit synodus, ut (quia solent crebro inensis otiosa fabulæ interponi) in omni sacerdotali convivio lectio divinarum scripturarum miscetur. Per hoc enim & animæ edificantur ad bonum, & fabulæ non necessariz prohibentur.

a De conse. dist. 5. c. nullus. Burch. l. 2. cap. 161. Ivo p. 6. c. 215. b al. in anno. c al. facere permittat. d Burch. l. 2. cap. 162. Ivo p. 6. c. 213. e decanus, aut aliquis. f Burch. g Matt. 26. h Burch. l. 2. c. 164. Ivo p. 6. cap. 215. i al. ministerium. k Et. l al. cibi. m s. Corin. 11. n al. ingurgitare. o Conc. Aquisgran. c. 83. Rab. in par. c. 27. p Ista sunt addita loco ciusdem dist. q Burch. l. 2. c. 169. Ivo p. 6. cap. 260. Raban. in par. c. 27. Apud Martin. Braca.

C. XII. ¶ De confertis nec convivia facere, nec ante horam dici tertiam clericis comedere licet.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 61. & 66.

Non a liceat sacerdotes, vel clericos, sed nec religiosos laicos convivia facere de confertis. ¶ Nec oportet clericos, vel laicos religiosos ante facram horam dici tertiam inire convivia, nec aliquando clericos, nisi hymno dicto, comedere panem, & post cibos gratias auctori Deo referre.

Si ergo laici comestiones damnabiles sunt, multo magis sacerdotibus imputantur ad gehennam. Venter enim pinguis (ut Hieronymus b ait) crassum sensum generat: cum sacerdotali sensu contra vigil esse debeat, & tenuis: atque ideo edacitatis vitio obnoxii in sacerdotes ungi non debent. Hi enim (ut ait Gregorius in moralibus) qui adhuc vitiorum bello subjacent, nequaquam per predicatorem usum præse magisterio ceterarum debent.

DISTINCTIO XLV.

¹ Equitur c (non percussorem.) Non enim oportet episcopum ita esse irascibilem, & perturbati sensus, ut percutiat, qui debet esse patient: sed sequatur eum, qui dorsum posuit ad flagella.

C. I. ¶ Verborum correptione, non verberibus timeri debet episcopus.

Unde Gregorius scribit inam episcopo Constantinopol. lib. 2. epist. 12. al. cap. 91.

Quid autem de episcopis, qui verberibus timeri volunt, canones dicant, bene fraternitas vestra novit. Pastores etenim facti sumus, non percussores: & egregius predicator dicit, e [Argus, obsecra, in te pa in omni patientia & doctrina.] Nova verò atque inaudita est ista predicatio, quæ verberibus exigit fidem.

C. II. ¶ De eodem.

Item in concilio Romano sub Sylvestro, c. 17.

Neminem f quisquam peccantem clericum eadem attingat, non presbyter, non diaconus, non episcopus clericum, vel servitorem ecclesie ad eadem perducatur. Sed si ita causa exigit clerici, triduo priveretur honore, ut poenitens redeat ad matrem ecclesiam.

C. III. ¶ Non asperis, sed blandis verbis, ad fidem sunt aliqui provocandi.

Item Gregorius Paschasio episcopo Neapoli. lib. 11. epist. 15.

Quæ sincera intentione extraneos à Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis non asperitatibus debent studere, ne quorum mentem reddita ad planum ratio poterat revocare, pellat procul adversitas. Nam quicumque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta ritus sui volunt cultura suspendere, suas illi magis, quam Dei causas probantur attendere. ¶ Iudæi b siquidem Neapoli consistentes questi nobis sunt, asserentes, quod quidam eos à quibusdam feriarum suarum solemnitatibus irracionabiliter nitantur arcere, ne illis sit licitum festivitatum suarum solennia colere, sicut eis nunc usque, & parentibus eorum longis retrò temporibus licuit observare. Quod si ita se veritas habet, supervacua rei videtur operam dare. Nam quid utilitatis est, quando, etsi contra longum usum fuerint veriti, ad fidem illis, & conversionem nihil proficit? Aut cur Iudæis, qualiter caeremonias suas celere debeant, regulas ponimus, si per hoc eos lucrari non possumus? Agendum ergo est, ut

a Burch. l. 2. c. 165. Ivo part. 6. cap. 216. cap. 66. b Epist. ad Neopolienses. lib. 2. cap. 10. c 1. Tim. 3. & ubi gl. ordm. & Anselm. ex Hieron. ad Oceanum. d In Diac. lib. 9. cap. Polyc. lib. 4. tit. 9. e 2. Tim. 4. f Nemo. orig. g al. plane. h Ivo part. 3. cap. 129. i al. adhibere.

ratione potius, & mansuetudine provocati, se qui nos velint, non fugere: ut eos, ex eorum codicibus ostendentes, que dicimus, ad sinum matris ecclesie Deo possumus adjuvante convertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidem, prout poterit, Deo adjuvante, ad convertendum accendat, & de suis illis solemnitatibus inquietari denique non permittat: sed omnes festivitates, feriasque suas, sicut hætenus tam ipsi, quam parentes eorum per longa colentes retrò tempora tenuerunt, liberam habeant observandi, celebrandi; licentiam.

C. IIII. ¶ Non severitate, sed benevolentia subditos prelati corripiant.

Item Gregorius IIII. in epistola episcopi per Galliam, & Germaniam constituta.

Licet a plerumque accidat in sacerdotibus, quæ sunt reprehendenda, plus tamen erga corrigendos agat benevolentia, quam severitas; plus cohortatio, quam comminatio b; plus charitas, quam potestas: cum nemo nostrum sine reprehensione, aut sine peccato vivat. Nam si Dominus c statim post trinitam negationem beatorum Petrum Apostolorum præceptorem nostrum judicasset, non tantum ex eo fructus, sicut fecit, recepsisset. Expectandi ergo, atque corrigendi magis sunt rectores ecclesie, quam statim iudicandi: cum majora negotia, & difficiliore causarum exitus, sanctorum patrum canonis spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia consecrati, jubeant sub nostræ sententiae expectatione suspendi, nostroque moderamine finire. Unde necesse est hæc, & alia ecclesiastica quæque negotia post multorum experimenta causarum sollicitas perspicere d, & diligentius præcaveri: quatenus per spiritum charitatis & pacis omnes materies scandalorum, & presumptivorum invidiorum i atque oppressio simplicium statuum ecclesie Domini auferantur. Et licet non vult quæquam fratrum se aliorum iudicio prægravari, ita non audeat alii inferre, quod sibi non vult fieri. Iudici non sunt cogendi ad fidem, quam tamen si inviti susceperint, cogendi sunt retinere.

i ¶ Invidiorum] In epistola Gregorii IIII. (quæ est in synodico memorato codice bibliothecæ Dominicanæ,) & ab aliquo vetigiliario emparibus Gratiani legitur, Iudæorum.

C. V. ¶ Sicut non sunt Iudæi ad fidem cogendi, ita nec conversi ab ea recedere permittuntur.

Unde in concilio Toletano 4. c. 36. statutum est.

De e Iudæis autem præcipit sancta synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferri. [Cui f enim vult Deus, misereatur, & quem vult, inducat.] Non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma justitiæ. Sicut enim homo proprii arbitrii voluntate serpenti obediens perit, sic vocante se gratia Dei propriae conversione homo quisque credendi salvatur. Ergo non vi, sed liberi arbitrii facultate convertantur, iudicandi sunt, non potius impellendi. Qui autem jam pridem ad Christianitatem coacti sunt venire (sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sisebuti) quia jam constat eos sacramentis divinis lociati baptismi gratiam suscepisse, & christinate uncti esse, & corporis, & sanguinis Domini extitisse participes, oportet, ut fidem, quam etiam vi, vel necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt, vilis, & contemptibilis habeatur.

a Infra ea. cap. licet. Ivo part. 5. cap. 262. b al. comminatio. c Math. 26. d proficit. orig. e Burch. lib. 2. cap. 77. Ivo part. 1. cap. 276. & part. 13. cap. 94. Panorm. lib. 1. cap. 170. f Rom. 10.

C. VI. *¶ Benevolentia plus quam severitas erga corrigendos agat.*
 Item Leo Papa, epist. 82. ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem, c. 1.

Licet a nonnunquam accidant, quae in sacerdotibus sunt reprehendenda personis, plus tamen erga corrigendos agat benevolentia, quam severitas, plus cohortatio, quam comminatio, plus charitas, quam potestas. Sed hi, qui quae sua sunt quarunt, non quae Iesu Christi, facile ab hac lege discernantur: & dum dominari magis, quam consulere subditis quarunt, placet honor, inflat superbia, & quod provifum est ad concordiam, tendit ad noxam.

C. VII. *¶ Deiciatur ab officio presbyter, & diaconus, & Episcopus verberibus timere quereus.*

Item ex canone Apostolorum, cap. 28. iuxta primam versionem.

Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles iniique agentes, & per huiusmodi volentem timeri, deici ab officio suo precipimus, quia nusquam nos docuit hoc Dominus. Econtrario vero ipse cum percuteretur, non repercutiebat: cum malediceretur, non remaledicebat: cum pateretur, non comminabatur.

C. VIII. *¶ Non verberibus, sed verbis subditi Episcopi corripiantur.*

Item ex concilio Ebraecensi 3. c. 6.

Cum beatus Apostolus e arguere, obsecrare, vel incipere in omni patientia precipiat, extra hanc doctrinam novimus quosdam ex fratribus tantis cadibus in honoratos subditos effervescente, quantas poterant latrocinantium promereri personarum. Et ideo, qui gradus iam ecclesiasticos meruerunt, id est, presbyteri, abbates, & levitae, qui exceptis gravioribus & mortalibus culpis, nullis debent verberibus subiacere, non est dignum, ut passim unusquisque prelatum honorabiliora membra sua, prout voluerit & ei placuerit, verberibus subiciat & dolori: ne dum incaute subditi percutitur membra, ipse quoque debitam sibi subditorum reverentiam subtrahat, iuxta illud, quod quidam sapiens dixit: [Leviter & castigatus reverentiam exhibet castiganti: asperitatis autem nimis increpatio nec correctionem recipit, nec salutem.] Et ideo, si quis aliter quam dictum est, praedictos honorabiles subditos, licentia perceptae potestatis elatus, malitia animi tantum, crediderit verberandos, iuxta modum verberum, quae intulerit, excommunicationis pariter & exilii sententiam sustinebit.

2 pars. Salomon vero contra admonet, dicens, h [Percutere filium tuum virga, & liberabis animam ejus morte.] Hinc B. Gregorius * scribit in dialogo, B. Benedictum quendam monachum virga percutiendū sanasse, quem crebra admonitione curare non poterat. Hinc etiam Dominus i flagello facto de sinicula, male versante in templo flagellavit, & de orationis domo ejecit. Hinc etiam Apostolus & fornicatorem illum satana corporaliter vexandum tradidit: & magnum i illum corporali castitate damnavit. Hinc etiam in canonicis m, pueri qui ante rationales annos irrationabiliter versantur, verberibus castigari jubentur. Virgines quoque, stragionis veste deposita alin se copularint, ergastulii retrudi precipiuntur.

a sup. ea. cap. licet. Polyb. lib. 4. tit. 49. b al. commotro. c Anst. l. 6. c. 19. Polyb. 4. tit. 9. d 2. Petr. 2. e 2. Tim. 4. f sic in codice regio. g Leniter. orig. h Proverb. 23. * l. 2. dist. c. 4. i Ioan. 2. k 1. Cor. 5. l Act. 13. m Sirtium Papa epist. 1. cap. 6. l. 20. cap. 6. ad cap. 29. Job. pass. part. 2. cap. 3. la. reg. 4. f. 24.

C. IX. *¶ Disciplina non est servanda sine misericordia, nec misericordia sine disciplina.*

Hinc etiam Gregorius in moralibus, 20. lib. part. 4. c. 6.

Disciplina, vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet, & iuste consolans misericordia, & pie saeviens disciplina. Hinc est, quod semivivi illius vulneribus, qui a Samaritano a in stabulum ductus est, & vinum adhibetur, & oleum, ut per vinum mordeantur vulnera; per oleum foveantur: quatenus unusquisque, qui sanandis vulneribus praest, in vino morsum distractionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per vinum mundentur putrida, per oleum sananda foveantur. Miscenda est ergo lenitas cum severitate, faciendumque quoddam ex utraque temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. Hoc nimirum illa tabernaculi b arca significat, in qua cum tabulis virga simul & manna est: quia cum scripturae sacrae scientia, in boni rectoris peccatore, si est virga distractionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiam David c ait: [Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.] Virga etenim percutimur, & baculo sustentamur. Si ergo est distractio virga, quae feriat, sit & consolatio baculi, quae sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate saeviens: sit pietas, sed non plus, quam expediat, parcens. Intueri libet in Moyse pectore misericordiam cum severitate sociatam. Videmus amantem pie & stricte saevientem.

¶ Certe cum Israeliticus populus ante Dei oculos penè inveniabilem contraxisset offensam, ita ut ejus rector audiret: [Descende d, peccavit populus tuus.] ac si ei divina vox diceret: qui tali peccato lapsus est, jam meus non est, atque subingeret, Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.] Ille semel & iterum pro populo, cui praerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens, ait, [Aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.] Pensemus ergo, quibus visceribus eundem populum amavit, pro cuius vita de libro vitae deleri se petiit. Sed tamen iste, qui tanto ejus populi amore constringitur, contra ejus culpas pensamus, quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima, ne deleantur, culpa veniam obtinuit, ad eundem populum veniens, ait e, [Ponat vir gladium suum super femur suum: ire & redare de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum: ceciderunt in die illo quasi viginti i tria milia hominum.] Ecce qui vitam omnium etiam cum sua morte petiit, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arsit ignibus amoris: foris accensus est zelo severitatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta saevitas, ut eos, quos divinitus feriri timuerat, ipse iudicii gladio feriret. Sic amavit eos, quibus praefuit, ut pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amavit, ut eos etiam Domino parcente prosterneret. Utrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis, causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladiis allegavit. Intus amans divina ira supplicando obstitit: foris saeviens culpam feriendo consumpsit. Succurrit citius omnibus, offensa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum suum, citius exaudivit agentem pro populo; quia vidit, quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine

a Luc. 10. b Heb. 9. c Psal. 22. d Exod. 23. e Ibid.

ergo populi utrumque Moyses miscuit, ut nec disciplina deesset misericordiae, nec misericordia disciplinæ. Unde hic quoque juxta utramque virtutem dicitur a, (Cognoscite rem quasi rex, circumstante exercitu, eram tamen mercenarius consolator.) Sedere quippe, circumstante exercitu, vigor est ac disciplina regiminis, mercenarium verò corda consolari, ministerium pietatis.

C. X. ¶ Viginti tria] Sic etiam legitur in codicibus B. Gregorij: sed in hebrais, paraphrasi Chaldaica, versione septuaginta, & vulgata, est: tria millia.

C. XI. ¶ Iuste judicans, misericordiam cum iustitia servat.

Item Augustinus in Enchiridio, c. 72.

OMnis b, qui iuste judicat, stateram in manu gestat, & in utroque penso iustitiam & misericordiam portat: sed per iustitiam reddit peccanti sententiam; per misericordiam, peccanti temperat poenam: ut iusto libramine quædam per æquitatem corrigat; quædam verò per miserationem indulgeat. Qui Dei iudicia oculis suis proponit, semper timens & tremens in omni negotio formidat, ne de iustitiæ tramite devians cadat, & unde non iustificatur, inde potius condemnetur.

C. XII. ¶ Qui remittit, & qui corripit, uterque miseretur.

Item Ildorus lib. 3. sententiarum de summo bono, cap. 54.

ET e qui emendat verberare, in quem potestas datur, vel coercet aliqua disciplina, & tamen peccatum ejus, quo ab illo laesus aut offensus est, dimittit ex corde, vel orat ut ei dimittatur, non solum in eo, quod dimittit atque orat, verum etiam in eo, quod corripit, & aliqua emendatoria poena plectit, elemosinam dat, quia misericordiam præstat. Multa enim bona præstantur invitis, quando eorum consulitur utilitati, non voluntati, quia sibi ipsi inveniuntur esse inimici.

C. XIII. ¶ De multiplici genere elemosinarum.

Sunt enim multa genera elemosinarum, de quibus Albinus dicitur.

Tria e sunt genera elemosinarum: una corporalis, egentem dare quicquid poteris: altera spiritalis, dimittere à quo laesus fueris: tertia, delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis.

C. XIV. ¶ Elemosyna peccata præfertur elemosyna cordis.

Item Augustinus, lib. 50. homil. homilia 6.

Dixi f sunt elemosynæ, una cordis, altera pecunie. Elemosyna cordis est, dimittere ei, à quo laesus es. Nam dare aliquid indigenti aliquando quaeris, & non habes; indulge peccanti quantum volueris, redimat tibi. ¶ Elemosyna cordis multo major est, quam elemosyna corporis. ¶ Charitatis elemosyna sine substantia terrena sufficit sibi, illa verò quæ corporaliter datur, si non benigno corde tribuitur, omnino non sufficit.

¶ ps. Ex his omnibus apparet, quod nec lenitas mansuetudinis sine reformatione severitatis, nec zelus reformationis sine mansuetudine in prælati debet inveniri. Percussores ergo, qui præmissis auctoritatibus ab episcopali officio removeantur, non quilibet corporaliter flagellantes, sed præmissa mansuetudine ad verbera semper parati intelligendi sunt: qui per flagella non vitia corrigere, sed timere appetunt: quibus Ferrus scribit g, (Ne sitis dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo.)

a Job. 29. b Burch. d. 16. cap. 25. §. omnia. c 4. sentent. d. 15. d. Alcuinus. e Pann. d. 7. cap. 192. f Pann. d. 2. cap. 193. g. 1. Pet. 5.

C. XIV. ¶ Mansuetudo & districtio ab invicem non separantur.

Hinc etiam Gregorius scribit in moralibus, l. 19.

part. 4. c. 3. a

Sunt namque nonnulli ita districti, ut omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti jura regiminis. Unde cunctis rectoribus utraque summopere sunt tenenda, ut nec in disciplina vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursus mansuetudine districtiorem deserant disciplinæ: quatenus nec à compassione pietatis obdurescant, cum contumaces corrigunt; nec disciplina vigore molliant, cum infirmiorum animos consolantur. Regat ergo disciplina vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit timidus, nec mansuetudo dissoluta.

C. XV. ¶ Vera iustitia misericordiam compatitur, delinquentibus indignatur.

Item homilia 24. in Evangelio.

Vera iustitia compassionem habet: falsa verò b indignationem, quamvis & iusti solent recte peccatoribus dedignari. Sed aliud est, quod agitur typho superbia; aliud, quod zelo disciplinæ. Dedignantur e etenim, sed non dedignantur. & post pauca. ¶ At contra hi quæ de falsa iustitia superbiere solent, ceteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt, & quo se peccatores esse non credunt, eo deterius peccatores fiunt.

C. XVI. ¶ Peccantes mansuetudine provocentur, non asperitate abiciantur.

Item Hieronymus d. ad c. 4. Thronorum.

Recedite, inquit, pollui; recedite, abite; nolite nos tangere: nolite in aliquo nobis communicare. Talis loquela non e illuminat cæcum, non sanat agrotum, non curat infirmum, sed magis occidit, atque in desperationem periclitatum mittit. Boni etenim rectores ex sua infirmitate aliorum infirmitates pensantes, magis per humilitatis & mansuetudinis levamentum student peccantes ab erroris laqueo ertere, quam per asperitatem in foveam perditionis nutantes propellere. Unde doctor gentium f, (Filius sim, inquit, inferni infirmi.)

C. XVII. ¶ In populum ira Dei deservit, cum prædicator delinquentes palpavit, non corripit.

Item ex Origene, homilia 7. in Iosue.

Sed illud non otiose transmittendum est, quod uno peccante ira Dei super omnem populum venit. Hoc quando accidit: quando sacerdotes, qui populo præsunt, erga delinquentes benigni videri volunt, & verentes peccantium linguas, ne forte male de eis loquantur, sacerdotalis severitatis immemores, nosunt complere quod scriptum e est, (Peccantem coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant.) & iterum h, (Austerius maluit ex vobis ipse,) nec zelo Dei successu imitantur Apostolum dicentem, (Tradidi huiusmodi hominem Sarranis in interitum carni, ut spiritus servus fiat.) Neque illud Evangelii i implere student, ut si viderint peccantem, primo secreta conveniant: post etiam duobus, vel tribus adhibitis k; quod si contempserit, & post hæc ecclesiæ correctione non fuerit emendatus, de ecclesiâ expulsum velut gentium habeant, ac publicanum: sed dum uni parcat, universæ ecclesiæ moluntur interitum. Quæ est bonitas? quæ ista misericordia? uni par-

a In cap. 29. Job. cap. 16. h iustitia] orig. e al. indignantur. d Rab. an. suat, non Hieron. commentarii. Thron. 4. e Esa. 52. f 1. Cor. 9. g 1. Tim. 5. h Ibid. i Matt. 18. k al. arbitrio.

cere, & omnes in discrimen adducere: Polluitur enim ex uno peccatore populus. Sicut ex una ove morbida universus grex inficitur, sic uno fornicatore, vel alio quodcumque scelus committente, plebs universa polluitur.

Hinc etiam alibi a dicitur: [Reverens subditus pietas matrem, disciplina vero patrem excolat.]

4 pars. ¶ Percussor quoque dicitur, qui sermone inutili infirmorum conscientiam vulnerat.

C. XVIII. ¶ Qui sermone incauto conscientiam percussit infirmorum, percussor vocatur.

Unde Anacletus Papa epist. 2. ad Episcopos Italiae.

Sane percussor ille dicitur doctor, qui sermone inutili conscientiam percussit infirmorum. Ideo tenere vos, & omnes fideles oportet cum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit consolari in doctrina sana, & contradicentes redarguere, & recte viventes, atque rectam fidem tuentes, consolidare.

DISTINCTIO XLVI.

1 Equitur b [Non litigiosum.] Nihil est enim impudentius arrogantia rusticorum, qui garrulitatem auditorum putant, & parati ad lites, in subditos turbidi inmanes: quod ex arrogantia & superbia provenire manifestum est.

C. I. ¶ Arrogantes nefarium inferre humiliter quae docent.

Unde Gregorius scribit in moralibus, lib. 23. par. 5. c. 12. ad c. 33. lob.

Hoc habet proprium doctrina arrogantium, ut humiliter nesciant inferre quod docent: & recta, quae sapiunt, recte ministrare non possunt. In verbis enim eorum proditor, quod cum docent, quasi in quodam sibi videntur sublimitatis culmine residere: eosque quos docent, ut longè infra se positos, veluti in imo respiciunt, & quibus non consulendo loqui, sed vix dominando dignantur. Recte autem his per prophetam Dominus dicit d. [Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.] Cum austeritate enim & potentia imperant, qui subditos suos non tranquille ratiocinando corrigere, sed asperè inflectere dominando festinant. At contra vera doctrina tanto vehementius hoc elationis vitium fugit per cogitationem e, quanto ardentius verborum suorum jaculis ipsum magistrum elationis inflequitur. Cavet enim, ne cum magis elatis moribus praedicet, quem in corde audientium lacris sermonibus inflectatur.

2 pars. Ecce, quare litigiosi prohibentur in Episcopos ordinari.

Est & alia causa huius prohibitionis. Litigiosi namque, vel adulationibus animae principum sibi conciliant, vel fratribus suis detrahendo, infamia notam ingerunt, vel inter fratres discordiam seminando, seditionem nunquam facere cessant: quae omnia in praesenti damnabilia esse probantur.

C. II. ¶ De iis qui peccatoribus adulantur.

Unde Gregorius scribit in moralibus, lib. 18. par. 4. cap. 3. ad cap. 27. lob.

Vnt nonnulli, qui dum malefacta hominum laudibus efferunt, augment quae increpare debuerunt. Hinc enim per prophetam dicitur: [Ve f qui consuevit pulvillus sub omni cubito manus, & faciant verticalia sub capite universae aetatis.] Ad hoc quippe pulvillus ponitur, ut mollius quiescat. Quisquis ergo male agentibus adulatur, pulvillum sub capite vel cubito jacentis ponit, ut qui corripit ex culpa debuerat, in eo stultus laudibus mollior quiescat. ¶ Hinc rursus scriptum est: [Ipse g edificabat parietem, illi autem livebant eum.] Parietis

a Greg. pasto. 2. p. c. 6. b 1. ad Tim. 3. & ibi glossa ordin. c Ansel. ex Hieronym. in epistol. ad Oceanum. d al. despicunt. e Ezech. 34. f al. cognationem. g Ezech. 13. h Ibidem.

quippe nomine, peccati durtia designatur. Edificare ergo parietem, est contra se quempiam obstruere peccati construere. Sed parietem liniunt, qui peccata perperantibus adulantur, ut quod illi perverse agentes adificiant, ipsi adulantes quasi nitidum reddant. ¶ Sed sanctus vir sicut mala de bonis non estimat, ita judicare bona de malis recusat, dicens a. [Nisi a me, usi iustos vos iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocenti mea.]

C. III. ¶ Adulator, vel proditor clericus ab officio degradetur.

Hinc etiam in concilio Carthaginensi 4. c. 58. legitur.

Clericus b, qui adulationibus & proditiionibus vacare reprehenditur, ab officio degradetur.

C. IV. ¶ Excommunicatur ab Episcopo qui fratribus non probanda obijciunt.

Item ex eodem concilio, c. 59.

Accusatores fratrum Episcopos excommunicet, qui non probanda fratribus obijciunt 1. Et si emendaverint vitium, recipiant eos ad communionem, non ad clerum.

1 ¶ Qui non probanda fratribus obijciunt. Verba ista neque in originali, neque in multis Gratiani antiquis codicibus habentur.

C. V. ¶ Removeatur ab officio clericus maledicus, furvus, & fratrum profectibus invidens non propeverat.

Item ex eodem concilio, c. 57.

Rabrica hac pertinet simul ad hoc caput, & ad duo sequentia.

Clericus c maledicus (maximè in sacerdotibus) cogatur ad postulandam veniam; si noluerit, degradetur: nec unquam ad officium absque satisfactione revocetur.

C. VI. ¶ De eodem.

Item ex eodem concilio, cap. 60.

Clericum d scurrilem, & verbis turpibus joculariorem, ab officio retrahendum censemus.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 54.

Clericus e invidens fratrum profectibus, donec in vitio est, non promoveatur.

C. VIII. ¶ Non sunt ordinandi, qui seditionibus vacant.

Item ex eodem, c. 67.

Seditionarios f statuiamus nunquam ordinandos clericos, sicut nec usurarios, nec injuriarum suarum ultores.

C. IX. ¶ Usurari exigere clericis minime licet.

Item ex concilio Leodicensi, c. 5.

Non g licet foenerari ministris altaris, vel in sacerdotali ordine constitutis, vel usuras, vel lucra, quae seculi b dicuntur, accipere.

C. X. ¶ Nec suo nomine, nec alieno clericus foenerator existat.

Item Leo Papa Episcopus per Campaniam, epist. 1. cap. 4.

Sicut i non suo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere foenus attentet. Indecens est enim, crimen suum commodis alienis impendere. Foenus autem hoc solum aspicere k & exercere debemus, ut qui his misericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter, & in perpetuum mansura tribuit, recipere valeamus.

a Job. 27. b Burd. 2. c. 176. Ivo p. 6. c. 267. Pam. l. 3. cap. 173. c Burd. l. 10. c. 66. Ivo p. 11. c. 11. & p. 13. c. 66. Ansel. l. 7. c. 163. d Burd. l. 2. c. 172. Ivo p. 6. c. 263 & p. 11. c. 79. Pam. l. 3. c. 172. e Burd. l. 2. c. 106. Ivo p. 6. cap. 31. Agath. conc. c. 69. f Burd. l. 2. c. 17. Ivo p. 6. c. 36. g Ansel. l. 7. c. 150. h al. seculi. i Burd. l. 2. c. 17. Ivo p. 6. c. 66. k al. accipere.

DISTINCTIO XLVII.

1 Quid autem in fine hujus capituli usurarii ordinari prohibentur, inde est, quod usuram exercentes cupiditati deferre probantur: cupidi autem ab Apostolo ordinari prohibentur; quia tales facile a iusto deviant.

C. I. ¶ Diacomus, presbyter, & Episcopus exigens usuras, nisi desierit, deponatur.

Unde in canonibus Apostolorum, c. 44. legitur.

E Piscopos h, aut presbyter, aut diaconus usuras a debitoribus exigens, aut desinat, aut certe deponatur.

C. II. ¶ Usuras exigens, sive clericus, sive subiectus regule, deiciatur.

Item ex concilio Niceno, cap. 17.

Q Vonia multi sub regula constituti avaritiam, & turpia lucra sectantur, oblitique divinæ scripturæ, dicentis, [Qui pecuniam suam non dedit ad usuram] mutuum dantes, centesimas exigunt; iuste censuit sancta & magna synodus, ut si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipiens, aut de adinventione aliqua, vel quolibet modo negotiorum transgens, aut hemiola, id est, festupla 1. e. exigens, vel aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri gratia, deiciatur a clero, & alienus exiliat a regula.

1 ¶ [Sestupla] Hoc sestuplarum usurarum genus, quamvis gravissimum, in frugibus humidis, vel arenosis, Constitutum lege permisit, quæ nunc extat in codice Theodosiano, lib. 2. tit. ult. de usura. l. 1. Eodem pertinet, quod scribit B. Hieronymus in commentariis in Ezechielum, lib. 6. c. 18. in verbis. Solent in agris frumenti & milii, vini, & olei, cæterarumque specierum usura exigi, sive, ut appellat sermo divinus, superabundantia: verbi gratia, ut hiemis tempore decem decem modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est, amplius partem mediam. Quamobrem hoc canone, quo Patres illi omnes pecuniarias usuras clericis interdixerunt, voluerunt etiam sestuplam fugam expresse isdem interdicerent. Postea vero in aliis conciliis, & a Romano Pontificibus, genus omne usurarum, tanquam juri naturali ac divino contrarium, tam clericis, quam laici suis interdiximus, quemadmodum apparet in Decretalibus, tit. de Usur.

C. III. ¶ Temporalibus lucris deservientes, Deo nequaquam militare prebentur.

Hinc etiam Gregorius in 19. lib. Moralium, c. 25. in 29. cap. libi scribit, dicens.

O Mnes hujus seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt, in cælestibus debiles. Nam pro temporalis gloria usque ad mortem desudare appetunt, & pro spe perpetua ne parum quidem in labore subsistunt: pro terrenis lucris quaslibet injurias tolerant, & pro cælesti mercede vel tenuissimi verbi ferre contumelias recusant: terreno iudici toto etiam die assistere fortes sunt, in oratione vero coram Domino vel unius horæ momento lassantur: sæpe nuditatem, dejectionem, famem pro acquirendis divitiis atque honoribus tolerant, & earum rerum se abstinentia cruciant, ad quas adipiscendas festinant; superna autem laboriosè quætere tanto magis dissimulant, quanto ea retribui tardius putant. Hi itaque quasi aliarum arborum more deorsum vasti sunt, sursum augusti: quia fortes in inferiora subsistunt, sed ad superiora deficiunt. At contra ex qualitate palmarum designatur proficiens vita iustum, qui nequaquam sicut in terrenis studiis fortes,

a 1. Tim. 3. b. Burch. lib. 2. cap. 119. lvo p. 6. cap. 195. & p. 13. cap. 15. Burch. lib. 3. cap. 17. inf. 14. q. 4. c. 8. ex alia versione, Polyc. l. 4. tit. 31. Rab. l. p. c. 52. c. Burch. l. 2. c. 129. Anst. l. 7. c. 134. lvo p. 6. c. 196. & p. 13. c. 8. d. redondat ista particula. e. al. festupla. f. al. sestupla.

& in cælestibus debiles; sed longius, atque detinatus, studiosos se Deo exhibent, quam seculo fuisse meminerunt. ¶ Nam cum quibusdam per prædicatorem nostrum dicitur: a [Floniam dico propter infirmitatem carnis vestra. Sicut enim exhibuisti membra vestra servire immunditia & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire iustitia in sanctificationem:] eorum proculdubio infirmitati conceditur, ac si eis aperius diceretur, si nequaquam amplius poteritis, saltem tales estote, in fructu bonorum operum, quales fuistis dudum in ratione victorum, ne debiliores vos habeat sancta libertas aëris, quos in carne validos habuit usus terrenæ voluptatis.

1. ¶ [Aëris] Apud B. Gregorium legitur, sancta libertas hæredes: vel, sancta libertas charitatis, quam in carne. In uno autem exemplari Gratiani Vaticano, cælestis conversationis, quod in glossa ad explanandam dictionem, aëris, assertur.

C. IV. ¶ Ad sacros ordines usurarii promoveri non debent.

Item Gregorius clero, & civibus Neapolitanis, lib. 8. epist. 42.

D E b. Petro insuper ad nos pervenisse cognoscite, quod solidos dedit ad usuram: quod vos oportet cum omni subtilitate perquirere: & si ita confiteri alium eligite, & ab hujus vos persona sine mora suspendite. Nam nos amatoribus usurarum nulla ratione manus imponimus. Si vero subtili habita inquisitione, hoc falsum esse poterit, (quia persona ejus nobis ignota est, & utrum ita sit de simplicitate ejus, quod ad nos perlatum est, ignoramus) cum decreto à vobis facto ad nos eum venire necesse est; ut vitam moresque illius sollicitius inquirentes, sensum quoque pariter agnoscamus, ut si huic iudicio aptus exiterit, vestra in eo (adjuvante Domino) desideria compleamus.

C. V. ¶ Degradetur clericus, qui usuras accipere desuper.

Item concilio Eliberitano, c. 20.

S I quis clericorum detectus fuerit usuras accipere, placuit degradari, & abstinere.

C. VI. ¶ Nec implicari errore, nec cupiditate violari sacerdotem oportet.

Item Leo Anatolio Episcopo Constantino-politano, epist. 51.

2 Vtrum d catholicum, & præcipue Domini sacerdos, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari, dicente sancta scriptura e, [Post concupiscentias tuas non eas.] Mens enim potentia f. avida, non abstinere novit à vetitis, nec gaudere concessis, nec i peccati adhibere consensum.

1 ¶ [Nec peccati] Hoc postremum orationis membrum ab aliis originalis, sed habetur etiam apud Anselmum.

C. VII. ¶ Qui cupiditatem a se non abscondit, bonorum auctori inhæreere non valet.

Item Gregorius, l. 7. ep. 100.

B Onorum auctori inhæreere aliter non valemus, nisi cupiditatem à nobis (quæ g. omnium malorum radix est) abscondamus.

C. VIII. ¶ Arias est hominum bona invadere, quorum necessitatibus subvenire.

Item Ambrosius * de eo, quod scriptum est in Evangelio h. [Homini cujusdam divitiis fructus uberes acer aruit.]

Sicut s. ii, qui per insaniam mente translati sunt, non jam res ipsas, sed passionis suæ phantasias vident.

a Rom. 6. b Anst. l. 6. c. 9. Polyc. lib. 2. tit. 1. c. 100. p. 3. c. 12. d. Anst. l. 3. c. 126. d. Anst. l. 7. c. 150. e. Eccles. 11. f. al. pecunia. g. 1. Tim. 6. * Serm. 18. h. Luc. 12. i. Ex Basilio homilia, ad eundem Evangelii locum.

ita etiam mens avari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum videt, semper reditum computat, gratius aurum intuetur quam solem: a ipsa ejus oratio & supplicatio ad Dominum, aurum querit. & post pauca. ¶ Interdum etiam usura arte nequissima, ex ipso auro aurum nascitur. Sed quid agis? Nec fatietas unquam, nec finis aderit cupiditati. & infra. ¶ Sed ais: quid injustum est, si cum aliena non invadam, propria diligentius servo? O impudens dictum! Propria dicitur: quae? ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti? Quando in hanc ingressus es lucem, quando de ventre matris existi, quibus quae facultatibus, quibusque subsidiis stipatus ingressus es? & post pauca. ¶ Proprium nemo dicat, quod est commune, quod plus quam sufficeret sumptum, etiam violenter obtentum est. & infra. ¶ Numquid iniquus est Deus, ut nobis non aequaliter distribuat vitae subsidia? ut tu quidem esses affluens & abundans, aliis vero deesset, & egeret? An idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis suae experimenta conferre, & alium per virtutem patientiae coronare? Tu vero susceptus Dei muneribus, etsi in finem tuum redactis, nihil te putas agere iniquum, si tam multorum vitae subsidia solus obtineas? Quis enim tam injustus, tam avidus, tam avarus, quam qui multorum alimenta suum non usum, sed abundantiam, & delicias facit? Neque enim minus est criminis habenti tollere, quam cum possis, & abundans indigentibus denegare. Effluentium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod tu recludis; & miserorum redemptio est & absolutio, pecunia, quam tu in terram defodis. Tot e te ergo scias invadere bona, quot a possis praestare quod velis.

¶ Commune] Apud beatum Ambrosium legitur, Proprium nemo dicat, quod est commune plus quam sufficeret sumptum, & violenter obtentum est. Sed oblectans non est mutatum.

¶ pars. Necessitas est etiam, ut ille qui ordinandus est, [sua domus sit bene praeparata] id est, si in laici habitu uxorem habuit vel filios, a turis ad virtutum studia, & verbo & exemplo provocet, ut quod postea praecipitur est populo, prius exigit a domesticis. Unde Apostolus Ephesius scribit, ut uxores suas sicut sua corpora diligant, & filios suos non ad iracundiam provocent, sed ut in omni disciplina & correptione Domini. Unde cum Paulus ad Timotheum scriberet, dixisset, [sua domus bene praeparata:] statim subiunxit, [habentem filios sibi subditos in omni castitate.] [non in accusatione luxuriae.] Non enim talium cohabitator frontem habet alios redarguenti. Unde de beato Job legitur, quod pro filii sui quotidiana offerbat Deo sacrificia, offerens holocausta pro singulis, quos tanta charitatis perfectione in unum constrinxit, ut quisque eorum in suo die convivium fratribus pararet; & ad epulandum secum tres sorores suas pariter invitaret. Quod quia Heli facere distimulavit, ac falsa pietate superatus, delinquentes filios ferire voluit, (sicut in libro Regum legitur) apud districtum iudicem semetipsum cum filii crudeli damnatione percussit: unde et iuxta voce dicitur k, [Honorasti filios tuos magis, quam me.] Hinc etiam David erga filios benignitatem, non disciplina severitatem exercens; eorum juventutem experimento didicit perniciosam, quorum pueritiam vaga licentia permisit esse volupinosam. Vnus quippe eorum sororem suam stupro corruptens, a fratre ejus, Absalone videlicet, inter epulas, quas fratribus suis fraudulenter paraverat, obtruncatus est. Absalon vero, postquam veniam a patre obtinuit, de regno illum expulit, & ad concubinas ejus ingressus est, demum per invidia deserti patrem persequens, quereus inhaesit, atque ita suspensus interit a. Hinc etiam

a solem vidit.] orig. b al. non suum. c al. raurorum. d al. quantis. e Hier. Occaso i. Tim. 3. & ibi glossator. f Ephes. 3. g i. Tim. 3. h III. i Job. 1. k i. Reg. 2. l i. Reg. 3. m 2. Reg. 16.

Paulus ad Timotheum scribit, dicens: [Qui suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.] Iure ergo, qui domui suae nescit praesse, in Episcopum ordinari prohibetur, quia qui in re minima, de qua sibi familiarior debet cura inesse, fidelis non est, quomodo in ecclesia Dei (ubi tot sunt & alieni) sollicitam diligentiam adhibet? unde Hieronymus c, [Non enim d. justus pellitur ex vitii filiorum, sed libertas ab Apostolo ecclesia principi reservatur, ut talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extranei reprehendere.]

¶ ps. Quod tunc fiet, si non erit, quod sibi imputetur. Cum enim gressus hominis a Domino dirigantur e, nec sint f in homine ejus via: corrumpere quidem potest; corrigere autem non valet: pulsare potest, non aperire: manus comprimere, non animum mutare.

C. IX. ¶ Bonorum hominum disciplina mores immutare non valet.

Unde Augustinus clero, & populo Hipponefis, epist. 137.

Quantumlibet vigilet disciplina domus meae, homo sum, & inter homines vivo: nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quam arca Noe, ubi tamen inter octo homines unus reprobus inventus est: aut melior sit, quam domus Abrahae, ubi dictum est b, [Ejice ancillam & filium ejus:] aut melior sit, quam domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est, [Jacob dilexi, Esau autem odio habui.] & infra. ¶ Similiter autem fateor charitati vestrae coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo Deo servire coepi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasteriis profecerunt, ita non sum expertus peiores, quam qui in monasteriis ceciderunt k, ita ut hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum, [Iustus iustior fiat, & sordidus sordescat adhuc.]

C. X. ¶ Convicia perditorum a via recluduntur nos movere non debent.

Item Cyprianus, libri epist. 3. Cornelio Papa.

Quod ad nos attinet, conscientiae nostrae convenit, frater, dare operam, ne quis culpa nostra de ecclesia pereat: si quis autem ultro, & crimine suo perierit, & poenitentiam agere, atque ad ecclesiam redire noluerit, nos in die iudicii inculpatos futuros credimus, qui consulumus sanitati; illos solos in poenis remanuros, qui noluerint consilii nostri salubritate sanari. Nec movere nos debent convicia perditorum, quo minus a via recta, & a recta regula non recedamus, quando & Apostolus instruat, dicens m, [Si hominibus placere, Christi servus non essem.]

DISTINCTIO XLVIII.

Prohibentur etiam neophyti n in Episcopos ordinari, ut qui heri erat catechumenus, hodie non fiat Episcopus: qui heri erat in theatro, hodie non sedit in ecclesia: qui vespere erat in circo, hodie non ministrat altario: qui audum fuerat sator histriorum, hodie non fit consecrator virginum. Causa autem huius prohibitionis est secundum Apostolum, ne elatus in superbiam, tamquam religio Christiana plerumque egeret, incidat in ruinam diaboli. Momentaneus namque sacerdos nescit habere humilitatem, observare mores personarum, vel se contemnere: non jejunavit, non stetit, non se corripuit, non pauperibus erogavit. In arrogantiam (qua est ruina

a 2. Reg. 18. b i. Tim. 3. c In comm. ad c. i. epist. ad Titum. d itaque.] orig. e Psal. 36. f Hierem. 10. g Gen. 9. h Gen. 21. i Malach. 1. k al. defecerunt. l Apoc. 22. m Galat. 2. n i. Tim. 3. glossa ordinari videm, & Hier. Occaso.

UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK PADERBORN

diaboli incidunt, qui punito hora, necdum discipulis sunt magistri: Et sicut Innocentius a ait, [Miserum est eum fieri magistrum, qui necdum didicit esse discipulus.]

C. I. ¶ Neophytus in Episcopum non est ordinandus.

Unde in Niceno concilio, c. 2. legitur.

Quoniam h. multa, sive per necessitatem, sive ex quacunque i causa, contra regulam gesta sunt, ita ut homines ex vita gentili nuper adhuc catechizati, vel instructi, statim ad spirituale baptismum venissent, & continuo, cum baptizati, etiam ad Episcopatum vel presbyterium proventi sunt; recte igitur visum est de cetero nihil tale debere fieri. Nam & tempore opus est, ut sit catechumenus, & post baptismum multa probatione indiget. Evidens namque est apostolicum preceptum, dicens, c. [Non neophytum, ne forte elatus in iudicium incidat & loquatur diaboli.] Si vero procedente d. 2 tempore aliquid mortale 3 peccatum admiserit, & convictus duobus vel tribus testibus fuerit, cesset a clero, qui huiusmodi est. Si quis vero prater hac fecerit, tanquam contraria statuti sancti concilii gerens, ipse precipitabitur de statu sui cleri.

1 ¶ Quacunque causa] Græcè est: ἢ ἀδωσ ἰπέρυ. ἢ ἄν τῶν αὐθιγῶν: quod Dionysius vertit, aut alias cogentibus hominibus.

2 ¶ Procedente] ἄδωσ ἰπέρυ, id est, procedente: sed ubi glossam non est mutatum.

3 ¶ Mortale] ἄβητ vox ista à prisca versione. Græcè est, ἄβητον π ἀμαρτήματα: quod Dionysius vertit, delictum animæ. Neophyti vero hodie appellantur, propositum sacra religioni noviter assumentes.

C. II. ¶ Qui dicatur Neophytus.

Unde B. Gregorius scribit Synagoga Episcopo, & alii Episcopo, lib. 7. f. epist. 100.

Sicut & neophytus tunc dicebatur, qui initio h. i sanctæ fidei erat eruditione plantatus; sic modo neophytus habendus est, qui repente in religionis habitum plantatus, ad ambiendos honores & sacros irrepserit. ¶ Ordinate ergo ad ordines accedendum est. Nam casum appetit, qui ad summi k loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum. Scimus autem, quod adificati parietes non prius tignonum pondus accipiunt, nisi à novitatis suæ humore siccantur: ne si antea pondera, quam solidentur, accipiant, cunctam simul fabricam ad terram deponant.

1 ¶ Initio sanctæ] In lib. 7. epist. 100. ubi habetur prior pars huius capituli usq. ad vers. Scimus autem, legitur, in sanctæ fidei erat conversatione plantatus. lib. autem 3. ep. 31. sive c. gr. (ubi & eadem ferè iudem verbi habentur, ac præterea sequenti parti usque ad finem) legitur hoc loco, qui adhuc noviter erat plantatus in fide.

DISTINCTIO XLIX.

1 E Cce, à quibus virtus debeant esse immunes, qui in Episcopum sunt ordinandi. Qui enim intercessores pro populo ad Deum parantur, necesse est, ut eius gratiam bene vivendo mercantur. Unde Gregorius ait in postorali. ¶ Sollicitè formulandum, ne qui placare posse iram Dei creditur, hanc ipse ex proprio reatu mercatur. Cuncti enim liquidò novimus, quia, cum i qui dissiacet ad intercedendum mittitur, ut uti animus ad deteriora provocatur. Qui ergo adhuc desiderii terrenis adstringitur, caveat, ne distrahit iram iudicis gravius accendens, dum loco delectatur gloria, fiat subditus au-

a Epist. 12. ad Anselmum. b Martinus Braac, Episcopus cap. 22. c. 1. Tim. 3. d. al. procedente. orig. e. al. magni. f. Et lib. 5. epist. 31. Vigilio Episcopo Arelatensi. g. Polyc. l. 2. tit. 2. Anst. l. 6. c. 26. lvo part. 5. c. 21. h. al. in initio. i. al. ordines. k. al. summa.

tor rursus. Soterter ergo se quisq. motuans, nec a locum regimini assionere audeat, si in se adhuc vitium dammatiliter regnat: nec i, quem crimen depravat proprium, intercessor fieri appetat pro culpa aliorum.

C. I. ¶ Sacrificium Deo non offerat, qui vitium est maculatus.

Idem in eod. pastoralis eod. c. 11. continetur.

Hinc etenim superna voce ad Moysem dicitur, [Loquere ad Aaron: homo de semine suo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo suo, nec accedat ad ministerium eius.] Vbi & repente subiungitur. [Si cæcus fuerit, si claudus, si vel parvo, vel grandi & torto naso, si fractio pede, vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel ponderosus, si Cæcus quippe est, qui superæ contemplationis lumen ignorat: qui presentis vitæ tenebris pressus, dum venturam lucem nequaquam diligenter conspiciat, quò gressus operis porrigat, e nescit. Hinc etenim prophetant Anna dicitur d. [Pedes sanctorum suorum servabit, & impis in tenebris contrescent.] ¶ Claudus vero est, qui quidem, quò pergere debet, aspiciat; sed per infirmitatem mentis, vitæ viam perfectæ e non valet tenere, quam videt: quia ad virtutis statum dum fluxa consuetudine non erigitur, quò per desiderium inmittitur, illius gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc etenim Paulus dicit f. [Remissus manus, & dissoluta genua erigit, & gressus relictos facit pedibus vestris; ut non claudicans qua erret, sed magis sanetur.] ¶ Parvo autem naso est, qui ad tenendam mentis discretionis idoneus non est. Naso quippe odores, fetoresque discernimus. Recte ergo per nasum discretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Unde & in laude sponsæ dicitur g. [Nasus tuus, sicut torus, quæ est in libano.] quia nimirum sancta ecclesia, quæ ex causis singulis tentamenta prodeant, per discretionem conspiciat, & ventura vitiorum bella ex alto deprehendat. Sed sunt nonnulli, qui dum æstimari hebetes nolunt, sepe se quibusdam exquisitiõibus plus quam necesse est exercentes, ex nimia subtilitate falluntur. Unde hic quoque subditur, [vel grandi & torto naso.] Nasus enim grandis & tortus est, discretionis subtilitas immoderata: quæ dum plus quam decet exercerit, actionis viæ reclinat in eam ipsa confundit. ¶ Fractio autem pede vel manu est, quæ viam Dei pergere omnino non valet, atque à bonis actibus funditus exors vacat: quatenus hæc, non ut claudus, saltrem cum infirmitate teneat, sed ab his omnimodo alienus existat. ¶ Gibbus vero est, quem terra: sollicitudinis pondus deprimit, ne unquam ad superna respiciat, sed solis his, quæ in infimis calcantur, intendat: qui & si quando aliquid ex bono patriæ celestis audierit, ad hoc, nimirum perverfa confiterendum pondere pragravatus, cordis faciem non attollit: quia cogitationis statum erigere non valet, quem terra: sollicitudinis usus curvum tenet. Ex horum quæque specie psalmista h. dicit, [Incurvatus sum, & iniquitatis iniquequeque.] Quorum culpam quoque per semetipsam veritas reprobans ait, i. [Semen autem, quod in sinu cecidit, hi sunt, qui audiunt verbum, & à sollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ euntres suffocantur, & non referunt fructum.] ¶ Lippus vero est, cuius quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat, sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupille sanæ sunt, sed humore defluente infirmantes & palpebræ grossescunt: quæ quia infusione crebra alterantur, etiam acies pupillæ vitiantur. Et sunt nonnulli, quorum sensum carnalis vitæ operatio fauciat, qui

a Ne. orig. b hermafus. vulgata. c al. dirigat. d i. Reg. 2. e al. perfecte. f Hebr. 12. g. Cant. 7. h. Psal. 118. i. Luc. 5. k. infirmitate. orig.

videre recta subtiliter per ingenium poterant, sed usu pravorum actuum caligant. Lippus itaque est, cuius sensum natura exacuit, sed conversationis pravitas confundit: cui bene per Angelum dicitur *1.* [Collyrio unguis oculos tuos, ut videas.] Collyrio quippe oculos, ut videamus, inungimus, cum ad cognoscendam veri luminis claritatem, intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adjuvamus. ¶ Albuginem verò habet in oculo, qui veritatis lucem videre non sinitur: quia arrogantia sapientie seu iustitie cæcatur. Pupilla namque oculi nigra, videt: albuginem tolerans nihil videt: quia videlicet sensus humanæ cogitationis, si sultum se, peccatoremque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem sibi iustitie sive sapientie tribuit, à luce se supernæ cognitionis excludit: & eò claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quò se apud se per arrogantiam exultat, sicut de quibusdam dicitur *b.* [Dientes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.] ¶ Iugem verò habet scabiem, cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabiie etenim fervor viscerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur: quia si cordis tentatio usque ad operationem profilit, nimirum fervor intus, usque ad cutis scabiem prorumpit, & foris jam corpus laiciat: quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cum dicebat *c.* [Tentatio vos non apprehendat, nisi humana:] ac si aperte diceret, Humanum quidem est tentationem in corde perpeti: demoniacum verò est in tentationis certamine in operatione sperari. ¶ Impetiginem quoque habet in corpore, quisquis avaritia vastatur in mente: quæ si in parvis non compescitur, nimirum sine mensura dilatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absque occupati tactu excrescens membrorum decorum fœdat: quia & avaritia captivam animam, dum quasi delectat, exulcerat: dum adipiscenda quæque cogitationi obicit, ad inimicitias accendit: & dolorem in vulnere non facit, quia æstuantis animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur, quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo depravatur: & quasi totum corpus exasperat, quia per universa vitia animum supplantat, Paulo attestante, qui ait *d.* [Radix omnium malorum est cupiditas.] ¶ Ponderosus verò est, qui turpitudinem non exercet opere, sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine gravatur in mente: qui nequaquam quidem usque ad opus nefarium rapitur, sed eius animus voluptate luxuriæ sine ullo repugnationis obstaculo delectatur. Vitium e quoque est ponderis, cum humor viscerum ad virilia labitur, quæ profectò cum molestia dedecoris intumescent. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciviam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde: & quamvis prava non exerceat opere, ab his tamen non evellitur mente, nec ad usum boni operis in aperto valet assurgere, quia gravat hunc in abditi pondus turpe. ¶ Quisquis ergo quolibet horum vitio subigitur, panes Domino offerre prohibetur: ne i profectò diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria devastant. ¶ Quia igitur paucis ad magistrum pastorale dignus qualiter veniat, atque hoc indignus qualiter pertimescat, offendimus, nunc is qui ad illud dignè pervenerit, in eo qualiter vincere debeat, demonstrare.

¶ Ne profectò] Sic etiam in originali impresso. In aliquot Gratiani manuscriptis legitur, Nec profectò diluere aliena delicta valet is, quem adhuc propria devastant.

a Apoc. 2. b Rom. 1. c 1. Cor. 10. d Timoth. 6. e Sic & Arnobius.

C. II. ¶ In doctus, terrena lucra scilicet, vitiis ordinari non debet.

Item Hieronymus a super Malachiam, ad c. 1.

Sacerdotes nomen Domini despiciunt, & quantum ad se, panem pollutum offerunt, qui ad altare indignè accedunt, qui que dato munere sacerdotium præsumunt. Panem quoque pollutum, qui doctrinam Domini in populo malè dispergit, b & qui honorat potentem, & despiciit pauperem. c infra. ¶ (Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? &c.) superius accusati de panibus, nunc accusantur de victimis. Cæcum animal offert, qui ordinat indoctum loco docti, magistrumque facit, qui vix discipulum esse poterat. Claudum offert, qui lucra terrena quarentem locat, utpote pedem in diversa ponentem, unum in divinis, alterum in carnalibus: cui potest inferri illud de libro Regum (Viquequò claudicatis in duas partes?) Languidum offert, qui vitiosum habet pro religioso, qui que tardum, & pigrum probat i patientem, dicens illum negligentie redarguendum. Indignum est enim dare Deo, quod dedignatur homo.

¶ Probat patientem] Sic interpingitur etiam in manuscriptis, & in glossa, cum tamen ita possit etiam distingui, & pigrum probat, patientem dicens illum, &c.

DISTINCTIO L.

¶ X. præmissis auctoritatibus liquido monstratum est, quòd variis criminibus irretiti in sacerdotes ordinari non possunt. Nunc autem de eisdem queritur, utrum post peccatum c penitentiam, vel in propriis ordinibus remanere, aut ad majores gradus conscendere valeant. Multorum auctoritatibus, variis criminibus irretiti, à propriis ordinibus deiciuntur, & ab accessu majorum prohibentur.

C. I. ¶ Lapsi in suum ordinem reparari non possunt.

Unde Gregorius ad Constantino Mediolanensi Episcopo, lib. 4. epist. 17. f. v. cap. 61.

¶ Si d lapsi ad suum ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonice proculdubio frangitur disciplina: dum pro reversionis spe, prava actionis desideria quisque concipere non formidat. e post pauca. ¶ Illud igitur præ omnibus studere, ut lapsos in sacrum ordinem nullius vobis supplicatio aliquo modo revocare suadeat: ne huiusmodi non statuta, sed temporaliter dilata credatur esse vindicta.

C. II. ¶ Qui post suam ordinationem labitur, depositus permanebit.

Item Martinus Papa I. Amando Episcopo,

¶ Vi e semel post suam ordinationem in lapsum ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullumque gradum sacerdotii poterit adipisci.

C. III. ¶ Presbyter post lapsum nulla ratione in sacro ordine reparari valet.

Item Gregorius Papa Sabiniensi Episcopo, lib. 7. epist. 25.

¶ Presbyterum f de quo nos fraternitas tua latoris præsentium legatione g consuluit, nulla ratione in sacro ordine post lapsum, aut permanere, aut revocari posse cognoscas. Circa quem tamen mitius agendum est: quia commissum facinus facili dicitur professione confessus.

a Sensus aliquis ex parte. b et dispersit. c ad actum. d Anselm. lib. 3. cap. 25. e lib. 1. cap. 13. f. v. part. 6. cap. 30. Panorm. l. 2. cap. 145. g Panorm. l. 3. cap. 141. f Anselm. l. 3. cap. 26. g ad relatione.

C. IV. ¶ Post perpetratum homicidium sacerdotale officium ministrari non potest.

Item Ioannes * VIII. Canonico Vicensi * Episcopo.

Miror a minus doctam scientiam tuam sacerdotem putare post perpetratum homicidium posse in sacerdotio ministrare: imò (quod est ineptius) nobis suadere velle, ut ipsi tali praesumptioni praerobemus assensum. Quis enim tam demens, tamque perversi sensus, tale quid affirmaret, vel post quantamcunque poenitentiam concedendum, cum omnino sit canonice disciplinae contrarium? Debet ergo sacerdotio privatus lachrymarum fonte flagitium tam immane diluere, ut talibus saltem remediis curatus, salutis possit invenire suffragium.

C. V. ¶ Ad majorem gradum clericus provehi non potest, qui paganus occidit.

Item Nicolaus Papa.

Clericum b, qui paganus occiderit, non oportet ad gradum majorem provehi, qui carere etiam debet acquilto: homicida enim est. Nam cum discreti sint milites seculi a militibus ecclesiae, non convenit militibus ecclesiae militare saeculo, per quod ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire.

C. VI. ¶ Qui defendendo se, paganus occiderit, sacerdotali careat officio.

Item Osvaldo Chorepiscopo Quadrantino.

De his clericis, pro quibus consultuisti, scilicet qui se defendendo, paganus occiderunt, si postea per poenitentiam emendati possint ad gradum pristinum redire, aut ad altiore conficere, scito nos nullam occasionem dare, nec ullam tribuere eis licentiam quemlibet hominem quolibet modo occidendi. Verum si contigerit, ut clericus sacerdotalis ordinis saltem paganus occiderit, multum sibi consulit, si ab officio sacerdotali recesserit: satiusque est illi in hac vita Domino sub inferiori habitu irreprehensibiliter famulari, quam alta indebitè appetendo, damnabiliter in profundum demergi.

C. VII. ¶ Cadit ab officio Episcopus, presbyter, aut diaconus capitale committens crimen.

Item ex concilio Agathensi, c. 50.

Si Episcopus, presbyter, aut diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam falsaverit, aut falsum testimonium dixerit, ab officii honore depositus in monasterium detradatur, & ibi, quam diu vixerit, laicam tantummodo communionem accipiat.

C. VIII. ¶ Qui homicidii factus, aut praepos, aut consilio post baptismum confici fuerit, clericus non ordinetur.

Item ex concilio Martini e Papae, c. 26.

Si quis viduam, aut ab alio dimissam e duxerit, non admittatur ad clericatum. Quod si irreplevit, deiciatur. Similiter, si homicidii, aut facti, aut praepos, aut consilio, aut defensione i post baptismum confici fuerit, & per aliquam subreptionem ad clericatum venerit, deiciatur, & in fine vitae suae f. laicam communionem tantummodo recipiat.

¶ Defensione] In codice Lucensi regio (in quo sunt etiam haec capitula a Martino Bracarensi Episcopo collecta) & apud Anselmum, & in editione conciliorum tribus tenus, in margine legitur, assensione. cui lectioni convenit quod legitur in concilio Triburienfi, c. 11. circa finem.

* Vide cap. 29. j. * * al. Canonico Venetensi.

a Ivo part. 6. cap. 1. 4. & part. 10. cap. 21. Pannorm. lib. 3. cap. 123.

b Ivo part. 6. cap. 120. c Apud Mar. Bra. d Ansel. l. 7. cap. 11. Ex cap. 18. Apost. e al. velicam. f al. sua communionem recipiant.

C. IX. ¶ De sacri ordinibus lapsi reparari non possunt.

Item Gregorius Ianuario Episcopo Calaritano, lib. 3. epist. 26.

Pervenit a ad nos, quosdam de sacris ordinibus lapsos, vel post poenitentiam, vel ante, ad ministerii sui officium revocari: quod omnino prohibemus, & in hac re sacratissimi quoque canones contradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat, ut ad altaris ministerium ulterius non accedat.

C. X. ¶ De eodem.

Item Venantio Lunensi Episcopo, lib. 4. epist. 1. seu. c. 49.

Aecedens b ad Gorgonam insulam fraternitas vestra discutiat id, quod ad nos de Saturnino presbytero perlatum est. Pervenit namque ad nos, quia postquam pro crimine lapsus sui a sacerdotio ordine est dejectus, ad explendum ministerium sacerdotii praesumpsit accedere, & omnipotenti Deo hostias immolare. Quod si ita factum fraternitas vestra repererit, eum sacri corporis & sanguinis Domini participatione privatum in poenitentiam redigat: ita ut usque ad diem obitus sui in eadem excommunicatione permaneat, & viaticum tantummodo exitus sui tempore percipiat. Sin autem eum fraternitas tua talem poenitentiam agere cognoverit, ut ei iuste ad recipiendam inter laicos communionem, & ante exitum, debeat misereri, hoc in tua fraternitatis ponimus potestate. ¶ Infrat: e ¶ Praeterea ad fraternitatis tuae consulta respondentes statuimus, diaconum, & abbatem de portu Veneris, quem indicas cecidisse, ad sacrum ordinem non debere, vel posse ullo modo revocari. Quem quidem sacro ordine privatum in poenitentiam deputate convenit: cuius si postea actus, conversatioque meruerit, priorem inter alios monachos, ubi tu tamen decreveris, standi locum obtineat. Subdiaconi quoque, quos similis culpa constringit, ab officio suo irrevocabiliter depositi, inter laicos communionem accipiant. In portu autem Veneris, loco lapsi diaconi, alium, qui hoc officium implere debeat, ordinabis. Saturninum vero presbyterum, ut nunquam ad sacri ordinis ministerium praesumat accedere, scriptis cavere decrevimus: sed eum in insula Gorgona, atque Capraria sollicitudinem de monasteriis gerere, & in eo, in quo est statu, sine cuiusquam adversitate manere permittimus.

¶ Presbytero] In vetusto codice epistolarius B. Gregorius & aliquot antiquis exemplaribus Gratiani legitur, expresbytero: itemq, insertus in hoc eodem capite: Saturninum vero expresbyterum, sive ut in impressis B. Gregorius, expresbytero. Depositi enim presbyteros, expresbyteros, & eos qui monasteria deseruerant, ex monachis appellabant, sicut illi qui consularum aut quaesturarum gesserant, ex consules aut ex quaestores vocari solent fuerunt.

C. XI. ¶ Loco lapsi alius ordinandus est.

Item Martino Episcopo Ravennati, lib. 6. epist. 39. seu. c. 293.

Postquam d quemquam criminaliter abscedentem, e in locum de quo lapsus est, nulla permittit ratio revocari, & ultra f. tres menses ecclesiam vacare pontificet, statuta sacrorum canonum: non permittunt: ne cadente pastore dominicum gregem antiquus (quod ab his hostis insidiando dilaniet, fraternitas vestra deprecatione eorum consentire, & in loco lapsi. debet Episcopus ordinare.

a Poly. lib. 4. tit. 39. Anselm. 8. cap. 20. Ivo part. 6. cap. 71. Pannorm. l. 3. cap. 123. b Poly. ibidem. Anselm. lib. 3. cap. 21. Ivo part. 6. cap. 81. c Eodem lib. 4. epist. 16. seu cap. 60. Pann. lib. 3. cap. 123. d Anselm. lib. 3. cap. 25. e al. cadentem. f dist. 27. quoniam.

C. XII. ¶ Qui post ordinationem suam in lapsum ceciderit, sacra mysteria non debet tractare.

Item Martinus Papa I. in epistola ad Amatum.

Post ordinationem suam quispiam in lapsum ceciderit, & pravicationis peccato fuerit a deprehensus obnoxius, omnimodo prohibendum est, eum manibus lutulentis, atque pollutis mysteria nostrae salutis tractare.

2 pars. Econtra exemplis & auctoritatibus probatur; post illam penitentiam propriis gradus licite posse administrare, & ad majores ascendere. Maria b enim soror Aaron postquam lepra percussa est, quia in Moysen marmura verat, acta penitentia, a peccato mundata, & sanata est; & pristinam gratiam prophetandi recepit. Aaron c autem post constatum virulum etiam in suum munus sacerdotem consecratus est. David d post adulterium & homicidium, spiritum prophetia recepit, & in proprio c gradu permansit. Achab f quoque post mortem Nabuthi viri sanctissimi per penitentiam humilitatus, in regia sede remansit. Et ut preterea multa exempla veteri Testamenti; Petrus g negavit Christum, & tamen postea princeps Apostolorum factus est: Paulus h Stephanum lapidavit, & tamen a Deo in Apostolum electus est. Multi quoque ab haeresi ad unitatem catholicam fidei revertentes, in suis ordinibus sunt recepti: alii vero ad episcopalem etiam gradum sunt promoti, ut patet Augustinus, & alii complures.

C. XIII. De eodem. PALEA.

Ioannes i Chrysostronus à duabus synodis orthodoxorum Episcoporum fuit dijudicatus k, sed iterum fuit restitutus. Marcellus Episcopus Ancyra Galatiae depositus fuit, sed postmodum proprium recepit Episcopatum. Alclepius dijudicatus à synodo, ecclesiam suam postea recepit. Lucius Episcopus Adrianopolites damnatus à Papa Julio, recepit ecclesiam sui Episcopatus. Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus depositus fuit, postea reconciliatus est ecclesiae suae. Simili modo Polychronium ejusdem ecclesiae Hierosolymitanae Pontificem Sixtus l Papa damnavit, & iterum ipse eum reconciliavit. Innocentius Papa Photinum Episcopum damnavit, sed postea eum in proprium locum restituit ecclesiae suae. Misenum m Episcopum n à Felice Papa damnatum Gelasius Papa successore illius reconciliavit n. & ecclesiae suae restituit. Leontius, dum esset presbyter, depositus fuit, sed postea in Antiochia patriarcha extitit: Gregorius vero quartus Papa Theodosium, quem Eugenius ejus antecessor presbyterii honore privaverat, sanctae ecclesiae Signinæ consecravit Episcopum. Ibas namque Episcopus dijudicatus fuit, sed sancta synodus canonica suam illi restituit ecclesiam. Rothadum vero Episcopum sanctae Suedionensis ecclesiae à synodo, cui Carolus interfuit, condemnatum, & Sophronium o Placentinum Episcopum merito reprobatum, Nicolaus Papa ambos reconciliavit.

¶ Caput hoc à vetustioribus codicibus abest: in vulgatis inscribitur. Item ex epistola Cyrilli ad Iohannem Antiochenum: quae inscriptio sublata est, quoniam quae in hoc capite tractantur, ex variis historiis sunt collecta, & aliquas longe post Cyrillum & Hierosolymitanum, & Alexandrinum contigerunt. Neq. apud Burchardum, & Iohannem ulla talis inscriptio est, sed tantum in Pannormia.

a al. deprehenditur. orig. b Numer. 12. 33. quasi. 2. c hoc ipsum. c Exod. 32. d 3. Regum 1. & 12. e al. pristinus. f 3. Regum 21. g Matt. 26. Ioan. 21. h Act. 7. & 9. i Burchardus lib. 1. cap. 233. Ivo in prologo. Pannorm. in prologo cap. 32. k al. iudicatus. l Sixtus Papa III. m 35. quasi. 9. c. Gregorius. n al. & comminatus. o al. Suffrenum. vel Suffredum. n 7. c. quasi. 2. deniq. Suffredus.

i ¶ Misenum] Antea legebatur, Nicenum. Emendatum est ex Burchardo, Ivone, & c. Gregorius. 7. 33. quasi. 9. Arg. in Pontificali Romano manuscripto in vita Nicolai I. legitur: Sicut beatus Papa Felix Vitalem & Misenum episcopos, qui in Petro Alexandrino haeretica face coinquinato, coacti consenserant, sacerdotali gradu, ecclesiastica imò communionem privavit.

C. XIV. ¶ Clerici post lapsum in sui ordinibus reputari possunt. Trateres Calixtus Papa I. de huiusmodi scribit ita, epist. 2. ad Episcopos Galliarum.

Ponderet unusquisque sermones suos, & quod sibi loqui non vult, alteri non loquatur. Unde bene facta a ait scriptura, [Quod tibi non vis fieri, alteri ne facias.] Nos enim tempore indigemus, ut aliqui maturius agamus. Nec precipitemus consilia, & opera nostra, neque ordinem corrumpamus. ¶ Sed b si aliquis lapsus quocumque modo fuerit, portemus e eum, & fraterno corripiamus affectu; sicuti ait B. Apostolus d: (Si praecipuus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans seipsum, ne & tu ceteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.) Porro sanctus David de criminibus mortiferis egit penitentiam, & tamen in honore permansit. ¶ Beatus quoque Petrus amarissimas lacrymas fudit, quando Dominum negasse poenituit: sed tamen Apostolus permansit. Et Dominus per Prophetam e peccantibus pollicetur, dicens, (Peccator in quacumque die conversus egeruerit, omnium iniquitatum illius non recordabor amplius.) Errant f enim qui putant Domini sacerdotes post lapsum, si condignam egerint poenitentiam, Domino ministrare non posse; & suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint, & suum sacerdotium condigne custodierint. Et ipsi, qui hoc putant, non solum errant, sed etiam contra g traditas ecclesiae claves disputare, & agere videntur: de quibus dictum h est; (Quicumque solverit in terra, erunt soluta & in caelo.) Alioquin haec sententia aut Domini non est, aut vera est. ¶ Nos vero indubitanter tam Domini sacerdotes, quam reliquos fideles post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus; testante Domino per Prophetam i: (Nunquid i qui dormit, non adiciet ut resurgat?) Er Prophetam k David poenitentiam agens dixit: (Redde mihi lacrymam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.) Ipse namque post poenitentiam & alios docuit, & sacrificium Deo obtulit, dans exemplum doctoribus sanctae ecclesiae, si lapsi fuerint, & condignam poenitentiam Deo gesserint, utrumque face-re posse. Docuit enim quando dixit, (Docebo i iniquos vias tuas, & impius ad te convertentur.) Et sacrificium Deo pro se obtulit, dum dicebat, (Sacrificium Deo, spiritus contribulatus.) Videns enim Propheta scelera sua mundata per poenitentiam, non dubitavit praedicando, & Domino libando curare aliena, & infra. ¶ Mandatur ergo homo à peccato, & resurgit gratia Dei lapsus, & in pristino manet officio iuxta praedictas auctoritates. Videat, ne amplius peccet, ut sententia Evangelii n: maneat in eo, (Vade, & amplius noli peccare.) Unde ait Apostolus n, (Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis eius.) & j. ¶ Sententiam, fratres, quae misericordiam vetat, non solum tenere, sed & audire, refugite; quia potior est misericordia omnibus holocaustibus, & sacrificiis.

a Tob. 4. b Burchard, lib. 19. cap. 42. Ivo p. 6. c. 48. c non perdamus eum, sed fra. orig. d Gal. 6. e Exod. 25. f Polycarp. l. 4. tit. 36. Pann. l. 3. c. 174. g al. traditas ecclesiae claves despicere videntur. h ex Augusti. c. ut constitueretur. h Matt. 18. Greg. lib. 2. epist. 33. i Psal. 40. k Psal. 50. l Ibid. m Ioan. 8. n Rom. 6.

1 ¶ Numquid] In epistola Celesti, & apud collectores: indico-
tatur legitur: numquid, qui cadit, non adjicit, ut resur-
gat? & qui averfus est, non revertetur? & alibi: nolo,
inquit Dominus, mortem peccatoris, sed ut convertatur,
& vivat. Quae dua sententia habentur Hierem. 3. & Ezechiel. 33.
Sed ob glossam nihil est mutatum.

C. XV. ¶ In pristinum gradum post peniten-
tiam revocari possunt sacer-
dotes.

Item Hieronymus ad cap. 3. Malachia.

ET a purgabit filios Levi: tempus b est enim ut ju-
diciu[m] incipiat a domo Dei.] & alibi e scribitur.
[A sanctis meis incipite.] In filiis autem Levi omnem sacer-
dotalem intellige dignitatem. Si autem sacerdotes pur-
gandi sunt & colandi, ut purum aurum remaneat & ar-
gentum; quid de ceteris est dicendum? Qui cum emun-
dari fuerint & colati, tunc offerent Domino iusta sacrificia,
& placebit sacrificium eorum, quod offerunt pro
Iuda, & Hierusalem, hoc est, pro iis, qui Dominum con-
fitentur, & pacem ejus mente conspiciunt [sicut dies sac-
culi, & sicut anni antiqui:] ut quomodo in principio
placuerunt Deo, sic post peccatum, & penitentiam plae-
cere cogantur, cum omni fuerint peccatorum sorde
purgati.

C. XVI. ¶ Lapsi reparari possunt.

Item Gregorius Secundus lib. 7. epist. 33.

QVia d sanctitas tua hoc a nobis requisivit, ut sibi de
sacerdotali officio post lapsum relurgendi auctori-
tates scriberemus, dum se dicit de hoc canones diversos
legisse, & diversas sententias invenisse, alias resurgendi,
alias nequaquam posse: Ideo nos r generales synodos
a Nicæna incipientes, hanc cum reliquis quatuor vene-
ramur, quia ipsam sequentes cetera in cunctis canoni-
cis sententiis unanimiter concordant. Nos vero præ-
cedentes patres sequi debemus, qui auctore Deo a sacra
doctrina illorum non discordamus. A capite itaque in-
cipientes usque ad quantum altaris ministrum, hanc for-
mam servandam cognoscimus, ut sicut minorem major
præcedit in honore, ita & e in crimine; & quem major
sequitur culpa, majore plectatur vindicta, & sic postea f
penitentia credatur esse fructuosa. ¶ Quid enim pro-
dest triticum seminare, & fructum illius non colligere?
aut domum construere, & non illic habitare? Post di-
gnam igitur satisfactionem credimus posse rediri ad ho-
norem. ¶ 7. ¶ Ad fontem misericordiae recurrentes, Ev-
angelii g proferamus sententiam. [Gardes, inquit, super
ovo peccatore penitentiam agente, magis quam super nonaginta no-
vum iustum, qui non indiget penitentia.] Et ovem perditam,
nonaginta novem non errantibus relicta in deserto, h,
humero pii pastoris ad ovile reportatam, Dominus ipse
testatur. Si ovis perditam errantem post inventionem ad ovile
humero reportatur, cur post penitentiam ad ecclesiam
ministerium lapsus non revocetur? Sicut 2 in Apoca-
lypsi i dicitur de ministro ecclesiae, [Memento iude exci-
deris, & age penitentiam, & prima opera fac.] Quid enim est
gravius, aut carnale delictum admittere, sine quo pauci
inveniuntur, aut Dei filium iurejurando negare? In quo
tamen hunc ipsum beatum Petrum Apostolorum princi-
pem, ad cuius sacrum corpus indigni sedemus, lapsum
esse cognoscimus. Sed post negationem penitentia se-
cuta est, & post penitentiam misericordia data est, quia
postea ab Apostolatu eum non expulit, qui ante quidem
ipsum se negare prædixit.

1 ¶ Ideo nos] In duabus editionibus epistolarum B. Gre-
gorii legitur, ideo generalissima, quæ a Nicæno concilio
incipiunt cum reliquis quatuor invenimus con-

a Malach. 3. b 1. Petr. 4. c Ezech. 9. d Rab. in pan.
cap. 1. Burchard. lib. 19. cap. 43. Ivo part. 6. cap. 55. Pannorm. lib. 3.
c. 147. e al. & crimine. f al. vindicta, quæ post penitentiam.
g Luc. 15. h in deserto. i abest ab orig. i Apocal. 2.

cordantia. Nam & nos præcedentes, &c. In uno manuscri-
pro codice est, generalissime: reliqua eodem modo. Apud Bur-
chardum, Ivo[nem], Pannorm[um], Nam nos generaliter: ceteri
qui parum a Gratiano discordant.

2 ¶ Sicut] Hinc usque ad versic. Quid enim, in aliquo
codicibus epistolarum excusis, & duabus manuscriptis, Burchardo,
Ivo[nem], & Rabano non habentur.

C. XVII. ¶ Post acerrimam penitentiam
lapsi reparantur.

Idem super Ezechielum, Hom. 9. ad c. 2.

QVid est hoc, quod propheta jacenti dicitur: [Sta su-
pra pedes tuos, & loquar tecum.] Qui enim jacenti lo-
quebatur, cur non se, nisi stanti promittit esse locuturum?
Sed sciendum, quia alia sunt, quæ jacentes, alia quæ
stantes audire debeamus. Jacenti enim dicitur ut surgat,
stanti autem præcipitur ut ad prædicationem proficisci
debeat. Adhuc enim nobis in infirmitatis confusione
jacentibus præberi non debet auctoritas prædicationis.
Sed cum jam in bono opere surgimus, cum jam recti sta-
re coeperimus, dignum est, ut ad lucrandos alios in præ-
dicationem mitti debeamus. Stans ergo propheta visio-
nem spiritalem vidit, & cecidit: cadens verò jam moni-
tionis verbum suscepit, ut surgeret: surgens autem præ-
ceptum audivit, ut prædicaret. Nam qui adhuc ex super-
bie vertice stamus, cum jam de æternitatis timore aliquid
sentire coeperimus, dignum est, ut ad penitentiam quid-
damus. Et cum infirmitatem nostram subtiliter cognos-
centes, humiliter jaceamus, per divini verbi consolatio-
nem surgere ad fortiora opera jubemur.

C. XVIII. ¶ De eodem.

Idem lib. 5. Moral. c. 16. ad cap. 28. lib.

FErrum de terra tollitur, cum fortis propugnator ec-
clesiæ a terrena, quam prius tenuit, actione separatur.
Non ergo in eo debet despici, quod fuit; quia jam inci-
pit esse, quod non fuit.

C. XIX. ¶ Post condignam penitentiam pristina
recipiuntur officia.

Item Hieronymus ad cap. 3. Michæ.

QVm exaudiero eos, dabo eis virtutem spiritus mei,
& implebo eos iudicio meo, & fortitudine.] Ani-
madverte in presentem loco posse docere aliquem post
peccatum; si tamen vitia pristina, penitentia digna di-
luerit. Vide David post adulterium & homicidium lo-
quitur in Psalm. a [Asperges me hyssopo, & mundabor, lava-
bis me, & super ni vern dealbabor.] Nec sua tantum puritate
contentus est; sed insert. [Redde mihi laetitiam salutaris tui,
& spiritus principali confirma me:] cumq; fecerit, [docebo, ait,
iniquos vias tuas, & impij ad te convertentur.]

C. XX. ¶ De eodem.

Item Hieronymus lib. 5. contra Iovinianum.

Iesus b filius Iosedech sacerdos magnus, quanquam
in typo præcesserit Salvatoris, qui nostra peccata por-
tavit, & alienigenam sibi ex gentibus copulavit ecclesi-
am; tamen secundum literam post sacerdotium sordi-
datus inducitur, & stat diabolus a dextris ejus: & can-
dida illi deinceps vestimenta redduntur.

C. XXI. ¶ Per penitentiam clerici correcti gradum
suum & dignitatem recipiant.

Item ex concilio Agathensi, cap. 2.

COntumaces e clerici, prout dignitatis ordo petri-
ferit, ab Episcopis corrigantur, & si qui prioris gra-
dus elati superbia communionem fortasse contempser-
int, aut ecclesiam frequentare, vel officium suum im-
plere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur
ita, ut cum eos penitentia correxerit, rescripti in matricu-
la gradum suum, dignitatemq; recipiant.

a Psal. 50. b Infrâ, de pan. dist. 2. si enim. 5. Iesus. Zachar. 3.
Et capitular. lib. 7. cap. 211. c Ivo part. 6. cap. 366.

C. XXII. De eodem. Item ex concilio Martini Papa, cap. 77.

SI quis presbyter aut diaconus i inventus fuerit siquid de ministeriis ecclesie venudat; quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione ecclesiastica non haberi. In iudicio tamen Episcopi dimittentum est, siue dignus sit, siue indignus in suo recipi debeat gradu: quia multoties hoc ipsum, quod de sacrosancto altario contaminatum est, in Episcopi potestate dimissum est.

¶ Diaconus] Sequetur, aut subdiaconus: qua duo distinctione expuncta sunt, quia neque apud Martinum, aut Burchardum, aut Irenaeum, neque in antiquis Gratiani codicibus habentur.

C. XXIII. PALEA. Item Augustinus ad Bonifacium.]

Bene valet sacerdotes restitui ad honorem suum post peccatum penitentiam: licet in hoc diversi diversifentiant, dicentes non posse restitui ad honorem. Sed sic dictum est propter simulatas penitentias quorundam, & propter affectatas honorum dignitates.

¶ Palea] In aliquo vetusto exemplari Gratiani haec duo palea non habentur, sed post finem capituli, si quis presbyter, sequitur continenter, Quomodo igitur: sunt tamen in multis, atque in is quodam, à quibus plerumque palea abfunt. Ac videtur suavitatis quadam partem precedentium capitulum, ponderet, & quia sanctitas, partem sequens, ut constitueretur, quod refertur ex Augustino ad Bonifacium. Atque inde patet in hoc palea eadem irrepere citari.

C. XXIV. PALEA.

SI sacerdos quidem si cadit, valet, & habet restitutionis locum, post dignam peccatum penitentiam, in honorem suum; propheta attestante b, qui ait, [Numquid quid cadit, non adjuvetur, resurgat?] Et B. Gregorius * hoc dicit ad Secundinum inelufum, animum suum. Etiam ab ipso propheta in hoc argumentum habentur: qui cum post peccatum adulterium, & homicidium perpetravit, tamen postea peccata digna penitentia per Dei gratiam ad pristinum officium restituitur.

¶ pars. Quomodo igitur huiusmodi auctoritatum dissonantia ad concordiam revocari valeat, breviter inspiciamus. Sunt quidam, qui non odium criminis, sed timor vilitatis, & amissio proprii gradus, & ambitio celsioris ad penitentiam cogit. Hos sacri canonis irrecuperabiliter e clericali: quia qui simulatione penitentiae, vel affectatione honorum à Deo non consequitur veniam, nec ab ecclesia reparacionem meretur.

C. XXV. Quare constitutum est in ecclesiis, ne post penitentiam quis ad clericatum redeat.

Unde Augustinus scribit ad Bonifacium, epist. 30.

VT ad constitueretur in ecclesia, ne quisquam post aliquid criminis penitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiae, sed rigore factum est disciplina. Alioquin contra claves data ecclesiae dispensabitur, de quibus dictum est, [qua solveritis in terra, soluta erunt & in caelo.] Sed ne forte etiam de ceteris & criminibus, spe honoris ecclesiastici animus intumescens superbe ageret penitentiam, feverissimè placuit, ut post actam de crimine damnabili penitentiam, nemo sit clericus: ut desperatione temporalis altitudinis, medicina major & verior esset humilitas. Nam & san-

a Apud Martinum Bracarensem. Burch. lib. 3. cap. 179. ex Bracarenf. lvo p. 3. c. 173. ex Martimo & 240. ex Bracarenf. b Hier. & Gregor. lib. 7. epist. 13. c al. irrecuperabiliter. d In capitul. adjectu. ca. 132. Poly. l. 6. tit. 20. Ansel. l. 8. c. 3. Ivo in prolog. & p. 6. cap. 386. Pamm. in prolog. cap. 1. e al. detestati.

ctus David de criminibus mortiferis poenitentiam egit, & tamen in honore suo persistit. Et B. Petrum, quando amarissimas lachrymas fudit, utique Dominum negasse poenituit, & tamen Apostolus mansit. Sed non ideo supervacua putanda est posteriorum diligentia; quia ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderit, quo salus totius munitur: experti, credo, aliquorum factas poenitentias per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas invenire medicinas, multorum experimenta morborum. Verum in huiusmodi causis, ubi a per graves disensionum scissuras non hujus aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacet, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat.

C. XXVI. Reparacioni beneficium non nisi post penitentiam potest concedi.

Item ex epistola cleri Romani, missa Papa Cypriano.

Abit b à Romana ecclesia vigorem suum tam profano facilitate dimittere, & nervos severitatis everfae fidei majestate dissolvere, ut cum adhuc non tantum jaceant, sed & cadant everforum stratum ruina, properata nimis remedia communicationum, utique non profutura praestentur, & nova per misericordiam fallam vulnera, veteribus transgressionibus vulneribus imprimantur, ut miseris ad everfionem majorem eripiatur & poenitentia. Vbi enim poterit indulgentiae medicina proficere, si etiam ipse medicus intercepit poenitentia indulget periculis? si tantummodo operit vulnus, nec finit necessaria temporis remedia conducere cicatricem? Hoc non est curare, sed si dicere verum volumus, occidere.

¶ Locupletatum est caput hoc ex originali.

C. XXVII. Impunitis venia concedi non potest.

Item Cypriano in sermone de lapsis.

SI quis praepræperea festinatione temerarius remissionem peccatorum dare se cunctis putat posse, aut audet Domini præcepta rescindere, non tantum nihil prodest, sed obest lapsis. Provocasse est iram, non servasse sententiam; nec misericordiam prius Dei deprecandam putare, sed contempto Domino de sua facultate praesumere. ¶ Mandant aliqua martyres fieri: si iusta, si licita, si non contra ipsum Dominum à Dei sacerdote faciendi; sit obtemperantis facilis & prona consensio, si petentis fuerit religiosa moderatio. Mandant aliquid martyres fieri; sed si scripta non sunt in Domini lege, quæ mandant, ante est, ut sciamus illos de Deo impetrasse, quod postulant, & tunc facere quod mandant. Neque enim statim videri potest de divina majestate concessum, quod fuerit humana pollicitatione promissum. Nam & Moyses pro peccatis populi petit, nec tamen peccantibus veniam, cum petisset, accepit.

C. XXVIII. Qui sunt reparandi post lapsum, vel qui non.

Item Ildorus ad Massanum & Episcopum.

Onino f sancto, meritisque beato fratri Massano Episcopo salutem. Quod in epistolis venerabilis fraternitas tua innuit, videlicet quod in canone à An-cyrano, cap. xix. legitur, post lapsum corporalem restaurandum honoris gradum post poenitentiam, alibi verò legitur, post huiusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum; hæc diversitas hoc modo solvitur. Illos enim ad pristinos gradus redire

a 7. 3. q. 4. ipsa pietas. s. verum. b extat inter opera B. Cypriani l. 2. epist. 7. Ansel. l. 8. cap. 20. c al. procedere. d Ansel. lib. 1. cap. 32. e al. Massonem al. Massanum orig. f Ansel. lib. 2. cap. 37. Poly. l. 4. tit. 39. Ivo p. 6. c. 397. p. 21. cap. 17. & 86. Burchard. lib. 19. cap. 43. & 73. Pamm. l. 9. cap. 129. Rati. pan. lib. 1. cap. 1. Cans. Neocesar. cap. 11.

canones præcipiant, quos penitentia præcessit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio. At contra hi, qui neque à vitio corruptionis a emendantur, atque hoc ipsum carnale delictum, quod admittunt, vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum utique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita est determinanda sententia, ut necesse sit illos restitui in locum honoris, qui per penitentiam reconciliationem recepisse merentur divina pietatis. Hi enim non immerito consequuntur ademptam dignitatis statum, qui per emendationem penitentia recepisse noscuntur remedium vitæ. Id autem ne forte magis sit ambiguum, divina auctoritatis sententia confirmetur. Ezechiel c quidem propheta, sub typo prævaricatricis Hierusalem, ostendit post penitentia satisfactionem pristinum posse restitui honorem. [Confundere, inquit, & porta ignominiam tuam.] & post paululum: [Etu, inquit, & filia tua revertimini ad antiquitatem tuam.] Quod dicit, [Confundere,] ostendit post peccati opus debere quemque erubescere, & post confessionem pro admisis sceleribus verecundam frontem humi prostratam demergere, pro eo quod dignum confusione perpetraverit opus. Deinde præcipit, ut post ignominiam, & dejectionem nominis sui, sive dignitatis revertatur ad suam antiquitatem. Ergo dum quisque post opus confessionis suæ confunditur, atque ignominiam portans depositionem suam cum humilitate luget, revocari secundum prophetam ad priorem statum poterit. Item Ioannes Evangelista Angelo Ephesi ecclesie, inter cetera quadam similia scribit. [Memor esto unde cecideris, & age penitentiam, & prima opera fac, alioqui veniam tibi, & movebo candelabrum tuum de loco ejus.] Ecce 2, in quantum valui, concilii Ancyrani antiquam planè, & plenam auctoritatem sacris testimoniis explanavi, ostendens eum posse restitui in proprio gradu, qui penitentia satisfactione noverit propria delicta desere. Qui verò negligit, nec luget quæ gessit, & lugenda sine ullo pudore religionis, vel timore iudicii divini committit, eum nullo modo posse ad pristinum gradum restituari agnoscat. In fine 3 autem huius epistolæ hoc adijciendum putavi, ut quotiescunque in gestis conciliorum discors sententia invenitur, illius concilii magis teneatur sententia, cujus aut antiquior, aut potior extat auctoritas.

1 ¶ Sic habet hoc caput in epistola, quæ nuper una cum alii Isidori operibus est impressa Parisi, & ita inscribitur, Isidori Hispalensis Archiepiscopi epistola ad Massanum episcopum. Domino sancto, meritisque beato, &c. In epistola autem longiore, eodem argumento, & iisdem penè verbis, (quæ & ibidem, & antea Antuerpia cum libro de summo bono, impressa est) non fit hoc loco mentio concilii Ancyrani: sed tamen in editione Parisiensi titulus hinc est, Isidori Hispalensis Archiepiscopi epistola de restituendis in pristinum dignitatem clericis penitentibus, seu, Explanatio canonum aliquot Ancyrani concilii. Veruntamen in Canone illo xix. versibus Dionysii (quæ apud Græcos in aliis versionibus xx. est) ubi legitur, perfectionem consequi secundum pristinos gradus. Græcè est, κατὰ τὰς βαθμίδας τὰς ἀρχαίας, id est, secundum gradus, qui eo deducunt. & Balsamon longè aliam sententiam elicit, quam Isidorus.

- 2 ¶ Ecce] Hic in epistola longiore multa interjiciuntur.
  - 3 ¶ In fine] Hæc mox leguntur in longiore epistola, non autem in alia, quam cæteroque Gratianus videtur secutus.
- Quicumque igitur pro criminibus suis dignè Deo penitentiam obtulerim, auctoritate Gregorii, & Augustini, & Hierony-

a al. corporis. b al. adepti. c Ezechiel, 16. d al. post confusionem, id est, peccati. e Apocal. 2. f infra 33. g. 2. hoc ipsum.

mi, & Isidori gradum pristina dignitatis recipere possunt. Quæ autem non odio criminis, sed timore utilitatis, vel ambitione bonorum falsas Deo penitentias offerunt in pristina honoris gradum reparari minime poterunt.

C. XXIX. ¶ Diaconus aut presbyter in adulterio deprehensus reparari non possunt.

Sed obijciunt illud Hormisdæ Papæ, qui scribit omnibus episcopis per universas provincias.

SI quis Diaconus, aut presbyter post acceptam benedictionem leviticam cum uxore sua in continentem invenitur, ab officio suo deiciatur. ¶ Ecce manifeste constat, quia secundum titulos antiquorum Patrum Sancto Spiritu 2 suggerente conscriptos, & secundum sententias cccxviii. Episcoporum, quas etiam Gallicani canones continere videntur, clerici in adulterio deprehensi aut ipsi confessi, aut ab aliis convicti ad honorem redire non possunt. Sed quia forte non desunt, quibus pro nimia pietate scripta sanctorum patrum severitas minime placeat, sciant se cccxviii. Episcoporum, qui fuerunt congregati in concilio Nicæno, & reliquos statuerunt canones, sententias reprehendere, vel damnare. Sed forte major est in illis pietas, quam in scriptis cccxviii. Episcopis? major est in illis misericordia, quam in sancto Ioanne b Apostolico Papa? major charitas, quam in reliquis sanctis sacerdotibus, qui hoc exemplo remedia ecclesiarum suis definitionibus deliberaverunt? Et ideo aut prompta a voluntate præceptis illorum consentiant, aut si non fecerint, omnibus illis contrarios se, & inimicos esse cognoscant. Quæ est iustitiae inimica benignitas, palpare criminosos, & vulnera eorum usque in diem iudicii incurari servare? Quod si eos durissimam penitentiam per plures annos videremus agere, tunc nos & saluti eorum possemus consulere, & statuta canonum deberemus temperare. Cum verò in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi, vel plangendi appareat, nec beatum David imitentur, qui dicit, [Lavabo e per singulas nates lectum meum: lachrymæ meæ stratum meum rigabo.] & illud s. [Civem tanquam panem manducabam] & potum meum cum stercore miscbam.] nec eos jeunius vel lectionibus vacare videamus; possumus agnoscere, si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia, & cum quanto torpore, & animæ suæ inimica securitate permanerent, credentes, quod sic eis, non acta penitentia digna, dimiserit Deus, quomodo sacerdotibus indulisse videntur. Verè dico, quia illi ipsi, quibus cum periculosa, & falsa misericordia indulgere videmur, cum ante Tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi advenierint, contra nos causam dicturi sunt, dicentes, quod dum aut asperitatem lingue eorum expavimus, aut falsa blandimenta, & periculosas adulationes ipsorum libenter accepimus, in eisdem permanere peccatis, et inutiliter indulgemus, aut ipsa peccata augere permittimus, non recolentes illud, quod in veteri Testamento scriptum est: quia uno peccante, contra omnes ira Dei defervit.

1 ¶ Si quis] Hinc usque ad versic. Ecce, sunt ex cap. 15. concilii Arausiaci, quod videtur citatum fuisse ab Hormisdæ, sive alio quisquis fuerit huius capituli auctor. Anselmus quidem & q. Hormisdæ citat.

2 ¶ Sancto Spiritu] Apud Anselmum legitur, à sancto Ioanne Papa transmissos, & cccxviii. Episcoporum sententias, quod videtur convenire cum his, quæ paulo

a Arausiacum c. 23. b Ansel. 1. cap. 4. Panorm. lib. 3. cap. 11. Ansel. lib. 11. cap. 27. b sup. cap. miror. c al. pro exemplo & remedio. Ansel. d al. pro. e Psalm. 6. f Psal. 119. g Numer. 16.

inferius habentur. Major est in illis misericordia, quam in sancto Iohanne Apostolico Papa?

C. XXX. ¶ Difficile est post lapsum ad pristinum gradum redire. Item Hieronymus a.

Quicumque b. dignitatem divini gradus non custodit, contenti fiant animam salvare. Reverti enim in pristinum gradum post lapsum e. difficile est.

¶ Simile quiddam proxi parti huius habetur in Can. 27. Basilii ad Amphibochium, in Can. 26. synodi in Trullo.

C. XXXI. ¶ Lapsus post penitentiam altario tantum ministrare. Item Basilii i.

¶ Vi* sub gradu d. ceciderit post poenitentiam, contentus fiat baptizare, communionem infirmis dare, & altario tantummodo ministrare.

¶ Basilii j. Ivo citat ex dicto Augustini. Habetur nihil ad hanc rem sciens in epist. Basilii ad Amphibochium Can. 27. Sed propius utam ad hanc sententiam accedit Can. 14. concilii Aurelianensis primi, & canon novus concilii Neecearientis (qui habetur 7. 19. quest. 3. can. qui admissit.) præcipit si hic legatur, quemadmodum in plerumq. Gratiani codicibus, communionem infirmis dare, non autem sacrificare, & altario ministrare. Similem quandam sententiam refert ex novella Leonis Balsaron ad canonem 21. synodi in Trullo.

C. XXXII. ¶ De sacerdotibus, diaconis, & laicis, qui vitola turviscant.

Item ex concilio Ancyrano, cap. 1. & sequentibus.

Presbyteros e; qui immolaverunt, & postea certamen iterum inierunt, si ex fide i. Inctati sunt, & non ex compacto ad ostentationem, ut caperentur, ipsi fecerunt; hos placuit honorem quidem sedis propria retinere, offerre autem illis, & sermonem ad populum facere, aut aliquibus sacerdotibus officiis fungi non liceat.

¶ Diaconi similiter, qui immolaverunt, postea vero iterum relictati sunt, alias f. quidem honorem habere oportet; cessare autem debent ab omni sacro ministerio, ita ut nec panem, nec calicem offerat, nec Evangelium pronuncient; nisi forte aliqui episcoporum consensu laboris eorum, & humilitatis, & mansuetudinis, & voluerint eis aliquid amplius tribuere, vel admittere. Penes ipsos ergo erit de his potestas. ¶ Qui autem fugientes comprehensi sunt, vel a Domesticis traditi, vel ademptis facultatibus sustinere tormenta, aut in custodiam trahi proclamaverunt se Christianos esse, & eousque adstricti sunt, ut manus eorum comprehendentes violenter attraherent; & funestis sacrificiis admoventur, aut aliquid polluti cibi per necessitatem sumere cogentur, confidentes jugiter se Christianos esse, & luctum rei; quæ contigit, incessabiliter ostendentes omni dejectione, & habitu, & humilitate vitæ, hos velut extra delictum constitutos, a communionis gratia non prohiberi decernimus. ¶ Si verò prohibiti sunt ab aliquibus propter ampliore cautelam, vel propter quorundam ignorantiam, statim recipiantur. ¶ Hoc autem similiter de clericis, & de laicis observari convenit. ¶ Perquisitum est autem & illud si possunt etiam laici, qui in has necessitatis angustias inciderunt, ad clericatus ordinem promoveri. ¶ Placuit ergo & hos, tanquam qui nihil peccaverunt, si & præcedens eorum vita probabilis sit, ad hoc officium provehi.

a. al. ex dicto Hieronymi. b. Polyc. lib. 4. cap. 39. Burchard. lib. 19. cap. 28. Ivo part. 15. cap. 91. c. post lapsum. d. desunt fere in omnibus exemplaribus. e. Burchard. lib. 19. cap. 28. Ivo part. 15. cap. 19. d. si suo gradu. e. Burch. lib. 3. cap. 40. & 41. Ivo part. 2. cap. 49. & 50. Polyc. lib. 6. tit. 12. cap. 11. f. illud. j. Prisca verso, cap. 3. g. Concilii Nicæni 1. cap. 11.

¶ De his autem, qui negaverunt præter necessitatem, aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel aliquid huiuscemodi (quod factum est sub tyrannide Licinii) placuit sanctæ synodo, quamvis humanitate probetur indigni, tamen eis benevolentiam commodari.

¶ Si ex fide] Hic verba concilii sunt in compendium redacta: omnino autem versus Dionysii, quam attulerunt Burchardus & Ivo, propius accedit ad verba Gratiani. Sunt tamen nonnulla in hoc capite emendata, & locupletata ex versionibus, quas Gratianus videtur secutus.

¶ Nec Evangelium pronunciant] In versione antiquiore est, nec pronunciant; in alia quam Burchardus attulit, vel predicando, Græcè, κηροσεν: quod proprie significat Evangelium & fidei doctrinam predicare.

Sed illud Hormisæ Papa desidiosus & negligens, non verè poenitentes reparari prohibet. ¶ Illud autem Hieronymi fatetur hoc esse difficile, non impossibile. ¶ Basilii autem circa delinquentes rigorem iustitiæ servandam ostendit, quæ circa poenitentes alii relaxandum misericorditer affirmant. ¶ Possunt & aliter distinguere præmissæ auctoritates: Quorum enim crimina manifesta sunt, ante vel post ordinationem, a sacro ordine deiectioni sunt: quorum autem peccata occulta sunt, & satisfactione secreta secundum sacerdotis edictum purgata, in propriis ordinibus remanere possunt.

C. XXXIII. ¶ Non potest restitui in sacerdotem, cuius crimen fuerit manifestum.

Unde Nicolaus Papa Carolo Archiepiscopo, & eius suffraganeis.

Sacerdotes a, si in fornicationis laqueum ceciderint, & b. criminis manifestus, sive offensus fuerit actus, sacerdotis non possunt habere honorem, secundum canonice institutionis auctoritatem.

C. XXXIV. ¶ Qui valeant reparari post lapsum, vel non.

Item Rabanus Archiepiscopus scribit ad Horibaldum, lib. Pen. cap. 1.

De e. his verò visum est nobis scribendum, qui sacros ordines habentes, ante, vel post ordinationem contaminatos se esse in capitalibus criminibus continentur. In quibus, ut mihi videtur, hæc distantia esse debet, ut hi, qui deprehensi, vel capti fuerint publicè in perjurio, furto, atque fornicatione, & cæteris huiusmodi criminibus, secundum canonum sacrorum instituta, à proprio gradu decendant: quia scandalum est populo Dei tales personas supra d. se positas habere, quas ultra modum vitiosas esse constat. Nempe inde retrahuntur homines à sacrificio Dei (sicut e. quondam Heli filii peccantibus, fecisse leguntur) & rebelles hinc, atque contrarii existentes, eorum pravis exemplis quotidie peiores fiunt. Qui autem de prædictis peccatis absconditè à se admissis, per occultam confessionem eorum oculis f. Dei præsentem etiam sacerdotem, qui eis indictus est poenitentiam, confitentur, & semetipsos graviter deliquisse queruntur, si se per jejunia, & elemosinas, vigiliisque, & sacras orationes purgare certaverint, his etiam gradus servato, spes veniæ de misericordia Dei promittenda est.

¶ Si se per jejunia] Sic etiam in manuscriptis, & apud Ivo nem, & Paternam. In originali autem legitur, si veraciter poeniterint, & se per jejunia, itemq. Burchardus, qui cap. hoc citat ex concilio Nivardensi.

¶ pars. De lapsu etiam in hæresin hoc observandum est, ut auctore sententiam concilii nullus eis comminuet.

a. Raba. pan. cap. 1. In gestis concilii Vormaciensis, cap. 21. Vide Ivo nem part. 10. c. 30. Patern. 13. c. 136. b. al. aut. c. Burch. lib. 19. cap. 150. Ivo p. 6. c. 400. Patern. lib. 3. c. 152. d. al. super positum. e. 1. Reg. 21. f. al. Angelus.

68
De
omni
arari
otam
mens
felle
trum
dum
dum
icani
o de
i ho
sunt
trum
o po
e re
& re
e, vel
in fu
mife
papa
ibus
nitio
olum
erint
cent.
rimu
urati
m per
orum
remu
nchio
appa
alo e
meam
ebam
vel le
si ad
ia, &
ritate
poeni
es in
s cum
rum,
di ad
quid
ut fal
um lu
s, et
ermio
mento
ra Dei
cap. 33
fre ali
& 49
à fat
o po
e pan
cap. 16
excep
fal. m
inferio

ti. Quod si intra tempus a constituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

C. XLIV. De his qui voluntate, vel casu homicidium faciunt.

Item ex capitulis Martini Bracarensis Episcopi. c. 78.

Si quis voluntarie homicidium fecerit, ad januam ecclesie catholice semper debet accedere, & communionem in exitu vite sue recipiat. Si autem non voluntarie, sed casu aliquod homicidium fecerit, prior canon seprem annis agere penitentiam iussit, secundus canon quinque mandavit.

C. XLV. De eodem.

Item ff. tit. de furtis. l. Qui faccum.

Qui faccum habentem pecuniam furripuerit, furti actione, etiam facci nomine, tenetur, quamvis non sit ei animus facci furripieris.

C. XLVI. De eodem.

Contra animam, non opus puniti lib. 9. eod. tit. ad leg.

Cornel. de sacr. exemplo sacrorum literarum Dioletiani, & Maximiniani colligitur.

Qui affecerat homicidium se non voluntate, sed casu fortuito fecisse, cum calcis ictu mortis occasio prebita videatur, si hoc ita est, neque super hoc ambigi poterit, omni metu ac suspitione, quam ex admittis rei discrimine sustinet, secundum id quod adnotatione nostra comprehensum est, volumus liberari.

C. XLVII. PALEA.

Item Imperator Antoninus C. ad leg. Cornel. de sacr. lit.]

Frater vester rectus fecerit, si se praesidi provincie obtulerit. Qui si probaverit non occidendi animo hominem a se esse percussum, remissa homicidii pena, secundum militarem disciplinam sententiam proferet. Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat. Caterum ea, quae ex improvise casu potius quam fraude accidunt, fato pleaque, non noxa imputantur.

C. XLVIII. De eodem.

Hinc & Gelasius d. Papa.

Quantum dicit iste Placidus a. anno praeterito dictum est de uxore illius, quia subito inter caballos inventa est, & dum traheretur caballi, collisa est illa, & abortum fecit. Quod si ita est, forte si caballos alienos tulerit, inde est culpabilis. Nam de muliere quae casu inter caballos confracta est, ubi voluntas illius non agnosceat perniciosa fuisse, non potest, nec debet addici per leges.

C. XLIX. De eodem.

Item Nicolaus Papa.

Hi qui arbores incidere videntur, si contigerit, ut eadens arbor occiderit hominem, inculpabiles sunt atque innoxii, quia nec voluntate eorum, nec desiderio, homicidium perpetratum est. Si vero aliqua culpa eorum, vel neglectu, mortis hominis interitus cognoscitur advenisse, abjiciendi sunt a gradu, & in sacro ordinatione nullatenus suscipiendi.

C. L. De eodem.

Item ex concilio Vornacienfi, cap. 23.

Si quis e contigit, dum quis operi necessario insitens arborem incidere, ut aliquis subitus ipsam veniens deprimatur. Erudicere, si voluntate, vel negligentia incidens arborem factum est, ut homicida, penitentiae debet omnino submitti. Quod si non voto, non incutis illius, non denique scientia contigit, sed dum ille operi necessario fortassis incumbet, iste insperatus occurrens sub arbore improvise devenit, & sub ipsa oppressus est, incitor arboris non tenetur pro homicida.

a Ivo part. 10. cap. 39. b Pandect. l. 47. tit. 2. leg. 79. c al. Telasius, d al. Placidius. e Burhardus lib. 6. cap. 32. Ivo part. 10. cap. 130.

C. LI. De eodem.

Item ex concilio Triburiensi, cap. 36. [Sed ibi copiosius.]

Si duo fratres in sylva arbores succiderint, & appropinquante casura ipsius arboris, frater dixerit fratri, cave, & ille fugiens in pressuram arboris incidit, & mortuus fuerit, vivens frater innocens de sanguine Germani dijudicetur.

Praesens auctoritatis lapsi permittitur, ut post penitentiam in suis ordinibus reparari valeant: ad majorem autem conscendere possit lapsum nulla eius auctoritate permittitur, imo penitus prohibetur.

C. LII. Lapsi in suis ordinibus reparari possunt, sed non ad majora conscendere.

Unde in Ilerdensi concilio, cap. 5. legitur.

Hi qui altario Dei deserviunt, si subito infirmae carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente, digne penituerint, ita ut mortificato corpore, cordis contriti sacrificium Deo offerant, maneant in potestate Pontificis, vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesiae corpore segregare: ita tamen, ut sic officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia ulterius promoveri. Quod si iterato velut canes ad vomitum reversi fuerint, & veluti sues in volutabris luti jacuerint, non solum dignitate officii careant, sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu, non percipiant.

1 Quod si iterato] Haec usque ad finem absunt in codicibus illis Gratiani, a quibus palea abesse solent. In alio autem hic praeposuit est nomen palea.

2 Et veluti sues in volutabris luti jacuerint] Haec non legitur in antiquis editionibus conciliorum, Colonienfi, ac Parisiensi, duobus codicibus Vaticanis, Lucensi regis, neque J. s. q. s. c. hi qui, sunt tamen apud Irenaeum, & in editione Colon. xv. volent.

Sed exemplo B. Petri, (qui postquam trina negationis macula confessione diluit amoris, non solum in gradu sui Apostolatus remansit, verum etiam in pastorem totius ecclesiae a Christo institutus meritis,) probatur lapsi post dignam penitentiam non solum propria officia retinere, sed etiam ad majora posse conscendere. Quod autem beatus Petrus post negationem pastor ecclesiae a Domino sit institutus, probatur auctoritate beati Gregorii, qui in Homilia e Dominica resurrexerunt de eodem principe Apostolorum scribit dicens.

C. LIII. Petrus post culpam negationis primus Apostolorum a Domino est institutus.

Considerandum nobis est, cur omnipotens Deus eum, quem cuncta ecclesia praefere dispulerat, ancillae vocem perimere, & se ipsum negare permittit. Quod nimirum magna actum esse pietatis dispensatione cognoscimus, ut is, qui futurus erat pastor ecclesiae, in sua culpa disceret, qualiter aliis misereri debuisset. Prius itaque eum ostendit sibi, & tunc praeposuit carteris, ut ex sua infirmitate cognosceret, quam misericorditer aliena infirma toleraret.

C. LIV. Post negationem in fide & gradu Petrus profectus.

Item Ambrosius in Sermon. 27. de fide Petri.

Fidelior factus est Petrus, postquam hunc se perdidit, se deservit, atque ideo majorem gratiam recepit, quam amisit. Tanquam enim bonus pastor tuendum gregem accepit, ut qui sibi antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum, & qui ipse interrogacionis tentatione mutaverat, ceteros fidei stabilitate fundaret. Denique

a Burd. lib. 6. cap. 22. Ivo part. 10. cap. 130. b 15. q. 1. c. hi qui. Rabanus part. 10. Burdard. lib. 19. cap. 74. Ivo part. 10. cap. 130. c Hom. 21. in Evang.

pro soliditate devotionis, ecclesiarum petra dicitur, si-
cut ait a Dominus, [Tu es Petrus, & super hanc Petram ad-
ficabo ecclesiam meam.] Petra enim dicitur eo quod primus
in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam fa-
xum immobile totius corporis b Christianitatis com-
pagem, molemq; contineat.

6 pars. Item obicitur, penitentes c ad sacros ordines pro-
moveri non debent: non ergo lapsi post penitentiam ad majora per-
tingere possunt.

C. LV. ¶ Non ordinetur clericus ex peni-
tentibus.
Unde in concilio Carthageniensi IV. cap. 69.
& 69. legitur.

EX d penitentibus, quamvis sit bonus, clericus non
ordinatur. Si per ignorantiam Episcopi factum fuerit,
deponatur a clero: quia se ordinationis tempore non
prodidit fuisse penitentem. Si autem sciens Episcopus
ordinaverit talem, etiam ipse ab a Episcopatu suo ordi-
nandi duntaxat potestate privetur. Simili sententia sub-
jacebit Episcopus, si sciens ordinaverit clericum eum, qui
viduam, aut repudiatam uxorem habuit, aut secundam.

¶ Ipse ab In originali legitur, ipse ab Episcopatus sui
ordinandi duntaxat potestate privetur. al. ipse Episcopa-
tus sui, quemadmodum & apud Irenaeum, p. 11. c. 1.

C. LVI. ¶ Bigamus, penitens, viduus maritus,
sacra militia se ingerens, sine spe pro-
motivum in suo ordine per-
maneat.

Item Syricius Papa Himerio Episcopo, epist. 1. c. 11.

Quicumque e penitens, quicumque bigamus, qui-
cunque viduus maritus, ad sacram militiam indebitè
& incompetentè intrepserit, hac sibi conditione a nobis
veniam intelligat relaxatam, ut in magno debeat com-
putare beneficio, si adempta sibi omni spe promotio-
nis, in hoc quo invenitur ordine, perpetua stabilitate
permaneat.

C. LVII. ¶ Non prohibetur a clero, qui pressus
languore per communionem peniten-
tia benedictionem
accipit.

Item ex concilio Gerundeniensi, cap. 9.

SI f verò, qui agitudinis languore depressus peni-
tentie benedictionem, quàm viaticum deputamus, per
communionem accepit, & postmodum reconvalescens
caput penitentiae in ecclesia publicè non subdidit, si
prohibitis vitis non detinetur obnoxius, admittatur
ad clerum.

C. LVIII. ¶ Qui ad penitentiam agendam in
monasterio retrahitur, presbyter non
ordinetur.

Item Hormisdas Papa omnibus Episcopis per
universas provincias constituit.

SI g ille, qui ultro petit penitentiam, quamvis eam
perfectè agat, non potest Episcopus aut presbyter
ordinari, ita ut etiam si per ignorantiam ordinatus fue-
rit, & postea convincitur penitentiam accepisse, deji-
ciatur: ille ergo qui invitatus ad penitentiam agendam
mittitur in monasterium, (qui utique nihil aliud quàm
penitens dicendus est) qua conscientia ad sacerdotium
venire permittitur? Nemo mihi alia quolibet contra
auctoritatem sedis Apostolicæ, vel 318. Episcoporum, vel
reliquorum canonum constituta objiciat: quia quicquid
contra illorum definitionem (in quibus Spiritum san-
ctum credimus locutum) dictum fuerit, recipere non so-

a Manb. 16. b operis Christiani. c al. solemniter peni-
tentem. d Polye. l. 2. tit. 31. Ansel. lib. 7. cap. 20. & 27. Burchar-
d. lib. 2. cap. 37. Ivo part. 6. cap. 196. & part. 7. cap. 3. Pann. lib. 3. cap. 69.
& 70. e Ansel. lib. 7. cap. 17. 20. & 21. f 15. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

sum temerarium, sed etiam periculosum esse non dubi-
tum.
C. LIX. ¶ Bigamus, vel quilibet post peniten-
tam sacri non applicetur mi-
nisterii.

Item Gelasius urbis Romæ Episcopus omnibus Episcopis
per Lucianum, &c. cap. 1.

NON a confidat quicquam Pontificum bigamos
aut conjugia fortientes ab aliis derelicta, sive quo-
libet post penitentiam, vel sine literis, vel corpore vitu-
tos, vel conditionarios, aut curia, publicatorumq; reum
nexibus implicatos, aut passim nulla temporis congru-
entis expectatione discussos, divinis servituros applicat
ministeriis e.

C. LX. ¶ Penitentes nec etiam clerici
sacri possunt.

Item Innocentius Agapito, & ceteris, epist. 6.

ANONES d apud Nicæam constituti, penitentem
iam ab infimis officiis clericorum excludunt.
Hoc non de quibuslibet penitentibus intelligitur, sed de illor-
um, qui post vitam penitentiam fecerunt militia cingulum ac-
cipiant. De quibus Innocentius Episcopus scribit Vetrici
rhogamense Episcopo, epist. 2. c. 2.

C. LXI. ¶ Non debet fieri clericus, qui post remis-
sionem peccatorum, militia cing-
ulo habitat.

SI e quis post remissionem peccatorum, cingulo
militiæ secularis habuerit, ad clericatum admitti
minimo non debet.

Potes est aliter intelligi. Est quadam penitentia f,
seculensis appellatur, qua semel tantum in ecclesia conceditur,
qua Ambrosius g ait, [Sicut unum est baptisma, ita una
penitentia.] Item, [Non est secundus locus penitentiae.]
Nihil reprehenduntur i, qui sepius agendam penitentiam petunt
quia luxuriantur in Christo. [Nam si verè agerent penitentiam
rationem postea non perderent.]

¶ Reprehenduntur Legatur, reperuntur. Em-
datum est hic ex originali: quod tamen fieri non potuit
peruntur. de penitent. distinct. 3. quia vox, reperuntur, hic
initium capituli.

C. LXII. ¶ De eodem.

Item Augustinus ad Macedonium, epist. 14.

QVAMVIS h caute, & salubriter provifum sit, ut
illius humilissimæ penitentiae semel tantum in ec-
lesia concedatur, ne medicina i nimis utilis, vilis habi-
tur; tamen quotidie peccantibus nunquam per peni-
tentiam venia negatur.

¶ Ne medicina In aliquo vetustis exemplaribus
tiani caput hoc est conjunctum superiori. Locum enim D.
Augustini suo modo aprat. Apud illum quidem hoc loco ita legitur.
Ne medicina vilis, minus utilis esset agrotis; quæ
tò magis salubris est, quanto minus contemptibilis
rit: quis tamen audeat dicere Deo, quare huic homi-
ni qui post primam penitentiam rursum se laqueis impi-
tatis obstringit, adhuc iterum parces? &c.
Hec autem penitentia quomodo imponenda sit, in Agathæ
concilio legitur, in quo sic statutum est, c. 15.

C. LXIII. ¶ Quomodo penitentes ad pe-
nitentiam accedant.

POENITENTES k tempore quo penitentiam petunt
positionem manuum & cilicium super caput à
dote (sicut ubique constitutum est) consequantur.

a Anselmus libro 7. cap. 12. b al. fac esse bigamus. c
mysterii. d In concil. Nicæno, cap. 10. e Anselmus lib. 7.
f Libro 2. de panit. cap. 10. De panit. distinct. 3. cap. 1.
& cap. fin. Hug. libro de sacram. par. 14. cap. 4. g Anselmus
ibidem. h Infra, de panit. distinct. 3. cap. quatuor. M
libro 4. distinct. 14. cap. 3. Ivo part. 15. cap. 24. i Capitulum
capite 28. & libro 7. cap. 110. k Burcharius libro 15. cap. 17.
part. 15. cap. 17.

autem comas non depulerint, aut vestimenta non mutaverint, abiciantur: & nisi digne poenitentur, non recipiantur. Iuvenibus etiam poenitentiam non facile committenda est, propter aetatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus in morte positus non est negandum.

C. LXIV. ¶ Quae sint servanda in solemnibus poenitentia. Item ex eodem.

IN a capite Quadragesimae omnes poenitentes, qui publicam suscipiunt, aut susceperunt poenitentiam, ante fores ecclesiae se representent Episcopo civitatis, sacro induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, eos se esse ipso habitu & vultu protestantes. Ibi adesse debent decani, id est, archiepiscopi parochiarum, & presbyteri poenitentium, qui eorum conversationem diligenter inspiciere debent, & secundum modum culpae poenitentiam per praefatos b gradus injungere. Post hac eos in ecclesiam introducant, & cum omnino clero septem poenitentiales psalmos in terra prostratus Episcopus cum lachrymis pro eorum absolutione decantet: tunc resurgens ab oratione, juxta quod canones jubent, manus eis imponat, aquam benedictam super eos spargat, cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorum operiat: & cum gemitu & crebris suspiriis denuntiet eis, quod sicut Adam projectus est de paradiso, ita ipsi pro peccatis ab ecclesia abiciuntur: post hac jubeat ministros, ut eos extra januas ecclesiae expellant: clerus vero prosequatur eos cum responsorio. [In d. sudore vultus tui reseris pane tuo, &c.] ut videntes sanctam ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam, atque commotam, non parvipendant poenitentiam. In sacra autem Domini coena rufus ab eorum decanis, & eorum presbyteris ecclesiae liminibus represententur.

1 ¶ Ex eodem ¶ Agathensi etiam citant Burchardus & Ivo, & Riebaldu Cardinali (qui tempore Paschali Pontif. claruit) in libro suo, de poenitentia publice non iteranda. In uno tamen manuscripto Burchardi exemplari citatur ex Poenitentiali Romani. Sententia vero hujus capituli magna ex parte habetur in Pontificali, & ordine Romano a pag. 24 usque ad 30.

2 ¶ Et presbyteri ¶ Apud Burchardum legitur, id est, presbyteri.

¶ Hanc poenitentiam nulli unquam clericorum agere conceditur, atque ideo hujusmodi poenitentes ad clerum admitti prohibentur.

C. LXV. ¶ Clerici non imponatur manus, tanquam poenitentibus. Unde in Carthaginensi concilio V. cap. 11. statutum est.

CONFIRMANDUM e est, ut si quando presbyteri, vel diaconi in aliqua graviore culpa convicti fuerint, quae eos a ministerio necesse sit removeri: non eis manus tanquam poenitentibus, vel tanquam fidelibus laicis imponatur, neque unquam permitendum, ut rebaptizati ad clericatus gradum promoveantur.

C. LXVI. ¶ Nec clericis poenitentiam agere, nec poenitenti ad clericatum accedere permittitur. Unde in concilio Carthaginensi V. cap. 11. statutum est.

ILLUD quoque nos par fuit providere, ut sicut poenitentiam agere cuicumque non conceditur clericorum, ita & post poenitentiam, ac reconciliationem nulli unquam laico liceat honorem clericatus adipisci: quia quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramentorum

a Burch. lib. 19. c. 26. Ivo par. 11. c. 43. b al. praefixos. c. al. introducat. d. Gen. 3. e. al. Confirmationem. orig. f. Burch. lib. 19. c. 72. Ivo par. 11. c. 25. Capitulum 5. c. 66. g. Anselm. 7. c. 28. Burch. lib. 19. c. 72. Ivo par. 11. c. 25. & p. 25. cap. 65.

instrumenta suscipere, qui dudum fuerunt vasa vitiorum.

C. LXVII. ¶ Presbyteri, & diaconi tanquam poenitentibus non debent manus imponi. Item Leo Papa Rustico Narbonensi, episc. 90. a cap. 2.

ALIENUM b est a consuetudine ecclesiastica, ut qui in presbyterali honore, aut in diaconi gradu fuerint consecrati, si pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant poenitendi: quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit, secundum quod scriptum est: [Sacerdos si peccaverit, qui orabit pro eo?] Unde hujusmodi lapsis ad promerendum misericordiam Dei, privata est expetenda secessio: ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa.

1 ¶ Sacerdos ¶ Vulgo sapi indicatur in margine locus iste ex 1. Reg. 2. ut 7. de poenitentia, dist. 1. c. si sacerdos, cum tamen in eo scriptura loco in vulgata legatur, si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo? Verum B. etiam Gregorius ad illum locum in moralis interpretatione, talem sententiam elicit. Quis ei intercessor remanet, cum ille se transgrediendo praecipit, qui ad intercedendum pro aliis ordinatus est?

2 ¶ Secessio ¶ Sic emendatum est ex antiquis codicibus, & epistola ipsa, & hanc lectionem habuit auctor glossae, quod ex manuscriptis glossis constat: idcirco & in ea emendandum. Antea legebatur, est expetenda successio.

¶ Probatur etiam auctoritate Toletani concilii I. hujusmodi poenitentes ad clerum non admittendi: in quo, capite 2. sic statum est.

C. LXVIII. ¶ Causa necessitatis ad clerum poenitentes admittantur.

PLACUIT e, ut poenitentes non admittantur ad clerum, nisi tantum si necessitas aut usus exegerit: & tunc inter officarios deputentur, vel inter lectores, ita ut evangelia, aut epistolam d non legant. ¶ Si qui autem ante ordinati sunt diaconi, inter subdiaconos habeantur, ita ut manus non imponant, nec sacra contingant. Eum vero poenitentem e dicimus, qui post baptismum, aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus, gravissimisque peccatis publicam poenitentiam gerens, sub cilicio divino fuerit reconciliatus altario.

7 pars. Apostata quoque ad clericatus officium admitti non debent.

C. LXIX. ¶ Ad clericatus officium non admittantur apostatae.

¶ Unde in concilio Arelateni II. cap. 25.

HI g, qui post sanctam religionis professionem apostatant, ad saecularem b redeunt conversationem, & postmodum poenitentiae remedia non requirunt, sine poenitentia communionem penitus non accipiant. Quos etiam jubemus ad clericatus officium non admitti. Et quicumque ille sit, post poenitentiam, saecularem habitum accipere non praesumat. Quod si praesumpserit, ab ecclesia alienus habeatur.

DISTINCTIO LI.

1 E Cce, quod eriminosi, vel non vere poenitentes, vel publicam poenitentiam agentes, a sacro prohibentur ordinibus. Adhaec quoque sancta mater ecclesia, ut curiales, aut post baptismum militantes, aut in foro decertantes a sacris prohibentur ordinibus.

a al. 92. b Polyc. lib. 4. tit. 39. Burchardus lib. 19. c. 71. Ivo par. 6. cap. 67. c. In cap. Martini Brac. cap. 23. Polyc. lib. 2. tit. 31. Burchardus lib. 2. cap. 37. Anselm. lib. 7. cap. 31. Ivo par. 6. cap. 138. Patm. lib. 3. cap. 61. d. al. Apostolum. orig. e. Ex poenitentem. in cap. Martini Brac. f. al. concilio. g. Rab. penit. cap. 33. Burch. lib. 19. c. 67. Ivo par. 13. c. 21. h. secundum reditum. orig. G

C. I. ¶ Post baptismum militantes, vel in foro decertantes, a sacris prohibentur ordinibus.

Unde ait Innocentius Papa Episcopis in Toletana synodo constituitis, epist. 24. c. 2.

Aliquos a ex his, qui post acceptam baptismi gratiam in forensi exercitatione versati sunt, & obtinendi pertinaciam susceperunt, accitos ad sacerdotium esse comperimus, & quorum numero Rufinus & Gregorius perhibentur: aliquos ex militia, qui cum potestatis obediunt, scilicet b necessario precepta sunt executi: aliquos ex curialibus, qui dum parent potestatis, quae sibi sunt imperata, fecerunt: aliquos, qui voluptates, & editiones populo celebrarunt, ad honorem summi sacerdotii pervenisse, quorum omnium neminem, ne ad societatem quidem ordinis clericorum oportuerat pervenisse. Quae si singula discutenda mandemus, non modicos motus, aut scandala Hispaniensibus provinciis, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducemus: idcirco remittenda potius haec putamus. Sed ne deinceps similia committantur dilectionis vestrae maturitas providere debet: ut tanta usurpationi saltem nunc finis necessarius imponatur: eo videlicet constituto, ut quicumque tales ordinati fuerint, cum ordinatoribus suis deponantur.

C. II. ¶ De quibus laici aliqui ad clericatum non possunt pervenire.

Idem Felici Episcopo Nuceriensi, epist. 4. c. 3.

Designata est sunt genera laicorum, de quibus ad clericatum pervenire non possunt, id est, si quis fidelis militaverit, si quis fidelis causas egerit, hoc est, postulare, si quis fidelis administraverit. De curialibus autem inanis ratio est, quoniam etiam inveniantur huiusmodi viri, qui debeant clerici fieri, tamen quoniam saepius a curia d repetantur, cavendum ab his ecclesiae proventibus, quae saepe de his ecclesiae proventibus.

C. III. ¶ Non admittantur curiales ad clericale officium.

Idem Vitorio Episcopo Rhothomagensi, epist. 2. cap. 11.

Præterea frequenter quidam ex fratribus nostris, curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt, quibus postea major tristitia, cum de revocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quam gratia nascitur de accito. f. ¶ Constat enim eos in ipsis muneribus g. etiam voluptates exhibere, quas a diabolo inventas esse non dubium est, & ludorum, & mimorum h. apparatus aut præesse, aut forsitan interesse. Sit certe in exemplum sollicitudo & tristitia fratrum, quam saepe pertulimus Imperatore præfente, cum pro his saepius rogarem, quam ipse nobiscum postius cognovisset: quibus non solum inferiores clerici ex curialibus, verum etiam in sacerdotio constitutings molesta, ut redderentur, infabac.

C. IV. ¶ Non promovatur ad diaconatum, qui post baptismum ad fidelium necandorum accitiss fuerit.

Item ex concilio Toletano I. cap. 8.

Si quis post baptismum militaverit, & chlamydem sumptis, aut cingulum ad necandos fideles i, etiam si gravia non admiserit, si ad clerum admissus fuerit, diaconi non accipiat dignitatem.

¶ Ad necandos fideles] Verba haec non sunt in codice Luicensi Regio.

a Quantes enim.] origin. & per interrogacionem. b se vera.] origin. c Polye. lib. 2. tit. 31. Anselmus lib. 7. cap. 10. Ivo par. 6. cap. 25. d al. ad curiam. e Ivo par. 6. cap. 349. f al. ad fides. g al. ammissi. h al. vel munitum. i al. me quibus.] orig.

C. V. ¶ A quibus debet esse immunitas, qui in Episcopum ordinatur.

Item ex concilio Toletano IV. cap. 18.

Qui in aliquo crimine detecti sunt, qui infamiae nota aspersi sunt, qui scelera aliqua per publicam poenitentiam se admisisse confessi sunt, qui in haeresi lapsi sunt, vel qui in haeresi baptizati, aut rebaptizati esse noscuntur, qui semetipsos absciderunt, aut naturali defectu membrorum, aut decisione, aliquid i minus habere noscuntur, qui secundae uxoris conjunctionem sortiti sunt, aut numerosa conjugia frequentaverunt, quae viduam, vel a marito relictam duxerunt, aut corruptarum mariti fuerunt, qui concubinas, aut fornicarias habuerunt, qui servili conditioni obnoxii sunt, qui ignoti sunt, qui neophyti, vel laici sunt, qui seculari militia dediti sunt, qui curiae nexibus obligati sunt, qui inficii literarum sunt, qui nondum ad triginta annos pervenerunt, qui per gradus ecclesiasticos non ascenderunt, qui ambitu honorem querunt, qui muneribus honorem obtinere moliantur, qui a decessoribus in sacerdotium eliguntur. ¶ Sed nec ille deinceps sacerdos erit, quem nec clerus, nec populus propria civitatis elegit, vel auctoritas metropolitana, vel comprovincialium sacerdotum assensus non exquisivit. Quicumque ergo deinceps ad ordinem sacerdotii postulatus, & in his, quae praedicta sunt, exquisitus, in nullo horum deprehensus fuerit, & examinatus probabili vita & doctrina existerit, tunc secundum synodalia, vel decreta constituta, cum omnium clericorum, vel civium voluntate, ab universis comprovincialibus Episcopis, aut certe a tribus, in sacerdotem die Dominica consecrabitur, conniventibus ceteris, qui absentes sunt, literis suis, & magis auctoritate, vel praesentia ejus, qui est in metropoli constitutus. Episcopus autem comprovincialis ibi consecrandus est, ubi metropolitanus elegerit. Metropolitanus autem non nisi in civitate metropoli, a comprovincialibus ibidem convenientibus. ¶ Si quis autem deinceps contra praedicta vetita canonum, ad gradum sacerdotii indignus aspirare contenderit, cum ordinatoribus suis adempti honoris periculo subacebit.

1 ¶ Aut decisione aliquid] addita haec sunt ex concilio olim Coloniae ac Lutetiae impresso. In novissima vero Coloniensi editione legitur, vel defectione, pro, vel defectione.

2 ¶ Aut fornicarias] In codice Luicensi Regio legitur, ad fornicationes: quod videtur intelligendum, de concubina ad tempus adhibita, ut supr. distinct. 34. c. 19. quae est annotatum.

DISTINCTIO LII.

Quis vero praetermissis aliquibus gradibus non superbia, sed negligentia ad majorem ascenderit, tandem a majoribus abscineat, quousque congruo tempore praetermissos accipiat.

C. I. ¶ De eo, qui subdiaconatus ordine postposito, diaconus & presbyter est ordinatus.

Unde Alexander II. scribit Grimaldo b Constantiensi c Episcopo.

Sollicitudo dilectionis tuae statim consulere, utrum portator istarum literarum, diaconatus & presbyteratus officium idoneus sit peragere, nec ne; cum ad id praeposito e cursu, subdiaconatus ordine postposito, negligentia potius, quam superbia cognoscatur ascendisse. Unde nos consulendo charitati tuae mandamus, ut ab officio sacerdotali eum prohibeas, donec proximo quatuor temporum jejunio subdiaconatus ministerium sibi rite imponas, & sic deinceps ad majora officia eum redire concedas.

a al. a. b al. Rainaldo. al. Rinaldo. c al. Constantiensi. d Ivo p. 6. c. 406. e al. praeposere.

In hoc libro perverto est epistola ejusdem Alexandri ad Germanum Rhemensem Archiepiscopum: cui hoc idem consilium datur, quod Ramaldo Constantiensis Episcopo se dedisse narrat.

DISTINCTIO LIII.

Utriales autem, ut supra a scriptum est, ideo ordinari prohibentur, quia frequenter, dum ab Ecclesia repelluntur, plurimum incommoda ecclesie consequuntur: vel quia idem curiales non vero religionis, sed ut officiorum suorum rationem fugiant, ad ecclesiam se transferunt.

C. I. Quare sit constitutum, ne curiales ordinentur.

Unde Gregorius Papa scribit lib. 7. reg. epist. 11. Episcopi Sicilia, de lege Mauriis Augusti.

Egrem d, quam piissimus Imperator dedit, ne foras hi, qui militiam, vel rationibus sunt publicis obligati, dum causarum suarum periculum fugiunt, ad ecclesiasticum habitum veniant, vel in monasteriis convertantur, vestre studii fraternitati transmittere; hoc maxime exhortans, quod hi, qui seculi actionibus implicati sunt, in clero ecclesie praeterprope suscipiendi non sunt: quia dum in ecclesiastico habitu non dissimiliter quam vixerant vivunt, nequaquam student saeculum fugere, sed mutare. Quod si etiam tales quoque monasterium petunt, suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius a rationibus e publicis absoluti fuerint. Si qui vero ex militaribus viris in monasteriis converti festinant, non sunt temere suscipiendi, nisi eorum vita fuerit subtiliter inquisita. Et iuxta normam regularem debent in suo habitu per triennium probari, & tunc monachicum habitum Deo auctore suscipere.

Viris In aliquot versibus Gratiani exemplaribus, & a post Ivonem legitur, numeris, ut significent milites in levaculo, seu matricula descripti.

DISTINCTIO LIV.

Ervi autem ordinari prohibentur, nisi a propriis dominis libertatem legitimam consequantur.

C. I. Servus ad clericatus officium non promoveatur.

Unde Leo Episcopus scribit epist. 1. omnibus Episcopis per Campaniam, &c.

Nullus Episcoporum d servum alterius ad clericatus officium promovere praesumat, nisi forte eorum petitio, aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eo vindicant potestatis. Debet enim esse immunis ab aliis, qui divinae militiae est aggregandus, ut a castris dominicis, quibus nomen ejus adscribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahatur.

Nullus Caput hoc videtur confectum ex titulo, qui in codice canonum proponitur primo decreto Leonis primi, & ex parte posteriore ipsius decreti, in qua exceptio eorum, qui prius status, continentur prius autem pars, quo hic deest, habetur in ead. admittuntur.

C. II. De servili conditione nullus ad sacros ordines deveniat.

Item ex concilio Triburiensi 1.

Nulli e de servili conditione ad sacros ordines promoveantur, nisi prius a propriis dominis legitimam libertatem consequantur: cujus libertatis charta ante ordinationem in ambone publice legatur, & si nullus contradixerit, rite consecrabitur. Porro servus non canonice consecratus, postquam de gradu ceciderit, ejus conditionis sit, cujus fuerat ante gradum.

a Dist. 31 c. designata. b Ivo p. 10. c. 124. c al. adhibuit orig. d Poly. l. 2. tit. 31. Anst. l. 7. c. 28. Burch. l. 2. c. 22. in sm. Ivo p. 6. c. 64. e Poly. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 21. Ivo par. 6. c. 41. Pam. l. 2. c. 41.

Concilio Triburiensi] Huius capitis in conc. Tribur. c. 29. sententia potius habetur, quam verba, que aliqui ex parte videntur convenire cum his, que scribuntur lib. 1. Capitul. c. 88. de ordinatione servorum, vers. & quandoque.

C. III. PALEA.

[Ex concilio Carthaginiensi 1 primo, cap. 1.]

Magnus a Episcopus Astiagensis dixit, quid dilectioni vestrae videtur, procuratores, actores & executores, seu curatores pupillorum si debeant ordinari? Gratus Episcopus dixit: si post deposita universa, & redita ratiocinia, actus vite ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent & cum laude, cleri, si postulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum ab aliquo sine consideratione fuerint ordinati, ecclesia infamatur. Univeris dixerunt, recte omnia statuit sanctitas tua, ideoque ita est, & nostra ista quoque sententia.

Cartaginiensi] In codicibus impressis citatur ex Moguntinensi. Emendatum vero est ex Burchardo, Ivone, decretal. in c. uni. de oblig. ad ratic.

Ecclesia infamatur] Sic emendatum est ex concilio, & decretal. Burchardo, & Ivone. Antea legobatur, ab ecclesia infirmatur.

C. IV. Post donum libertatis famuli ecclesie revocentur in clerum.

Item concilio Toletano IX. cap. 11.

Qui l. ex familiis e ecclesie servituri devocantur in clerum ab Episcopis suis, necesse est, ut libertatis percipiant donum: & si honeste vite claruerint meritis, tunc demum majoribus fungantur officiis. Quos vero flagitii fordidaverit incorrigibilis noxa, perpetua servitus conditionis religer in catenam.

Qui autem ordinandi, a dominis suis libertatem consequuntur, ab eorum parocinio penitus debent esse alieni, ut in nullo eorum obsequio inveniantur obnoxii.

C. V. Ad clericatum suscipiuntur qui nullo obsequio retento, a Dominis suis libertatem percipiunt.

Unde in concilio Toletano IV. c. 72. legitur.

Quicumque d libertatem a dominis suis ita percipiunt, ut nullum sibi in eis obsequium patronus retentent, isti si sine crimine e sunt, ad clericatus ordinem liberi suscipiantur, quia directa manumissione absoluti noscuntur. Qui vero retento obsequio manumissi sunt, pro eo, quod adhuc patroni servitute tenentur obnoxii, nullatenus sunt ad ecclesiasticum ordinem promovendi, ne quando voluerint eorum Domini, fiant ex clericis servi.

C. VI. PALEA.

[Ex concilio Toletano 1, cap. 32.]

De f servorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos promoventur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordari debere: & statutum est, ut nullus Episcoporum deinceps eos ad sacros ordines promovere praesumat, nisi prius a dominis propriis libertatem consecuti fuerint. Et si quilibet servus dominum suum fugiens, aut h per literas, aut adhibitis testibus munere conductus, vel corruptus, aut qualibet calliditate, vel fraude ad gradus ecclesiasticos pervenerit, decretum est, ut deponatur: & dominus ejus eum recipiat. Si vero avus, vel pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium genuerit, & ipse si

a Ext. de oblig. ad ratic. non ordin. cap. magnus. Burchard. l. 2. c. 36. Ivo p. 6. c. 37. b Ivo par. 6. c. 373. c al. famulis. d Poly. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 25. Ivo p. 6. c. 126. Pam. lib. 3. cap. 46. e crimine capitali. orig. Capi. l. 1. c. 88. f Ext. de serv. non ordin. c. 2. Burch. l. 2. c. 31. Ivo p. 6. c. 132. Pam. l. 3. c. 163. g indistincte promoveantur. capitul. h aut latrunc. capitul.

lius ibidem educatus, & ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, & utrum servus sit ignotum a sit, & postea veniens dominus illius legibus eum acquisierit, sancitum est, ut si dominus ejus illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat. ¶ Si vero eum catena servitutis a castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat, quia juxta sacros canones, vilis persona manens sacerdotii dignitate fungi non potest.

1 ¶ Toletano] Sic etiam citatur apud Burchardum, & Ivonem. In Panormia verò à verso. si quilibet servus, citatur ex lib. 1. Capitularium, ubi integrum extat hoc caput, atque etiam caput post hoc secundum, De rebus verò illorum.

C. VII. ¶ Sine patris consensu non ordinetur, qui patrocinio cujuslibet est obligatus.

Item ex concilio Martini Papae. [id est, ex cap. Martini Episcopi Bracarenfis, c. 46.]

SI b quis obligatus est tributo servili, vel aliqua conditione, vel patrocinio cujuslibet domus, non est ordinandus clericus: nisi probata vita fuerit, & patroni consensus accesserit.

C. VIII. PALEA.

[Ex concilio Toletano 1, cap. 2.]

DE c rebus verò illorum, vel peculiari d, qui à propriis dominis libertate donantur, ut ad gradus ecclesiasticos jure promoveantur, statutum est, ut in potestate dominorum consistat quicquid ante libertatem habuerunt, utrum illis concedere, an sibi retinere e voluerint.

1 ¶ Toletano] Hæc palea in capitularibus habetur conjuncte cum palea antecedente, De servorum. sed apud Burchardum & Ivonem, ex eodem Toletano separatim referuntur.

Ceterum si à Dominis suis libertatem consecuti non fuerint, & ad Ecclesiasticos ordines aliquo modo irrepserint, presbyter peculi amissione mulctetur, diaconus verò aut vicarius pro se prestabit, aut in servitium revocabitur: ceteri verò gradus non possunt, quæquam à nexu servitutis abstruere.

C. IX. ¶ Servus si latenter irrepserit ad sacerdotium, peculi amissione mulctetur.

Unde Gelasius scribit Martino f & Iusto Episcopis.

EX g antiquis regulis, & novella synodali explanatione comprehensum est, personas obnoxias servituti, cingulo cælestis militiæ non præcingi. Sed nescio utrum ignorantia, an voluntate rapiamini, ita ut ex hac causa h nullus penè Episcoporum videatur extorris. Ita enim nos frequens, & plurimorum querela circumstrepit, ut ex hac parte nihil penitus putetur constitutum. ¶ Actores: siquidem illustri viri filii nostri A-mandi graviter conqueruntur, homines suo juri debitos, alios jam clericos, alios jam diaconos ordinatos, cum non solum post modernum concilium (quod tantorum collectione, & Pontificum sub omnium saluberrimæ provisionis assensu constat esse perfectum) hujuscemodi persona suscipi non deberent: verum etiam si qui forte in divinæ cultu militiæ antè fuerint, ignorantia faciente, suscepti, eliminati procius, & exuti religioso privilegio, ad dominorum suorum possessiones justa debuerint admonitione compelli. Et ideo fratres charissimi, eos quos supradicti viri actores in clericatus officio monstraverint detineri, discussos, & obnoxios approbatos, custodito legum tramite, sine intermissione restitute: ita ut si quis jam ex his presbyter reperitur, in eodem gradu

a: ignoraverit. [capitul. b: Ex conc. Toletan. 1. cap. 10. c: Burch. l. 1. c. 25. Ivo par. 6. c. 38. d: al. peculi. e: vindi-care.] capitul. f: al. Martyrio. g: Sensus in epist. ad Episcopos per Lucaniam, &c. c. 16. Polyc. l. 2. tit. 31. Ansel. lib. 7. c. 29. h: al. culpa. i: Ivo p. 6. c. 313. Panorm. lib. 3. cap. 164. k: al. collatione.

peculi sui a amissione multatus maneat. Diaconus verò aut vicarius præter, aut si non habuerit, ipse reddatur. Reliqua verò officia sciant neminem posse ab hac obnoxietate, si convinctus, vindicari, quatenus hoc ordine custodito, nec dominorum jura, nec privilegia ulla ratione turbentur.

C. X. ¶ Servus clericus factus servituti obnoxius maneat.

Idem Herculento, Stephano, & Iusto Episcopis.

FREQVENS b equidem, & assidua nos querela circumstrepit de his pontificibus, qui nec antiquas regulas, nec decreta nostra noviter directæ cogitantes, obnoxias possessionibus e, obligatasque personas, venientes ad clericalis officii cingulum, non recusant. ¶ Nuper d enim actores illustris femina Placidæ, petitori oblatione conquesti sunt, Sabinum Marcellianensis, sive Clustiana: e urbis antistitem, Antiochum servum, juris patronæ suæ (absentis dominæ occasione captata) ad presbyterii honorem usque produxisse, ejusque fratrem Leontium clericalis officii privilegio decorasse. Et ideo, fratres charissimi, inter supradictos actores, & eos qui extremæ conditionis repetuntur objectus, cognitionem vobis nostra auctoritate deputamus, ut omni veritate discussa, si revera, objectam sibi maculam, juxta fragationis non poterunt ratione diluere, Leontium clericum, quem gradus præfixis legibus non defendit, ad sequendam conditionis suæ necessitatem modis omnibus reddi jubeatis: Antiochum verò, quia propter sacerdotium reconciliari f non potest, si in sua ecclesia, in hoc in quo est, honore collocare desiderat domina, non velut reddidit sibi habeat, sed pro mysteriorum celebratione suscipietur.

1 ¶ Reddi jubeatis] In plerisque vetustis exemplaribus Gratiani, Anselmi, Ivone, & Polycarpo legitur, reddite: sed ob glossam non est mutatum.

C. XI. ¶ De eodem.

Idem Rufino, & Aprili Episcopis.

VIS g aut leges principum, aut patrum regulas, aut admonitiones modernas dicat debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum affinet transire commissum? Actores siquidem filia nostra illustris & magnificæ femina Maximæ, petitori nobis insinuatione conquesti sunt, Sylvestrum atque Candidum, originarios suos, contra constitutiones, quæ supradictæ sunt, & contradictione præeunte à Lucerino pontifice diaconos ordinatos. Ideo, fratres charissimi, tanta prævaricationis excessus noveritis sagacius inquirendos, & si constiterit querelam veritate fulciri, continuo, qui contradictione præeunte non legitime sunt creati, à sacris officiis repellantur.

C. XII. ¶ Nec ad religiosa vita propositum, nec ad clericatus officium servus sine dominorum consensu admittatur.

Idem Episcopis per Lucaniam, &c. epist. 1. c. 16.

GENERALIS h etiam querelæ vitanda præsumptio est, qua propemodum causantur universi, passim servos & originarios, dominorum jura, possessionumque i fugientes, sub religiose conversationis obtentu, vel ad monasteria sese conferre, vel ad ecclesiasticum famulatum, conveniunt quippe præsulibus, indifferenter admitti. Quæ modis omnibus est amovenda pernicies, ne per Christiani nominis institutum, aut aliena pervadij aut publica videatur disciplina subverti: præcipue

a: al. sui sola. b: Polyc. ibidem. Anselm. l. 7. c. 30. c: al. possessioibus d: Ivo p. 6. c. 314. Panorm. l. 3. c. 165. e: al. Cyprianus. f: al. rolli. g: sup. 10. cap. 11. Iustm. in vel. censur. 113. circa fin. Deusdedit p. 4. Ivo p. 6. c. 104. & part. 4. cap. 179. Panorm. lib. 2. c. 150. h: Polyc. l. 4. tit. 37. Anselm. lib. 7. cap. 196. Ivo par. 6. cap. 100.

cum nec ipsam ministerii clericalis hac obligatione sustinere conveniat dignitatem, cogaturque pro statu militanti sibi, conditioneque iurari, aut videri (quod ab his obnoxia. Quibus sollicita competenter interdictione prohibitis, quibus a Episcopus, presbyter, aut diaconus, vel eorum, qui monasteriis praesse noscuntur, huiusmodi personas apud se tenentes, non restituendas patronis, aut deinceps vel ecclesiasticae servituti, vel religionis congregationibus putaverint applicandas, nisi voluntate forsitan dominorum legi scripturae b testimonio primitus absolutas, vel legitima transfectione concessas, periculum se proprii honoris non ambigant, communionisque subituros, si super hac re cuiusquam verax nos querela pulsaverit. ¶ Magnis quippe studiis, secundum B. Apostolum c, praecavendum est, ne fides & disciplina Domini blasphemetur, idem 2. ¶ Nihil perire ereditus ecclesiasticis utilitatibus, si, quae sunt aliena, reddantur.

1 ¶ Possessionumque] *Eminentiam se est ex decreto Gelasii, cum antea legeretur, possessionemque. Nam originarii non solum dominus, sed fundus, ac possessionibus additi erant. l. quemadmodum. & l. originarios. lib. 11. Cod. tit. de agricol. Ac propterea supra in c. frequens non est mutata vox, possessionibus, quam in pluribus, veteris codicibus legatur, possessionibus.*

2 ¶ Idem] *Hac non sunt inventa apud Gelasium, neque apud ceteros collectores habentur.*

3 pars. *Hoc tunc observandum est, cum dominus & servus ejusdem professionis inveniantur. Ceterum si Iudaeus mancipium Christianum emerit, iudicio, vel Episcopi auctoritate, etiam eo invito, ad libertatem debet perducere.*

C. XIII. ¶ *Ad libertatem perducantur mancipia Christiana a Iudaeis concepta.*

Unde Gregorius Libertino praefecto Sicilia, l. 2. epist. 27. seu cap. 76.

Mancipia d Christiana, quaecunque Iudaeum comparsse patuerit, ad libertatem iuxta legum praeccepta sine omni ambiguitate perducite, ne, quod ablit, Christiana religio Iudaeis subdita polluat.

C. XIV. ¶ *Officia publica Iudaeis non sunt committenda.*

Item ex concilio Toletano III. c. 4.

Nulla officia publica Iudaeis e injungantur, per quae eis occasio tribuatur, Christianis poenam inferre. Si qui vero Christiani ab eis Iudaismi ritu sunt maculati, vel etiam circumcisi, non reddito pretio, ad libertatem, & religionem redeant Christianam.

De his autem, qui in infidelitate concepti, ad gratiam baptismi venire desiderant, quid fieri debent, Gregorius Papa scribis Fortunato Neapolitano Episcopo, lib. 1. epist. 31. seu c. 31.

C. XV. ¶ *In libertatem vendicentur servi, qui ab infidelitate ad fidem accedunt.*

Fraternitatem v vestram de his oportet esse sollicitam. Et si de Iudaeorum servitio, non solum Iudaeus, sed etiam quisquam paganorum fieri voluerit Christianus, postquam voluntas ejus fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio, vel argumento, cupiam Iudaeorum vendicendi facultas sit, sed is, qui ad Christianam converti fidem desiderat, defensione vestra in libertatem modis omnibus vindicetur. ¶ Hi g vero, quos huiusmodi oportet servos amittere, ne forsitan utilitates suas irrationabiliter aestiment impediri, sollicita vos haec convenit consideratione servare; ut si paganos, quos mercimonii causa de externis b finibus emerint, intra

a Ivo p. 10. cap. 47. b al. scripturam. c 1. ad Tim. 6. 2. Pet. 2. d Cpe Iudaeus Christianum mancipium g nulla. e al. Iudaeus opus est agere. f Ivo p. 13. c. 102. g Polyc. l. 7. tit. 4. h al. ex traxerit.

tres menses, dum emptor, cui a venditi fuerint, non invenitur, fugere ad ecclesiam forte contigerit, & velle se fieri dixerint Christianos, vel etiam extra ecclesiam hanc talem voluntatem prodiderint; pretium eorum a Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post praefinitos tres menses quisquam huiusmodi servorum velle suum edixerit b, & fieri voluerit Christianus, nec aliquis eum postmodum emerit c, nec dominus qualibet occasionis specie audeat vendicare, sed ad libertatis proculdubio praemia perducatur: quia hunc non ad vendendum, sed ad serviendum sibi dicitur d comparasse.

C. XVI. P A L E A.

[Idem Iamario Caralino Episcopo, lib. 3. epist. 9.]

Si f quilibet Iudaeorum servus ad venerabilia loca confugerit causa fidei, nullatenus eum patiamini praedictum sustinere: sed sive olim Christianus, sive nunc fuerit baptizatus, sine ullo Christianorum i pauperum damno, religioso ecclesiasticae pietatis patrocinio in libertatem modis omnibus defendatur.

1 ¶ Christianorum] *Ivo p. 13. cap. 102. habent hanc vocem: qua tamen abest a codicibus epistolarius S. Gregorii tam impressis, quam manuscriptis, qui sunt collati.*

C. XVII. P A L E A.

[Item ex concilio Toletano XII. cap. 9.]

Et g si b Iudaeorum servi nec dum adhuc conversi ad Christi gratiam convolverint, libertate donentur.

C. XVIII. P A L E A.

[Item ex concilio Matifconensi I. c. 16.]

Præsenti i concilio i, Deo auctore, sancimus, ut nullum Christianum mancipium Iudaeo deinceps serviat; sed datus pro quolibet bono mancipio duo decim solidis, ipsum mancipium quicumque Christianus, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium licentiam habeat redimendi. Et si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, similiter faciat, quia nefas est, quem Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, blasphemum Christianae religionis in vinculis tenere. Quod si acquiescere his quae statuimus, quicumque Iudaeus noluerit, quamdiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipium k ipsum cum Christianis, ubicunque voluerit, habitare.

1 ¶ Præsenti] *Caput hoc eodem modo refertur a Burchardo & Ivone: in concilio tamen ipso paulo aliter habetur, & nominata desunt.*

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item ex concilio Aurelianensi I. cap. 10.

Si l servus, absente vel nesciente domino, Episcopo tamen sciente quod servus sit, diaconus, aut presbyter fuerit ordinatus, ipso in clericatus officio permanente, Episcopus eum domino duplici satisfactione compenset. Si vero Episcopus eum servum nescierit, qui testimonium perhibent, aut eum supplicaverint ordinari, simili retributioni teneantur obnoxii.

C. XX. ¶ *De eodem.*

Item Constitutio nova.

Si m servus, sciente & non contradicente domino, in clero fuerit ordinatus, ex hoc ipso, quod constitutus est, liber & ingenuus erit. Sed si ignorante domi-

a Cui vendi debeant. orig. b al. dixerit. c emerit. orig. lo. dia. l. 4. c. 46. d intelligitur. orig. e al. reservasse. f Ivo p. 13. c. 102. g Burch. l. 4. c. 86. Ivo p. 1. c. 250. h V8 si. orig. i Burch. l. 4. c. 88. Ivo p. 1. c. 252. k al. mancipia ipsi. l Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 24. Ivo par. 6. c. 125. m Iustin. de sancto Episcopi g si servus. & in Authen. si servus. de episc. & cler. Ambros. de monachis g hinc autem.

G 3

no, licet ei intra spatium unius anni, & servilem fortunam probare, & servum suum accipere. Verum etiam si legitimo probato experimento monachus efficiatur, evadit jugum servitutis. Debent enim per triennium, antequam monachi efficiantur, in monasterio permanere: postea vero si monachi effecti fuerint, liberi efficiuntur. Episcopalis enim ordo liberat à fortuna servili, vel adscriptitia, sed non à curiali, five officiali: nam & post ordinationem durat. Sed & jus patris potestatis solvit episcopalis dignitas. Adscriptitios vero in ipsis possessionibus clericis etiam præter voluntatem dominorum fieri permittimus: ita tamen, ut clerici facti impostam sibi agriculturam adimpleant.

¶ *Extra hoc caput ad verbum in epitomis novellarum Constitutionum ab Inverno descriptis, quæ post codicem poni solent, itemq; in novella 123. c. 26. per Iulianum antecessorem. Verba autem quæ addita erant in titulo, Leo Imperator omnibus Episcopis, videtur illuc inesse ex sequenti titulo.*

C. XXI. ¶ De eodem.

Item Leo Papa omnibus Episcopis, epist. 1. c. 11.

Admittuntur et passim ad ordinem sacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur: & qui à dominis suis libertatem consequi minime poterunt, ad fastigium sacerdotii (tanquam servilis vilitas hunc honorem jure capiti) provehuntur. ¶ Ab his itaque fratres charissimi, omnes vestrae provincie abfincant sacerdotes: & non tantum ab his, sed etiam à ab aliis originariis, vel qui alicui conditioni obligati sunt, volumus temperari, nisi forte eorum petito, aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eos vindicant potestatis.

¶ *4. pars. De servis monasterii quaritur, an ecclesiasticis officii possint aggregari, an non. Sed famuli ecclesiarum non sunt ordinandi, sicut supra dictum est, nisi à propriis Episcopis libertatem consequantur. Porro servus monasterii libertatem consequi non valet, non ergo ad clericatum sibi accedere licet. Quid autem liber fieri non possit, probatur auctoritate octavae synodi, in qua sic statutum legitur.*

¶ **¶ Non valet** In primo Vaticano post hæc verba sequitur: qui enim sunt monasterii, in nullius jus transire possunt. Vnde nec abbas potest dicere, hoc meum est: non ergo, &c. Caput autem, quod mox à Gratiano citatur, alibi reperitur non est, quàm apud Isidorum Hispanensem in reg. monach. c. de famul. vita.

C. XXII. ¶ Monasterii servum abbati vel monacho non licet liberum facere.

Abbati et vel monacho monasterii servum non licebit facere liberum. Qui enim nihil proprium habet, libertatem rei alienæ dare non potest. Nam sicut etiam saculi leges sanxerunt, non potest possessio alienari, nisi à proprio domino.

Hæc auctoritate prohibentur servum adipisci libertatem recedendi ab obsequio monasterii: sed non prohibentur mancipia libertatem promovendi ad sacros ordines. Potest enim in sacris ordinibus constitutus, monasterii obsequium perpetuo deservire: ac sic servus monasterii et libertatem adipisci, et sacri officii associari valet. Vnde in alio capitulo præfate constitutionis hæc causa redditur, [Injustum est enim, ut monachis rurale opus facientibus, serva eorum otio torpeant, ac debitis astuant.]

¶ **¶ Injustum** Insa 17. quest. 4. c. in venditionibus, vers. injustum hoc ipsum citatur ex concilio Agathensi, ubi etiam extra. c. 56.

a Tit. de sanctis Episcopis & sed & quodam, Authent. epistolu. de Episc. & cleric. eod. Authent. sed epistolu. co. b Auth. adscriptitios, eod. c Ansl. 1.7. c. 25. Bur. 1.2. c. 22. Ivo p. 6. c. 64. d & ab aliis, qui aut originali, aut alicui. orig. o Isidorus Hispan. in reg. monach. c. de famul. vita.

Quod autem servi ecclesiarum (quo nomine etiam monasterii servos significari intelligimus) ad sacre religionis prosperum debitum assenti, auctoritate Gregorii probatur, qui in generali synodo respondens a dicit.

C. XXIII. ¶ Si conversationis probata fuerit famulus ecclesie, potest ordinari.

Multos b. de ecclesiastica familia, seu seculari militia novimus ad omnipotentis Dei servitium destinare, ut ab humana servitute liberi, in divino servitio valeant familiariter in monasteriis conversari. Quos si passim dimittimus, omnibus fugiendi ecclesiastici juris dominium occasionem præbemus. Si vero festinantes ad omnipotentis Dei servitium incaute retinemus, illi invenimur negare quædam, qui dedit omnia. Vnde necesse est, ut quisquis ex juris ecclesiastici servitute, vel secularis militia, ad Dei servitium converti desiderat, probeatur prius in laico habitu constitutus. Et si mores illius, atque conversatio, bono desiderio illius testimonium ferunt, absque ulla retractatione servare in monasterio omnipotenti Deo permittatur; ut à servitio humano liber recedat, qui divino amore districtiorem subire appetit servitum. Si autem & in monastico habitu, secundum Patrum regulam irreprehensibiliter fuerit conversatus, post præfixa sacris canonibus tempora, licenter jam ad quodlibet ecclesiasticum officium provehatur: si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in testamento veteri morte mulctantur.

Ecce quomodo servi ad clericatum assumi valeant, vel quomodo non admittantur. Liberi quos, non sunt promovendi ad clericum, nisi ab obsequio sui patroni fuerint absoluti.

C. XXIV. ¶ Absq; patroni assensu liberi non promoventur ad clericum.

¶ Unde in concilio Eliberitano, cap. 80.

Prohibendum est ut liberi, quorum patroni in seculo fuerint, ad clericum non provehantur.

DISTINCTIO LV.

Corpore vero vitæ similiter à sacro officio prohibentur.

C. I. ¶ Qui de monasterialibus discipulis ad clericale munus accedit, & de laicis, ante alia ejus vitæ examinetur.

¶ Unde Gelasius Papa Episcopis per Lucaniam & Brutios constitutus, epist. 1. c. 2. & 3. scribit, dicens.

Precisus à igitur pro sui reverentia manentibus conditis (quæ, ubi nulla vel rerum vel temporum perurget angustia, regulariter convenit custodiri) eatenus ecclesie, quæ vel cunctis sunt privata ministris, vel sufficientibus usque adeo despoliata servitii, ut pœnibus ad se pertinentibus divina munera supplere non valeant, tam instituendi, quam promovendi clericis obsequii sic spatia dispensanda concedimus, ut si quis monasterialibus & disciplinis eruditus ad clericale munus accedit, etiam de laicis antea ejus vitæ requiratur.

¶ **¶ Ne** et si aliquo facinore infectus, vel illiteratus, vel bigamus, vel ab adolescentia sordidatus, vel corpore vitiatas, vel servilis, vel originaria conditionis, vel curia, vel publicorum rerum nexibus implicatus, vel publica poenitentia notatus, vel nulla congruentis temporis expectatione discussus.

¶ **¶ Eatenus ecclesie** Restitutus est hic locus ex epistola Gelasii, & Ivono.

a al. presidens. b Ex decretis B. Gregorii in extremo 12. lib. regest. & aliqua ex parte 1.4. epist. 44. Joann. Diac. 1.2. c. 16. In conc. Tribur. cap. 29. Anselm. 1.7. c. 124. Polye. 1.6. tit. 16. c. alex. d Ivo p. 3. c. 142. & 143. Polye. 1.2. tit. 31. Ansl. 1.7. c. 47. e Ibid. c. 3. dist. 77. si quis.

¶ **¶ Mon-**

quod a Normannis digitum ipsum habeat abscissum, ad promovendum (si alias dignus fuerit) nil ei nocebit: eo quod quid de his, qui a dominis, vel medicis, sive a paganis non sponte tale quid patiuntur, facti censent. canones, dilectionem tuam late non credimus.

C. XII. ¶ Tempore sinceritatis dignitas accepta sequente debilitate non admittitur.

Item Gelasius Papa Palladio Episcopo.

Præcepta a canonum, quibus ecclesiastica regitur disciplina, sicut ad sacerdotium debiles corpore non patiuntur venire; ita & si quis in b eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit fauciat, amittere non potest, quod tempore suæ sinceritatis accepit. ¶ Stephanus e siquidem presbyter petitorio nobis deservit oblato, quod habetur i in subdit: Olim sibi ante annos plurimos collatam presbyterii dignitatem, quam revera immaculati corporis iudicio d suscepisset; sed nuper propter provincie vastitatem (quam Thulcia præ omnibus Barbarorum feritas diversis sectantium, & ambiguitas in-venit animorum) dum imminentes gladios evadere fugæ præsidio niteretur, acutis sudibus occurrentia sibi septa transfiliens, interiores partes corporis inferuisse, suggestit, quæ vix adhibita curatione biennio potius- fessabiturgi e. Et ideo frater charissime, supradicto lo- cum suum dignitatemque restitue, quatenus sacrosancta mysteria, sicut consuevit, exerceat. Neque enim con- venit ob hoc auferri ante susceptum ordinem, in quo postmodum in invaletudinem corporis casu probatur fa- ciente collapsus.

1 ¶ Quod habetur] Siceit emendatum ex Anselmo, & antiquis codicibus Gratiani. Nam hac est usitata forma in episto- li Romanorum Pontificum, ubi propria verba petitionum subjun- gum. Antea legebatur: quod habere-

2 pars. Hoc autem non de omnibus membris intelligendum est. Qui enim oculum casu amisit, licet desit voluntas, tamen sacer- dotium adipisci non potest.

C. XIII. ¶ Non sunt præstanda iura sacerdoti,

Unde Gelasius f scribit Rufino Episcopo.

Si & Evangelica admonitio iracundiam nec usque ad verbum furentem proficere permittit, ne si Racha fratri suo quis dixerit, sit gehennæ ignis: quali putamus poena plectendum esse, qui non solum pugno impie per- cussit in levitici hominem officii ministerio ferventem, sed quasi non sufficeret ad eadem manns, ita (instigan- te se diabolo) raptus est ad iracundiam, ut fuisse non so- lum percuteret, sed etiam erueret oculum fratris? Et quamvis huiusmodi excessus graviore esset poena ple- ctendus, bene tamen fraternitas tua fecit ab officio eum presbyterii removere. Hoc tamen sollicitudinis tuae sit, ut locum ei poenitentis constituas, & in aliquo eum monasterio retrudas, laica tantummodo sibi commu- nione concessa. In loco autem illius alium te: necesse est ordinare presbyterum. Nam b illi, cui erutus est o- culus, non possunt secundum canones sacerdotii iura concedi. Neque enim aliquid ei prodest, quod oculum inivitis amisit, cum nec volens quisquam oculum ami- sisse credendus est, nec sacratissimos canones aliquem- casum in amissione oculi, qui ad sacerdotium adipiscen- dum non impediret, suis excepisse regulis invenimus; sed hoc tantummodo ad prohibitionem sufficere vidi- demus patribus, ut qui careret oculo, sacerdotii officium adipisci non possit. Sed nec illi ullatenus, quasi in com- pensationem injuriam, sacratus ordo concedi poterit, qui ad tantam sacerdotem proprium potuit iracundiam

a Ansl. 7. c. 39. lvo p. 6. c. 107. Pann. 1. 3. cap. 51. Polyc. lib. 2. tit. 31. b in eo altu. c lvo. d al. indicat. e al. abstringi. f al. Pelagius. g Polyc. ibidem. Ansl. lib. 11. cap. 69. Matthe. 5. h lvo par. 7. c. 111.

provocare, ut & ille officium, in quo erat, amitteret, & iste proventus sui perderet facultatem.

DISTINCTIO LVI.

1 P Resbyterorum etiam filii ad sacra officia non sunt admit- tendi.

C. I. ¶ Fili presbyterorum a sacris prohibentur officiis. Unde Urbanus Papa II. ait.

Resbyterorum a filios altaris ministeriis removemus; nisi aut in cœnobis, aut in canoniis b religiose probati fuerint conversari.

2 pars. Sed hoc intelligendum est de illis, qui paterna incon- tinentia imitatores fuerint. Verum si morum honestas eos commen- dables fecerit, exemplis & auctoritatibus non solum sacerdoti, sed etiam sanctorum sacerdotum fieri possunt.

C. II. P AEEA.

[Unde Damasus Papa scribit.]

Osus e Papa fuit filius Stephani subdiaconi. Bonifa- cius Papa fuit filius Iucundi presbyteri. Felix Papa filius Felicis presbyteri de titulo fasciola. Agapitus Papa filius Gordiani presbyteri. Theodorus Papa filius Theo- dori Episcopi de civitate Hierosolyma. Silverius Papa fi- lius Silverii d Episcopi Romæ. Deusdedit Papa filius Ste- phani subdiaconi. Felix enim tertius, natione Afer, ex patre Episcopo Valerio natus est. Item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano presbytero originem duxit. Complures etiam alii inveniuntur e, qui de sacerdotibus nati Apolliticæ sedis præfuerunt.

¶ In aliquo vetusto Gratiani codice adscribitur hic nomen Pa- les. In decimo Vaticano, & alii quibusdam habetur conjuncte cum verbis superioribus Gratiani, a versis. Felix enim ter- tius usque ad finem. In alio autem fati etiam emendato ista e- dem coherens cum superioribus: sed post illa verba, ex patre Gordiano presbytero originem duxit, unde Damasus Papa scribit. Deusdedit Papa filius Stephani subdiaconi, Bonifacius Papa filius Iucundi presbyteri, Felix Papa fi- lius Felicis presbyteri de titulo fasciola, Agapitus filius Gordiani presbyteri, Theodorus Papa filius Theodori Episcopi de civitate Hierosolyma, Silverius Papa filius Hormisdæ Episcopi Romæ. Complures etiam, &c. Nec verò magis mirandum est, hac omnia ex Damaso citari, qui vixit ante istos, qui hic enumerantur. Liber enim qui Pontificatus dicitur, ubi hac scripta sui loci leguntur, a Damaso ceptus est scribi: ideoque licet ab alii multa deinde sint addita, retinuit ta- men primi auctoris nomen. Ivo quidem eadem serè ista refert ex Gestu Romanorum Pontificum. Omnino partem aliquam huius capitis, saltem illam, que in decimo Vaticano habetur, ab ipso Gratiano scriptam esse, constat ex verbis Gratiani in extremo præ- cedente capite, & capiti penultimo huius distinctio. Auctor verò Pa- les, dum unum per se caput conficere voluit, ordinè perturbavit, præ- fertim in receptione Felicis III. & illud de Ofio temere adjunxit, quod nulli Romanorum Pontificum nomen fuit.

C. III. ¶ Viria parentum filium non impu- tantur.

Hinc Augustinus ait lib. de bono conjug. c. 16.

Vndeunque f homines nascantur, si parentum vi- tia non sectentur, & Deum rectè colant, honesti,

a In concilio Claramontensi, cap. 25. & Melphensi, & in con- cilio Innoc. II. cap. 19. Sententia est in concilio Lateranen. sub Alex. III. par. 19. cap. 2. Eo decreti Greg. VII. & Urbani II. b al. ca- nonici. al. canonici regularibus. c Ansl. 6. c. 150. lvo p. 6. c. 40. Pann. 1. 3. 5. 1. In pontificali. d al. Hormisdæ. e lvo in pro- logo. Pannorm. in prologo, c. 30. & 1. 3. c. 52. f Sent. 4. dist. 33. 37. q. 4. sicut & undecunque. in fin. lvo in prologo, & p. 6. c. 415. Pannorm. in prologo, c. 29.

& salvi erunt. Semen enim hominis ex qualicunq; homine, Dei creatura est. & eo male utentibus male erit, non ipsum aliquando malum erit. Sicut autem boni filii adulterorum, nulla est defensio adulterii; sic mali filii conjugatorum nullum est crimen nuptiarum.

C. IV. De eodem.

Item Iohannes Chrysostr. homilia tertia in Martham.

Nunquam de vitis erubescamus parentum, sed unum illud quaxramus, & amplectamur, virtutem videlicet. Huiusmodi enim, etiam si alienigenam quis habeat matrem, etiam si fornicatione pollutam, vel quolibet ejusmodi dedecore fordidatam; nihil tamen de ejus aut vititate fuscabitur, aut crimine polluetur. Quod si fornicatorem ipsum ad meliora conversum nequaquam prior vita commaculat, multo magis ex meretricie natus & adultera, si propria virtute decoretur, parentum suorum non dedecoratur opprobriis. Item infra. Non est omnino, nec de virtute, nec de vitio parvum aut laudandus aliquis, aut culpandus; nemo inde vere, aut obsecutus aut clarus est: imo etiam (si quiddam a communi opinione abhorrens dicendum est) nescio quomodo ille magis resplendet, qui ex parvibus a virtutibus prius alienis, ipse tamen fuerit de virtute mirabilis.

1. Queramus in confessione, que nunc recitata est, legitur, atq; omnibus studiis assequamur nobilitati propriam honore virtutum. Grecis integer locus ita habet: πορθητων & υμεις δε τουτων μηδεν ποτε εν κληροσειδα εν τη των πατριων κληριε, αλλ εν κληρον επιλητον των απειτων.

2. Si quiddam a communi] Sic est emendatum ex græco: εν κληροσειδα εν κληρον. Antea legitur, quemadmodum in eadem in vulgata versione, & apud Iovennem, ut consideratus aliquid dicamus, aut exprefimus.

C. V. Non parentum, sed propria culpa quæque, condemnat.

Item Hieronymus in epistola ad Pamphacium contra errores Iohannis Hierosolymitani.

Nasci de adulterio, non est ejus culpa, qui nascitur, sed illius, qui generat. Quomodo in feminibus non peccat terra quæ fovet, non semen quod in sulcis jacitur, non humor & calor, quibus temperata frumenta in germen pullulant, sed, verbi gratia, fur & latro, qui fraude & vi cepit semina; sic in generatione hominum recipit terra, id est, vulva, quod suum est, receptum confovet, confosum corporat, corporatum in membra distinguit; & inter illas secretas ventris angustias Dei manus semper operatur, idemque est corporis creator & anima. Noli despiciere bonitatem nguli tui, qui te plasmavit, & fecit ut voluit. Ipse est Dei virtus, & Dei sapientia, qui in utero virginis edificavit sibi domum. Iephthæ inter viros sanctos Apostoli voce numeratus meretricis est filius. Sed audi, Esau de Rebecca & Isaac genitus, hispidus tam mente, quam corpore, quasi bonum triticum in lolium, avenasq; degenerat: quia non in feminibus, sed in voluntate nascens; causa vitiorum est atque virtutum.

C. VI. Iniquitates parentum filius obesse non possunt.

Item Augustinus contra Faustum, lib. 22, c. 64.

Sponsus ille, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, suis congruens invitatis, nasci etiam voluit de bonis & malis: quo exemplo discant fideles, parentum suorum iniquitates sibi obesse non posse.

a ad adulterium.] orig. ad illa verba, Iudas autem genuit, &c. Sent. ibidem. b Ivo p. 6. cap. 274. c Ivo p. 6. c. 273. d Euseb. c. 1. c. 1. f. 2. d. d. g. Mattheæ.

Apud B. Augustinum l. 22. contra Faustum, c. 64. sic legitur. Fideles enim ejus venturi ex omnibus gentibus, etiam exemplo carnis ipsius discere debuerunt, parentum suorum iniquitates sibi obesse non posse. Proinde sponsus ille suis congruens invitatis, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, etiam nasci voluit de bonis & malis. Et ex hoc compertum est hoc caput.

C. VII. Non aliena culpa, sed propria aliquem ab eo, quo fungitur, deicit.

Item Gregorius ad Columbum Episcopum Nymidiæ, lib. 10. epist. 8.

Atis perversum, & contra ecclesiasticam probatur esse censuram, ut frustra pro quorundam voluntatibus quis privetur, quem sua culpa vel facinus ab officii, quo fungitur, gradu non deicit.

C. VIII. Ex adulterinis nati conjunctionibus a sacerdotio non prohibentur.

Item Hieronymus.

Dominus a nosse Iesus Christus voluit, non solum de alienigenis, sed etiam de adulterinis commistionibus nasci: nobis magnam fiduciam præstans, ut qualicumque modo nascamur, dum tamen ejus vestigia imitemur, ab ipsius corpore non separemur, cujus per fidem membra effecti sumus. Et sicut ille verus est Pontifex ex adulterinis natus conjunctionibus, ita qualicumque ordine natus sit aliquis, tantum ut perfectam fidem habeat, & quod fide tenet, operibus impleat, sitque literatus, & vit unius uxoris, nequaquam a sacerdotio repellitur. Iudas enim Patriarcha concubuit cum Thamar nuru sua & ex illo concubitu nati sunt Phares & Zaran: inde postea Salmon; qui fuit dux in deserto: inde Obeth: I inde quoque Booz d: inde postea Isai; qui fuit pater David. Ex illa ergo progenie origo ducitur Christi, qui verus sacerdos est, ideoque si filii ejus sumus, quæ ipse fecit, nos imitari debemus.

1. Inde Obeth.] In primo capite Evangelii S. Matthei, Booz dicitur genuisse Obeth.

C. IX. A populo Dei non separatur aliquem materia conditio, sed propria culpa.

Item Augustinus de sermone baptisimo contra Donatistas, lib. 1. c. 15.

Ismael e, ut separaretur a populo Dei, non obfuit imare ancilla, sed obfuit fraternæ discordia; nec profuit potestas uxoris, cujus magis filius erat, quia per ipsius jura conjugalia, & in ancilla feminatus erat, & ex ancilla susceptus.

3. pars. Contra Bonifacium martyri scribens Echeldobaldæ Regi Anglorum.

C. X. Vita parentum etiam ad posterum transferuntur.

Si gens Anglorum (sicut per istas provincias divulgatum est, & nobis in Francia & in Italia impropertatur, & ab ipsis paganis impropertatum est) spretis legalibus connubiis, adulterando & luxuriando, ad instar Sodomiticæ gentis, scædam vitam duxerit; de tali commistione meretricum assumendum est degeneres populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum universam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & novissimè nec in bello seculari fortem, nec in fide stabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam; sicut aliis gentibus Hispaniæ, & Provinciæ, & Burgundiorum populis contigit, quæ sic à Deo recedentes fornicatae sunt, donec iudex g. omnipotens talium criminum ultrices.

a Ansel. lib. 6. cap. 249. Polyc. l. 2. tit. 31. Bure. l. 2. c. 31. b al. tamen. c Gen. 35. d Ruth. 4. e Ivo p. 3. cap. 61. Pann. lib. 6. c. 27. f Ivo p. 3. c. 224. g al. vindex.

penas per ignorantes i legem Dei, id est a. per Saracenos venire, & favere permittit.

I Per ignorantes] In epistola B. Bonifacii martyris, (qua una cum multis aliis extrat manuscriptis in codice saepe memorato bibliotheca Dominicana) legitur: per ignorantiam legis Dei, & per Saracenos, &c. cum qua lectione concordant aliquae vetustae Gratiani exemplaria, & ferè etiam Ivo.

C. XI. ¶ Si religiosi inventi fuerint filii sacerdotum, ordinentur.

Unde Urbanus in sine superioris capituli distinguenda subiunxit.

Pubrica huius capituli abest ab aliquo vetustis (naque enim est capiti distinctio) & proponitur sequenti capiti, Apostolica.

Nisi b aut in cenobiis, aut in canoniis e religiose probati fuerint convertari.

C. XII. ¶ De eodem. Item Alexander II.

Apostolica d auctoritate precipimus vobis, ut si eum, qui ab ecclesia electus est, altero digniore esse, canonicamque eius electionem probaveritis, ulti nostra auctoritate confiteris. Nam, pro eo quod filius sacerdotis dicitur, siccatè virtutes in eum convenient, non rejicimus.

Hoc autem, quod de filio sacerdotum dicitur, ex dispensatione ecclesie introductum videtur: & quod ex dispensatione introducitur, ad consequentiam regula trahi non poterit.

C. XIII. ¶ Filii sacerdotum non prohibentur ab Episcopatu, si cetera virtutes in eis inveniantur.

Unde Urbanus Papa II. scribit Bartholomæo Baron. Archiepiscopo.

Oenomanensem e electum, pro eo, quod filius sacerdotis dicitur, si cetera virtutes, in eum conveniunt, non rejicimus, sed suffragantibus meritis patienter suscipimus: non tamen, ut hoc pro regula in posterum assumatur, sed ad tempus ecclesie periculo consultur.

Cum ergo ex sacerdotibus nati, in summis Pontifices supra leguntur esse promoti, non sunt intelligendi de formatione, sed de legitime conjugio nati: quia sacerdotibus i ante prohibitionem ubiq. licita erant, & in orientali ecclesia usq. hodie eis licere probatur.

Quod autem vitium originis semini imputari negatur, videtur esse contrarium illi sententia, f [Adulterorum filii abominatio sunt Domino.] Sed sicut supra dictum est de presbyterorum filii, ita & hoc de filii adulterorum intelligendum videtur; ut illi dicantur esse abominatio Domino, ad quos paterna flagitia hereditaria successione descendunt. Similiter & illud Urbanus intelligendum quod ipse est, scribit Petronio Legionen. Episcopo.

I ¶ Sacerdotibus ante] Hic ostendit aperte Gratianus, se in ea fuisse opinione, aliquando in Latina ecclesia presbyteri etiam licuisse uti conjugio, quod in ecclesia Grecorum & olim & nunc permissum est. Id vero minime ita esse, superius in d. 31. est adnotatum. De illis vero, quos antea narravit creatos fuisse summos Pontifices, dicendum est eos, antequam patres ipsorum illo sacro ordine essent decorati, fuisse generatos.

C. XIV. ¶ De eodem.

Quia g simpliciter ad sedem Apostolicam veniens humiliter peccatum confessus es, quod Pontificium videbatur officium impedire, videlicet, quod ex matre non legitima procreatus sis, quam vivente propria uxore pater tuus cognovisse dignoscitur: h Nos

a al. etiam. b Supra ead. cap. presbyterorum. c al. canonis. d Ansel. lib. 6. cap. 29. e Ansel. lib. 6. c. 29. Pann. lib. 3. c. 53. sup. ea. Ofm. f Sap. 3. sed paulo aliter. g Pann. lib. 3. c. 54. h al. dicitur.

Apostolica mansuetudinis gratia admonente, a ceteris, quæ sacerdotium impediunt, criminibus, tam tui professione, quam fratrum testimonio, qui tecum sunt, immunitatem te agnoscens, & vitam tuam religiosam audientes, ab huius peccati vinculo absolutum, in suscepto sacerdotali officio confirmamus.

DISTINCTIO LVII.

I Tem, qui in agriudine constitutus baptizatur, presbyter ordinari non debet.

C. I. ¶ Non ordinetur presbyter, qui in agriudine constitutus baptizatur.

Unde in Nicocæsiensi Concilio. c. 12. legitur.

I a quis in agriudine constitutus, fuerit baptizatus, presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate est: nisi forte postea ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut b hominum raritas exegerit.

¶ Quod canon hic statuit, videtur multo ante in Romana ecclesia observatum: quemadmodum ex epistola Cornelii Papæ de Novatiano patet, cuius verba relata ab Eusebio Historia Ecclesie. lib. 6. c. 33. istuc spectantia, hæc sunt: Qui quidem, ubi exorcistam præsidio, spiritu illo malo esset liberatus, & post in tam gravem morbum, ut jam ferme mori putaretur, incidisset; in lecto, in quo decumbebat, aqua circumfusus baptismum accepit. & paulo post, cum de ipsius ordinatione ager adjungit: Qui quidem Episcopus, non solum ab universis clerico, sed etiam a multis laicis veritus; quoniam minime licebat quemquam in lecto propter morbum baptismum, sicut huic contigerat, in clerum assumi; magno pere postulabat, sibi potestatem dari, huic soli manus a fortem presbyterii imponendi.

DISTINCTIO LVIII.

I Tem ex monachali habitu nullus assumitur ad ecclesiasticum officium, nisi fuerit oblati voluntate proprii Abbatis.

C. I. ¶ Monachus non ordinetur clericus, nisi voluntate abbatis Episcopo fuerit oblati.

Unde c Gregorius scribit Mariano Episcopo Ravennati. lib. 7. epist. 18.

N Vllus ad ecclesiasticum officium ex monasterio producatur monachus; nisi quem abbas loci adnotatus propria voluntate obtulerit Episcopo.

C. II. ¶ De eodem.

Item ex d concilio Carthaginensi V. c. 13.

I quis de alterius monasterio repertum, vel ad clericatum promovere voluerit, vel in suo monasterio majorem monasterii constituere, Episcopus, qui licet fecerit, a ceterorum communione se junctus, suam plebis communionem contentus sit, & ille neq. clericus, neq. prapostitus perseveret.

I ¶ Repertum] Græcè legitur: εἰς τὴν ἀνάγκην ἡγουμένην τῶν ἀδελφῶν τῆς αἰῆς, id est, si quis ab alieno monasterio receperit aliquem.

2 ¶ Constituerit] Antea sequebatur, sine licentia abbatis, & monachorum: qua verba sunt expunita; quia sunt a concilio Carthagin. & Africano, & plerisque vetustis Gratiani codicibus.

DISTINCTIO LIX.

I Tem, qui ecclesiasticis disciplinis imbutus, & compendiosè approbatione discussus non sunt, ad summum sacerdotium assumantur.

a Polyg. lib. 2. tit. 3. Burch. l. 4. cap. 43. Ivo p. 1. c. 27. c. 101. b al. &. c Paulo aliter. d & in Afric. c. 47.

a ceteris
i profes
t, immu
audien
cepto fa

byter orbi
dine

er.
pizatus
fides illi
ostea ipi
ominu

mana eccl
e de Not
lib. 6. c. p
rcistam
est in tan
i, incidit
fulsus ba
atione ag
universi
am mipo
m bapo
magne
manusa

loflastic
bati.
i ve

Ra

terio p
i ad mon

g.
vel ad ch
nasteri
qui h
suz ras
neq; cleb

ad ag
icno mo

rentia lib
quia d
stus Gra

tempo
datum

27. c. p
47.
c. l

C. I. ¶ *Non aspires ad summum sacerdotium, qui ecclesiasticis disciplinis non est imbutus.*
Unde ait Zozimus Papa ad Isthium Sabnitam Episcopum, epist. 1.

Qui ecclesiasticis disciplinis imbutus per ordinem non est, & temporam b approbatione divinis stipendiis eruditus, nequaquam ad summum ecclesie sacerdotium aspirare presumat: & non solum in eo ambitio inefficax habeatur: verum etiam in ordinatores ejus, ut e careant eo ordine, quem sine ordine contra precepta Patrum crediderant presumendum.

C. II. ¶ *Ad sacerdotale officium nullus, nisi per singulos gradus probatus accedat.*
Idem i eadem epistola.

Si ad officia secularia principem locum, non vestibulum actionis ingreſſis, sed per singulos e gradus examinatis temporibus defertur, quos ille tam arrogans, tam impudens invenitur, ut in cœlesti militia, qua propensius ponderanda est, & sicut aurum, repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desiderat, cum tyro ante non fuerit, & prius velit docere, quam discere? Affueſcat in Domini castris, in lectorum primitus gradu divini rudimenta sœvitii, nec illi vile sit exorcismi, acolythum, subdiaconum, diaconum per ordinem fieri: nec hoc factu, sed statuti majorum ordinatione temporibus. Iam vero ad presbyterii fastigium talis accedat, ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia ante acta testentur. Iure inde summi Pontificis locum sperare debet. Facit hoc nimis remissio consacerdotum nostrorum, qui pompam multitudinis querunt, & putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas enam his locis, ubi solitudo est, talium reperitur, dum f. parochias extendi cupiunt, aut quibus aliud præstare non possunt, divinos ordines largiuntur. Quod oportet distridi semper esse iudicii. Rarum est enim omne, quod magnum est.

C. III. ¶ *Idem i Caput hoc antea tribuebat Vrbanus. Emendata est inscriptio ex plerisque vetustis Gratiani exemplaribus, habetur enim in eadem epistola.*

C. III. ¶ *Cujuslibet meriti laicus ad summum non aspires sacerdotium.*
Item Gregorius lib. 7. reg. epist. no.

Hoc g ad nos pervenisse non dissimili dignum detestatione completitur, quod quidam desiderio honoris inflati, defunctis Episcopis tonsurantur, & sunt repente ex laicis sacerdotes: atque inveterunde religiosi propositi b ducatum arripiunt, qui nec esse adhuc milites didicerunt. Quid putamus quod isti subiectis præstituri sunt, qui antequam discipulatus limen attingant, tenere magisterii locum non formidant? Qua de re necesse est, ut quamvis inculpata quisque sit meriti, ante tamen per distinctos ordines ecclesiasticis exercentur officiis.

C. IV. ¶ *Non aspires ad summum sacerdotium, qui ecclesiasticis disciplinis non est imbutus.*
Item Cœlestinus Episcopus Galliarum, epist. 2. c. 3.

Ordinatos i vero quosdam, fratres charissimi, Episcopos, qui nullis ecclesiasticis ordinibus ad tantæ dignitatis fastigium fuerint instituti, contra Patrum decreta, hujus usurpatione, qui se hoc recognoscit fecisse, didicimus, cum ad Episcopatum his gradibus, quibus frequentissime eorum est, debeat perveniri, ut mi-

a Anselm. lib. 6. cap. 28. Ivo part. 1. cap. 102. supra dist. 36.
b tempor. orig. c. al. ordinatores ejus careant. d Anselm. lib. 6. cap. 28. e al. plurimos. orig. f al. dum per parochias.
g Anselm. l. 6. c. 32. Polygl. l. 2. tit. 2. w. al. prapostii. i Durc. l. 1. cap. 11. Ivo p. 1. c. 72.

notibus initiati officiis ad majora firmentur. Debet enim ante esse discipulus, quisquis doctor esse desiderat, ut possit docere, quod didicit: omnis vite institutio hac, ad id quod tendit, se ratione confirmat. Qui minime literis operam dederit, præceptor non potest esse literarum. Qui non per singula stipendia creverit, ad meritum ordinem stipendii non potest pervenire. Solum sacerdotium inter ista, rogo, vilius est, quod facilius tribuitur, cum difficilius impletur?

DISTINCTIO LX.

Ecce ostensum ex parte est, qui possint ad sacerdotii ordinem promoveri, & qui non. Nunc autem considerandum est, ex quibus ordinibus in archipresbyterum, vel prapostum, vel Episcopum, vel Archiepiscopum sine eligendi.

C. I. ¶ *Archipresbyter, vel decanus, aut archidiaconus non nisi diaconus, aut presbyter ordinetur.*

De his ita statutum est ex concilio Vrbanus I. Papa, celebrato Alvernix.

Nullus Episcopus in ecclesia sua, nisi diaconus sit, archidiaconum instituire; nec archipresbyterum, aut decanum, nisi presbyteri sint, ordinare presumat. Quod, ut districtus teneatur, Apostolica auctoritate prohibemus & interdicimus.

In capitulis manuscriptis concilii Claremontensis habiti ab Urbano II. (qua non sunt decreta ipsius concilii, sed summa quedam ipsorum) in tertio hæc leguntur, qua ad præsentem canonem faciunt: ut nullus fiat decanus nisi levita.

C. II. ¶ *Nullus in prapostum, vel archipresbyterum, nisi presbyter, nullus in archidiaconum, nisi diaconus ordinetur.*

Item Calixtus Papa.

Nullus in prapostum, nullus in archipresbyterum, nullus in decanum, nisi presbyter, nullus in archidiaconum, nisi diaconus ordinetur.

Et rubrica & caput emendata sunt ex manuscriptis scripturis.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius secundus in concilio Romano, cap. 10.

Inovamus a autem, & præcipimus, ut nullus in archidiaconum, vel decanum, nisi diaconus, vel presbyter ordinetur. Archidiaconi vero, vel decani, vel prapostiti, qui infra ordines prænominatos existunt, si inobedientes ordinari contempserint, honore suscepto priventur: prohibemus autem, ne adolescentibus, vel infra sacros ordines constitutis, sed qui prudentia, & merito vite clarescant, prædicti concedantur honores.

Hortensianus propter proacritatem quarundam statutum est, quod nomen prapostura adepti, officium contemnant, nolentes fieri sacerdotes: aliam tamen manum esse, cum etiam in Episcopum eligi possint in subdiaconatu constituti, juxta illud Vrbanus I. Papa.

C. IV. ¶ *Urbani I. in c. a multis, extra de atate & qualitate, tanquam decretum Urbani primi citatur. Apud Ivo nem vero, & in Panormia ex synodo Beneventana, qua tempore Victoris tertii, cui Urbanus secundus successit, habita fuit. Nam Urbanus primus centena plus minus annis Nicenam synodum antecessit.*

C. IV. ¶ *Non eligatur in Episcopum, nisi in sacris ordinibus constitutus.*

Nullus b in Episcopum eligatur, nisi in sacris ordinibus religioſe vivens fuerit inventus. Sacros autem

a Concordat Eugenius II. in concilio Rheimensi, cap. 6. Pan. l. 4. c. 140. b Ivo p. 1. c. 72. Pan. l. 3. c. 3.

ordines dicimus diaconatum, & presbyteratum. Hos siquidem solos a primitiva legitur habuisse ecclesia: subdiaconos vero, quia & ipsi altaribus ministrant, oportunitate exigente concedimus, si tamen spectata sint religionis & scientia. Quod ipsum non sine Romani Pontificis, vel metropolitani licentia, b i fieri permitimus.

Alterum vero, ut in Episcopum, vel Archiepiscopum, nisi in sacris ordinibus constitutus non eligatur, propter dignitatem ordinis statutum est.

I ¶ Licentia] Sic mutatum est ex disto cap. a multis, *Item, & Pannormia: quomodo etiam in vetustis Gratiani codicibus legitur, scientia.*

DISTINCTIO LXI.

I Tem laici non sunt in Episcopos eligendi: sed per singulos ordines prius sunt probandi.

C. I. ¶ Sacerdotes ex laicis non sunt ordinandi. Unde Gregorius Brunichilda regina Francorum, lib. 7. reg. epist. 113.

Sacerdotale e officium vestris in partibus in tantam (sicut didicimus) ambitionem perductum est, ut sacerdotes subito, quod grave nimis est, ex laicis ordinentur.

C. II. ¶ De eodem. Item Hormisda Papa Episcopis per Hispaniam constitutus, epist. 3. c. 1.

I N d sacerdotibus eligendis, curam oportet esse perspicuam. Ireprehensibiles enim esse convenit, quos praeesse necesse est corrigendis, & infra. ¶ Longa debet vitam suam probatione monstrare, cui gubernacula committuntur ecclesia.

C. III. ¶ De eodem. Idem eodem loco continetur.

N ON e negamus esse in laicis Deo placitos mores, sed milites suos probatos sibi quareunt instituta fidelium. Discere prius quisque debet, et antequam doceat, & exemplum religionis conversationis de se potius aliis praestare, quam fumere. Emendatiorem esse convenit populo, quem necesse est orare pro populo. Longa observatione religiosus cultus tradatur, ut luceat: & clericalibus obsequiis erudiendus inserviat, ut ad venerandi gradus summam perductus, quis sit fructus humilitatis, ostendat. & infra. ¶ Nec tantum de laicis conferrari inibemus, sed nec de poenitentibus quidem quisquam ad huiusmodi gradum profanus temeratores aspi-ret. Satis illi postulanti sit veniam concedi: qua con-cientia absolvat rerum, qui se peccata suo populo scit teste confessum? Quis enim quem paulo ante vidit jacentem, veneretur antistitem? Praefertens memorandi f criminis labem, non habet lucidam sacerdotii dignitatem.

¶ In plevisq; vetustis Gratiani codicibus caput hoc conjunctum est superiori: quemadmodum est in ipsa Hormisda epist.

C. IV. ¶ De eodem.

Item Innocentius Papa ad Avrelium Carthagi-nensem Episcopum, epist. 12.

Miserum g est eum magistrum fieri, qui nunquam discipulus fuit: eum summum fieri sacerdotem qui nunquam in ullo gradu obsecutus fuerit sacerdoti.

C. V. ¶ De eodem.

Item Leo Episcopus ad Episcopos Africanos, epist. 85. al. 87. c. 1.

Miramur b tantum apud vos per occasionem tem-poris impacati, aut ambientium praesumptionem, aut tumultum valuisse popularem, ut indignis quibus-

a al. sacros. b al. scientia. c Ansel. lib. 6. cap. 77. Polyc. lib. 2. tit. 1. d Polyc. ibid. Ansel. lib. 6. cap. 22. e Ansel. ibid. Polyc. ibid. f al. miserandi. orig. g Polyc. ibid. Ansel. l. 6. cap. 24. h Ivo p. 5. c. 107.

que, & longe extra sacerdotale meritum constitutis, pas-torale fastidium, & gubernatio ecclesiae crederetur. Non est hoc consilere populis sed nocere; nec praefare regimen, sed augere discrimen. Integritas enim praefidentium, salus est subditorum: & ubi est incolumitas obedientiae, ibi sana est forma doctrinae. ¶ Principatus i autem a, quem aut seditio extorsit, aut ambigunt occupavit, etiam moribus atque actibus non offendit, ipse b tamen in initio sui est perniciosus exemplo. Et difficile est, ut bono peragatur exitu, quae malo sunt inchoata principio. ¶ Quod e si in quibuslibet ecclesiae gradibus providenter, scienterq; curandum est, ut in Do-mini domo nihil sit inordinatum, nihilq; praeposterum, quanto magis elaborandum est, ut in electione ejus, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiae Domini status & ordo nutabit, si, quod requiritur in corpore, non invenitur in capite. Vbi est illa beati Pauli Apostoli per spiritum Dei missa praecipio qua in persona Timothei omnium sacerdotum Christi numerus eruditur, & proinde unicuique nostrum dicitur, [Manus d. cito nemini imponatur, neque communicatio peccati alieni.] Quid 2 est e cito manus impone-re, nisi ante maturitatem aetatis, ante tempus examini ante meritum laboris, ante experientiam f disciplinam sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordi-nantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari? ¶ Sicut g enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet h in eligendo sacerdote iudicium; ita gravi se-metipsum afficit damno, qui ad suae dignitatis collegium sublimat indignum. Non enim in cuiusquam persona praeremittendum est, quod institutis generalibus continetur: nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra i divinae legis praepcepta collatus. ¶ Merito, sanctorum Patrum venerabiles sanctiones, cum de sacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos sacris administrationibus censuere, quorum omnis aetas, a puerilibus exordiis usque ad perfectiores annos per disciplinae ecclesiae studeat cunctis: ut unicuique testimonium prior vita praebet, nec posse de eius promotione dubitari, cui pro laboribus multis pro moribus castis, pro acerbis strenuis celsioris lae praemium deberetur. ¶ Si enim ad honores munditiae suffragio temporis, sine merito laboris indignum pervenire, & notari amitte solent, quos probitatis documenta non adjuvant; quam diligens, & quam pons dens habenda est dispensatio, divinatorum munerum, b celestium dignitatum?

1 ¶ Principatus] In plerisque manuscriptis Gratiani codi-bus legitur, principatus, & caetera, & infra. Quod si, & id autem factum videtur, quia infra l. 9. c. 1. principatus, & hic versiculus, pronuntiat in glossa, quae in illis etiam vetustis emplaribus est, in quibus alia glossa non habetur.

2 ¶ Quid est] Sic in istis manuscriptis legitur: Quid est cito manus imponere, &c. & infra: Sicut enim, & margine citatur, infra dist. 78. c. quid est manus.

C. VI. ¶ Non sunt eligendi ad Episcopatum, nisi quos probabili vita com-mendat.

Item ex concilio Laodicensi, c. 12.

Episcopum l non oportet praeter iudicium metropo-litano-um, & finitimorum Episcoporum constitui ad ecclesiae principatum. Nec eligantur, nisi hi, qui

a i. quasi. 1. cap. principatus. Polyc. ibid. Ansel. lib. 6. cap. 22. b al. ipso. c Ansel. l. 6. cap. 31. d i. tem. 3. e Infra d. quid est manus. f al. obedientiam. g Polyc. ibid. h al. citatur. i depravatione collatus. orig. k al. procella. l Supra dist. 24. c. Episcopi.

multo ante nota, probabilisq; vita commendat, & nihilominus, si in sermone a fidei, & recta operatione per sum conversationem fuerint probati.

C. VII. De eodem.

Item Celestinus ad Episcopos Apuliae, & Calabriae, epist. 3. cap. 2.

Quid b proderit per singula clericos stipendia militasse, & omnem egisse in Dominicis castis atatem, si hi, qui praefuturi sunt, ex laicis requirantur? qui vacantes saculo, & omnem ecclesiasticum ordinem nescientes, saltu prapropo c in alienam honorem ambitu immoderata cupiditate transcendere, & in aliud vite genus (calcata reverentia ecclesiastica disciplina) transire? Talibus itaq; fratres charissimi, qui juris nostri, id est, canonum gubernacula custodimus, necesse est obviamus: hisq; fraternitatem vestram episcopis commoneamus, ne quis laicum ad ordinem clericatus admittat, & linat fieri, unde & illum decipiat, & sibi causas generet, quibus reus constitutorum d decretalium fiat.

C. VIII. Rudibus & imperitiis gubernacula ecclesie non sunt committenda.

Item Leo, epist. 85. al. 87. c. 1. ad Episcopos Africanos.

Statuimus r ne e in aliquo Apostolica, & canonica decreta violentur, & ne his ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimarum institutionum nescit, & totius humilitatis ignari, non ab infinis sumere incrementum, sed a summis volunt habere principium: cum valde iniquum sit, & absurdum, ut imperiti magistris, novi antiquis, & rudes praferantur emetitis.

1 ¶ Statuimus] In epistola ipsa conjunguntur verba hujus capiti cum extremis verbis capiti, Miramur, supra cadens: hoc modo, quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio divinarum munerum, & celestium dignitatum, ne in aliquo Apostolica & canonica decreta violentur, & his ecclesia Domini, &c. totiq; oratio per interrogationem profertur.

His omnibus auctoritatibus laici prohibentur in Episcopatum eligi.

2 pars. Econtra Beatus Nicolaus ex laico electus est in Episcopum: beatus Severus ex lausicio assumptus est in Archiepiscopum: beatus Ambrosius, cum nondum esset baptizatus, in Archiepiscopum est electus. Sed sciendum est, quod ecclesiastica prohibitiones proprias habent causas, quibus collationibus, cessant & ipsa. Ut enim locus in Episcopum non eligetur, hoc causa fuit, quia vita laicali ecclesiastica disciplina per ordinem non erudita, nescit exemplar religionis de se praestare aliter, quos in seipso experimento non dicit. Cum ergo quilibet laicus merito suo perfectionis clericalem vitam transtendit, exemplo beati Nicolai, & Severi, & Ambrosii, eius electio potest rata haberi.

C. IX.

Unde idem Ambrosius in epistola 22. ad Verokenses ait de saepe.

Neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur in superbia. Sed si non deest humilitas competens sacerdotio, ubi causa non haret, vitium non imputatur. Itaque ordinationem meam occidentales Episcopi iudicio, orientales etiam exemplo probantur.

¶ In aliquo vetusto exemplaribus caput hoc conjunctionem est superior. Nam Gratianus (quod saepe facit) sententiam potius beati Ambrosii asserere voluit, quam ipsa omnino atque eodem servato ordine verba referre: locus enim integer sic habet. Quam resistebam, ne ordinaret, postremo cum cogeret, saltem ordinatio protelaretur. Sed non valuit praescriptio, valuit impressio. Tamen ordinationem meam occidentales Episcopi iudicio, orientales etiam exemplo probantur.

a ¶ ἡ τῆν εὐθὺν δόξαν ποιεῖται. b Nicolad Mich. Imp. in ep. qua incipit, Principatum. Polyg. ibid. Anselm. l. 7. cap. 31. c al. praeposito. d Constituta decretalium orig. e Polyg. ibid. Anselm. l. 6. c. 138. l. 7. c. 109. in fin.

runt. Et tamen neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur superbia. Si dilatio ordinationis defuit, vis cogentis est: si non deest humilitas competens sacerdotio, ubi causa non haret, vitium non imputatur.

C. X. Scholasticus ex foro, aut ex administratione postulari potest Episcopus.

Item obijciunt illud Sardicenis concilii, c. 13.

Osius a Episcopus dixit. Et hoc necessarium arbitror, ut diligentissimè tractetur, si forte aut dives laicus 1, aut scholasticus de foro, 2 aut de b administratione Episcopus fuerit postulatus, ut non prius ordinetur, nisi ante & lectoris munere, & officio diaconi, aut presbyteri fuerit perfunctus: & ita per singulos gradus (si dignus fuerit) ascendat ad culmen Episcopatus.

1 ¶ Laicus] Aest vox ista a concilio: sed ob glossam non est indulta.

2 ¶ De foro, aut de administratione] Gracè tantummodo est, ἀπὸ τοῦ φόρου.

3 pars. Sed e aliud est postulari, aliud eligi. Postulari necibus curia adstrictus ab Imperatore; clericus alterius civitatis a suo Episcopo: sed non eligitur abquis, nisi in sacris ordinibus constitutus. Et enim electio cum solemnitate decreti omnium subscriptionibus roboratur, postulatio vero simpliciter petitione. Quam distinctionem B. Gregorius innuit in regesto, d lib. 2. epist. 19. scribens Benenaro Episcopo.

C. XI. Electio Episcopi debet fieri cum solemnitate decreti, omnium subscriptionibus roborati.

Episcopus, dum fuerit postularus, cum solemnitate decreti, subscriptionibus omnium roborati, & dilectionis tuae testimonio literarum ad nos facrandus occurrat.

Sic beatus Ambrosius 1 ante susceptum baptismum ab Imperatore est postularus, non electus.

1 ¶ Ambrosius] Quod synodus elegerit Ambrosium & non Imperator, ostenditur in c. Valentinianus. infra dist. 63. Ac de sua electione ipsemet Ambrosius refert aliqua lib. 1. off. c. 1. & de poenit. lib. 2. c. 8. & in epistola ad Verokenses.

4 pars. Item clericus alterius ecclesie non sunt praferendi in electione ibi, qui bene militant in propria ecclesia.

C. XII. Extranei emeritis in suis ecclesiis non praeposantur.

Unde Celestinus Papa ad Episcopos Galliae, epist. 2. c. 4.

Ne e emeritis in suis ecclesiis clericis peregrini & extranei, & qui ante ignorati sunt, ad exclusionem eorum, qui bene de suorum civium merentur testimonio, praeposantur.

C. XIII. De eodem.

Idem ead. epist. cap. 5.

Nullus f invitis detur Episcopus. Cleri r, plebis & ordinis consensus, & desiderium requiratur. Tunc autem alter de altera eligatur ecclesia, si de civitatis ipsius clero, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus (quod evenire non credimus) poterit reperiri. Primum enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis ecclesiis merito praferantur. Habeat unusquisque fructum suae militiae in ecclesia, in qua suam per omnia officia transiegit aratem. In aliena stipendia minime alter obrepat: nec alii debitam alter sibi vindicare audeat mercedem. Sit facultas clericis retinendi, si se viderint praetavari, & quos sibi ingeri ex transverso agnoverint, non timeant refutare. Qui etsi non debitum praemium, vel liberam de eo, qui eos rectorus est, debent habere iudicium.

a Burch. lib. 1. cap. 27. Ivo par. 3. cap. 71. b al. ex administratione. c In ordine Romano. d Et alibi saepe, & infra ead. c. obitum. e Polyg. ibid. Anselm. lib. 6. cap. 11. Deusedat. part. 1. f Deusedat. ibid. Polyg. ibid. Anselm. lib. 6. c. 21. Burch. l. 1. c. 7. Ivo part. 3. c. 61. Pann. l. 3. c. 7.

1 ¶ Cleri] Hinc usque ad vers. Tunc, sunt addita ex orig. & referuntur infra 63, cap. cleri.

C. XIV. PALEA. 1

IN a ordinatione prapostii illa semper consideretur ratio, ut hic constitatur, quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei, sive etiam pars congregacionis (quamvis parva) saniori consilio elegerit. Vita autem merito & sapientia eligatur, qui ordinandus est, etiam si ultimus fuerit in ordine congregacionis. Quod si etiam omnis congregatio viris suis (quod ablit) consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa aliquatenus in notitiam Episcopi, ad cuius dioccesin pertinet locus ipse, vel b ad alios vicinos prapostos, vel Christianos claruerint; prohibeant pravorum prevalere consensum, & domui Dei constituant dignum dispensatorem.

1 ¶ Palea] Hec palea abest ab omnibus vetustis exemplaribus Gratiani, que sunt collata. Exrat autem in regula S. Benedicti, 63, qua nonnulla sunt emendata.

C. XV. ¶ De eodem.

Item Gregorius cetero, & nobilibus civibus Neapolitanis, l. 8, reg. epist. 40.

STudii vestri sit, etiam alium, qui aptus sit, providere, ut d si forte Petrus, quem a vobis electum asseritis, huic ordini non videatur idoneus, sit in quem e se vestra declinare possit electio. Nam grave cleri illius erit opprobrium, ut si hic fortasse approbatus non fuerit, alium se dicant, qui eligi debeat, non habere.

C. XVI. ¶ De eodem.

Item Gregorius Barbaro Episcopo, lib. 21, epist. 16.

OBitum s Victoris Pannormitanæ civitatis antistitis directa relatio patefecit. Quapropter visitacionis desitutæ ecclesiæ fraternitati tuæ operam sollemniter delegamus. Quam ita te convenit exhibere, ut nihil de preventionibus clericorum, reditu, ornatu, ministerisque, vel quicquid est in patrimonio ejusdem, à quoquam præsumentur ecclesiæ. Et ideo dilectio tua ad prædictam ecclesiam properabit, & assiduis adhortacionibus clerum, plebemque ejusdem ecclesiæ admonere festinet, ut remotò studio, uno eodemque consensu talem sibi præficiendum expectant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum sollemnitate decreti, & omnium subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos sacrandus occurrat. ¶ Commonemus g etiam fraternitatem tuam, ut nullum de altera eligi permittas ecclesiæ; nisi forte inter clericos ipsius civitatis, in qua visitacionis impendis officium, nullus ad Episcopatum dignus (quod evenire non credimus) potuerit inveniri: provisorius ante omnia, ne ad hoc i cuiuslibet conversacionis, vel meriti laicæ personæ aspirare præsumant; ne & conatus eorum habeatur inefficax, & in periculum ordinis tui (quod ablit) incurras. Monasteria autem si qua sunt in ipsius constituta parochia, sub tua cura, dispositioneque, quousque illic proprius fuerit ordinatus Episcopus, esse concedimus.

1 ¶ Ne ad hoc] Similis clausula est etiam eodem lib. proxima epist. 17, & lib. 2, indit. 10, epist. 19. Benevento Episcopo, & epist. 26, Joanni Episcopo Scyllaceno, & lib. 7, indit. 2, epist. 25. Fortunato Episcopo Neapolitano. Ex quibus locis, collatis veteribus codicibus harum epistolarum, emendatus est hic locus, ut non multum distaret ab antiqua lectioe Gratiani. Verum in recentioribus editionibus epistolarum B. Gregorii in epistolaribus citata legitur, ne ad

a Ex regula S. Benedicti, cap. 64. b vel abbatibus vel Christianis vicinis claruerint. c Anst. l. 6, cap. 13. d Vt si forte huic ordini huic non videatur idoneus. orig. e quo. orig. f lo, diac. l. 3, c. 22. Deusedit p. 1, Anst. l. 6, c. 26. g Polyg. ibid.

id cuiuslibet conversacionis vel meritaicam personam aspirare permittas.

C. XVII. ¶ De eodem.

Item Pelagius Papa Eucarpo Massensii Episcopo.

CAtinenfis a ecclesiæ visitacionem tibi iungimus, cuius Episcopum de hac luce transisse suscepra cleri relatione didicimus. Impossibile enim est, ut nos in provincia illa duntaxat in Syracusanis partibus alii cuilibet causas, que ad Deum pertinent, committamus, nisi formalem per te Deus nunc in Catinenfi ecclesiæ eligere voluerit, de cuius conscientia possimus esse securi, ut aut labores istos paulum removere possimus. Mox ergo dilectio tua ad prædictam Catinensem ecclesiam pergat, & hominem de clero, qui nec uxorem habeat, nec filios, nec crimen aliquod canonibus inimicum, eligi cum auxilio Dei compellat, atque suadeat: & statim eum ad urbem Romanam cum decreto, & testificacione relationis tuæ transmittet.

C. XVIII. ¶ Qui in Episcopum eligitur, non sit reus criminum, que sacra lex morte punit.

Item Gregorius Pasivo Episcopo, lib. 19, epist. 45.

Bene novit fraternitas vestra, quam longo sit tempore Aprutium b pastoralis sollicitudine destitutum, ubi diu quærivimus quis ordinari debuisset, & nequam potuimus invenire. Sed quia Opportunus mihi in moribus suis, in psalmodia studio, in amore orationis valde laudatur, & religiosam vitam omnimodò agere dicitur: hunc volumus, ut fraternitas vestra ad se faciat venire, & de anima sua admoneat, quatenus in bono studii crescat. Et si nulla ei crimina, que per legis licetæ regulam morte multanda sunt, obviant, tunc hortandus est, ut vel monachus, vel à nobis subdiaconus fiat: & post aliquantum temporis, si Deo placuerit, ipse ad pastorem curam debeat promoveri.

Cui autem visitatio injungitur, nihil de rebus ejusdem ecclesiæ quoquam præsumi patiarur.

C. XIX. ¶ Non pariarur à quoquam præsumi de rebus ecclesiæ, cui ejus fuerit injuncta visitatio.

Unde Gregorius Gaudenzio Episcopo, l. 4, epist. 12, seu cap. 36.

QVoniã d Festus Capuanæ ecclesiæ Episcopus in Romana civitate positus de hac luce migravit, curæ vobis fuit (qua universis ecclesiis à nobis impenditur) ad fraternitatem tuam præsentia scripta dirigere, ut memorata ecclesiæ visitator accedas: sic tamen, ut nihil de preventionibus clericorum, reditu, ornatu, ministerisque, vel quicquid præfati loci esse patuerit, à quoquam præsumi patiaris; sed omnem vigilantiam, atque cautelam circa clerum, plebemque ejusdem ecclesiæ exhibere, convenit, ut in vigiliis, obsequioque ecclesiastico sedulo ac devotè debeat deservire.

DISTINCTIO LXII.

1 Breviter monstratum est, ex quibus ordinibus in quibus presbiteri eligendi. Nunc videndum est, à quibus presbiteri eligendi, & consecrandi. Electio clericorum est, i petio plebis.

1 ¶ Est] In vulgari codicibus sequetur, consensus principis. In manuscriptis vero parim legitur, consensus plebis partim petio plebis: atq, ita est emendatum.

C. I. ¶ Non sunt habendi inter Episcopos, qui nec à clericis eliguntur, nec à plebis experiantur.

Unde Leo Papa Rustico Narbonensi Episcopo, epist. 99, al. 92, c. 1.

NVlla s ratio finit, ut inter Episcopos habeantur, qui

a Polyg. ibi. Anst. lib. 6, c. 44. b Aprutium crivati. orig. c desitutæ. orig. d Anst. l. 5, c. 12. e al. preventionibus. f Polyg. l. 2, tit. 1. Dnc. l. 1, c. 2. Anst. l. 6, c. 71. Ivo p. 3, c. 63.

nec à clericis sunt electi, nec à plebibus experiri, nec à provincialibus à Episcopis cum metropolitani iudicio consecrati. Unde cum sæpe questio de malè accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis esse tribendum, quod nec b docetur fuisse collatum? Si qui autem clerici ab istis pseudoepiscopis in eis ecclesiis ordinati sunt, &c. *Vt infra in causa synoniacorum.*

C. II. ¶ *Populus non debet prære, sed subsiqui.*
Item Calixtus Papa ad Episcopos Apulia & Calabria, epist. 3. c. 3.

Docendus est populus, non sequendus; nos que, si nesciunt, eos quid liceat, quidve non liceat, commone, non his consensum prære debemus. Quisquis verò conatus fuerit tentare prohibita, sentiat censuram sedis Apostolicæ minime defuturam. Quæ enim sola admonitionis auctoritate non corrigimus, necesse est, ut per severitatem congruentem regulis vindicemus. Per totas ergo hoc, quæ propriis rectoribus carent ecclesias volumus innotescat, ut nullus sibi aliqua spe forsitan blanditus illudat.

Nisi auctoritate canonice electus fuerit, consecrari non debet.

C. III. ¶ Non consecratur in Episcopum, nisi canonice electus.

Unde Calixtus Papa II.

Nullus in Episcopum, nisi canonice electum consecret. Quod si presumptum fuerit, & consecratus, & consecratus absq; recuperationis spe deponatur.

DISTINCTIO LXIII.

Licitè vero nullo modo se debent inferere electioni.

C. I. ¶ Laici electioni Pontificum non interserant.

Unde Hadrianus Papa in c. synodo Constantinopolitana sub aplo celebrata.

Nullus à laicorum principum, vel potentum semet inferat electioni aut promotioni Patriarchæ, Metropolitanæ, aut cuiuslibet Episcopi: ne videat inordinata hinc, & incongrua fiat consilio, vel contentio, præsertim cum nullam in talibus potestatem, quemquam potestativorum, vel cæterorum laicorum habere conveniat. ¶ *infra.* ¶ Quisquis autem secularium principum, & potentum, vel alterius dignitatis laicis adversus communem & consonantem, atque canonicam electionem ecclesiasticæ ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediat, & consentiat, quidquid ecclesiæ de electione, & ordinatione proprii præfatus se velle monstraverit.

¶ *Hic citantur partes quadam vigesimi secundi canonis octavae synodi, sub Hadriano Papa II. habita, & ab Anastasio bibliothecario latinitate donata.*

C. II. ¶ De eodem.

Item ex octava synodo, actione prima.

Hadrianus & Papa secundus (quod Nicolaus prædecessor ejus disposuerat) missos suos, Donatum scilicet Hostiensis Episcopum, & Stephanum Nepefinum Episcopum, & Marinum diaconum sanctæ Romanæ ecclesiæ, ad Basilium Imperatorem, & ad filios ejus Constantinum, & Leonem Augustos, Constantinopolim direxit, cum quibus & Anastasius bibliothecarius Romanæ sedis, utriusque lingua, græcæ & latinæ peritus perrexit: & synodo congregata (quam octavam universalem synodum illuc convenientes appellaverunt) eorum schismata de Iguatii depositione, & Photii ordinatione

a. al. comprovincialibus. b. aliam. c. infra. g. i. c. si qui. d. In Pontificali est mentio huius decreti. Ansel. lib. 6. cap. 2. & 72. Eo parte. c. 22. Pann. 13. c. 8. Deusedit. p. 1. c. proximo. Poly. 12. tit. 1. c. Ansel. l. 6. c. 22. Ivo p. 5. c. 22. Pannor. 13. c. 8. Deusedit. p. 1. Poly. 12. tit. 1.

sedaverunt, Photium anathematizantes, & Ignatium restituentes. In qua sic statutum est: Consecrationes & promotiones Episcoporum concordans prioribus conciliis, clericorum electione, ac decreto Episcoporum collegii fieri, sancta hæc & universalis synodus diffinit, & statuit: atque jure promulgar neminem laicorum principum, vel potentum semet inferere electioni, vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitanæ, aut cuiuslibet Episcopi: ne videat inordinata hinc & incongrua fiat consilio vel contentio; præsertim cum in talibus nullam potestatem quemquam potestativorum, vel cæterorum laicorum habere conveniat: sed silere, & attendere sibi, usquequo regulariter à collegio ecclesiæ suscipiatur finem electio futuri Pontificis. Si verò quisquam laicorum ad contrahendum, & cooperandum invitatur ab ecclesiâ, licet hujusmodi, cum reverentia, si forte voluerit, obtemperare se asciscantibus. Taliter enim dignum pastorem sibi regulariter ad suam ecclesiâ salutem promovet.

¶ *Promovet] Si hic addatur ver. Quisquis: ex capite antecedente, erit integer. 22. canon. 8. synodi. In vulgatis sequatur vox, clericus, quæ in vetustioribus est glossa interlineari.*

C. III. ¶ Electioni Episcoporum Imperator interesse non debet.

Item ex historia tripartita, lib. 7. c. 8.

Valentinianus Imperator veniens ab oriente ad hæsparias partes (ut refert historia ecclesiastica) mortuo Auxentio, Ariana perfidia magistro, qui Mediolanensem ecclesiâ, ut lupus dilaniaverat, cum vellet catholicum, Deo ordinante, ibi consecrare Episcopum, evocans Episcopos, hæc eis locutus est: Nolitis aperte, eruditi quippe divinis eloquiis, qualem oporteat esse Pontificem, & quod non deceat cum verbo solo, sed etiam conversatione gubernare subiectos, & totius semetipsum imitorem virtutis ostendere, testemque doctrinæ conversationem bonam habere. Talem itaque in pontificali constituite sede, cui & nos, qui gubernamus Imperium, sincere nostra capita submittamus, & ejus monita, dum tanquam homines deliquerimus, necessariò velut curantur medicamenta suscipiamus. Hæc cum dixisset Imperator, petiit synodus, ut magis ipse decerneret sapiens & pius existens. At ille, super i vos est, inquit, talis electio. Vos enim gratia divina potiti, & illo splendore fulgentes, melius poteritis eligere. Tunc sacerdotes egredi, de Episcopali sede tractabant. ¶ *infra.* ¶ Cum autem ordinatione divina Ambrosius nondum baptizatus, electus fuisset, exultans Imperator ait: Gratias ago tibi Domine Deus omnipotens, & salvator noster, quoniam huic viro ego quidem commiseram corpora, tu autem animas, & meam sententiam offendisti tuæ justitiæ convenire. Cumque sanctus Ambrosius contristaretur de hoc quod acciderat (ut idem ipse in suis epistolis & scribit) confortavit eum Imperator, & ait: Noli timere, quia Deus, qui te elegit, semper te adjuvabit, & ego adiutor & defensor tuus (ut meum ordinem decet) semper exillam.

¶ *Super vos] Vera lectio est, supra nos. παρ' ἡμῶν ἢ ὑπὲρ ἡμῶν. Sed ob glossam non est restituta.*

C. IV. ¶ Auctoritate Apostolica, non regio favore Episcopum est eligendus.

Item Nicolaus Papa I. Lethario Regi.

Porro scias, quia relatum est nobis, quod quicumque ad Episcopatum in regno tuo provchendus est, non nisi faventem tibi permittas eligi. Idcirco Apostolica auctoritate sub divini iudicii obrestatione injungimus

a. Promotiones & consecrationes. orig. b. al. concordantiam. orig. & alii collect. c. al. & ecclesiæ. d. Caput est collectorum arbitratu compositum. e. In epist. ad Verceilenses.

tibi, ut in Treverensi urbe & in Agrippina Colonia nulum eligi patiaris, antequam relatum super hoc nostrum Apofistolui fiat.

C. V. Non recipiatur à comprovincialibus, qui regia ordinatione Episcopale culmen est adeptus.

Item ex concilio Parisiensi l. cap. 8.

Si a per ordinationem regiam honoris istius culmen comprovincialibus loci ipsius Episcopis b recipi nullatenus mereatur, quem indebitè ordinatum cognoscunt. Si quis de comprovincialibus recipere eum contra interdicta c præsumpserit, sit à fratribus omnibus segregatus, & ab ipsorum omnium charitate semotus.

C. VI. De eodem.

Item ex concilio Laodicensi, c. 13.

Non d est permittendum turbis electionem eorum facere, qui sunt ad sacerdotium promovendi.

C. VII. Irrita sit electio Episcopi, vel presbyteri, vel diaconi à principibus facta.

Item ex 1 septima synodo, quæ est secunda Nicæna, 350. Episcoporum, c. 3.

Omnis electio Episcopi, vel presbyteri, vel diaconi à principibus facta, irrita maneat, secundum regulam e, quæ dicit, [Si quis Episcopus secularibus potestatibus usus, ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur, & segregentur 2 ab ecclesia omnes, qui illi communicant.]

1 ¶ Ex septima ¶ Gradatur, antea ex secunda aitione sexta synodi. Restitutus est locus ex Ivone.

2 ¶ Et segregentur ¶ In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus est, segregetur. Sed plerisque cum vulgata lectione convenit. In canone 31. Apofistolorum Græcè sic legitur: καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐκ τῆς αἰτίας τῆς αἰτίας, & inf. 16. q. 7. c. Si quis Episcopus, ubi hic idem canon ex alia refertur versione, legitur: & segregetur, omnesq; , qui illi communicant: eodemq; modo est apud Anselmum. Verum in versione Anastasi bibliothecarii legitur, quemadmodum apud Gratianum, & convenit cum versione prisca, ac Dionysiana.

C. VIII. Non eligantur à populo, qui sunt promovendi ad clerum.

Item ex concilio Martini f Papæ, c. 1.

Non g licet populo electionem facere eorum, qui ad sacerdotium promoventur: sed in iudicio Episcoporum sit, ut ipsi eum probent, si in sermone, & fide, & spiritali vita edoctus sit.

Huius omnibus auctoritatibus laici excluduntur ab electione sacerdotum, atque injungitur eis necessitas obediendi, non libertas imperandi.

2 pars. Contra verò scribit B. Gregorius Joanni Episcopo prima Iustiniana Illirica, lib. 4. epist. 13. seu, c. 59.

C. IX. Voluntas principis in ordinatione Pontificis desideratur.

Quia b igitur suscepta fratrum, & Coepiscoporum nostrorum relatio ad locum vos sacerdotii, totius concilii unito consensu, & serenissimi principis voluntate declarat accessit, gratias omnipotenti Deo creatori nostro magna cum exultatione retulimus, qui vitam actusque vestros ita de præteritis fecit esse probabiles, ut omnium vos, quod est valde laudabile, faceret placere iudicio. Quibus nos quoque in personam fra-

a Ivo part. 5. c. 123. Pann. l. 3. cap. 9. b al. Episcopus. c al. in dicit. orig. d Burch. l. 2. cap. 8. Ivo p. 6. cap. 28. Ansel. lib. 6. c. 38. al. 43. Deus dedit. p. 1. & 4. e Can. Apof. 31. infra 16. q. 7. c. si quis. Ivo p. 5. cap. 120. Ansel. l. 6. cap. 8. Burch. l. 3. cap. 109. Deus dedit. ibid. f Apud Marinum Bracarensem, cap. 1. g Sup. dist. 32. Episcopi. & dist. 61. Episcopum. Burch. l. 1. c. 10. Ivo p. 5. c. 64. Ansel. l. 6. cap. 1. al. 12. h Ansel. l. 6. cap. 95.

ternitatis tuæ per omnia consentimus: atque omnipotentem Dominum deprecamur, ut charitatem vestram, sicut sua gratia elegit, ita in omnibus sua protectione custodiat.

C. X. Clerus, & populus Pontifici electioni intersint.

Item Gregorius Joanni subdiacono lib. 2. Indict. 11. epist. 30. seu, cap. 69.

Quantò a Apofolica sedes, Deo auctore, cunctis prælata constat ecclesiis, tantò inter multiplices curas, & illa nos valde sollicitat, ubi ad consecrandum antistitem, nostrum expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio ecclesia Mediolanensis Episcopo, sua nobis relatione clerus innouit, in electione se filii nostri Constantii diaconi sui unanimiter consensisse. Sed quoniam eadem non fuit subscripta relatio, ne quid quod ad cautelam pertinet, omittamus, huius idcirco præceptauctoritate suffultum Genuam te proficisci necesse est. Et quia multi illic Mediolanensium coacti barbarica feritate constitunt, eorum te voluntates oportet convocatis eum in commune perstruari. Et si nulla eos diversitas ad electionis unitate disferminat, si quidem in prædicto filio nostro Constantio omnium voluntates, atque consensum perdurare cognoscis, tunc eum à propriis Episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ auctoritatis assensu solatiantè & auxiliante Domino, facias consecrari, quatenus huiusmodi servata consuetudine & apofolica sedes proprium vigorem retineat, & à se concessa aliis sua iura non minuat.

C. XI. In electione Episcopi populus debet adesse.

Item Gelasius Papa Philippo & Geruntino b Episcopis.

Plene e Diotrensis data nobis petitione deservit, de se sine rectoris proprii gubernatione dispergi. Accut asseritur, is qui à vobis jam probatus dicitur, à paucis, & tenuibus pugatur electus, cum ad vos d pertinet, universos assidua admonitione compellere, ut omnes in unum, quem dignum sacerdotio viderint, & sine illi qua reprehensione, consentiant. Et ideo fratres clarissimi divites ex omnibus sæpe dicti loci parochii presbyteros, diaconos, & universam turbam vos oportet sæpius convocare, quatenus non prout cilibet libuerit, sed concordantibus animistalem, vobis admonentibus, sibi quarant sola divinitatis attentione personam quam nulla contrarietas, à constitutis possit revocari præscriptis.

C. XII. De eodem.

Item Stephanus Episcopus servorum Dei Romano Archiepiscopo Ravennati.

Nosse e tuam fraternitatem volumus ad nostras res fore perventum, Immolessem Episcopum in hac luce migrasse; in cuius successoris electione, populi divisionem provenisse audivimus. Quod quia læpè contingere solet (querentibus singulis quæ f sunt, non quæ Iesu Christi) non ad eò miramur. Veniam tamen in hoc tuam plurimum oportet adhiberi sollicitudinem, ut convocato clero & populo, talis ibi eligatur per Dei misericordiam, cui sacri non obviant canones. Sacerdotum quippe est electio; & fidelis populi consensus adhibendus est; quia docendus g est populus, non sequendus.

C. XIII. De eodem.

Item Nicolaus Papa Joanni Ravennati Archiepiscopo.

Episcopos per Amilian non consecres, nisi post electionem cleri, & populi.

a Ansel. l. 6. c. 26. Polyg. l. 1. tit. 5. b al. Geronto. c Ansel. lib. 5. cap. 30. d al. me. e Ansel. lib. 6. cap. 30. f Philipp. g Supra 62. dist. 6. docendus.

In versu codice Mutinensi sex concilii Roma habiti referuntur capitula, quorum secundum est hoc. Et de hac eadem re habentur multa in Pontificali manuscripto in gestis Nicolai primi.

C. XIV. De eodem.

Item Pelagius Papa Iuliano Episcopo Grumentino.

Lteras a charitatis tua suscepimus, quibus significas, Latium diaconum tuum ad Episcopatum ecclesie Marcellianensis a clero, & omnibus, qui illic conveniunt, postulari. Sed nunc & hoc dicimus, ut si eum omnes eligunt, & vis eum concedere, gratum nobis esse cognosce, & si potest, ante diem sanctum festinet occurrere, ut vel sabbato ipso noctis magnæ post baptismum cum Dei gratia valeat ordinari.

C. XV. Ex sacra i principi quis ordinatur.

Item Laurentio Episcopo Centumcellensi.

Principali b devotissimorum militum, qui illic in civitate Centumcellensi consistunt, relatione ad nos directâ, sacram insinuant se clementissimi principis impetrasse, quæ eis presbyterum, diaconum, & subdiaconum fieri debere præcepit. Ideo hortamur dilectionem tuam, ut personas ipsas videas, & diligenter inquiras, ne aliquid contra canones commississent, & si eos inculpabiles repereris, & vitæ ipsorum laudabile testimonium videris, veniente mediana septimana c Pasche, si Dominus voluerit, & si vixerimus, unumquemque per officia, quæ prædiximus, non differas promovere.

Ex sacra Emendata est hæc rubrica, ut indicet illum, de quo agitur, fuisse ad petitionem Imperatoris ordinatum: sacra enim Epistolam Imperatoris significat.

C. XVI. Papa rogat Augustos, ut Reatinam ecclesiam cuiusdam electo dignetur concedere.

Item Leo quartus Luthario & Ludovico Augustis.

Reatina ecclesia, quæ per tot temporum spatia pastoralibus curis destituta consistit, dignum est, ut brachio amplitudinis vestra sublevetur, ac gubernationis regimine protegatur. Unde salutationis alloquio præmissio, vestram mansuetudinem deprecamur, quatenus Colono humili diacono, eandem ecclesiam ad regendum concedere dignemini; ut vestra licentia accepta, ibidem eum, Deo adjuvante, consecrare valeamus Episcopum. Sin autem in prædicta ecclesia nolueritis d ut præficiatur Episcopus, Tusculanam c ecclesiam, quæ viduata extitit, illi vestra serenitas dignetur concedere, ut consecratus à nostro præfatu Deo omnipotenti, vestroq; imperio grates peragere valeat.

C. XVII. Regio precepto ab Apostolico Colonus Reatina ecclesia ordinatur Episcopus.

Item Rita Comitis.

Nobis dominus Imperator & Imperatrix per suas epistolas dixerunt, ut Colonus Reatinæ ecclesia, quæ pastoris officio per longa jam tempora destituta videbatur, Episcopum facere deberemus, sicut & fecimus.

C. XVIII. Imperatoris epistola in electionis confirmatione desideratur.

Item Stephanus Guidami Comiti.

Edis f sagacitatis vestre apicibus, qui defuncto ecclesie Reatinæ antistite, clerum & plebem ejusdem ecclesie elegisse sibi futurum antistitem, nobisque consecrandum vestro studio directum esse, ne ipsa ecclesia diu sine proprio constet pastore, ferebantur; nos de obitu prioris dolentes, nunc ipsam electum unanimitate, & canonica ipsius ecclesie electione, ut mandastis, tam

citissime ordinare omisimus, quod imperiale nobis, ut mos est, absolutionis minime detulit epistolam. Pro qua scilicet re ambiguum est nobis: ideo voluntati vestra in hoc parere distulimus, ne augustalis animus durissime hoc, quocumque modo, perciperet. Sed scientes ecclesiam Dei sine proprio diu pastore non debere consistere, glorie vestra mandamus, quoniam aliter nos agere non debuimus, ut vestra a solertia imperiali, ut præfata consuetudo dicitur, percepta licentia, & nobis, quem admodum vos scire credimus, imperialia directâ epistola, tunc voluntati vestra de hoc parebitis, eundem electum Domino adjuvante, consecrabimus: quod, charissime filii, molestè nullo modo suscipias.

C. XIX. Clericorum & civium voluntate metropolitanus est ordinandus.

Item Leo Papa I. ad Anastasium Thessalonicensis Episcopum, epist. 82. al. 84. c. 8.

Metropolitano b defuncto, cum in loco ejus alius fuerit subrogandus, Provinciales Episcopi ad civitatem metropolim c convenire debent, ut omnium clericorum atque civium voluntate discussa, ex presbyteris ejusdem ecclesie, diaconus optimus ordinetur.

C. XX. Cum clero, & populo archiepiscopi fieri sua electio.

Item Isidorus in libro officiorum.

Si in plebibus archiepiscopi obierint, aut pro aliquo reatu exinde ejecti fuerint, archidiaconus, quanto ocyus proficitur illuc, & cum clericis, & populis d ipsius plebis electionem faciat, quatenus dignus pastor domui Dei constituatur, & dum ordinatur, ejus providentia ipsa plebs custodiatur.

C. XXI. Electus in Romanum Pontificem non ordinatur, nisi ejus decretum Imperatori primam præsentetur.

Item ex gestis Romanorum Pontificum.

A gatho e natione Siculus, cujus legatione fungens Ioannes Episcopus Portuensis, Dominico die octavarum Pasche in ecclesia sanctæ Sophiæ publicas Missas coram principe, & patriarcha latine celebravit, hic suscepit divalem, f secundum suam postulationem, per quam relevata i quantitas, quæ solita erat dari pro ordinatione pontificis faciendâ; g sic tamen, ut si contingerit post ejus transitum electionem fieri, non debeat ordinari, qui electus fuerit, nisi prius decretum generale i introducat in regiam b urbem, secundum antiquam consuetudinem, ut cum ejus scientia, & iussione debeat ordinatio provenire. Item k Vitalianus natione Signinensis direxit responsales suos cum synodica epistola iuxta consuetudinem in regiam urbem ad piissimos Principes, significans de ordinatione sua.

C. XXII. Imperator jus habet eligendi Pontificem.

Item in historia ecclesiastica.

Hadrianus l Papa Romam venire Carolum regem ad defendendas res ecclesie postulavit. Carolus verò Romam veniens, Papiam obsedit: ibique relicto exercitu in sancta resurrectione ab Hadriano Papa Romæ honorifice susceptus est. Post sanctam verò resurrectionem reverius Papiam, cepit Desiderium regem: deinde Romam reversus, constituit ibi synodum cum Hadriano Papa in patriarchio Lateranensi, in ecclesia sancti salvatoris: quæ synodus celebrata est à CLIII Episcopis religiosi, & abbatibus. Hadrianus autem Papa

a alia a vestra. b Anst. l. 6. c. 19. ad. 13. lvo part. 1. c. 344. Deusdedit p. 1. c. al. metropolitanam. d al. presbyteris. e In Pontificali Vaticano, in decretis Agathonis. & Tomo 2. conc. in decretis ejusdem. f iussione. g orig. g al. faciendi. h al. regia urbe. i al. prosperari. k in Pontifi. in gestis Vitaliani Papa. l Pam. l. 3. cap. 134.

manipulo... stram... tione

lis pra... curis, antifi... d igitur... nobis... Con... nomiam ad cau... eptiam... cit. Et... ca feni... catis en... fitas ab... dicto b... que con... Episc... dctoru... ias con... no & a... a fe con...

evit, di... gi. Ach... ur, a pu... certine... ut omne... c finali... tres cho... parochi... ros opor... per libe... monaco... erfonam... revocau...

ostreas... num al... ione, p... d quia... que f... r. Veru... eri solli... ibi elige... nient cano... lis popu... est popo...

si posside

o. c. 46... f Philip...

consuetudinem quem sibi in patrem eligi viderent, ut ei in omnibus suffragatores existerent, sicut Valentinianus a beato Ambrosio supra legitur dixisse. [Noli timere, quia & Deus, qui te elegit, semper te adjuvabit, & ego adiutor & defensor tuus, ut meum ordinem decet, semper existam.]

C. XXVIII. ¶ *Præsentibus legatis Imperatorum ordinatur Pontifex Romanus.*

Unde Stephanus Papa statuit, dicens.

Quia sancta Romana ecclesia, cui auctore Deo præsidemus, à pluribus patitur violentias, Pontifice obeunte, quæ ob hoc inferuntur, quia absque Imperiali notitia Pontificis fit consecratio, nec canonico ritu & consuetudine, ab Imperatore directi interfunt nuntii, qui scandala fieri vident: volumus, ut cum instituendus est Pontifex, convenientibus Episcopis, & universo clero, eligatur præsentè senatu & populo, qui ordinandus est, & sic ab omnibus electus. præsentibus legatis imperialibus consecratur, nullusque sine periculo sui iuramenta, vel promissiones aliquas nova ad inventionem audeat extorquere, nisi quæ antiqua exigat consuetudo, ne vel ecclesia scandalizetur, & imperialis honorificentia minuat.

4. ps. Verum, quia Imperatores quandoque modum suum ignorantes, non in numero consentientium, sed primi distribuentium, immo exterminantium esse voluerunt, frequenter etiam in hæreticorum perfidiam prolapsi, catholica matris ecclesie unitatem impugnatè comati sunt, ideo sanctorum Patrum statuta adversus eos prodierunt, ut senes electi non inferrent, & quisque eorum suffragio ecclesiam obintraret, anabematismò vinculo innidaretur: sicut scriptura quoque divina dicit, quod Ezechias c. dissipavit ecclesiam, & contrivit statum, & succidit lucos, & fregit serpentem æneum, quem fecit Moyses, videlicet, quia illam serpentem Deus fieri iussit, ne serpentina morte populus interiret, ideo ipse populus colere, & venerari eum cœperat: & idcirco destruxit iste, quem iubenda in ecclesia, ut si nulli ex prædecessoribus nostris secutum aliquis, quia illo tempore potuerunt esse sine culpa, & postea revertuntur in errorem, & superstitionem, sine tarditate aliqua, & cum magna auctoritate à posteris destruantur. Postremo præsentibus legatis Imperatorum, & inconsultis, electiones Romanorum Pontificum leguntur celebrata, & tandem iidem Imperatores religioso mentis affectu præfati privilegii renuñciaverunt, multa in super æonaria ecclesia conferentes.

C. XXIX. ¶ *Inconsulti legatis Imperatoris Hadrianus II. ad Pontificatum eligatur.*

Unde Gregorius I. scribit.

Cum Hadrianus secundus ad Romanum Pontificatum ab ecclesia Dei genitricis Dominæ nostræ, quæ dicitur ad præsepe, traheretur ad Lateranensem patriarchium, certatim à clero, & proceribus, & plebe deportatus est. Quod audientes missi Ludovici imperatoris molestè tolerant, indignati scilicet, quod dum præsentès essent, non fuerunt invitati, nec optata à se futuræ præfati electioni interesse meruerunt. Qui accepta ratione, quod non causa contemptus Augusti, sed futuræ temporis prospectu omisium hoc fuerit (ne videlicet legatos principum in electione Romanorum præfatum expectandi mos, per huiusmodi fomitem inolefceret) omnem indignationem medullitus sedaverunt, & ad salutandum electum etiam ipsi humiliter accesserunt.

1. ¶ *Gregorius*] Hoc antea citabatur ex Gregorio quarto, cuius esse non potest, cum Hadrianus secundus, de quo hic mentio fit, posterior sit Gregorio quarto. In Pontificalibus vero manuscriptis inter gesta Hadriani secundi, item, in collectio-

ne manuscripta decretorum Romanorum Pontificum in decretis eiusdem Hadriani secundi habetur.

2. ¶ *Accesserunt*] In iisdem Pontificalibus hæc continetur sequitur: Audiens hoc Ludovicus Imperator Christianissimus, mox Imperialem scribens epistolam, cunctos Romanos, qui dignum tanto peregrino officio præfulem collaudavit: per quam epistolam videlicet innotuit, nulli quidpiam præmi fore pro consecratione Romani Pontificis quoquo modo pollicendum: cum ipse hanc non suorum suggestione, sed Romanorum potius unanimitate ardentissime cuperet provenire, maxime, cum reddi, quæ ablata fuerant, non aufferri à Romana ecclesia, vel deperire quidquam se diceret anhelare.

C. XXX. ¶ *Electio Romanorum Pontificum à Ludovico conceditur Romano.*
Item pactum constitutionis Imperatoris primi Ludovici cum Romano Pontifice.

EGO à Ludovicus Imperator Augustus statuo, & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ tibi beato Petro principi Apostolorum, & per te vicario tuo domino Paschali summo Pontifici, & universali Papæ, & successoribus ejus in perpetuum, sicut à prædecessoribus nostris ulque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis, & disposuistis, Romanam civitatem cum ducatu suo, & suburbaniis, atque viculis & omnibus, & territoriis ejus montanis, & maritimis littoribus, & portubus, seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis, ac villis in Thulcie partibus. Item infra. ¶ *Quando divina vocatione hujus sacratissima sedis Pontifex de hoc mundo migraverit, nullus ex regio nostro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus, licentiam habeat contra Romanos aut publicè, aut privatim veniendi, aut electionem faciendi, nullusque in civitatibus aut in territoriis ad ecclesiam beati Petri Apostoli potestatem pertinentibus aliquid malum propter hoc facere præsumat: sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam, & eum, quem divina inspiratione, & beati Petri intercessione omnes Romani uno consilio, atque concordia sine qualibet promissione ad Pontificatum ordinem elegerint, sine aliqua ambiguitate, vel contradictione more canonico consecrare, & dum consecratus fuerit, legatis ad nos, vel ad nostros successores reges Francorum dirigantur, qui inter nos & illum amicitiam, & charitatem, ac pacem socient.*

C. XXXI. ¶ *Electio, & consecratio Romani Pontifici non nisi iuste, & canonicè fiat.*
Item Leo quartus Lothario, & Ludovico Augustis.]

PALEA.

Inter nos & vos pacti serie statutum est, & confirmatum, quod electio, & consecratio futuri Romani Pontificis non nisi iuste, & canonicè fieri debeat.

C. XXXII. ¶ *Ab Imperatore vel motu ejus electio Romani Pontifici nullam ob- staculum generetur.*
Item constitutio i primi Henrici, & primi Othonis cum Romano Pontifice.]

PALEA.

Constitutio d. primi Henrici, & primi Othonis cum Romanis Pontificibus. Ut nullus missorum nostrorum cuiuscunque impeditio argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat, omnino prohibemus. Item. In electione Romanorum Pontificum, neque liber, neque servus ad hoc venire præsumat, ut illis

a S. Antoninus p. 2. tit. 16. c. 1. & 2. Volater. l. 3. Anst. 4. c. 31. lvo p. 5. c. 31. b al. villu. c. S. Antoninus ibid. lvo p. 5. cap. 14. d Anst. 4. c. 37. & l. 6. c. 7. lvo p. 5. c. 52. in legib. Longob. l. 3. tit. de Pontifical. [abest à Gratian. & lvo.]

Romanis, quos ad hanc electionem per constitutionem sanctorum Patrum antiqua admisit consuetudo, faciat aliquid impedimentum. Quòd si quis contra hanc nostram constitutionem [facere] præsumpserit, exilio tradatur.

¶ **Constitutio**] Ex antiquo exemplari Gratiani restitutus est hic titulus: in quo exemplari post titulum istum, interposita rubrica, incipit caput, ut nullus, &c. ut etiam apud Ivozem. Verum, quia receptum est, ut initium huius capituli sit à dictione, Constitutio, reliqua sunt hæc verba etiam in principio ipsius. Exrat verò hoc capitulum in vetustis quoque exemplaribus, in quibus palea esse non solent.

C. XXXIII. ¶ **Iuramentum Othonis, quod fecit domino Papa Ioanni.**
Item constitutio Othonis.

Tibi a domino Ioanni Papæ ego Rex Otho promittere, & iurare facio per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, & per lignum hoc vivificæ crucis, & per has reliquias sanctorum, quòd si permittente domino Romanam venero, sanctam Romanam ecclesiam & te rectorem ipsius exaltabo secundum posse meum, & nunquam vitam, aut membra, & ipsam honorem, quem habes, mea voluntate, aut meo consilio, aut meo consensu, aut mea exhortatione perdes: & in Romana urbe nullum placitum, aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad te, aut ad Romanos pertinent, sine tuo consilio: & quidquid de terra sancti Petri ad nostram potestatem pervenerit, tibi reddam: & cuiuscunque Italicum regnum commiserit, iurare faciam illum, ut adiutor tui sit ad defendendum terram sancti Petri secundum suum posse. Sic me Deus i adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

¶ **Sic me Deus**] Addita hæc sunt ex Centio Camerario, in cuius libro habentur multa forma iuramentorum, & exeat manus scriptus Romæ.

C. XXXIV. ¶ **Liberum sit clero & populo de propria diocesi Episcopum eligere.**

Item primo libro capitulorum b. Caroli, & Ludovici Imperatorum, c. 84.

Sancta ecclesia suo liberius potiretur honore, assensum ordini ecclesiastico præbuimus, ut scilicet Episcopi per electionem cleri & populi, secundum statuta canonum de propria diocesi, remota personarum & munerum acceptione, ob vitæ meritum, & sapientiæ donum eligantur, ut exemplo & verbis, sibi subjectis usquequaque prodesse valeant.

Ex constitutionibus his, & pacto Ludovici Imperatoris deprehenditur, Imperatoris illis remissionem privilegii, quæ de electione sancti Pontificis Hadriani Papa Carolo Imperatori, & ad imitationem eius Leo Papa Othoni primo Regi Teutoniarum fecerat, cum ergo præmissis auctoritatibus cunctis liqueat electionem clericorum tantummodo esse, quaritur quorum sit ipsa electio, an clericorum majori ecclesie tantum, an etiam aliorum religiosorum, qui in eadem civitate fuerint. Sed (sicut in brevitatio canonum Fulgentii Carthaginensis ecclesie diaconi invenitur) in septimo capitulo à Nicæni concilii, & in Gangrensi statutum est, ut ad eligendum Episcopum sufficiat ecclesie matricis arbitrium. Nunc autem sicut electio summi Pontificis non à Cardinalibus tantum, verum etiam ab aliis religiosis clericis auctoritate Nicolai & Papa est facienda, ita & Episcoporum electio non à canonicis tantum, sed etiam ab aliis religiosissimis clericis, sicut in generali synodo Innocentii f. Papa Romæ habita, constitutum est. At enim.

2 S. Anthonius p. 2. tit. 16. c. 1. 4. 16. in medio. Anfl. lib. 1. c. 30. & l. 4. c. 36. b. al. capitularium. c. Anfl. 6. c. 6. d. al. primo Nicæni concilio. e. Nicæ. 2. al. 1. in concil. Rom. c. 1. f. Innoc. 2. c. 28.

C. XXXV. ¶ **Abique religiosorum turarum consilio canonici majori ecclesie Episcopum non eligant.**

Obeuntibus sanè Episcopis, quoniam ultra tres mensures vacare ecclesiam sanctorum patrum prohibent sanctiones, sub anathematis vinculo interdicimus, ne canonici de sede episcopali ab electione Episcoporum, excludant religiosissimos viros, sed eorum consilio honesta & idonea persona in Episcopum eligatur. Quòd si exclusis eisdem religiosis electio fuerit celebrata, quòd absque assensu eorum, & communitate factum fuerit, irritum habeatur & vacuum.

Nunc ergo quaritur, si vota eligentium in duas se dividerent partes, quæ eorum alteri sit præferendus. De his ita scribit Leo Episcopus ad Anastasium Theopollitanensem Episcopum, epist. 12. al. 2. cap. 5. [sed paulo aliter.]

C. XXXVI. ¶ **Cum vota eligentium in duas se dividerent partes, qui sit præferendus alteri.**

Si a fortè [quod t. nec reprehensibile, nec irreligiosum iudicamus] vota eligentium in duas se dividerent partes, metropolitani iudicio si alteri præferatur, qui maioribus & studiis juvatur, & meritis, tantum ut nullus invidis & non potentibus ordinetur, ne civitas b. Episcopum non optatum contemnat, aut oderit.

¶ **Quod nec reprehensibile, nec irreligiosum iudicamus**] Hæc verba, quæ à cæteris collectoribus non referantur, non sunt inventa apud Leonem: sed apud Gregorium, ex quo referantur infra à 2. q. 1. c. nec nocuum.

DISTINCTIO LXIV.

Hinc considerandum est, à quibus, vel quo tempore sacri ordines sunt tribuendi, vel quibus in locis patriarchæ, primates, Archiepiscopi, Episcopi, chorepiscopi, & reliqui sacerdotes sint ordinandi. A quibus ordinentur Episcopi, in Nicæno primo concilio definitum est, in quo sic legitur, cap. 4.

C. I. ¶ **Ab omnibus comprovincialibus Episcopis ordinentur.**

Episcopi c. ab omnibus, qui sunt in provincia sua, debent ordinari. Si verò hoc difficile fuerit, vel aliqua urgente necessitate, vel itineris longitudine, certe tres Episcopi debent in unum congregari, ita ut etiam cæterorum, qui absentes sunt, consensum in literis teneant, & ita faciant ordinationem. Potestas sanè vel confirmatio pertinebit per singulas provincias ad metropolitani Episcopum.

C. II. ¶ **De eodem.**

Item Anastasius ad Episcopos Italia, epist. 2.

Ordinationes d. Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint provincia, Episcopis sunt celebrande. & infra. ¶ Quòd si simul omnes convenire minime poterunt, assensum tamen suis apicibus i præbeant, ut ab ipsa ordinatione animo non desint.

¶ **Apicibus**] In epistola est, precibus. Apud Ivozem & Burchardum, precibus & scriptis.

C. III. P. ALIA.

[Ex concilio Araucano primo, cap. 31.]

De i. abiectione e. eius, quem duo præsumpserint ordinare Episcopi, in nostris f. provinciis, placuit de præsumptoribus, ut scubi contingerit duos Episcopos tertium ordinare, g. & ipse, 2. & auctores damnabuntur, quo cautius ea, quæ sunt antiquitus instituta, serventur.

a Poly. l. 2. tit. 1. Anfl. 6. c. 19. l. 100 p. 5. c. 247. Pamm. 3. c. 6. b. al. plebi in vita. c. In conc. Nicæno 1. c. 3. Anfl. 6. c. 4. & 14. l. 100 p. 4. c. 117. Bur. l. 1. c. 27. concordat. d. Dist. 75. cap. ordinatione. Anfl. 1. 6. c. 53. Bur. l. 1. c. 11. l. 100 p. 3. c. 65. Pamm. 1. 3. c. 12. & 17. Poly. 1. 2. tit. 3. e. Bur. l. 1. c. 30. l. 100 p. 3. c. 141. Pamm. lib. 3. cap. 20. f. al. 2. 1. 1. g. al. consecrare.

1 ¶ In concilio ipso hoc est initium huius capituli. Duo si praesumpserint ordinare Episcopum, &c. ac deinde tota res plenus exprimitur. Apud ceteros vero collectores eodem sermone modo habet, atque hic: Et in multis vetustis Gratiani codicibus abest.

2 ¶ Et ipse] Sic emendatum est ex originali, & ceteris collectoribus. Antea legebatur, & Episcopi, & sanctiores.

C. IV. ¶ Ceteris assentientibus cum tribus provincialibus ordinatur Episcopus.

Item Anicetus in epistola ad Episcopos Gallia.

Comprovinciales a Episcopi, si necesse fuerit, ceteris consentientibus, à tribus, iussu Archiepiscopi consecrari possunt Episcopi.

C. V. ¶ Non ordinetur Episcopus extra conscientiam metropolitanam.

Item Innocentius Papa ad Vidricum Episcopum Rothomagen. epist. 2. c. 1.

Extra b conscientiam metropolitanam Episcopi nullus audeat ordinare Episcopum. Integrum enim est iudicium, quod plurimorum assensu confirmatur. Nec unus Episcopus ordinare praesumat Episcopum, ne futurum praesitum beneficium videatur. Hoc enim & synodus Nicæna constituit, atque desinivit.

C. VI. ¶ Episcopi à suo metropolitano, & ipse ab eisdem consecratur.

Item Gelasius universis per Dardaniam constitutis.

¶ Quia e per ambitiones illicitas non pudet quosdam ecclesiarum iura turbare, ac privilegia, quae metropolitanis, vel provincialibus Episcopis decrevit antiquitas temeraria praesumptione pervadere, propter quod etiam communionis Apostolicae desiderant diffidium tenere, quò scilicet ab ejus auctoritate, divinis, vel impune proprias usurpationes exerceant, non respicientes, quia aeterno iudicio rationem tam de catholica sinceritatis injuria, quam de traditionum praedictarum paternarum, non sine perpetua sint damnationis interitu reddituri, si in hac obstinatione permanerint; charitatem vestram duximus instruendam, ut vos omnes in commune fratres, sive per Dardaniam, sive per quamque contiguam provinciam constituti, qui vos lib metropolitani vestris esse meministis, & ab eisdem substituti decernentes, d sicut vetus consuetudo deposcit, unanimiter statuti antistes: & vicissim si metropolitani humanae conditionis sorte decesserint, à comprovincialibus Episcopis, sicut forma transmisit, sacri modis omnibus censeatis; nec quemquam sibi, quod vobis antiqua dispositione concessum est, patiamini vindicare: quatenus & inter ipsas adversantium voluntatum procellas, veterum regulas nullatenus custodire cessetis, sicut persecutionum tempore diversarum patres nostros, constanter fecisse non dubium est.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex concilio Martini Papa.

¶ Episcopum e oportet maxime quidem ab omni concilio constitui. Sed si hoc pro necessitate aut pro longinquitate itineris difficile fuerit, ex omnibus tres eligantur, f & omnium praesentium, vel absentium subscriptiones teneantur, & sic postea ordinatio fiat. ¶ Hujus autem rei potestas in omni provincia ad metropolitanum pertinet Episcopum.

C. VIII. ¶ Non erit Episcopus, qui praeter metropolitanam sententiam fuerit ordinatus.

Item ex concilio Nicæno t. c. 6.

¶ Illud g generaliter est clarum, quod si quis praeter sententiam metropolitanam fuerit factus Episcopus, hunc

a Poly. l. 2. tit. 8. Bur. l. 1. c. 28. Pam. lib. 3. cap. 10. lvo p. 5. cap. 139.

b Poly. ibi. lvo p. 5. c. 133. Anst. l. 6. c. 56. c Anst. l. 6. c. 41. al. 39.

ex Gelasio ad Natalem Episcopum prope idem. d decedentes.]

vera lectio. e In cap. Martini Brac. c. 4. ex conc. Nicen. cap. 4.

f al. colligantur. g Anst. l. 6. c. 42. Dns. d. d. p. 1.

magna synodus diffinit Episcopum esse non oportere.

DISTINCTIO LXV.

Comprovincialium Episcoporum universaliter desideratur consensus in ordinatione Episcopi. Quod si aliqui animositate ducti contradicere voluerint, obtineat sententia plurimorum.

C. I. ¶ Si ceteris consentientibus ordinationi Episcoporum, duo vel tres contradicant, obtineat sententia plurimorum.

Unde in Nicæno concilio, c. 6.

¶ Anè si communi omnium consensu i rationabiliter probato secundum ecclesiasticam regulam, duo vel tres animositate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum.]

1 ¶ Consensu] Graecè legitur, ἡφ' ὧ δὲ λόγῳ ὄσση, ἡ κατὰ πλειονότητα ἐκείνη πλειονότητος. quod Dionysius veris, decreto rationabili, & secundum ecclesiasticam regulam comprobato.

C. II. ¶ De eodem.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ Non a debet ordinari Episcopus absq; consilio & praesentia b metropolitani Episcopi. Adesse autem oportet omnes, qui sunt in provincia sacerdotes, quos per suam debet epistolam metropolitani convocare. Et quidem si omnes occurrerint, e bene, si autem hoc difficile fuerit, plures oportet occurrere. Qui autem non convenerint, praesentiam sui per epistolas faciant, & sic omnium facto consensu ordinationem Episcopi fieri oportet. Si autem aliter, praeterquam terminatum est à nobis, fuerit factum, talem ordinationem nihil valere decernimus.

2 pars. ¶ Si autem secundum canones ordinatio Episcopi fuerit facta, & aliquis cum malitia in aliquo contradixerit, plurimorum consensus obtineat.

C. III. ¶ De eodem.

Item ex concilio Antiocheno, c. 19. d

¶ Episcopus non est ordinandus sine consilio, & praesentia metropolitani Episcopi, cui melius erit, si ex omni provincia congregentur Episcopi. Quod si fieri non potest, hi qui adesse non possunt, propriis literis consensum suum de ipso designent, & tunc demum post plurimorum sive per praesentiam, sive per literas consensum, sententia consona ordinetur. Quod si aliter, quam statutum est, fiat, nihil valere hujusmodi ordinationem. ¶ Si vero etiam secundum definitas regulas ordinatio celebreretur, contradicant autem aliqui propter proprias & domesticas similitudines, his contemptis, sententia de eo obtineat plurimorum. ¶ Verbis graecis multò melius respondet altera versio, quae Dionysii est. idcoq; illa consulenda.

Si autem provinciam primatum habere consiterit, nec etiam à metropolitano absque ejus conscientia Episcopum consecrare licebit.

C. IV. ¶ Absque primatus consensu metropolitani Episcopum non ordinetur.

Unde Leo Papa Anastasio Episcopo, epist. 32. al. 14. c. 6.

¶ E e persona autem consecrandi Episcopi, & de ceteri, plebisque consensu, metropolitani Episcopus ad fraternitatem tuam referat, quodque in provincia bene placuit, scire te faciat, ut ordinationem rite celebrandam tua quoque confirmet auctoritas. Quae rectis dispositionibus nihil mora, aut difficultatis debet afferre, ne gregibus Domini diu desit cura pastorum.

C. V. ¶ De eodem.

Item ex concilio Carthagenensi, c. 27.

¶ Licet omnibus, ut inconsulto primatu cujuslibet

a In c. Martini Brac. c. 3. ex conc. Antioche. c. 19. b al. conscientia. c al. consurserunt. d Ca. ii. e Dens. d. d. p. 1. lvo p. 5. c. 348.

DISTINCTIO LXVI.

Archiepiscopus autem ab omnibus suis provincia Episcopis debet ordinari. *a*

C. I. *g* Ab omnibus suffraganeis suis Archiepiscopus ordinatur.

Unde Anicetus Papa in epist. ad Episcopos Gallia.

Archiepiscopus 1 ab omnibus suis provincia Episcopis ordinatur. *2* *g* Illud tamen, quod de Archiepiscopi consecratione praedictum est, atque praecipuum, id est, ut omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet, quia qui illis praestit, ab omnibus Episcopis, quibus praestit, debet constitui. Sin aliter praesumptum fuerit, viribus carere non dubium est, quia irrita erit ejus secus acta ordinatio.

1 *g* Archiepiscopus] Hae prior pars in epistola ipsa, & apud caeteros collectores suis exponitur.

2 *g* Hic in epistola cum multa aliis sunt interjecta, tum c. epimprovinciales. *sup. dist. 64.*

De Episcopis autem non ordinandis a paucioribus, quam tribus Episcopis, Anacletus epist. 2. ad Episcopos Italia scribit, dicens.

C. II. *g* Episcopos non minus, quam a tribus Episcopis ordinatur.

Porro & c. Hierosolymitarum primus Archiepiscopus beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem, Domini nuncupatus est frater, a Petro, Iacobo, & Ioanne Apostolis est ordinatus, successores videlicet suis dantibus formam, ut non minus quam a tribus Episcopis, reliquisque omnibus assensum praebentibus, nullatenus Episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur.

DISTINCTIO LXVII.

Presbyteri vero, & Chorepiscopi ab uno Episcopo ordinari possunt.

C. I. *g* Sacerdotes ab uno Episcopo possunt ordinari.

Unde Anacletus epist. 2. ad Episcopos Italia.

Reliqui d. sacerdotis a proprio ordinentur Episcopo, ita ut civis & alii sacerdotes assensum praebent, & jejunantes ordinationem celebrent. Similiter & diaconi ordinentur. Caeterorum autem graduum distributioni trium veracium testimonium, cum Episcopi scilicet approbatione, sufficere potest.

C. II. *g* De eodem.

Item in Hispanensi concilio secundo, c. 6. legitur.

2 *g* Episcopus sacerdotibus, ac ministris solus honorem dare potest, solus auferre non potest.

DISTINCTIO LXVIII.

Quod de illis, qui ordinantur ab his, quos non constat fuisse Episcopos, an sint iterum consecrandi, an non.

Quod vero consecrandi non sint, probatur auctoritate Gregorii, qui scribens Iohanni Ravennati Episcopo, lib. 2. epist. 32. ait.

C. I. *g* Semel consecratus, iterum consecrari non debet.

Sicut e semel baptizatus iterum baptizari non debet; ita qui consecratus est semel, in eodem iterum ordine non debet consecrari. Sed si quis forsitan cum levi culpa ad sacerdotium venit, pro culpa poenitentia indici debet, & tamen ordo servari.

a Sic Iustin. novel. 31. in prin. *b* Extra de tem. ord. c. si archiepiscopus. Poly. l. 2. tit. 8. Anst. l. 6. c. 39. Burch. l. 1. c. 28. Ivo p. 3. cap. 139. Pann. lib. 3. cap. 10. *c* Idem reperitur in epist. Aniceti. Poly. ibid. Anselm. l. 6. cap. 33. Burch. l. 1. c. 15. Ivo p. 3. cap. 139. Pann. lib. 3. cap. 17. *d* Polyebid. Anst. l. 6. cap. 33. r. 9. 7. cap. 6. & ca. Episcopus c. 4. *e* Anst. l. 7. c. 110. Ivo p. 6. c. 117. *f* De consecra. dist. 2. c. ecclesia. *e* Ivo p. 6. c. 77. Anst. l. 7. c. 122. Poly. l. 4. tit. 26. *g* baptizandus. Iorig. & Ivo. *g* ex haesi. Iorig.

C. II. *g* De presbyteris, qui ordinantur ab eis, quos constat Episcopos non fuisse.

Contra Gregorius III. ad Bonifacium Episcopum, epist. 2. scribens, testatur.

Presbyteri, a quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint illi, qui b. ordinant, & dubium est eos Episcopos fuisse, an non, qui eos ordinaverunt; si bonae actionis, & catholici viri sunt ipsi presbyteri, & in ministerio Christi, omnique lege sancta edocti, ab Episcopo suo benedictionem presbyteratus suscipiant, & consecrentur: & sic ministerio fungantur.

Quod ergo consecratus, in eodem ordine iterum consecrari prohibetur, de eo intelligendum est, qui consecratus est ab illo, quem certum erat consecrandi ius habere. Qui autem ab illo consecratur, quem non constat ius consecrandi habuisse, iterum consecrandus est: quia si ille consecrandi ius non habuit, iste ex olei effusione nil consecrationis accepit. Et quia in ipso ordine consecratus non erat, nunc quasi primum ad consecrationem veniens ab Episcopo sacerdotalem benedictionem, & consecrationem consequitur. Si autem ius consecrandi habuit, in prima unctio consecratus est consecrationem: in secunda vero non reiteratur consecratio, sed sola unctio; sicut de quo dubium est, an sit baptizatus, vel non, debet baptizari: qui si prius baptizatus non fuerat, consequitur gratiam baptismi: si autem baptizatus erat: nihil accepit in secunda unctio: c. nec perinet hoc ad reiterationem baptismi, sed ad cautelam saluam. Hos & de ecclesiis consecrandis similiter observandum est.

C. III. *g* Non debet iterum consecrari ecclesia semel consecrata.

Unde in Niceno concilio legitur.

Ecclēsiis d. semel consecratis. Deo non iterum debet consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exulta, aut sanguinis effusione, aut cuiuscunque femine fuerint polluta: quia sicut infans a quocunque sacerdote in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti semel baptizatus, non debet iterum baptizari, ita nec locus Deo dicatus, est iterum consecrandus, nisi propter eas causas, quas superius nominavimus: si tamen fidem sanctae Trinitatis teneant, qui eum consecrantur.

2 *g* Inter Episcopos, & Chorepiscopos autem haec est differentia, quod Episcopi non nisi in civitatibus, Chorepiscopi etiam in vicis ordinari possunt. Episcopi formatus tribuunt, Chorepiscopi non nisi commendatitias, & pacificas dare valent. Episcopi ius consecrandi habent, Chorepiscopi tantum minoris ordines tribuunt, leviticam autem, & sacerdotalem benedictionem non valent prestare.

C. IV. *g* In quibus Chorepiscopi ab Episcopos differant.

De his ita scribit Leo I. ad Episcopos Germania, & Gallia, epist. 86. al. 88.

Quamvis e. Chorepiscopi, & Presbyteris plurima eum Episcopis ministeriorum communis sit dispositio, quaedam tamen auctoritate veteris legis, quaedam novellis, & ecclesiasticis regulis sibi prohibita novent: sicut est presbyterorum & diaconorum, aut virginum consecratio, sicut constitutio altaris, ac benedictio, vel unctio. Siquidem nec erigere eis altaria, nec ecclesias vel altaria consecrare licet, nec per impositionem manuum, fidelibus baptizatis, vel conversis haereticis g. paraclitum Spiritum sanctum tradere, nec christina conficere, nec chrisimate baptizatorum frontes signare, nec publice quidem in Missa quemquam poenitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epistolae mittere. Haec enim omnia illicita sunt Chorepiscopis

a Anst. l. 7. c. 110. Ivo p. 6. c. 117. *b* a quibus fuerint ordinari. Iorig. *c* lotionem. *d* De consecra. dist. 2. c. ecclesia. *e* Ivo p. 6. c. 77. Anst. l. 7. c. 122. Poly. l. 4. tit. 26. *f* baptizandus. Iorig. & Ivo. *g* ex haesi. Iorig.

qui ad exemplum, & formam lxxij a discipulorum esse noscuntur, vel presbyteris, qui eandem gestant figuram: quoniam quamquam consecrationem habeant, pontificatus tamen apicem non habent.

3 pars. Hi vero propter insipientiam suam, qua officia Episcoporum sibi usurpabant, ab ecclesia hodie prohibiti sunt.

C. V. ¶ Ordo Chorepiscoporum à sacra sede reprobat.

Unde Damasus Papa ait ad Episcopos Africae, epist. 4.

Chorepiscopi b tam ab hac sacra sede, quam à totius orbis fuerunt Episcopis prohibiti. Nimis ergo eorum institutio improba, nimis est prava, quia ut hi de summo sacerdotis ministerio aliquid praesumant, omni auctoritate caret. & infra: ¶ Nam non amplius, quam duos ordines inter discipulos Domini esse cognovimus, id est, duodecim Apostolorum, & septuaginta discipulorum. Unde iste tertius processerit, funditus ignoramus. Et quod ratione caret, extirpari necesse est.

4 pars. ¶ Quod autem d Episcopis non sint, qui minus, quam à tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus pater: quoniam, ut bene nostis, prohibiti à sanctis est patribus, ut qui ab uno, vel à duobus sunt ordinati Episcopis, nec nominentur Episcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt.

C. VI. ¶ Apostolorum in ecclesia locum Episcopis tenent.

Item Videmus secundum.

Quorum vices in ecclesia habeant Episcopi, & quis quis hanc dignitatem dare debeat, sanctus Augustinus ostendit, inquit: [Pro patribus suis nati sunt tibi filii.] Quid est, pro e patribus tuis nati sunt tibi filii? Patres nostri sunt Apostoli: pro Apostolis filii nati sunt tibi: constituti sunt Episcopi. Hodie enim Episcopi, qui sunt per totum mundum; unde nati sunt? Ipsa ecclesia patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus patrum. Non ergo te putes desertam quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata es: de prole tua tibi crevit paternitas. [Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constituit eos principes super omnem terram.] & infra. [Filios genuit ecclesia, constituit eos pro patribus suis principes super omnem terram.]

DISTINCTIO LXXIX.

Tonsura vero clerici de manu abbatis suscipi potest, si eidem abbati manus impositio ab Episcopo facta non fuerit.

C. I. ¶ Abbat, quibus ab Episcopo manus imponitur, aliquis tonsurare possunt.

Unde in septima synodo c. 14. legitur.

Quoniam si videmus sine manus impositione à parvula aetate tonsuram cleri quosdam accipientes, nondumque ab Episcopo manus impositione percepta, super ambonem irregulariter in collecta legentes: precipimus amodo id minime fieri. Id ipsum quoque observandum est etiam inter monachos.

2 pars. ¶ Lectoris autem manus impositione & licentia est abbati solummodo in proprio monasterio faciendi, si duntaxat eidem abbati manus impositio facta noscatur ab Episcopo [secundum h morem praeficiendorum Abbatum,] dum constat illum esse presbyterum. ¶ Similiter etiam modo secundum antiquam consuetudinem chorepiscopos praecipione oportet Episcopis promoveri lectores.

a al. 71. b Poly. ibid. Anst. l. 7. c. 123. c al. 72. d al. enim. e In Psal. 44. f Ivo p. 5. c. 176. g al. Impositio. h Haec non sunt in graeci summo.

C. II. ¶ Non exortent, qui ab Episcopo procelli non sunt. Item ex concilio Laodicensi. c. 26.

Non oportet exortizare eos, qui necdum ab Episcopis sunt promoti, a neque in ecclesiis, neque in domibus.

DISTINCTIO LXX.

A B Episcopo alterius civitatis clericus ordinari non poterit, nec etiam à proprio absolute ordinandus est; absoluta enim ordinatio Chalcedonenis concilio prohibetur, & vacuum habere manus impositionem praecipitur: in quo sic statutum est, canone 6.

C. I. ¶ Nemo ordinandus est absolute.

Neminem b absolute ordinari presbyterum, vel diaconum, vel quemlibet in ecclesiastica ordinatione constitutum, nisi manifeste in ecclesia civitatis, sive possessionis, aut in martyrio, aut in monasterio, qui ordinatur, mereatur ordinationis publicata vocabulum, Eos autem, qui absolute ordinantur, decrevit sancta synodus vacuum habere manus impositionem, & nullum tale factum 2 valere ad injuriam ipsius, qui eum ordinavit.

1 ¶ Nisi manifeste] Graeci legunt: εἰ μὴ ἰδὴ κῶς ἐν ἐκκλησίᾳ, ἢ ἐν μαρτυρίῳ, ἢ ἐν μοναστηρίῳ ὁ κληρικός ἴσῃ, hoc est, nisi propriè in ecclesia civitatis, vel pagi, aut martyrio, aut monasterio, qui ordinatur, pronuntietur. In ordine autem Romano sit mentio tali pronuntiationis, Episcopi nomine per Archidiaconum facta. De titulo S. Stephani eligimus Petrum ad lectorem eundem titulum.

2 ¶ Nullum tale factum] Graeci: μηδὲ μὴ δυνάσθαι ἐνεργῆσαι, id est, nunquam posse operari.

C. II. ¶ Irrita sit ordinatio sine titulo facta.

Item ex concilio Vrbanò 11. habito Placentiae.

Sanctorum c canonum status: consona sanctione decernimus, ut sine titulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua ecclesia quilibet titulus est, in ea perpetuo perseveret. ¶ Omnino autem in duabus aliquem titulari non liceat, sed unusquisque in qua titulus est, in ea tantum canonicus habeatur. Licet enim Episcopi dispositione, unus diversis praesertim possit ecclesiis, canonicus tamen praebendarius, nisi unus ecclesiae in qua conscriptus est, esse non debet. ¶ Si qui tamen capellæ sunt, quæ suis rectoribus clericos substantare non possunt, ea cura ac dispositio praeposito majoris ecclesiae, cui capellæ subditæ esse videntur, imminuat, & tam de possessionibus, quam de ecclesiasticis capellarum officii ipse provideat.

In eodem etiam concilio antiqui novem praesertim decima addita est, qua ita se habet [Equum & salutare, & te invenit, vel assumptione beatae Mariae colaudare, bendi, & prædici, qua & unigenitum tuum S. S. ubi concep. & virginitati gloria permanente lienen ater, mundo effudit, Jesum Christum dominum nostrum.]

DISTINCTIO LXXI.

E clericus vero non ordinandus ab Episcopo alterius civitatis, in Sardicensi concilio, c. 18. & 19. statutum est, in quo Ianuarius Episcopus dixisse legitur.

C. I. ¶ Clericus ab Episcopo alterius civitatis non ordinetur.

Illud quoque sanctitas vestra statuat, ut nulli Episcopo liceat alterius civitatis ecclesiasticum hominem sollicitare, & in sua dioecesi clericum ordinari. Universi dixerunt, Placet: quia ex his contentionibus solent nasci discordiae: & ideo prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat. ¶ Osius d Episcopus dixit. Et hoc universi constitimus, ut quicumque ex alia parochia

a al. procelli. b Anst. l. 7. c. 105. Poly. 2. tit. 31. Barc. l. 2. c. 6. Ivo p. 6. c. 26. Ivo p. 5. c. 27. c S. Antoninus p. 2. c. 1. 5. 22. d c. 18. voluerit.

voulerit alienum ministrum sine consensu Episcopi ipsius, & sine voluntate ordinare, non sit rata ordinatio ejus.

C. I. ¶ **Hominem**] In concilio Latino legitur: ecclesiasticum ministrum sollicitare, & in suis parochiis clericum, &c. 7. ead. cap. primatus. (ubi hujus canonis sententia videtur referri) legitur, ut nemo alterius plebis hominem usurpet. Græce autem caput istud, quod in Latino decimum octavum est, non habetur.

C. II. ¶ **De eodem.**

Item Innocentius ad Vetricum Rothomagensis Episcopum, epist. 2. c. 7.

De aliena ecclesia ordinare clericum nullus præsumat, nisi ejus Episcopus precibus exoratus concedere voluerit.

C. III. ¶ **Qui sine Episcopi consensu ordinatur,** irrita sit ejus ordinatio.

Item ex Nicæno concilio, cap. 16. in fin.

Si quis ausus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, in sua ecclesia ordinare, cum non habeat consensum illius Episcopi, à quo recessit clericus, irrita sit hujusmodi ordinatio.

C. IV. ¶ **Clericus unius ecclesie in aliam non ordinatur.**

Item ex concilio Chalcedonensi, cap. 20.

Clericos à suis ecclesiis constitutos, sicut jam diffinitum est, non liceat in alterius civitatis ecclesiis ordinari: sed quiescant in ea, in qua ab initio ministrare meruerunt: exceptis illis, qui proprias civitates perdidissent, & ex necessitate ad alias ecclesias migraverunt. Si vero quicumque Episcopus post definitionem istam ad alium Episcopum pertinentem clericum susceperit, placuit sancti synodo, & eum, qui susceperit, & eum, qui susceptus est, tamdiu excommunicatos manere, quamdiu ipse clericus revertatur ad propriam ecclesiam.

C. V. ¶ **Apostolica permissione unius ecclesie clericus in altera valeat ordinari.**

Item Gregorius Fortunato Episcopo Neapolitano, lib. 3. epist. 11. seu cap. 111.

Fraternitatem et tuam à nobis petisse recolimus, ut Gratianum ecclesie Benefranciae diaconum tuæ concederemus ecclesie cardinandum. Et quoniam nec Episcopus, cui obsecundare, nec propria habet ecclesiam, hoste scilicet prohibente, quo summe debeat ministerium exhibere; petitionem tuam non prævidimus differendam. Idcirco scriptis tibi presentibus eum necessario duximus concedendum, habituro licentiam diaconum illorum, nostra interveniente auctoritate, ecclesie tuæ, Deo propitio, constitueret cardinalem.

C. I. ¶ **Cardinandum**] Antea legebatur, ordinandum. Eminentum est ex ipsa epistola. Cardinare vero, seu Cardinalem constituere, (quod est in sine hujus capituli) ita videtur. B. Gregorius accepisse, ut canonice translationem significet. Nam cum tempore S. Gregorii canon concilii Chalcedonensis accurate observaretur, ut nullo modo daretur alicui locus in ecclesia (qui nunc ritibus vocatur) nisi simul ad eum locum ordinaretur, eum aliquis jam ordinatus, necessitate aliqua in aliam ecclesiam transferretur, ut in illa eodem gradu, quo in prima ordinatus erat, deserviret, in secunda dicebatur inordinari; quod ex isto nunc indicato loco patere potest, & ex l. 3. epist. 14. & alibi. Quod etiam in Episcopo B. Gregorius facebat, lib. 2. in ill. 10. epist. 6. & epist. 21. (quod referunt l. 7. q. 1. c. pastoralis.) & in ill. 11. ep. 13. & sequenti; quod habetur l. 21. q. 1. c. relatio. De hac re Iohannes Diaconus lib. 3. cap. 8.

a. Tamm. lib. 3. cap. 64. b. al. usuper. c. Burch. lib. 1. cap. 109. l. 10. par. 5. c. 11. ex alia versione. d. Anf. l. 6. cap. 125. & l. 7. cap. 109. l. 10. p. 6. c. 361. e. l. 10. Div. l. 3. c. 200. Poly. lib. 1. tit. 7. Anfelm. lib. 7. cap. 80.

11. & 16. Gregorium vero Iohannes VIII. & factio ipsa, & vocabulo in eadem notione accepto, est imitatus, quod ex aliquot manuscriptis ipsius epistolis constat.

C. VI. ¶ **Sine literis Episcopi sui in aliqua ecclesia clericus non suscipiatur.**

Item ex concilio Carthaginensi I. cap. 3.

Primatus à Episcopo b. Vegesilanus dixit. Suggesto sanctitati vestre, ut statuatis non licere clericum alienum ab aliquo suscipi sine literis Episcopi sui, neque apud se retinere, nec laicum usurpare sibi de plebe aliena, ut eum obtineat e sine conscientia ejus Episcopi, de cujus plebe est. Gratus Episcopus dixit. Hæc observantia pacem custodit: Nam & memini in sanctissimo concilio Sardicensi statutum, ut nemo alterius plebis hominem usurperet: Sed si forte erit necessarius, petat à collegæ suo, & per consensum sui Episcopi habeat.

C. VII. ¶ **Sine literis commendatitii clericus extra suam ecclesiam non ministrat.**

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 17.

Extraneo à clerico, & lectori extra civitatem suam sine commendatitii literis proprii Episcopi nusquam penitus liceat ministrare.

C. VIII. ¶ **De eodem.**

Item ex sermone S. Augustini ad populum.

Hortamur Christianitatem vestram juxta sanctorum canonum instituta, ut in ecclesiis à vobis fundatis aliunde veniens presbyter non suscipiatur, nisi à vestra fuerit ecclesie consecratus Episcopo; at ab eo per commendatitias literas suscipiatur.

C. IX. ¶ **Ab sine formata clericis peregrini non suscipiantur.**

Item ex concilio Antiocheno, cap. 7.

Nillum absque formata, quam Græci epistolam dicunt, peregrinorum clericorum suscipi oportet.

C. I. ¶ **Formata**] Græce est: *πενδρα εβδω εβδω κληρικων δεχνηται των εβδω*, quod Dionysius vertit, nullus peregrinorum sine pacificis, id est, commendatitii suscipiatur epistolis. arg. ita Burch. & Ivo habent.

DISTINCTIO LXXII.

Distinctio vero literas Episcopus nisi rogatus non tribuit, sicut statutum est in synodo habita Roma.

C. I. ¶ **Nisi eodem petente, nulli dimissoria literæ præstentur.**

Unde Leo Papa ait.

Episcopus si subjecto sibi sacerdoti vel alii clerico, nisi ab ipso postulari, dimissorias non faciat, ne ovis quasi perditus, aut errans inveniat.

C. II. ¶ **De eodem.**

Item ex concilio Carthaginensi III. cap. 21.

Clericum & alienum, nisi concedente ejus Episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promovere in ecclesia sibi credita. Clericorum autem nomen etiam lectores, & psalmistæ, & ostiarii retinent.

C. III. ¶ **In una ecclesia ordinatus, in alia non suscipiatur.**

Item ex concilio Milevitano, cap. 15.

Placuit, ut quicumque in una ecclesia vel semel eligatur, ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur.

C. I. ¶ **Eligitur**] In concilio Milevitano est, vel semel legerit: itemque in concilio Carthaginensi Græco, cap. 91. *καὶ οὐκ ἐνωρηθῆ*, in Africano autem, capite 67. vel semel suscepto officio legerit.

a. al. privatus. b. Burch. l. 2. c. 43. l. 10. p. 6. c. 144. Anfelm. l. 6. c. 124. c. ordinet. orig. d. Burch. l. 2. c. 139. Anfelm. l. 7. c. 167. Poly. l. 4. tit. 3. c. Burch. l. 15. c. 30. l. 10. p. 16. c. 31. f. Anf. l. 6. c. 122. g. Burch. l. 2. c. 42. l. 10. p. 6. c. 14. h. al. retineant. i. al. reputant. k. Com. Africanum. c. 37.

DISTINCTIO LXXIII.

Q Valiter a vero commendatiua, vel dimissoria, seu formata epistola facienda sit, videndum est. Debent namq; littere Graeca interponi in ea epistola, & non sine causa. Graeca enim elementa literarum, numeris etiam exprimerent, nullus qui vel tenuiter Graeci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos Latinus formatas vocat, aliqua fraus falsitatis temere praesumeretur, hoc a patribus oecumenicis. Nicaea congregati saluberrime inventum est, & constitutum, ut formata epistola hanc calculacionis seu supputationis habeant rationem: id est, ut assumentur in supputationem prima Graeca elementa Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, hoc est, π, υ, ω: quae elementa octogenarium, & quadringentesimum, & primum significant numerum. Petri quoque Apostoli prima littera, id est, π, quae numerum octoginta significat: eius quoque, qui scribit, Episcopi d prima littera, cui scribitur, secunda littera, accipientis, tertia littera; circiatu quoque, de qua scribitur, quarta, & indictionis, quaecunque est, illius c temporis, numerus assumatur. Atque ita his omnibus Graeci litteris, quae, ut diximus, numeris expriment, in unum ductis, unum, quaecunque fuerit collecta, summam epistola teneat: hanc qui suscipit, omni cum cautela requirit expressis d. Addat praeterea separatim in epistola etiam nonagenarium, & novum numerum, qui secundum Graeca elementa significat, α, β, γ.

C. I. ¶ Exemplar formata epistola, quae in Nicaena synodo a cccxviii. Patribus facta est.

In nomine Patris. π. & Filii. υ. & Spiritus sancti. ω. VValterio Spirensi Episcopo. Ego Burchardus sanctae VVormaciensis ecclesiae devotus, gregis Christi famulus, in Deo vero summae felicitatis beatitudinem. Cum sancta catholica ecclesia prompta sit sequi documenta Evangelica s. quae dicunt. [Qui recipit prophetam in nomine prophetae, accipiet mercedem prophetae: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet, &c.] & Apostolus g jubeat hospitalitatem sectari, & necessitatibus sanctorum vitorum communicare, raspen propter eos, qui cauteriatam habent suam conscientiam, dicentes se esse simplices, cum sint astutia diabolica repleti; & pro opere pietatis dicunt se de loco ad locum transire, cum sint, sua malicia faciente, fugitivi, & dicunt se esse ministerio sacro infertos, cum non sint, statutum est a sanctis Patribus, neminem clericum alienum, & ignotum recipi ab aliquo Episcopo & inthronizari in sua ecclesia, nisi habeat a proprio Episcopo epistolam, quae in canonicis nominatur formata. Ideo notum facimus fraternitati h vestrae, quod praesens frater noster harum litterarum portator, nomine Hermannus i, non pro sua nequitia expulsus est a nobis, sed postulantibus fratribus, eo quod ex familia nostra fuit, & noster baptizatus, fecimus ei libertatem receptam in k cornu altaris canonicis, & ordinavimus eum ad gradum presbyterii. Cui etiam has dimissorias, sive commendatiuas litteras facimus, & eum ad vestram dilectam fraternitatem dirigimus: ut in vestra parochia sub vestro sacro regimine, & defensione consistere valeat. Ego, inquam, Burchardus humilis Episcopus in nomine Patris l & Filii, & Spiritus Sancti, & in unitate sanctae ecclesiae, in qua Petro datum est jus ligandi, atque solvendi, absolvo Hermannum presbyterum de civitate VVormaciensi indictione x. & licentiam do vobis inthronizandi eum in quacunque ecclesia vultis vestrae parochiae.

a Ex Attico ad finem concilii Chalcedonensis. Ansel. lib. 6. c. 127. Ivo p. 6. cap. 334. b al. epistolam. c al. id. d al. expressam. e Burch. l. 2. c. 227. Ivo part. 6. c. 434. simile quiddam multoq; magis, cap. 435. f Matt. 10. g Rom. 12. h al. paternitati. i Ecc. manus. j Burch. k al. ω. l al. patri π. & filii υ. & Spiritus Sancti ω. Ivo p. 6. c. 434. simile.

¶ Hanc ergo epistolam Graecis litteris hinc inde munire decrevimus, & annulo nostrae ecclesiae firmare censuimus. Fraternitatem vestram Christus nobis incolumem conferret l. π. υ. ω. π. β. ε. ζ. ε. α. β. γ. Data VVormaciae Idibus Martii, anno Dominicae incarnationis M. XII. Indictione X.

1 ¶ Conferret] In hoc & sequenti capite ea tacitum sunt commendata, quae exemplarium auxilio restitui poterant. Ceterum quae hoc loco sequuntur, etiam apud Burchardum sunt depravata. Facile autem restitui possunt ex regulis initio distinctionis traditis. Quibus quidem regulis optime respondet exemplum ab Ivone collectum p. 6. cap. 435. si litterae in extremo 434. capituli posita, ponantur loco earum quae in ipso 435. afferuntur. Addita enim illis indictione, α, β, γ, resultat numerus ibi notatus, id est, 1361LXXVIII. Bene etiam procedit exemplum c. 434. si ubi nunc summa est 1139, sit 1439. sicut sic locum indicasse.

C. II. ¶ Incipit epistola formata a cccxviii. Episcopis, & ab Attico 1 Constantiopolitana urbis Episcopo data.

Sanctissimo a in Christo fratri summa dulcedine charitatis amplectendo. A illius civitatis Episcopo, v. illius ecclesiae praesul perpetuae beatitudinis optat in Christo salutem. π. υ. ω. π. De cetero noverit sancta fraternitas vestra, quod iste clericus Hermannus nomine nostrae in parochia instructus, ac detonsus, parvitate nostram rogavit, quatenus illi commendatiuas litteras conscriberemus, quibus vestrae celsitudini commendatus, sub tuitione vestri regiminis degere posset: cuius voluntati consentientes, secundum canonicam auctoritatem litteras ei dimissorias dedimus, per quas & ipsi concedimus, ut sub vestro magisterio divinae servitutis insistens, sua deserviat utilitati, & vobis licentiam tribuimus, ut, si dignum eum iudicaveritis, ad sacros ordines promoveatis. Commendatum ergo eum cura vestra suscipite, & nostris ex partibus absolutum, in vestram ovium numerum custodite. Quas litteras, ut vigore veritatis firmatae, indubitanter a vobis suscipiantur, litteris Graecis, ut canonica docet auctoritas, confirmare saevimus. Sancta Trinitas vestram beatitudinem ad regimen sanctae vobis ecclesiae perpetuatur bene valere concedat, apulo 2, vel sic. α. β. γ. quae eandem summam expriment, indictione X. Continet haec formata epistola summam numeri MCCCXV. b Y. Graecam in nomine illius primam ponimus, quia Graeci eam in quibusdam locis pro, u, consonante ponunt, sicut est Δαβιδ & Δαβιδιον.

1 ¶ Ab Attico] Antea legebatur, abbatibus. Restitutum est locus ex conjectura (quod peritior factum est) quoniam evidenti ratione vitetur.

2 ¶ α, β, γ, vel sic. α. β. γ.] Addita sunt haec ex aliquo vetusti exemplaribus, & utrisque istis notis idem numerus nonagenarius nonus significatur. In codicibus vero impressis vel notatur, vel dictio, Amen, Latine scripta, in qua nulla est numerus significatio.

DISTINCTIO LXXIV.

¶ Veritur de his, qui ab Episcopis suis promoveri c. c. temunt, an invitati sint sublimandi, an non.

C. I. ¶ Annua suspensioni subiacet Episcopus, qui invitum ordinare praesumat.

De his ita statutum invenitur in concilio Aurelianensi III. cap. 7.

Episcopus, qui invitum, aut reclamantem praesumpserit ordinare, annuali poenitentiae subditus Missas facere non praesumat.

a Ansel. l. 6. c. 121. b al. MCCCXV. c al. ordinari. C. II.

C. II. *Nullus promoveatur invitus.*

*Item Gregorius Natal. Episcopo Salutaris, in
lib. 1. reg. epist. 19.*

Gesta, a qua nobis in concilio vestri confecta secre-
tario direxistis, in quibus archidiaconus Honoratus
addicitur b, plena esse cognovimus semine jurgiorum:
cum uno eodemque tempore una persona nolens ad sacer-
dotii ordinem provehatur, qua tanquam immerita à dia-
conatus officio removetur. Et sicut justum est, ut nemo
erescere compellatur invitus, ita censendum puto simi-
liter, ne quisquam insons ab ordinis sui ministerio deji-
ciatur injuste.

C. III. *Qui ab Episcopis suis promoveri con-
temnatur, a loci suo dejectu-
antur.*

Contra invenitur c in concil. Carthag. c. 37.

Si qui d clerici ab Episcopis suis promoveri contem-
pserint, nec illie manent, unde recedere noluerunt.
I Si qui j Verba hujus capituli sunt titulus sequenti capituli,
Placuit, qui est proprius canon trigessimus primus concilii Carthagi-
nensis in codice canonum, et apud Græcos.

C. IV. *De eodem.*

Placuit e, ut quicumque clerici, vel diaconi pro ne-
cessitatibus i ecclesiasticarum rerum non obtem-
peraverint Episcopis suis, volentibus eos ad honorem
ampliolem in ecclesia sua promovere, nec illic mini-
strent in suo gradu, unde noluerunt recedere.

I Pro necessitatibus j Græcè est: *ἵνα τὸν καθ' ἑκάστην
ἀνάγκην αὐτῶν ἐκκενθῶν ἀδύνατον, ἵδ' ἐστ', ὅβ' ἰσχυρὰ
ἐκκενθῶν αὐτῶν ἐκκενθῶν ἀδύνατον, ἵδ' ἐστ', ὅβ' ἰσχυρὰ*
cogentes causas suarum ecclesiarum.

C. V. *Postiores prioribus Episcopis non
preponant.*

Item ex concilio Agathensi, cap. 23.

Episcoporum etiam, quorum vita non reprehenditur,
posteriorum priori nullus proponatur, nisi g forte su-
perbia elatus, quod pro necessitate ecclesie Episcopus
iussit, implere contemnat. 2 pars. ¶ Sane si officium
Archidiaconatus h propter simpliciorum naturam
implere, aut expedire negaverit, ille loci sui nomen te-
neat, & ordinationem i ecclesie, quem elegerit Episco-
pus proponendum.

I Et ordinationem j *Quamvis in recentioribus concilio-
rum editionibus Colonienfis legitur, & ordinationi ecclesie,
quam elegerit Episcopus, preponatur: tamen in veteri
Colonienfi, duobus Parisienfis, & duobus codicibus conciliorum
Vaticani est eodem modo, atq; apud Gratianum.*

C. VI. *In quo loco quisque ordinatus est, invi-
tus teneri non debet.*

*Item Gregorius Joanni Episcopo Syracusano,
lib. 11. epist. 34.*

Quorundam ad nos relatione pervenit, Cosmam,
qui ex monacho monasterii sancte Lucie à decesso-
re vestro memoranda: memorix Maximiano in eccle-
sia Syracusana factus subdiaconus, atque à vobis pos-
tea in possessione, qua Iuliana dicitur, presbyter est ordi-
natus, ita nimia tristitia, & loci qualitate vehementer
afflictum, ut vitam sibi penam existimer, & contritio-
nis k suæ fugam querat auxilium. Et ideo, quia tales or-
ga subjectos nostros debemus existere, qualis nobis, si
subjecti fuissetis, nostros volueramus esse præposi-
tos, magna benignitatis est, si eum in ecclesiam, ubi sub-
diaconi est functus officio, sanctitas vestra reducere, at-
que illic presbyterum voluerit constituere Cardinalem.
Quod & facere quantum arbitramur, debetis, si tamen

a Polycarp. lib. 2. tit. 33. Ivo part. 6. c. 379. b al. adducitur.
c In codice canonum. d Ivo part. 6. c. 42. e Burch. l. 2. c. 178.
Ivo part. 6. c. 42. Ansel. lib. 6. c. 103. f al. ecclesiarum non obtem-
peraverunt. g al. no. orig. h al. Archidiaconus. i al. ve-
neranda. k al. contritionem.

nihil est, quod justè contra ipsos animos vestros exaspe-
ret. Si verò aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis ve-
stra fraternitas, ut scire possimus, infinet.

3 pars. *Verum illud Gregorii de his intelligendum est, qui
non causa necessitate, sed causa ingratiitudinis calide ab Episcopis
suis promoveri querunt. Illud autem Carthaginensis concilii de
his intelligitur, qui nolunt obtemperare Episcopis suis, propter neces-
sitate ecclesie volentibus eos ad aliorum promovere. Hanc distinctio-
nem ex decreto Simplicii Papæ quilibet corroborare valet, quæ
scribitur Joanni Episcopo Ravennati, epist. 2. ait inter cetera.*

C. VII. *Non est aliquis invitus ad Episco-
patum pertrahendus.*

Vbi a ista didicisti, qua in fratrem, & coepiscopum no-
strum Gregorium, non dilectione b, sed invidia per-
petrasti: quem inexcusabili violentia pertrahi ad te pas-
sus es, atque vexari, ut ei honorem tantum, non per ani-
mi tranquillitatem, sed per amentiam, sicut dicendum
est, irrogares? Neq; enim talia potuissent fieri sanitate
consilii. Nolumus exaggerare, quod gestum est, ne co-
gamur judicare, quod dignum est. Nam privilegium me-
retur amittere, qui permilla sibi abutitur potestate. &
infra. c ¶ Denunciamus aurem, quòd si post hac quid-
quam tale præsumpseris, & aliquem seu Episcopum, seu
presbyterum, seu diaconum, invitum facere forte credi-
deris, ordinationes tibi Ravennatis ecclesie, vel Romilli-
ensis novetis auferendas.

C. VIII. *De eodem.*

*Item Gregorius Antonino subdiacono, lib. 2.
epist. 16. indicat.*

Honoratus d archidiaconus ecclesie Solonitanæ à
sanctæ memoriæ decessore meo, missa supplicatione
poposcerat, ut ab antistite suo invitum provehi ad for-
tioris gradus ordinem contra morem nullatenus coge-
retur. Hoc enim fieri sibi non provehendi gratia, sed
causa ingratiitudinis perhibebat. Pro qua re tunc iam
sanctæ memoriæ decessor noster scriptis suis Natali fra-
tri, Coepiscopoq; nostro interdixerat, ne prædictum Ho-
noratum archidiaconum invitum proveheret, nève do-
lorem conceptæ ingratiitudinis diutius in corde retine-
ret. Cumque & a nobis hæc eidem summopere fuerint
interdicta, non solum mandata Dei negligens, sed & scri-
pta nostra contemnens, præfatum archidiaconum quasi
ad fortiolem honorem provehens, conatus est arte cal-
lida degradare. Unde actum est ut eo de archidiaconatus
loco summo, alium ascisceret, qui ejus obtemperare
moribus potuisset. Quem Honoratum archidiaconum
arbitramur antistiti suo aliunde displicere non potuisse,
nisi quòd eum vasa sacra suis dare parentibus prohibe-
bat. Quam causam subtili voluimus, & tunc sanctæ me-
morie decessor meus, & nunc ego indagatone discute-
re, sed ipse suorum sibi actuum conscius, personam ad
judicium postposuit desinere. Proinde experientiam
tuam præsentis præcepti auctoritate diximus fulcien-
dam, quatenus conveniens in Salona, Natalem fratrem:
Coepiscopumque nostrum saltem tot scriptis admoni-
tum studeat abhortari, ut supra memoratum archidia-
conum in suo statim loco suscipiat. Quòd si facere hoc
contumaciter, ut contineat, forte distulerit, usum ei pal-
lii, qui ab hac sede concessus est, ex auctoritate sedis A-
postolicæ contradices e. Quem si etiam amisso pallio
adhuc in eadem pertinacia perseverare perspexeris, do-
minici quoq; corporis & sanguinis eundem antistitem
participatione privabis.

*Adhibenda est etiam disciplina, qua nolentes promoveri
ad sacros ordines, ad obtinendum Episcopis suis provocentur.*

a Polyc. lib. 2. tit. 33. Anselm. lib. 6. cap. 66. & 67. Burch. lib. 1.
cap. 20. Ivo p. 5. cap. 140. b al. electione. c 11. q. 3. can. privile-
gium. 23. q. 2. c. denunciamus autem. d Ansel. l. 7. c. 75. e al.
contradictio. orig.

In minoribus siquidem ordinibus constituti paulatim per singulos gradus sunt provohendi, ut contententes suis obedire Episcopus, doleant sibi esse prelatos, quos prius habebant subiectos.

C. I. X. ¶ Cum majores ordinari contempserint de minoribus promoveantur ordinibus.

Unde Gelasius scribiti Videri Episcopo a.

Confulat b dilectio tua de suorum promotione clericorum, perhibens, quod diaconi ad presbyterii gradum (quo ecclesiam tuam memoras indigere) venire detrectant. Quapropter quia invitos fieri ecclesiastica moderatio, gravitasque non patitur, ut ex nolentibus fiant volentes, ordinatio illa potest perficere e, si quos d habes vel in acolythis, vel subdiaconis maturore etate, & quorum sit vita probabilis, hos in presbyteratum studeas promovere, ut qui in suis ordinibus proficere noluerint, reddantur suis inferioribus post minores e, ipsaq; commoda presbyteri propensius, quam diaconi consequntur: ut hac saltem ratione constituti & honorem, quem refugerant, appetere nitantur, & questum.

DISTINCTIO LXXV.

1 Tempus autem consecrationis, sicut in ordine Romano habetur, ad Episcopi benedictionem non eligitur. Omnis enim tempore benedicuntur; dummodo jejuni, & hora tertia benedictionem accipiant.

C. I. ¶ Ordinationes Episcoporum qua hora fieri debeant.

Unde Anacletus Papa scribit ad Episcopos Italia, epist. 1. in principio.

Ordinationes s Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint provincia, Episcopis sunt celebranda. Qui simul convenientes, scrutinium diligenter agant, jejuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus in sanctis Evangelii, qua predicaturi sunt imponentes, Dominica die, hora tertia orantes, sacraq; unctione, exemplo g prophetarum h, & regum capita eorum, more Apostolorum, & Moysi ungentes: quia omnis sanctificatio constat in Spiritu Sancto: cujus virtus invisibilis, sancto christi patri est permissa: & hoc ritu solennem celebrent ordinationem.

2 pars. Tempus autem consecrationis, trium mensium spatio elauditur: ultra quod, nisi necessitate cogente, Episcoporum consecrationes post electionem differri non licet.

C. II. ¶ Ultra tres menses non differatur Episcoporum ordinatio.

Unde in Chalcedonensi concilio, cap. 27. legitur.

Quoniam quidam metropolitanorum; sicut ad nos perlatum est, negligunt creditos sibi greges, & differunt ordinationes facere Episcoporum; placuit sancte synodo intra tres k menses fieri ordinationes Episcoporum, nisi forte inexcusabilis necessitas coegerit tempus ordinationis l amplius protelari. Si autem quis i Episcoporum hac non observaverit, ipsum debere ecclesiasticæ condemnationi subiacere, redditus vero ejusdem viduatae ecclesie integros reservari apud æconomum ejusdem ecclesie placuit.

1 ¶ Si autem quis] Sic etiam in presca versione, Græcè est:

a al. Episcopo Alexandrino. b Ansel. lib. 7. cap. 102. Ivo p. 6. cap. 106. Polyc. l. 2. tit. 31. c al. proficere. d al. quia scilicet si quis. Ivo p. 6. cap. 43. e al. posteriores. f supra dist. 64. ordinationes Episcoporum. Burch. lib. 1. cap. 15. Ivo p. 3. cap. 69. Ansel. lib. 6. cap. 13. Patm. l. 3. cap. 12. Polyc. lib. 2. tit. 6. g al. prophetarum exemplo Regum capita personarum, eos more, etc. h De Prophetis. 3. Regum 19. De Moysi. Exod. 29. De Regibus. 1. Reg. 10. i Polyc. l. 2. tit. 10. Burch. l. 1. c. 24. Ansel. l. 6. c. 40. Ivo p. 3. c. 133. k sup. dist. 30. c. 11. l τῆς κυριότητος.

ei] ἡμετέροις ποιητοῖς, ἡρωικῶς αὐτῶν (al. ἀποδοξασθῆναι) ἡμετέροις, qua aliter interpret. verit. Quod si hoc minime fecerit, correptioni ecclesiastica subiacet. De metropolitano enim loquitur.

3 pars. Ceterorum vero ordinationes non nisi in temporibus certis, & diebus, maxime Sacerdotum, & Levitarum fieri debent, vespera videlicet sabbati, vel mane diei Dominica continentis jejunio.

C. III. ¶ Ordinationes presbyterorum, vel Levitarum qua hora fieri debeant.

Unde Zepherinus Papa scribit ad Episcopos Ægypti, epist. 2.

Ordinationes a presbyterorum, levitarumque tempore congruo, multis coram astantibus, solenniter agite, & probabiles, ac doctos viros ad hoc opus provehite, ut de eorum societate, & adjumento plurimum gaudeatis.

C. IV. ¶ Presbyteri & Levita, qua hora ordinandi sunt.

Item Leo Episcopus Discretor Alexandrino Episcopo, epist. 79. cap. 1.

Quod b a patribus nostris propensiore cura novissime servatum, a vobis quoque volumus custodiri, non passim diebus omnibus sacerdotalis, vel levitico ordinatio celebretur, sed post diem sabbati ejus noctis, qua lucefcit in prima sabbati exordia e consecrandi eligantur, in quibus his, qui consecrandi sunt, jejunium & a jejunantibus sacra benedictio conferatur. Quod iusdem observantia erit, si mane, ipso dominico die, continuo jejunio sabbati, celebretur: à quo tempore precedentis noctis initia non recedunt: quod d ad diem resurrectionis (sicut etiam in Pascha Domini declaratum) pertinere non dubium est.

C. V. ¶ Quare die Dominico sacerdotum ordinationes celebrentur. Item eodem cap.

4 Quod i die e Dominico ordinationes sacerdotum celebrentur, non tantum ex consuetudine sed etiam ex Apostolica novimus, venire doctrina, scriptura manifestante, quod cum Apostoli f Paulum & Barnabam ex præcepto Spiritus Sancti ad Evangelium gentibus mitterent predicandum, jejunantes, & orantes imposerunt eis manus: ut intelligamus, quanta & datum, & accipientium devotione curandum sit, ne tate benedictionis sacramentum negligenter videatur implerum. Et ideo pie & laudabiliter Apostolicis morem presertis institutis, si hanc ordinariorum sacerdotum hanc mam per ecclesiam, quibus Dominus præesse te volumus etiam ipse servaveris, ut his qui consecrandi sunt, namquam benedictio g, nisi in die Dominica resurrectionis tribuatur. Cui a vespera sabbati initium constat tribui, & tantis divinarum dispensationum h mysteriis consecrata, ut quidquid est à Domino insignis constitutum, in hujus diei dignitate sit gestum. In hunc mundum sumpfit exordium: in hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit initium. In hac, &c.

1 ¶ Quod die] Sumptum est caput hoc ex eodem loco, & antecedenti, mutato tamen verborum ordine, & nonnullis adjectis. In ipsa enim epistola post ultima verba precedentis capituli, sequitur continenter. Nam præter auctoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica novimus venire doctrina, etiam sacra Scriptura manifestat, quod cura Apostoli, &c.

a Polyc. l. 2. tit. 28. Ansel. l. 6. cap. 43. Burch. lib. 2. c. 3. Ivo p. 3. cap. 47. b Polyc. ibid. Ansel. lib. 7. cap. 44. Ivo p. 3. cap. 71. c exordia delignantur, hoc est, sub lege divini officii constituantur] orig. d quam] orig. e Ivo p. 6. cap. 70. Patm. lib. 3. cap. 13. f Alter. 13. g al. benedictiones tribuantur] orig. h dispositionem.

C. VI. De eodem. PALEA.

[Item in ordine Romano, cap. de gradibus Ecclesie.]

Quando a. & ubi libitum fuerit, usque ad subdiaconatus officium ordinantur clerici: diaconi vero, atque presbyteri nunquam nisi in publica ordinatione.

C. VII. De temporibus ordinationum. Item Gelasius c. ad Episcopos per Lucaniam, epist. 1. cap. 13.

Ordinationes d. presbyterorum, & diaconorum, nisi certis temporibus, & diebus exerceri non debent, id est, quarti mensis jejunio, septimi, & decimi: sed & etiam quadragesimalis in initio, ac medianæ e hebdomada, & sabbati jejunio circa vesperam noverint celebrandas: nec cuiuslibet utilitatis causa, seu presbyterum, seu diaconum his praeferre, qui antea ipsos fuerint ordinati.

DISTINCTIO LXXVI.

Quibus temporibus jejunia celebranda sint, Calixtus Papa determinat, scribens Benedicto Episcopo, epist. 1.

C. I. Quibus temporibus jejunia celebrantur.

Jejunium s. quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, convenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus, ut sicut annus per quatuor voluitur tempora, sic & nos quatuor solenne agamus jejunium, per anni quatuor tempora.

C. II. De eodem.

Item ex concilio Moguntino I. capitul. 34. [sed ubi falsus, hinc-stomatium.]

Constituitur g. ut quatuor tempora anni ab omnibus communi jejunio observentur: id est, in mense Martio, hebdomada prima, in Junio, secunda, in Septembri, tertia, in Decembri, quarta.

Auctor Micrologi. 24. & 25. de hoc ipso Moguntini concilii canone disputans, aperte ait hoc ex ignorantia traditionis ecclesiasticae fuisse profectum. Unde & Leo Papa ait, Hujus observatione, &c. quod referretur infra ead. dist. cap. 6. Erne qui occasione horum conciliorum Germanicorum desuperetur, Gregorius septimus (quod in eodem Micrologo narratur) veterem Romanæ ecclesie consuetudinem renovavit. De quare in concilio Claremontensi Vrbani secundi, canone primo constituitur. Primum jejunium quatuor temporum semper fiet prima hebdomada Quadragesimæ, secundum in hebdomada Pentecostes, abique genuum flexione, cum Alleluja, & Gloria in excelsis Deo, & vestibus solennibus fiet; tertium plena hebdomada ante æquinoctium autumnale: quartum plena hebdomada ante Natalem Domini, vigilia ejusdem accepta. Eisdem repetitur in altero concilio Placentia postea habito, quod est in bibliotheca Vaticana, & citatur infra ead. cap. statutus.

C. III. De eodem.

Item ex concilio Saleguntia habito, cap. 2.

De h. jejuniis autem incerto quatuor temporum hanc consuetudinem statuimus, ut si Calendæ Martiæ in quarta feria, sive antea evenerint, eadem hebdomada jejunium celebretur. Si autem Calendæ Martiæ in quintam feriam, aut sextam, aut sabbatum distenduntur, in sequentem hebdomadam jejunium distendatur.

2. Anselm. lib. 7. cap. 61. b. al. non. c. Et Gregorius III. epist. 3. d. Polycarp. lib. 2. tit. 28. Ansel. lib. 7. cap. 45. Ivo part. 6. cap. 74. Pammer. lib. 3. c. 25. e. medianis quadragesima die sabbati jejunio. Orig. f. Polyc. lib. 3. tit. 25. Ivo part. 4. cap. 27. Pammer. lib. 2. cap. 75. g. Capitul. 5. cap. 86. Burchard. lib. 13. cap. 2. Ivo part. 4. cap. 31. Pammer. lib. 2. cap. 160. h. Burchardus in fine. Ivo p. 4. c. 31. Pammer. lib. 2. c. 161.

Simili quoque modo, si Calendæ Junii in quarta feria aut antea evenerint, in subsequenti hebdomada jejunium celebretur; & si in quinta, aut sexta feria, aut sabbato contigerint, jejunium in tertiam hebdomadam referretur. Et hoc sciendum est, quod si quando jejunium mensis Junii in vigilia Pentecostes secundum prædictam regulam evenerit, non ibi celebrandum erit, sed in ipsa hebdomada solenni Pentecostes [quia vigilia simul, & jejunium celebrari non debent:] & tunc, propter solennitatem Spiritus sancti, diaconi dalmaticis induantur, & Alleluja canetur, & steciamus genua, non dicatur. Eodem modo de Septembris jejunio constitutum est, ut si Calendæ Septembris in quarta feria evenerint aut antea, jejunium in tertiam hebdomadam celebretur: & si in quinta aut sexta, aut sabbato contigerint, in quarta hebdomada jejunandum erit. In Decembri vero illud observandum erit, ut in proximo sabbato ante vigiliam Natalis Domini celebretur jejunium, quia si vigilia in sabbato evenerit, simul vigiliam & jejunium celebrare non convenit.

Quia vigilia] Hac usque ad verbum, debent, non sicut in ipso concilio impresso ex Burchardo: eadem verò sententia repetitur in fine capituli.

C. IV. De eodem.

Contra Urbanus in concilio Placentino, cap. 15.

Statuimus a. etiam, ut jejunia quatuor temporum hoc ordine celebrentur: primum in initio Quadragesimæ: secundum in hebdomada Pentecostes: tertium vero in Septembri: quartum in Decembri more solito fiat.

C. V. De eodem.

Item Leo Papa, sermone primo de jejuniis Pentecostes.

igitur b. post sanctæ latinitas dies, quos in honorem Domini à mortuis resurgentis, ac deinde in celos ascendentis exigimus, postquam acceptum sancti Spiritus donum, salubriter, & necessario consuetudo est ordinata jejunii, ut si quid forte inter ipsa festivitatum gaudia negligens libertas, & licentia inordinata præsumptis, hoc religioz abstinentiæ censura castiget.

C. VI. De eodem.

Idem sermone VIII. de jejuniis decimi Mensis.

Hujus e. observantiæ utilitas, dilectissimi, in ecclesiasticis præcipue est constituta jejuniis: quæ ex doctrina sancti Spiritus ita per totius anni circulum distributa sunt, ut lex abstinentiæ omnibus sit ascripta temporibus. Siquidem jejunium vernali in Quadragesima, æstivale in Pentecoste, autumnale in mense septimo, hyemale autem in hoc, qui est decimus, celebramus, intelligentes divinis nihil vacuum esse præceptis, & verbo Dei ad eruditionem nostram omnia elementa servare, dum per ipsius mundi cardines, quasi per quatuor Evangelia incessabili tuba discimus, quod & prædicemus, & agamus.

2 pars. Primum vero mensem, quartum, septimum, & decimum, non Hebræorum rationes sed nostra debemus accipere. Primum enim mensis apud illos est Aprilis, quartus Iulius, septimus October, decimus Januarius. In quibus, & præterea in quinto mense, qui est Augustus, quo fuerit eis causa jejunii, Hieronymus in commentariis ad cap. 8. Zacharia exponit, dicens.

C. VII. Quare in superscriptis mensibus jejunia lex imperavit.

Jejunium d. quarti, & jejunium quinti, & jejunium septimi, & jejunium decimi (dicitur enim in subauditur mensis) domui Iudæ, & Hierusalem, in dies festos, vertetur & gaudium: veritatem tantum Deus querit, & pacem. In hoc loco nostrorum multi multa dixerunt, & inter se dissimulantia. & pauca inter se. Cogimur

a Polyc. lib. 3. tit. 25. b Polyc. ibid. c Polycarp. ibid. d Polyc. ibidem.

igitur ad Hebraeos recurrere, & scientia veritatem de fonte magis, quam de rivulis quætere. & paulo post. ¶ Jejunium quarti mensis, qui apud Latinos vocatur Julius, die septima & decima ejusdem mensis illud arbitrantur, quando descendens Moyses a de monte Sina tabulas legis abiecit atque contregit, & juxta Hieremiam a muri primum rupti sunt civitatis. In quinto mense, qui apud Latinos appellatur Augustus, cum propter exploratores terræ sanctæ seditio esset in populo, iusti sunt montem non ascendere, sed per quadraginta annos longis à c terra sancta circumire dispendiis, ut exceptis duobus, Chaleb d & Iosue, omnes in solitudine caderent. In hoc mense & à Nabuchodonosor e, & multa post sæcula à Tito & Vespasiano templum Hierosolymis incensum est, atque destructum: capta urbs Bethel, ad quam multa millia confugerant Iudæorum: aratum templum in ignominiam gentis oppressæ à Tito Annio Rusto. In septimo verò, qui apud nos appellatur October, sicut supra diximus, occisus est Godolias, & Iudæa tribus, ac Hierusalem reliqua dissipata. Legamus Hieremiam f. Mense decimo (qui apud nos Ianuarius dicitur, eo quod Janua anni sit, atque principium) Ezechiel g in captivitate positus audivit, & cunctus populus captivorum, quinto mense templum esse subvertum: quod plenissime in eodem propheta cognoscimus. Hoc est igitur omne quod dicitur, Dies plañctus, & jejuniorum, quos hæcenus habuistis in luctum, sciatis vobis (quia cogitavi, ut beneficium Hierusalem, & domui Iuda) in lætitiã, & gaudium, & solennitates esse vertendos; ita dumtaxat, si veritatem diligatis, & pacem. Iuxta analogem, quia tunc jejunamus, quando h sponsum auferunt à nobis, & non meremur ejus habere præsentiam; eam reverfus fuerit Dominus ad nos, & cogitaverit, ut beneficiat nobis, omnis tristitia vertetur in gaudium, & fames pristina sermonis Dei, præsentia doctrinarum ejus & celestis panis saturitate penabitur.

3 pars. Non autem videntur jejunia quarti mensis post celebrari ante diem Pentecostes. A die enim Dominica resurrectionis usque in diem Pentecostes non inducuntur observanda jejunia.

C. VIII. ¶ De eodem.

Unde Ambrosius in ejusdem diei sermone 61. qui sic incipit.

Scire debet i sanctitas vestra. Per hos quinquaginta dies nobis est jugis, & continuata festivitas: ita ut hoc omni tempore neque ad observandum inducamus jejunia, neque ad exorandum Deum genibus succedamus. ¶ Intra ergo Dominica, tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes isti dies, velut dominici deputantur. Resurrectio enim Dominica est. Nam in Dominica resurgens salvator reversus ad homines est, & post resurrectionem tota quinquagesima cum hominibus commoratus est. Aequalis ergo eorum necessarium ut esset festivitas, quorum æqualis esset & sanctitas k. Sic enim disponit Dominus, ut sicut ejus passione quadragesimæ jejunium contristaremur, ita ejus resurrectione in quinquagesimæ feriis lætaremur. Non igitur jejunamus in quinquagesima, quia in his diebus nobiscum Dominus commoratur. ¶ Item in Apologia David l. Hunc numerum (quingagesimum videlicet) læti celebramus post Domini passionem, remisso culpæ totius debito, chirographo m quoque evacuato, ab omni nexu liberi, & suspicimus advenientem in nos gratiam Spiritus Sancti: die Pentecostes vacante jejunio laus dicitur Deo, Alleluja cantatur.

a Exod. 32. b Hierem. 52. c ad terram sanctam. orig. d Numer. 14. e 4. Reg. 25. Hierem. 39. & 41. f Hierem. 52. g Ezechiel. 33. h Ican. 16. i succidamus. orig. & aliquot Gratiani exemplaria ceteris, & recentiores ediciones. k sic quantitas. l c. 2. m Colof. 2.

1 ¶ Scire debet] In multis manuscriptis exemplaribus à capite jejunium. usq; ad cap. post Pascha. in aliquot etiam usq; ad ultimum, nulla est distinctio capitum. Tanquam enim tota contextu continentur multa auctoritates à Gratiano citate: Ideo verba ista, scire debet sanctitas vestra, coherere cum extremis verbis Gratiani ad finem præcedentis capituli, ita legendum. Unde Ambrosius in ejusdem diei sermone 61. qui incipit, Scire debet sanctitas vestra, ac deinde subjungendam, Per hos quinquaginta, &c. Sui enim modo aptatur huic locum Gratiani. Nam apud beatum Ambrosium paulo aliter habetur. Necessario ergo ecclesia constituit, ut post diem Pentecostes jejunia celebrantur. Sed quod in illis quinquaginta diebus jejunandum esse negatur, ex observantia necessitate intelligitur.

C. IX. ¶ De eodem.

Unde idem Ambrosius in ejusdem diei sermone 60. qui sic incipit.

Nosse credo i vos fratres. Non minore læticia celebramus diem Pentecostes, quam sanctum Pascha celevimus. Tunc enim, sicut modo fecimus, jejunavimus sabbato: vigiliis celebravimus: orationibus pernoctantes a institimus: unde necesse est, similem observantiam b similis læticia subsequatur.

1 ¶ Nosse credo] Idem evenit in hoc capite, quod in superiori e venisse notatum est. Coherere enim cum superioribus, primo sermonis periodo quasi in summam redacta. Observantia vero similis dicitur quo ad factum, non quo ad necessitatem.

C. X. ¶ De eodem.

Unde Isidorus lib. 1. de ecclesiasticis officiis cap. 42.

Post Pascha usque ad Pentecostem licet traditio ecclesiarum abstinentiæ rigorem prædixit relaxaverit, tamen si qui monachorum vel clericorum jejunare coepunt, non sunt prohibendi, quia Antonius, & Paulus & ceteri patres antiqui etiam his diebus in eremo leguntur abstinentisse, neque solvissent abstinentiã, nisi tantum die Dominico.

C. XI. ¶ De eodem.

Item Hieronymus ad Lucinum epist. 28.

Vtinam e omni tempore jejunare possimus, quod ab Actibus * Apostolorum diebus Pentecostes, & die Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes b cisse legitimus. ¶ Intra. Nec hoc dico, quod Dominici diebus jejunandum putem, & contextas quinquagesimæ diebus ferias auferam, sed unaquæque provincia ab eodem in suo sensu: & præcepta majorum leges Apostolicas arbitretur.

C. XII. ¶ Sabbato magno post horam baptismi.

Episcopus valet ordinari.

Item Pelagius Papa Petro Episcopo Pontivo.

Dilectionis f tuæ scripta suscepimus; quibus significas Lartnum ecclesie Grumentinæ diaconum ad Episcopatum Marcellionensis ecclesie, sive Clusitanæ g h omnibus fuisse electum: quod jam ante hoc tempore tulisti, & jussimus, ut veniret, credentes eos de peccatis ejusdem ab Episcopo suo dimissorias accepisse. Quod modo fecerunt, facite eum velociter ad urbem Romanam occurrere, ut si Deus jussit, in sabbato magno post horam baptismi ordinetur. Quod si ante memoratum diem non occurrerit, cogetur uique ad quarti mensis jejunia subsistere.

a Pernoctanter. orig. b similis observantia similitudinem subsequatur. orig. c Poly. l. 3. tit. 23. * Act. 13. 26. & d al. festinus. e al. sexagesima. orig. f sup. dist. 8. l. 1. Poly. lib. 2. tit. 28. Ansel. lib. 6. cap. 39. g al. Cassianus. Sup. dist. 54. cap. frequenti.

DISTINCTIO LXXVII

His a temporibus secundum Anacleon, Zepherinum, Gelasium, & Pelagium, Episcopi, Presbyteri, & Diaconi sunt ordinandi. Metropolitani autem juxta Leonem ex presbyteris, episcopum ecclesie, vel ex diaconis optimis ordinantur. Ex monachis autem, vel laicis nullis, nisi per gradus ecclesie, debet ad summum sacerdotium pervenire.

C. I. ¶ Non nisi per distinctos gradus quisquam ad sacerdotium aspiat. Unde Causus Papa Felici Episcopo, epist. unica in extremis.

Illud b nos statuente, vobis, & omnibus servare mandamus, ut ad ordines ecclesiasticos sic ascendant in ecclesia, qui ordinari merentur: id est, si quis Episcopus esse meretur, sit primum obfarius, deinde lector, postea exorcista, inde sacerdos acolythus, denum vero subdiaconus, deinde diaconus, & postea presbyter, & exinde, si meretur, Episcopus ordinetur.

C. II. ¶ Qua intervallo temporis in singulis gradibus servanda sint. Unde Zozimus Episcopus vobis Romae, ait ad Iphichium, epist. 1. cap. 3.

In singulis gradibus hae tempora sunt observanda, si ab infantia i ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, ut inter lectores & exorcistas quinquennio teneatur, exinde acolythus, vel subdiaconus xiv. annis fiat; & sic ad benedictionem diaconatus, si meretur, accedat: in quo ordine quinq; annis, si inculpate se gesserit, habere debet. Exinde suffragantibus stipendiis per tot gradus datus propriae fidei documentis, presbyterii sacerdotium poterit promoveri: de quo loco (si eum exactior ad bonos mores vita perduxerit) summum Pontificatum sperare debet. ¶ Defensores etiam ecclesie qui ex laicis fiunt, supra dicta observare teneantur, si meruerunt esse in ordine clericatus.

C. III. ¶ Si ab infantia. ¶ *Traxit hac inquit capiti pars summatim refertur. Insuper locus sic habet. Si ab infantia ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, inter lectores usque ad vigesimum aetatis annum continuata observatione perduret. Si major iam, & grandaevas accesserit, ita tamen ut post baptismum statim se divina militia desideret mancipari, sive inter lectores, sive inter exorcistas quinquennio teneatur, exinde acolythus, vel subdiaconus quatuor annis, & sic ad benedictionem, &c. Ac sane in uno etiam pervenisse Gratiani codice, & apud Rabanum, lib. 1. cap. 13. de institut. cleric. legitur: quatuor annis, non, quatuordecim. Sed ob glossam nihil mutationis, additum est.*

C. IIII. ¶ De eodem. Item Syricius Papa ad Himerium Tarraconensem, epist. 1. cap. 9.

Quicumque e itaque se Ecclesie voverit obsequium a sua infantia, ante pubertatis annos baptizari, & lectorum debet ministerio sociari. Qui ab accessu adolescentiae usque ad vigesimum i. aetatis annum, si probabiliter vixerit, una tantum, & ea, quam virginem communi per sacerdotem benedictione percipit, uxore contentus, acolythus, & subdiaconus esse debet, posteaq; ad diaconi gradum (si seipsum primitas, continentia praecente, dignum probaverit) accedat. Vbi si ultra 2 quinque annos laudabiliter ministraverit, congrue presbyterium consequatur. Exinde post decennium Episcopalem cathedram poterit adipisci: si tamen per haec tempora integritas vite ac fidei ejus fuerit probata. Qui d vero jam aetate grandaevas, melioris propositi conversatione provocatus, ex laico ad sacram militiam per-

^a Epist. 22. Anastasio. ^b Anselm. 1. 7. c. 49. Rabanus de institut. cler. lib. 1. c. 13. ^c Ivo p. 6. c. 91. & 92. ^d Ibid. c. 10.

venire festinat, desiderii sui fructum non alter obtinebit; nisi eo, quo baptizatur, tempore statim lectorum, aut exorcistarum numero societur, si tamen eum unam habuisse, vel habere, & hanc virginem accepisse constet uxorem. Qui dum invitatus fuerit, expleto biennio, per quinquennium aliud acolythus, & subdiaconus fiat, & sic ad diaconatum (si per haec tempora dignus judicatus fuerit) provehatur. Exinde jam accessu temporum, presbyterio, vel Episcopatu, si eum cleri ac plebis evocaverit electio, non immerito societur.

C. IV. ¶ Vigesimalum. ¶ In plerisque vetustis exemplaribus, & Gratiani, & epistola, atque apud Provenem legitur, trigesimalum: sed in epistola Zozimi, qua relata est in antecedente notatione, vigesimalum.

C. V. ¶ Ultra. ¶ Sic legitur in omnibus manuscriptis, & in originali ipso. In vulgato erat, intra.

C. VI. ¶ De eodem. Item ex sexta synodo, cap. 15.

Subdiaconus a non minor viginti annorum ordinetur. ¶ Si quis vero in aliquo ordine sacerdotali praeter constituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.

C. VII. ¶ De eodem. Item ex concilio Carthaginensi III. cap. 4.

Placuit, ut ante viginti quinque annos aetatis nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur, & ut lectores populum non saluentur.

C. VIII. ¶ Minoribus xxv. anni leviticanon praefectur benedictio. Item ex concilio Agathensi, cap. 16. & 17.

Episcopus b benedictionem diaconatus minoribus quam xxv. annorum penitus non committat. ¶ Sane si conjugati juvenes consenserint ordinari, etiam uxorum voluntas ita requirenda est, ut sequestrato mansionis cubiculo, religione promissa, posteaquam pariter conversi fuerint, ordinentur. ¶ Presbyterum vero, vel Episcopum, ante triginta annos, id est, antequam ad viri perfecti aetatem perveniat, & diaconus ante viginti quinque nullus metropolitano ordine praesumat: ne per aetatem (quod aliquoties evenit) aliquo errore culpentur.

C. IX. ¶ De eodem. Item ex concilio Toletano IV. cap. 19.

In veteri lege ab anno vigesimo quinto levitas in tabernaculo servire mandantur: cujus auctoritatem in canonicis & sancti Patres secuti sunt. Nos & divina legis & conciliorum praecipi immemores, infantes & pueros levitas facimus, ante legitimam aetatem, ante experientiam vitae: ideoq; ne ulterius fiat a nobis, & divina lege d, & canonicis admonemur e sententiis, ut f viginti quinque annis aetatis levita consecrentur, & a triginta presbyteri ordinentur.

C. X. ¶ Ter qua intervallo temporum ordinetur, qui de Monachis in clericatum eliguntur.

Item Gelasius Papa ad Episcopos per Lucaniam, epist. 1. cap. 3.

Si quis de religioso proposito, & disciplinis monasterialibus eruditus ad clericale munus accedat, in primis ejus vita praeteritis acta temporibus inquiratur, si nullo gravi facinore probatur infectus, si secundam non habuit fortassis uxorem, nec a marito relictam sortitus ostenditur, si poenitentiam i publicam fortassis non-

^a Et conc. Carthag. codicem. c. an. 16. Burch. lib. 2. cap. 11. Ivo p. 6. cap. 21. Ramor. lib. 3. cap. 20. Polye. lib. 2. tit. 7. ¶ Anselm. lib. 7. cap. 96. Ivo p. 3. cap. 365. Burch. lib. 2. cap. 9. ¶ Ivo part. 6. cap. 29. Pamorm. lib. 3. cap. 28. Polye. lib. 2. tit. 27. c Burch. lib. 2. c. 12. Ivo part. 6. cap. 32. Ramor. lib. 3. cap. 31. d. Num. 8. e in codice regio, admonemus exempla. f. al. sed. g. sup. distinct. 55. cap. 25. Anselm. 1. 7. c. 49. Ivo p. 3. c. 143.

gellit, nec ulla corporis parte vitiatum apparet, si fervili, aut originarie non est conditioni obnoxius, si curiam probatur nexibus absolutus, si affectus est literas, sine quibus vix fortassis ofitarii possit implere ministerium.

¶ Si poenitentiam] Hinc usque ad finem addita sunt ex epistola ipsa, ut melius percipiatur nexu sequenti capiti. Nam post verbum, ministerium, continetur apud Gelasium sequitur: ut si his omnibus, quae sunt praedicta, fulciatur, continuo lector, &c.

C. IX. ¶ De eodem. Item eodem capite, & sequenti.

Monachus i vero novitius si morum honestate fulciatur, continuo lector, vel notarius, aut certe defensor effectus, post tres menses existat acolythus: maxime si huic aetate etiam suffragatur: sexto mense subdiaconi nomen accipiat, ac si modeste conversionis, honestaque voluntatis existit, nono mense diaconus, completoque anno fit presbyter: cui tamen quod annorum interstina fuerant collatura, sancti propositi sponte suscepta doceatur praestitisse devotio. ¶ Si a vero laicus quispiam ecclesiasticis est aggregandus officiis, tanto sollicitius in singulis, quae superius comprehensa sunt, huiusmodi decet examinari personam, quantum inter mundanam, religiofamque vitam constat esse discriminis: quia utique convenientia ecclesiae ministeria reparanda sunt, non inconvenientibus meritis ingerenda: tantoque magis quod sacris aptum possit esse se vitis, in eorum querendum est institutis, quantum de tempore, quo fuerant haec assequenda, decerpitur ut morum habere doceatur hoc probatas, quod proxior consuetudo non contulit, ne e per occasionem supplende penuria clericalis, vitia potius divinis cultibus intulisse, non legitime familiae Domini computemur procurasse compendia. Quorum promotionibus super anni metas, sex menses nihilominus subrogamus: quoniam sicut dictum est, distare convenit inter personam divino cultui deditam, & de laicorum conversatione venientem. Quae tamen eatenus indulgentia credidimus, ut ecclesiis ab hac occasione cessantibus, canonum paternorum vetus forma fervetur.

¶ Monachus] Quomodo hic locus in originali habeat, proxima superiore notatione indicatum est.

¶ Ut ecclesiis] Hac multo plenius a Gelasio exponuntur: Vitallis, inquit, ecclesiis, quibus infestatione bellorum, vel nulla penitus, vel exigua remanserunt ministeria, renoventur: quatenus his, Deo propitio, restitutis in ecclesiasticis gradibus subrogandis canonum paternorum vetus forma fervetur, nec contra eos ulla ratio prevaleat, quod pro accidentis defectus remedio providetur, non adversus scita majorum nova lege proponitur, ceteris ecclesiis ab hac occasione cessantibus, quae non simili clade vastatas pristinam faciendis ordinationibus convenit tenere sententiam.

DISTINCTIO LXXVIII.

¶ Va vero aetate sacerdotum ordinari debeat, Bonifacius i Papa assignavit, dicens.

¶ Bonifacius] Cateri collectores citant ex decretis Fabiani. Extat apud Martinum Bracarensem Episcopum in capitul. Graec. synod. cap. 20. ex Neocaesariensi, cap. 11.

C. I. ¶ Ante annos triginta presbyter non ordinetur.

¶ Si quis triginta aetatis suae annos non impleverit, nullo modo presbyter ordinetur, etiam si valde sit dignus.

a Ibid. cap. 4. b al. deputanda. c al. nec. d al. intulisse iudicemus. e Polyc. lib. 2. tit. 20. Burch. lib. 2. cap. 10. Ivo p. 6. cap. 30. Paimor. lib. 3. cap. 29.

C. II. ¶ De eodem. PALEA.

[Item in novellis in Authentica de sancti. Episcopi. & clericis apud Iulian. Antec. consil. 123. cap. 19.]

Nemo presbyter consecratur, qui minor triginta annis sit: nemo diaconus fiat, qui minor viginti quinque annis sit: nemo lectoribus connumeretur, qui minor xviii. annis fuerit: nemo inter diaconissas consecratur sacrosanctae ecclesiae, quae minor sit xl. annis, vel ad secundum matrimonium pervenerit.

C. III. ¶ Non est ordinandus, nisi longo sit probatus examine.

Item Leo Papa ad Episcopos Africanos, epist. 81. cap. 1.

¶ Vid a est manus cito imponere, nisi ante aetatem a maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum obedientiae, ante experientiam disciplinae, sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis ille, qui non meruit ordinari.

C. IV. ¶ Ante triginta annorum aetatem presbyter non ordinetur.

Item ex concilio Neocaesariensi, cap. 11.

¶ Presbyter e ante xxx. annorum aetatem non ordinetur, quamvis sit probabilis vitae: sed observetur usque ad praefinitum tempus. Dominus enim nosse Iesus Christus trigesimo anno baptizatus est, & tunc praedicavit.

Hoc regulare est, unde & Christus, & Ioannes Baptista, & Ezechiel, & nonnulli prophetarum non leguntur ante hoc tempus prophetaesse, vel predicaesse. Verum, quia Hieremias d, & Daniel ante juvenilem aetatem spiritum prophetiae accepisse leguntur, David & Salomon in adolescentia uncti inventiuntur, Ioannes etiam Evangelista f, cum adhuc esset adolescens, a Domino in Apostolum constitutus, & cum alii ad praedicandum missi inventiuntur, Paulus quoque Apostolus in adolescentia a Domino electus, & ad praedicandum missus asseritur, ecclesiae si militer necessitate exigente, nonnulli ante triginta annos ordinari consuevit.

C. V. ¶ Necessitate exigente xxv. annorum presbyteri ordinentur.

Unde Zacharias Papa, Bonifacio Episcopo, epistola 6. cuius initium [Benedictus Deus.]

¶ Si triginta annorum non reperiuntur, & necessitas imponit, a viginti quinque annis & supra levitas, & sacerdotes ordinentur.

DISTINCTIO LXXIX.

¶ Apostolicus autem non nisi a Cardinalibus, & religiosis clericis est inthronizandus.

C. I. ¶ De eo qui sine concordia Cardinalium electione inthronizatur.

Unde Nicolaus Papa II. ait in epistola, qua synodum a se Roma habitam refert, cap. 1.

¶ Si quis i Apostolica sedi sine concordia & canonica electione Cardinalium clericorum inthronizatur, non Papa vel Apostolicus, sed apostaticus habeatur.

¶ Si quis] Verba Nicolae epistola, qua in volucribus conciliorum impressis post decreto Nicolai I. habetur, haec sunt: Primo namque inspectore Deo est statutum, ut electio Romani Pontificis in potestate Cardinalium Episcoporum

* Polycarp. lib. 2. tit. 27. a Sup. dist. 61. cap. omnia sunt, quae est cito. b al. laboru. c Anselm. lib. 6. cap. 34. Ivo p. cap. 105. Polyc. lib. 2. tit. 27. Ansel. l. 7. c. 35. Pann. l. 3. c. 29. S. Greg. in Ezechielom Homil. 2. d Hierem. 1. e Dan. 1. f Mart. g Act. 7. h Polycarp. lib. 1. tit. 4. Ansel. lib. 6. cap. 35. f. ca. si quis peccator. scopolu

scoporum sit: ita ut si quis Apostolica sedis sine premissa concordia & canonica electione eorum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum clericorum, & laicorum consensu inthronizatur, &c. Idem ferè habetur ad finem illius synodi, & refertur infra c. si quis pecunia.

C. II. ¶ Papa superflite, eo inconsulto, de electione futuri Pontificis nemo audeat loqui.

Item Symmachus Papa in synodo Romana prima, cap. 3. & 5.

II. ¶ Si quis a Papa i superflite, pro Romano Pontificatu cuiquam quolibet modo favorem prestare, convincitur, loci sui honore, vel communione privetur. Si quis presbyter 2, aut diaconus, aut clericus, Papa incolumi, & eo inconsulto, aut subscriptionem pro Romano pontificatu commodare, aut pŷtacia promittere, aut sacramentum præbere tentaverit, aut aliquod certè suffragium polliceri, vel de hac causa privatis conventiculis factis deliberare, atque decernere, loci sui dignitate, atque b. communione privetur. & infra c. Propter ocellas fraudes, & conjurationum secretas insidias, quas hujus sententia distinctionis consequitur d, si quis ad ecclesiasticam petulerit notitiam consilia eorum, qui contra hanc synodum de pontificali egerint ambitu, & rationabili probatione convicerit, participes actionis hujusmodi non solum purgatus ab omni culpa sit, sed etiam remuneratione, quæ non indigna sit, sublevetur. Univerŷa synodus, &c.

1 ¶ Si quis Papa] Intium hoc usq; ad versiculum, Si quis presbyter, est caput secundum suggestionem Fulgentii archidiaconi Romanae Ecclesie: quod una cum tribus aliis capitulis, in tomis conciliorum, præcedit primam, vel secundam synodum sub Symmacho, cum hac inscriptione: Capitula primæ synodi Romanae sub Symmacho Papa. In codice vero canonum præmittuntur hie verbi: Tituli decretorum Papæ Symmachi numero quatuor.

2 ¶ Si quis presbyter] Hæc sunt propria verba capituli 3. ipsius synodi, quod est secundum in codice canonum.

C. III. ¶ In Apostolatus culmen nullus nisi ex Cardinalibus promoveatur.

Item ex concilio Stephani Papæ III. [Deusdedit addit, habito in basilica Constantiniana, Act. 3.]

Oportebat e, ut hæc sacrosancta domina nostra Romana Ecclesia (juxta quod à B. Petro, & ejus successoribus institutum est) ritè ordinaretur, & in Apostolatus culmen unus de Cardinalibus presbyteris, aut diaconis consecraretur.

C. IV. ¶ De eodem. *Item ex eodem.*

Nullus unquam laicorum, neque ex alio ordine præsumat, nisi per distinctos gradus ascendens diaconus, aut presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatus honorem promoveri.

In Pontificaliibus manuscriptis, uno Vaticano, & altero Cardinali Sirleti in vita Stephani Papæ III. referendo synodum ipsius tempore habitam, hæc leguntur ad caput hoc pertinentis: Tunc allatis sacratissimis canonibus, eisque liquido perscrutatis, prolata est sententia ab eodem sacerdotali concilio, sub anathemate interdicens, ne ullus unquam præsumat laicorum, neque ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, diaconus, aut presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatus honorem promoveri: & alia plura, quæ canonica indigebant correctione, in eodem concilio statuerunt emendanda.

a Bur. l. 1. c. 223. lvo p. 3. c. 336. Poly. l. 1. tit. 4. Anselm. l. 6. cap. 1. b al. vel. c. c. Poly. ibid. d al. persequitur. e Deusdedit p. 1. Anselm. l. 6. c. 25. Poly. l. 1. tit. 4. f Deusdedit ibid. Poly. ibid. Anselm. l. 6. c. 24. S. Anselm. l. 6. c. 24.

C. V. ¶ Anathematizetur Episcopus, Monachus, vel laicus Romanam Ecclesiam invadens, & in gradum filiorum ejus prorumpens.

III. ¶ Si quis ex Episcopis, vel presbyteris, vel monachis, vel laicis contra canonum, & sanctorum patrum statuta prorumpens, in gradum filiorum sanctæ Romanæ ecclesie, id est, presbyterorum Cardinalium, & diaconorum ire præsumperit, & hanc Apostolicam sedem invadere quilibet ex supradictis tentaverit, & ad summum Pontificalem honorem ascendere voluerit, ipsi, & sibi faventibus fiat perpetuum anathema. & infra. ¶ Si quis resistere præsumperit sacerdotibus, atque primatibus ecclesie, vel cuncto clero ad eligendum sibi Romanum Pontificem secundum canonicam & traditionem, anathema sit.

Deusdedit presbyter Cardinalis tituli Apostolorum in Eudoxia, par. 2. cap. 121. refert multa ex synodo habita à Stephano tertio, in quibus hæc integram continetur.

C. VI. ¶ Anathema sit, qui canonice electioni Romani Pontificis contradicere præsumperit.

Item ex concilio Leonis Papæ IV.

IV. ¶ Si quis ex sacerdotibus, seu primatibus nobilibus, seu cuncto clero sanctæ Romanæ Ecclesie, electioni Romani Pontificis contradicere præsumperit, sicut in concilio Bonifacii, & Stephani Papæ legitur statutum, anathema sit.

C. VII. ¶ Nullus Episcopi fiat electio, nisi post diem tertium depositionis alterius.

Item ex concilio Bonifacii Papæ III.

2 ¶ Nullus d, Pontifice Romano vivente, aut Episcopo civitatis suæ præsumat loqui, aut partes sibi facere, nisi tertio die depositionis ejus, adunato clero, & filiis ecclesie, & tunc electio fiat.

3 pars. Sed quaritur, si duo concertantium temeritate electi fuerint, quis eorum alteri præferendus sit? De his ita scribit Honorius Augustus ad Bonifacium Papam.

C. VIII. ¶ Si temeritate concertantium duo fuerint ordinati.

Si duo forte contra fas temeritate concertantium fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus sacerdotem, sed illum solum in sede Apostolica permaniturum, quem ex numero clericorum, nova ordinatione divinum iudicium, & universitatis consensus elegerit.

4 pars. Hoc autem capitulum g non de eo intelligendum est, qui uno per apostasiam ordinato, à Cardinalibus & religiosis clericis Apostolicæ sedis inthronizatur, etiam si ille apostaticus ita cathedram B. Petri volenter tenuerit, ut canonice electio in Urbem fieri non valeat.

C. IX. ¶ De eo, qui per pecuniam, vel populari tumultu, non canonice electio ordinatur.

Unde Nicolaus Papa II. in concilio Romano h statuit, dicens.

V. ¶ Si quis pecunia, vel gratia humana, vel populari, seu militari tumultu, sine concordia, & canonica electione, ac benedictione Cardinalium Episcoporum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum clericorum fuerit Apostolica sedis inthronizatus, non Aposto-

a Deusdedit ibid. Anselm. l. 6. c. 26. & 27. In Pontificali Rom. manuscr. b al. hanc canonicam. c Deusdedit ibid. Anselm. l. 6. c. 28. d In Pontific. Rom. manuscr. Anselm. l. 6. c. 21. Deusdedit p. 1. e In tomis conciliorum inter epistolæ Bonif. 7. dist. 97. cap. Victor Honorius. f certantes. g Anselm. lib. 6. cap. 17. h In fine. i sup. ferè idem dist. ea. ca. si quis Apostolicæ. Anselm. l. 6. c. 16. Poly. l. 1. tit. 4. lvo p. 4. c. 6.

licis, sed apostaticis habeatur, liceatque Cardinalibus Episcopis, cum religiosis, & Deum timentibus clericis, & laicis, inasorem etiam cum anathemate, & humano auxilio & studio à sede Apostolica repellere, & quem dignum iudicaverint, præponere. Quod si hoc intra urbem perficere nequiverint, nostra auctoritate Apostolica congregati in loco, qui eis placuerit, eligant quem digniorem, & utiliorem Apostolicæ sedi perpexerint, concessa ei auctoritate regendi & disponendi res, in a utilitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, secundum quod ei melius videbitur, juxta qualitatem temporis, quasi jam omnino inthronizatus sit.

5 pars. Electio vero Romani Pontificis etiam cum deliberatione prædecessoris fieri debet.

C. X. ¶ Si Papa de electione sui successoris ante decernere non poterit.

Unde Symmachus Papa ait in synodo Romana prima, cap. 4.

Si b̄ transitus Papæ (quod absit) inopinatus evenerit, & de sui electione successoris (ut supra placuit) non possit ante decernere, siquidem in unum totius inclinaverit e ecclesiastici ordinis electio, consecratur electus Episcopus. Si autem, ut fieri solet, studia cœperint esse diversa eorum, de quibus certamen emerferit, vincat sententia plurimorum, sic tamen, ut sacerdotio careat, qui captus promissione, non recto iudicio de electione decreverit. Synodus dixit, placet, &c.

6 pars. Sicut supra monstratum est, electio summorum sacerdotum à Cardinalibus, & religiosis clericis fieri debet, electio vero eorum, iudicio divino reservata est.

C. XI. ¶ Summorum Pontificum electionem sibi Dominus reservavit.

Unde Anacletus Papa ait ad Episcopos Italia, epist. 2. c. 2.

Electionem d̄ vero summorum sacerdotum sibi Dominus reservavit, licet electionem eorum bonis sacerdotibus, & spiritualibus populis concessisset.

1 ¶ Summorum] Sequēbatur, Pontificum vel sacerdotum. Sublata sunt dua priores voces, quia neque in originali, neque apud Ivoem, neque in verisus Gratiani exemplaribus leguntur.

DISTINCTIO LXXX.

Item vero, in quibus Primates, Patriarcha, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri sunt ordinandi, hac sunt secundum Lucium Papam, & Clementem, atque Anacletum.

C. I. ¶ In quibus locis Primates, vel Patriarcha debeant ordinari.

Ait enim Lucius Papa.

Vrbes e & loca quibus Primates præsidere debent, non à modernis, sed etiam multis ante adventum Christi sunt statuta temporibus: quorum Primates etiam gentiles, pro majoribus etiam negotiis appellabant. ¶ In ipsi vero urbibus post Christi adventum, Apostoli & successores eorum, Patriarchas, vel Primates posuerunt, ad quos Episcoporum negotia (salva in omnibus Apostolica auctoritate) & majores causæ, post Apostolicam sedem sunt referenda.

C. II. ¶ De eodem.

Item Clemens Papa ad Iacobum, epist. 1.

In illis vero civitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi ḡ summes eorum, atque primi legis doctores erant, Episcoporum Primates poni, vel Patriarchas

a al.in.] b Dendedit ibid. Poly. ibid. Anst. 6. c. 1. Pann. 13. c. 2. c al. convenerit. d Ivo p. 5. c. 138. e Extat apud Stephanum I. epist. 1. c. 3. Anst. 16. c. 118. f Leo II. epist. 3. Poly. 1. 2. tit. 22. Burd. 1. 2. c. 215. Anst. 1. 6. s. 128. g al. Archiepiscopi.

B. Petrus præcepit, qui reliquorum Episcoporum causas a, & majora, quoties necesse foret, negotia in fide agitent. & paulo post. ¶ In illis autem civitatibus, in quibus dudum apud predictos erant archiepiscopi, quos tamen minores tenebant, quam memoratos Primates, Archiepiscopi institui præcepit. ¶ In singulis vero reliquis civitatibus singulos, & non binos, vel ternos, aut plures Episcopos constitui præcepit, qui non Primatum, aut Archiepiscoporum, aut metropolitanorum nomine, quia matres civitatum non tenent, sed Episcoporum tantum vocabulo potirentur: quoniam nec inter ipsos Apostolos par institutio fuit: sed unus omnibus præfuit.

C. III. ¶ De eodem.

Item Anacletus b̄ epist. 3. cap. 2.

Episcopi e non in castellis, aut modicis civitatibus debent constitui: sed presbyteri per castella, & modicas civitates, atque villas debent ab Episcopis ordinari, & poni: singuli tamen per singulos titulos suos. Et Episcopus non ab uno, sed à pluribus debet Episcopis ordinari, & ut dictum est, non ad modicam civitatem, ne vilescat nomen Episcopi, sed ad honorabilem urbem titulandus & denominandus est. Presbyter vero ad qualemcunque d̄ locum, vel ecclesiam in eo constitutam, est præficiendus.

C. IV. ¶ De eodem.

Item Leo Papa ad Episcopos Africa, epist. 85. c. 2.

Illud e sane, quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum statuta servari, ut non in quibuslibet locis, neque quibuslibet castellis, & ubi ante non fuerunt, Episcopi consecrentur: cum ubi minores sunt plebes, minoresque conventus, presbyterorum cura sufficiat: episcopalia autem gubernacula non nisi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus oporteat præsidere: ne, quod sanctorum Patrum divinitus inspirata decreta veterunt, viculis & posse sionibus, vel obscuris & solitariis municipiis, tribuatur sacerdotale fastigium.

C. V. ¶ De eodem.

Item ex concilio Leodicensi, cap. 57.

Non debere in vicis & villis f̄ Episcopos ordinari, sed visitatores 1, id est, qui circumcant, constitui: hos autem, qui antehac ordinati sunt, nihil agere censemus sine conscientia Episcopi civitatis. Similiter etiam presbyteri nihil sine præcepto & consilio Episcopi agant.

1 ¶ Sed visitatores] In codice Græco impresso legitur, ἡ πρεσβυτερος, in tribus autem manuscriptis, ἡ πρεσβυτερος.

2 pars. ¶ Sedes autem Episcoporum non longo intervallo debent disjungi, ut ad consecrationem sui provincialis sine difficultate possint occurrere.

C. VI. ¶ Episcopales sedes non longo intervallo à se debent disjungi.

Unde Gregorius Augustinus Anglorum Episcopo, responsio octavo.

Fraternitatem ḡ tuam ita volumus in Anglia Episcopos ordinare, ut ipsi sibi Episcopi longo intervallo minime disjungantur: quatenus nulla sit necessitas, ut in ordinatione alicujus Episcopi convenire non possint. Nam Episcoporum ordinatio sine aggregatis tribus vel quatuor Episcopis geri non debet.

DISTINCTIO LXXXI.

Hæc de ordinandis, & ordinantibus, atque de singulorum graduum distinctionibus & officio dixisse nos sufficiat. Verum quia aliquantulum

a Iudicia.] orig. b Idem est Clementis in epist. proxime citata. c Burc. 1. 2. c. 4. Ivo p. 5. c. 58. & 98. d quemcumque.] orig. e Poly. 1. 2. tit. 23. Bur. 1. 2. c. 32. Ivo p. 5. c. 107. & 143. ext. de privileg. f al. consellu. g Pann. 13. c. 36.

diffinitio

diffusis in his immorati sumus, quadam procedentibus coherencia sub epologo ad memoriam subiungimus. Debet ordinandus in Episcopum (ut Apostolus a scribit) esse sine crimine, id est, sine peccato mortali: quod non solum de Episcopo, sed etiam de quolibet electo ad aliquam praeposituram ecclesiae oportet intelligi.

C. I. ¶ Sine crimine & gravi peccato debet esse, qui ordinatur Episcopus.

Unde Augustinus scribit tractatu 41. ad cap. 8. Ioannis.

Apostolus b Paulus quando elegit ordinandos presbyteros, vel diaconos, & quicumque ordinandus est ad praeposituram ecclesiae, non ait, si quis sine peccato est, (hoc enim si diceret, omnis homo reprobareretur, nullus ordinaretur) sed ait [si quis sine crimine est] sicut est homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, sacrilegium, & cetera huiusmodi. Item c. ¶ Crimen autem est peccatum grave, accusatione & damnatione dignissimum.

2 pars. Quilibet itaque horum implicatur ordinari non debet, vel si iam ordinatus, ante tempus, vel post tempus sua ordinationis aliquod eorum admisisse convincitur, suscepti gradus officio privabitur.

C. II. ¶ Monitoris personam non recte suscipit, qui verbis, non operibus docet.

Unde Symmachus Papa ait.

Nemo recte monitoris personam suscipit, nisi qui actibus suis errata condemnat, & amorem innocentiae conversatione demonstrat.

C. III. ¶ Careat ordine, quem praestat, qui indignum sublimare non meruit.

[Item Coelestinus ad Episcopos Galliae, epist. 2. c. 3.]

Antis Daniel gravatus testimoniis, tanta facinorum accusatione pulsatus, sacrarum, ut dicitur, virginum pollutus incestu, Episcopus asseritur ordinatus. Et, ut in nostri libellis scriptis continetur, quorum ad vos quoque exemplaria direximus, in pontifici dignitatem, hoc tempore, quo ad causam dicendam, missis a nobis literis, vocabatur, obrepit. Sacro nomini absit injuria. Facilius est, ut hanc dignitatem tali dando, ipse amiserit ordinari, quam eam obtineat ordinatus. Cui convicto sociabitur, qui sibi eum credidit, largiendo pontificium, sociandum. Qualis enim ipse sit, quisquis tales ordinaverit, offendit.

C. IV. ¶ Non recipit ordo ecclesiasticus eum, qui sine examinatione, vel postea confessus ordinatur.

Item ex concilio Nicano, cap. 9.

Si d. qui sine examinatione promoti presbyteri sunt, & postea examinati, confessi sunt peccata sua, & cum confessi fuissent, contra regulam venientes homines eis manus imposuerunt, hos ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehensibile est, sancta defendit ecclesia.

C. V. ¶ Lapsi per ignorantiam, aut contemptu ordinantium ordinari depreciantur.

Item ejusdem concilii, cap. 10.

Quicumque ex his, qui lapsi sunt, per ignorantiam sunt ordinati, vel contemptu eorum, qui eos ordinarunt, hoc non praepudicat regulae ecclesiasticae. Cum enim compertum fuerit, deponuntur.

¶ Contemptu] Gracia est in concilio vulgata, h. 2. c. 2. ad 2. c. 1. c. 2. c. 3. c. 4. c. 5. c. 6. c. 7. c. 8. c. 9. c. 10. c. 11. c. 12. c. 13. c. 14. c. 15. c. 16. c. 17. c. 18. c. 19. c. 20. c. 21. c. 22. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26. c. 27. c. 28. c. 29. c. 30. c. 31. c. 32. c. 33. c. 34. c. 35. c. 36. c. 37. c. 38. c. 39. c. 40. c. 41. c. 42. c. 43. c. 44. c. 45. c. 46. c. 47. c. 48. c. 49. c. 50. c. 51. c. 52. c. 53. c. 54. c. 55. c. 56. c. 57. c. 58. c. 59. c. 60. c. 61. c. 62. c. 63. c. 64. c. 65. c. 66. c. 67. c. 68. c. 69. c. 70. c. 71. c. 72. c. 73. c. 74. c. 75. c. 76. c. 77. c. 78. c. 79. c. 80. c. 81. c. 82. c. 83. c. 84. c. 85. c. 86. c. 87. c. 88. c. 89. c. 90. c. 91. c. 92. c. 93. c. 94. c. 95. c. 96. c. 97. c. 98. c. 99. c. 100. c. 101. c. 102. c. 103. c. 104. c. 105. c. 106. c. 107. c. 108. c. 109. c. 110. c. 111. c. 112. c. 113. c. 114. c. 115. c. 116. c. 117. c. 118. c. 119. c. 120. c. 121. c. 122. c. 123. c. 124. c. 125. c. 126. c. 127. c. 128. c. 129. c. 130. c. 131. c. 132. c. 133. c. 134. c. 135. c. 136. c. 137. c. 138. c. 139. c. 140. c. 141. c. 142. c. 143. c. 144. c. 145. c. 146. c. 147. c. 148. c. 149. c. 150. c. 151. c. 152. c. 153. c. 154. c. 155. c. 156. c. 157. c. 158. c. 159. c. 160. c. 161. c. 162. c. 163. c. 164. c. 165. c. 166. c. 167. c. 168. c. 169. c. 170. c. 171. c. 172. c. 173. c. 174. c. 175. c. 176. c. 177. c. 178. c. 179. c. 180. c. 181. c. 182. c. 183. c. 184. c. 185. c. 186. c. 187. c. 188. c. 189. c. 190. c. 191. c. 192. c. 193. c. 194. c. 195. c. 196. c. 197. c. 198. c. 199. c. 200. c. 201. c. 202. c. 203. c. 204. c. 205. c. 206. c. 207. c. 208. c. 209. c. 210. c. 211. c. 212. c. 213. c. 214. c. 215. c. 216. c. 217. c. 218. c. 219. c. 220. c. 221. c. 222. c. 223. c. 224. c. 225. c. 226. c. 227. c. 228. c. 229. c. 230. c. 231. c. 232. c. 233. c. 234. c. 235. c. 236. c. 237. c. 238. c. 239. c. 240. c. 241. c. 242. c. 243. c. 244. c. 245. c. 246. c. 247. c. 248. c. 249. c. 250. c. 251. c. 252. c. 253. c. 254. c. 255. c. 256. c. 257. c. 258. c. 259. c. 260. c. 261. c. 262. c. 263. c. 264. c. 265. c. 266. c. 267. c. 268. c. 269. c. 270. c. 271. c. 272. c. 273. c. 274. c. 275. c. 276. c. 277. c. 278. c. 279. c. 280. c. 281. c. 282. c. 283. c. 284. c. 285. c. 286. c. 287. c. 288. c. 289. c. 290. c. 291. c. 292. c. 293. c. 294. c. 295. c. 296. c. 297. c. 298. c. 299. c. 300. c. 301. c. 302. c. 303. c. 304. c. 305. c. 306. c. 307. c. 308. c. 309. c. 310. c. 311. c. 312. c. 313. c. 314. c. 315. c. 316. c. 317. c. 318. c. 319. c. 320. c. 321. c. 322. c. 323. c. 324. c. 325. c. 326. c. 327. c. 328. c. 329. c. 330. c. 331. c. 332. c. 333. c. 334. c. 335. c. 336. c. 337. c. 338. c. 339. c. 340. c. 341. c. 342. c. 343. c. 344. c. 345. c. 346. c. 347. c. 348. c. 349. c. 350. c. 351. c. 352. c. 353. c. 354. c. 355. c. 356. c. 357. c. 358. c. 359. c. 360. c. 361. c. 362. c. 363. c. 364. c. 365. c. 366. c. 367. c. 368. c. 369. c. 370. c. 371. c. 372. c. 373. c. 374. c. 375. c. 376. c. 377. c. 378. c. 379. c. 380. c. 381. c. 382. c. 383. c. 384. c. 385. c. 386. c. 387. c. 388. c. 389. c. 390. c. 391. c. 392. c. 393. c. 394. c. 395. c. 396. c. 397. c. 398. c. 399. c. 400. c. 401. c. 402. c. 403. c. 404. c. 405. c. 406. c. 407. c. 408. c. 409. c. 410. c. 411. c. 412. c. 413. c. 414. c. 415. c. 416. c. 417. c. 418. c. 419. c. 420. c. 421. c. 422. c. 423. c. 424. c. 425. c. 426. c. 427. c. 428. c. 429. c. 430. c. 431. c. 432. c. 433. c. 434. c. 435. c. 436. c. 437. c. 438. c. 439. c. 440. c. 441. c. 442. c. 443. c. 444. c. 445. c. 446. c. 447. c. 448. c. 449. c. 450. c. 451. c. 452. c. 453. c. 454. c. 455. c. 456. c. 457. c. 458. c. 459. c. 460. c. 461. c. 462. c. 463. c. 464. c. 465. c. 466. c. 467. c. 468. c. 469. c. 470. c. 471. c. 472. c. 473. c. 474. c. 475. c. 476. c. 477. c. 478. c. 479. c. 480. c. 481. c. 482. c. 483. c. 484. c. 485. c. 486. c. 487. c. 488. c. 489. c. 490. c. 491. c. 492. c. 493. c. 494. c. 495. c. 496. c. 497. c. 498. c. 499. c. 500. c. 501. c. 502. c. 503. c. 504. c. 505. c. 506. c. 507. c. 508. c. 509. c. 510. c. 511. c. 512. c. 513. c. 514. c. 515. c. 516. c. 517. c. 518. c. 519. c. 520. c. 521. c. 522. c. 523. c. 524. c. 525. c. 526. c. 527. c. 528. c. 529. c. 530. c. 531. c. 532. c. 533. c. 534. c. 535. c. 536. c. 537. c. 538. c. 539. c. 540. c. 541. c. 542. c. 543. c. 544. c. 545. c. 546. c. 547. c. 548. c. 549. c. 550. c. 551. c. 552. c. 553. c. 554. c. 555. c. 556. c. 557. c. 558. c. 559. c. 560. c. 561. c. 562. c. 563. c. 564. c. 565. c. 566. c. 567. c. 568. c. 569. c. 570. c. 571. c. 572. c. 573. c. 574. c. 575. c. 576. c. 577. c. 578. c. 579. c. 580. c. 581. c. 582. c. 583. c. 584. c. 585. c. 586. c. 587. c. 588. c. 589. c. 590. c. 591. c. 592. c. 593. c. 594. c. 595. c. 596. c. 597. c. 598. c. 599. c. 600. c. 601. c. 602. c. 603. c. 604. c. 605. c. 606. c. 607. c. 608. c. 609. c. 610. c. 611. c. 612. c. 613. c. 614. c. 615. c. 616. c. 617. c. 618. c. 619. c. 620. c. 621. c. 622. c. 623. c. 624. c. 625. c. 626. c. 627. c. 628. c. 629. c. 630. c. 631. c. 632. c. 633. c. 634. c. 635. c. 636. c. 637. c. 638. c. 639. c. 640. c. 641. c. 642. c. 643. c. 644. c. 645. c. 646. c. 647. c. 648. c. 649. c. 650. c. 651. c. 652. c. 653. c. 654. c. 655. c. 656. c. 657. c. 658. c. 659. c. 660. c. 661. c. 662. c. 663. c. 664. c. 665. c. 666. c. 667. c. 668. c. 669. c. 670. c. 671. c. 672. c. 673. c. 674. c. 675. c. 676. c. 677. c. 678. c. 679. c. 680. c. 681. c. 682. c. 683. c. 684. c. 685. c. 686. c. 687. c. 688. c. 689. c. 690. c. 691. c. 692. c. 693. c. 694. c. 695. c. 696. c. 697. c. 698. c. 699. c. 700. c. 701. c. 702. c. 703. c. 704. c. 705. c. 706. c. 707. c. 708. c. 709. c. 710. c. 711. c. 712. c. 713. c. 714. c. 715. c. 716. c. 717. c. 718. c. 719. c. 720. c. 721. c. 722. c. 723. c. 724. c. 725. c. 726. c. 727. c. 728. c. 729. c. 730. c. 731. c. 732. c. 733. c. 734. c. 735. c. 736. c. 737. c. 738. c. 739. c. 740. c. 741. c. 742. c. 743. c. 744. c. 745. c. 746. c. 747. c. 748. c. 749. c. 750. c. 751. c. 752. c. 753. c. 754. c. 755. c. 756. c. 757. c. 758. c. 759. c. 760. c. 761. c. 762. c. 763. c. 764. c. 765. c. 766. c. 767. c. 768. c. 769. c. 770. c. 771. c. 772. c. 773. c. 774. c. 775. c. 776. c. 777. c. 778. c. 779. c. 780. c. 781. c. 782. c. 783. c. 784. c. 785. c. 786. c. 787. c. 788. c. 789. c. 790. c. 791. c. 792. c. 793. c. 794. c. 795. c. 796. c. 797. c. 798. c. 799. c. 800. c. 801. c. 802. c. 803. c. 804. c. 805. c. 806. c. 807. c. 808. c. 809. c. 810. c. 811. c. 812. c. 813. c. 814. c. 815. c. 816. c. 817. c. 818. c. 819. c. 820. c. 821. c. 822. c. 823. c. 824. c. 825. c. 826. c. 827. c. 828. c. 829. c. 830. c. 831. c. 832. c. 833. c. 834. c. 835. c. 836. c. 837. c. 838. c. 839. c. 840. c. 841. c. 842. c. 843. c. 844. c. 845. c. 846. c. 847. c. 848. c. 849. c. 850. c. 851. c. 852. c. 853. c. 854. c. 855. c. 856. c. 857. c. 858. c. 859. c. 860. c. 861. c. 862. c. 863. c. 864. c. 865. c. 866. c. 867. c. 868. c. 869. c. 870. c. 871. c. 872. c. 873. c. 874. c. 875. c. 876. c. 877. c. 878. c. 879. c. 880. c. 881. c. 882. c. 883. c. 884. c. 885. c. 886. c. 887. c. 888. c. 889. c. 890. c. 891. c. 892. c. 893. c. 894. c. 895. c. 896. c. 897. c. 898. c. 899. c. 900. c. 901. c. 902. c. 903. c. 904. c. 905. c. 906. c. 907. c. 908. c. 909. c. 910. c. 911. c. 912. c. 913. c. 914. c. 915. c. 916. c. 917. c. 918. c. 919. c. 920. c. 921. c. 922. c. 923. c. 924. c. 925. c. 926. c. 927. c. 928. c. 929. c. 930. c. 931. c. 932. c. 933. c. 934. c. 935. c. 936. c. 937. c. 938. c. 939. c. 940. c. 941. c. 942. c. 943. c. 944. c. 945. c. 946. c. 947. c. 948. c. 949. c. 950. c. 951. c. 952. c. 953. c. 954. c. 955. c. 956. c. 957. c. 958. c. 959. c. 960. c. 961. c. 962. c. 963. c. 964. c. 965. c. 966. c. 967. c. 968. c. 969. c. 970. c. 971. c. 972. c. 973. c. 974. c. 975. c. 976. c. 977. c. 978. c. 979. c. 980. c. 981. c. 982. c. 983. c. 984. c. 985. c. 986. c. 987. c. 988. c. 989. c. 990. c. 991. c. 992. c. 993. c. 994. c. 995. c. 996. c. 997. c. 998. c. 999. c. 1000.

¶ Contemptu] Gracia est in concilio vulgata, h. 2. c. 2. ad 2. c. 1. c. 2. c. 3. c. 4. c. 5. c. 6. c. 7. c. 8. c. 9. c. 10. c. 11. c. 12. c. 13. c. 14. c. 15. c. 16. c. 17. c. 18. c. 19. c. 20. c. 21. c. 22. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26. c. 27. c. 28. c. 29. c. 30. c. 31. c. 32. c. 33. c. 34. c. 35. c. 36. c. 37. c. 38. c. 39. c. 40. c. 41. c. 42. c. 43. c. 44. c. 45. c. 46. c. 47. c. 48. c. 49. c. 50. c. 51. c. 52. c. 53. c. 54. c. 55. c. 56. c. 57. c. 58. c. 59. c. 60. c. 61. c. 62. c. 63. c. 64. c. 65. c. 66. c. 67. c. 68. c. 69. c. 70. c. 71. c. 72. c. 73. c. 74. c. 75. c. 76. c. 77. c. 78. c. 79. c. 80. c. 81. c. 82. c. 83. c. 84. c. 85. c. 86. c. 87. c. 88. c. 89. c. 90. c. 91. c. 92. c. 93. c. 94. c. 95. c. 96. c. 97. c. 98. c. 99. c. 100. c. 101. c. 102. c. 103. c. 104. c. 105. c. 106. c. 107. c. 108. c. 109. c. 110. c. 111. c. 112. c. 113. c. 114. c. 115. c. 116. c. 117. c. 118. c. 119. c. 120. c. 121. c. 122. c. 123. c. 124. c. 125. c. 126. c. 127. c. 128. c. 129. c. 130. c. 131. c. 132. c. 133. c. 134. c. 135. c. 136. c. 137. c. 138. c. 139. c. 140. c. 141. c. 142. c. 143. c. 144. c. 145. c. 146. c. 147. c. 148. c. 149. c. 150. c. 151. c. 152. c. 153. c. 154. c. 155. c. 156. c. 157. c. 158. c. 159. c. 160. c. 161. c. 162. c. 163. c. 164. c. 165. c. 166. c. 167. c. 168. c. 169. c. 170. c. 171. c. 172. c. 173. c. 174. c. 175. c. 176. c. 177. c. 178. c. 179. c. 180. c. 181. c. 182. c. 183. c. 184. c. 185. c. 186. c. 187. c. 188. c. 189. c. 190. c. 191. c. 192. c. 193. c. 194. c. 195. c. 196. c. 197. c. 198. c. 199. c. 200. c. 201. c. 202. c. 203. c. 204. c. 205. c. 206. c. 207. c. 208. c. 209. c. 210. c. 211. c. 212. c. 213. c. 214. c. 215. c. 216. c. 217. c. 218. c. 219. c. 220. c. 221. c. 222. c. 223. c. 224. c. 225. c. 226. c. 227. c. 228. c. 229. c. 230. c. 231. c. 232. c. 233. c. 234. c. 235. c. 236. c. 237. c. 238. c. 239. c. 240. c. 241. c. 242. c. 243. c. 244. c. 245. c. 246. c. 247. c. 248. c. 249. c. 250. c. 251. c. 252. c. 253. c. 254. c. 255. c. 256. c. 257. c. 258. c. 259. c. 260. c. 261. c. 262. c. 263. c. 264. c. 265. c. 266. c. 267. c. 268. c. 269. c. 270. c. 271. c. 272. c. 273. c. 274. c. 275. c. 276. c. 277. c. 278. c. 279. c. 280. c. 281. c. 282. c. 283. c. 284. c. 285. c. 286. c. 287. c. 288. c. 289. c. 290. c. 291. c. 292. c. 293. c. 294. c. 295. c. 296. c. 297. c. 298. c. 299. c. 300. c. 301. c. 302. c. 303. c. 304. c. 305. c. 306. c. 307. c. 308. c. 309. c. 310. c. 311. c. 312. c. 313. c. 314. c. 315. c. 316. c. 317. c. 318. c. 319. c. 320. c. 321. c. 322. c. 323. c. 324. c. 325. c. 326. c. 327. c. 328. c. 329. c. 330. c. 331. c. 332. c. 333. c. 334. c. 335. c. 336. c. 337. c. 338. c. 339. c. 340. c. 341. c. 342. c. 343. c. 344. c. 345. c. 346. c. 347. c. 348. c. 349. c. 350. c. 351. c. 352. c. 353. c. 354. c. 355. c. 356. c. 357. c. 358. c. 359. c. 360. c. 361. c. 362. c. 363. c. 364. c. 365. c. 366. c. 367. c. 368. c. 369. c. 370. c. 371. c. 372. c. 373. c. 374. c. 375. c. 376. c. 377. c. 378. c. 379. c. 380. c. 381. c. 382. c. 383. c. 384. c. 385. c. 386. c. 387. c. 388. c. 389. c. 390. c. 391. c. 392. c. 393. c. 394. c. 395. c. 396. c. 397. c. 398. c. 399. c. 400. c. 401. c. 402. c. 403. c. 404. c. 405. c. 406. c. 407. c. 408. c. 409. c. 410. c. 411. c. 412. c. 413. c. 414. c. 415. c. 416. c. 417. c. 418. c. 419. c. 420. c. 421. c. 422. c. 423. c. 424. c. 425. c. 426. c. 427. c. 428. c. 429. c. 430. c. 431. c. 432. c. 433. c. 434. c. 435. c. 436. c. 437. c. 438. c. 439. c. 440. c. 441. c. 442. c. 443. c. 444. c. 445. c. 446. c. 447. c. 448. c. 449. c. 450. c. 451. c. 452. c. 453. c. 454. c. 455. c. 456. c. 457. c. 458. c. 459. c. 460. c. 461. c. 462. c. 463. c. 464. c. 465. c. 466. c. 467. c. 468. c. 469. c. 470. c. 471. c. 472. c. 473. c. 474. c. 475. c. 476. c. 477. c. 478. c. 479. c. 480. c. 481. c. 482. c. 483. c. 484. c. 485. c. 486. c. 487. c. 488. c. 489. c. 490. c. 491. c. 492. c. 493. c. 494. c. 495. c. 496. c. 497. c. 498. c. 499. c. 500. c. 501. c. 502. c. 503. c. 504. c. 505. c. 506. c. 507. c. 508. c. 509. c. 510. c. 511. c. 512. c. 513. c. 514. c. 515. c. 516. c. 517. c. 518. c. 519. c. 520. c. 521. c. 522. c. 523. c. 524. c. 525. c. 526. c. 527. c. 528. c. 529. c. 530. c. 531. c. 532. c. 533. c. 534. c. 535. c. 536. c. 537. c. 538. c. 539. c. 540. c. 541. c. 542. c. 543. c. 544. c. 545. c. 546. c. 547. c. 548. c. 549. c. 550. c. 551. c. 552. c. 553

C. XI. ¶ De eodem.

Item Pelagius Papa Constantino defensori.

Romanus a Ecclesia Thaxanensis clericus crimine adulterii, quod admisisse perhibetur, a clericatus ordine depositus in monasterio hic in urbe Romana ad agendam poenitentiam ex nostra iussione detrusus est.

C. XII. ¶ In crimine captus presbyter, vel diaconus deponatur, non tamen communione privetur.

Item ex canone Apostolorum XXV.

Presbyter b, aut diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto, aut homicidio r captus est, deponatur, non tamen communione privetur. 2. Dicit enim scriptura [Non e vindicabit Dominus bis in idipsum.]

1 ¶ Aut homicidio] Hec dicitio non est in canone 25. Apostolorum. Sed in concilio Triburienfi, cum Patres illi ita dixissent, legimus in canonibus Apostolorum, quod Episcopus, Presbyter, & diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto captus est, deponatur: hinc argumentantur idem multo magis statuendum esse de homicida: quae fortasse causa fuit, quamobrem a Gratiano, & alii collectoribus ea dicitio huic canonis adiecta sit. In canone autem 32. Basiliensi idem statuatur de clericis peccantibus peccatum ad mortem, quod etiam de fornicatoribus expositum erat in canone 2.

2 ¶ Privetur] In codicibus impressis sequebatur, si paraverit sententia, quae verba sunt expuncta, quia neque in originali, neque in vetustis Gratiani exemplaribus legitur.

C. XIII. ¶ De eodem.

Item.

II. S I d quis Episcopus, aut Presbyter, aut diaconus post diaconi gradum acceptum fuerit fornicatus, aut moechatus, deponatur, & ab ecclesia projectus, inter laicos r agat poenitentiam.

¶ Proprius auctor huius capituli est inventus: sed simile habetur in concilio Neocaesariensi, c. 1. & in capitulo Martini Bracarensi cap. 27.

1 ¶ Inter laicos] Haec duo dictiones non leguntur in cap. 1. concilii Neocaesariensi, citato supra diff. 28. c. Presbyter. (ut ibi notatum est) neque in capitulo Martini Bracarensi.

C. XIV. ¶ De eodem.

Item ex concilio Arelatenfi l. 6. n. 14.

S I e diaconus, aut presbyter crimen capitale commiserit, simul & ab officio, & a communione pellatur. Si vero pro reatu suo se ab altaris communione sub poenitentis professione submoverit, his quoque si alii defuerint, & causa certa necessitatis exoritur f poscentem baptismum liceat baptizare.

C. XV. ¶ Non ingrediatur ecclesiam presbyteri, diaconi, subdiaconi, qui in fornicationis crimine jacent.

Item Gregorius VII. omnibus per regnum Italicum, & Tuscanicorum, debitam S. Petro obedientiam exhibentibus.

III. S I g qui sunt presbyteri, diaconi, vel subdiaconi, qui in crimine fornicationis jaceant, interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis, & S. Petri auctoritate, Ecclesiae introitum, usque dum poeniteant, & emendant. Si qui vero in suo peccato perseverare maluerint, nullum vestrum officium eorum audire praesumat: quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, testante Domino per prophetam h [Maledicam, inquit, benedictionibus vestris.] Qui ve-

a Panorm. l. 3. c. 144. b In conc. Tribur. c. 11. Rob. l. panii. c. 1. Anselm. l. 1. c. 29. Birc. l. 2. c. 189. Ivo part. 6. cap. 234. Poly. lib. 4. tit. 31. c. 60. c. d. uxor d. d. s. vni. r. o. a. d. r. d. sup. diff. 28. c. presbyter. d. Anselm. lib. 1. cap. 31. e Ivo part. 6. cap. 268. & part. 5. cap. 18. cap. 15. f al. sit. g Anselm. l. 6. c. 277. Panorm. l. 3. c. 144. h Malactha.

ro huic saluberrimo praeepto obedire noluerit, idololatricae peccatum incurrit, Samuele testante, & B. Gregorio a adfructe [Peccatum ariolandi est non obedire, & quasi scelus idololatricae non acquiescere.] Peccatum igitur paganitatis incurrit, quisquis dum Christianum se asserit, sedi Apostolice obedire contemnit.

¶ In regesto epistolularum Gregorii VII. non est inventa haec epistola, in qua sint omnia profus verba huius capituli. Sunt tamen in eo multa, quae huius decreti faciunt mentionem. Lib. 1. epist. 30. Episcopo Salzburgensi, & lib. 2. epist. di. Leodicensi Episcopo, & sequenti epistola Sicardo Aquilegenfi. De quo decreto, ut ipsum exequi omnino curarent, eodem lib. 2. epist. 69. Burchardus Halberstatensis Episcopo, & epist. sequenti, Annoni Colonensi Archiepiscopo diligentissime scribit, & lib. 3. epist. 3. Sigifredo Archiepiscopo Moguntino idem mandat, & lib. 4. epist. 10. comiti Flaandrensi, & sequenti, comiti de eadem scribit. Inter decreta etiam Innocentii II. sui istius decreti mentio. Verum propria verba huius capituli usque adversis. Qui vero huic saluberrimo. Marianus Scotus refert in sine suorum Chroniconum. Sequentia autem verba valde sunt ipsi Gregorio VII. familiaria.

C. XVI. ¶ Officio, & beneficio privetur Episcopus, presbyter, vel diaconus seminam accipiens, vel acceptam retinens.

Item Alexander II. Episcopus, & Regi Dalmatiarum.

IV. S I b quis amodo Episcopus, presbyter, aut diaconus foeminam acceperit, vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat, usque dum ad satisfactionem veniat: nec in choro psallentium habeat, nec aliquam portionem de rebus ecclesiasticis habeat.

C. XVII. ¶ De eodem.

Idem clero Mediolanensi.

V. S I c quis sacerdotum, vel diaconorum, vel subdiaconorum officium contumaciter deserens foeminam sibi potius elegit, sicut sponte ab fornicationem dimittit officium, ita ob praeviaricationem dimittere cogatur etiam inivitus beneficium.

C. XVIII. ¶ De eodem.

Idem populo Mediolanensi.

E Os d etiam, qui ut fornicari eis liceat, divinum officium derelinquunt, & a Deo recedentes, diabolo & operibus eius serviunt, sicut se iustissime ab officio alienos faciunt, ita beneficio ecclesiarum privatos esse ad iudicamus.

C. XIX. ¶ De eodem.

Item Lucius Papa.

M Inistri e altaris presbyteri, sive diaconi, ad Dominica tales eligantur officia, qui continentiam servant. ¶ Si vero post ordinationem suam ministros contigerit propria uxoris invadere cubile, sacrarii non intrent limina, neque sacrarii r portitores fiant, neque altare contingant, neque ab offerentibus holocausti oblationem suscipiant, neque ad Domini corporis portionem accedant, neque propinent 2, neque sine majoris natu auctoritate minora gerant officia: urecum sane ad altare, vel calicem ne suggerant.

1 Sacrarii] In epist. 2. Clementis (unde caput hoc sumptum videri potest, & unde citat Ivo) legitur: sacrificii. in uno autem vestro Gratiani codice, sacri.

2 ¶ Neque propinent] In epistola Clementis est: nec aquam sacerdotibus porrigit ad manus, ostia fornicus claudat, minora gerat officia, urecum, sive calicem ad

a Ivo par. 5. cap. 26. lib. 35. Moral. cap. 12. 3. quae sit. r. c. secundum. b Panorm. lib. 3. cap. 133. c Panorm. lib. 3. c. 139. d Panorm. lib. 3. cap. 140. Habetur in epist. 2. Clementis ad Iacobum fratrem Domini. e Anselm. lib. 8. c. 2. Poly. l. 2. tit. 31. d. v. p. 6. 6. 11. f al. portationem.

altare non fufferat a. Apud Iuonem verò: Sed aquam tantum sacerdotum manibus porrigat, officia forniculæ claudat, minora gesserit officia: urceum sanè ad altare suggerat.

C. XX. ¶ Clericus matronarum domicilia frequentari deponatur. Idem.

¶ Clericus b solus ad foemina tabernaculum non accedat, nec properet sine maioris natu sacerdotis iussione: nec solus presbyter cum sola foemina fabulas miscat. Nec Archidiaconus sub pretextu humilitatis aut officii frequenter inter domicilia matronarum, aut forte per clericos, aut domesticos c matronæ mandet aliquid d secretè. Si agnitum fuerit, & ille deponatur, & illa à liminibus arceatur ecclesiæ.

¶ Iussione] In epistola Clementis sequitur. Nec presbyter solus cum sola adjungatur: sed duobus adductis testibus visæ infirmam: nec solus cum sola foemina fabulas miscat, nec Archidiaconus, aut diaconus sub pretextu officii humilitatis frequenter, &c.

C. XXI. ¶ De eodem. PALEA. Idem.

¶ Sed: si forte aliqua intercessio fuerit, Episcopo suggeratur. Et si talis est, ad quam debeat ire pio intuitu, ipse pergat: sin autem, de latere suo dirigat, cum duobus, aut tribus testibus. Nemo tamen cum extranea habiter foemina, nisi proxima, aut soror fuerit. Et hoc cum magna sollicitudine fiat. Non enim ignoramus malitias Satana.

¶ Hac Palea in plerisque vetustis exemplaribus habetur conpuncta capiti antecedenti.

¶ Dirigat] In epistola S. Clementis sequitur: cum duobus ac tribus, qui hoc sanare g debeant. Sanè ad visitandum mulierem infirmam nullus clericus ingrediatur, nisi cum duobus, aut tribus. Nemo tamen, &c.

C. XXII. ¶ De eodem. PALEA. [Ex decreto i. Eugenii Papæ.]

¶ I b quispiam sacerdotum, id est, presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus de quacunque foemina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam, & tertiam admonitionem 2 inveniatur fabulari cum ea, vel aliquo modo conversari, excommunicetur: foemina verò canonice iudicetur.

¶ Ex decreto] Hic canon in concilio Romano primùm ab Eugenio secundo editus, & postea à Leone quarto etiam in concilio suo repetitus, & citatur in decretalibus tit. de cohabit. clerico, & mul. Et in plerisque vetustis exemplaribus est sine nomine.

¶ Admonitionem] In eodem canone sequitur, metropolitani, vel alterius Episcopi, aut ejus, cui subiacere videatur.

C. XXIII. ¶ Simul cum mulieribus sacerdotes habitare non licet. Item Gregorius.

¶ Oportet sacerdotes, quibus Domini populus commissus est, cum magna animi constantia vigilare super dominicas oves, ne lupinis morsibus, id est, diaboli stimulis lanientur. Neque enim hoc silere debeo, quod cum gravi animi tristitia dico: sacerdotes cum foeminis habitare conspicio: quod nefarium est dicere, vel audire, & contra sanctorum canonum sancita. Vbi enim talis fuerit commorantium cohabitatio, antiqui hostis stimuli non desunt. Ideoque admonendi sunt, ut non antiqui hostis decipiantur fraude, quatenus jux-

a al. suggerat. b Clemens Papa ibidem paulo inferius, Ivo par. 6. c. 89. Ansel. l. 7. c. 147. Poly. l. 4. tit. 3. c al. domesticos ejus. d al. secreti aliquid. e Clemens ibidem continenter. Poly. ibid. f 2. Cor. 2. g al. secre. h Poly. l. 4. tit. 31. Anselm. lib. 2. cap. 9. ex pan. Romano. i Ivo par. 6. c. 76. Poly. lib. 4. tit. 31.

ta Apostoli a vocem non vituperetur ministerium nostrum. Cavere enim nos oportet, fratres, ab illicitis, ut mundas valeamus ad Dominum levare manus: scriptum b est enim [Sancti estote, quoniam sanctus ego sum Dominus Deus vestr.] Si quis verò presumpserit aliter egere, sacerdotii sui honore privetur. Vnde omnimodo cavendum est, fratres, ne fallamus populum, & illud prophete c dictum impleatur in nobis [sacerdotes mei contaminant sancta, & reprobant legem.] quos & alius propheta d increpat, dicens: [O vos sacerdotes, qui fallitis nomen meum, & dixistis, in qua re fallimus nomen tuum? quibus responsum est: offerentes ad altare meum panes pollutos. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & sacrificium non accipiam de manibus vestris, quia polluti estis.]

C. XXIV. ¶ De eodem.

Item Symmacho defensori, lib. 1. Reg. Indict. 9. epist. 50.

¶ Volumus f ut sacerdotes g prohiberi debeant, ne cum mulieribus conversentur: excepta duntaxat matre, sorore, vel uxore, quæ castè regenda est.

C. XXV. ¶ De eodem.

Idem, lib. 7. epist. 39.

¶ Legitur b, quod B. Augustinus nec cum sorore habitare consenserit i, dicens: quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Docti ergo viri cautela, magna nobis debet esse instructio.

C. XXVI. ¶ De eodem.

Item ex vii. Synodo.

¶ In k omnibus observare convenit, ut certus quis, & certo tempore, & certo loco, & certis personis, vel apparere clericus, vel loqui debeat mulieribus, vel excludatur omnis nefanda suspicio. Certè solum & ad solam accedere nulla religionis ratio permittit. Melius i est enim duos esse simul, quam unum. Simul enim & fidelius, & tutius res geritur. [Vx enim uni, quia si ceciderit, non est qui erigat eum.]

¶ Caput hoc citatur in aliquot manuscriptis citatur ex septima synodo, in cuius sane postremo capite aliqua hæc spectantia habentur. Ceterum in plerisque citatur ex octava, & sententia videtur sumpta ex cap. 13. Asericorum B. Basili, cuius regulas, sub nomine octavae synodi sæpe citari solent notatum est.

C. XXVII. ¶ De eodem.

Item ex concilio Carthaginensi III. cap. 17.

¶ Cum omnibus omnino clericis extraneæ foeminae non cohabitent, sed solæ matres, avia, & matertera, amita, sorores, & filia fratrum, aut fororum, & quacunque ex familia domestica necessitate, etiam antequam ordinarentur, jam cum eis habitabant, vel si filii eorum jam ordinatis parentibus, uxores acceperunt, aut servis non habentibus in domo quas ducant, aliunde ducere necessitas fuerit.

C. XXVIII. ¶ De eodem.

Item ex concilio Laodicensi, cap. 30.

¶ Non oportet ministros altaris, vel etiam clericos quoslibet, aut continentes se, aut omnem omnino Christianum cum mulieribus lavacra habere communia. Hæc est enim apud gentes prima reprehensio.

C. XXIX. ¶ De eodem.

Item Gregorius ad Iamuarium Episcopum Caralitænum, lib. 3. epist. 26.

¶ Archidiaconum tuum, ut audio, habitare cum mulieribus prohibuisti, & nunc usque in ea prohibitio-

a 2. Cor. 6. 1. Tim. 2. b Levit. 20. c Soph. 3. secundum 70. d Malach. 1. secundum 70. e Ibidem. f Ivo par. 6. c. 81. g sacerdotes qui in Corsica commorantur. i origin. h Apud Possidonium in vita Augustini. i al. consueverit. k Ivo par. 6. c. 77. l Eccles. 4. m Ibidem.

ne despicias, qui nisi iustioni tua paruerit, eum sacro ordine volumus esse privatam.

C. XXX. ¶ Veniuntur ab Episcopo, qua appetunt consortia clericorum iu- cta.

Item ex concilio Toletano IV. cap. 42.

Q Vidam a clerici legitimum non habentes conjugium, extraneorum mulierum, vel ancillarum suarum interdicta sibi consortia appetunt. Ideo, qua conjuncta taliter cum clericis sunt, ab Episcopo auferantur, & veniuntur, illis pro tempore relegatis ad penitentiam, quos sua libidine infecerunt.

C. XXXI. ¶ Non habitent femina cum clericis, nisi quas necessitudo excusat.

Item Syricius Papa Himerio Episcopo, epist. 1. c. 12.

F Oeminas b non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum, quas propter solas necessitudinum causas habitare cum iisdem synodus Nicana permisit.

C. XXXII. ¶ Nisi majorum iustione ad familiarum domicilia clerici non accedant.

Item ex concilio Africano, c. 5.

Clerici c vel continent ad viduas, vel virgines, nisi ex iussu, vel permisso Episcoporum, aut presbyterorum non accedant. Et hoc non solum faciant, sed cum clericis, vel cum quibus Episcopus, aut presbyter iusserit. Nec ipsi Episcopi & presbyteri soli habeant accessum ad huiusmodi foeminas, sed ubi aut clerici praesentes sunt, aut graves aliqui Christiani.

C. XXXIII. ¶ Episcopi provideant, ne occasione temporalium, clericorum familiaritatis virgines faciantur.

Item ex concilio Carthagenensi IV. cap. 102.

A d reatum Episcopi pertinet, vel presbyteri, qui parochia praesit, si sustentanda vite praesentis causa adulescentes viduae, vel sanctimonialis clericorum familiaritatis subiciantur.

C. XXXIV. ¶ De eodem.

Item ex eodem, cap. 103.

V Iduae e, qua stipendio ecclesiae sustentantur, tam assidue in Dei opere esse debent, & meritis, & orationibus suis ecclesiam adjuvent.

DISTINCTIO LXXXII.

1 G eneratiter etiam pauperibus, & iis, qui suis manibus laborare non possunt, Episcopus necessaria provideat.

C. I. ¶ De eodem.

Unde in concilio Aurelianensi I. c. 18 legitur.

E piscopus pauperibus, vel infirmis, qui, debilitate faciente, non possunt suis manibus laborare, victum & vestitum (in quantum sibi possibile fuerit) largiatur.

C. II. ¶ Qui voluptatem officio praeposuerit, modis omnibus submovetur.

Item Innocentius Exuperio Tolosano Episcopo, epist. 3. cap. 1.

2 P roposui si g, quid de his observari debeat, quos in diaconii ministerio, aut in officio presbyterii positos, incontinentes esse, aut fuisse, generati filii prodiderunt. De his & divinarum legum manifesta est disciplina, & beata recordationis viri Syrici Episcopi monita evidenter commearunt, ut incontinentes, in officiis talibus positi, omni ecclesiastico honore privarentur, nec admittantur ad tale ministerium, quod sola conti-

a Ansl. 1.7. c. 148. Polyd. 4. tit. 39. b Polyd. 4. tit. 31. Bwz. 1.2. c. 110. Ivo p. 6. c. 52. & 167. Ansl. 7. c. 149. c. d. e. Concil. Carthag. III. c. 25. Ansl. 7. c. 111. d. Polyd. 4. tit. 37. Bwz. 1.8. c. 55. Ivo par. 7. c. 73. e. Polyd. ibid. Ivo par. 8. cap. 327. f. al. possibilitas habuerit. orig. g. Ivo p. 6. c. 57. Pann. 1.3. c. 137. Ansl. 8. c. 8. Polyd. 4. tit. 31. cap. seq.

nentia oportet impleri. Est enim vetus admodum sacra legis auctoritas, jam inde ab initio custodita, quod in templo, anno vicis * sua habitare praecipit sunt sacerdotes, ut servientes sacris oblationibus, puros a & ab omni labe purgatos sibi vindicent divina ministeria, nec eos ad sacra b officia fas sit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale consortium, quia scriptum est [Sanctus esto, quia & ego sanctus sum, dominus Deus vestester]. Quibus utique propter sobolis successione, uxoris usus fuerat relaxatus: quia ex d alia tribu, & praterquam ex femine Aaron, ad sacerdotium nullus fuerat praecipuus accedere. Quo e magis hi sacerdotes, vel levitae puritatem ex die ordinationis suae servare debent, quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione esse nec praterit dies, qua vel d sacrificiis divinis, vel baptismatis f officio vacent. Nam si B. Paulus g Apostolus ad Corinthios scribit, dicens: abstinetis vos ad tempus, ut vacetis orationi, & hoc utique laicis praecipit, multo magis sacerdotes, quibus & orandi & sacrificandi iuge officium est, semper debent ab huiusmodi consortio abstinere: qui h, si contaminatus fuerit carnali concupiscentia i, quo pudore vel sacrificare usurpabit, aut qui conscientia j, quo merito exaudiri se credit, cum dictum e sit. [Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum?] Sed fortasse hoc licet credere, quia scriptum k est [unius uxoris virum.] Nam dixit hoc z, ut permaneret in concupiscentia generandi, sed propter incontinentiam futuram. Neque enim integros corpore non admittit, qui ait l [vellem autem, omnes sic esse, sicut & ego.] Quod & apertius declarat dicens m: [qui autem in carne sunt, Deo placeat non possunt. Vos autem jam non estis in carne: sed in spiritu.] Et [habentem n filios,] non generantem dicit. Sed ea plane dispar, & diversa sententia est. Nam si ad aliquos forma illa ecclesiastica vite pariter & disciplina, qua ab Episcopo Syricio ad provincias commearunt non probatur o pervenisse, his ignorantibus p veni non negabitur: ita ut de cetero penitus incipiant abstinere: & ita gradus suos, in quibus inventi fuerint, retinent, ut eis non liceat ad potiora confendere: quibus in beneficio esse debet, quod hunc ipsum locum, quem retinent, non amittunt. ¶ Si qui autem scisse formam vivendi missam a Syricio deteguntur q, neque statim cupiditates libidinis abiecerint, illi sunt modis omnibus submovendi: quia post admonitionem cognitam, praeposendam arbitrari suum voluptatem.

1 ¶ Concupiscentia] Emendatus, & locupletatus est in hoc capite, ubi per glossam locuti. In epistola autem Syrici, qua refertur in concilio Tolosano (ita enim pro Tolosano generandi z dicitur) sic legitur. Quid faciet? excusabit? qui pudore? qua mente usurpabit? qua conscientia, quo merito hic exaudiri se credit.

2 ¶ Non dixit hoc] In originali sic legitur: non ad permanentem in concupiscentia generandi hoc dixit.

C. III. ¶ De eodem. Item Syricius Papa ad Himerium Taracensem Episcopum, epist. 1. cap. 7.

P lurtimos r sacerdotes Christi, atque levitas, post longa consecrationis suae tempora, tam de conjugibus propriis, quam etiam de turpi coitu sobolem diducunt procreasse, & crimen suum hac praescriptione defendere, quia in veteri Testamento sacerdotibus ac ministris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc,

* Luca r. 1. Paralip. 24. a al. puri & purgati. b al. sacrificia. supr. dist. 31. c. 201. c Levit. 1. & 20. d Num. 31. e Quatuor] orig. f al. orationi. g 1. Cor. 5. h al. quia. i Tit. 1. k 1. Tim. 3. l 1. Cor. 7. m Rom. 1. n 1. Tim. 3. o probabitur. orig. p al. ignorantia. q al. deteguntur. x Ivo p. 6. c. 50. Polyd. 4. tit. 31. quiqua

quisquisille est factator libidinum, præceptorque viti-
orum, si estimat, quod in lege Moysis passim sacris ordi-
nibus à Deo nostro laxata sunt strata luxuriæ, cur eos,
quibus committentur sancta sanctorum, præmonet,
dicens a [Sancti estote, quia & ego sanctus sum domi-
nus Deus vester?] Cur etiam procul à suis domibus,
anno vicis b sua, in templo habitare iussi sunt sacerdo-
tes? Hac videlicet ratione, nevel cum uxoribus possint
carnale exercere commercium, ut conscientia integra-
te fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus
etiam expleto deservitionis suæ tempore, uxorius usus so-
lius successione causa fuerat relaxatus: quia non ex alia,
nisi ex tribu Levi, quisquam ad Dei ministerium fuerat
præceptus admitti.

C. IV. ¶ De eodem.
Idem paulo inferius.

Quia e aliquanti, de quibus loquimur, ut tua sancti-
tatis retulit, ignorantia d se lapsos esse desent;
his hac conditione misericordiam dicimus non negan-
dam, ut sine illo honoris augmento, in hoc, quo de-
jecti sunt, quamdiu vixerint, officio perseverent: si tamen
posthac continentes se studuerint exhibere. Hi verò,
qui illiciti privilegii excusatione nituntur, & sibi asse-
runt veteri hoc lege concessum, noverint se ab omni
ecclesiastico honore, quo indignè uti sunt, Apostolica
sedis auctoritate dejectos: nec unquam posse veneran-
da tractare mysteria, quibus se ipsi, dum obscenæ cu-
piditatis inhiant privaverunt. Et quia exempla præ-
sentia cavere nos præmonent in futurum, si quilibet
Episcopus, presbyter, atque diaconus (quod non optamus)
deinceps fuerit talis inventus, jam nunc sibi omnem per
nos indulgentiam aditum intelligat observatum, quia fer-
ro necesse est, ut abscindantur e vulnera, quæ fomento-
rum non fenserint medicinam.

¶ Caput hoc in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus
coniunctum est superiori.

3 pars. ¶ Qui autem propter peccata iubentur deponi, post
condignam penitentiam in suo ordine poterunt reparari.

C. V. ¶ Qua penitentia sit imponenda sacerdo-
ti, qui de fornicatione convulsus
fuerit.

Unde in concilio Hybernensi 1.

Presbyter si fornicationem fecerit, quanquam se-
cundum canones Apostolorum debeat deponi, ta-
men iuxta auctoritatem B. Papæ Sylvæstri, si in vitio
non perduraverit, sed sua sponte confessus adiecit, ut
resurgat, decem annis in hunc mundum poeniteat: tri-
bus quidem mensibus privato loco à cæteris remotus
pane & aqua à vespera in vesperam utatur, tantum au-
tem diebus Dominicis, & præcipuis festis modico vino,
& pisciculis, atque leguminibus recreetur sine carne &
sanguine, ovis & caseo 2: sacco indutus humi adhare-
at, die ac nocte jugiter misericordiam Dei omnipoten-
tis imploret: finitis tribus mensibus continuis exeat: ta-
men in publicum non procedat, ne grex fidelis in eo
scandalum patiatur. Nec enim g debet sacerdos publi-
cè poenitere, sicut laicus. Postea aliquantisper resum-
ptis viribus, unum annum & dimidium in pane & a-
qua expleat, exceptis Dominicis, & præcipuis festis, in
quibus vino & sanguine h, ovis & caseo iuxta canoni-
cam mensuram uti poterit. Finito primo anno & dimi-
dio, corporis & sanguinis Domini, ne indurecat, parti-
ceps fiat, & ad pacem veniat, psalmos cum fratribus in
choro ultimus canat, ad cornu altaris non accedat, iuxta
beati Clementis i vocem, minoræ gerat officia. De-
inde verò usque ad impletionem septimi anni, omni qui-

a Levit. 20. b Luc. 1. c Poly. ibid. lvo p. 6. cap. 10. 6.
quia d ignoranter. orig. e excidantur. orig. f Po-
ly. 4. tit. 39. Can. Apost. 25. g al. etiam. h al. sanguine.

dem tempore, exceptis paschalis diebus, tres legiti-
mas ferias in unaquaque hebdomada in pane & aqua je-
junet. Expleto septimi anni circulo, si sui confratres,
apud quos poenitit, ejus condignam poenitentiam con-
laudaverint, Episcopus in pristinum honorem, iuxta B.
Calixti Papæ a auctoritatem, cum revocare poterit.
Sanè sciendum est, quòd secundum feriam unum psal-
terium canendo, aut unum denarium pauperibus dan-
do (si opus b est) redimere poterit. Finitis autem se-
ptem annis, deinde usque ad finem decimi anni sextam
feriam (nulla interveniente redemptione) observet in
pane & aqua. Eadem quoque poenitentia erit sacerdoti
de omnibus aliis peccatis & criminibus, quæ eum in
depositionem inducunt. Neque hoc cuilibet videatur o-
nerosum, si sacerdos post lapsum dignè, ut supra dictum
est, poenitens, ad pristinos redeat honores.

1 ¶ Hybernensi.] Caput hoc citabatur ex concilio Gangren-
si, in quo non legitur. Emendatum est ex Polycarpo, & alio libro
manuscripto per vetusto, in quo libro sunt multi canones poeniten-
tiales, & hic refertur ex Theodoro Archiepiscopo Hybernensi.

2 ¶ Et caseo.] In vulgatis sequebatur, utatur: quæ vox
sublata est auctoritate omnium ferè exemplarum Gratiani manu-
scriptorum, & Polycarpi, & libri manuscripti in superiore notatio-
ne indicati.

DISTINCTIO LXXXIII.

Revidendum e quoque est, ne is qui ad ordina-
ndum eligitur, est a proprio vitio videatur alienus,
consentendo alieni iniquitatur. Ut enim Symmachus
Papa ait, non est grandis differentia, an lethum inseras, an ad-
mittas. Mortem enim languentibus probatur insigere, qui hanc,
cum possit, non excidit.

C. I. ¶ Suspendatur Episcopus ab officio, cleri-
corum suorum fornicationi consen-
tenti.

Hinc Gregorius VII. ait in Reg. lib. 6. c. 12. Roma-
na Synodi, celebrata Anno Domi-
ni 1059. et 1072.

Si quis Episcopus fornicationem presbyterorum,
diaconorum, subdiaconorum 1, vel crimen incestitus in
sua parochia, pretio interveniente vel precibus contense-
rit, vel commissum, sibi que compertum auctoritate offi-
cii sui non impugaverit, ab officio suspendatur.

1 ¶ Subdiaconorum.] Additum hoc est ex originali, &
Anselmo, quemadmodum & paulo post, verba illa, sibi que
compertum. Notum autem est à tempore Gregorius I. sub-
diaconos eadem lege continentia, qua presbyteros, adstrictos
fuisse.

C. II. ¶ Maxime ecclesiam laedit, qui sub
nomine sanctitatis delinquit.

Item Gregorius prima parte pastoralis, c. 2.

Nemo e quippe in ecclesia nocet amplius, quam qui
perversè agens nomen vel ordinem sanctitatis habet.
Delinquentem namque hunc nemo redarguere præsu-
mit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quan-
do pro reverentia ordinis peccator hortatur. Episcopus t
itaque, qui talium crimina non corrigit, magis dicendus
est canis impudicus, quam Episcopus.

1 ¶ Episcopus.] Hæc non sunt ibi apud B. Gregorium. Simi-
lia citantur 7. 2. q. 7. c. qui nec rogationis, ex Augustino (cui etiam
reliqua hujus capituli antea tribuebantur) & ex eodem à Burchardo,
& Ivone citantur. Ceterum idem collectores, Burchardus quidem
l. 1. c. 13. lvo autem p. 1. c. 6. 7. referunt aliqua ex Origine, quæ cum his
aliquantulum conveniunt.

a Epist. 2. b operarius. Polyc. c In libello En-
nodii. d Anselm. lib. 6. cap. 177. e Polyc. lib. 4. tit. 31.
Burch. lib. 1. c. 109. lvo p. 1. c. 13. Burch. lib. 1. c. 203. lvo par. 5. cap. 312. ex
Gregorio.

C. III. ¶ Qui non resistit erroribus, consentit.
Item Innocentius.

Error a, cui non resistitur, approbatur, & veritas, cum minime defendatur, opprimitur. Negligere quippe cum possis deturbare perverfos, nihil aliud est, quam fovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinorosi definit obviare.

C. IV. ¶ Non prodest suo errore non pollui, qui alieno consentit.
Item Pius, epist. 1. ad omnes Christi fideles.

Quid enim prodest illi suo errore non pollui, qui consentium prestat erranti?

C. V. ¶ Qui non occurrit, consentit erranti.
Item Gregorius I.

Consentire b videtur erranti, qui ad refecanda, quæ corrigi debent, non occurrit.

1 ¶ Gregorius. In epistola impressa B. Gregorii non habetur. Verum lib. 7. epist. 117. Syagrio Episcopo Augustinensi post ea verba, qui non resistit, in vestro manuscripto per vetustum, & in Polycarpo, ubi ipsa epistola integra refertur, hæc sequuntur. Nam consentire videtur erranti, qui corrigenda, ut refecari debeant, non occurrit. Quia verò, &c.

Sicut autem aliorum vitia palpate non debet, ita nec maiorum laudibus delectari.

C. VI. ¶ Miserrimus Episcopus, qui maiorum laudibus gloriatur.

Unde Anacleus Papa, epist. 1. Episcopo omnibus.

Nihil e illo esse pastore miserius, qui laudum laudibus gloriatur. Quibus si placere volueris, atque ab his amari delegeris, erit hinc ovibus magna pernicies. Nullus ergo pastorum, placere lupis, & gregibus ovium potest. Perdit enim laborum & memoriam mensterrenis obligata carceribus. Sicut d. artium in suo quoque opere invenitur mater infantia; ita noverca eruditionis est negligentia.

1 ¶ Laborum. In epistola Anacleti legitur, laboris apud Anselmum, & in uno ex vetustis codicibus Gratiani, laborum, unde potius irrepsisse mendum: quod tamen ob glossam non est sublatum.

2 pars. Quinquam e sacerdotem tam a suis, quam ab alieni criminibus oportet esse immutem, tamen si aliorum sese habuerit, non ideo verba sua predicationis debent contemni. Sicut enim Hieronymus ait, ut licet non per cinerem humidam suam lavat, & non lavatur, ita bona doctrina per malam doctorem animas credentium lavat a sordibus peccatorum.

DISTINCTIO LXXXIV.

1 **S**ollicitudo quoque & vigilantem oportet esse Episcopum circa confessionem pauperum, revocationem oppressorum, institutionem monasteriorum. Quod si scire neglexerit, a se esse corrigendus est.

C. I. ¶ Corripiatur Episcopus, qui circa officium suum negligens exiterit.

Unde Gregorius Anthemo subdiacono Campanæ, lib. 1. epist. 29.

Pervenit ad nos, fratrem & coepiscopum nostrum Paschasium ita desidem, negligentemque in cunctis existere, ut in nullo, quia est Episcopus, agnoscat: adeo ut neque ecclesia ipsius, neque monasteria, sive filii ecclesie, vel oppressi pauperes f, eius erga se dilectionis studium sentiant; nec aliquam supplicantibus sibi g, in quibus iustum est, opem defensionis accommodet, &

a Deus dedit par. 2. Eleuterius Papa, ad Gallia provincias, & orientales, in epist. ad Iulianum, & Egypti in epist. ad Felicem II. b Polyc. lib. 4. tit. 31. c Anselm. lib. 4. cap. 11. d. Ivo par. 3. cap. 237. in fine. d. al. sicut autem. e Baroh. lib. 1. cap. 20. ex d. d. Hieron. Ivo par. 1. cap. 318. f. al. vel pauperes. g. h. i. orig.

(quod adhuc dici est gravius) consilia sapientum, & re- tra suadentium, nulla patiatur ratione suscipere, ut quod per se nequit attendere, ab altero saltem possit ad- scire. & infra: a ¶ Quod si ita est, non sine culpa esse cognoscas, qui eum obviare, atque coercere, ut di- gnum est, distulisti. Quia ergo hoc totum non solum ip- sium reprobat, sed etiam ad sacerdotalis officii peni- nere probatur opprobrium; volumus ut eum coram aliis sacerdotibus, & b quibusdam de filiis suis nobili- bus contestari pro hac re debeas, & hortari. Si verò (quod non credimus) post hanc adhortationem ma- stram solito adhuc more negligens esse tentaverit, ad nos est modis omnibus transmittendus, ut hic potius dicere possit, quid vel qualiter secundum Dei timorem agere conveniat sacerdotem.

C. II. ¶ De eodem.

Idem ad eundem eod. lib. epist. 31.

Nvinciatum esse nobis, Campania Episcopo ita ne- gligentes existere; ut inmemores honoris sui ne- que erga ecclesias, neque erga filios suos paternæ vigilan- tiæ curam exhibeant, vel monasteriorum sollicitudinem gerant, seu in oppressorum & pauperum se tuitionem impendant. Ideo hac tibi auctoritate precipimus, ut eis a te convocatis, & nostro illis mandato distincte commoneas; quatenus desides ulterius esse non de- ant, sed sacerdotalem se habere zelum, & sollicitu- nem operi doceant, atque ita in his, quæ eos iuste fecer- dam Deum agere convenit, vigilantes existant, ut nul- lum nos de eis denuo murmur exasperet. Si quem ve- ro eorum post hæc negligentem esse cognoveris, ad no- eum sine aliqua exculpatione transmittite: ut quam sit go- ve, nolle ab his, quæ reprehensibilia, & valde vituperanda sunt, corrigi, regulari in se valeat distinctione sentire.

2 pars. Quod autem de monachis castitatis sacerdotibus peratur, hoc etiam de quibuslibet aliari servitibus intelligendum est.

C. III. ¶ Qui sacramenta divina interserviunt, continentiam in omnibus servant.

Unde in Carthagenensi concilio II. d. cap. 2. Au- relius Episcopus dixisse legitur.

Cvm e in præterito concilio de continentia & ca- stitatis moderamine tractaretur, gradus isti in- conscriptione f quoad castitatem per consecrationem nexi sunt. Episcopos, inquam, presbyteros, & diaconos ita placuit, ut conceder sacrosanctos antistites, & De- sacerdotem, nec non & levitas, vel qui sacramenta- vinis interserviunt, continentem esse in omnibus, quod- sint simpliciter, quod a Deo postulant, impetrare, ut quo- modo Apostoli docuerunt i, & ipsa servavit antipa- tas, nos quoque custodiamus. 2. Ab univertis Episcopis dictum est. Omnibus placet, ut Episcopi, presbyteri, & diaconi, vel g qui sacramenta contrectant, pudicitiam custodes, etiam ab uxoribus abstineant. Ab omnibus dictum est. Placet, ut in omnibus, & ab omnibus, pudicitiam custodiatur, qui altario deserviunt.

1 ¶ Docuerunt. In vetustis codicibus sequitur, exem- plo, quod est sublatum: quia neque in ipso secundo Carthagenen- si, aut impresso, aut manuscripto, neque in unico eodæ concilio, cum quo Græcus canon venit, neque in vetustis Gratiani expo- sitionibus habetur. Ex ex glossa videtur translata in textum.

2. ¶ Custodiamus. In codice canonum cap. 1. Carthagenensis, sequuntur hæc: Faustinus Episcopus eccle- siæ Potentinae provincie Picensi, Legatus ecclesie Ro- mana, dixit, Placet, ut Episcopi, &c. quæ in recentioribus Colonienfibus conciliorum editionibus, scripta sunt, alia

a Paulus plenius apud B. Gregorium, b vel. i. orig. b. videm paulo inferiori. c. al. ad. d. In Carthag. canon. 1. 1. & 4. e. dist. 31. Episcopus, dist. 31. e. aliter. f. al. conscrip- tione castitatis per. g. al. &c.

characteribus. Verum in ipsa Colonia, duabus Parisiensibus, & codicibus Vaticanis legitur quemadmodum apud Gratianum.

C. IV. *De eodem.*
Item ex concilio Carthaginensi s. cap. 3.

Vm a de quorundam clericorum, quamvis erga uxores proprias incontinentia referretur, placuit Episcopos, & presbyteros, & diaconos secundum priora statuta etiam ab uxoribus continere, quod nisi fecerint, ab ecclesiastico removeantur officio: ceteros autem clericos ad hoc non cogi, sed secundum uniuersumque ecclesiam consuetudinem observari debere.

Debere In codicibus impressis huc sequuntur, contra Martinum Papa [si lector viduam duxerit] ut supra legitur. Sed illud, ubi necessitas urget. Quae sunt expuncta, quae in vetustis codicibus, aut non habentur, aut sunt ascripta in margine.

3 pars. Similiter, quod monachus Episcopos esse iubetur, etiam ad reliquos ordines ecclesiasticos derivari oportet.

C. V. *Laica sit tantum communione contentus clericus, viduam, aut secundam duxens uxorem.*

Unde Syricus Papa Himerio Tarracanen. Episcopo, epist. 1. cap. 11.

Quisquis clericus, aut viduus, aut certe secundam conjugem duxerit, omni ecclesiastica dignitate privilegio mox nudetur, laica sibi tantum communione concessa. Quam ita demum poterit possidere, si nihil potest, propter quod hanc perdat, admittat.

4 pars. Presbyterius, verò nomen, quoniam a senectute sit scriptum, magis tamen naturam indicat sapientiam, quam canonicam corporis.

C. VI. *Presbyteri seniores dicuntur non tantum aetate, quam sapientia.*

Unde Anacleus ad Episcopum Italiae, epist. 2.

Porro a Moyse precipitur, ut eligat presbyteros [id est, seniores.] Unde & in proverbis * dicitur. [Gloria senum canities] haec verò canities sapientiam designat, de qua scriptum est. [Canities hominum prudentia est.] Cumque nongentos amplius annos ab Adam usque ad Abraham, vixisse homines legimus, nullus alius prius appellatus est presbyter, id est, senior, nisi Abraham, qui multo paucioribus vixisse annis vincitur. Non ergo propter decrepitem senectutem, sed propter sapientiam presbyteri nominantur.

DISTINCTIO LXXXV.

Hospitalitas vero usque adeo Episcopi est necessaria, ut si ab ea inveniatur alium, iure prohibeantur ordinari.

C. I. *Hospitalitatem nesciens non fiat Episcopus.*

Unde Gregorius scribit Ioanni Episcopo, lib. 12. epist. 6.

Archidiaconum & Florentinum ecclesiae Anconitanae, qui ad Episcopatum fuerat electus, scriptura quidem sacre scientiam habere, sed ita etatis senio iam confectum accepimus, ut ad regimini officium non possit assurgere: adicientes etiam ita illum tenacem existere, ut in domo eius amicus ad charitatem nunquam introeat. Rusticus autem diaconus eiusdem ecclesiae, qui similiter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur, sed, quantum asseritur, psalmos ignorat. Florentinum vero diaconum Ecclesiae Ravennatis, qui ab omnibus electus dicitur, sollicitum esse novimus, sed

a. In eod. cap. 25. In Africa, cap. 37. distinctio. 32. c. placuit. b. al. propria. c. Anselm. lib. 8. c. 7. Ivo p. 6. c. 31. d. Anselm. lib. 7. reg. epist. 11. 2. indist. 2. f. Rom. 3. g. Pelagius 2. epist. 3. Eusebii sup. dist. 23. c. error. 2. q. 7. negligere. c. 23. q. 3. c. qui potest. Ivo p. 6. cap. 15.

qualis sit interius, omnimò non scimus. Ideoque fraternitas tua una cum fratre & Coepiscopo nostro Armenio supra scriptae ecclesiae Anconitanae visitatore illuc festinet accedere, & diligenter de moribus a singulorum requirere, si de nullo sibi sunt eximine cogit, quod eos ad hoc officium vetet accedere. Pariter etiam requirendum est, si hoc, quod de praefato archidiacono dictum est, quia nunquam amicus domum eius ingressus est, si ita se veritas habeat, & utrum ex necessitate, an ex tenacitate talis sit; aut si ita senex est, ut ad regendum non possit assurgere, vel si tactis sacrosanctis Evangeliiis (sicut nobis nunciatum est) iusjurandum praebuerit, nunquam se ad Episcopatum accedere. Sed & de Rustico diacono, quantos psalmos minus teneat, perscrutandum est. Florentio autem diacono Ravennati, si nullum, sicut dicimus, crimen est, quod obstat, apud Episcopum eius agi necesse est, ut ei debeat cessionem concedere: non tamen ex nostro mandato, vel dicto, ne contra suam voluntatem eum cedere videatur.

DISTINCTIO LXXXVI.

Diligentem autem Episcopum oportet esse, ne inferiorum culpa in eum respiciatur, qui dovendi officium accipit, quod exequi nescit, vel negligit.

C. I. *Negligentia rectorum imputatur culpa inferiorum.*

Unde Leo Episcopus scribit Aquilegensi Episcopo, epist. 7. c. 8. §. 1. c. 2.

Inferiorum a culpa ordinum, ad nullos magis referenda sunt, quam ad desides, negligentesque rectores: qui multam saepe nutriunt pestilentiam, dum austeriorem i dissimulant adhibere medicinam.

Austeriorem Sic legitur in epistola 14. Verum in epistola tertius eiusdem Leonis legitur, necessariam. Reliqua utrobique eadem sunt.

C. II. *Homines sunt diligendi, peccata odio habenda.*

Item Leo Episcopus Rustico Narbonensi Episcopo, epist. 90. §. 2. in princip.

odio habeantur peccata non homines: corripiantur tumidi; tolerantur infirmi: & quod in peccatis severius castigari necesse est, non facientis pieclatur animo, sed medentis.

C. III. *Qui negligit emendare quod valet, facientis culpam habet.*

Item Ioannes VIII.

Facientis a culpam proculdubio habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Scriptum est, quippe est [Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus] participes iudicantur. Et e libat Domino prospera, qui ab afflictis pellit adversa. Et negligere, cum possis deturbare perverios, nihil aliud est, quam fovere. Nec caret serupulo confessionis occultae, qui manifestò facinori desinit obviare. Et probat odisse vitia, qui condemnat errantes. Nec reliquit sibi locum deviandi, qui non pepercit excedenti. Et primus innocentiae gradus est vidisse nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum, qui iungit cum pravitate consentium. Et nihil prodest alicui non puniri proprio, qui puniendus est alieno peccato.

Caput hoc ex variis sententiis hinc inde collectis confectum est: quarum prima usque ad v. emendare, sumpta est ex epistola beati Gregorii 11. 4. lib. 7. indist. 2. Theodorici & Theoberto Regibus Francorum.

a. al. de vita & moribus. b. al. renatitate. c. al. concedere. in recentioribus editionibus. d. Anselm. lib. 6. cap. 155. e. Gregor. lib. 7. reg. epist. 11. 2. indist. 2. f. Rom. 3. g. Pelagius 2. epist. 3. Eusebii sup. dist. 23. c. error. 2. q. 7. negligere. c. 23. q. 3. c. qui potest. Ivo p. 6. cap. 15.

2 pars. Si aſſens in corripendo quis modum exceſſerit, non a ſubditis, ſed a Domino veniam petat.

C. IV. ¶ Veniam a ſubditis non petat, qui corripendo modum exceſſerit.

Unde Auguſtinus de vita 1 clericorum.

Quando a neceſſitas diſciplinæ, minoribus coſtrendis dicere vos verba dura compellit, ſi etiam ipſi b modum vos exceſſiſſe ſentitis, non a vobis exigitur, ut ab eis veniam poſtuletis: ne apud eos, quos oportet eſſe ſubjectos, dum nimia ſervatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Sed tamen petenda eſt venia ab omnium Domino, qui novit etiam eos, quos plus juſto forte corripitis, quanta benevolentia diligatis.

1 ¶ De vita] Inter opuscula B. Auguſtini anno Domini 142.

Parva impreſſa ſunt tres ſermones de communi vita clericorum, ex quibus vulgatis tomis operum B. Auguſtini, tomis decimo referuntur duo ſub numero 52. Et 53. ad fratres in eodem. Tertius autem cum epistoſta 109. omnino convenit, ſed qua in epistoſta diriguntur ad monachos, in ſermone diriguntur ad viros. Ex iſtis tribus ſermonibus de communi vita clericorum multa capita accepit Gratianus (ut ſuis locis notabitur) & hoc quidem ex tertio.

3 pars. In doctrina vero ſacra ſcriptura auctoritatem debet Episcopus preſervare, non ſecularium literarum peritiam oſtentare. Nomen enim Episcopalis officii eſt grammaticam exponere, ne laudes lovis perſonen ore pontificis.

C. V. ¶ Sacram ſcripturam, non grammaticam debet Episcopus exponere.

Unde Gregorius ſcribit Deſiderio Episcopo, lib. 9. epiſt. 44.

Cum e multa nobis bona de veſtris fuiſſent ſtudiis auantiata, ita cordi noſtro nata eſt letitia, ut negare ea, que ſibi fraternitas veſtra concedenda poſcepit, minime valeremus. Sed poſt hoc pervenit ad nos (quod ſine verecundia memorare non poſſimus) fraternitatem tuam Grammaticam quibuſdam exponere. Quam rem ita moleſte ſuſcepimus, ac ſumus vehementius aſpernati, ut ea que prius diſta fuerint, in gemitum & triſtitiā vertereamus: quia in uno ſe ore cum lovis laudibus Chriſti laudes non capiunt. Et quam grave, nefandum que ſit Episcopis, canere, quod nec laico religioſo conveniat, ipſe conſidera.

4 pars. Liberalem quoque neceſſitatem patientibus ſacerdotem eſſe oportet: alia autem vacuum portabit nomen Episcopi.

C. VI. ¶ Sine liberalitate inane portatur nomen Episcopi.

Unde Gregorius ſcribit, lib. 5. epiſt. 29. ſeu cap. 129. Secundino ſervo Dei inter cetera.

Fratrem noſtrum Marinianum Episcopum verbis, quibus vales excita: quia obdormiſſe cum ſuſpicio. & infra. ¶ Dic ergo ei cum loco muret & mentem. Non ſibi credat ſolam lectionem, & orationem ſufficere, ut remotus ſtudeat federe, & de manu minime fructificare: ſed largam manum habeat, neceſſitatem patientibus concurret, alienam inopiam ſuam credat: quia ſi hæc non habet, vacuum Episcopi nomen tenet.

5 pars. In ipſa autem liberalitate modus adhibendus eſt rerum & perſonarum: rerum ut non omnia uni, ſed ſingulis quadam præſentur, ut pluribus prodeſſe poſſimus, iuxta illud Prophetæ e [Diſperſit, dedit pauperibus:] perſonarum, ut primum juſtis, deinde peccatoribus: quibus tamen dare prohibemur, non quia homines ſunt, ſed quia peccatores.

C. VII. ¶ Immense peccatum eſt res ſuas donare hiſtrionibus.

Unde Auguſtinus traſt. 100. ad c. 16. Ioannis.

a Ivo part. 6. c. 284. b In ipſiſ. orig. c Burch. lib. 1. c. 97. Ivo part. 4. cap. 161. & p. 5. c. 199. d Supra diſtinctione 37. cap. 6. e Pſal. 111.

Donare * res ſuas hiſtrionibus vitium eſt immane, non virtus. Et ſcitis de talibus quam ſit frequens fama cum laude: quia ſicut ſcriptum eſt, ** [laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui iniqua gerit, benedicitur.]

C. VIII. ¶ Graviter delinquant, qui venatori aliquid donant.

Item in Pſal. 102. ad verſ. [Faciem miſericordias.]

Qui a venatoribus donant, quare donant? dicam mihi, quare donant venatori? Hoc in illo amant, in quo nequiſſimus eſt, hoc in illo paſcunt, hoc in illo reſtiunt: ipſam nequitiam publicam eſt ſpectaculum omnium. Qui donant hiſtrionibus, qui donant aurigis, qui donant meretricibus, quare donant? numquid non & ipſi hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, ſed nequitiam operis humani.

C. IX. ¶ De eodem. Idem ibidem paulo inferius.

Qui a venatoribus donant, non homini donant, ſed parti nequiſſimæ. Nam ſi homo tantum eſſet, & venator non eſſet, non donares: honoras in eo vitium, non naturam.

C. X. ¶ De eodem. Idem in Pſ. 147.

Vident e homines venatorem, & delectatur: vix mioris, ſi non ſe correxerint. Qui enim videt venatorem, & delectatur; videbunt Salvatorem, & contriſtabuntur.

C. XI. ¶ De eodem.

Item Hieronymus ſ in Pſ. 90. ad verſ. [Sperabo in Domino.]

Sau g venator erat, quoniam peccator erat. Et peccatus non invenimus in ſcripturis ſanctis ſanctum quem venatorem, picatores invenimus ſanctos.

C. XII. ¶ De eodem.

Item Ambroſius in homilia 33. de Quadrageſima.

Quid b prodeſt jejunare viſceribus, & luxuriare in venatoribus? abſtinere cibis, errare peccatis?

C. XIII. ¶ De eodem.

Idem ibidem paulo inferius.

AN putaris aliorum jejunare, fratres, qui primo deliculo non ad eccleſiam vigilat, non beatorum martyrum loca ſancta perquirat, ſed ſurgens congregat vulos, diſponit canes, producit falces, ſylvasque pulſtrat? Ferulos, inquam, ſecum pertrahit, fortaſſe magis ad eccleſiam feſtinantes: & voluptatibus ſuis peccata accumulata aliena, neſciens reum ſe futurum tam de ſuo delicto, quam de perditione ſervorum.

C. XIV. ¶ Qua ſint in liberalitate ſervanda. Item Ambroſius, lib. 1. de officiis, c. 30.

NON ſatis e iterum benefacere, niſi id ex bono fiat: hoc eſt, ex bona voluntate proficiſcatur. & infra. ¶ Perfecta liberalitas fide, cauſa, loco, tempore commendatur, ut i ſcientem opereris circa domeſticos fidei. Grandis culpa, ſi ſcientem te fidelis egeat, ſi ſcias eum ſine ſuoptu eſſe, fame laborare, arumnam perpeti, qui propter tim egere erubeſcat: ſi in cauſam ecederit, aut captivitatatis ſuorum, aut calumniæ, & non adjuves: ſi ſis in carcere, & poenis, & ſuppliciiis propter debitum aliquod ſtutus exercerietur (nam eſi omnibus debetur miſericordia, tamen juſto amplius) ſi tempore afflictionis ſuæ nihil à te impetret, ſi tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita mortuati, non eſt leve peccatum 2.

1 ¶ Non ſatis] Hinc uſque ad c. ſi quid verò, in alio

* Ivo p. 11. c. 284. ** Pſ. 9. a Ivo p. 13. c. 31. b aliam orig. & ſic concepi. c al. publicant. d Ivo ibidem. e Ivo p. 13. c. 32. f Inter opera adſcripta Hieronymo, tom. 1. p. 10. part. 13. c. 33. h Ivo p. 13. c. 24. i Ivo ibidem. k Auguſt. c. 23. Poly. l. 6. tit. 20. l Gal. 6.

versus Gratiani exemplaribus, & apud Anselmum est unicum caput.

2 ¶ Non est leve peccatum] Verba haec non sunt ibi apud Ambrosium, sed tamen apud Anselmum, & in Polycarpo.

C. XV. ¶ De eodem.
Idem ibidem paulo inferius.

Dominus a non b vult simul effundi opes, sed dispensari, nisi forte, ut Helias, e qui boves suos occidit, & pavit pauperes ex eo quod habuit: ut nulla cura teneretur domestica, sed relicta omnibus indisciplinam se prophetiam daret.

C. XVI. ¶ De eodem.
Idem ibidem continenter.

Est d probanda illa etiam liberalitas, ut proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim, ut ipse subvenias tuis, quibus pudor est ab aliis sumptum deponere, aut alicui postulare subsidium necessitati: non tamen ut illi ditiores eo fieri velint, quod tu posses conferre inopibus: causam enim i natura praestat, non gratia. Neque enim propterea te Domino dicasti, ut tuos divites facias, sed ut vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras: & pretio miserationis peccata redimas tua. Putant se parum polcere, pretium e tuum quarunt: vitæ tuæ fructum adimere contendunt: & acculant s, quod eos divites non feceris, cum te illi velint æternæ vitæ fraudare mercede.

1 ¶ Causam enim] Apud B. Ambrosium legitur, causa enim praestat, non gratia: item, apud Anselmum, & in Polycarpo. Sed versus codices Gratiani, & glossa una expressa concordant. Alia eadem unum ex ipso Ambrosio sunt emendata.

C. XVII. ¶ De eodem.
Idem ibidem paulo inferius.

Consideranda g est etiam in largiendo ætas, atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales, ut senibus plus largiaris, qui sibi labore jam non queunt victum quaerere. Similiter & debilitas corporis, & hæc juvenanda promptius: tum si quis ex divitiis cecidit in egestatem: & maxime, si non vitio suo, sed aut latrocinio, aut proscriptio, b aut calumniis, quæ habebat amisit.

C. XVIII. ¶ De eodem.
Item libro secundo officiorum, c. 21.

Pulchra i etiam i liberalitas est in ipso quoque pauperis dato mensuram tenere, ut abundes pluribus, non conciliandi favoris gratia ultra modum fluere. Quidquid ex affectu puro & sincero promittitur, hoc est decorum: non superfluas ædificationes aggredi, nec prætmittere necessarias. Et maxime sacerdoti hoc convenit, ornare Dei templum honore k congruo, ut etiam hoc cultu aula Domini resplendeat: impensas misericordie convenientes frequentare: quantum oporteat largiri peregrinis, non superflua, sed competentia, &c. Idem l. ¶ Comptiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorum, quantum possumus, juvemus, & plus interdum quam possumus. Melius est enim pro misericordia causas praestare, vel invidiam perperit, quam prætere in clementiam, ut nos aliquando in invidiam incidim^s, qui confregimus vasa mystica, ut captivos redimeremus.

1 ¶ Pulchra etiam] Apud B. Ambrosium legitur: pulchra liberalitas erga ipsos quoque pauperes mensuram tenere. Sed apud Anselmum, & in Polycarpo habetur ut apud Gratianum, & adest glossa in voce, dato.

a al. Deus, orig. b Polyc. ibidem. Ansel. ibid. c 3. Regum, 17. d Ansel. ibid. Polyc. ibid. e al. primum. f al. accusat. orig. & sic desineps. g Polyc. ibid. Ansel. ibid. h al. proscriptio. i Polyc. ibidem. Ansel. ibid. k decore. orig. l ead. lib. c. 21.

C. XIX. ¶ De eodem.

Idem ad c. Luca, in vers. [Generatio viperarum.]

In a singulis quoque generibus hominum conveniens tribuit Sanctus Baptista Ioannes responsum unum, omnibus, ita: publicanis ne ultra praescriptum exigant: militibus, ne calumniam faciant, ne prædam requirant, docens idcirco stipendia constituta militibus, ne dum sumptus quaeritur, prædo grassetur. Sed hæc & alia officiorum præcepta propria singulorum, misericordia b communis est usus. Ideo commune præceptum omnibus officiis, omnibus ætatibus necessaria, & ab omnibus deferenda. Non publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel urbanus, dives & pauper, omnes in commune admonentur, ut conferant non habenti. Misericordia enim plenitudo virtutum est. Et ideo omnibus est proposita perfecta forma virtutis, ne vestimentis, alimentisque suis parcant. Misericordia tamen ipsius pro possibilitate conditionis humana mensura fervetur, ut non sibi unusquisque totum eripiat, sed quod habet, cum paupere partiarur.

C. XX. ¶ De eodem.
Idem ad c. 18. Luca.

Ceterum Dei traditio est, ut prius pascas parentes. Nam si iuxta e divinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quanto magis fames, quæ morte gravior est? Quo loco insolentem Dominus instruat jactantiam, &c.

C. XXI. ¶ De eodem.
Idem in libro de officiis 1.

Pasce d fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem servare poterat, si non pavisti, occidisti.

1 ¶ De officiis] Caput hoc non est inventum apud B. Ambrosium: sed apud Anselmum, & in Polycarpo ex eodem citatur, & Bartholomæus Ursinus Eremita in Malloquio, quod collegit ex Athanasio B. Ambrosii assert hunc locum ex eodem Ambrosio in libro de alendo pauperibus, qui liber hactenus desideratur.

C. XXII. ¶ De eodem.
Item Hieronymus in commentariis ad Galatas, c. 6. in vers. Alter alterius.

Qui clementiam non habet, nec indurus est viscera misericordie, & lachrymarum, quamvis spiritalis sit, non adimplet e legem Christi.

6 pars. Similiter etiam oportet Episcopos non esse percussorem, id est, non ad vindictam facilem.

C. XXIII. ¶ Ad vindictam Episcopus facili esse non debet.

Unde Gregorius scribit Iovani Episcopo Pannemitanensi, libro undecimo, epist. 49.

Si f quid verò de quoque clerico ad aures tuas pervenerit, quod te iuste possit offendere, facile non credas, nec ad vindictam te res accendat incognita: sed presentibus seniofibus ecclesie tuæ diligenter est veritas perscrutanda: & tunc si qualitas rei poposcerit, canonica distinctio culpam feriat delinquentis.

C. XXIV. ¶ De quadam Episcopo, qui antequam Missarum solemniter celebraret, die Dominico ad exarandam messem eujusdam profectus est.

Idem Iamario Episcopo, lib. 6. indict. 2. epist. 1.

Tanta g nequitia ad aures meas de tua senectute pervenit, ut eam nisi adhuc humanitus pensarem, fixa jam maledictione ferirem. Dicitum quippe mihi est, quod Dominico die, priusquam Missarum solemniter celebrares,

a Singuli quoque. orig. b al. misericordia. c Matth. 11. Levit. 20. Exod. 21. d Anselm. lib. 13. cap. 28. Polycarp. lib. 6. tit. 20. D. T. 2. 2. g. 32. ar. 5. e adimplebit. orig. f 11. 9. 7. si quid. g 1. 9. 7. tanta. Barthe. lib. 1. cap. 177. Ivo p. 2. cap. 74. & p. 1. cap. 312.

ad exarandum messem latoris praesentium pertexisti, & post exarationem eius, Missarum solennia celebrasti: post Missarum solennia etiam terminos possessionis illius eradicare minime timuisti. Quod factum quia poena debeat insequi, omnes qui audiunt, sciunt. Dubii autem de tanta hac perveritate fueramus, sed filius noster Cyriacus abbas a nobis requisitus, dum esset Caralis, ita se cognovisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur a, ut aliquando respicias miser senex, atque a tanta te levitate morum, & operum perveritate compescas b. Quando morti vicinior efficeris, tanto fieri sollicitior atque timidior debes. Et quidem poena sententia in te fuerat iaculanda: sed quia simplicitatem tuam cum senectute novimus, interim tacemus. Eos vero, quorum consilio haec egesti, in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus: ita tamen, ut si quid eis intra duorum mensium spatium humanitas advenierit, benedictione viatici non priventur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus existe: te quoque sollicitudine custodi, ne si eis in malo discipulus fueris, quibus in bono magister esse debuisti, nec simplicitati tuae ulterius, nec senectuti parcamus.

7 pars. Vel percussore esse prohibetur, ne videlicet propriis manibus aliquem cadat.

C. XXV. ¶ Non licet Episcopo propriis manibus aliquem cadere.

Unde in Agathensi concilio legitur.

Non licet Episcopo manibus suis aliquem cadere. Hoc enim athenis a sacerdote esse debet.

¶ Agathensi] Hoc capitulum non habetur in Agathensi, quod extat. Burchardus & Ivo citant ex decretis Bonifacii Papa. Pontificis autem in novella Constit. 13, cap. 16. apud Iulianum antecessor. Non dissimilis etiam canon 22. Apostolorum, quem interpretatur Synodus Constantinopolitana, qua prima & secunda dicta est, cap. 9.

8 pars. Prohibetur etiam Episcopus turpi lucrifacere cupidus, ne aliquo inhonesto negotio vitibus, vel cetera sibi necessaria quarat. Quod generaliter de omnibus divini cultui mancipatis, id est, clericis & monachis intelligi oportet.

C. XXVI. ¶ Qui communerantur in clero, turpibus lucris non inferantur.

Unde in Chalcedonensi concilio, cap. 3. legitur.

Pervenit ad sanctam synodum, quia de iis, qui in clero communerantur, quidam propter turpis lucrifacere gratiam alienarum, possessionum conductiones, & causas faculares suscipiunt; & a sacris quidem officiis se per desidia separant, ad domos autem secularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes avaritia causa suscipiunt. Decrevit ergo sancta & magna synodus, neminem horum deinceps, hoc est, Episcopum, sive clericum, aut monachum conducere possessiones, aut miscere facularibus procurationibus; nisi forte, qui legibus ad minorum aetatem tutelae, sive curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui civitatis ipsius Episcopus ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, & orphanorum, ac viduarum, quae indefense sunt, & earum personarum, quae maxime ecclesiastico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis vero transgressus fuerit haec praeccepta, correctioni ecclesiasticae subiaceat.

DISTINCTIO LXXXVII

Viduis autem & orphanis ecclesia praesidium implorantibus Episcopi debent adesse: & contra improborum violentias, protectionis patrocinium eis negare non debent.

a al. hortamur, aliquando respice. b al. compescas. c Burch. lib. 1. c. 202. Ivo part. 3. c. 316. d Burch. lib. 2. c. 145. Ivo p. 6. c. 218. e al. secularium.

C. I. ¶ Implorantibus patrocinium Episcopi debent adesse.

Unde Gelasius Ceronio a & Petro Episcopo. Licet omnibus de nobis sperantibus non debeamus in quantum possumus, nos negare; plus tamen viduarum & orphanorum causas, & impensius ducimus exequendas: quas tueri a nobis, vel ab omnibus divinis manifestata essent.

C. II. ¶ De eodem. Idem Anastasio Episcopo.

Defensionis propriae desolatio auxilio, & qui subestibus adesse b pro aetatis infirmitate non possunt exoratum pontificem decet subvenire: quia pupillae tuitionem etiam divinitas iussit impendi. Et ideo Marimo & Ianuario, clericali officio (qui se solatio paratum vel propinquorum asserunt destitutos) auxilium nostra delegatione praestabis: ut adversus improbitatem adversariorum suorum protecti tuae executionis auctoritas noxia commenta non sentiant.

¶ Pupillis] In codicibus impressis sequetur, & vidua quae voces expuncta sum, quia alijunt a plerisque retusum. Et quae tecedunt ac sequuntur ostendunt agi hic tantum de pupilla.

C. III. ¶ De eodem. Idem Leonio & Petro Episcopo.

Quisquis in negotiis suis nostri nominis intercedat sperat sibi remedia posse conferri, prona nos communit animositate praestare.

C. IV. ¶ De eodem. Idem Honorio Episcopo.

Divinae retributionis memor ad pontificalem commendantiam non ambigas pertinere, egentium communitis piam sollicitudinem non negare.

C. V. ¶ Tuetur ecclesiam, quos in sua defensione suscipit. Idem Fortunato Episcopo.

Irreligiosum & profluum, & execrabile iudicamus, quisquam i. vel extraneos in sua tuitione suscipere non omni fide, & tota animi sui educaerit sanctum. Ac cum Olympius, diaconus dilectionis tuae, Felici Olympii suggeratur avunculus, eosque parvulos tuos vice susceperit nutriendos, ultra latrocinium effugamus, quod eos bonificulis d parentum (sicut asserit) reliquit extorres, alia retinendo, alia contra leges vendendo.

¶ Quisquam] In vulgatis codicibus sequitur vos, quos, quae in aliquot manuscriptis, & apud Ivo non habetur, quae sublata est. Non enim hic clericos cum laicis, sed extraneos sanguine iunctis comparat.

C. VI. ¶ Confugientes ad ecclesiam extrahere non licet. Item ex concilio Arausicano I. cap. 3. & sequentibus.

Eos e, qui ad ecclesiam confugerint, trahi non oportere, sed loci sancti reverentia & intercessionem defendi. ¶ Si quis autem mancipia clericorum pro laicis mancipiis ad ecclesiam confugientibus creditur occupanda, per omnes ecclesias districtissima damnatio feriatur. ¶ In ecclesia quoque manumissos, & perditamentum ecclesiae commendatos, si quis in terram & obsequium, vel ad colonariam conditionem revocare tentaverit, animadversione ecclesiastica puniretur.

a al. Leonio. b al. prodesse. c Ivo part. 6. cap. 4. d Bonifacii. Rabanus pan. cap. 22. Burch. lib. 3. cap. 101. e Ivo part. 3. cap. 112. Ibidem, cap. 6. C. 7. Ivo p. 3. c. 114. & 145. f Pavorum. cap. 84. g coerebitur. orig. C. 11.

C. VII. ¶ In libertate ecclesia tueatur libertas. Item ex concilio Agathensi, c. 29.

Libertas a legitime a dominis suis factos, ecclesia, si necessitas exegerit, tueatur: quos si quis ante audientiam aut pervadere, aut expoliare presumpserit, ab ecclesia repellatur.

C. VIII. ¶ A sacerdotibus defendantur liberti, ne in servitutem revocentur. Item ex concilio Toletano 4. c. 71.

Liberti, qui a quibuscumque manumissi sunt, & ecclesia patrociniis condemnati existunt, sicut regula antiquorum Patrum constituerunt, sacerdotali defensione a cujuslibet insolentia protegantur, sive in statu libertatis eorum, sive in peculio, quod habere noscuntur.

C. IX. ¶ Expositus defendat ecclesia, si quis eorum calumniator extiterit. Item ex concilio Arelateni secundo, c. 32.

Si expositus ante ecclesiam cujuscumque fuerit miseratione collectus, contestationis ponat ad episcopalam, ut si is, qui collectus est, intra decem dies quasi agnitusque non fuerit, securus habeat, qui collegit. Sane, qui post praedictum tempus calumniator extiterit, ut homicida, ecclesiastica districtione damnabitur, sicut Patrum sanxit auctoritas.

DISTINCTIO LXXXVIII.

Robinetur ergo clerici cupiditati negotia suscipere, non pietatis curam viduis, & orphanis impendere.

C. I. ¶ De eodem. Unde Melchias Papa.

Decrevit sancta synodus nullum deinceps clericum aut possessiones conducere, aut negotiis secularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, & orphanorum, ac viduarum, aut si forte Episcopus civitatis ecclesiasticarum rerum sollicitudinem habere praecipiat. Vbi liquido patet quia alia sunt negotia secularia, alia ecclesiastica. Nonne Moyses g in saculo erat, cum crebro tabernaculum intraret, & exiret, qui intus contemplatione raptus, foris infirmantium negotiis urgebatur? & infra. Sic & Iacob h ascendentes & descendentes Angelos vidit: quia videlicet rectores ecclesiae non solum Deo contemplando superna appetant, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Et Domini sacerdotes horum facta imitantur, & secusodiunt, & subditorum onera portant.

¶ Melchias Caput hoc habetur in scripto de primitiva ecclesia & munificencia Constantini, quod in antiquis conciliorum voluminibus continetur sequitur post decreta Melchias (quorumvis in recentioribus conciliis Neocaesariense sit interpositum) & ex illa conjunctione facta esse saltem est, ut hoc quoque scriptum olim decretis Melchias adnumerari solitum esset, cum tamen in eo de Nicano concilio, & aliis, quae post Melchiam gesta sunt, mentio fiat: quod ex capite, ad futuram infra 12. questione 1. apparet.

C. II. ¶ De eodem.

Item Gelasius Papa ad Episcopos per Lucaniam, cap. 17.

Consequens est, ut illa quoque de Piceni partibus

a. Ivo part. 3. cap. 159. & p. 6. cap. 31. Pam. l. 2. c. 82. b. Burch. l. 2. c. 116. Ivo p. 6. c. 246. & p. 16. c. 52. Pam. l. 2. c. 83. lib. 6. cap. 142. c. concor. Valsense i. c. 9. Burch. l. 3. c. 201. Ivo p. 32. c. 52. Poly. lib. 3. tit. 13. d. al. ponatur epistola. e. In scripto de primitiva ecclesia, & munificencia Constantini ex concilio Chalcedon. cap. 3. f. abson ista due voces ferè ab omnibus manuscriptis: g. Exod. 33. h. Gen. 31. i. Concil. Aquilegran. cap. 93. 14. quæst. 4. c. cleric. Poly. lib. 4. tit. 31.

nuper ad nos missa relatio nuntiavit, non praterunda putaremus: id est, plurimos clericorum negotiationibus inhonestis, & lucris turpibus imminere, a nullo pudore cernentes Evangelicam lectionem, qua ipse Dominus b negotiatores & templo verberatos flagellis asseruit expulisse, nec Apostoli verba recolentes, quibus ait c. [Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.] Psalmistam d quoq; David surda dissimulantes aure, cantantem. [Quoniam non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini.] Proinde hujusmodi aut ab indignis post hac quæstibus noverint abstinendum, & ab omni cuiuslibet negotiationis ingenio, vel cupiditate cessandum: aut in quocumq; gradu sint positi, mox a clericalibus officiis abstinere cogantur: quoniam domus e Dei, domus orationis & esse debet, & dici, ne per f officia negotiationis potius sit latronum spelunca.

C. III. ¶ In sacris ordinibus constitutus secularis curas assumere non debet. Item ex septimo canone Apostolorum.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus nequam saeculares curas assumat, sin aliter, deiciatur.

C. IV. ¶ Episcopus secularibus causis occupari non debet. Item Gregorius Romano defensori, l. 8. epist. 11.

Perlatum g est ad nos reverendissimum Fratrem nostrum Basilium Episcopum, velut unum de laicis in causis secularibus occupari, & pratoris inutiliter deservire. Quæ res quoniam & ipsum vilem reddit, & reverentiam sacerdotalem annihilat, statim ut experientia tua hoc præceptum susceperit, eum ita ad reverendam districta executione compellat, quatenus ei illic te insistente quinque diebus sub qualibet excusatione immorari non liceat: ne si quolibet modo cum ibidem amplius moram habere permiseris, cum ipso apud nos graviter incipias esse culpabilis.

C. V. ¶ Testamentorum tuitionem, & curam rei familiaris Episcopus non suscipiat. Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 18.

Episcopus h tuitionem testamentorum non suscipiat.

C. VI. ¶ De eodem. Item ex eodem, c. 20.

Episcopus nullam rei familiaris curam ad se revocet, sed lectioni, & orationi, & verbi Dei prædicationi tantummodo vacet.

C. VII. ¶ De eodem. Item ex eodem, c. 17.

Episcopus i gubernationem viduarum, & pupillorum, ac peregrinorum non per seipsum, sed per Archipresbyterum, aut per archidiaconum agat.

C. VIII. ¶ Rationariorum causas clericus suscipere non debet. Item Gregorius Quertino ex praefecto, epist. 30. lib. 10.

Inutile, & valde laboriosum est, hominem literatum, rationariorum causas assumere, & in eis se, quod non expedit, obligare.

C. IX. ¶ Fugendus est clericus negotiator. Item Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum.

Negotiatorem clericum, & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum quasi quandam pestem fuge.

a al. inhiare. b Matth. 21. c 2. Tim. 2. d Psal. 70. vide infra quomam. e Luc. 19. f ne officina negotiationis, & spelunca potius sit latronum. orig. g. Anf. l. 6. c. 179. h. Poly. l. 4. tit. 5. i. Poly. ibid.

C. X. *¶* Clerico negotiari non licet.*Item Augustinus in libro questionum veteris, & novi Testamenti, cap. 127.*

Fornicari a omnibus semper non licet, negotiari vero aliquando licet, aliquando non licet. Antequam enim ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari: factum jam, non licet.

C. XI. *¶* De eodem. PALEA.*Item Ioannes Chrysostomus super Mattheum, [id est, Auctor operis imperfecti, hom. 38. ad c. 21. Matth.]*

Eficiens b Dominus vendentes & ementes de templo, significavit, quia homo mercator vix, aut nunquam potest Deo placere. Et ideo nullus Christianus debet esse mercator, aut si voluerit esse, projiciatur de ecclesia Dei, dicente propheta c. [Quia non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini.] Quemadmodum enim, qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & se commendare, sine maliloquio esse non potest: (necesse est enim ut isti male loquatur de illo, & illi male de isto.) sic qui emit & vendit, sine mendacio & perjurio esse non potest. *¶* pauci inter-
jectis. ¶ Sed est nec stabilis substantia eorum, neque ad bonum proficit, quod de malo congregatur. Quemadmodum enim si triticum, aut aliud d tale cernas in cribro: dum huc & illuc iactatur, grana omnia paulatim deorsum cadunt, & tandem in cribro nihil remanet, nisi sterex solum, sic de substantia negotiatorum novissime nil remanet, nisi solum peccatum. Sed omnes homines videntur esse mercatores. Ostendam ergo, quis non est negotiator, ut qui talis non fuerit, eum intelligas esse negotiatorem. Quicumque rem comparat, non ut ipsam rem integram & immutatam vendat, sed ut materia sibi sit inde aliquid operandi, ille non est negotiator. Qui autem comparat rem, ut illam ipsam integram & immutatam dando lucratur, ille est mercator, qui de templo Dei ejicitur. Vnde super omnes mercatores plus maledictus est usurarius. Ipse namque rem datam a Deo vendit, non comparatam, ut mercator, & post foenus rem suam repetit, tollens aliena cum suis, mercator autem non repetit rem venditam. Ad hoc dicit aliquis. Qui agrum locat, ut agrariam recipiat, aut domum, ut pensiones recipiat, nonne est similis ei, qui pecuniam dat ad usuram? Absit. Primum quidem, quoniam pecunia non ad aliquem usum disposita est, nisi ad emendum. Secundum, quoniam agrum habens arando accipit ex eo fructum, habens domum, usum mansionis capiat ex ea. Ideo qui locat agrum, vel domum suam, usum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodammodo quasi commutare videtur cum lucro lucrum: ex pecunia reposita nullum usum capis. Tertio ager vel domus urendo veterascit. Pecunia autem cum fuerit mutata, nec minuitur, nec veterascit. [Et mensas nummulariorum subvertit.] Pecunia spiritualiter homines intelliguntur, quia sicut nummus habet charagma Caesaris, sic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum solidus, qui non habet charagma Caesaris, reprobus est, ita & homo, qui non ostendit in se imaginem Dei, reprobus estimatur. Vnde Esaias e dicebat ad Hierusalem. [Pecunia tua reproba est, caupones tui miscent vinum cum aqua, &c.] Ideo ergo mensas nummulariorum everit, significans, quia in templo Dei non debent esse nummi, nisi spirituales, id est, qui Dei imaginem non diaboli portant. Aut certe mensas nummulariorum, sacerdotum dicit scripturas. Novo enim Testamento succedente priori, evertae sunt scripturae illorum.

¶ Hae Palea (quemadmodum & sequens) est in aliquot vetustis exemplaribus, in quibus Palea raro habentur. Est autem sumpta ex auctore operis imperfecti (cujus multa sententiae partim

a Ivo p. 1. c. 19. Pam. l. 7. c. 26. b Pauli aliter. c Psal. 70. d aliquam bladi speciem. e Esa. 1.

reicienda, partim in bonam partem interpretande sunt) & quibus multis locis de industria, quod ibi plenus, hic in summam redactus est, incoloni fere sententia. Quamobrem ea tantum mutata, locupletata sunt, quae valde conducere visum est. Quod citius sequenti capite est observatum.

C. XII. *¶* De eodem. PALEA.*Item ex verbis Augustini [hinc inde collectis, & in summam redactis ad Psal. 70. ver. Quoniam non cognovi.]*

Quoniam non cognovi literaturam.] Aliqui codicum habent [negotiationes:] in quo diversitas interpretum sensum ostendit, non errorem inducit. Ergo si propterea iste tota die laudem Dei dicit, quia non cognovi negotiationes, corrigant se Christiani, non negotiari. Sed ait mihi negotiator. Affero ex longinquo mercedem laboris mei, unde vivam peto: dignus a operariis mercede sua. De mendacio, de perjurio tur, non de negotio. Ego enim mentior, non negotior. Possem enim dicere, tanto emi, tanto vendam: si placere. Quomodo ergo revocas a negotiatione? omnes artifices mentiuntur, futores, agricola. Vis, ut operarum tempus, ut possim vendere annonam, quam vavi? Sed non hoc faciunt, inquis, agricolae boni: illa negotiatores boni. Quid enim? Etiam & illi habere malum est, quia quando eis caput dolet, & infideles matres ligaturas facit legas, & incertumnes quarunt? omnia ista hominum, non rerum peccata sunt. Quare ergo Episcopo (dicit mihi negotiator) quomodo psalmistam intelligas, & noli me prohibere a negotiatione: negotiator enim me non facit male, sed iniquitas mea, & mendacium meum. Quare ergo negotiatores, qui praesumunt gloriarum ex muneribus, si sunt contra illam gratiam, quam hic psalmistam commendat, ut nemo de suis operibus glorietur. Ego contra medicos superbos salutis pollicitatores, lat hoc, quod dictum est b [tota die salutem tuam sic contra negotiatores de operibus suis gloriantes] lat hoc, quod dictum est c [os meum annuntiabitur] tiam d tuam.] Vnde & Dominus expulit illos de templo, volentes suam iustitiam statuere, & ignorantes iustitiam Dei. Merito dictum negotium, quia negotium, quod malum est, neque quarit veram quietem, est Deus.

C. XIII. *¶* De eodem.*Item Cassiodorus in eundem psalmum 70. in eundem versiculum.*

Quid est aliud negotium, nisi quae possint vilius comparari, carius velle distrahere? *¶* infra. Negotiatores e ergo illi abominabiles existimantur, qui iustitiam Dei minime considerantes, per immoderatam avaritiam ambitum polluunt, merces suas plus percontando, quam pretiis. Tales ejecit Dominus de templo dicens f. [Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.]

C. XIV. *¶* Nomine sacerdotis careat, qui Dei ministros a suis advocat officii.*Item Cyprianus ad clerum, & plebem Eminentiarum, lib. 1. epist. 9.*

Neque g apud altare Dei meretur nominari sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotum ministros voluit avocare. Et ideo Victor, cum concilium nuper in concilio a sacerdotibus datam, Genitium Faustinum presbyterum ausus sit tutorem esse tuere, non est, quod pro dormitione eius apud vos oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in ecclesia frequentetur: ut sacerdotum decretum religiose, & necessitate factum servetur a nobis.

a Luc. 10. b Psal. 87. c Psal. 70. d iustitiam tuam id est, non meam, &c.] Aug. e al. negotiari. f Ivo p. 1. c. 19. g Ivo part. 6. cap. 226.

DISTINCTIO LXXXIX.

Omni a quoque sua oportet Episcopum bene esse praeposatum, ut quadam modo quodammodo sua dispensationis argumenta sumantur. In dispensatione vero ecclesia hanc regulam observandam non verit, ut nulli quantumlibet exercitatis persona duo simul officia committat: neque secularibus viris res ecclesiasticas gubernandas committat.

C. I. ¶ Unus persona duo non committatur officia.

Unde Gregorius I scribit omnibus Episcopis.

Singula b ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis singulariter committi iubemus. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita in ecclesiae corpore secundum veridicam Pauli * sententiam, in uno eodemque spiritu, alii conferendum est hoc officium, alii committendum est illud: neque uni quantumlibet exercitatis personae uno tempore duarum rerum officia committenda sunt: quia si totum corpus est oculus, ubi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diversa officia, & robur corporis servat, & pulchritudinem repraesentat; ita varietas personarum per diversa nihilominus officia distributa, & fortitudinem & venustatem sanctae Dei ecclesiae manifestat. Et sicut indecorum est, ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio; ita nimirum noxium, simulque turpissimum, si singularium ministeria personis totidem non fuerint distributa.

I ¶ Gregorius I Caput hoc a collectoribus ita citatur, quasi sint verba alicuius epistole B. Gregorii. Verum a Ioanne diacono lib. 2. vite eiusdem sancti Pontificis, num. 54. sic referuntur. Singula ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis singulariter committi debere dicebat; afferens, quia sicut in uno, &c. Ex eo autem nonnulla sunt emendata.

C. II. ¶ Quilibet Episcopus vicedominum & acononum habeat.

Item Gregorius Anthemio subdiacono, lib. 9. epist. 86.

¶ Volumus, & ut frater noster Paschasius, & vicedominus sibi ordinem, & majorem domus: quatenus possit vel hospitibus supervenientibus, vel cautis, quae eveniunt, idoneus, & paratus existere. Si vero & negligentem eum prospicis, & ea, quae diximus, implere differentes; omnis clerus eius adhiberi debet, ut communi consilio ipsi eligant, quorum personae ad ea, quae praediximus, valent ordinari.

Hinc colligi potest archidiaconi electionem a cuncto clero, si Episcopus negligens vel differens fuerit, canonice fieri posse. Officium vicedomini est Episcopatum a disponere.

I ¶ Hinc ¶ Verba haec usque ad vers. officium, absunt a plerisque vetustis exemplaribus.

C. III. ¶ Quod sit officium vicedomini.

Unde Gregorius Clementina patrice, lib. 1. epist. 11. post alia.

Diaconum e verò Anacolum, quem ad nos dirigi poposcistis, hoc nos facere non posse, causa magis inodus, quam rigoris austeritas fecit. Vicedominum enim eum constituimus, cuius arbitrio Episcopium committimus disponendum.

C. IV. ¶ De eodem.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 26.

¶ Via f in quibusdam ecclesiis, sicut ad nos pervenit, sine aconono Episcopi res ecclesiasticas tra-

a 1. Tim. 3. b Poly. l. 4. tit. 23. Ans. l. 7. c. 108. 100 p. 6. c. 344. * Rom. 12. c Poly. l. 4. tit. 22. Ans. l. 6. c. 145. d Episcopium. e Ansel. lib. 7. c. 77. f 16. q. 7. c. quoniam in quibusdam Ansel. lib. 6. c. 144. Poly. l. 4. tit. 22. Densel. lib. 1. p. 4.

stant, placuit omnes ecclesias habentes Episcopos etiam acononum habere de proprio clero, qui gubernet ecclesiae res cum arbitrio sui Episcopi: ut non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum ecclesiasticarum, & ex hoc eveniat res ejusdem ecclesiae dispergi, & sacerdotali dignitati obrectatio generetur. Si vero quis hoc non observaverit, divini subiaceat regulis.

¶ Hic idem canon refertur infra 26. quest. 7. c. quoniam in quibusdam. ex versione Dionysii. Hic enim est ex prisca, quae extat in collectione Isidori.

C. V. ¶ Secularibus viris res ecclesiastica non committantur.

Item Gregorius Ianuario Cavallano Episcopo, lib. 7. epist. 66.

¶ Inducatum a est nobis, quod laicis quibusdam curam vestri patrimonii commiseritis, b qui postmodum in rusticorum vestrorum depradationibus, atque i fatigationibus fuerint deprehensi, & reddere res, quas indecenter retinent habitas, quasi suae ditionis, quippe vestra non suppositi curationi, postponent, vobisque despiciant actuum suorum reddere rationem. Quod si ita est, districte a vobis discuti convenit, atque inter eos, ecclesiaeque vestrae rusticos causam examinare subtilius. Et quidquid in eis fuerit fraudis inventum, cum poena legibus statuta reddere compellantur. De extero vero cavendum a fraternitate vestra est, ne secularibus vicis, atque non sub regula nostra degentibus, res ecclesiasticae committantur, sed probatis de vestro officio clericis. In quibus, si quid reperiri poterit pravitatis, ut in subditis, emendare quod illicite gestum fuerit, valeatis: quod 2 videlicet apud vos habitus sui officium magis convenienter administrent, quam accuset.

1 ¶ Atque fatigationibus ¶ In plerisque manuscriptis legitur, atque ex fatigationibus: in editionibus epistoliarum B. Gregorii, atque per hoc & fatigationibus: in uno autem versione eandem epistoliarum codice, atque per hoc ex fugationibus.

2 ¶ Quod videlicet ¶ Apud B. Gregorium legitur, quos apud vos habitus sui magis officium commendat, quam exulet.

3 pars. Propinquis etiam, vel favore sibi conjunctis, ecclesiastica officia Episcopus committere non audeat.

C. VI. ¶ Ecclesiastica officia non committat Episcopus propinquus, vel favore conjunctus.

Unde in Toletano concilio, 10. cap. 3. legitur.

Decenter omnibus placet, & in praesenti tale rescindere factum, & non esse de extero faciendum. Quicunque igitur pontificum deinceps aut sanguine propinquus, aut favore personis quibuscunque sibi conjunctis d talia lucra e commendare tentaverit, ad suum nefanda praesumptionis excidium, & quod justum fuerit, deo cetur in irritum, & qui ordinaverit, annuae excommunicationi subiaceat. Quae vero ablata fortasse fuerint, ab eo, qui tulerit, reddantur in duplum.

¶ Porro ipsa officia quare ita sint distinguenda, & non uni personae omnia committenda, ex auctoritate Gregorii & Bonifacii Papae datur intelligi, qui se ajunt.

¶ Caput hoc penè eisdem verbis legitur in epistola Bonifacii secundi ad Eulatum, & Gregorii primi ad Episcopos Galliarum, l. 4. epist. 32. Sic quoque in aliis epistolis B. Gregorii multa leguntur, quae in scriptis superiorum Pontificum habentur.

C. VII. ¶ Graduum & ordinum distributio ecclesiasticam unitatem conservat.

¶ Ad hoc dispensationis f divinae provisiō gradus diversos, & ordines constituit esse distinctos, ut dum reverentiam minores potioribus exhibent, & potiores

a Ans. l. 6. c. 146. b committentes. orig. c Nam quisquis. orig. d devinitis. orig. e al. loca. f al. dispositio.

minoribus dilectionem impenderent, vera a concordia fieret, & ex diversitate contextio, & recte officiorum generetur administratio singulorum. Neque enim universitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentia ordo servaret. Quia vero quaeque creatura in una, eademque qualitate gubernari, vel vivere non potest, caelestium militiarum exemplar nos instruit: quia dum sunt Angeli & sunt Archangeli, liquet, quia non sunt aequales, sed in potestate & ordine (sicut nobis) differt alter a altero.

DISTINCTIO XC.

Lirigosus quoque prohibetur ordinari, quia qui sua potestate discordantes ad concordiam debet attrahere, qui oblationes dissidentium prohibetur recipere, nequaquam litigandi facilitate alios ad dissidium debet provocare.

C. I. ¶ Clerici discordes deiciantur, vel revocentur ad concordiam.

Unde in concilio Carthaginensi quarto, c. 39. legitur.

Dissordantes a clericis Episcopus vel ratione, vel potestate ad concordiam trahat: inobedientes synodus per audientiam damnet.

C. II. ¶ Dissidentium fratrum, in ecclesia oblationem dona non recipiantur.

Item ex eodem, c. 53. & 94.

Oblationes e dissidentium fratrum neque in sacratio neque in gazophylacio recipiantur. Similiter. f. ¶ Dona eorum, qui pauperes opprimunt, a sacerdotibus refutanda sunt.

C. III. ¶ Extra ecclesiam esse probatur, qui pacem cum proximo non habet.

Item Cyprianus de unitate ecclesiae.

Neque g ad Cain munera respexit Deus. Neque enim pacatum habere Deum poterat, qui cum fratre pacem per zeli discordiam non habebat. Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? quae sacrificia celebrare se credunt amuli sacerdotum? An secum esse Christum, cum collecti fuerint, opinantur, qui extra Christi ecclesiam colliguntur? Tales etiam si occisi in confessione nominis fuerint, macula ista, nec sanguine abluitur. Inexpiables, & gravis culpa discordiae nec passione purgatur.

C. IV. ¶ Murmurantes a fratrum unitate alieni efficiantur.

Item ex octava synodo.

Alienus sit a fratrum unitate, qui murmurat, & opus eius abijciatur, qui murmurans i extiterit: ne pacem murmurantium incurrat: de qua Apostolus h dicit. [Neq; murmuraveritis, sicut quidam murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.] juxta 2 mensuram itaq; operis peccator (quod in hac sententia Apostoli plenius declaratur) sacerdotis iudicio poeniteat.

In libello B. Basilii de institutis monachorum Rufino interprete (qui nuper Coloniae cura regula B. Benedicti est impressus) cap. 42. in ultima responsione habetur prima pars huius capituli usque ad ver. abijciatur.

1 ¶ Qui murmurans.] Eiusdem libelli, cap. 50. penultima interrogatio sic habet. Si vero etiam quis murmuret propter eicam, quae erga eum sententia servabitur? Resp. Ea, quae circa eos, qui murmuraverunt in deserto. Dicit enim Apostolus [neq; murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.]

a Una concordia ferretur ex diversitate contextio. orig. b aequalitate. Bon. c al. unus. d Burch. lib. 2. cap. 215. Ivo p. 6. c. 299. e Burch. l. 4. c. 38. & 39. Ivo p. 2. c. 47. & 48. f Infrā, c. eorum. g Burch. l. 9. cap. 53. & 54. Ivo p. 13. cap. 25. & 13. Ex concilio Moguntino. h 1. Cor. 10.

2 ¶ Juxta.] Hac pars non habetur in eo Basilii loco. Burchardum vero & Ivoem (a quibus citatur ex concilio Moguntino) sic legitur, juxta mensuram, opusque peccati, quia in hac sententia, &c.

C. V. ¶ Corripiantur, qui rixas & contentiones amant.

Item ex eodem.

Si quis monachus i b contentiones, vel rixas amaverit, vel manifestum convicium fratri intulerit, juxta arbitrium rectoris, modumque peccati, diuturna expulsiō poenitentia. Item c. ¶ Qui contentiosus, aut amantissans extiterit, secundum arbitrium prioris tamdiu 2 poeniteat, quamdiu culpa qualitas extat.

1 ¶ Si quis monachus.] Hanc priorem partem Burchardus & Ivo citant ex concilio Agathensi, in quo etiam habetur ex eodem librorum sexdecim, lib. 5. cap. 22. abest autem fere ubique, etiam multo Gratiani exemplaribus, 700, monachus.

2 ¶ Tamdiu.] Apud Burchardum, & Ivoem (qui citant hanc partem posteriorem ex Moguntino, habetur autem in libro poenitentiarum Patrum, c. 96. ex statuto seniorum) legitur, ita poeniteat, qualiter culpa qualitas extat.

C. VI. ¶ Dissidentes Episcopi ad concordiam redire cogantur.

Item ex concilio Carthaginensi IV. cap. 28.

Dissidentes a Episcopos, si non timor Dei, synodo reconciliet.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 26.

Studendum e est Episcopis, ut dissidentes fratres a clericos, sive laicos, ad pacem magis, quam ad iulium coerceant f.

C. VIII. ¶ Non recipiantur dona eorum, qui pauperes opprimunt.

Item ex eodem, cap. 94.

Eorum g qui pauperes opprimunt dona a sacerdotibus sunt refutanda.

C. IX. ¶ A catu alienentur fidelium, qui ad concordiam redire contempnunt.

Item ex concilio Agathensi, cap. 31.

Placuit b etiam, ut (sicut pierung; fit) quicumque ab aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacem revocari diuturna i obstinatione nequiverint, a sacerdotibus civitatis primitus arguantur. Qui si inimicitias ponere perniciose intentione noluerint, de ecclesiae iustissima excommunicatione pellantur.

C. X. ¶ Inedus maceretur acerrimis, qui fratri suo reconciliari noluerit.

Item Fabianus Papa.

Si quis i contristatus noluerit reconciliari fratri suo satisfaciente eo qui contristavit, acerrimis maceretur inediis, usque dum gramenti animo satisfactio concipiatur.

C. XI. ¶ Episcopi ad pacem firmiter tenendam vicissim sibi consilium & auxilium praestent.

Item Innocentius secundus.

2 **P**recipimus, i ut Episcopi ad solum Deum & liberos rem populi habentes respectum, omni tepiditate remota, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi co-

a In regula Isidori, cap. 17. Burch. l. 10. c. 62. Ivo part. 13. cap. 13. b abest a multis exempl. c In libr. sententiarum Patrum, c. 96. ex statuto seniorum. Burch. l. 10. c. 13. Ivo p. 13. cap. 14. d Burch. l. 1. c. 62. Ivo p. 5. cap. 172. e Burch. lib. 2. cap. 101. Ivo p. 5. cap. 172. f cohortentio. vera lectio. g Sup. ead. oblationem. Burch. lib. 2. c. 39. Ivo p. 2. cap. 48. h Burch. lib. 10. c. 61. Ivo p. 13. c. 62. i ad divina intentione. k Burch. l. 10. c. 59. Ivo part. 13. c. 66. ex concilio Moguntino. l In concil. Lateranen. c. 9. extra de treuga, & pace. c. 1. h. precipimus, ex Alex. 3.

filium & auxilium praebeant: neque hoc alicujus amore vel odio praetermittant. Quod si quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriae dignitatis incurat.

C. XII. *Expellendi sunt a communione fidelium, qui sibi invicem reconciliari noluerint.*

Item Victor Papa ad Afros, epist. 2.

Perlatum est ad sedem Apostolicam, aliquos vestrum nocere fratribus, velle, & ut eadem decetare: similiter in sacramentis, discrepare: & ob id contentiones, & amulationes fieri inter vos: a quibus dissensionibus vos avertere, & in his omnibus concordare, & opem ferre vicissim mandamus. Nam si hoc agere cito neglexeritis, & vicissim reconciliari non studueritis, ab Apostolicae sedis, & totius ecclesiae communione vos pelli non dubitabis.

DISTINCTIO XCII.

Qui autem in lucro, vel inhonesto negotio victum sibi quaerere prohibentur, de oblationibus ecclesiae stipendia consequantur, proprio artificio, c. vel agricultura (exemplo Apostoli, d. qui de labore manuum vivebat) sibi necessaria inveniat: ita tamen, ut occasione sui operis vigiliis ecclesiae non desit. Quod absque inaequalitate sui corporis nulli impune concedatur.

C. I. *Corripiantur clerici, qui officis matutinis, vel vespertinis se subtrahunt.*

Unde Pelagius, e. Papa.

Leutherius, frater & Coepiscopus noster queritur clericos suos sibi contra canones superbit, & id quod nobis jubentibus facta in crimine cautione promissit, ut quotidianis diebus vigiliae in eius celebrarentur ecclesia, illis contentibus implere non posse, sed magis unumquemque suis (proposito ecclesiae servitio) vacare negotiis. Eideo experientia tua eos, quos tibi esse ostenderit contumaces, debita oburgatione compeste, & modis omnibus vigiliis vacare compelle.

C. II. *De eodem.*

[Item ex concilio Nanneiensi.]

Presbyter g. mane, matutinali officio expleto, pensum servitutis suae, canendo primam, tertiam, sextam, nonamque persolvat: ita tamen, ut postea horis competentibus, & signis designantibus iuxta possibilitatem aut a se, aut a scholaribus publice compleantur. Deinde peractis horis, infirmis visitatis, si voluerit, ad opus rurale exeat jejunus, ut iterum necessitatibus peregrinorum, & hospitum, sive diversorum commantium, infirmorum quoque, atque defunctorum succurrere possit, usque ad statutam horam pro qualitate temporis & opportunitate. *h. Item ex dicto S. Bened. i. ¶ Propheta dicente. [Septies in die laudem dixi tibi:] qui septenarius sacratum numerus a nobis sic implebitur, si matutinae, prima, tertia, sexta, nona, vespere, completoriique tempore nostrae servitutis officia persolvamus: quia de his dixit propheta & [Septies in die laudem dixi tibi.] Nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait [Media nocte surgebam ad confitendum tibi.] Ergo his temporibus referamus laudes creatori nostro super judicia justitiae suae.*

a Pam. l. 2. cap. 147. Poly. l. 4. tit. 13. b al. fratres. c al. artifices. d Ald. 2. c. 1. Cor. 4. 1. Thess. 2. c. 2. Thess. 3. e al. Gelasius. f Ans. l. 7. c. 165. g extra de calc. mystica. 1. 2. x. Agathensi. Bur. l. 2. c. 104. Ivo p. 6. cap. 181. ex Nanneiensi. h al. opportunitate. i In reg. S. Bened. l. 1. cap. 103. Ivo p. 6. cap. 112. k Psal. 111.

C. III. *Sine officii detrimento, artificio sibi clericus necessarius quaerat.*

Item in concilio quarto Carthaginiensi, c. 52. & 49.

Clericus a victum & vestimentum sibi artificio, vel agricultura, absque officii sui duntaxat detrimento, parat. *h. Item. c. ¶ Clericus, qui absque corpulenti sui inaequalitate vigiliis adest, stipendio privatus i. excommunicatur.*

¶ Privatus.] In postrema Colonienfi conciliorum editione legitur, privetur. Sed in vetustioribus Colonienfibus, duabus Parisiensibus exemplaribus, duobus hujus concilii manuscriptis Vaticanis, & uno Sorienfi regio legitur quemadmodum apud Gratianum.

C. IV. *De eodem.*

Item ex eodem, c. 51. 53. & 48. & 50.

Clericus, quantumlibet verbo Dei eruditus, artificio victum quaerat. *Item. f. ¶ Omnes clerici, qui ad operandum validi sunt, & artificio, & literas discant. Qui vero non emendo aliquid in mundanis, vel in foro deambulant, ab officio suo degradantur. Intemptores i. autem ab officio declinantes, vel negligentius agentes, ab officio suo removeantur.*

¶ Caput hoc confectum est ex multis capitulis Carthaginiensi quarti, non suo ordine dispositis.

¶ Intemptores.] In exemplaribus concilii etiam manuscriptis legitur, clericum inter tentationes ab officio suo declinantem, vel negligentius agentem, ab officio suo removendum. Contra enim in canone 22. jubet, clericum inter tentationes officio suo incubantem, gradibus sublimandum. Sed ob glossam non est mutatum. De tentationibus vero, ob quas (praeter tyrannorum perfectionem) aliqui clerici officium suum desererant, agit B. Ambrosius, epist. 17.

C. V. *De eodem.*

Item ex concilio Aurelianensi 1. c. 30.

Clerici vero, qui ad opus sanctum adeste contempserint, secundum arbitrium Episcopi ecclesiasticam suscipiant disciplinam.

DISTINCTIO XCIII.

Cum autem ad ecclesiam venerint, corde magis, quam voce Deo cantandum meminerint.

C. I. *Corde, non voce tantum Deum laudare debemus.*

Unde Hieronymus lib. 2. comment. ad cap. 3. epistola ad Ephesios.

Cantantes g. & psallentes in cordibus vestris Domino.] Audiant haec adolescentuli: audiant ii, quibus psallendi in ecclesia officium est: Deo non voce, sed corde cantandum: nec in tragædorum modum guttur & fauces dulci medicamine linitendae h. sunt, ut in ecclesia Theatrales moduli audiantur, & cantica, sed in timore, in opere, in scientia scripturarum.

Ab officio autem cantandi: & psallendi Diaconi interveniuntur exempti, ne dum vocis modulationi student, altaris ministeria negligant.

C. II. *Cantandi officium Diaconi sibi non usurpent.*

Unde Gregorius l. 4. epist. 44. seu c. 88. & l. 12. post finem epistolatum in concilio ab ipso habito.

In sancta Romana ecclesia dudum consuetudo est: valde reprehensibilis exorta, ut quidam ad faci altaris ministerium i. cantores eligantur, & in diaconatus ordine constituti, modulationi vocis interserviant,

a Bur. l. 2. c. 309. Ivo p. 7. c. 180. b al. apparet. c Cap. 49. d dist. 92. c. 3. e Bur. l. 2. c. 102. Ivo p. 6. c. 179. & 180. f C. 13. C. 48. Bur. l. 2. cap. 210. Ivo p. 6. cap. 285. Bur. l. 2. cap. 51. C. 30. g Ans. l. 7. cap. 70. Eph. 5. h al. collimendae, ut. i Ans. l. 7. cap. 69. Poly. l. 4. tit. 3. Ivo p. 2. cap. 79.

quos ad predicationis officium, & elemosinarum studium vacare congruebat. Unde fit plerumque, ut ad factum ministerium, dum blanda vox queritur, quazi congrua vita negligatur, & cantor minister Deum moribus stimulet, cum populum vocibus delectat. Qua de re presentis decreto constituitur, in hac sede sacri altaris ministri cantare non debeant, solumque Evangelicæ lectionis officium inter Misarum solemniam exolvant: psalmos vero, ac reliquas lectiones censeo per subdiaconos, vel sinecessitas exigit, per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum venire tentaverit, anathema sit.

1 ¶ Ministerium] In impressis sequebatur, constituti. que vox expulsa est, quantum neque in vetustis Gratiani exemplaribus est, neque apud B. Gregorium, neque apud alios collectores, & videtur addi in glossa ad versic. ministerium, qua etiam glossa non est inter vetustiores.

2 pars. A quibus ordinando oporteat esse immunes breviter monstratum est. De quorum vero manibus ordines suscipere debeant, facili patet. Sacerdos enim & cuncti infra ipsum constituti ab Episcopis suis debent ordinari.

C. III. ¶ Qui non sunt ordinati ab Episcopo, in pulpito non psallant, neque legant. Unde in concilio Martini Papa legitur.

Non a liceat in pulpito psallere, aut legere, nisi qui ab Episcopo lectores sunt ordinati.

De Episcopis autem, a quibus, vel in quibus locis ordinari debeant, supra definitum est.

3 pars. ¶ Nunc autem queritur de his, qui ordinati, a parochiis suarum recipiuntur, vel pro aliqua causa eas adire noluissent, an in alterius parochia Episcopale possint officium celebrare. De his in concilio Martini Papa b fit statutum est.

C. IV. ¶ Sacerdoti tantum officium gerat Episcopus, quæ sua parochia non recipit.

I S I e quis ordinatus Episcopus, 1 pro contentione 2 populi, aut pro aliqua ratione, non pro sua culpa in parochiam, quæ ei fuerit data, non iurit, hunc oportet honorem sacerdotii tantummodo contingere; ita ut de rebus ecclesiæ, in quam venit, & nihil sibi præsumat, susineat autem, quod de eo sanctum concilium iudicare voluerit.

1 ¶ Episcopus] In vulgari sequebatur, ad parochiam, cuius est ecclesius: qua indulta sunt auctoritate mansuetorum, & originalibus ac ceterorum collectorem.

2 ¶ Contentione] In duobus vetustis exemplaribus Gratiani, & in concilio Regis Catholici legitur, contentione.

C. V. ¶ De Episcopo ordinato, quem sua parochia non recipit.

Item ex concilio Antiocheno, c. 18.

Si quis Episcopus ordinatus ad parochiam, cuius est ecclesius, minime accesserit, non suo vitio, sed quod eum aut populus veret, 1 & aut propter aliam causam, non tamen eius vitio perpetrata, hic & honoris sit & ministerii particeps: dummodo rebus ecclesiæ, ubi ministrare cognovimus, in nullo molestus existat. Quæ etiam observare 2 convenit, quidquid synodus perfecta 3 provincia iudicando decreverit.

1 ¶ Veter] Αἰετὸν τὴν τῆς λαῶν παρακλήσιν, eo quod populus recuset.

2 ¶ Observare] ὀυδαχθεῖν, id est, expectare & suscipere.

3 ¶ Perfecta] Antea legebatur, perfecta. Restituta est vera lectio ex originali, & Burcardo, & Ivo: Quod autem sit synodus 3 qua hic perfecta, & in paulo post sequentibus ca-

a In capitulo Martini Bracarenfis. c. 43. b Cap. Martini Bracarenfis, c. 10. c. Valde Pelag. in ep. ad Benignum, Poly. l. 2. tit. 13. Ivo p. 5. c. 111. d. al. convenit. e. In ep. Poly. ibid. Burd. c. 141. Ivo p. 5. c. 112. f. al. in. g. al. in.

pitibus integra dicitur, exponitur infra ead. c. si quis Episcopus tertio.

C. VI. ¶ A sua parochia non recepti alii moliam non inserant.

Item ex concilio Ancyrano, c. 32. Si quis Episcopus ordinatus sunt, nec recepti ab illa parochia, in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare parochias, & vim præsulibus earum inferre, seditiones adversus eos excitando, abici & parci. Quod si voluerint in Presbyterii ordine, ubi parci fuerant, ut Presbyterii residere, non abiciantur a propria dignitate. Si autem seditiones commoverint ibidem constitutis Episcopis, Presbyterii quoque honor talibus auferatur, sicutque damnatione 2 notabiles.

C. VII. ¶ Communionem privatus Episcopus sibi commissam ecclesiam adire neglexerit.

Item ex concilio Antiocheno, cap. 17.

Si quis Episcopus per manus impositionem Episcopatum acceperit, & sibi commissam ministerium subire neglexerit, nec acquirerit ire ad ecclesiam sibi commissam, hunc oportet communionem privari donec susceperit coactus officium, &c. certe de eo aliquid integra decreverit ejusdem provincie synodus & sacerdotum.

1 ¶ Et sibi] Ita etiam Burcardo, & Ivo. Sed in responsis Dionysii, quæ in ceteris partibus referantur, legitur: & prædicto populo constitutus ministerium subire, &c. quod ad verbum de greco expressum est.

C. VIII. ¶ Sine concilio integri ordinis vacantem Episcopum vacans ecclesiam non adeat.

Item ex eodem, c. 16.

Si quis Episcopus vacans in ecclesiam non habentem Episcopum, irrumpens populos, sine concilio integri ordinis irruerit, etiam si populus, quem adduxit, desideret illum, alienum eum ab ecclesia esse oportet. Integram autem & perfectum concilium dicitur illud, cui metropolitanus 1 Episcopus interfuit.

¶ Hæc versio, quam & Gratianus, & Burcardo, & Ivo, quædam eadem sententia est, illa Martini Bracarenfis. Dionysii vero longe magis accedit ad verba græca.

1 ¶ Metropolitanus] Addendum est Metropolitanus etiam. Sicut in Græco, ὁ ἐπίσκοπος μητροπολιτικός.

4 pars. Quod autem supra clerici se vigilis 1 subtrahunt excommunicari subeunt, debui intelligendum est, qui ab Episcopo frequenter admoniti, negligentiam suam corrigere contempserunt.

C. IX. ¶ Excommunicatus clericus, qui ab Episcopo communis, maturatus, vel vestitus horum adesse neglexerit.

Unde in concilio Martini Papa legitur.

Si quis Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet clericus ecclesiæ deputatus, si intra civitatem ibi aut in quolibet loco in quo ecclesia est, & ad quendam præstandi officium 2, martiris vel vespertinis horis ad ecclesiam non convenit, deponatur a clero, si tamen castigatus veniam ab Episcopo per satisfactionem noluerit promereri.

DISTINCTIO XCHII. Obedientiam autem inferiori ordini i superioribus debent. Summo enim Pontifici ea debent ab omnibus obedientiam, ut nulli liceat ei contraire.

a Poly. ubi. Bur. l. n. c. 38. Ivo p. 5. c. 147. b In cap. Martini Bracarenfis, c. 10. c. In cap. Martini Bracarenfis, c. 10. d. In cap. Martini Bracarenfis, c. 10. e. In cap. Martini Bracarenfis, c. 10. f. In cap. Martini Bracarenfis, c. 10. g. In cap. Martini Bracarenfis, c. 10.

dicare, cui pro actibus suis inimicus ipse existit: nec in ecclesia esse poterit, qui ejus cathedram deserit.

C. I. ¶ Qui pro actibus suis Apostolicis inimicus, communicare non debemus.

Unde beatus Apostolorum princeps Petrus in ordinatione Clementis populum alloquens, inter cetera ait.

SI a inimicus est iste Clemens alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, ut ipse vobis dicat, cum illo nolite amici esse: sed prudenter observare debetis, & voluntati ejus absque communionem obsecundare, & avertete vos ab eo, cui ipsum sentitis adversum: sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur: ut unicuique, qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias ferre, b. festinet citius reconciliari ei, qui omnibus præ est, & per hoc redeat ad salutem, cum obedire ceperit moniti præsentis. Si vero quis amicus fuerit his, quibus ipse inimicus non est, & locutus fuerit his, quibus ipse non loquitur, unus est & ipse ex illis, qui exterminare Dei ecclesiam volunt, & cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra est. Et est multo nequior hostis hic, quam illi, qui foris sunt, & evidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quæ sunt inimica, gerit, & ecclesiam dispergit, ac vastat. Ideoque i. charissimi his Apostolicis institutis vos monentes intruimus, ut effecta certior charitas vestra sollicitudine deinceps agere studeat, & cautius, ne perverti & infideles homines, laudandi fideles ac benevolos habeat facultatem.

i. Ideoque] Hinc usque ad finem sunt in Fabiano tantummodo epistola. Quas breviter ex ipso positivum videtur Gratianus cetera etiam sumpsisse.

C. II. ¶ A nullo debet suscipi, quem Romana depellit ecclesia.

Item Gregorius lib. 5. epist. 26. sic c. 126.

MIRATUS valde sum, quia in tanto Salonitana ecclesia clero, vel populo, vix duo ex laicis ordinibus inventi sunt, frater scilicet, & Coepiscopus noster Paulinus, & dilectissimus filius meus Honoratus Archidiaconus ejusdem ecclesie, qui communicare Maximo sacerdotum rapienter, minime consentirent, & se Christianos esse cognoscerent. Debuitis enim filii charissimi pensare ordines vestros, & quem sedes Apostolica repellat, repulsum cognoscere, ut prius, si posset, ab illatis criminibus mandaretur, & tunc ei vestra dilectio communicaret, ne particeps obligationis existeret.

C. III. ¶ Non est in ecclesia, qui cathedram Petri non sequitur.

Item Cyprianus de unitate ecclesie.

QUI cathedram Petri, super quam d. fundata est ecclesia, deserit, in ecclesia esse non confidat.

Apud Cyprianum Romæ impressum hæc leguntur. Hanc ecclesiam unitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui ecclesie renuitur & resistit, in ecclesia se esse confidit. Verum in Vaticana bibliotheca, præter octo integra Cypriani exemplaria, est etiam aliud, in quo tantam epistola quedam continetur, & inter ea hic tractatus. Atque in eo codices, nempe in altero integro Monasterii S. Salvatoris Romæ sunt verba hæc, quæ a Gratiano, & Ivone asseruntur. At sane paulo ante Cyprianus hanc ipsam Petri cathedram esse ostendit, unde unitas ecclesie pendet.

Episcopi vero, qui Apostolica ordinationis subjacent, etiam hanc reverentiam debent, ut sese singulis annis, Apostolorum liminibus representent.

a Clemens epist. 1. Anacleus epist. 1. Alex. epist. 1. Fabianus epist. 1. Conc. Valen. 1. c. 6. 2. q. 3. c. 15. Ivo p. 4. c. 22. Ansel. l. 1. c. 6. Polyd. l. 1. c. 16. b al. habere.] al. gratiam reparare. c Ansel. l. 1. c. 11. Ivo p. 3. c. 361. d al. quem.

C. IV. ¶ Singulis annis Apostolorum liminibus visitari Episcopi, qui ordinationibus Apostolicis subjacent.

Unde Anacleus, & Zacharias Papa.

IXTA a sanctorum Patrum, & canonum instituta, omnes Episcopi, qui hujus Apostolica sedis ordinationi subjacent, qui propinqui sunt, annue circa b. Idus Maii sanctorum principum Apostolorum Petri, & Pauli liminibus præsententur, omni occasione seposita. Qui vero de longinquo, juxta chirographum suum impleant. Qui autem hujus constitutionis contemptor extiterit, præterquam si agitudine fuerit detentus, sciat se canonicis subjacere sententiis.

Hic est canon quartus Synodi Romæ habita sub Zacharia Papa, quæ exstat in bibliotheca Vaticana, ex qua nonnulli sunt in hoc capite emendata.

2 pars. Reliqui vero in ecclesia majores semper debent majoribus subesse, sicut in synodo Romana S. Sylvestri, c. 7. legitur.

C. V. ¶ Minores majoribus obedientiam exhibeant.

Subdiacono usque ad lectores omnes subditi sint Diacono Cardinali urbis Romæ, in ecclesia representantes ei honorem. Porro Pontifici Presbyter, Presbytero Diaconus, Diacono Subdiaconus, Subdiacono acolythus, acolytho exorcista, exorcistæ lector, lectori ostiarius, ostiario abbas, abbatii monachus in omni loco representent obsequium, sive in publico, sive in gremio ecclesie.

Caput hoc & apud Gratianum, & in ipsius Synodi editionibus videtur valde mendosum: Burchardus & Ivo sic habent. A subdiacono usque ad lectorem, omnes subditi sint diacono Cardinali urbis Romæ, in ecclesia honorem representantes tantum. Pontifici vero Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, acolythus, exorcista, lector, abbas, monachus in omni loco representent obsequium, sive in publico, sive in gremio ecclesie. Verum ob magnam codicem variationem, & propter glossas, ac doctorem dicta nihil ferè in textu mutatum est.

1. ¶ Abbas] De abbate & monacho in Synodi editionibus nulla mentio est.

C. VI. ¶ Quod sit officium Diaconorum.

Item ex epist. i. Clementis ad Iacobum fratrem Domini.

DIACONI ecclesie tanquam oculi sint Episcopi, oberrantes, & circumlustrantes cum verecundia actus totius ecclesie, & percurtantes diligentius, si quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximum esse peccato, ut referant hæc ad Episcopum. Et infra. 1. ¶ Sed & de peregrinis similiter Episcopo suggerant, reformendis, & cetera his similia, quæ ad cultum ecclesie, & disciplinam ejus pertinent, Diaconis cura sunt.

1. ¶ Et infra] Sic legitur in pluribus manuscriptis. In vulgari legebatur, & ita, alia verò nonnulla verba referuntur sunt ex originali.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, eadem epistola.

SACERDOTES e vero B. Petrus sal terræ, & mundi lumen docens præcipit in splendore honorum operum patrem glorificare Deum, de quibus Dominus ait, f. [Beati estis, cum maledixerit vobis homines, & rel.] & iterum, [vos estis sal terræ.]

a Leo epist. 4. c. 7. Polyd. lib. 4. titul. 25. Anselm. lib. 8. cap. 164. b al. Idibus Maii. c Burch. lib. 2. c. 224. Ivo part. 8. cap. 209. Anselm. l. 7. c. 65. d Et l. 2. consilii, cap. 48. e Anselm. l. 7. c. 67. f Math. 5.

C. VIII. ¶ *Hi non sunt habendi clerici, qui Episcopali providentia non gubernantur.*
Item ex concilio Parisiensi.

Nulla a ratione clerici aut Sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius Episcopi disciplina & providentia gubernantur. Tales enim acephalos, id est, sine capite præfata ecclesie consuetudo nominavit.

C. IX. ¶ *De eodem.*
Item ex epist. 3. Clementis.

Qui suis Episcopis non obediunt, indubitanter rei, & reprobi existunt. Porro ipsi à Deo donum summi muneris consequuntur, qui per iustitiam, & præceptorum eius semitas incedentes, doctoribus suis, qui rectè Episcopis intelliguntur, libenter obediunt.

C. X. ¶ *illi in Deum scandalizantur, qui suo non obediunt Episcopo.*
Item Anacleus epist. 1.

Ille b. proculdubio scandalizatur in Deum, qui rectè non docet, & qui ejus scandalizat Episcopum, vel Sacerdotem.

C. XI. ¶ *Septem debent esse Diaconi in unaquaque civitate.*
Item Evaristus ad Episcopos Africanos, epist. 1.

Diaconi e. (qui quasi oculi videntur esse Episcopi) in unaquaque civitate, juxta Apostolorum consuetudinem, septem debent esse, qui custodiant Episcopum prædicantem, ne aut ipse Episcopus à ab invidiatoribus quoquo modo infestetur, aut ledatur à suis, aut verba divina, detrahendo aur insidiando, polluantur, vel despiciantur, sed veritas spirituali redoleat fervore, & pax prædicata labiis, animi cum voluntate concordet.

C. XII. ¶ *De eodem.*
Item ex concilio Neocæsariensi, c. 74.

Diaconi e. septem esse debent secundum regulam, quamvis i magna sit civitas. Regula autem auctoritas ista est, quod & libet actuum Apostolorum idem insinuat.

¶ *Quamvis magna] Antea legabatur, quamvis non magna. Emendatum est ex canone graeco, (qui etiam recitatur in sexta synodo c. 16.) & ex vulgatis etiam versionibus. In canonibus prima Nicæna synodi, qui ex Arabico in Latinum conversi nuper editi sunt, canone 62. multa habentur ad hanc rem pertinentia, quem fortasse canones significavit Andreas Colossensis septima aetione synodi Florentina.*

¶ *ps. Ut igitur ex præmissis apparet, Diaconi debent obedientiam Presbyteris, sicut Presbyteri Episcopi. Sed Diaconi superbi-entes, sacerdotibus avari, vel potius presertim quærebant; contra quorum insipientiam multorum auctoritates manaverunt; eorum supercilium reprimentes, atq. ut sacerdotibus condignam obedientiam exhibeant, decernentes.*

C. XIII. ¶ *Nihil eorum, que sunt decreta primi ordinibus, videntur Diaconis.*
Unde Gelasius i Papa ait.

Diaconos s. propriam constitutum servare mensuram, nec ultra tenorem, paternis canonibus deputatum quippiam tentare permitimus. Nihil eorum suo ministerio penitus applicare, quæ primis ordinibus propriè decrevit antiquitas. Absque Episcopo, vel Presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis fortassis ordinibus & longius consuetis, necessitas extrema compellat. Quod & laicis Christianis facere plerumque conceditur. Et infra ¶ *Sacri corporis prærogationem h. sub conspectu Pontificis, seu Presbyteri (nisi his absentibus) jus non habeant exercendi.*

a Concordat conc. Mogunt. sub Carolo, c. 22. Birc. lib. 2. c. 226. Ivo p. 6. c. 301. b Ivo p. 6. c. 241. c Poly. l. 2. tit. 35. Anselm. l. 7. c. 69. d abest ab orig. e Ex præfata versione. Ordo Rom. c. 9. Conc. Aquisgr. c. 64. f Poly. l. 3. tit. 10. Anselm. lib. 7. c. 69. Birc. l. 4. c. 57. Ivo p. 1. c. 232. & p. 6. c. 69. g. al. officii. orig. c. 10. in mediis. h. al. interrogamentum.

¶ *¶ Gelasius] Sic est in plerisque manuscriptis, & apud Birc. & Ivo. Nam in impressis erat, Pelagius.*

C. XIV. ¶ *Inferiores Presbyteri se Diaconis cognoscant.*
Item ex concilio Nicæno, c. 14. seu 18.

Pervenit a. ad sanctum concilium, quod in locis quibusdam & civitatibus Presbyteri sacramenta Diaconi porrigant. Hoc enim regula, neque consuetudo tradidit, ut qui offerendi sacrificii non habent potestatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigant. Sed illud innovit, quod quidam Diaconi etiam ante Episcopum sacramenta i. sumunt. Hæc ergo omnia amputentur, & in sua Diaconi mensura permaneant; scientes quod Episcoporum quidem ministri sunt, inferiores autem Presbyteris habentur. Per ordinem ergo post presbyteros gratiam sacræ communionis accipiant, aut Episcopo, aut Presbytero porrigente. Sed nec federe in medio Presbyterorum Diaconis liceat: quia si hoc fiat præter regulam & ordinem probatur existere. Si qui autem etiam post has definitiones obedire noluerit, in ministerio cessare debet.

¶ *Prior pars huius capituli usque ad vers. amputentur. est ex præfata versione in canone quarto decimo. Reliqua vero pars est ex versione Dionysii, in canone 18. quam quidem titulum afferunt eodex canonum, & Burchardus, & Ivo.*

¶ *¶ Sacramenta sumunt] Græcè est, τὰς ἁγίας εὐχαριστίας, quod Dionysius vertit, oblata contingant: quam Burchardus & Ivo, hoc uno sermone loco dicit, panes, habent quidem, sacra oblata contingant, hic verò, sacram oblata nem contingant.*

C. XV. ¶ *Diaconus honorem exhibeat Presbyteris, & ipsi ab inferioribus honorentur.*
Item ex b. concilio Laodiensi, cap. 20.

Non oportet Diaconum coram Presbytero sedere, sed iussione Presbyteri, sedeat: similiter autem Diaconus honorem habeat à sequentibus, id est, à subdiaconis, & omnibus clericis.

C. XVI. ¶ *Calices benedicere, & panem dare, Diaconis non licet.*
Item ex eodem, c. 25.

Non oportet Diaconos i. panem dare, nec calices benedicere. ¶ *¶ Diaconos] In vetustioribus præfata versione editiorum est, Diaconum. Græcè est, κληρικόν, quod Dionysius vertit, Subdiaconus. & sic habetur in concilio Aquisgranensi.*

C. XVII. ¶ *Sicut Episcopi, ita & Presbyteri Diaconis ministerent.*
Item ex concilio Carthagenensi quarto, c. 37.

Diaconi d. ita se Presbyteri, sicut Episcopi ministri esse cognoscant.

¶ *¶ Quarto] Caput hoc cum duobus sequentibus habetur in concilio quarto Carthagenensi, & in codicibus Gratiani etiam manuscriptis, itemq. apud Anselmum titulo huius capituli erat additum. Carthagenensi quarto, cui Papa Zosimus interfuit per Vicarios, quod minime convenire videbatur illa sexta synodi Carthagenensis, ad quam Zozimus Pontifex Romanus Pontificis Episcoporum, Philippum, & Anselmum legatos misit. Nam quartus habitus est Honorio III. & Eugenius cessisset verò Honorio XII. & Theodosis XIII. cess. id est, anno vigesimo post. Quo anno (prout ex Africano concilio can. 16. & sequentibus apparet) contra Pelagii & Celsii hæresin quadam sunt definita, cum Celsius ad Zozimum Romanum appellasset, quod ex nonnullis manuscriptis Zozimi, & Episcoporum Africa ad ipsiorem epistolis, qua in Bibliotheca*

a In Aquisgr. cap. 41. Birc. l. 5. c. 20. Ivo p. 1. c. 30. b. & in Agath. cap. 61. & Aquisgr. c. 77. c. Anselm. l. 7. cap. 61. Burchard. l. 2. c. 222. Ivo p. 6. cap. 196. Aquisgr. cap. 77. d. Poly. l. 2. tit. 10. Anselm. l. 7. c. 69.

Vaticana servatur, demonstratur. Quare, cum *Zozimus* in pontificatu duos tantum annos, & menses aliquot vixerit, necessarium est multo ante ipsius Pontificatum quatuor synodum Carthagenensem habitam fuisse.

C. XVIII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 32.

Praesente a Presbytero Diaconus Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, iustus erogat.

C. XIX. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 39. & 40. & 41.

Diaconus b sedeat quolibet loco, iubente presbytero. Item Diaconus in conventu Presbyterorum interrogatus loquatur. Alba vero tempore oblationis tantum, vel lectionis utatur.

C. XX. ¶ Diaconi Presbyteris se superiores non cognoscant.

Item ex concilio Toletano 4. cap. 38.

Nonnulli ad Diaconatum tantam etumpunt superbiam, ut sese Presbyteris anteponant, atque in primo choro ipsi priores stare praesumant, presbyteris in secundo choro constitutis. Ergo, ut sublimiores se e presbyteros agnoscant, tam hi, quam illi in utroque i constitant.

¶ In utroque Licet in vulgatis Gratiani codicibus legatur, in utroque ordine, & in totius conciliorum impressu, in utroque choro: tamen in vetusto codice conciliorum Regis Carolici, & plerisque vetustis Gratiani, etiam impressis, neutra vox habetur.

¶ Ps. Compagii s vero calcari, absque Apostolice licentia Diaconis non permittitur, sicut nec mappis uti absque ejusdem auctoritate quibuslibet clericis conceditur.

C. XXI. ¶ Absque Apostolica licentia Diaconi compagii uti non praesumant.

Unde Gregorius Joanni Episcopo Syracusano, lib. 7. epist. 22. indid. prima.

Pervenit g ad nos, diaconos ecclesiae Catinensis calcatos compagii procedere praesumpsisse: quod quia nulli haecenus per totam Siciliam licuit, nisi solis tantummodo Diaconis ecclesiae Messanensis, quibus olim a praedecessoribus nostris non dubitatum esse concessum, bene recolis. Quia ergo tantae remercitis ausus non est leviter attendendus, cum omni hoc fraternitas vestra subtilitate perquirat: & si i iura, sicut ad nos pervenit, invenit verum esse, utrum vel a se, vel alicujus hoc auctoritate praesumpserint, nobis subtiliter innotescat: ut cognita veritate, quid fieri debeat, disponamus. Nam si negligenter ea, quae male usurpantur, omittimus, excessus viam aliis aperimus.

¶ Et si ita Hic & paulo inferius addita sunt, aliquot verba ex originali.

C. XXII. ¶ Mappis clericis sine Apostolica licentia uti non debent.

Item Joanni Ravennati Episcopo, lib. 2. epist. 54. seu cap. 93.

Illud h autem, quod pro utendis a clero vestro mappis scripsistis, a nostris est clericis fortiter obviatum, dicentibus, nulli hoc unquam alii cuiuslibet ecclesiae concessum fuisse; nec Ravennates clericos illic, vel in Romana civitate tale aliquid cum sua conscientia praesumpsisse; nec si tentatum esset, ex furtiva usurpatione sibi praedictum generari. Sed etiam, si in qualibet ecclesia hoc praesumptum fuerit, asserunt emendandum, quod non concessione Romani Pontificis, sed sola resurrectione praesumitur.

a Poly. ibidem. Anselm. l. 7. c. 66. Burchard. lib. 4. cap. 13. Poo par. 2. b Anselm. ibidem. c al. induam. d Burch. l. 2. c. 222. Ivo p. 6. ca. 297. e al. sibi. f Joann. diacon. l. 4. ca. 8. g Anselm. l. 7. c. 74. h Joann. diacon. l. 4. cap. 2. Anselm. lib. 7. c. 168. i al. praesumt.

C. XXIII. ¶ Sicut in ministerio, ita in dispensatione sine Diacono Episcopus non vivat.

Item Hieronymus a de septem ordinibus ecclesiae, cap. 5.

Diaconi b sunt, quos in Apocalypsi e legimus, septem Angeli ecclesiarum: hi sunt septem candelabra aurea: hi voces tonitruorum. ¶ Virtutum operatione praecleari, humilitate praediti, & quieti humiles, evangelizantes pacem, annuntiantes bona, dissensiones & rixas & scandala resercentes, docentes, a soli Deo colloquentes, in e templo nihil de mundo penitus cogitantes, dicentes patri & matri, non novi f vos, & filios suos non agnoscetes. ¶ paulo post. ¶ Sicut hoc sacerdos nomen i g non habet, ortum non habet, officium non habet. Hic minister Dei dicitur, quia scriptum est. [Quis b major est, qui ministrat, an cui ministratur?] Et sicut in sacerdotio ministratio, i ita in ministro est sacramenti dispensatio. ¶ paulo post. ¶ Sacerdotibus etiam propter praesumptionem non licet de mensa Domini tollere calicem, nisi eis traditus fuerit a Diacono. ¶ pauca interjecta. ¶ Ita enim Deus noster omnipotens universa disposuit, ut qui majorem se esse crederit, minor sit; & qui videretur minor, major existeret. Denique quam hoc verum sit, ipse perpende. Levitae inferunt oblationes in altari: Levitae componunt mensam Domini: Levitae cum sacerdotibus, dum sacramenta benedicunt, & assistunt: Levitae ante sacerdotes orant, ut si distinctio locorum creditur, etiam in altari Dei videant sibi Episcopi, si superbi sunt, diaconos anteponi. Si humilitatem diligunt, majores se esse in eo, quod sunt humiles, cognoscant. Tunc demum, / ut aures habeamus ad Dominum, Diaconus exclamat: ipse praedicat, ipse hortatur, ipse commonet, adstantibus sacerdotibus, ne leviter hanc vocem, quae loquitur haec, & pacem annuntiat, aut negligenter aspicias, aut contemnendam putes. Sufficit huic ordini, tantum per Dominum fuisse concessum, m ut non solus sacerdos in templo, totum agere & implere videatur. ¶ infra.

¶ Nunc autem ex quo in ecclesiis, sicut in Romano Imperio, erevit avaritia, perit lex de sacerdote, & visio de Propheta. Singuli quique per n potentiam Episcopalis nominis, quam sibi ipsi illicite absque ecclesiae vindicaverunt, totum, quod levitarum est, in usus suos redigunt, nec hoc sibi, quod scriptum o est, vindicant, sed cunctis auferunt universa. Mendicat infelix clericus in plateis: & civili p operi mancipatus publicam a quolibet deposita alimoniam. ¶ Et quidem ex eo despiciunt cunctis sacerdotale officium, dum misericordia desolatus, iuste putatur ad hanc ignominiam devenisse. ¶ infra. ¶ Solus incubat bonis, r solus ministerio utitur, solus universa sibi vindicat, solus partes invadit alienas, solus occidit universos. ¶ paulo post. ¶ Hinc propter sacerdotum avaritiam odia conflantur, hinc Episcopi accusantur a clericis, hinc principum f lites, hinc detractionis i causa, hinc origo criminis. Etenim si unusquisque ita in hoc u mundo visibili aliquid possidere jubetur, ut sua tantum possessione contentus sit, ac res non invadat alienas, non agrum pauperi tollat, non vineam, non subjectorium x aliquid, non famulos, non fructus, quanto magis, qui ecclesiae Dei praestit, debet ita in omnibus servare justitiam, ut sibi hoc tantum vindicet,

a Inter opera B. Hieron. to. 4. vel. 9. b Poly. lib. 2. tit. 39. Anselm. l. 7. c. 72. c Apoc. 1. d abest ab orig. e Deut. 33. f al. novimus. g al. nomen habet. h Marc. 10. i consecratus. j vera lectio. k al. benedicuntur. l deinde. m Exech. 7. n pro potentia. orig. o al. adscriptum. p al. servati. q al. elemosinam. r divitum. orig. s al. principum litu. t desolationem causa. orig. u hunc mundum visibiliter possid. orig. x al. subjectorium. al. subjunctorum.

quod sui juris esse cognoscit? aliena non rapiat? aliena non contingat? aequalem se ceteris faciat? & sicut sine his in ministerio non vivit, ita in dispensatione non vivat? ¶ Certè, ut ipse nosti, qui visibiliter in hoc mundo jus invadit alienum, accusatur à paupere, damnatur à iudice: Ita & in ecclesia Dei, cum unusquisque stipendia sua perdit, clamat ad Deum, exauditur à Christo: nec differtur in hac parte ultionis sententia, si non redduntur universa. Moderatio enim Dei, & ac pietas solum nostrum reditum quarit, ac nos cupit sua longa & bonitate salvati. Sed si non convertimur, si duri corde sumus, si in peccatis usque ad mortem illicitè perduramus, affluere peccantium, sicut scriptum est, Deus non misereatur.

¶ **¶ Nomen non habet.** Sic etiam in originali, sed in multo Gratiani manuscriptis, & apud Anselmum est, nomen habet, officium non habet.

6. pars. Hoc capitulo sacerdotum avaritia reprehenditur, diaconum dignitas, seu officium commendatur. Sed quia, ut supra dictum est, diaconi, insipientes etiam presbyteri se praefrendos arbitrati sunt, contra eorum supercilium scribit Hieronymus ad Evagrium Episcopum, epist. 33. tom. 2.

C. XXIV. ¶ Diaconi Presbyteri debent subesse.

Legimus e in Esaiâ d [Fatuus fatua loqueretur.] Audio quendam in tantam erupisse recordiam, ut Diaconos Presbyteris, id est, Episcopis anteferreret. Nam cum Apostolus perspicue doceat eosdem esse Presbyteros, quos Episcopos, quid e patitur mensuram, & viduarum minister, ut supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus, sanguisque conficitur? Quare auctoritatem? Audi testimonium [Paulus f & Timotheus servi Christi Iesu omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis, & Diaconis.] Vis & aliud exemplum? in actibus g Apostolorum ad unius ecclesiae sacerdotes ita Paulus loquitur: [Attendite vobis, & cuncto gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, ut regeretis ecclesiam Domini, quam acquisivistis sanguine suo.] Ac ne quis contentiosè in una ecclesia plures Episcopos fuisse contendat, audi & aliud testimonium, in quo manifestissime comprobatur, eundem esse Episcopum atque Presbyterum. [Propter h hoc reliqui te in Creta, ut quæ decant, corrigeres, & constitueres Presbyteros per civitates, sicut & ego tibi mandavi. Si quis est sine crimine, unius uxoris vir, filius habeat fideles, non in accusatione luxuria, aut non subditos. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, quasi Dei dispensatorem.] Et ad Timotheum: [Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ tibi data est per prophetiam. ¶ per impositionem manuum Presbyteri.] Sed & Petrus h in prima epistola. [Presbyteros, inquit, in vobis precor compresbyter, & testis passionum Christi, & future gloriæ, quæ revelanda est, particeps, regite gregem Christi, & inspicite non ex necessitate, sed voluntariè juxta Deum.] Quod quidem græcè significantius dicitur ἐπισκοπέωτες, id est, superintendentes: unde & nomen Episcopi tractum est. Parva tibi videntur tantorum virorum testimonia? Clangat tuba Evangelica, filius tonitruum, quem Iesus amavit plurimum, qui de pectore Salvatoris doctrinarum fluentia potavit [Presbyter Electæ dominae, & filius ejus, quos ego in veritate diligo.] Et in alia n epistola. [Presbyter Cajo charissimo, quem ego diligo in veritate.] Quod autem postea unius electus est, qui ceteris præponeretur, in schismatis remedium factum est, ne unusquisque ad se trahens Christi ecclesiam rumperet. Nam & Alexandria à Marco Evangelista usque ad Heraclam & Dionysium Episcopos,

a De prece, ac solum. orig. b abest ab orig. c Poly. ibid. Anselm. 7. c. 37. d Esai. 32. e al. qu. patiatur. f Philip. 1. g Act. 20. h Ad Tit. 1. i 1. Tim. 4. k 1. Petr. 5. l Marc. 1. m 2. Joan. n 3. Joan.

Presbyteri semper unum ex se electum, in excessum quod collocatum, Episcopum nominabant: quomodo exercitus Imperatorem faciat, aut Diaconi eligant se, quem induriam noverint, & Archidiaconum noverint. Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod Presbyter non faciat? Nec altera Romana ecclesia, altera totius orbis existimanda est. Et Gallia & Britannia, & Africa, & Persis, & Oriens, & India omnes barbara nationes unum Christum adorant, unum observant regulam veritatis. Si auctoritas quaritur, ubi major est urbs. Vbiunque fuerit Episcopus, sive in Roma, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, sive Alexandria, sive Tanis, ejusdem meriti, ejusdem & sacerdotii. Potentia divitiarum, paupertatis militas, vel sublimiorem, vel inferiorem Episcopum noverit: ceterum omnes Apostolorum successores facit: quomodo Romæ ad testimonium diaconi Presbyter ordinatur? Quid mihi præfers unius constitutum? Quid paucitatem, de qua ortum supercilium, in leges ecclesie vindicas? Omne quorum est, plus appetitur. Pulegium apud Indos pipere pretiosius est. Diaconos paucitas honorabiles, Presbyteros turba contemptibiles facit. Ceterum etiam in ecclesia Romæ Presbyteri sedent, & sicut Diaconi, paulatim increbrescentibus vitis inter Presbyteros, & sentente Episcopo, sedere diaconum viderim, & in conciliis convivis benedictiones a Presbyteris dare, & cant, qui hoc faciunt, non se rectè facere, & audiant postolos: [Non e est dignum, ut relinquentes vestra Dei, ministremus mensis.] Sciant quare Diaconi contumeliosè Legant acta Apostolorum, recordentur conditionis suæ. Presbyter, & Episcopus, aliud eratis, dignitatis est nomen. Vnde & ad Titum, & ad Theodorem de ordinatione Episcopi & diaconi dicitur: Presbyteris omnino reticetur: quia in Episcopo & Presbyter continetur. Qui provehitur, de majori ad maiorem velitur. Aut igitur ex Presbytero ordinetur Diaconus, ut Presbyter minor diacono comprobetur, in quem se sit ex parvo: aut si ex diacono ordinetur Presbyter, veniat se se laicis majorem, sacerdotibus esse misereatur.

¶ **¶ Per prophetiam.** Sic in vulgata editione, & in aliis scripturis: Sed hic apud B. Hieronymum, propheta dicitur: ¶ **¶ Noverit se.** In originali est, noverit se lucis maiorem, sacerdotio esse majorem. Quæ etiam pertinet, quæ Hieronymus ad caput ultimum Exechele scribit. Levitum multitudinem intelligere se à sacerdotali gradu esse junctam, & ad decutiendam superbiam ministrorum, qui ignorantes humilitatem status sui, ultra faciebant hoc est, Presbyteros, intumescunt, & dignitatem merito, sed divitiis astimant. Verum ob gloriam mutatur.

C. XXV. ¶ De eodem.

Item Cyprianus lib. 2. epist. 9.

Dominus e noster ipse Iesus Christus Rex, & pater & Deus noster usque ad passionis diem servavit honorem Pontificibus, & Sacerdotibus, quamvis illi honorem Dei, nec agnitionem Christi servassent. Nam cum leprosum emundasset, dixit illi: ¶ [Vade, & munda te sacerdoti, & offer donum.] Humilitate ea, quos quoque esse humiles docuit, sacerdotem adhuc appellabat, quem sciebat esse facilem. Item sub passionis cum alapam accepisset, & ei dicerent: ¶ [Respondes Pontifici?] nihil ille contumeliosè locutus est in personam Pontificis, sed magis innocentiam tutatus est, dicens: [Si malè locutus sum, exprobare deo: si autem bene, quid me curdis?] Quæ omnia de eo ideo facta sunt humiliter atque patienter, ut non

a al. benedictionem coram Presbyteris. b Ab. c. p. 1. c. 35. d Luc. 5. e Joan. 11.

militatis ac patientiae haberemus exemplum. Docuit enim sacerdotes veros legitime, & plene honorari, dum circa falsos sacerdotes ipse talis exiit. a Meminisse autem Diaconi debent, quoniam Apostolos, id est, Episcopos & praepositos b Dominus elegit: Diaconos autem post ascensum Domini in caelos Apostoli sibi constituerunt, Episcopos sui, & ecclesiae ministros. Quod si nos aliquid audere contra Deum possumus, qui Episcopos facit, possunt & contra nos audere Diaconi, a quibus fiunt.

7 ps. Hoc autem, quod de Diaconorum minoritate dicitur, ubi quae servandum est, nisi cum locum Diaconus habuerit aut proprii Patriarchae, aut sui Metropolitanus.

C. XXVI. ¶ Diaconus sacerdotibus non praesentatur, nisi locum Metropolitanus obtineat.

Unde in sexta synodo, c. 7. legitur.

Præcipimus e ne Diaconus (quamvis etiam in dignitate, hoc est, in officio quolibet ecclesiastico sit) ante Presbyterum sedeat: nisi cum locum habuerit proprii Patriarchae, aut Metropolitanus sui pro aliquo capitulo. Tunc enim sicut illius locum tenens honorabitur. Si quis vero presumpserit hoc tyrannice facere, a proprio gradu repressus ultimus omnium fiat in ordine suo.

DISTINCTIO XCIV.

S ubdiacono etiam summus Patriarcha vices suas committere videt.

C. I. ¶ Etiam subdiaconus vices suas Apostolica committit ecclesia.

Unde i Gregorius ad Episcopos Siciliae libro primo, epistola prima ait.

Valde d necessarium esse perspeximus, ut sicut praedecessorum nostrorum fuit iudicium, ita uni, eidemque personae omnia committamus, ut ubi nos praesentes esse non possumus, nostra per eum, cui praecipimus, representetur auctoritas. Quamobrem Petro Subdiacono sedis nostrae, intra provinciam Siciliam vices nostras, Deo auxiliante, commisimus. Nec enim de ejus actibus dubitare possumus, cui Deo auxiliante totum nostrae ecclesiae noscitur patrocinium e commississe.

1 ¶ Gregorius, j Rescripta est in scripto ex Polycarpo. Nam antea legebatur, Symmachus Papa.

2 ps. Legatum vero Apostolica sedis quicumque impeditur, usque ad satisfactionem excommunicatur.

C. II. ¶ Excommunicatur qui legatum sedis Apostolicae impedire tentaverit.

Unde Alexander Papa I. f epist. 2. omnibus Episcopis.

Si quis autem legationem i impedit, non unius sed multorum profectum avertit. b Et sicut multis nocet, ita a multis arguendus est, & bonorum societate privandus: c Et quia Dei causam impedit, & statum conturbat ecclesiae; ideo ab ejus liminibus arceatur. Ab omnibus itaque & talis est cavendus, & non in communionem fidelium, usque ad satisfactionem, recipiendus.

1 ¶ Legationem] In epistola ipsa, concilio Triburiensi, & apud Burchardum additur, vestram. Ea enim legato videtur significari, quae Apostolorum, & Episcopos pro Christo fungi docuit beatus Paulus 2. Corinth. c. 3.

3 ps. Archidiaconus vero, quamvis ex officio suo clericorum vitam diligenti examinatione debeat inquirere, & quae corrigenda inveniit, Episcopo munitari, tamen dominationem super eos exercere & censum ab eis exigere prohibetur.

a al. exstit. b al. Presbyteros. c Ivo p. 6. c. 123. d Polycarpo. l. 1. c. 26. e al. patrimonium. f Conc. Triburiense, c. 9. g Burch. l. 15. c. 37. h al. exvertit. i al. arcendus. k al. quoque.

C. III. ¶ Archidiaconi super Presbyteros jurisdictionem non exercent.

Unde in Cabilonensi concilio, c. 35. legitur.

D istum e est, quod in plerisque locis Archidiaconi super Presbyteros Parochianos quosdam exercent dominationem, & ab eis censum exigunt. Quod magis ad tyrannidem, quam ad rectitudinem pertinet ordinem, ¶ Si enim juxta Apostoli b sententiam, Episcopi non debent esse dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo; multo minus facere isti hoc debent, sed contenti sint regularibus disciplinis, & teneant propriam mensuram: & quod ab Episcopis eis injungitur, hoc per Parochias suas exercere studeant, nil per cupiditatem & avaritiam praesumentes.

DISTINCTIO XCV.

Q uod autem sacerdotes supra jubentur Episcopis tanquam subditi obedire, non ita intelligendum est, quasi non liceat eis, praesentibus Episcopis sacra mysteria celebrare (sicut Episcopali supercilio quidam ab his volebant Presbyteros prohibere:) sed quia Presbyteri Pontificibus tanquam filii parentibus debent obedire. Baptizatos etiam Chrismate eis tangere conceditur.

C. I. ¶ Ubi Episcopi desunt, baptizatos in frontibus Presbyteri Chrismate tangant.

Unde Gregorius scribit Lanuario Episcopo Carthagini, lib. 3. epist. 26. ind. 12.

Pervenit e quoque ad nos, quosdam scandalizatos fuisse, quod Presbyteros Chrismate tangere in fronte eos, qui baptizati d sunt, prohibuimus. Et nos quidem secundum usum veterem ecclesiae nostrae fecimus. Sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos e Chrismate tangere debeant, concedimus.

Supra Leo Episcopus contra [Quamvis Chorepiscopi, &c.]

C. II. ¶ Ultra suum modum Presbyteri tendere non praesument.

Item Gelasius Papa Episcopis per Lucaniam, &c. epist. 1. c. 5.

Presbyteros ultra suum modum tendere prohibemus, nec Episcopali fastigio debita sibi audeat assumere, non conficiendi Chrismatis, non confignationis pontificalis adhibenda sibi audeat arripere facultatem.

Sed istud Gregorii pro scandalo sedando semel concessum legitur. Illud autem Leonis Papa & Gelasii, usi approbante, praevalebit, nisi forte ubi aliquorum consuetudo hoc admiserit, ut in absentia Episcopi, extrema necessitate cogente, ex concessione Gregorii, Presbyteri baptizatos in frontibus tangerent. ¶ Prohibitio vero Leonis & Gelasii in eo casu intelligatur, cum Episcopi praesentes sunt, vel cum non cogit ultima necessitas. Oleo vero sanctificato permittitur eis ungere infirmos. Unde Iacobus f ait [infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros ecclesiae, qui orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum.]

2 pars. ¶ Sed quaritur, an Episcopis liceat eodem oleo ungerere infirmos: vel si impotentibus hujusmodi unctio sit concedenda.

C. III. ¶ Oleo sanctificato non prohibetur Episcopus infirmos tangere.

De his vero ita scribit Innocentius Papa ad Decentium Eugubinum Episcopum, epist. 1. c. ulti.

Illud g superfluum videmus adjectum, ut de Episcopo lambigatur, quod Presbyteris licere non dubium est.

a Ivo p. 3. c. 134. b 1. Petr. 5. c De consecr. dist. 4. presbyteri baptizatos. d baptizandi. orig. Polycarpo. l. 1. c. 11. Mag. 4. senten. dist. 7. cap. 1. e baptizandos. orig. f Iac. 5. g Alcuinus de divinis officiis, pag. 94. Conc. Vormaciens. c. 72. Ivo par. 2. c. 75.

Nam idcirco de Presbyteris dictum est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non possunt. Cateram si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem a se visitandum, & benedicere, & tangere chrisinate, sine cunctatione potest, cuius est ipsum chrisma conficere. Nam non i poenitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? His ergo frater charissime omnibus, quae tua dilectio voluit a nobis exponi, prout potuimus, respondere curavimus.

¶ Non poenitentibus. In epistola Innocentii tam impressa, quam manuscripta (licet aliter testatur auctor glossa) in concilio Vormaciensi, in quo hoc idem repetitur; apud Alcuinum & Ivonem, & in aliquot Gratiani codicibus legitur sine negatione. Et in glossa (ut est in antiquis exemplaribus) utraque lectio exponitur.

¶ pars. Chrisma vero a suis Episcopis ad baptisimi sanctificationem Presbyteri petant.

C. IV. ¶ Chrisma singulis annis a proprio petantur Episcopo.

Unde in concilio Carthaginensi 4. c. 36.

¶ Presbyteri a qui per diceceses ecclesias regunt, non a quibuslibet Episcopis, sed a suis, nec per juniorem clericum, sed omni anno i aut per seipsum, aut per illum, qui sacrarium tenet, ante Pascha solemniter chrisma petant.

¶ Hinc capiti rubrica est praeposita ex aliquot vetustis exemplaribus.

¶ Omni anno. Verba haec non sunt in editionibus conciliorum Colonensibus duobus, & quatuor tomis impressorum, neque infra de consec. dist. 4. ubi hoc idem, sed ex concilio apud Valentias, refertur. Verum & in Concilio praefato, ac trium tomorum, & duobus Parisiensibus, duobusque codicibus Vaticanis habentur. Et in c. lteris de consec. dist. 3. a Fabiano Papa singulis annis novam chrisma fieri praecipitur.

C. V. ¶ Presbyter idem est qui Episcopus, ac sola consuetudine praesens Episcopi Presbyterus.

Item Hieronymus ad caput primum epistola ad Titum, ad ea verba [et constituitur.]

¶ Olim & idem e erat Presbyter, qui & Episcopus. Et antequam diaboli insinuet studia in religione fierent, & diceretur in populis [Ego d. sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cepha.] communii Presbyterorum, consilio ecclesia gubernabantur. Postquam vero unaniquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis ecclesiae cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. Et paulo post. ¶ Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex ecclesiae consuetudine ei, qui sibi praepositus fuerit, esse subiectos, ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispensationis f. Dominicae veritate presbyteris esse majores, & in commune debere ecclesiam regere.

C. VI. ¶ Coram Episcopo, Presbyteris docere licet. g. Idem ad h. Rufinum Narbonensem Episcopum de septem gradibus ecclesiae.

¶ Ecce i ego i dico, praesentibus Episcopis suis, atque assistantibus in altari Presbyteros posse sacramenta conficere. ¶ infra. ¶ Sed quia scriptum est k [Presbyteri duplici honore honorentur, maxime qui laborant in verbo Domini.] praedicare eos decet, utile est benedicere, congruum confirmare, convenit reddere communionem, necesse est visitare infirmos, orare pro invali-

a De cons. dist. 4. presbyteri. Bure. l. 4. c. 76. lvo p. 1. c. 270. Pann. l. 1. c. 101. b An. l. 7. c. 127. Poly. l. 2. tit. 39. c. Idem ergo est Presbyter. orig. d. 1. Cor. 1. c. supponeretur. orig. f. dispensationis. orig. g. al non licet. h. inter opera Hier. 10. 4. vel. q. i. An. l. 7. c. 127. k 1. Tim. 5.

dis, atque omnia Dei sacramenta completere. ¶ infra.

¶ Nemo hinc Episcoporum invidia diabolica tentationis infirmitas, irascatur in templo, si Presbyteri interdum exhorrentur plebem; si in ecclesiis praedicent, si plebus, ut scriptum est, benedicant. Etenim abiuranti hi ista; sic dicam: qui non vult Presbyteros facere jubentur a Deo, dicat, quis major est Christo? aut quoniam corpori ejus; aut sanguini poterit anteponi? Si Presbyter Christum consecrat, cum in altario Dei sacramenta benedicat, benedicere populo non debet, qui Christus etiam meruit consecrare? ¶ paulo post. ¶ Circa 2 laicos, ac mulieres, jubentibus vobis, o injustissimi sacerdotes, Presbyter Dei benedictionis perdit officium, mittit lingua opus, non habet confidentiam praedicationis, truncatus est omni parte virtutum, solum Presbyter nomen habet, plenitudinem ac perfectionem consecrationis ejus competit, non retinet. ¶ Quis haec rogo, o sacerdos, honor vester est, ut damnum glibus inferatis? Quoniam cum pastoribus per potentiam vestram auferatur Deo digna diligentia, contagium quoddam, & calamitas crescit in gregibus; ac Dominici praetrimonii damna conquiritis, dum b soli vultis in ecclesia potentari; ¶ paulo interfecti. ¶ Presbyteri ad iudicio, ut legitimus, negotiorum iudices esse mandati sunt Presbyteri interesse sacerdotum concilio: ¶ quoniam & ipsi Presbyteri ut legitimus, Episcopi nuncupamus, eundem quod scriptum est ad 4. Episcopum [Noli negligere gratiam, quae data est tibi per impositionem manuum Presbyteri] & alibi e ad majores natu [Qui] possunt Episcopos regere ecclesiam Dei. ¶ infra. ¶ Et oderunt hoc sacerdotes superbi in Presbyteris, quos qui nolunt esse hoc, quod Christus, qui discipulum pedes lavit; ¶ qui baptizatus g. est a Ioanne, licet baptizandum se Ioannes a Domino proclamaret. Propter haec scribo, ut si praeteriti temporis error non potest revocari, vel ad praesens in ecclesiis servetur humilitas, ut Presbyteri hoc in ecclesiis suis faciant, quod Roma sive quod in oriente, quod in Italia, quod in Creta, quod in Cyprus, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hispania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, ubi humilitas perseverat, quod in caelis fit (quod majus est) ubi fides angelorum b leges esse depositas.

¶ Ecce ego. Principum hujus capituli longe aliter legitur in libello de septem gradibus, & additur negatio. Nec ego dico praesentibus Episcopis, atque assistantibus altari, Presbyteros posse sacramenta conficere: sed si forte ulus egerit, ut venientes ad ecclesiam sacerdotes eisdem honoris, quibus aut oblatio parata non sit, aut non potest offerri, non debere Episcopum repudiare. Eucharistiam Presbyterorum, &c.

¶ Circa laicos. In libello sic legitur, tamen credendum est summi sacerdotis iudicio, & hoc faciendum, quod iusserit circa laicos & mulieres. Jubentibus vobis praestitissime sacerdotibus, non recte Presbyter Dei, benedictionis, &c.

¶ Ac Dominici. Idem est, ac Deo nostro praetrimonii sui damna conquiritis, dum soli vultis in ecclesiis potentari?

¶ Ad Episcopum. Hoc loco longe plerique est notandum in libello, & pro hac auctoritate Apostoli ad Timotheum, multa alia eferantur.

C. VII. ¶ Episcopi & clerici invicem sibi honorem adhibeant.

Item ad Neporianum epist. secunda.

¶ Ta i subiectus Pontifici tuo, & quasi amixt parentem suscipe: ¶ paulo post. ¶ Sed Episcopi sacerdotes se

a gregibus, veraciter. b 2. Tim. 3. c consilium. orig. d 1. Tim. 4. e Act. 20. f Ioan. 13. g Matth. 23. h errant. orig. i An. l. 7. c. 127.

esse noverint, non Dominos, honorent clericos quasi clericos, ut & ipsis & clericis quasi Episcopis honor deferatur. ¶ Scitum est illud oratoris Domitii: Cur ego te, inquit, habeam ut principem, cum tu me non habeam ut senatorem? ¶ Quod Aaron & filios ejus, hoc Episcopum & Presbyteros esse noverimus. ¶ Vnus Dominus, unum templum, unum fir etiam ministerium. ¶ Recordemur semper, quid Apostolus Petrus & præcipiat sacerdotibus [Pascite eum, qui in vobis est, gregem Domini, providentes non coacti, sed spontaneè, secundum Deum, neq; ut turpis lucri gratia, sed voluntarie, neq; ut dominantes in clerum, sed forma facti gregi ex animo, ut cum apparuerit Princeps pastorum, percipiat immarcescibilem gloriæ coronam.]. ¶ Pessimæ consuetudinis est in quibusdam ecclesiis tacere Presbyteros, & presentibus Episcopis non loqui: quasi aut invideant, aut non dignentur audire. [Et si alii, inquit Apostolus Paulus, fuerit revelatam sedenti, prior taceat.] & paulo post. [¶ Gloria d' patris est filius sapiens] Gaudeat Episcopus judicio suo, tam tales Christo elegerit sacerdotet.

C. VIII. ¶ Presbyteri Episcopi non præcedant, sed committentur vel subsequantur.

Item ex concilio Laodicensi, cap. 36.

Non oportet Presbyteros ante ingressum Episcopi ingredi & sedere in tribunalibus, sed cum Episcopo ingredi, nisi forte aut ægrotet Episcopus, aut in peregrinationis commodo: & cum abesse confiterit.

¶ In peregrinationis commodo] Sic Pischæ verso: sed Dionysius longe propius ad verba Græca, nisi forsitan infirmitate detineatur, aut proficiscatur Episcopus. *καὶ ἐὰν μὴ αὐτὸς ἐκείνην ἀποδημίαν ὀνειρεται.*

C. IX. ¶ Episcopus non Dominum sed collegam se Presbyterorum cognoscatur.

Item ex concilio Carthaginensi IV. cap. 34.

Episcopus in quolibet loco sedens stare Presbyterum non patitur.

C. X. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 25.

Episcopus in ecclesia, & in confessu Presbyterorum sublimior sedeat: Intra domum verò collegam se Presbyterorum esse cognoscatur.

C. XI. ¶ Sine præcepto Episcopi Presbyter non figur infantes.

Item ex concilio Martini Papæ.

Presbyter sine præcepto Episcopi non signet infantes, nisi ab Episcopo fuerit illi præceptum.

C. XII. ¶ De eodem.] PALEA.

Item ex concilio Neocaesariensi 33. c. 13.

Presbyteri in ecclesia & civitatis, Episcopo præsentem, vel Presbyteris ipsius urbis, offerre non possunt, nec panem sacrificatum: & dare, calcemq; portigere: Si verò absentes hi fuerint, & ad dandam orationem & vocemur, soli dare debent.

¶ Neocaesariensi] Antea citabatur ex Genuensi. Restituta est inscriptio ex cæteris collectioribus. Est autem hæc sermo Dionysii versio.

¶ Sacrificatum] Alibi ubique legitur, sanctificatum. Græcè est in concilio impresso, ἀπὸ τοῦ διδόντος ἐξ ὁμοίου: Seca apud Balsamonem ἀπὸ τοῦ ὁμοίου, id est, panem mysticæ precationis.

¶ Ad dandam orationem] Ἐὶς ὁμοίου καὶ ἡμῶν πρὸς τὸν θεόν, id est, & solus ad mysticam precationem vocatus fuerit, dat.

a 1. Pet. b. al. greg. c. 1. Cor. 14. d. Prov. 10. & 15. e. 1. Cor. 14. c. 37. f. In capitul. Mart. Brac. c. 32. ad consoc. dist. 4. c. omni tempore. * Mart. Brac. c. 166. Anselm. 4. ill. Burch. l. 1. c. 44. l. 1. p. 2. c. 13. g. c. 1. de v. c. 1. c. 1.

DISTINCTIO XCVI.

¶ Illud a autem Honorii Augusti; quod de electione summus Pontifex supra constituisse legitur; nullius esse momenti probatur: cum non solum de ordinibus, sed nec etiam de rebus ecclesiasticis legatur aliquando laicis attributa disponendi facultas. Unde quæcumq; à Principibus in ordinibus, vel in ecclesiasticis rebus decreta inveniuntur, nullius auctoritatis esse monstrantur.

C. I. ¶ De rebus ecclesiasticis disponendis laici nulla facultas relinquatur.

Unde Symmachus Episcopus catholica ecclesiæ in Roma synodo præsidens, dixit.

Bene & quidem fraternitas vestra ecclesiasticis legibus oblectata sub divini timore iudicii, quæ erant statuenda; definitivè; & ad iustitiæ cumulatum pervenit, dum sufficienter universa complectitur: nec adjectione indiget plenitudo, maxime de clericis, quos amor dominationis invasit, & jugum disciplinæ ecclesiasticæ fecit respicere. & paulo post. ¶ Quorum excessus enarrare difficile est: unum tamen, quod occurrit, venerando ordini vestro intimare non differo. Dixerunt inter alia scripturam quandam illustri memorie Basilium, quasi pro ecclesiasticæ amore substantiæ; conscripsisse, in qua nullus Romanæ ecclesiæ; nec interfuit, nec subscripsit antistes, per quem potuisset fortiori legitimam firmitatem. Ne verò ego inde disputem, unde potest vestrum iudicare concilium, requiratur, & deferatur in medium, ut ex lectione cognoscatis, cujusmodi possit habere substantiam. Sancta synodus respondit: deferatur in mediū, ut cujusmodi sit, possit agnosci. Et dum hoc diceret, Hormilda Diaconus recitavit. [Cum in d. Mausoleo 1. quod est apud E. Petrum Apostolum, resideret sublimis, & eminentissimus vir præfectus pratorio; atque patritius; agens etiam vices præcellentissimi Regis Odoactri Basilium, dixit. Quamquam studii vestri & religionis interfit, ut in Episcopatus electione concordia principaliter servetur ecclesiæ; ne tamen & per occasionem seditionis, status civitatis & vobis in dubium, admonitione; beatissimi viri Papæ nostri Symmachi & Simplicii, quam ante oculos semper habere debemus, hoc nobis meministis sub obtestatione fuisse mandatum, ut propter illum strepitum, & venerabilis ecclesiæ detrimentum, si cum de hac luce transire contigerit, non sine nostra consultatione, cujuslibet celebraretur electio.] Hæc cum légerentur, Cresconius Episcopus civitatis Tuderinæ ecclesiæ, surgens & confessus dixit. [Hic perpendat sancta synodus, uti prætermisissis in personis religiosis, quibus maxime curæ est de tanto Pontifice, electionem laici in suam redegerint potestatem, quod contra canones esse manifestum est.] Item Hormilda diaconus legit. [Nam & cum quid confusio nis, atque dispendii venerabilis ecclesiæ sustineret; miramur prætermisissis nobis, quiddam de rebus ecclesiæ fuisse tentatum, cum etiam sacerdotum nostro superflite nihil sine nobis debuissent assumi. Quare si amplitudini vestrae vel sanctitati placet incolumitatem omnia quæ ad futurum antistitis electionem respiciunt, religiosa veneratione servemus, hæc legem specialiter præferentes, quam nobis, hæredibusque nostris Christianæ mentis devotione sancimus: ut antiquam prædicationem, seu rursus,

a Sup. distinctio. c. 1. d. 1. b In synod. Rom. 3. sub Symmacho; cap. 1. & seq. c. sed ut possit. orig. d. In unum apud beatorum; orig. ibid. cap. 1. e. resedens, sublimis. orig. Verbi Basilii. f. nostri; orig. g. al. ne per. h. al. civitatis. i. al. tamen admonitione. k. abest dicitur. [Symmachus] ab orig. sed auctor casus. & glossa habuit. l. al. utrum. m. al. prætermisissis personis religiosis; videretur. Verbi Basilii. n. vestra sanctitatem.

Nam idcirco de Presbyteris dictum est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non possunt. Cateram si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem a se visitandum, & benedicere, & tangere chrisinate, sine cunctatione potest, cuius est ipsum chrisma conficere. Nam non i poenitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? His ergo frater charissime omnibus, quae tua dilectio voluit a nobis exponi, prout potuimus, respondere curavimus.

¶ Non poenitentibus. In epistola Innocentii tam impressa, quam manuscripta (licet aliter testatur auctor glossa) in concilio Vormaciensi, in quo hoc idem repetitur; apud Alcuinum & Ivonem, & in aliquot Gratiani codicibus legitur sine negatione. Et in glossa (ut est in antiquis exemplaribus) utraque lectio exponitur.

¶ pars. Chrisma vero a suis Episcopis ad baptisimi sanctificationem Presbyteri petant.

C. IV. ¶ Chrisma singulis annis a proprio petatur Episcopo.

Unde in concilio Carthaginensi 4. c. 36.

¶ Presbyteri a qui per diceceses ecclesias regunt, non a quibuslibet Episcopis, sed a suis, nec per juniorem clericum, sed omni anno i aut per seipsum, aut per illum, qui sacrarium tenet, ante Pascha solemniter chrisma petant.

¶ Hinc capiti rubrica est praeposita ex aliquot vetustis exemplaribus.

¶ Omni anno. Verba haec non sunt in editionibus conciliorum Colonienfium duobus, & quatuor tomis impressorum, neque infra de consec. dist. 4. ubi hoc idem, sed ex concilio apud Valentias, refertur. Verum & in Concilio praefato, ac trium tomorum, & duobus Parisiensibus, duobusque codicibus Vaticanis habentur. Et in c. iteris de consec. dist. 3. a Fabiano Papa singulis annis novam chrisma fieri praecipitur.

C. V. ¶ Presbyter idem est qui Episcopus, ac sola consuetudine praesens Episcopi Presbyterus.

Item Hieronymus ad caput primum epistola ad Titum, ad ea verba [et constituitur.]

¶ Olim & idem e erat Presbyter, qui & Episcopus. Et antequam diaboli insinuet studia in religione fierent, & diceretur in populis [Ego d. sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cepha.] communia Presbyterorum, consilio ecclesiae gubernabantur. Postquam vero unaniquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis ecclesiae cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. Et paulo post. ¶ Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex ecclesiae consuetudine ei, qui sibi praepositus fuerit, esse subiectos, ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispensationis f. Dominicae veritate presbyteris esse majores, & in commune debere ecclesiam regere.

C. VI. ¶ Coram Episcopo, Presbyteris docere licet. g. Idem ad h. Rufinum Narbonensem Episcopum de septem gradibus ecclesiae.

¶ Ecce i ego i dico, praesentibus Episcopis suis, atque assistantibus in altari Presbyteros posse sacramenta conficere. ¶ infra. ¶ Sed quia scriptum est k [Presbyteri duplici honore honorentur, maxime qui laborant in verbo Domini.] praedicare eos decet, utile est benedicere, congruum confirmare, convenit reddere communionem, necesse est visitare infirmos, orare pro invali-

a De cons. dist. 4. presbyteri. Bure. l. 4. c. 76. l. 10 p. 1. c. 270. Pann. l. 1. c. 101. b An. l. 7. c. 127. Poly. l. 2. tit. 39. c. Idem ergo est Presbyter. orig. d. 1. Cor. 1. c. supponeretur. orig. f. dispensationis. orig. g. al. non licet. h. inter opera Hier. 10. 4. vel. q. i. An. l. 7. c. 127. k 1. Tim. 5.

dis, atque omnia Dei sacramenta completere. ¶ infra.

¶ Nemo hinc Episcoporum invidia diabolica tentationis infirmus, irascatur in templo, si Presbyteri interdum exhorrentur plebem, si in ecclesiis praedicent, si plebus, ut scriptum est, benedicant. Etenim abiuranti hi ista, sic dicam: qui non vult Presbyteros facere jubentur a Deo, dicat, quis major est Christo? aut quoniam corpori ejus, aut sanguini poterit anteponi? Si Presbyter Christum consecrat, cum in altario Dei sacramenta benedicat, benedicere populo non debet, qui Christus etiam meruit consecrare? ¶ paulo post. ¶ Circa 2 laicos, ac mulieres, jubentibus vobis, o injustissimi sacerdotes, Presbyter Dei benedictionis perdit officium, mittit lingua opus, non habet confidentiam praedicationis, truncatus est omni parte virtutum, solum Presbyter nomen habet, plenitudinem ac perfectionem consecrationis ejus competit, non retinet. ¶ Quis haec rogo, o sacerdos, honor vester est, ut damnum glibus inferatis? Quoniam cum pastoribus per potentiam vestram auferatur Deo digna diligentia, contagium quoddam, & calamitas crescit in gregibus; ac Dominici praetrimonii damna conquiritis, dum b soli vultis in ecclesia potentari; ¶ paulo interfecti. ¶ Presbyteri ad iudicio, ut legitimus, negotiorum iudices esse mandati sunt Presbyteri interesse sacerdotum concilio: ¶ quoniam & ipsi Presbyteri ut legitimus, Episcopi nuncupamus, eundem quod scriptum est ad 4. Episcopum [Noli negligere gratiam, quae data est tibi per impositionem manuum Presbyteri] & alibi e ad majores natu [Qui non possunt Episcopos regere ecclesiam Dei.] ¶ infra. ¶ Et oderunt hoc sacerdotes superbi in Presbyteris, quos qui nolunt esse hoc, quod Christus, qui discipulum pedes lavit; ¶ qui baptizatus g. est a Ioanne, licet baptizandum se Ioannes a Domino proclamaret. Propter haec scribo, ut si praeteriti temporis error non potest revocari, vel ad praesens in ecclesiis servetur humilitas, ut Presbyteri hoc in ecclesiis suis faciant, quod Romae sive quod in oriente, quod in Italia, quod in Creta, quod in Cyprus, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hispania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, ubi humilitas perseverat, quod in caelis fit (quod majus est) ubi fides angelorum b leges esse depositas.

¶ Ecce ego. Principum huius capituli longe aliter legitur in libello de septem gradibus, & additur negatio. Nec ego dico praesentibus Episcopis, atque assistantibus altari, Presbyteros posse sacramenta conficere: sed si forte ulus egerit, ut venientes ad ecclesiam sacerdotes eisdem honoris, quibus aut oblatio parata non sit, aut non potest offerri, non debere Episcopum repudiare. Eucharistiam Presbyterorum, &c.

¶ Circa laicos. In libello sic legitur, tamen credendum est summi sacerdotis iudicio, & hoc faciendum, quod iusserit circa laicos & mulieres. Iubentibus vobis iustissime sacerdotibus, non recte Presbyter Dei, benedictionis, &c.

¶ Ac Dominici. Idem est, ac Deo nostro praetrimonii sui damna conquiritis, dum soli vultis in ecclesia potentari?

¶ Ad Episcopum. Hoc loco longe plerique est notandum in libello, & pro hac auctoritate Apostoli ad Timotheum, multa alia eferantur.

C. VII. ¶ Episcopi & clerici invicem sibi honorem adhibeant.

Item ad Neporianum epist. secunda.

¶ Ta i subiectus Pontifici tuo, & quasi amixt parentem suscipe: ¶ paulo post. ¶ Sed Episcopi sacerdotes se

a gregibus, veraciter. b 2. Tim. 3. c consilium. orig. d 1. Tim. 4. e Act. 20. f Ioan. 13. g Matth. 23. h errant. orig. i An. l. 7. c. 127.

seu urbanum, vel ornamenta, aut ministeria ecclesiarum, quae nunc sunt, vel quae ex quibuslibet titulis ad ecclesiarum iura pervenerint, ab eo, qui nunc antistes sub electione communi fuerit ordinandus, & illis qui futuris saeculis sequentur, quocumque titulo, atque commento alienari liceat. Si quis vero aliquid eorum alienanti, vel consentienti, accipienti, anathema. [¶ Maximus Episcopus Bleranensis ecclesiae dixit.] Modo sancta synodus dignetur edicere, sicut laico homini anathema in ordinem ecclesiasticum dicere: aut si potuit laicus sacerdoti anathema dicere, & contra canones, quod ei non competeat constituere. Dicite, vobis quid videtur. De melioribus legem dare? SanQua a synodus dixit, Non licuit, & adjecit: lege sequentia. Hormisdas diaconus legit: [¶ Et is, qui praedium rusticum, vel urbanum iuris ecclesiastici fuerit consecutus, noverit se nulla lege vel praescriptione munitum, sed si veis, qui alienaverit, sive qui eum sequetur b, voluntate contraria praedium huiusmodi alienatum revocare 2. voluerit, id cum fructibus restituat, quos a illic fuerit consecutus.] ¶ Hae cum legeret, Stephanus Episcopus Venuinae ecclesiae, surgens & confessus dixit, Perlegatur. Hormisdas diaconus legit. [¶ Qua 3 poena d placuit accipientis etiam haeredes afficere. In qua re culibet clericorum contradicendi libera sit facultas. Iniquum est enim, & sacrilegium instar, ut quae vel pro salute, vel pro requie animarum sanctorum e uniusquisque venerabili Ecclesiae, pauperum causa contulerit, aut certe reliquerit, ab his, quos hac maxime servare convenerat, in alterum f transferatur. Plane quae cumq; in gemmis, vel auro, atq; argento, nec non & vestibus minus apta usibus, vel ornatu videntur Ecclesiae, quae servari, ac diu manere non possunt, sub iusta a estimatione vendantur, & erogationi g religiosa proficiant.] ¶ Cumque lecta fuisset; Laurentius Episcopus Mediolanensis ecclesiae dixit [¶ Ista scriptura nullum Romanae civitatis ponit obligare Pontificem: quia non licuit laicos statuendi in ecclesia, praeter Romanum Pontificem habere aliquam potestatem: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: maxime cum nec Papa Romanus subscripserit, nec alicuius secundum canones metropolitani legatur assensus.] ¶ Petrus Episcopus Ravennatis ecclesiae dixit [¶ Scripturam, quae in nostra congregatione vulgata est, nullis eam viribus subsistere manifestum est, quia nec canonibus convenit, & a laica persona concepta videtur, maxime quia in ea nullus praesul sedis Apostolicae interfuisse, vel propria subscriptione firmasse monstratur.] ¶ Eulalius Episcopus Syracusanae Ecclesiae dixit. [¶ Scripturam quae in sacerdotali concilio recitata est, evidentissimis documentis constat esse invalidam: Primum, quod contra Patrum regulas a laicis, quamvis religiosiss [quibus nulla de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur unquam attributa facultas] facta videtur: deinde quod nullus praesulis Apostolicae sedis subscriptione firmata docetur. Quod si cujuslibet provinciae sacerdotes intra terminos suos concilio habito, quidquid sine metropolitani b sui auctoritate tentaverint, irritum esse debere sancti Patres sanxerunt; quanto magis, quod in Apostolica sede non existente praesule (qui merito & B. Petri Apostoli per univ[er]sum orbem primatum obtinens sacerdotii, statuta synodalibus consuevit tribuere firmitatem) a laicis (licet consentientibus aliquantibus Episcopis, qui tamen Pontifici, a quo consecrati l praesumptum fuisse cognoscitur, viribus carere non dubium

a Verba Basili. b al. consequenter. c al. qui illud. d es. Basili. verba. e al. fuerunt. f al. alienatam. g al. erogatio religioni proficiat. h 79. 93. 23. i al. munc. k al. praerogativa. l al. consecrati.

est, nec posse inter ecclesiastica ullo modo statuta ceteri.] Sancta synodus dixit: Licet a secundum professionem venerabilium fratrum nostrorum, Laurentii, Petri, Eulalii, Cresconii, Maximi, vel Stephani, nec apud nos incertum habetur hanc ipsam scripturam nullum esse momenti; verum tamen etiam si aliqua posteritate subsistere, modis omnibus in synodo conveniente provida beatitudinis vestra sententia evocari conveniebat, & in irritum deduci: ne in exemplum remaneret praesumendi quibuslibet laicis, quamvis religiosiss, vel potentibus, in quacumq; civitate quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indisculsè a Deo cura commissi docetur.

1 ¶ Cum in Mausoleo] Hoc initium scripturae Basiliensis conciliorum & codicis canonum sic habet, Cum in unum apud B. Petrum Apostolum resedissent, sublimis, etc. Omnia autem multa sunt huius capituli varietates in exemplaribus Gratiani, in variis conciliorum editionibus, & in codice canonum, ex quibus ea tantum partim indicata, partim notata sunt, quae maiori ponderis sunt visa.

2 ¶ Revocare] Sic est emendatum ex omnibus conciliorum exemplaribus & impressis & manuscriptis, cum antea legeretur, retinere.

3 ¶ Qua poena] In omnibus editionibus conciliorum legitur. Quam poenam placuit accipientis haeredes, prohaeredesque respicere. In codice vero canonum manuscripto non dicitur, prohaeredesque.

C. II. ¶ Imperatores ad fidem confirmandam, non potentiam ostendendam synodo interesse debent.

Unde in sexta actione Chalcedonenis concilii Martianus Imperator dixit inter cetera.

¶ Nos b ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam, exemplo religiosissimi principis Constantini synodo interesse volumus, ut inventa veritas non ultra multitudo pravus doctrinis attracta discorde.

C. III. ¶ De eodem.

¶ Item ex eadem sexta actione, in fine.

¶ Quaedam c capitula sunt, quae ad honorem vestrae reverentiae vobis servavimus, decorum esse iudicamus a nobis haec regulariter potius firmari per synodum, quam nostra lege sanciri.

C. IV. ¶ Synodi concensus Imperatores interesse non convenit, nisi ubi de fide agitur.

¶ Item Nicolaus Papa in epistola ad Michaelem Imp. quae incipit [Proposueramus.]

¶ Binam d legis, Imperatores antecessores vestri synodalibus conventibus interfuisse, nisi tantum in quibus de fide tractatum est, quae universalis est, & omnium communis est, quae non solum ad clericos, verum etiam ad laicos, & ad omnes omnino pertinet Christianos?

C. V. ¶ De praesulibus divini officii rerum, qui hominum robus praesunt, iudicare non possunt.

¶ Idem in eadem epistola.

¶ Denique e hi, quibus tantum humanis rebus, & non divinis praesesse permillum est, quomodo de his, per quos divina ministrantur, iudicare praesumant, peccatum ignoramus.

C. VI. ¶ Nec etiam Imperator iura Pontificis, nec Pontifex iura regia usurpet.

¶ Idem paulo inferius.

¶ Vm ad verum i ventum est, ultra sibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex non tam

a al. Liqueat. b Ansel. lib. 3. c. 107. c Ansel. ibid. De vobis die p. 3. d Ansel. lib. 1. c. 25. e Ansel. ibid. f Sap. dignitas & quantum. Ansel. ibid.

Imper

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imperatorum usurpavit: quoniam idem mediator Dei & hominum homo Christus Iesus sic actibus propriis, & dignitatibus distinctis, officia potestatis utriusque distinxit, propria volens medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia rursus in infernum ademer- gi, ut & Christiani Imperatores pro aeterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus uterentur, quatenus spiritualis actio carnalibus distaret incurribus, & ideo militans & Deo minime se negotiis secularibus implicaret, ac vicissim non ille rebus divinis praesidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus.

¶ Ad verum] Post ultima verba capiti antecedenti sequitur continetur in eadem Nicolai epistola. Fuerunt haec ante adventum Christi, ut quidam typicè reges simul & sacerdotes existerent. Quod sanctum Melchisedech esse fuisse sancta prodit historia, quodque in membris suis diabolus imitatus: (upore qui semper quæ divino cultui conveniunt, sibi tyrannico spiritu vindicare contendit) ut pagani Imperatores iidem & maximi Pontifices dicerentur. Sed cum ad verum ventum est, eundem Regem atque Pontificem, ultra sibi, &c. Nihil autem mutatum est, & ob glossam, & quoniam est in initium capiti. Nonnulla vero alia huc pertinentia notata sunt, supra distinct. 103. cap. quoniam.

C. VII. ¶ *A seculari potestate Pontifex profusus nec solvi, nec ligari valet.*
Idem in eadem, pauca interiectis.

Satis d' evidenter ostenditur, à seculari potestate nec ligari profusus, nec solvi posse Pontificem, quem constat à pio principe Constantino (quod longe superius memoravimus) Deum appellatum: nec posse Deum ab hominibus iudicari manifestum est. Sed & Theodosius minor I. sancte synodo scribens Ephesine primæ, dixit. [Deputatus est igitur Candidianus magnificentiſſimus Comes strenuorum domesticorum transire ut que ad sanctissimam synodum vestram, & in nullo quidem eis, quæ faciendæ sunt de piis dogmatibus quæstiones, seu potius expositiones, communicare. Illicitum namque est eum, qui non sit ex ordine sanctissimorum Episcoporum, ecclesiasticis intermisceri tractatibus. e.] & post pauca. ¶ His itaque manifestè reperit, apparere commissarium Ignatium per Imperialem tantummodo sententiam nullo modo potuisse profusus expelli. In cuius damnatione, quia præsumptum quoque assensus est subsecutus, appareret causa fuisse patratum adulationis, non legitima sanctionis.

¶ Theodosius minor] Verba hæc sunt acceptæ ex epistola Theodosii ad Valentianam Imperatricem synodo Ephesine per Candidianum missa, quæ est in extremo prima actionis ipsius synodi. In versione antiqua, quæ servatur in bibliotheca Vaticana, & quæ Lutetia edita est, eadem plane hoc loco habetur verba cum his, quæ referuntur Nicolai, & optime conveniunt cum Græcis.

C. VIII. ¶ *Factus Pontificum Imperator iudicare non debet.*
Idem Ludovico Imperatori.

In scripturis narratur Constantinus Imperator dixisse. [Verè si propriis oculis vidissem sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui monachico habitu circumamicti sunt, peccantem, clamantem meam expellam, & cooperirem eum, ne ab aliquo videretur.] In quibus desideratissime sibi, necessitatio commonemini, ut quemadmodum fide & religione, ac honoris paritate ei adæquari viderentur: ita quoque humilitate, atq; devotione

a al. inferna. b 2. Timoth. 2. c Genes. 1. d Anselm. lib. 1. cap. 71. e Rufinus in Historia l. 1. cap. 2. e. & obliquè. f Habentur aliqua in eadem epist. ad Michaelen. Anselmus ibidem. g explicasset, & cooperissem eum.] Nicolaus in epist. ad Michael.

æquiparari nihilominus anhelatis, ita ut in nullo inferio- eo, sed potior inveniamini post illius exempla, qui talem se exhibuit ante alia a profusus exempla. Sed hoc quidem diximus cautos nos reddere cupientes, ut si de Domini sacerdotibus, qui iure patres dicuntur, aliquid contigerit, nos audire, quod confusionem piis mentibus ingerat, non infrunim, sed pudoratos filios Noë & imitantes, paternam de reliquo verecundiam contegatis, ut affluenti, quemadmodum & illi, benedictioni repleti, moderante Domino mereamini.

C. IX. ¶ *Regum & principum patres & magistris sacerdotes esse censentur.*
Item ex epistola Gregorii VII. ad Hermannion Metensem Episcopum, lib. 2. epist. 21.

Quis & dubitet sacerdotes Christi regum & principum, omniumque fidelium patres, & magistris censeri? Nonne miserabilis insania esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subjugare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subijcere, à quo credit non solum in terra, sed etiam in cælis se ligari posse, & solvi.

C. X. ¶ *Auctoritas sacra Pontificum & regalis potestas, huius mundi gubernacula regunt.*
Item Gelasius Papa Anastasio Imperatori.

Dvo i sunt & quippe Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur: auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. In quibus tantò gravius pondus est sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus & hominum, in divino sunt reddituri examinare rationem.] & post pauca [¶ Nosti itaque inter hæc ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam redigi posse voluntatem.] ¶ Talibus igitur institutis, talibusque fuiti auctoritatibus plerique Pontificum, alii Reges, alii Imperatores excommunicaverunt. Nam si speciale ali- quod de personis principum requiratur exemplum, beatus Innocentius Papa Arcadium Imperatorem (quia consentit, ut sanctus Iohannes Chrysoſtomus à sua sede pelleretur) excommunicavit: B. Ambrosius s. licet sanctus, non tamen universalis ecclesie Episcopus, pro culpa, quæ aliis sacerdotibus non ad eò gravis videbatur, Theodosium magnum Imperatorem excommunicans, ab ecclesia excludit: qui etiam in suis scriptis ostendit, quòd aiatum non tant pretiosum sit plumbo, quàm regia potestate sit altior dignitas sacerdotalis, hæc modo circa principium sui Pastoralis scribens. [Honor, fratres, & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgore compares, & principum diademati, longe erit inferius, quàm si plumbi metallum ad auri fulgorem compares, quippe cum videat regum colla, & principum submitti genibus sacerdotum; & osculata eorum dextera, orationibus eorum credant se communiti.]

¶ Duo sunt] Caput hoc suspensum est ex eadem epistola Gregorii VII. ex qua antecedens: & ab hoc usque ad verbum voluntatem. sunt verba ipsius Gelasii ex epistola, quæ habetur impressa citata à Gregorio VII.

¶ Excommunicavit] Si hic interponatur caput, Alias item. 7. q. 6. hæc pars epistola integra habetur.

C. XI. ¶ *Imperatores debent Pontificibus subesse, ut præfisse.*
Item Iohannes Papa.

Si Imperator catholicus est (quod salva pace ipsius

a al. talia. b Genes. 9. d Anselm. lib. 1. cap. 1. e. Pro ps. cap. 37. Panorm. lib. 1. cap. 108. c In eadem epist. Gregorii septimi. Capitul. 102. cap. 167. Concil. Parisiens. lib. 1. cap. 3. Poly. cap. lib. 1. titul. 27. Anselm. lib. 1. cap. 72. Panorm. lib. 1. cap. 109. d regiminiibus. e al. velle. f Ambrosius de dignit. Sacerdot. cap. 2. g Poly. lib. 1. tit. 19. Ansel. lib. 1. cap. 122. ex lo- annis 8.

di ierimus) filius est, non prout ecclesia: quoniam ad religionem competit, discere ei convenit, non docere: habet privilegia sui potestatis, quae administrandis legibus publicis divinitus consecutus est, ut eius beneficiis non ingratus, contra dispositionem coelestis ordinis nil usurpet. Ad sacerdotes enim Deus voluit, quae ecclesiae disponenda sunt, pertinere, non ad saeculi potestates: quas, si fideles sunt, ecclesiae sui sacerdotibus voluit esse subiectas. Non sibi vindicet alienum jus, & ministerium, quod alteri deputatum est: ne contra eum tendat abrupti, a quo omnia constituta sunt; & contra illius beneficia pugnare videatur, à quo propria consecutus est potestatem. Non à legibus publicis, non à potestatibus saeculi, sed à pontificibus, & sacerdotibus omnipotens Deus Christianae religionis clericos, & sacerdotes voluit ordinari, & discuti, recipique de errore remeantes. Imperatores Christiani subdere debent, executiones suas ecclesiasticis praesulibus, non praefere.

C. XII. § De eodem.

Item Gelasius ad Episcopos orientales.

Nunquam a de Pontificibus, nisi ecclesiam iudicasse: non esse humanarum legum de talibus ferre sententiam, absque ecclesiae principaliter constitutis Pontificibus: obsequi solere Principes Christianos decretis ecclesiae, non suam praeponeere potestatem: Episcopis caput subdere principem solitum, non de eorum capitibus iudicare.

C. XIII. [§ De eodem.] P. A. L. E. A.

I. Constantinus Imperator coronam, & omnem regiam dignitatem in urbe Romana, & in Italia, & in partibus occidentalibus Apostolice concessit. Nam in gestis B. Sylvestri (quae beatus Papa Gelasius in concilio LXX. Episcoporum à catholicis Regi commemorat, & pro antiquo usu multas hodie imitari dicit ecclesias) ita legitur.

Apud Anselmum lib. 4. pro rubrica capiti 32. haec habentur. Quod Constantinus Imperator Papae concessit coronam, & omnem regiam dignitatem in urbe Romana, & Italia, & in partibus occidentalibus. In principio vero ejusdem capiti 32. haec leguntur, In gestis beati Sylvestri, &c. usque ad finem huius & seq. palea, quemadmodum etiam in collectione Deusedit.

C. XIV. § De eodem. P. A. L. E. A.

II. Constantinus Imperator à quarta die sui baptismi privilegium Romanae ecclesiae Pontifici contulit, ut in toto orbe Romano sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut iudices Regem. In eo privilegio ita inter cetera legitur. [Vtile 2 iudicavimus una cum omnibus Satrapis nostris, & universo senatu, optimaque rebusque meis, etiam & cuncto populo Romanae gloriae Imperio subjacenti, ut sicut beatus Petrus in terris vicarius filii Dei esse videtur constitutus, ita & Pontifices, qui ipsius principis Apostolorum gerunt vices, principatus potestatem, amplius, quam terrena Imperialis nostra saecularitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostroque Imperio obtineant, eligentes nobis ipsum principem Apostolorum, vel e ejus vicarios firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostram terrenam Imperialem potentiam, sic ejus sacrosanctam Romanam ecclesiam decrevimus veneranter honorari, & amplius quam nostrum Imperium, & terrenum thronum, sedem sacratissimam beati Petri gloriosè exaltari: tribuentes ei potestatem, & gloriae dignitatem, atque vigorem, & honorificentiam Imperialem. Atque decernentes sancimus, ut principatum teneat tam super quatuor praecipuas se-

a In originali haec pendunt ex superioribus. Polyb. ibidem. Ansel. lib. 6. c. 137. * Ansel. lib. 4. cap. 32. Deusedit. lib. 4. c. 1. b In edito Constantini, quod est post concil. Neocaesariense. Ansel. lib. 4. c. 32. Deusedit. ibidem. c. al. & ejus successores.

des, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quam etiam super omnem in universo orbe terrarum ecclesias Dei: & Pontificem, qui pro tempore ipsius sacrosanctae Romanae Ecclesiae exterritur, celsior, & princeps cunctis sacerdotibus totius mundi existat, & ejus iudicio, quaeque ad cultum Dei, vel fidei Christianorum stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. & infra. ¶ Ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli pro continuatione luminariorum passionum praedia contulimus, & rebus diversis eas dimimus, & per nostram Imperialem iustionem sacram in oriente, quam in occidente, vel etiam septentrionali, & meridiana plaga, videlicet in Iudaea, Graecia, Asia, Thracia, Aethiopia & Italia, vel diversis Insulis, nostram iustionem ei concessimus, ea proferus ratione, ut per nos beatissimi patris nostri Sylvestri summi Pontificis successorumque eius omnia disponantur. & infra. ¶ Beato d. Sylvestro patri nostro, summo Pontifici, & universae urbis Romae Papae, & omnibus ejus successoribus Pontificibus, qui usque in finem mundi in sede beati Petri erunt sessuri, de praesenti contradimus palatium Lateranense, deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulque phrygium, nec non superhumeralia, videlicet lorium, quod Imperiale est, cum dare, asolet collum, verumetiam & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, sed & dignitatem Imperialium potentium equitum, confessoantes etiam & Imperialis sceptrum, simulque cuncta signa, atque banda, & diversa ornamenta Imperialia, & omnem processionem Imperialis culminis, & gloriae potestatis nostrae. Viris autem reverendissimis clericis in diversis ordinibus eidem sacrosanctae Romanae Ecclesiae servientibus, illud culmen singularitate, potentia & praesentia habere sancimus, ejus amplissimum nosse senatus, videtur gloria adornari, id est, patrios, atque consules, effici, nec non ceteris dignitatibus Imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut Imperialis militia ornatur, ita & clemens sanctae Romanae Ecclesiae ornari decernimus. Et quemadmodum Imperialis potentia officii diversis, celsiorum nempe, & ostiariorum, atque omnium excellentiorum ornatur, ita & sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et ut amplissimum Pontificale decus praesergeat, decernimus & hoc, clericorum ejusdem sanctae Romanae ecclesiae manipulis & linteaminibus, id est, candidissimo colore decorari equos, ita & equitare. Et ut nosse senatus calceamentis utitur, cum udonibus, id est, candido linteamine illustratis, sic utantur solarii, ut sicut coelestia, ita & terrena ad laudem Dei decorentur. Prae omnibus autem licentiam tribuimus sanctissimo patri nostro Sylvestro, & successoribus eius ex nostro iudicio, & ut quem placatus proprio consilio clericare voluerit, & in religiosorum numero clericorum connumerare, nullus ex omnibus praesumat imperbe agere. Decrevimus itaque & hoc, ut ipse, & successores ejus diademate, videlicet corona, quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo, & gemmis pretiosis uti debeant, & in capite ad laudem Dei pro honore B. Petri gestare. Ipse vero beatissimus Papa, quia super coronam clericatus, quam gerit ad gloriam B. Petri, omnino ipsa ex auro non est passus uti corona, nos privilegium candido g. nitore splendidum, resurrectionem Dominicam designans, ejus factatissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frantum equi ipsius reverentia B. Petri, stratoris officium illi exhibuimus.

a Antioch. Alex. orig. impressum. b al. connumeratio. c. al. eis libertatem concessimus. d. pro parte. cap. 49. Pann. lib. 4. cap. 1. e. al. phrygium, id est, mitram. f. Suidas in hoc verbo. g. al. candidi nitore splendidi.

stantes eodem phrygio omnes eius successores singu-
lariter uti in processionibus; ad imitationem Imperii no-
sti. Unde ut processionalis apex non vilescat; sed magis
quam terreni Imperii dignitas; gloria & potentia de-
coretur, ecce tam palatium nostrum; ut praedictum est;
quam Romanam urbem; & omnes Italiam, seu occiden-
taliun regionum provincias; loca & civitates; praefato
beatissimo Pontifici nostro Sylvestro universaliter Papa
contradimus; atque relinquimus; & ab eo; & a successo-
ribus eius per hanc divalem nostram; & pragmaticam
constitutum deernimus disponenda; atque iuri sanctae
Romanae ecclesiae concedimus permansura. Unde congru-
um perpeximus nostrum Imperium; & regni pote-
statem in orientalibus transferri regionibus; & in Bi-
zantia provincia optimo loco, nomini nostro civitatem
aedificari; & nostrum illic constitui Imperium; quoniam
ubi principatus sacerdotum; & Christianae religionis caput
ab Imperatore celesti constitutum est; iustum non est; ut
illuc Imperator terrenus habeat potestatem. Haec vero
omnia 7; quae per hanc nostram imperialem sacram; &
per alia divalia decreta statimus; atque confirmavimus;
usque in finem mundi illibata; & inconvulsa permanere
decernimus. Unde coram Deo vivo; qui nos regnare pra-
cepit; & coram terribili eius iudicio obtestamur per hoc
nostrum imperiale constitutum; omnes nostros successores
Imperatores; vel cunctos Optimates; Sarrapas etiam;
amplissimum senatum; & universum populum in toto
orbe terrarum nunc & in posterum; cunctis retro tempo-
ribus Imperio nostro subiacentem; nulli eorum quoquo-
modo licere haec aut infringere; aut in quocumque con-
velleret. Si quis autem; quod non credimus; in hoc temera-
tor; aut contemptor extiterit; aeternis condemnationibus
subiaceat innotatus; & sanctos Dei; principes Apo-
stolorum Petrum & Paulum sibi in praesenti & in futura
vita sentiat contrarios; atque in inferno inferiori con-
crematus; cum diabolo; & omnibus deficiat impiis. Hu-
jus vero imperialis decreti nostri paginam propriis ma-
nibus oborantes; super venerandum corpus B. Petri prin-
cipis apostolorum posuimus. Datum Romae 3. Calend.
Aprilis; Domino nostro Flavio Constantino Augusto
quater; & Gallicano v. c. Coss.

*Hae palea in multis habetur exemplaribus; in quibus alia pa-
leae esse non solent.*

1. ¶ Constantinus.] Verba haec usque ad verum in eo privile-
gio non solum habentur apud Anselmum & Dandedit; sed etiam
in gestis beati Sylvestri in his; quae a Constantino per octo dies post ba-
ptismum alia referuntur.

2. ¶ Vile.] Hinc usque ad finem sumpra sunt ex gestis; seu
alio sancti Sylvestri; in quibus multa praecedunt; ac multis deinceps
plenus narratur. Sed hic tantum videtur relata; quae in col-
lectionibus Anselmi & Dandedit habentur. Titulus proprius hu-
jus partem in gestis ipsi est insumpti. Privilegium sanctae Ro-
manae ecclesiae; quod constituit C. Constantinus Augu-
stinus sancto Sylvestro Episcopo urbis Romae; & omnibus
successoribus eius usque in perpetuum; & obtulit super
corpus B. Petri Apostoli. De qua iterum privilegia Leo IX. in
epistola prima; seu libello adversus inauditas presumptiones Mi-
chaelis Constantinopolitani; & Leonis Acranensis Episcopi; cap. 13.
sic loquitur. Pauca ex privilegio eiusdem Constantini ma-
nu cum cruce aurea super celestis clavigeri venerabile
corpus posito ad medium profertur. De istis gestis
Ive alio Gelasius in concilio sexto Episcoporum (& repositio sup-
distin. 11. in cap. sanctae Romanae) sic loquitur; ut eo velle super ar-
probare. Ex in martyrologio Romano; & Vissardi in gestis S. Sylve-
stri legitur; cuius actus clari habentur. Invenitur vero
etiam hodie per versum litteris descriptis in bibl. libeca Vaticana; &
Abbatia Nonantula; quorum interpretis in proemio haec ait: Hi-
storiographus noster Eufebius Caesariae Palaestinae urbis

... & gloria potentia.

Episcopus; cum historiam ecclesiasticam scriberet; pra-
termisit ea quae in aliis opusculis sunt; vel quae se memi-
nit retulisse. Nam viginti libros omnium pene provin-
ciarum passionum martyrum; Episcoporum & confesso-
rum; & sacrarum virginum; ac mulierum continere fe-
cit. Deinde secutus & ab Apostolo Petro; omnium
Episcoporum nomina; & gesta conscripsit; & earum
urbium; quae arcem pontificatus per Apostolicas sedes
tenere noscuntur; ut urbs Roma; Antiochia; Hieroso-
lyma; Ephesus & Alexandria. Harum urbium Episco-
porum omnium praetitorum nomina usque ad tem-
pus suum; & gesta Graeco sermone conscripsit. Ex quo
numero unum Episcoporum urbis Romae sanctum Syl-
vestrum me de Graeco in Latinum transferre praeci-
psi; Domine sancte; ac beate pater. Quibus verba; qui-
busque sit auctor istius proemii; eadem gesta ab Eufebio Graeco scri-
pta fuisse clari profertur. Quae etiam in vultissimis Pontifica-
libus & codicibus; in quibus sanctorum vita sunt descriptae; in vita
beati Sylvestri referuntur. Partem harum actuum (quod ad ba-
ptismum Constantini; & imagines sanctorum Petri; & Pauli spe-
ctat) refert Hadrianus Papa in Epistola Constantino Imperatori;
& in litteris Irene scripta; quae in secunda aetate septima universali
synodi habetur. Ipsius autem privilegii sermo integrum refert
Leo IX. loco superius indicato; & Theodorus Balsamon in Photi
nomocanone; titul. 9. cap. 1. quoniam alii in rebus (quod
Graeci plerumque solent) Romano ecclesiae non satis aequi. Hanc
eandem donationem ante Gratianum recitavit Anselmus; Deus
dedit. Ivo loci notari. Quae ea pertinent; quae Petrus Damianus
in disceptatione synodali inter regium ad vocatum; & Romanae ec-
clesiae defensionem scripsit. Lege; inquit; Constantini Im-
peratoris edictum; ubi sedis Apostolicae constituit super
omnes in orbe terrarum ecclesias principatum. Nam
postquam supra corpus B. Petri Basilicam fundator ere-
xit; postquam Patriarchium Lateranensem in beati Sal-
vatoris honore construxit; mox per imperialis referri
priorem Romanae ecclesiae constituit dignitatem; ubi
nimirum beato Sylvestro suisque successoribus obtulit;
ut regali more; & aurea corona plecterentur in capite;
& ceteras regii cultus infulas usurparent. Verum bea-
tus Sylvester ornamenta; quae sacerdotali congrue ju-
dicabat officio; in proprios usus assumpsit; coronam
vero; vel cetera; quae magis ambitiosa; quam mystica
videbantur; omisit. Cui etiam Constantinus Latera-
nense palatium; quod eatenus aula regalis extiterat;
perpetuo iure concessit; regnum Italiae iudicandum
tradidit. Nam & ipsius Regis haec verba sunt: Vide
congruum; inquit; prospeximus nostrum Imperium; &
regni potestatem orientalibus transferri ac mutari re-
gionibus; & in Bizantia provincia in optimo loco no-
mini nostro civitatem aedificari; & nostrum illic consti-
tutum Imperium. Quoniam; ubi principatus sacerdotum;
& Christianae religionis caput ab Imperatore celesti
constitutum est; iustum non est; ut illic Imperator ter-
renus habeat potestatem. De hac eadem re scribit Ado Vier-
nensis in commentario aetatis sextae; & Goffredus Viterbiensis in
chronico; part. 1. cap. 2.

3. ¶ Praesidentium equitum.] Graecum est apud Balsamonem
ἡ ἀρχιεπισκοπὴ ἢ ἡ ἀρχιεπισκοπὴ ἀδελφῶν; id est; & dignitates
Imperialium equorum.

4. ¶ Id est; patritios.] Locus hic Graecum sic habet;
& ἡ ἐκείνη τῆς ὑψηλότητος; & ἐκείνη τῆς ὑψηλότητος ἢ ἐκείνη
ἢ ἐκείνη τῆς ὑψηλότητος ἢ ἐκείνη τῆς ὑψηλότητος; ἢ ἐκείνη τῆς ὑψηλότητος;
& ἡ ἐκείνη τῆς ὑψηλότητος ἢ ἐκείνη τῆς ὑψηλότητος; id est;
& illam habere celsitatem atque amplitudinem; quae
ornatus est magnus noster senatus; sive patritii & consules;
sive hy patii & reliquae dignitates.

5. ¶ Cum udonibus.] Graecum est hic locus habet paulo
aliter; ἢ ἡ ἐκείνη τῆς ὑψηλότητος ἢ ἐκείνη τῆς ὑψηλότητος;

ἡτοι σανδάλια λινθί, ἀλλ' ὄχι λινθί, ἕως καὶ τὰ ἄρτια, ὡς καὶ πάλαι ὄφειλε εἶναι τῶν ἡγίων, id est, Et quemadmodum senatus noster fert calceos, seu sandalia cum lineis albis, ita etiam ecclesiastica, sicut reitrefria ad Dei laudem.

6 ¶ Quem placatus] Ἰσαϊαῦς πρὸς συζητήσαντες βεβαίως μετὰ ἰδίου λέγει, καὶ ὁ ἄριστος γαρὶς, κληρονομήσῃ, καὶ ὡς τὸ ἀεὶ ἔχει τὸν ἀγίον κληρονομήσῃ, id est, ut si quis ex senatu sponte sua, quodque ita ipse libeat, voluerit fieri clericus, & in sanctorum clericorum numerum adscribi, ne quis ex omnibus hoc audeat impedire.

7 ¶ Hæc verò omnia] Hæc quoque est magna verborum varietas, sed eadem feri sententia.

C. XV. ¶ Imperialis auctoritas religiosa dispensationis mensuram non mutat.

Item Gelasius ad Episcopos Dardania.

Sicut quamvis parva civitas prerogativam presentis regni non minuit, sic Imperialis presentia mensuram dispensationis religiosæ non mutat. ¶ Semper est effectum in sacerdotali concilio de sacerdotibus iudicia provenire. Nam quislet unque Pontifices sint, etiam errore humanitus accidente, non tamen contra religionem ullatenus excedentes, nullatenus videantur à seculari potestate posse percelli.

1 ¶ Semper] Mutatio est à collectore orationis ductus, ne qua antecessio, recitanda essent.

C. XVI. ¶ Ecclesiis restaurare contritas, non Pontifices, sed sicut boni principis est.

Item Marcellus Papa Maxentio 1.

Oni a principis est, ac religio b, ecclesias contritas atque concillas restaurare, novas edificare, & Dei sacerdotum honorare atque tueri. Unde sanctos Apostolos, eorumque successores sub divina contestatione constituisse legimus, non debere fieri persecutiones, nec inferri fluctuationes, nec invidere laborantibus in agro Domini, neque expellere atque regis dispensatores.

1 ¶ Maxentio] In impregno addebatur Episcopo, qua voce abest ab omnibus manuscriptis.

DISTINCTIO XCVII.

Hic capitulo patenter ostenditur, quod nec Imperatori, nec cuilibet laico licet decernere, vel de electione Pontificis, vel de rebus ecclesiasticis. Quocumque autem ab eis constituta fuerint, pro insensu habenda sunt, nisi subscriptione Romani Pontificis, fuerint roborata. Unde illud Honorii Augusti, ut supra dictum est, rariore esse videtur, quod contra auctoritatem sacrorum canonum de electione summi Pontificis decernere tentaverit. Sed sic ex eodem capitulo habetur, ecclesia precibus Imperator in presumpores valet decernere: sicut pro defensione fidei quondam decessisse leguntur, ne heretici aliquid, nomine ecclesie possiderent. Ab ea autem non invidari de rebus ecclesiasticis aliquid disponendi non habent facultatem. Honorius vero Augustus non sua auctoritate, sed B. Bonifacio supplicante, ecclesiastica quieti consulere, & concensuum ambitionem punire curavit.

C. I. ¶ Epistola Bonifacii ad Honorium Augustum.

Unde idem Bonifacius Episcopus supplicatorem epistolam Honorio Augusto destinavit, dicens.

Ecclesia est mea, cui Deus noster meum sacerdotium, vobis res humanas regentibus deputavit, nos cura constringit: nec causis ejus, quamvis adhuc corporis incommoditate detineat, propter conventus, qui à sa-

a Anselm. lib. 6. cap. 172. b al. regu. c al. Pontificum. d Distinctio. filas. e Episc. ad Honorium.

cerdotibus universis & clericis, & Christiana plebs turbationibus agitantur, apud aures Christianissimi principis desim. Si enim secus, quam oportet, errat, non vos id facere, qui cuncta æqua moderatione ponitis, sed nos per nostram racionem a desideratis debimur, quod civitatis quietem, & ecclesie pacem vertere valeat, admisisse. Cum enim humanitas divina cultor religionis domino favente providens nostra culpa erit, si non id vestra gloria (quantum est divinis semper rebus animo promptiore firmo & stabili iure custodiat, quod per tot annos seriem, & sub illis etiam principibus obtinuit, quare la nostra religionis cura constringit, id est, ut licet serventur, & sub vestra Imperio clementia ministrantur, sunt illi, formidentur. ¶ Ipsa enim ecclesia actionem tuam Christianissime Imperator, meo sermone, sed suo venerabili appellat affectu, qui Christus Deus noster, vestri fides rector & gubernator Imperii, uni desponsatam sibi, & intactam virginem, ut, ne in eam aliquos patiamini insidiantium procerum fluctus illidi, & quietam faciem tempestantis litæ turbine turbari, gloriosissime & tranquillissime Imperator Auguste e. Ipsa ergo (qua uni desponsata, si tamen mater est) Ecclesia, hæc pietatem vestra legatione, quam suis sacerdotibus commisit, præterita presentiaque repetit. Vobis, inquit, Imperantibus 2 crevit meus, qui modo tuus est, plus tam fidus Deo, quam tibi, qui es princeps Christianus. Ecce enim inter ipsa mysteria, inter preces quas pro vestris felicitate dependit Imperii, telle quem, & de cuius sede agitur) sancto Petro, pro religionis obsequia vocibus clamas, cum supplicatio miscetur oratio, ne humanas res sollicitatore occidit sollicitante semel evulsa distrahatur. Angeretur pluribus, Princeps Christianissime, ter Ecclesia, nisi apud te suarum esset cura, & causis & nisi in oppressionibus idololorum, in hereticorum rectionibus, fide tua, divina cultu pariter cum semper florente, vicisset. ¶ Habet refugium, tua mansuetudinis animatum, cum sua religionis ratione conjunctum: cum quidquid huic proficiat, magis, & conferatis fratribus, & confessoribus, probatissimis viris, à me & ab omnibus (qui Ecclesiam ciunt h) legatis: quibus (precamur) sacre causationis prosequentes in urbe vestra mansuetudinis animo, quo postulatis ammittis, in perpetuum hanc versalis ecclesie consulatis.

1 ¶ Id est, ut licita] In epistola ipsa legitur, id est, ut licita licitis.

2 ¶ Imperantibus] Additis aliquot ex epistola emendatus est hic locus, crevit qui modo tuus est, populus.

3 ¶ Ne humanas] In plerisque vetustis legitur, ne humanas res solito, &c. In originali vero, ne [al. ius] in res semel evulsa distrahatur à cultu solito, tentato licitante, discordia.

C. II. ¶ Rescriptum Honorii ad Bonifacium Papam.

Victor Honorius, inclutus, triumphator, semper gustus, sancto ac venerabili Bonifacio Papa æternæ Scripta beatitudinis tue debita reverentia gratulatione suscepimus: quibus recentibus egimus cum potenti Deo maximas gratias, quod sanctimoniam tuam post longum incommodum oprare reddidit dignum sanitati. Et ideo reverentibus venerabilibus gaudium nostrum, factorum apicum attestatione gnamus, ac petimus, uti quotidianis orationibus ap-

a al. tacentes. b al. presides. c al. non meo. d al. e al. semper Auguste. f al. vestra. g al. fecerit. h faciunt istiusmodi] orig.

solatus tuum studium, ac votum suum circa salutem, atque Imperium nostrum dignetur impendere. Illud autem pietati nostrae satis placitum esse cognosce, quod sanctissima tua de ecclesiis, aut populi perturbatione sollicita est. Quae, ne aliqua ratione possit venire, satis clementia nostra credidit esse provisum. Denique beatitudine tua pradicante, id ad cunctorum clericorum notitiam volumus pervenire, ut si quid forte religioni tuae (quod non optamus) humana sorte contigerit, sciant omnes ab ambitionibus esse cessandum. Ac si a duo, ut supra. Et infra. ¶ Unde id observandum est, ut omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex serenitatis nostrae admonitione custodiant, nec aliquid seditionis conspirationibus tentare conentur: cum certum sit, nulli partium sua studia profutura.

2 pars. Sine signatu apicibus non est mos Romanae ecclesiae indecens, legationem suscipere.

1. ¶ Suscipere. Invidiosus sequatur, neque mittere: quia absint à veniens, neque conveniunt cum his, qui sequenti capite afferuntur.

C. III. ¶ Romana non consuevit ecclesia sine signatu apicibus legationem indecens, suscipere.

Unde Nicolaus Papa. Nobilissimus vir acque strenuus vestre sublimitatis legatus, licet nullam epistolam juxta consuetudinem à vobis nostro Pontificio detulisset, licet nunquam Apostolica sedis modus b fuerit, absque signatis apicibus undecunque legationem suscipere: Nos tamen vos in illo honorantes ejusque gravitatem, & eloquiorum illius veridicas cognoscentes assertiones, nihilominus eum, & sicut decuit, suscepimus, & ei, sicut honestum fuit, credidimus.

DISTINCTIO XCVIII.

¶ Ve circa ordinandos sint observanda, quae in eorum electione diligenter sint consideranda, multorum auctoritatibus monstrata sunt. Sed quia veritas rei nonnunquam obscuratur mutatione provinciae, decretum est sacris caveri, ut peregrini, nisi quinque vel eo amplius suorum Episcoporum fuerint commendati chirographis, non ordinentur.

C. I. ¶ Nisi quinque Episcoporum literis designatum transmarinum hominem ad clericatum nullus suscipiat.

Unde Sylvester Papa generali concilio e praesidem dixit.

Nihilus à aliqua ratione transmarinum hominem penes vos e in clericatus gradus suscipiat, nisi quinque (aut se eo amplius) Episcoporum designatus sit chirographis.

C. II. ¶ De eodem. Item Ambrosius I. ubi in Roma Episcopus ad omnes Germaniae, ac Burgundiae Episcopos, epist. 1. cap. 2.

Transmarinos & homines in clericatus honorem h nem suscipiat, nisi quinque, aut eo amplius Episcoporum chirographis sint designati: quia multa per subreptionem solent evenire.

C. III. ¶ De eodem. Item Gregorius Romano ecclesiae praesul Squillatino Episcopo, lib. 2. epist. 21.

Aeros e passim, vel incognitos peregrinos, ad eccle-

a Distinct. 79. si duo. b al. maris. c in sin. epist. 1. concilii Romani sub Sylvestro, sed paulo aliter. d Polyc. lib. 2. tit. 31. Augustin. lib. 7. cap. 23. e al. no. f aliter ab originali & aliquot Gratia. codicibus. g Polyc. ibid. Anst. 17. cap. 24. h al. honore nullo suscipere. i orig. j Polyc. ibid. Anst. 17. cap. 25. Ivo p. 6. cap. 11.

siasticos ordines tendentes nulla ratione suscipias: quia Afris quidem aliqui Manichaei, aliqui rebaptizati, peregrini verò plurimi etiam in minoribus ordinibus constituti, fortiores e de se praetendisse honores saepe probati sunt.

1. ¶ Fortiores. Sic legitur in versuta Gratiani & B. Gregorii codicibus: verum in Frubeniana, ac Lugdunensi ejusdem B. Gregorii operum editione, ad fortiores praetendisse honores.

C. IV. ¶ Non sunt promovendi ad clericum, qui peregrini fuerint baptizati.

Item ex concilio Eliberitano, cap. 24.

Omnes *, qui peregrini fuerint baptizati, eo quòd eorum minime sit cognita vita, placuit ad clericum non esse promovendos in alienis provinciis.

DISTINCTIO XCIX.

¶ Primatibus autem (quorum supra mentionem fecimus) quaritur, quomodo gradum in Ecclesia obtineant, an in aliquo à Patriarchis differant, quam obedientiam Archiepiscopi eis debeant. Primates, & Patriarcha diversorum sunt nominum, sed ejusdem officii. Ab Archiepiscopi autem, quod necesse fuerit, Episcopi ad Primates appellantur: sed à Primatibus ad Archiepiscopos appellare non licet. Debent ergo obedientiam Primatibus Archiepiscopi: in omnibus, quae sibi ab eo iuste fuerint imperata.

C. I. ¶ Quae obedientia sit exhibenda Primatibus, & Patriarchis. Unde Anastotus Papa ait ad Episcopos Italiam, epist. 2.

Provincia b multo ante Christi adventum tempore divisa fuit maxima ex parte, & postea ab Apostolis, & B. Clemente praedecessore nostro ipsa divisa est renovata. Et in capite provinciarum (ubi datum Primates legis e saeculi erant, ac prima judiciaria potestas, ad quos, qui per reliquas civitates commorabantur, quando eis necesse erat qui ad aulam Imperatoris, vel Regum confugere non poterant, vel quibus permillum non erat, confugiebant pro oppressione, vel iniustitiis suis, ipsosque appellabant, quoniam opus erat, sicut in lege eorum praecceptum erat: i) ipsi quoque in civitatibus, vel locis nostris d Patriarchas, vel Primates, qui unam formam tenent, licet diversa sint nomina, leges divinae & ecclesiasticae ponit, & esse iusserunt, ad quos Episcopi, si necesse fuerit, confugerent, eosque appellarent: & ipsi Primatum nomine fruerentur, & non alii. Reliquae verò metropolitanae civitates, quae minores iudices habebant (licet majores e comitibus essent) haberent metropolitanos suos, qui praedictis iuste obedirent Primatibus, sicut & in legibus saeculi olim ordinatum erat: qui non Primatum, sed aut metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine fruerentur.

¶ Hoc caput integrum repetitur à Gregorio VII. lib. 6. reg. epist. 31. Rothomagensi, Taronensi, ac Senonensi Archiepiscopi scripta, ex qua, & originali nomina sunt restituta.

C. II. ¶ Non vocentur Primates, nisi qui primas sedes tenent. Item Amicetus ad Episcopos Galliae.

¶ XVIII s Archiepiscopi Primates vocentur, nisi illi qui primas tenent civitates, quatum Episcopos Apostoli, & successores Apostolorum regulariter Patriarchas, & Primates esse constituerunt: nisi aliqua gens deinceps ad fidem convertatur, cui necesse sit propter multitudinem eorum b Primates constitui. Reliqui verò, qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, non Primates, sed metropolitani nominentur.

* Ivo p. 6. cap. 12. a al. imperatione. B Ivo p. 1. c. 11. Pann. l. 2. cap. 24. c al. leges. d al. nostris. e al. maiorem comitum. f Polyc. lib. 1. tit. 21. Ivo p. 3. c. 19. Palmer. lib. 2. c. 21. g al. sedes. h al. Episcoporum.

C. III. § Prima sedis Episcopus non appelletur principi sacerdotum, vel summus sacerdos.

Item ex concilio Africano, cap. 6.

Primus a sedis Episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantum primus sedis Episcopus.

3 pars. Universalis autem nec etiam Romanus Pontifex appellatur.

C. IV. § Nec etiam Romanus Pontifex universalis appellandus.

Unde Pelagius II. epist. omnibus Episcopis illi- crite a Constantinop. convocatis, etc.

Nillus b. Patriarcharum universalitatis e. vocabulo unquam utatur: quia si unus d. Patriarcha universalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur. Sed absit hoc, absit a fidelis cuiusquam mente, hoc sibi vel velle quempiam arripere, unde honorem fratrum suorum imminuere ex quantulaeque parte videatur. Quapropter charitas vestra neminem unquam suis in epistolis universalem nominet, ne sibi debitum subtrahat, cum alteri honorem defert indebitum.

C. V. § De eodem.

Item Gregorius Eulogio Patriarche Alexandrino, lib. 7. epist. 30. in d. l. i.

Ecce e. in praefatione epistola, quam ad meipsum qui prohibui, direxistis, superba appellacionis verbum, universalem me Papam dicentes, imprimere curastis. Quod peto, dulcissima mihi sanctitas vestra ultra non faciat: quia vobis subtrahitur, quod alteri plus, quam ratio exigit, praeberetur. Ego enim non verbis quare prosperari, sed moribus, nec honorem esse depero, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim universalem me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur universalem. Sed absit hoc. Recedant verba, quae vanitatem inflant, & charitatem vulnerant.

Apud B. Gregorium hoc sequuntur. Et quidem in sancta Chalcedonensi synodo, atque post a subsequentibus patribus hoc praedecessoribus meis oblatum vestra sanctitas novit. Sed tamen nullus eorum uti hoc unquam vocabulo voluit, ut dum in hoc mundo honorem sacerdotum diligenter omnium, apud omnipotentem Deum, custodirent suum. Quam rem etiam plenus exponit, lib. 4. epist. 32. Refert autem B. Thomas in opusculo contra errores Graecorum, totam illam synodum sancto Leoni sic acclamasse, Leo sanctissimus Apostolicus & Oecumenicus, id est, universalis Patriarcha per multos annos vivat. Et Leo IX. Michaeli Constantino- politano Archiepiscopo de hac eadem appellacione scribens ait, Licet magno Leoni praedecessori nostro, & successoribus ipsius hoc sancta decrevit Chalcedonensis synodus. Sed in multis quoque libellis, qui actione tercia ejusdem synodi habentur, haec est inscriptio, Sanctissimo ac beatissimo universali Patriarchae magno Romae Leoni. Et in codicibus multarum epistolarum ad Romanos Pontifices, quae manuscriptae in Vaticana bibliotheca servantur (quarum multa exempla sunt penes praesentem), ad Hormisdam Papam pliusquam trecenti Archiepiscopi ac monachi secunda Syria sic scribunt, Sanctissimo ac beatissimo orbis terrae Patriarchae Hormisdae, continenti sedem principis Apostolorum Petri, deprecatio & supplicatio ninimorum Archiepiscoporum, & cetero-

a Ex Carthag. 3. cap. 29. Polyb. lib. 2. tit. 26. Burchard. lib. 1. cap. 3. lvo part. 3. cap. 57. b Polycarp. lib. 2. tit. 25. Anselm. lib. 6. c. 136. c. al. hoc utroque profano vocabulo. d. orig. d. al. summus. e. orig. Ioan. Diac. lib. 3. cap. ultim. f. Polycarp. lib. 2. tit. 26. Ansel. lib. 6. cap. 131.

rum monachorum secunda Syria. Et in media forma sola. Quoniam Christus Deus noster principem patrum, & doctorem & medicum animarum confititur nostrum sanctum Angelum, dignum est passionem, quae nobis contigerunt, exponere, etc. Anselmus quoque contra Episcopos ad eundem Hormisdam sic scribit: Dum religio statui, & plenae catholicae fidei regulis perspicuis venire, ut gregem per tota vobis universali. Ecce membra committum, pervigili cura me ad horationem format. Et Ioannes Episcopus Nicopolitanus ad eundem. Deo ter ad vestras orationes concurro, ut iuxta consuetudinem Apostolicae sedis vestre cunctarum ecclesiarum, & Nicopolitanorum habere dignemini, secundam antiquam speciem dispositionem vestram. Et in viario Liberati, cap. 22: Episcopus patere hoc Imperatori de vero Papa, ait, multos esse in hoc mundo reges, & esse unum, sicut ille Papa est super ecclesiam mundatius. Et Regino Germanus lib. 11. Chronicon non de Nicolao loquens, sepe illum vocat universalem Pontificem. Sed ista illius, quae nescit, a Apostolica sedis Patriarcha Constantinop. exponit his verbis. Dicitur enim universalis ecclesia, de universis constat ecclesiis, quae Graeco sermone catholica nominatur, & secundum hanc acceptionem vocabuli, ecclesia Romana non est universalis ecclesia, pars universalis ecclesiae, prima videlicet, & praecipua veluti caput in corpore, quoniam in ea plenitudo testatis existit, ad ceteras autem pars aliqua plenitudo derivatur. Et dicitur universalis ecclesia illa, quae sub se continet ecclesias universales. Et secundum hanc nominis rationem Romana tantum ecclesia universalis nuncupatur, quoniam ipsa sola singulari privilegio dignitatis ceteris est praetata, sicut & Deus universalis Dominus appellatur (non quasi iam divinitus species aut specialissimas, aut etiam subalternas) quoniam omnia sub eius Dominio continentur. Etenim una generalis ecclesia, de qua veritas inquit ad Petrum [Tu es Petrus, & super hanc Petram aedificabo ecclesiam meam.]

DISTINCTIO C.

Episcopo autem ordinare ante pallium accepit Archiepiscopo, nec primati, nec Patriarcha licet, ex auctoritate Pelagii Papa (licet minus videtur datur intelligi).

C. I. § Intra tres menses fidem suam exponere, pallium postulare a Romana ecclesia, quaeque metropolitana studeat.

Ait enim Pelagius Papa.

Quoniam b quidam metropolitanorum fidem a postolica exponere detrahentes, usum pallii neque petunt, neque percipiunt, ac per hoc Episcoporum consecratio viduaris ecclesiis non sine periculo praeterita placuit, ut quisquis metropolitanus ultra tres menses consecrationis suae, ad fidem suam exponendam, pro- umque suscipiendum, ad Apostolicam sedem non m- rit, commissi sibi caret dignitate, sique metropoli- nis alius licentia, post secundam & tertiam commun- tionem, viduatis ecclesiis cum consilio Romani Pon- fice, ordinando Episcopos, subvenit. Si a vero- sectandi Episcopi negligentia provenerit, ut ultra tres menses ecclesia viduata consistat, communione privetur, quousque, aut loco cedat, aut se consecrandu ostendat.

a Matth. 16. b Polyb. lib. 2. tit. 26. Burchard. lib. 1. cap. 3. cap. 91. lvo part. 5. c. 136. Pann. l. 3. c. 11. c. al. Episcopo. d. Innocent. III. lib. 1. epist. 17. e. al. praebere.

non differat. Quod si ultra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatum ecclesiam, neque ibi, neque alibi consecrationis donum recipiat: imo metropolitani sui iudicio cedat.

¶ *Burchardus, Anselmus & auctor Panormia citant ex decret. Damasi: Ivo vero citat ut Gratianus, itemq; Innocentius III. lib. 1. epist. 17. Bituricensi Archiepiscopo (qua incipit, Ne si uniuersis) refert paragr. Si vero conferantur. ex eodem Pelagio.*

C. II. ¶ Honor pallii non datur, nisi meritis exigentibus, & fortiter postulanti.

Item Gregorius Papa Brunichilde Reginae, lib. 7. epist. 5.

¶ *Rifca a consuetudo obtinuit, ut honor pallii, nisi exigentibus causarum meritis, & fortiter postulanti dari non debeat.*

C. III. ¶ De eodem. PALEA.

Item Ioanni Cornuthorum Episcopo, lib. 4. epist. 55. seu cap. 99.

¶ *NOVIT* sanctitas tua, quia prius pallium, nisi dato commodo, non dabatur. Quod quoniam incongruum erat, factio concilio ante corpus B. Petri Apostolorum principis, tam de hoc, quam de ordinationibus aliquid accipere, sub districta interdictione veruimus. Oportet ergo, ut neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem aliquos ad sacros ordines consentiat vel permittat adduci.

¶ *Hec palea habetur in plerisque, vetustis exemplaribus. 3 pars. Casuarum vero merita accipienda sunt, ut & is, qui postulat, mereatur accipere, & fidei sua professionem prius iuramento confirmet, & apostolice decretis, atq; synodalibus statutis se obediuntur nihilominus caveat. Pallio autem non nisi certis diebus, & intra ecclesiam ad Missarum solennia cuiquam Metropolitanum uti licebit.*

C. IV. ¶ Nisi post consuetam fidei professionem pallium dari non debeat.

Unde Ioannes Episcopus Vuliberto & Agrippinensi Episcopo.

¶ *Optatum* tibi pallium nunc conferre nequiuimus: quia fidei tuae paginam minus, quam oporteat, continere reperimus: cum videlicet ea nullam sanctorum uniuersalium synodorum, in quibus fidei nostrae symbolum continetur, nec decretalium Pontificum Romanorum consuetudinem secundum morem feceris mentionem: sed nec illam propria subscriptione munieris, nec aliquem, qui hanc iurjurando firmaret, miseris.

¶ *Vuliberto* Restitutum est hoc nomen ex Anselmo. Nam antea erat, Giliberto: Nam Regino in ea atate, qua Ioannes octauus Romana ecclesia praesuit, meminuit Vuliberti Episcopi Agrippinensis: & inter epistolas Ioannis Papae octaui, que in bibliotheca Vaticana seruantur, est epistola alterius arg. ad eundem: & Desiderius refert integram ejusdem Ioannis epistolam ad eundem Vulibertum.

C. V. ¶ Quis pallium desiderat accipere, prius a se remouere illicita promittat.

Item Gregorius Aregio Episcopo Francorum, lib. 7. epist. 111.

¶ *IN* ea synodo, quam contra simoniacam haeresin per fratrem, & Coepiscopum nostrum Syagrium decreuimus congregari, sanctitatem vestram volumus interesse, atque eidem fratri ita pallium, quod transmisi-mus, tribui, si prius se promiserit illicita, quae prohibuimus per definitionem synodicam, a sancta ecclesia remouere. De qua synodo omnem nobis subtiliter ordi-

a Anselm. lib. 6. c. 93. Polyb. lib. 2. tit. 24. Ioan. Diac. lib. 3. ca. 5. b Anselm. lib. 6. c. 90. Polyb. l. 2. tit. 1. c al. fraternitas vestra. orig. c. 1. quest. 1. c. de ordinationibus. d Anselm. lib. 6. cap. 92. e Anselm. lib. 6. c. 90.

nem tuam fraternitatem volumus scriptis difcurrentibus nunciare, ut ipse, cuius nobis sanctitas valde experta est, nos reddas de omnibus certiores.

C. VI. ¶ Non nisi ad Missarum solennia Archiepiscopo uti pallio licet.

Item Virgilio Episcopo Arelatensi, lib. 4. epist. 51. seu cap. 95.

¶ *P*allium a tibi transmisi-mus, quo fraternitas tua intra ecclesiam ad sola Missarum solennia utatur.

C. VII. ¶ De eodem. PALEA.

Item Ioanni Ravennati Episcopo, lib. 2. epist. 34. seu cap. 93. indict. 11.

¶ *NON* b multum temporis intervallum est, quod quaedam nobis de tua fraternitate fuerunt nunciata, de quibus vobis, veniente illuc Castorio notario sancta, cui Deo auctore praesidemus, ecclesia, subtiliter nos indicasse meminimus. Pervenerat namque ad nos quaedam in ecclesia vestra contra consuetudinis, atque humilitatis i tramitem geri, quae sola, ut bene nostis, est officii sacerdotalis erectio. Quae, si sapientia vestra manuet, vel cum Episcopali suscepisset studio, non de illis accendi debuerat, sed oportuerat te hac eadem cum gratiarum actione corrigere.

¶ *Humilitatis* Restitutum est hic locus ex ipsa epistola. Antea enim legebatur, contra utilitatem ecclesiae, & consuetudinis tramitem geri: quae sola ut bene nostis, est officii sacerdotalis ereptio.

C. VIII. ¶ De eodem.

Item Ioanni Episcopo Ravennati, in eadem epistola.

¶ *CONTRA* e morem quippe ecclesiasticum est, si non patientissime toleratur, (quod ad vobis absit) etiam iniusta correctio d. & infra. ¶ Illud frater charissime tibi non putamus ignotum, quod penes de nullo metropolitano in quibuslibet mundi partibus sit auditum, extra Missarum tempus, usum sibi pallii vindicasse. Et quod bene hanc consuetudinem generalis ecclesiae noveritis, vestris nobis manifestissime significastis Epistolis: quibus praecipuum beatae memoriae praedecessoris nostri Ioannis Papae nobis in subditis transmisi-stis annexum, continens omnes consuetudines ex privilegio praedecessorum nostrorum concessas, vobis, ecclesiaeque vestrae debere seruari. Constatemini igitur aliam esse generalis ecclesiae consuetudinem, postquam ea, quae vos geritis, vobis ex privilegio vindicatis. Nulla ergo vobis in hac re, ut arbitramur, poterit remanere dubietas. Aut enim mos omnium metropolitanorum etiam a tua est fraternitate servandus, aut si tuae ecclesiae aliquid specialiter dicit esse concessum, praecipuumve a prioribus Romanae urbis Pontificibus, quod haec Ravennati ecclesiae sunt concessa, a vobis oportet ostendi. Quod si hoc non ostenditur, restat, postquam talia agere neque consuetudine generali, neque privilegio vindicatis, ut usurpasse te comprobet, quod fecisti & infra. ¶ Decorari pallio volumus, forsitan moribus indecori, dum nihil in Episcopali cervice splendidius fulget, quam humilitas. Oportet igitur fraternitatem tuam, si honores suos sibi quibuslibet argumentis stabili proposuit mente defendere, aut generalitatis usum ex non scripto sequi, aut ex scriptis a privilegiis se tueri. Quod si postremo nihil horum est, aliis metropolitanis huius te praebere nolumus praesumptionis exemplum.

5 pars. Privilegia quoque cum usu pallii semper debent concedi.

a Anselm. lib. 6. cap. 95. b Anselm. lib. 6. c. 87. c Anselm. lib. 6. cap. 95. Polyb. lib. 2. tit. 20. d al. correctio, e al. scripto privilegio.

